

Universitat Autònoma de Barcelona

ADVERTIMENT. L'accés als continguts d'aquesta tesi queda condicionat a l'acceptació de les condicions d'ús establertes per la següent llicència Creative Commons: http://cat.creativecommons.org/?page_id=184

ADVERTENCIA. El acceso a los contenidos de esta tesis queda condicionado a la aceptación de las condiciones de uso establecidas por la siguiente licencia Creative Commons: <http://es.creativecommons.org/blog/licencias/>

WARNING. The access to the contents of this doctoral thesis it is limited to the acceptance of the use conditions set by the following Creative Commons license: <https://creativecommons.org/licenses/?lang=en>

Universitat Autònoma de Barcelona

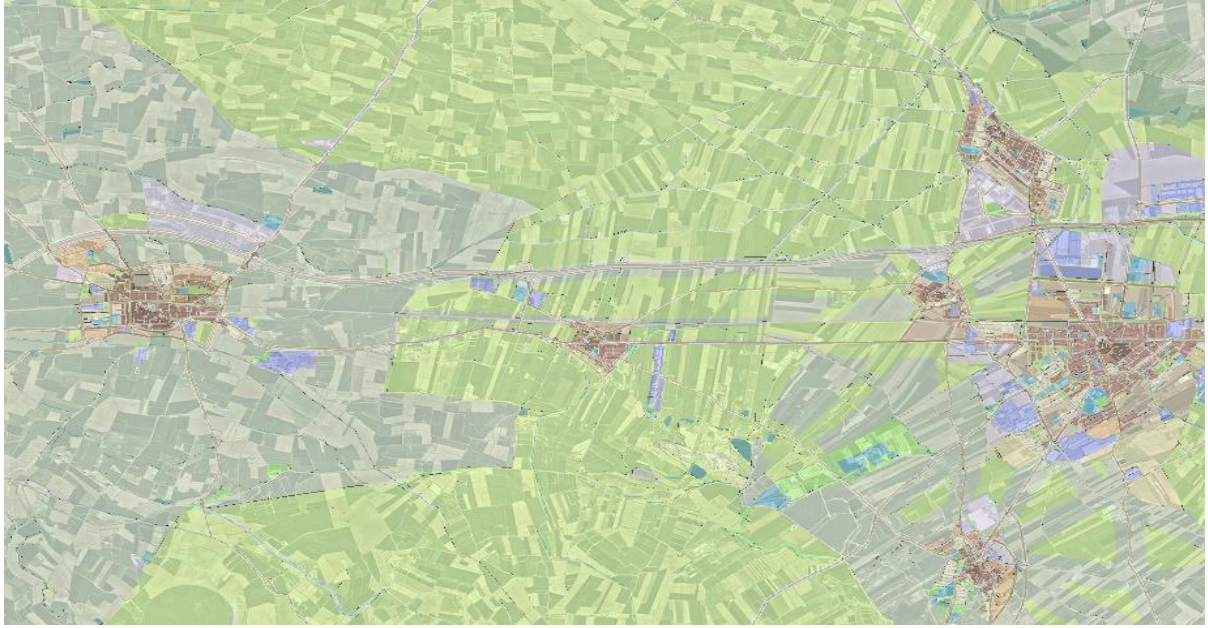
**POLÍTICA DE SÒL I DESENVOLUPAMENT
ECONÒMIC**

**EL SÒL D'ACTIVITAT ECONÒMICA A LES TERRES DE
LLEIDA: REGULACIÓ URBANÍSTICA, PROMOCIÓ I
ESTRATÈGIA TERRITORIAL A L'EIX DE L'A-2**

TESI DOCTORAL

LAURA CAPEL TATJER

**POLÍTICA DE SÒL I DESENVOLUPAMENT ECONÒMIC
EL SÒL D'ACTIVITAT ECONÒMICA A LES TERRES DE LLEIDA:
REGULACIÓ URBANÍSTICA, PROMOCIÓ I ESTRATÈGIA
TERRITORIAL A L'EIX DE L'A-2**

TESI DOCTORAL

PROGRAMA DE DOCTORAT EN GEOGRAFIA

DEPARTAMENT DE GEOGRAFIA

UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA

AUTORA: LAURA CAPEL TATJER

DIRECTOR I TUTOR ACADÈMIC: DR. ORIOL NEL·LO COLOM

BELLATERRA, JULIOL DE 2017

A mi padre, Horacio
A la meva mare, Mercè

ÍNDIX

PRIMERA PART: PRESENTACIÓ DE LA RECERCA, MARC CONCEPTUAL I CONTEXT I ANTECEDENTS	7
CAPÍTOL 1. INTRODUCCIÓ	8
1.1 RECORREGUT DE LA RECERCA	8
1.2 DEFINICIÓ DE LES PREGUNTES I ELS OBJECTIUS DE LA RECERCA	12
1.3 HIPOTESIS I METODOLOGIA	16
1.4 RESULTATS ESPERATS	25
1.5 ESTRUCTURA DE LA TESI.....	25
1.6 AGRAÏMENTS.....	28
CAPÍTOL 2. MARC CONCEPTUAL: LOCALITZACIÓ DE L'ACTIVITAT ECONÒMICA INDUSTRIAL EN UN TERRITORI I UN CONTEXT CANVIANT	33
2.1 L'ESTUDI DE LES DINÀMIQUES DE LOCALITZACIÓ DE L'ACTIVITAT ECONÒMICA	35
2.2 L'AUGE DEL ROL DELS GOVERNS LOCALS EN EL DESENVOLUPAMENT ECONÒMIC DEL TERRITORI.....	57
2.3. CONCLUSIONS	64
CAPÍTOL 3.	66
EL MAPA DE SECTORS, ACTORS I POLÍTIQUES EN EL DESENVOLUPAMENT TERRITORIAL DE L'ECONOMIA CATALANA	66
3.1 LA INDÚSTRIA A CATALUNYA: EVOLUCIÓ DE LA SEVA IMPLANTACIÓ TERRITORIAL FINS A LA DÈCADA DEL 1980	68
3.2 LA DISTRIBUCIÓ TERRITORIAL RECENT DE L'ACTIVITAT ECONÒMICA A CATALUNYA: CLÚSTERS I NOUS ESPAIS PRODUCTIUS, POLÍGONS I DISTRICTES INDUSTRIALS: ON ES TROBEN A CATALUNYA?.....	85
3.3 GRANS INFRAESTRUCTURES I EL SEU PAPER EN LA VERTEBRACIÓ DEL TERRITORI	99
3.4 ELS DIFERENTS ACTORS INSTITUCIONALS DE LES POLÍTIQUES TERRITORIALS I ECONÒMIQUES A CATALUNYA AMB IMPACTE A L'ACTIVITAT ECONÒMICA.....	107
3.5 LES POLÍTIQUES DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA AMB IMPACTE EN L'ACTIVITAT ECONÒMICA INDUSTRIAL I EL TERRITORI	118
3.6 ACTORS INSTITUCIONALS RELLEVANTS A TERRES DE LLEIDA EN L'ÀMBIT DEL PLANEJAMENT TERRITORIAL I EL DESENVOLUPAMENT ECONÒMIC.....	131
SEGONA PART: ANÀLISI DELS FACTORS DE CONSOLIDACIÓ DE L'EIX A-2: CONDICIONS ECONÒMIQUES GENERALS I DE L'ACTIVITAT INDUSTRIAL	149
INTRODUCCIÓ A LA SEGONA PART	150
CAPÍTOL 4. EL LLOC DE TERRES DE LLEIDA EN L'ECONOMIA CATALANA I EL PAPER DE L'EIX A-2 EN LA SEVA ARTICULACIÓ TERRITORIAL.....	153
4.1 METODOLOGIA I FONTS	153
4.2 L'ECONOMIA DE LES TERRES DE LLEIDA EN EL MARC CATALÀ	165
4.3. A-2 COM EIX VERTEBRADOR DE L'ACTIVITAT ECONÒMICA DE TERRES DE LLEIDA	190
CAPÍTOL 5. L'EIX DE L'A-2 EN EL CONTEXT CATALÀ I EN COMPARACIÓ ALS EIXOS CONSOLIDATS DE LA C-16 I LA C-17.....	207
5.1 ELS TRES EIXOS EN EL CONTEXT CATALÀ	208
5.2 ELS TRES EIXOS RESPECTE EL SEU ÀMBIT DE REFERÈNCIA.....	219
CONCLUSIÓ DE LA SEGONA PART:	238
L' A-2: UN EIX ECONÒMIC EMERGENT DINS CATALUNYA I EN COMPARACIÓ A ALTRES EIXOS?	238

TERCERA PART: ANÀLISI DEL SÒL D'ACTIVITAT ECONÒMICA INDUSTRIAL A L'EIX A-2 COM A FACTOR D'EMERGÈNCIA DE TERRES DE LLEIDA.....	242
INTRODUCCIÓ A LA TERCERA PART.....	243
CAPÍTOL 6. EL SÒL PER ACTIVITAT ECONÒMICA: NATURESA, RÈGIM JURÍDIC, FONTS I METODOLOGIA PER AL SEU ESTUDI	246
6.1 EL PAPER DEL SÒL EN L'ACTIVITAT ECONÒMICA	246
6.2 METODOLOGIA I FONTS PER A L'ANÀLISI DEL SAE I L'SDE.....	256
CAPÍTOL 7. EL SÒL D'ACTIVITAT ECONÒMICA A TERRES DE LLEIDA I L'EIX A-2 EN RELACIÓ A LA RESTA D'ÀMBITS TERRITORIALS, CATALUNYA I ALTRES EIXOS CONSOLIDATS.....	275
7.1 ANÀLISI DE LA SITUACIÓ DEL SÒL A LES TERRES DE LLEIDA	276
7.2 LA DIMENSIÓ DEL SÒL D'ACTIVITAT ECONÒMICA DE L'EIX A-2 EN RELACIÓ A CATALUNYA I ALS EIXOS DE LA C-16 I C-17	293
7.3 LA CONCENTRACIÓ DEL SÒL D'ACTIVITAT ECONÒMICA EN ELS MUNICIPIS DE L'EIX A-2 I LA SEVA COMPARACIÓ AMB ELS EIXOS DE LA C-16 I LA C-17	308
CAPÍTOL 8. ANÀLISI DE CASOS: NIVELL DE CONSOLIDACIÓ DEL SÒL URBANITZABLE DE DESENVOLUPAMENT D'ACTIVITAT ECONÒMICA I NIVELL DE CONSOLIDACIÓ, PREU I ACCESSIBILITAT EN ELS POLÍGONS D'ACTIVITAT ECONÒMICA EN SÒL URBÀ ALS MUNICIPIS DE L'EIX A-2	319
8.1 GRAU DE CONSOLIDACIÓ DEL SÒL URBANITZABLE DE DESENVOLUPAMENT D'ACTIVITAT ECONÒMICA ALS MUNICIPIS SELECCIONATS DE L'EIX A-2.....	320
8.2 NIVELL DE CONSOLIDACIÓ DEL SÒL URBÀ D'ACTIVITAT ECONÒMICA SEGONS LES CARACTERÍSTIQUES DELS POLÍGONS INDUSTRIALS	330
8.4 ACCESSIBILITAT I PREU DEL SÒL URBÀ D'ACTIVITAT ECONÒMICA DELS MUNICIPIS DE L'ENTORN DE L'EIX A-2.....	346
CONCLUSIONS DE LA TERCERA PART.....	355
QUARTA PART: EL PAPER DE LES POLÍTIQUES PÚBLIQUES DE DESENVOLUPAMENT TERRITORIAL I ECONÒMIC EN EL TERRITORI DE L'A-2.....	358
INTRODUCCIÓ A LA QUARTA PART	359
CAPÍTOL 9. ANÀLISI QUALITATIU: POLÍTIQUES PÚBLIQUES I EL SEU IMPACTE EN LA CONFIGURACIÓ DE L'A-2 COM EIX ECONÒMIC EMERGENT.....	360
9.1 METODOLOGIA D'ANÀLISI	361
9.2 LA VISIÓ DELS AGENTS SOBRE LA DIMENSIÓ ECONÒMICA DE L'EIX I LA DOTACIÓ DE SÒL D'ACTIVITAT ECONÒMICA A L'EIX A-2	373
9.3 LA VISIÓ DELS AGENTS SOBRE LES POLÍTIQUES DE PROMOCIÓ DEL SÒL URBANITZAT D'ACTIVITAT ECONÒMICA A L'ENTORN DE L'EIX A-2.....	385
9.4 LA VISIÓ DELS AGENTS SOBRE LA COORDINACIÓ VERTICAL I HORIZONTAL ENTRE POLÍTIQUES DE SÒL I POLÍTIQUES DE PROMOCIÓ ECONÒMICA	393
9.5 COMPROVACIÓ DE LES HIPÒTESIS I CONCLUSIONS.....	402
CONCLUSIONS.....	404
BIBLIOGRAFÍA	419
INDEX DE TAULES.....	441
INDEX DE FIGURES	445

PRIMERA PART: PRESENTACIÓ DE LA RECERCA, MARC
CONCEPTUAL I CONTEXT I ANTECEDENTS

CAPÍTOL 1. INTRODUCCIÓ

"Si supiese qué es lo que estoy haciendo, no lo llamaría investigación, ¿verdad?" Albert Einstein

1.1 RECORREGUT DE LA RECERCA

El recorregut d'aquesta investigació es pot remuntar, si es vol, a la meva infantesa, ja que he respirat geografia i territori des de ben petita, el que sens dubte ha influït en els meus interessos de recerca. Han estat, però, les meves experiències acadèmiques, laborals i personals les que els han anat modelant. Així, l'interès pel món local sorgeix quan vaig realitzar el Màster Management of the European Metropolitan Regions a la Universitat Erasmus de Rotterdam i la meva posterior tasca d'investigadora al European Institute for Comparative Urban Research d'aquella ciutat. Participant i aprenent amb projectes relatius a diferents ciutats i temàtiques vaig observar la diversitat en els creixements i situacions i les diferents polítiques públiques que s'hi desenvolupaven. L'interès per aquestes qüestions em va dur, un cop retornada a Barcelona, a inscriure'm en el programa de doctorat en Ciències Polítiques i Socials de la Universitat Pompeu Fabra per poder ampliar el meu coneixement sobre la complexitat de les estructures de govern i la implementació de polítiques públiques, així com sobre nous conceptes teòrics lligats a l'articulació entre les polítiques públiques de diferents escales administratives i territorials. No vaig però completar allà el doctorat, ja que el meu interès es va anar decantant per les qüestions territorials i de planejament arran de la meva incorporació com investigadora a l'Institut d'Estudis Territorials (IET), la qual cosa em va permetre endinsar-me en l'estudi del paper de la dimensió físico-territorial dins les

qüestions de desenvolupament local. La meua participació en el Programa de Planejament Territorial dirigit des del Departament de Política Territorial i Obres Públiques (ara de Territori i Sostenibilitat) per Oriol Nel-lo i Juli Esteban i des de l'IET per Josep Maria Carrera, em van posar en contacte també amb la diversitat territorial de Catalunya i adonar-me del potencial del planejament com a element de construcció d'una determinada orientació estratègica transformadora d'un territori i un país.

Durant gairebé 10 anys, fins el 2013 vaig estar dedicada al món de la pràctica més que la recerca, treballant en un equip multidisciplinar amb arquitectes, enginyers, urbanistes, economistes (en el que era la única sociòloga) que va desenvolupar amb entusiasme la tasca de donar suport a l'elaboració dels Plans Territorials Parcials. Des d'allà, formant part de l'equip encarregat dels estudis econòmics i financers d'aquests plans i dels estudis socioeconòmics del Pla Territorial Metropolità de Barcelona, vaig descobrir la complexitat del territori i les profundes interrelacions entre infraestructures, urbanisme, economia i de la dificultat d'articular polítiques que hi donin resposta, però també de les possibilitats que una bona visió política obre en la gestió d'aquesta complexitat. Em va créixer durant aquests anys l'interès per entendre millor quina podia ser realment la influència de planejament territorial en la configuració d'una regió i al seu dinamisme econòmic, i quina era la seva relació amb altres aproximacions conceptuals i de polítiques públiques a aquesta qüestió. També veia amb interès com la Regió Metropolitana de Barcelona tenia una força centrípeta que aparentment deixava en posició marginal altres territoris, i em plantejava quines eren les oportunitats de creixement d'aquests territoris en un context on les economies d'aglomeració metropolitanes eren tant evidents, tot i els esforços de re-equilibri del programa de planejament territorial. Per últim, m'encuriosia la importància del sòl en aquest procés i com es feia servir com a mitjà per assolir uns determinats objectius de creixement arreu del territori.

Arran del tancament de l'IET i la fi del Programa de Planejament, degut al canvi de govern i una nova orientació de les polítiques, vaig veure l'oportunitat d'encetar una reflexió que em permetés aprofundir en els fenòmens territorials i de política pública que havia viscut tant de prop i posar-los en relació a les reflexions sobre el desenvolupament local. En voler reprendre el doctorat vaig considerar que la millor aproximació a aquestes inquietuds era la Geografia, ja que unia el món del planejament amb el del desenvolupament local i a més em trobava més còmoda en aquest ambient que no en el de Ciència Política, que en tot cas m'havia aportat uns coneixements indispensables per a la investigació que tot just encetava. A la meua decisió també hi va contribuir la possibilitat de comptar com a director de Tesi amb

el professor Oriol Nel·lo, ja que la seva trajectòria tant professional com acadèmica eren una font de coneixement i inspiració inigualables, i de fer-ho en el Departament de Geografia de la Universitat Autònoma de Barcelona, en estreta relació amb aquesta temàtica i on també podia seguir en contacte amb alguns dels companys de l'IET que s'hi havien incorporat. Les sessions de presentació i reflexió de les nostres respectives recerques que s'han realitzat en el marc del Grup d'Estudis sobre Energia, Territori i Societat, dirigit per Oriol Nel·lo, han estat molt útils a l'avanç d'aquesta Tesi doctoral.

El primer pas de la recerca va ser acotar els seus termes: com investigar el paper del planejament territorial en el desenvolupament local i la seva relació amb les polítiques de promoció econòmica? S'obrien moltes possibilitats i calia concretar. Gràcies a l'ajuda del meu director de Tesi, em vaig adonar de la necessitat de fixar-me en un cas concret, que em permetés aprofundir en la seva realitat urbanística, territorial i econòmica i poder identificar de forma precisa quines eren les polítiques que hi podien haver incidit, per després analitzar-les en detall. La proposta d'estudiar el cas de Terres de Lleida em va sorprendre, però em va interessar des del principi, tot i el meu poc coneixement sobre aquest territori. Més enllà de ser el lloc on el meu tiet tenia una casa (a Boí-Taüll) o d'on eren alguns amics i coneguts, no hi havia estat gairebé mai! Des d'un punt de vista acadèmic, la possibilitat de fer servir la base de dades del Mapa Urbanístic de Catalunya, del qual havia seguit la seva evolució des de l'IET, era una oportunitat d'aprofundir en la realitat del sòl a partir d'unes dades que per primer cop estaven disponibles de forma homogènia i centralitzada.

Allò va ser el començament d'una aventura que he realitzat amb entusiasme però sense finançament. Això, que a primera vista pot aparèixer com un impediment notable, crec que finalment potser ha estat, tot i les dificultats pràctiques, un avantatge ja que en les diverses feines que he realitzat he trobat inspiració i nous coneixements que han contribuït a enriquir la meua recerca. En primer lloc, els gairebé dos anys (entre 2014 i 2015) que vaig passar com investigadora de la Càtedra Repsol de Competitivitat i Desenvolupament Territorial a la Universitat de Lleida, sota la direcció del professor Joan Ganau, em van permetre conèixer el territori lleidatà i la seva realitat i aprofundir en aspectes clau per la Tesi doctoral com l'anàlisi en profunditat del sòl urbanitzable destinat a activitat econòmica i l'estructura econòmica d'aquest àmbit i els seus municipis. Com a resultat de la meua estada, vaig participar en una sèrie d'estudis que es varen publicar en el marc de la Càtedra i que han estat de gran utilitat per a la meua investigació. Es tracta dels estudis següents:

Capel, L.; Ganau, J., Tarrés, I. (2014) *Estructura empresarial de la província de Lleida i els seus municipis*. Publicacions de la Càtedra de Competitivitat i Desenvolupament Regional, nº 8. Universitat de Lleida.

Capel, L. (2014) *Nota d'ocupació en activitats d'alt contingut tecnològic a Catalunya i les províncies de Barcelona, Girona, Lleida i Tarragona*. Publicacions de la Càtedra de Competitivitat i Desenvolupament Regional, nº7. Universitat de Lleida.

Capel, L., Ganau, J i Tarrés, I. (2014) *La disponibilitat de sòl urbanitzable d'activitat econòmica als municipis de Lleida de l'entorn de l'eix A-2*. Publicacions de la Càtedra de Competitivitat i Desenvolupament Regional, nº10. Universitat de Lleida.

També en aquest marc vaig assistir a dos congressos acadèmics, presentant uns primers resultats de la recerca i temes relacionats:

- *Amercian Geographers Association Annual Meeting, 2014*, realitzat a Tampa l'abril d'aquell any, on vaig poder presentar un avanç de la meua recerca a la Sessió "2672. Regional development: Evolution, adaptation and innovation".
- *XL Reunión de Estudios Regionales: La financiación y el papel de las regiones en la recuperación económica*, realitzat a Saragossa el novembre de 2014.

Després, a partir de l'any 2015, vaig tenir la oportunitat de treballar com a consultora, des del sector privat, realitzant projectes relacionats amb el desenvolupament territorial i la innovació per a diverses administracions públiques catalanes. Aquesta feina, que encara realitzo, m'ha permès ampliar la meua visió sobre els condicionants del desenvolupament local i conèixer de primera mà noves tendències en la pràctica de la implementació de la promoció econòmica dels territoris, així com seguir de prop, pel cas de Lleida (i d'altres), el disseny de les seves estratègies d'especialització, en el marc dels nous Fons Europeus de Desenvolupament Regional 2014-2020. Aquesta tasca també ha generat diversos articles, principalment d'opinió, però també un de científic, que he tingut també presents, si bé de forma més indirecta, en aquesta Tesi doctoral.

Així, combinant la recerca amb la pràctica professional, he anat avançant durant aquests gairebé cinc anys fins arribar al moment de posar punt i final a aquest llarg però tant apassionant camí. Crec que fins i tot ho trobaré a faltar!

1.2 DEFINICIÓ DE LES PREGUNTES I ELS OBJECTIUS DE LA RECERCA

La localització de l'activitat econòmica en un territori segueix patrons relacionats amb diversos factors: des dels econòmics als geogràfics o socials. Així, des de l'etapa caracteritzada per la concentració de les activitats productives en les àrees urbanes més centrals, típica del règim fordista, i d'una societat fortament industrial, les activitats productives han sofert una progressiva descentralització cap a àrees amb menors costos i major disponibilitat de sòl. Diversos són els factors que han contribuït a aquesta dinàmica: l'aparició o descobriment dels districtes industrials especialitzats en un sector d'activitat, les grans superfícies dedicades al consum, o l'atomització de la grandària de les empreses industrials degut a processos d'externalització i subcontractació. Tots aquests fenòmens poden contribuir també a la descentralització de l'activitat industrial en el territori així com l'aparició de sòl industrial allunyat de les àrees urbanes centrals. Les polítiques de desenvolupament econòmic per part de les administracions públiques també han afectat la localització de l'activitat econòmica, i s'ha passat de les intervencions dirigides per l'Estat i orientades a alleujar el desequilibri en el desenvolupament de les diferents regions a través de polítiques de "keynesianisme espacial" (Brenner, 2004:130), cap al creixent protagonisme de les polítiques de l'emprenedoria urbana, on els governs locals competeixen a escala global i nacional per atreure recursos lligats als serveis més avançats, un procés que, en un context de progressiva desindustrialització, ha perjudicat més a aquelles zones especialitzades en l'activitat manufacturera.

El cas de Catalunya és particularment interessant en relació a aquests temes. La major part de l'activitat econòmica està actualment concentrada en determinats àmbits del territori, que a més, presenten certa especialització segons sectors d'activitat, com són la regió metropolitana de Barcelona i el Camp de Tarragona, que plegats concentren el 77% de l'ocupació i el VAB catalans (dades 2008, Idescat). És aquí també on es concentren les infraestructures més importants del país, tant de transport com altres (coneixement, equipaments públics, etc). La preeminència d'aquest espai segueix sent forta, tot i la descentralització de l'activitat econòmica (i de la població) que s'ha anat produint en els últims 20 -30 anys, descentralització deguda tant canvis socio-econòmics esmentats, com per les polítiques en matèria d'ordenació territorial i política econòmica de les administracions públiques. Entre aquestes polítiques, la promoció de sòl d'activitat ha tingut un protagonisme especial i amb conseqüències que han de ser encara avaluades amb detall. La disponibilitat d'aquest tipus de sòl és sens dubte una condició necessària per al desenvolupament de l'activitat econòmica i per això tant des del govern de la Generalitat com des dels

Ajuntaments s'ha utilitzat, sovint, quasi com a sinònim de política econòmica, com si la dotació de sòl fos una condició suficient per a aquest tipus de política. D'una banda, el govern autonòmic actua des de fa més de tres dècades a través d'un Institut del Sòl que té entre les seves funcions la promoció de sòl industrial amb un clar objectiu de "redistribució espacial de l'activitat" abans descrit, que el porta a promoure sòl industrial arreu del territori català. De l'altra, molts ajuntaments prenen un paper actiu en la promoció econòmica dels seus territoris sent també la promoció de sòl industrial una estratègia comuna (donat que compten amb competències en termes de qualificació del sòl) i que també ha contribuït sens dubte en la proliferació del mateix.

Així, a Catalunya el sòl d'activitat industrial fora de la trama urbana presenta dues característiques contradictòries: d'una banda, hi ha sòl industrial en gran part del territori català, de manera que un 68% dels municipis catalans compten amb almenys alguna superfície de sòl urbà reservat per aquesta activitat. Gairebé la meitat d'aquest sòl, però, es concentra a la regió metropolitana de Barcelona (RMB), una xifra que augmenta fins el 64% si hi afegim el Camp de Tarragona (MUC, 2011). Es tracta dels dos àmbits més competitius en termes econòmics: concentren el 70% del ocupats del sector industrial, el 65% de les empreses manufactureres (centres de cotització) i el 90% de les empreses estrangeres. En canvi, si es considera el sòl urbanitzable per activitat econòmica futura, més de la meitat d'aquest (un 54%) es troba fora de la RMB i el Camp de Tarragona (MUC, 2011), una abundància de sòl urbanitzable que es distribueix entre les Terres de Lleida, Terres de l'Ebre les Comarques Centrals i Gironines. Ara bé, cal encara escatir fins a quin punt aquesta disponibilitat de sòl urbanitzable destinat a activitat econòmica fora de l'entorn metropolità de Barcelona i Tarragona representa un avantatge o un llast per aquests territoris, ja que pot ser un sòl difícil d'ocupar tant pel context actual com per la força d'atracció dels dos àmbits més forts en termes econòmics. Aquesta situació planteja preguntes pel que fa a l'estat d'aquest sòl, l'eficiència de les polítiques dutes a terme per promocionar-lo i les estratègies de futur per a aquests territoris excèntrics en relació a la RMB, que al final afecten també al conjunt de Catalunya i al seu model de desenvolupament econòmic i territorial. A l'hora d'analitzar aquestes qüestions, resulta d'importància clau tenir en compte el tema dels eixos d'activitat econòmica.

En efecte, dins de cada àmbit territorial, l'activitat econòmica tendeix a concentrar-se al voltant de determinats eixos de comunicació en els que s'assenta la major part del sistema urbà català, i que es poden classificar en una jerarquia segons la seva funció a escala ibèrica, catalana, regió urbana, comarca o de sistema urbà local. En aquest sentit, hi ha eixos que

estan ja molt consolidats i són funcionals a diverses de les escales esmentades, mentre d'altres són més recents o acompleixen una funció més local. La reflexió sobre la potencialitat del sòl industrial s'ha d'efectuar doncs en relació als eixos territorials on s'ubica, comparant aquells més consolidats amb altres que poden contribuir o no a impulsar l'emergència d'un àmbit. També l'anàlisi sobre el paper de les polítiques públiques es pot fer en relació als eixos territorials, per aprofundir fins a quin punt han contribuït en la configuració d'eixos i la seva jerarquizació en termes territorials i econòmics.

Aquesta recerca vol aprofundir en les potencialitats d'eixos d'activitat econòmica fora de l'àrea de la regió metropolitana i Camp de Tarragona a l'hora d'esdevenir (o consolidar-se) com espais econòmics emergents per a l'activitat industrial a escala catalana. Aquesta comesa s'abordarà tot analitzant tant la dotació de sòl d'activitat econòmica i la seva situació actual, com les polítiques públiques implementades, tant de caire territorial, de planejament com econòmiques.

D'aquesta manera, la recerca tracta de donar resposta a unes preguntes concretes sobre el tema, a la vegada que contribueix a altres dues qüestions: d'una banda els debats acadèmics al voltant del desenvolupament territorial, el paper del sòl d'activitat econòmica com element de competitivitat, els eixos econòmics i les polítiques que hi han incidir, des d'una perspectiva multidisciplinar, i de l'altra a incrementar el coneixement sobre les polítiques públiques en aquesta temàtica, amb la voluntat que això pugui servir, ni que sigui de forma parcial, a la seva eficiència futura.

Per adreçar aquestes qüestions s'ha considerat que la forma més eficient de fer-ho és a través d'un cas d'estudi que permetés l'estudi profund d'una situació com la descrita, acotat pels límits que precisa aquesta recerca però emmarcat en el context global on es produeix (Muñoz i Muñoz, 2001). Així, es va procedir a la selecció del cas, que havia de complir certes condicions:

- Ser un entorn perifèric respecte la RMB en termes econòmics
- Tenir una certa concentració de sòl (urbà i urbanitzable) d'activitat econòmica de qualificació industrial
- Comptar amb diversitat d'escales administratives que hi intervenen
- Haver estat objecte de polítiques territorials i de desenvolupament econòmic local

Es va seleccionar l'àmbit territorial de les Terres de Lleida i dins d'aquest, l'entorn de l'eix de l'autovia A-2. Hi ha tres grans motius que ho justifiquen:

1) En les darreres dècades les Terres de Lleida han pogut ser vistes com un territori emergent en termes econòmics. Això és el resultat d'una sèrie d'intervencions públiques que haurien d'haver estat seguides per iniciatives privades. Entre aquestes intervencions destaquen l'arribada del tren d'Alta Velocitat, la construcció de l'aeroport d'Alguaire i el Canal Segarra-Garrigues.

2) En aquest sentit, la provisió de notables superfícies de sòl per a activitat econòmica, i més concretament per a l'activitat industrial, sobre l'eix A-2, en bona part propulsat pel sector públic, havia de ser un element motor de primer ordre. Així, els agents econòmics de les Terres de Lleida han considerat aquest eix com un instrument que pot ajudar al desenvolupament econòmic d'aquest territori, ja que millora la seva accessibilitat respecte el conjunt i ofereix peces de sòl de gran importància per al desenvolupament econòmic.

3) Centrar l'estudi en aquest eix permet doncs analitzar en detall la proliferació de sòl industrial tot prenent com a referència un entorn relativament excèntric i amb forta inversió pública.

1.2.1 OBJECTIUS DE LA RECERCA

Tenint en compte el que s'ha exposat fins ara, aquesta recerca vol assolir cinc objectius específics:

Taula 1.1 Objectius de la recerca

O1	<i>Analitzar les <u>condicions de competitivitat econòmica</u> de l'eix A-2 en relació al seu àmbit territorial, i al context català, tant de conjunt com a partir de la seva comparació amb altres eixos més consolidats.</i>
O2	<i>Analitzar el <u>sòl d'activitat econòmica</u> (i de les seves tipologies) urbanitzat i urbanitzable dels municipis de l'eix territorial de l'A-2 en relació tant a altres eixos territorials més consolidats (C-17, B-30) com a la resta de municipis de Terres de Lleida i de Catalunya en funció de criteris físics, urbanístics, empresarials i econòmics.</i>
O3	<i>Analitzar les <u>polítiques territorials i de sòl d'activitat econòmica</u> dutes a terme a l'àmbit de les Terres de Lleida i l'eix de l'A2 i contrastar-les amb les practicades a la resta de Catalunya, amb la finalitat d'avaluar les motivacions i resultats d'aquestes polítiques.</i>
O4	<i>Analitzar les <u>polítiques de promoció econòmica</u> de les que han estat objecte l'àmbit i els municipis que el componen per avaluar els criteris amb que han estat definides, la seva atenció a qüestions d'ordenació territorial relacionades amb sòl d'activitat industrial i el seu efecte en el territori.</i>

05

Reflexionar sobre el paper dels agents administratius i territorials supramunicipals en la configuració d'eixos territorials d'activitat i concretament en la creació d'àrees especialitzades de sòl per a l'activitat econòmica en zones perifèriques de l'economia catalana, el que permetrà aprofundir en les polítiques de re-equilibri territorial de l'activitat industrial a Catalunya i en la discussió sobre el policentrisme del sistema econòmic català.

Font: Elaboració pròpia

1.2.2 PREGUNTES DE RECERCA

Aquests objectius s'articulen a través de quatre preguntes:

- 1) És l'eix A-2 un entorn emergent en relació a Terres de Lleida i Catalunya?
- 2) És el sòl d'activitat econòmica disponible a l'eix A-2 un factor de competitivitat que pot contribuir a l'afermament de l'eix A-2?
- 3) Quines han estat les polítiques territorials i econòmiques que han influït en la proliferació i promoció del sòl d'activitat econòmica (industrial) en el territori lleidatà i concretament a l'entorn de l'eix A-2?
- 4) Hi ha coordinació entre les polítiques implementades per diferents actors institucionals a l'entorn de l'eix A-2 per contribuir a la seva emergència a escala lleidatana i catalana?

La Tesi, doncs, es desenvoluparà al voltant de qüestions relacionades tant amb variables d'ordre estrictament econòmic (pregunta 1), com amb el planejament i l'ordenació territorial i urbanística (pregunta 2) i amb l'anàlisi de polítiques públiques, tant a nivell del discurs com de les estratègies desenvolupades (preguntes 3 i 4).

1.3 HIPÒTESIS I METODOLOGIA

Ens proposem contrastar cinc hipòtesis que han estat elaborades a partir de les nostres preguntes de recerca, tot basant-nos en conceptes teòrics de la geografia econòmica, la sociologia i les xarxes d'actors, i el planejament territorial i urbanístic. Aquestes hipòtesis tenen, com tot seguit es veurà, relació amb qüestions de caràcter general, com ara les condicions de competitivitat dels territoris, la consolidació del sòl i les característiques i la governança en la implementació de les polítiques públiques en l'àmbit del desenvolupament territorial i econòmic.

Taula 1.2 Hipòtesis de la recerca

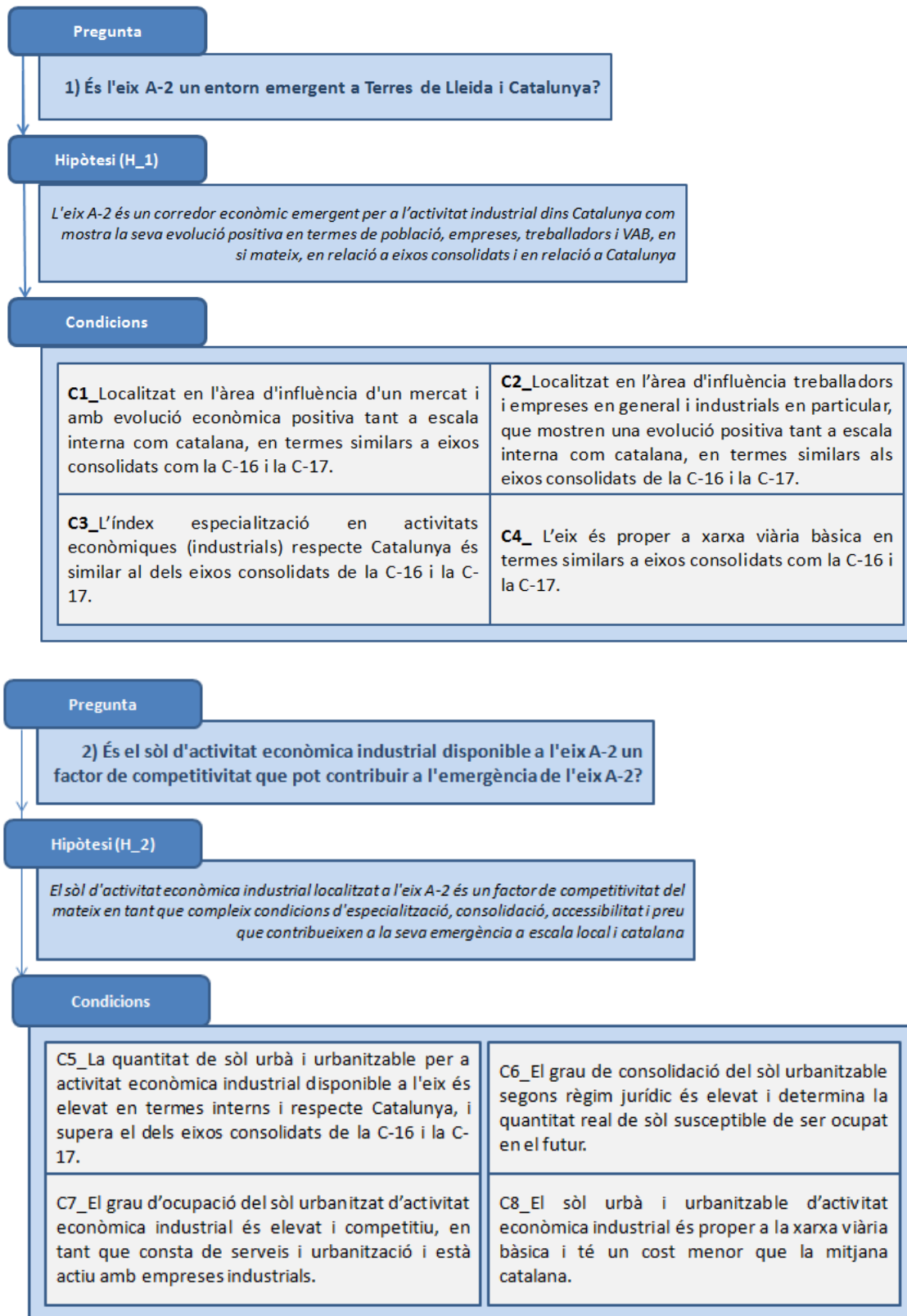
<i>H_1</i>	<i>L'eix A-2 és un corredor econòmic emergent per a l'activitat industrial dins Catalunya com mostra la seva evolució positiva en termes de població, empreses, treballadors i VAB, en si mateix, en relació a d'altres eixos d'activitat consolidats i en relació a Catalunya.</i>
<i>H_2</i>	<i>El sòl d'activitat econòmica localitzat a l'eix A-2 és un factor de competitivitat en tant que compleix condicions d'especialització, consolidació i accessibilitat que contribueixen a la seva emergència a escala local i catalana</i>
<i>H_3</i>	<i>La disponibilitat de sòl d'activitat econòmica i industrial a l'eix A-2 ha estat promoguda per polítiques actives des de l'administració local i regional</i>
<i>H_4</i>	<i>Les polítiques de <u>promoció econòmica</u> i les <u>polítiques urbanístiques</u> i de <u>planejament a escala regional</u> i a <u>escala local</u> (municipis i institucions supramunicipals) han contribuït a promoure l'eix A-2 com a centre d'activitat econòmica a Catalunya</i>
<i>H_5</i>	<i>La coordinació entre les polítiques urbanístiques i econòmiques existeix i contribueix a promoure el desenvolupament econòmic de Terres de Lleida i l'eix A-2</i>

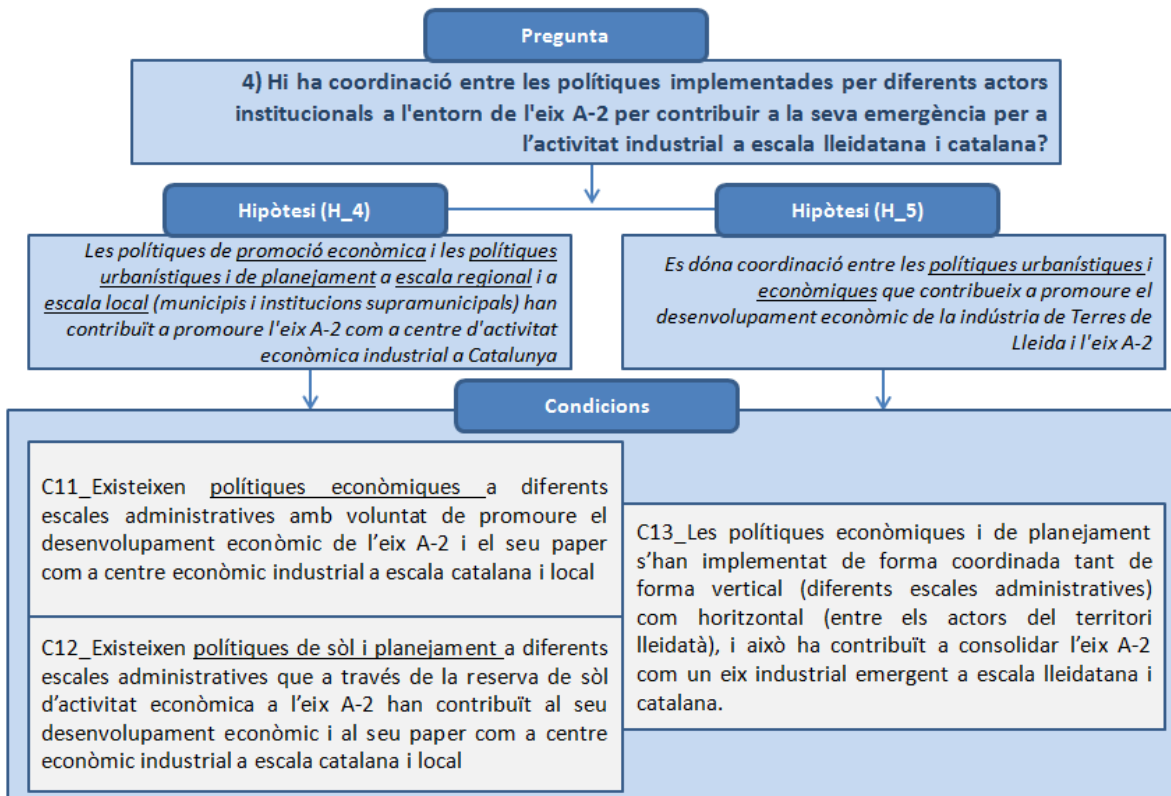
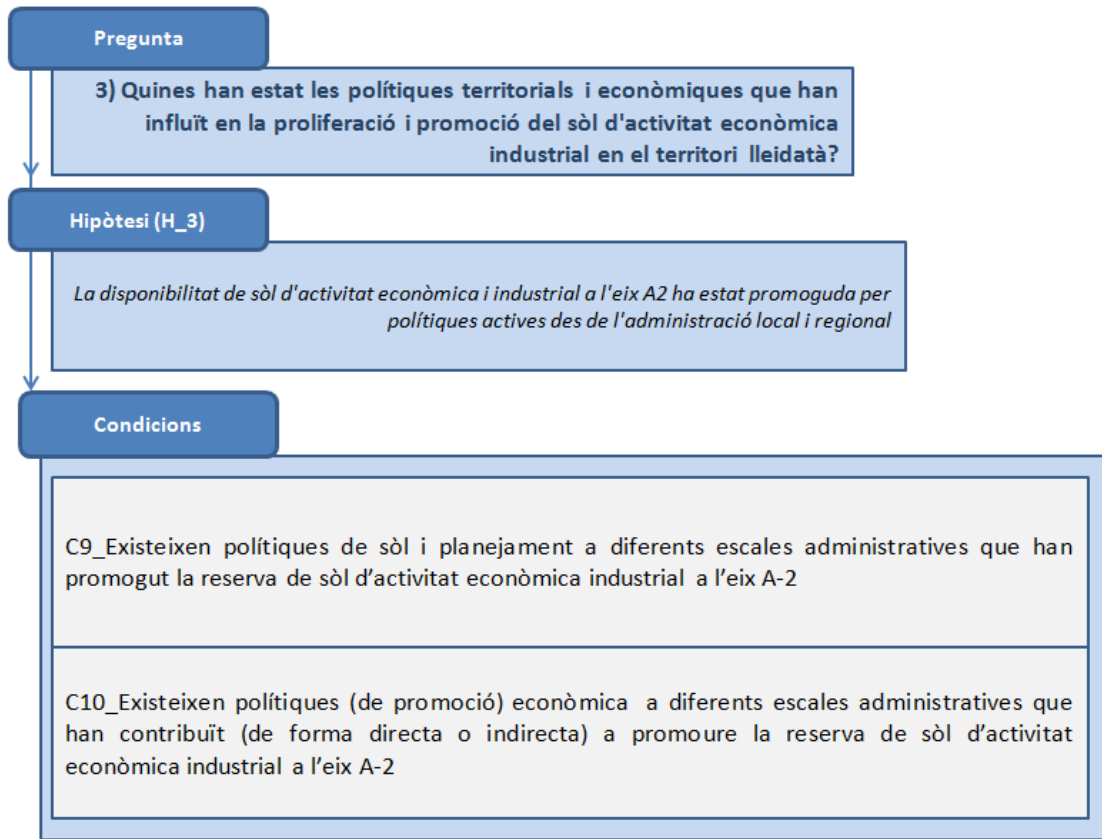
Font: Elaboració pròpia

La nostra unitat d'anàlisi principal és, com ja s'ha explicat més amunt, l'eix A-2, entès com un entorn territorial conformat pel conjunt de municipis situats en proximitat a l'eix viari de l'A-2 al seu pas per Terres de Lleida. Així, un aspecte clau d'aquesta recerca és la definició d'aquest eix, així com, en base a la mateixa metodologia, d'altres eixos que es consideren consolidats i que serviran per a contrastar l'emergència de l'eix que ens ocupa, concretament l'eix de la carretera C-16 i l'eix de la carretera C-17. L'eix A-2 també es compara amb altres escales territorials: d'una banda en termes interns dins les Terres de Lleida, i de l'altre en termes generals amb l'escala catalana.

Per a poder contrastar aquestes hipòtesis s'han plantejat per a cadascuna d'elles, una sèrie de condicions que s'han de complir per a que aquestes hipòtesis siguin confirmades, i que finalment serviran també per donar resposta a les preguntes indicades més amunt. La figura següent mostra la relació entre les preguntes de recerca, les hipòtesis plantejades i les condicions d'anàlisi que permeten la seva comprovació.

Figura 1.1 Preguntes, hipòtesis i condicions que s'han de complir

Font: Elaboració pròpia

Aquestes 13 condicions seran analitzades a partir de la combinació de mètodes quantitatius, - relatius a la dimensió econòmica de l'eix A-2, la seva evolució i la superfície i característiques del sòl -, junt amb mètodes qualitius d'entrevistes en profunditat a actors rellevants de les polítiques públiques en la temàtica de la recerca. Es durà a terme també una anàlisi documental per contextualitzar les polítiques implementades pels actors identificats.

Les fonts de les dades utilitzades en la recerca seran diverses, segons les necessitats de cada hipòtesi. Així, per a l'anàlisi quantitatiu del sòl d'activitat econòmica serà clau l'ús de la base de dades del *Mapa Urbanístic de Catalunya*, una font de gran rellevància i que s'ha utilitzat poc a la recerca acadèmica. Per a l'anàlisi de la situació econòmica es faran servir bases de dades diverses com el *Registre d'Afiliacions i Establiments de la Seguretat Social* i les dades disponibles a l'*Institut Estadística de Catalunya* (Idescat) com ara atur i VAB, a més d'altres fonts documentals com l'*Anuari Comarcal de Catalunya Caixa* i bibliografia rellevant. Per a l'anàlisi qualitatiu es recorrerà a la informació obtinguda per documents oficials, publicats per les institucions que han intervingut activament en l'anàlisi i altres rellevants com informes, Plans, Memòries, les pàgines web, entre altres. Una part molt rellevant d'aquesta anàlisi qualitativa provindrà de la informació obtinguda mitjançant les entrevistes amb els actors seleccionats.

La figura següent mostra, per a cada condició, un resum de la metodologia emprada. A començament de cada capítol es descriu amb major detall la metodologia desenvolupada en cada cas i les fonts utilitzades.

Taula 1.3 Característiques de l'anàlisi de cadascuna de les condicions definides per contrastar les hipòtesis

Hipòtesi	Condicció	Característiques de l'anàlisi
H_1	C1 i C2	Anàlisi quantitatiu de dades demogràfiques i econòmiques de l'eix (total i municipis), en general i pel sector industrial i comparació amb Terres de Lleida, amb els eixos consolidats C-16 i la C-17, els seus àmbits i respecte Catalunya
	C3 i C4	Anàlisi quantitatiu de l'especialització en indústria de l'eix A-2 respecte els eixos consolidats C-16 i la C-17, els seus àmbits i respecte Catalunya
H_2	C5	Anàlisi quantitatiu del sòl urbà i urbanitzable per a activitat econòmica disponible en el propi eix, però especialment comparat amb els eixos consolidats de la C-16 i la C-17, els seus àmbits i respecte Catalunya
	C6	Anàlisi quantitatiu del grau de consolidació del sòl urbanitzable segons règim jurídic, per determinar la quantitat real de sòl susceptible de ser ocupat en el futur.

	C7	Anàlisi quantitatiu del grau d'ocupació del sòl d'activitat econòmica per comprovar fins a quin punt és un sòl competitiu, en tant que consta de serveis i urbanització i està actiu amb empreses industrials
	C8	Anàlisi de l'accessibilitat mesurada pel que fa a la presència de transport i la proximitat a la xarxa primària bàsica del sòl considerat, per al sòl urbanitzable i per al sòl urbà. Anàlisi del preu de sòl comercialitzat per INCASÒL.
H_3	C9 i C10	Anàlisi qualitatiu documental de polítiques, estratègies, plans dissenyats i implementats pels actors institucionals rellevants en temes de sòl i promoció econòmica
H_4	C11, C12 i C13	Anàlisi qualitatiu mitjançant entrevistes en profunditat a actors institucionals rellevants en termes de sòl i promoció econòmica a escala catalana i local
H_5		

Font: Elaboració pròpia

El primer pas de l'anàlisi compren, així, l'estudi de la competitivitat econòmica de l'eix A-2 tant, en termes generals com, de forma detallada, en l'activitat industrial, ja que és el sòl destinat a acollir aquest sector econòmic el que ocupa la nostra recerca. Ens centrarem en aquest sector, que aplega les activitats econòmiques de caràcter secundari que transformen matèries primeres en productes elaborats en processos de producció a gran escala, en localitzacions característiques i en base a una organització i divisió del treball diferenciada, típica del sistema capitalista (Giddens, 2001).

S'analitzarà, després d'una contextualització econòmica general, l'evolució del sector en termes de treballadors i empreses, tenint en compte també les diferents activitats econòmiques que el componen i l'especialització de l'àrea escollida respecte altres escales territorials. En aquest sentit, ens basarem en la Classificació Catalana d'Activitats Econòmiques CCAE-2009, que ordena les unitats productives en funció del tipus d'activitat que desenvolupen, i permet obtenir dades per confeccionar estadístiques de producció, ocupació o rendibilitat de cada sector. Segons aquesta classificació¹, el sector industrial es desagrega en 2.300 activitats manufactureres diferents (sense incloure la producció

¹ Disponible a Idescat, i que segueix la classificació internacional establerta per la Unió Europea, i forma part d'un sistema integrat de les classificacions estadístiques, desenvolupat principalment sota els auspicis de la Divisió d'Estadística de les Nacions Unides, i que n'assegura la seva comparabilitat. La classificació es va crear l'any 1970 i és d'ús obligatori per a l'estadística Europea. Des d'aleshores s'han produït diverses actualitzacions de la classificació, per introduir noves activitats econòmiques i reorganitzar la seva classificació. [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Statistical_classification_of_economic_activities_in_the_European_Community_\(NACE\)](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Statistical_classification_of_economic_activities_in_the_European_Community_(NACE))

d'energia, gas o aigua ni el tractament de residus), que s'agreguen a diferents nivells. En la nostra recerca farem servir una desagregació de fins a 24 activitats de fabricació de productes, degut a aquest és el nivell de desagregació de les dades estadístiques sobre treballadors i empreses que estan disponibles per a l'escala territorial municipal, i en tot cas és suficient per tenir una imatge acurada de la situació d'aquest sector a l'entorn territorial objecte del nostre estudi. La taula 1.4 mostra la descripció d'aquestes activitats segons la classificació esmentada.

Taula 1.4. Indústries manufactureres segons la Classificació Catalana d'Activitats Econòmiques

Codi	Descripció
C	Indústries manufactureres
10	Indústries de productes alimentaris
11	Fabricació de begudes
12	Indústries del tabac
13	Indústries tèxtils
14	Confecció de peces de vestir
15	Indústria del cuir i del calçat
16	Indústria de la fusta i del suro, excepte mobles; cistelleria i esparteria
17	Indústries del paper
18	Arts gràfiques i reproducció de suports enregistrats
19	Coqueries i refinació del petroli
20	Indústries químiques
21	Fabricació de productes farmacèutics
22	Fabricació de productes de cautxú i matèries plàstiques
23	Fabricació d'altres productes minerals no metàl·lics
24	Metal·lúrgia; fabricació de productes bàsics de ferro, acer i ferroaliatges
25	Fabricació de productes metàl·lics, excepte maquinària i equips
26	Fabricació de productes informàtics, electrònics i òptics
27	Fabricació de materials i equips elèctrics
28	Fabricació de maquinària i equips ncaa
29	Fabricació de vehicles de motor, remolcs i semiremolcs
30	Fabricació d'altres materials de transport
31	Fabricació de mobles
32	Indústries manufactureres diverses
33	Reparació i instal·lació de maquinària i equips

Font: Elaboració pròpia en base a dades d'Idescat

L'anàlisi però, estarà obert, si s'escau, a altres activitats, com les de servei o logístiques, ja que amb tota probabilitat també estan presents en el sòl urbà i urbanitzable d'activitat econòmica. A més, les profundes transformacions dels processos productius en les últimes

dècades fan que es qüestionï la idoneïtat de fer servir una divisió sectorial basada en els quatre grans sectors i les activitats que els componen, i s'orienten a tenir-les en compte de forma flexible. Per exemple, es poden analitzar les diferents activitats econòmiques en base a la seva intensitat en coneixement i tecnologia, tenint en compte tant serveis com manufactura. En tot cas, aquesta és una qüestió que es desenvolupa en detall al llarg d'aquesta recerca.

Un cop realitzada l'anàlisi econòmica, la recerca es centrarà en l'anàlisi de les condicions i dimensions del sòl urbà i urbanitzable d'activitat econòmica. Ens fixem en el sòl així qualificat segons la base de dades del Mapa Urbanístic de Catalunya, i més concretament en la tipologia de sòl industrial. En aquest cas, també és necessari definir bé aquest terme. Segons el glossari del Mapa Urbanístic de Catalunya (MUC), dins la denominació de "sòl urbà d'activitat econòmica", s'hi poden trobar diferents tipologies d'activitat: industrial, serveis i logística. En aquesta investigació ens centrem de forma exclusiva en l'anàlisi del sòl industrial, tant aquell ja urbanitzat (sòl urbà) com aquell urbanitzable. Segons la definició del MUC el sòl urbà industrial correspon a: "*Àrees d'activitat econòmica destinades predominantment a l'ús industrial. Correspon tant a la indústria tradicional sovint integrada en la trama urbana, com a les àrees industrials entre mitgeres, en edificació semiaïllada, aïllada i també a les zones de tallers*" (Departament de Territori i Sostenibilitat, 2016). En el cas del sòl urbanitzable, el MUC es refereix a sòl pel desenvolupament d'activitat econòmica com aquell que: "*Correspon als sòls urbanitzables delimitats reservats per a establiments d'ús industrial i altres activitats econòmiques*", pel que, també s'està referint de forma implícita a sòl que es podrà dedicar a activitats industrials. Aquest sòl, tot i la seva qualificació com industrial, pot acabar acollint activitats econòmiques de tipus molt divers, i comptar amb diferents característiques i condicions d'urbanització. Copsar aquesta realitat serà una part important de l'anàlisi, per la qual cosa es combinaran tècniques quantitatives i qualitatives amb l'objectiu d'identificar el nivell de consolidació d'aquest sòl en base a diferents criteris que es desenvolupen en el capítol corresponent.

L'anàlisi abans descrit es farà tenint sempre com referència tres nivells d'anàlisi territorial: a) el propi àmbit territorial (Terres de Lleida), b) l'eix territorial configurat pels municipis pels que transcorre l'autopista A-2 en aquest àmbit, i c) la comparació amb els eixos consolidats de la C-16 i la C-17, que tindrà en compte els municipis que els componen. Tot plegat servirà per caracteritzar el sòl de l'àmbit i d'aquest eix en relació a la resta de Catalunya, en funció de variables de localització, estructura econòmica i altres.

La segona part de la recerca realitzarà, un cop construïda aquesta tipologia, una anàlisi detallada de les polítiques de sòl industrial i promoció econòmica realitzades en els municipis d'aquest eix, fent servir tècniques qualitatives de recollida d'informació, concretament entrevistes en profunditat i anàlisi documental. També s'analitzaran en detall (fent servir la mateixa metodologia) les polítiques de sòl industrial i promoció econòmica a escala regional (Generalitat) i, si s'escau, el paper d'altres actors (empresaris, diputacions, consells comarcals, etc) en la promoció de sòl industrial a escala municipal i en la promoció d'aquest eix com àrea estratègica per al desenvolupament econòmic a Catalunya.

La perspectiva temporal de l'anàlisi es centra en el període que abasta els anys immediatament anteriors a la crisi econòmica i els posteriors, amb l'objectiu de considerar la situació de l'eix, la reserva de sòl i les polítiques relacionades tant abans com després de la crisi. Així, per a l'anàlisi de contextualització de l'economia de Terres de Lleida i de l'eix A-2 en conjunt es faran servir dades entre 2007 i 2015, podent considerar per a determinades variables, períodes anteriors o més actuals per il·lustrar aspectes concrets de la seva evolució. L'anàlisi detallat de la situació de l'activitat industrial i del sòl urbà i urbanitzable d'activitat econòmica (industrial), que es farà pels municipis que componen els eixos de l'A-2, la C-16 i la C-17 correspon a l'any 2011. Aquest és l'any de referència de la primera base de dades completa del Mapa Urbanístic de Catalunya, a la qual la investigadora ha prestat atenció des dels temps a l'Institut d'Estudis Territorials. En aquesta recerca ens interessa realitzar una anàlisi de la situació del sòl d'activitat econòmica en aquell moment temporal, que reflexa un període intens en termes urbanístics, el que comprèn els anys anteriors a la crisi econòmica del 2008 fins als immediatament posteriors a la mateixa. El Departament de Territori i Sostenibilitat publica actualitzacions parcials de les dades bàsiques municipals del MUC sintètic, essent l'última actualització disponible la de l'1 de gener de 2016. Tot l'interès d'aquestes dades, s'ha decidit centrar-nos de forma exclusiva en les dades de conjunt de l'any 2011, evitant la complexa cuasística de les seves actualitzacions, i deixar per a una recerca posterior l'anàlisi de la seva evolució.

En el cas de l'anàlisi qualitatiu, en canvi, si bé es farà una breu referència a l'evolució passada de les polítiques implementades pels actors a considerar, ens centrarem de forma més precisa en les més recents, partint dels primers moments del Pla Territorial Parcial de Terres de Lleida, a partir de l'any 2004, fins a l'actualitat.

1.4 RESULTATS ESPERATS

La recerca pretén assolir els resultats següents:

- Obtenir una imatge detallada del sòl industrial dels municipis al voltant de l'eix de l'A2 tant el ja ocupat com aquell urbanitzable, i en concret aquell localitzat a les àrees especialitzades en activitat econòmica.
- Establir la potencialitat d'aquest eix com a àmbit de desenvolupament econòmic de Catalunya en relació també a altres eixos territorials ja consolidats.
- Ampliar el coneixement sobre la relació entre polítiques de sòl industrial i polítiques econòmiques tant a escala regional com municipal.
- Contribuir a la reflexió sobre el model territorial i econòmic que el desenvolupament del territori requereix en termes d'eficiència, sostenibilitat i equitat, així com la validesa de les polítiques realitzades fins el moment.

1.5 ESTRUCTURA DE LA TESI

La Tesi s'estructura en 9 capítols, més les conclusions i les referències bibliogràfiques. Aquests capítols estan dividits en quatre grans parts. La primera (capítols 1, 2 i 3) es centra en els aspectes generals de la recerca, tant a nivell organitzatiu i metodològic, en el marc teòric en que es basa, així com la seva aplicació al cas de Catalunya. Les parts segona, (capítols 5 i 6), tercera (capítols 7 i 8) i quarta (capítol 9) s'organitzen a partir de les preguntes de recerca i les hipòtesis plantejades per al seu contrast. Les conclusions ofereixen una reflexió final al voltant de les preguntes de recerca plantejades i els resultats d'aquesta Tesi. A continuació descrivim de forma breu el contingut de cada part.

Primera part: El primer capítol, el que ens ocupa en aquests moments, correspon a la introducció a la Tesi. S'hi exposa el recorregut de la recerca, els agraïments i es presenten els objectius, les preguntes de recerca, les hipòtesis relacionades i els resultats esperats, i es clar amb els agraïments. Es descriu així mateix breument la metodologia, que serà detallada en cada cas al capítol corresponent. El segon capítol exposa el marc conceptual que ens ha servit de referència per a l'elaboració de les nostres hipòtesis i anàlisi. Es centra de forma principal en l'anàlisi dels principals conceptes i teories que han guiat l'anàlisi de la localització

d'activitat econòmica industrial, la planificació territorial i el desenvolupament local, des d'una perspectiva multidisciplinària: geografia, sociologia, economia urbana i regional i conceptes del planejament territorial. El tercer capítol presenta, pel cas català, l'evolució històrica de la indústria a Catalunya, analitzant, mitjançant una revisió de les principals aportacions bibliogràfiques, els canvis en la seva localització en el territori. Presenta també breument les principals polítiques que a escala europea i espanyola han tingut impacte en el desenvolupament local, la localització industrial i el territori, així com aquelles desenvolupades per l'escala catalana. Per últim, es dedica una secció a exposar els principals agents que a escala de les Terres de Lleida han intervingut en el seu desenvolupament econòmic i territorial, tant els d'abast de tot l'àmbit fins als d'abast més local (municipal).

La segona part, que inclou els capítols 4 i 5, dóna resposta a la primera pregunta de recerca i contrasta les hipòtesis relacionades. Concretament s'analitzen els factors d'emergència de l'eix A-2, centrant-se en l'evolució de les condicions econòmiques generals i de l'activitat industrial. El capítol 4 situa l'eix de l'A-2 dins Catalunya i el seu àmbit territorial de referència i debat la primera part de la hipòtesi, relacionada amb les condicions generals de l'eix de l'A-2. El capítol 5 es centra en l'anàlisi de les condicions econòmiques en general, i de la indústria en particular, que permeten comparar l'eix A-2 amb altres eixos consolidats del territori català: els eixos de la C-17 (eix del Congost) i la C-16 (eix del Llobregat). A partir d'aquesta part, cada un dels grans apartats es tanca amb unes conclusions, relatives a les preguntes de recerca.

La tercera part correspon a l'anàlisi del sòl d'activitat econòmica industrial a l'eix A-2 com a factor d'emergència de Terres de Lleida, a partir de la segona de les preguntes de recerca i les hipòtesis plantejades. Així, el capítol 6 realitza, en primer lloc, una reflexió sobre el paper del sòl en l'activitat econòmica, seguint les teories de l'economia regional i l'urbanisme i posteriorment exposa la metodologia i les fonts que s'han utilitzat per mesurar el sòl d'activitat econòmica a Catalunya i els eixos seleccionats. El capítol 7 posiciona en primer lloc el sòl d'activitat econòmica de Terres de Lleida respecte Catalunya per posteriorment analitzar la dimensió d'aquest sòl en l'eix A-2, en relació a l'escala catalana, l'àmbit territorial i els eixos de la C-16 i la C-17, realitzant també l'anàlisi de la concentració de sòl a escala municipal. En el capítol 8, s'examina, en base a les condicions definides, el nivell de consolidació del sòl urbanitzable de desenvolupament d'activitat econòmica i nivell de consolidació, preu i accessibilitat en els polígons d'activitat econòmica en sòl urbà als municipis de l'eix A-2, segons un sèrie de condicions i criteris definits prèviament.

La quarta part es centra en l'anàlisi de les preguntes de recerca tercera i quarta, analitzant les polítiques públiques i l'actuació dels diversos agents en les polítiques de sòl i promoció econòmica de l'entorn de l'eix A-2, a partir del contingut d'una sèrie d'entrevistes en profunditat i enquestes realitzades a persones representatives de cadascuna de les entitats seleccionades. S'examina també, el nivell de coordinació en la implementació d'aquestes polítiques.

Per últim, es presenten les **conclusions**, on es responen de forma global les preguntes de recerca plantejades, oferint unes reflexions finals al voltant de les implicacions per a la política pública que es deriven de la nostra recerca.

1.6 AGRAÏMENTS

Són moltes les persones que d'una manera o altra m'han ajudat al llarg del camí que conclou ara amb el lliurament d'aquesta Tesi doctoral. Des de l'àmbit acadèmic, professional i personal, cadascuna d'elles ha contribuït d'una manera o altra a fer possible aquesta recerca, donant-me suport, oferint-me el seu coneixement i experiència o simplement intercanviant punts de vista i discutint sobre qüestions que m'han permès enriquir la meva perspectiva respecte a la geografia, i el desenvolupament territorial i econòmic. Han estat gairebé cinc anys de recerca, però més enrere en el temps també he d'agrair certes persones que han aportat, potser sense voler-ho, el seu granet de sorra per construir l'obra que teniu a les mans.

L'agraïment acadèmic més important és per al meu director de Tesi, el professor Oriol Nel·lo. Gràcies per acceptar dirigir la meva recerca, per la teva confiança i suport. Sempre he sentit que, tot i les dificultats de fer una Tesi sense cap finançament, has fet tot el possible per ajudar-me i m'has deixat fer amb llibertat (sabent que havia de combinar la Tesi amb la feina) sense fer-me sentir mai la pressió (no excessivament en tot cas!). Tots els teus consells i recomanacions, i el teu coneixement profund de la pràctica i teoria sobre geografia, planejament territorial i de la bibliografia sobre el tema em meravellen i han estat indispensables per poder arribar fins aquí. La teva amabilitat i disponibilitat també han estat molt importants per a mi. Moltes gràcies.

De fet, va ser el meu director de Tesi (gràcies també per això) qui em va permetre entrar en contacte amb l'equip i el professorat del Departament de Geografia i Sociologia de la Universitat de Lleida. Ell em va informar de l'oferta que es va obrir l'any 2014 per treballar amb el professor Joan Ganau a la Càtedra Repsol de Competitivitat i Desenvolupament Territorial d'aquesta Universitat, on vaig col·laborar durant 16 mesos. Vull agrair doncs als col·laboradors d'aquesta Càtedra i als professors del Departament que em rebessin tant cordialment i m'ajudessin a conèixer millor la realitat de Lleida. Gràcies a la meva participació en la Càtedra vaig aprendre i comprendre més sobre aquesta terra, a la que ara em sento ara més lligada, tant intel·lectual com personalment. Amb el professor Joan Ganau hem tingut converses molt interessants sobre el desenvolupament econòmic i territorial de les Terres de Lleida i Catalunya, que m'han ajudat a ser menys "barcelonacèntrica". Vull agrair també a l'Ivan Tarrés el suport cartogràfic que em va donar per a l'elaboració dels mapes d'aquesta Tesi.

Des d'un punt de vista professional, vull fer esment de tots els companys de l'Institut d'Estudis Territorials, i especialment en Josep Maria Carrera, que entre 2004 i fins el seu tancament el 2013 va ser director d'aquest institut. Ha estat en gran part el seu coneixement i

gran interès en tot allò relacionat amb el planejament i l'urbanisme el que em va portar a voler fer una Tesi sobre aquestes qüestions. El desenvolupament de gran part de la meua carrera professional a l'Institut d'Estudis Territorials, participant en tot els processos que va dur a l'aprovació dels 7 Plans Territorials Parcials em van donar un coneixement de territori que no hagués tingut a cap altre lloc. Des de l'IET varem desenvolupar idees i mètodes de treball per a l'avaluació econòmica dels Plans Territorials Parcials que també m'ha estat molt útil per la recerca. Amb tots els companys de l'IET hem compartit treball, reflexions i també moments d'oci. Així que gràcies, companys (ex)ietans!. Vull fer una menció especial a la Gissel Ferrari, que de bona companya de feina ha passat a ser millor amiga, a més d'ajudar-me amb algunes qüestions relatives a conceptes econòmics.

Un altre agraïment és per al Departament de Geografia de la Universitat Autònoma de Barcelona. Agraïxo al seu director, el professor Antoni Durà, que acceptés oferir-me un espai de treball per a la realització de la meua recerca. Tot i que, a causa d'haver de combinar la recerca doctoral amb les meves tasques professionals, no he pogut anar tots els cops que hauria volgut, sempre m'he trobat un ambient molt bo. També a la secretària Alba Palma per estar sempre disponible a contestar les meves preguntes i ajudar quan era possible. Dins del Departament, he d'agrair també el suport de dos companys que són també ex-treballadors de l'IET: en Joan López i en Jordi Martín. Amb tots dos hem compartit interessants discussions sobre planejament que m'han servit d'inspiració per a la Tesi, a més de converses més mundanes sempre divertides. A en Jordi Martín li vull agrair també que m'ajudés a refer tres mapes en els últims dies abans del lliurament de la Tesi; no ho hagués pogut fer sola, així que gràcies. També aprofito per agrair tots els companys que formen part del Grup d'Estudis sobre Territori, Energia i Societat, Josep Bàguena, Carles Donat, Jordi Martín, Margalida Mestre, Joan Lopez, Oriol Porcel, per opinar de forma constructiva sobre la meua Tesi durant els Seminaris de Recerca que durant aquests quatre anys ha organitzat el professor Oriol Nel·lo, i on hem pogut presentar i contrastar els avenços de les nostres recerques.

Vull agrair també a l'empresa Pryisma, on treballo com consultora en temes de desenvolupament local i innovació territorial, la possibilitat de treballar-hi a temps parcial i amb prou flexibilitat com per poder combinar aquesta feina amb la meua recerca doctoral. Gràcies doncs als seus directors i a la gerent de consultoria de Barcelona Olga López. M'agradaria fer un esment especial a en Jordi García-Brustenga, que va ser gerent de consultoria de l'empresa en els primers anys de la meua estada, i amb qui he treballat i continuo col·laborant actualment en diferents projectes molt interessants. De tots aquests projectes en que hem treballat plegats m'he emportat un nou coneixement, una nova reflexió

sobre desenvolupament local i el paper dels territoris en la innovació, que si bé de forma indirecta, m'han servit també per a la meua recerca.

He de fer també menció a tots els entrevistats amb qui vaig poder parlar per a la part qualitativa d'aquesta recerca. Gràcies als professors del Departament de Geografia i Sociologia de la UdL Carme Bellet, Ignasi Aldomà i Ramón Morell per compartir amb mi la seva visió sobre el desenvolupament territorial i econòmic de Terres de Lleida i respondre les meves preguntes. Agraïxo també a Josep Lluís Cunillera, director de Globalleida i a Jaume Saltó, president de PIMEC a Lleida la seva disponibilitat a atendre'm. Roger Bosch, de l'Ajuntament de Bell-lloc d'Urgell, Ester Trilla de l'Ajuntament de Cervera, Carles Domingo de l'Ajuntament de Tàrraga, Joan Blanch de l'Ajuntament de Lleida i Jordi Latorre, alcalde de Torrefarrera, van ser oberts i profunds en les seves reflexions, i em varen atendre amb molta amabilitat. El meu agraïment també per a la resta d'entrevistats, de nou per la seva disponibilitat, obertura i detall de les seves respostes: Gabriel Palacios, del Departament de Territori i Sostenibilitat de la Generalitat de Catalunya, Raül Blanco, d'ACCIÓ, Elisabet Cirici, d'INCASÒL i Carles Donat de l'IERMB. Als quatre empresaris que varen acceptar respondre l'enquesta sobre les qüestions de la meua recerca també gràcies pel seu temps i amabilitat. Així mateix vull fer pal·lès l'agraïment a la Cambra de Comerç de Lleida que em va permetre utilitzar la seva base de dades dels polígons industrials de la província de Lleida.

En l'àmbit personal, el meu primer, i més important agraïment va dirigit va dirigit als meus pares. No tinc paraules per agrair el seu amor i suport constant al llarg de la meua vida, la seva capacitat de treball, generositat, curiositat intel·lectual, compromís amb la realitat que els envolta, el seu interès i respecte per totes les persones sense importar què o qui són. El seu exemple és i serà sempre per mi el millor far per orientar-me en el mar de la vida. Sense ells no hauria pogut arribar fins aquí, ni personalment (heu estat i sou uns avis meravellosos!) ni tampoc intel·lectualment, ja que m'han ajudat sempre i m'han ofert la seva experiència, que no es poca. Tot i que soc conscient que no m'hi puc comparar, espero que es sentin orgullosos de la tasca que he fet. Vull esmentar també a les meves germanes, Teresa i Àlícia: sou les millors i sempre m'heu donat ànims.

I finalment, vull acabar donant les gràcies a dues de les persones més importants de la meua vida: la meua filla Àgata i el meu marit, Paolo.

Gràcies a l'Àgata, que ha passat uns quants anys de la seva vida amb una mare una miqueta atrafegada, però que mai ha perdut la seva alegria. Poder compartir amb ella els moments de descans és el millor mètode per desconnectar!

Gràcies també a tu, Paolo, pel teu suport confiat, el teu amor, la capacitat de fer-me riure, els bons menjars (les teves receptes aixequen qualsevol!) i poder parlar de tantes coses, acadèmiques, polítiques, per fer-me de guia musical, i tantes coses més, grazie amore!

CAPÍTOL 2. MARC CONCEPTUAL: LOCALITZACIÓ DE L'ACTIVITAT ECONÒMICA INDUSTRIAL EN UN TERRITORI I UN CONTEXT CANVIANT

Space has become for the State a political instrument of primary importance. The State uses space in such a way that it ensures its control of places, its strict hierarchy, and homogeneity of the whole and the segregation of parts. It is thus an administratively controlled and even policed space." (Lefebvre, 1978: 288)

Under capitalism there is, then, a perpetual struggle in which capital builds a physical landscape appropriate to its own condition at a particular moment in time, only to have to destroy it, usually in the course of a crisis, at a subsequent point in time. (Harvey, 1978: 124)

Aquesta recerca es basa en un enfocament teòric multidisciplinar que combina conceptes de diverses disciplines de les ciències socials, un enfocament necessari donat que els objectes d'estudi socials no són, tal i com afirmava Pierre Bourdieu, "petits i molt precisos com a les ciències naturals" (Bourdieu, 1988), pel que cal analitzar-los des de diferents perspectives i interpretacions de la realitat. En el cas de l'estudi del territori aquesta necessitat és especialment rellevant, tal i com destaquen diversos autors (Farinós, 2009, H. Capel, 2016 o el monogràfic del 2016 de la Asociación Española de Ciència Regional) que reconeixen la complementarietat de les anàlisis geogràfiques, econòmiques i sociològiques. De forma més específica, la complexitat dels processos de localització de l'activitat econòmica i els factors que hi incideixen, porten a haver d'abastar-los des d'aquesta visió complementària, una qüestió que és consubstancial a aquest tipus d'anàlisi des de fa ja gairebé 30 anys (Méndez i Caravaca, 1999).

En el nostre cas, això esdevé essencial, ja que per analitzar la extensió de sòl d'activitat econòmica a l'entorn de l'eix A-2 i el paper que hi han jugat les polítiques econòmiques i

urbanístiques (territorials) hem hagut de recórrer a conceptes de la Geografia econòmica, la Sociologia urbana, l'Economia política i d'altres, derivats del urbanisme i el planejament territorial. La Geografia econòmica ofereix elements per poder analitzar els processos de transformació productiva de la indústria, el pas de la concentració a la dispersió de l'activitat econòmica en els territoris i els factors que influeixen en la localització d'aquesta activitat. La Sociologia urbana i l'Economia política ens aporten marcs de coneixement per interpretar la relació entre l'espai i les transformacions socio-polítiques de les últimes dècades, com l'ascens de la importància dels governs locals, els nous models de governança o les relacions multi-agent. Així, de forma conjunta, des d'una perspectiva multidisciplinària, aquesta recerca es basa en les teories de desenvolupament local i les polítiques relacionades. Per la seva banda, els conceptes del planejament territorial i l'urbanisme ens resultaran d'utilitat per examinar la política territorial i de sòl d'escala catalana i la seva aplicació en el territori objecte del nostre estudi, així com el planejament urbanístic com eina de política municipal.

El fenomen de la proliferació de sòl d'activitat econòmica i la construcció d'un eix de comunicació com l'A-2 només es pot entendre fent referència a aquests diferents marcs teòrics esmentats, que permeten contextualitzar les polítiques de promoció econòmica i de planejament territorial del govern català i les administracions sub-regionals de l'entorn d'aquest eix. És basant-nos en ells que podrem aprofundir en el procés de desenvolupament econòmic de Terres de Lleida en el context català a través de tres elements clau: la presència de l'eix de comunicació A-2, la reserva de sòl d'activitat econòmica disponible als municipis en la seva àrea d'influència, i les polítiques de promoció econòmica i de planejament territorial dissenyades des d'aquest territori i per a aquest entorn.

El capítol s'organitza en dues grans seccions, en base als dos grans grups de teories i conceptes que constitueixen el marc teòric d'aquesta Tesi. Es fa una separació fins a un cert punt forçada, ja que hi ha una estreta interrelació entre ells, però creiem que ajuda a organitzar el contingut. Així, la primera part (2.1) exposa els principals conceptes teòrics que han analitzat **la localització i la transformació productiva de la indústria en les últimes dècades, centrant-se en la seva dimensió territorial**, des de els processos de flexibilització i dispersió de l'activitat econòmica (industrial) en l'espai fins als factors de competitivitat empresarial i territorial. La segona secció (2.2) es centra en la literatura relativa al paper que les diferents escales territorials i els diferents agents d'un territori han tingut en els últims 30 anys en relació a les **polítiques públiques de desenvolupament econòmic local i de planificació territorial**, a partir de l'anàlisi dels processos de globalització, descentralització de l'estat i l'auge de la governança urbana i multiagent. El capítol es tanca amb unes breus conclusions.

2.1 L'ESTUDI DE LES DINÀMIQUES DE LOCALITZACIÓ DE L'ACTIVITAT ECONÒMICA

L'estudi de la concentració de l'activitat econòmica i les seves diferències sobre l'espai és una de les branques més fructíferes de la geografia econòmica. Tot i que té antecedents remots i prestigiosos, es desenvolupa amb força després de la Segona Guerra Mundial, constituint un nou cos teòric anomenat desenvolupament regional. Aquest es basa en l'assumpció de l'existència d'un desenvolupament econòmic discontinu caracteritzat per desequilibris que produeixen i reproduïxen desigualtats, i en la necessitat d'analitzar la configuració espacial dels sistemes econòmics per entendre precisament aquests desequilibris. Es supera així la "a-espacialitat" de l'economia tradicional, per la qual les diferències regionals es devien a imperfeccions del mercat o la lentitud d'un procés inevitable d'equilibri (Conti i Gianccaria, 2001).

Destacaré algunes idees i autors que em semblen rellevants i que han estat de particular importància per a la realització d'aquesta recerca.

2.1.1 ANTECEDENTS

Abans d'endinsar-nos en els conceptes del desenvolupament regional², és rellevant fer una breu referència als antecedents més clàssics de la geografia econòmica, que varen ser la base que va permetre, a partir dels anys 1950, la creació del nou cos teòric que reconeixia, dins l'economia, la importància del territori, i va donar un nou protagonisme a la geografia en el referent a l'anàlisi de la dimensió espacial de l'economia. Cal destacar en aquest sentit les obres del geògraf alemany Johann Heinrich Von Thünen (1783-1850), l'economista anglès Alfred Marshall (1843-1924) i els geògraf i economista alemanys Walter Christaller (1893-1969) i Alfred Weber (1868-1958), que des d'aproximacions teòriques diverses varen tractar i teoritzar sobre les diferències en la concentració i localització de l'activitat humana (Méndez, 1997). Fem aquí una breu referència a aquests autors, que no és exhaustiva sinó

²² Definir regió i territori pot ser complex, degut a múltiples interpretacions, ja que en tant que "una part de la Terra amb característiques diferenciades respecte altres àrees" es pot considerar a diverses escales (una regió pot ser un continent, un grup de països, un territori sub-nacional...). En tot cas, per a la claredat de la recerca, quan aquí parlem de regions ens referim a les unitats sub-nacionals que s'identifiquen com a tal a les divisions administratives. També es pot referir a espais sub-regionals com comarques o altres agrupacions que es donin en països concrets. Quan es parla de territori ens referirem també a la definició d'aquest com un espai social limitat, en aquest cas, els territoris sub-nacionals. En aquest cas, també ens referirem a territoris conformats per espais concrets, com aquells al voltant d'un districte industrial, a l'entorn d'un eix, i que, en tant que té característiques diferenciades d'altres, es pot estudiar com una unitat.

que té per objectiu il·lustrar els conceptes per ells acunyats autors que posteriorment han tingut una enorme utilització a la geografia econòmica. Hem de tenir present en aquest sentit, el canvi que es produí en els anys 1950 -primer en els països anglosaxons- des de la geografia regional a la quantitativa d'influència neopositivista (Capel, 1981:cap. XII).

Johann Heinrich Von Thünen, el més antic entre aquests autors, va teoritzar sobre els patrons dels usos de la terra al voltant d'una ciutat o una zona cèntrica, establint que un factor determinant d'aquests usos es relacionava amb la seva distància a un mercat. La seva obra ha estat reconeguda no tant sols per geògrafs sinó també per economistes, tant teòrics com matemàtics (Cuadrado Roura, 2012; Fujita i Krugman, 2004).

Des del camp de l'economia A. Marshall va desenvolupar, a finals del segle XIX, una sèrie d'aportacions úniques en el seu temps sobre la localització de la producció. Així, aquest autor va ser un dels primers economistes en reconèixer la dimensió espacial de l'economia, i se'l considera el percussor del concepte de "districte industrial" i clústers, en afirmar que, al marge de la fàbrica integrada verticalment, dins el sistema capitalista es donaven també altres sistemes de producció basats en unitats productives menors i disperses pel territori. Aquesta evidència empírica implica que l'economia s'organitza en un espai determinat, el que influencia el seu desenvolupament. Altres aspectes dels estudis de Marshall que varen ser posteriorment recollits des de la geografia econòmica són la importància de les xarxes d'empreses de diferent grandària i sectors per una organització productiva eficient, el paper del coneixement en aquesta organització o la importància de les economies externes per al creixement empresarial. Entre aquestes es troba la localització, és a dir, el territori on les empreses estan ubicades. Tots aquests són aspectes que varen aportar solidesa teòrica al desenvolupament a partir de la disciplina econòmica d'una nova visió sobre la geografia (Becattini, 1979, 1990, 2002; Bueno Campos i García Nuñez, 2014; Trullén, 2010;).

L'obra de Walter Christaller, amb la seva teoria dels llocs centrals, és també indispensable per entendre l'evolució de la geografia econòmica, essent un dels primers investigadors en avançar una teoria sobre la jerarquia urbana de les ciutats en l'espai, tot aplicant conceptes econòmics a l'estudi de la localització i determinant unes regles sobre la grandària, el nombre i la distribució de les ciutats que incloïa tant els nodes com els vincles entre elles, amb el seu conegut patró hexagonal de distribució. A partir de les diverses funcions i concentració de serveis i mercaderies de les ciutats i de la seva capacitat d'abastir un entorn més o menys proper s'establia la jerarquia, amb els llocs centrals sent aquells que oferien bens i serveis més especialitzats i a un entorn més ampli (Carreras i García Ballesteros; Rosales Ortega, 2006). La teoria de Christaller s'ha aplicat a nombrosos estudis empírics a territoris diversos i va ser la base per a desenvolupaments posteriors sobre la jerarquització

dels sistemes urbans i la centralitat de determinats nodes que varen desenvolupar en els anys 1960 geògrafs com Brian Berry (1971). Així mateix, ha estat clau per al desenvolupament del concepte d'economies d'aglomeració que varen ampliar autors com Paul Krugman (López Trigal, 1987; Becerra Vallbuena, 2013)³.

Alfred Weber, per la seva banda, va ser pioner en oferir una teoria general sobre la localització de les activitats econòmiques, tot posant l'atenció en els costos de transport i va demostrar la tendència a l'aglomeració de l'activitat productiva, si aquesta era prou gran com per reduir el cost de producció. L'èmfasi en aquest cas es posava en l'empresa i les seves decisions de localització, però sense que hi influïssin altres elements econòmics, el que ha estat objecte de crítiques per l'escassa importància que dóna a variables com el cost de la força de treball i les infraestructures (Bustos Gisbert, 1993).

Tots aquests conceptes varen ser incorporats a l'anàlisi de la localització industrial a partir de finals del 1990 per diversos economistes i geògrafs, donant forma al que es va conèixer com "Nova Geografia Econòmica", que va portar al desenvolupament d'anàlisis centrades en les característiques del territori.

Altres disciplines, com la política econòmica, la sociologia i la ciència política també han contribuït a l'anàlisi de les diferències de creixement dels territoris, posant l'atenció en aspectes lligats a aspectes estructurals de l'economia capitalista; la creació de desigualtats espacials basades en la distribució del poder i riquesa; l'anàlisi dels processos de creixement de les ciutats i el paper dels agents, la importància de les institucions en la configuració de les característiques diferencials als territoris, entre altres.

2.1.2 DE LA CONCENTRACIÓ A LA DISPERSIÓ: LA NOVA GEOGRAFIA ECONÒMICA I LA SEVA APORTACIÓ A L'ESTUDI DE LA FRAGMENTACIÓ DELS PROCESSOS PRODUCTIUS I LA GLOBALITZACIÓ ECONÒMICA

Després de la Segona Guerra Mundial es comença a generalitzar en ciència econòmica i en les polítiques públiques el reconeixement de l'absència de condicions d'equilibri de plena ocupació, l'existència de cicles econòmics i la necessitat de la intervenció directa de l'Estat. També es fa evident el creixent espai entre àrees de ràpida industrialització i àrees marginals, que es va fent més gran també degut als fluxos migratoris i la ràpida urbanització de les zones més dinàmiques. En aquest context neix la política regional dirigida per l'Estat, basada en

³ A Catalunya la seva teoria va ser aplicada, entre altres per Pilar Riera, per exemple a la seva obra *Les àrees funcionals a Catalunya* (1989). Microforma. Bellaterra, Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona

principis del keynesianisme en dues formes: directa (és a dir, intervenint directament com a propietari de segments del sistema industrial en aquelles regions on la iniciativa privada no trobava avantatges per invertir-hi) i indirecta (a través de la inversió en infraestructura i la política fiscal).

L'atenció a les disparitats regionals per part de la geografia econòmica tradicional, que es desenvolupa entre 1950 i 1970, es basava, en gran mesura, en les teories de l'espai central, posant així l'èmfasi en el paper dels costos de transport i de sòl i com aquests es modifiquen segons la proximitat dels diferents factors de producció respecte del centre i com un major cost es compensava per aquesta centralitat. Com explica Paul Claval al seu manual clàssic de geografia econòmica: *"la búsqueda de localizaciones centrales conduce a la acumulación de las industrias en las capitales y las ciudades bien situadas, para alcanzar a todo el mercado (...) mientras lo más frecuente es que la periferia esté afectada por el letargo"* (Claval, 1980:299). En tot cas, les anàlisis estaven més centrades en les diferències en la concentració de la riquesa i l'activitat econòmica a escala mundial, entre països desenvolupats i països en desenvolupament, i els factors macroeconòmics que els explicaven. Com exposa Gómez López (2002), durant els anys 60-70 la geografia econòmica vol esdevenir una disciplina veritablement científica *"para lo cual es indispensable formular leyes generales. Como desde el estudio regional era imposible elevarse a generalizaciones, se vuelve a poner énfasis en la geografía general"* (Gómez López, 2002:51)

Enfront aquest marc clàssic, sorgeixen nous conceptes i teories que intenten donar resposta a al fenomen de les desigualtats en el desenvolupament del territoris, des de l'economia, però de forma progressiva també des d'altres disciplines com la sociologia, la ciència política o la geografia, en una aproximació cada cop més multidisciplinària. Les desigualtats objecte d'anàlisi són tant les que es produeixen a escala internacional com, a l'interior d'un país, a escala regional.

L'obra de l'economista francès François Perroux és pionera en aquest sentit, amb el concepte de pols de creixement (1955). Perroux va ser un dels primers autors a considerar que el creixement econòmic no s'aconsegueix de forma homogènia a tots els espais, sinó que s'origina en certs pols de creixement amb diverses intensitats i "es propaga a través de diversos canals i té diversos efectes finals per a l'economia en el seu conjunt" (citada a Hermansen, 1974:56). Considerava essencial en aquest sentit la capacitat dels nodes econòmics en assimilar i difondre les innovacions, com un element fonamental del seu desenvolupament. La teoria de Perroux va ser aplicada com a eina de la planificació regional a partir dels anys setanta, tant a països occidentals que hi veien una recepta per contrarrestar

la hiperconcentració de l'activitat econòmica en certes ciutats, en un context d'economia fordista, com en països en vies de desenvolupament, amb exemples com la creació a Ciudad de Guayana (Veneçuela) d'una indústria de l'alumini i la siderurgia (López Trigal, 2015).

Un altre concepte que des d'una perspectiva macroeconòmica analitzava la diferent concentració de riquesa a l'espai és el dualisme econòmic, concretament la teoria de la cadena de desequilibris d'Albert Hirschman (Conti i Gianccaria, 2001). Aquesta aproximació establí com a partir del desenvolupament més o menys espontani del sistema capitalista, la cerca de majors profits genera una concentració natural d'inversions en regions urbanes industrials, i així ja es crea una primera diferència regional. Aquesta s'alimenta, en un procés multiplicador que genera noves demandes: la població immigrada demanda habitatge i serveis, l'empresa atreu proveïdors que produeixen nous inputs, etc. Aquest esquema de creixement pot continuar fins a que apareixen externalitats, és a dir, impactes (positius o, com en aquest cas, negatius) que una determinada activitat econòmica té en una altre o en els individus, que afecten la concentració de la producció; també es pot aturar l'espiral de creixement si altres punts o àrees ofereixen més avantatges (Krugman, 1995). Degut a la tendència dels emprenedors de concentrar-se en un lloc, aquest procés es retroalimenta i per tant augmenta la separació entre regions més desenvolupades i menys. La solució passa per la intervenció del govern amb estratègies de desenvolupament orientades a reduir aquesta dualitat.

Altres teories "clàssiques" de la localització empresarial es basaven en la minimització dels costos de transport, les variacions espacials de la demanda i l'atracció del mercat o l'efecte multiplicador del capital (efecte que una empresa genera sobre un altra), tal i com exposa Pallarés- Barberà (2003).

D'aquests conceptes més genèrics es passà cap a anàlisis que volen aprofundir i donar resposta als canvis productius, tecnològics i organitzatius que des de principis del 1970, i especialment després de la crisi del petroli del 1973, experimentava l'economia capitalista, tot avançant cap un model de producció post-fordista, on la gran empresa es "desmembrava" a favor de formes d'organització més obertes, flexibles i descentralitzades. Com es sabut, es produeix també en aquest període un procés de globalització de l'activitat productiva que afecta de forma profunda a la localització de l'activitat industrial, un aspecte que tractem amb major detall més endavant.

2.1.3 LÍNIES D'ANÀLISI SOBRE DESENVOLUPAMENT TERRITORIAL

Entre 1970 i finals del 1990 es desenvolupen diverses línies d'anàlisi, totes elles basades en un primer moment en casos molt específics, per posteriorment ampliar-se com a categories d'anàlisi més generals, i que de forma complementaria configuraran les bases de treballs i polítiques posteriors sobre el desenvolupament regional i les explicacions sobre les desigualtats regionals. Les quatre que més ens han interessat als efectes de la nostra recerca són:

- 1) Els estudis sobre els districtes industrials del nord d'Itàlia com a forma de producció particular d'algunes regions amb característiques determinades, liderada per Giacomo Beccatini.
- 2) Els estudis sobre la transformació de l'activitat econòmica, i més concretament de la indústria de l'escola californiana, liderats per Michale Piore i Charles Sabel.
- 3) Els estudis sobre la regió com a font d'avantatges competitius en una economia globalitzada, amb Michael Storper i Allan J. Scott com autors principals
- 4) Els estudis sobre els clústers empresarials com factor clau de la competitivitat regional, amb l'obra de Michael Porter com a base teòric-conceptual.

Es necessari també citar l'obra de l'economista Paul Krugman, que des d'aquesta disciplina, va contribuir a l'anàlisi de les disparitats regionals, a través dels seus treballs sobre les economies d'aglomeració. Aquest autor va establir el marc conceptual del creixement endogen, definint les forces que afecten la concentració regional: les centrípetes (els efectes de la dimensió del mercat, el tipus de mercat de treball) i les centrífugues (factors immòbils, rendes del sòl.), així com les externalitats associades al creixement econòmic i la seva influència en aquest (Krugman, 1991, 1998). Segons la teoria de l'aglomeració els actors econòmics tendeixen a concentrar-se en un mateix entorn degut a les forces centrípetes, és a dir, els avantatges que aquesta proximitat els reporta, tot i possibles costos en altres factors (les forces centrífugues). De forma més específica, aquests avantatges derivades de la proximitat s'han agrupat en la literatura especialitzada en tres grups: els lligats a la possibilitat de compartir un mercat de treball gran, de compartir proveïdors i la transmissió de coneixement entre empreses i treballadors (Fujita i Thisse, 2002; Jofre-Montseny et al, 2012). Aquests avantatges es produeixen tant entre empreses del mateix sector d'activitat en una àrea geogràfica concreta, el que es coneix com economies de localització, com entre

empreses ubicades en grans ciutats, i pertanyents a sectors econòmics diversos, a allò que s'anomena les "economies d'urbanització".

Aquests conceptes de l'economia urbana i regional han influït, sens dubte, en la recerca de la nova geografia econòmica, ja que ambdues posen en el centre de les explicacions sobre la diferent concentració d'activitat en el territori les relacions que es produeixen entre els actors que hi operen. Ara bé, l'economia urbana i regional està centrada en comprovar empíricament l'efecte dels avantatges d'aglomeració en la productivitat i el creixement del PIB a territoris concrets, i posa menor atenció a el tipus de relacions entre els actors i l'efecte en el benestar general del territori (Dogaru i Van Oort, 2011). Als efectes de la nostra recerca, deixem de banda l'anàlisi més detallat d'aquesta branca de l'economia, per centrar-nos en les quatre línies conceptuals abans esmentades.

Abans d'exposar breument les idees principals de les quatre línies d'anàlisi enumerades més amunt, és necessari fer notar que aquests treballs sorgeixen en un moment de canvis intensos en el sistema capitalista, que porten a una profunda reorganització de la producció industrial, que serà coneguda com la transició cap a una societat postmoderna i una economia postfordista, una transició que no és només econòmica, sinó també social i cultural, com analitza David Harvey (2004) al seu llibre *The condition of Postmodernity*. Els canvis esmentats, com exposen Immaculada Caravaca (1990) o Immaculada Caravaca i Ricardo Méndez (1999) estan relacionats amb la crisi socioeconòmica de mitjans del 1970, els canvis en les pautes d'organització i localització de la indústria i amb les noves formes d'organització territorial de la indústria.

Així doncs, la indústria tradicional als països occidentals pateix entre finals dels 60 i principis dels 1990 un intens procés de reestructuració que porta a nombrosos autors a predir l'adveniment de la societat postindustrial, on els serveis substitueixen la indústria com a motor de creixement econòmic i creació d'ocupació (Bell, 1973) i on sembla que l'activitat industrial va quedant en una posició cada vegada més marginal⁴. Enfront aquesta realitat, el corrent de la nova geografia econòmica posarà de manifest el dinamisme d'algunes activitats industrials en espais perifèrics o no reconeguts com centrals per a la indústria fordista clàssica. Fem ara el repàs a les quatre línies d'anàlisi esmentades més amunt.

L'obra de Giacomo Beccatini va posar de manifest ja en els anys 70 que la industrialització no només es produeix a través de la concentració de la producció i el treball en grans

⁴ La discussió sobre la terciatització de l'economia i com això afecta l'activitat industrial s'ha discutit àmpliament (veure per una revisió Muñoz Ciudad, o Cuadrado-Roura, 2016), aquí però no en fem referència per no desviar-nos de l'anàlisi concret de la localització de la indústria i el fenomen concentració-dispersió, tot i que és un aspecte important del procés.

empreses i entorns urbans, sinó també en realitats territorials basades en la producció en petites empreses amb lligams (ja preexistents o creats per la política pública) als territoris on s'ubiquen. Les condicions que expliquen l'existència de districtes industrials basats en la petita i mitjana empresa es relacionen amb l'oferta local (unes característiques específiques del territori com complexitat cultural, presència d'estructures d'autoproducció, crèdit local,) i per les condicions generals de la demanda (que busca major personalització, valor d'allò que és exclusiu enfront la producció massificada). Es crea així una "atmosfera industrial" adequada per a que germini i creixi un districte industrial, i així la productivitat i la innovació apareixen lligades a la proximitat i no a la inversió en mitjans de producció o amb l'explotació del treballador a través dels salaris baixos (Becattini, 1979). Becattini va ser un dels principals "redescobridors" de l'obra d'Alfred Marshall, posant de manifest com les condicions econòmiques que varen donar origen als districtes industrials anglesos es reproduïen a certes regions de l'Itàlia de la postguerra: descriu (Becattini, 2002, 2005) com, enfront el declivi, a partir dels anys 70, d'algunes grans empreses industrials, floreixen a àrees com Prato (Toscana), petites empreses manufactureres que generen renda, ocupació i exportacions, i, enlloc d'estar localitzades a les grans urbs industrials, es troben en àrees que no serien atractives per a l'activitat econòmica segons les teories clàssiques de la localització. Enfront de les veus de l'època que preconitzaven que aquests fenòmens eren signes d'una situació de marginalitat respecte l'economia industrial tradicional, Becattini posa de manifest que aquests districtes industrials es generen en un entorn amb unes característiques específiques, que hem enumerat al principi d'aquest paràgraf. L'obra de Becattini, i d'altres autors italians⁵, es va difondre a escala internacional, i els seus conceptes varen ser recollits per autors anglosaxons que també estaven estudiant les transformacions del fordisme per a la realitat dels Estats Units com exposem breument a continuació.

Michael Piore i Charles Sabel varen publicar el 1984 el llibre "*The second industrial divide*"(1984) que analitzava la situació de l'activitat industrial en el context de la crisi de principis del 1980, tenint en compte les transformacions respecte les formes de producció en sèrie del fordisme. Així, enfront la producció en massa de productes estandaritzats mitjançant una tecnologia rígida i de treballadors semi-qualificats, típica del període posterior a la Segona Guerra Mundial, Piore i Sabel posen de manifest la pervivència i actualització de formes de producció flexibles basades en la petita escala, el que anomenen l'especialització flexible. A partir d'aquesta evidència, analitzen les configuracions ideals d'aquesta forma de producció en la forma de districtes industrials, posant èmfasi en la importància de la tecnologia, la reorganització de la producció en horitzontal, amb la subcontractació de les

⁵ Per exemple l'obra d'A. Bagnasco sobre la Terza Italia (1977).

grans empreses, i com la producció esdevé flexible i caracteritzada per la modificació continua del producte. Els autors també posen de manifest com la presència d'estructures institucionals que donen suport directe a les activitats d'innovació i la regulació de les relacions de treball és típica d'aquests districtes industrials. Aquests autors coneixien l'obra de Beccatini i varen ser, de fet, difusors principals de la mateixa al món anglosaxó.

La difusió de l'obra d'aquests autors va "inaugurar" una nova línia d'investigació basada en identificar aquests districtes i la producció flexible, influint també en els treballs de geògrafs i economistes anglosaxons com Michael Storper i Allen J. Scott. Partint de l'anàlisi de la realitat de l'economia californiana i la evidència empírica de la reorganització de sectors econòmics com el de la producció cinematogràfica o la indústria de components electrònics a Califòrnia (entre finals dels 80 i principis del 1990), aquests autors van contribuir a donar forma al cos teòric de la Nova Geografia Econòmica, basada en analitzar i descriure la importància de la producció de les petites empreses, el paper de les xarxes i la seva diferent concentració regional, deixant de banda l'anàlisi basat en les grans empreses i la producció en massa (Storper, 2003)⁶. Ens referim breument a les seves aportacions.

D'una banda, Allen J. Scott conceptualitza a la seva obra "*New industrial spaces: flexible production and regional economic development*" (1988) els canvis en la producció fordista de finals del 1970 tenint en compte la seva dimensió espacial i l'impacte en la localització de l'activitat econòmica. Scott va aprofundir en les característiques de la geografia de l'acumulació flexible, establint que en aquesta es dona una major dependència (respecte el fordisme) de les transaccions entre empreses, el que porta a nous processos d'aglomeració espacial, apareixent noves àrees de creixement, "nous espais industrials". Scott desenvolupa de forma precisa les transformacions de l'activitat industrial que ja havien estat definides per Piore i Sabel, establint les característiques d'un nou tipus de producció que sorgeix com a resultat de l'esgotament del model fordista i en un context de forta crisi econòmica. Scott exposa com degut als processos de desintegració de la producció (tant vertical, és a dir dels serveis) com horitzontal (del procés de producció) apareixen nous espais industrials alternatius, caracteritzats per ser zones perifèriques o semi perifèriques respecte els espais de producció industrial tradicionals; uns espais que es situen a l'entorn d'un centre urbà relativament estancat i amb una economia basada en el comerç i la indústria a petita escala. La seva anàlisi de casos empírics de la "Tercera Itàlia", els complexos d'alta tecnologia a

⁶ Una altra autora d'aquesta "escola californiana", es AnnaLee Saxenian que va escriure sobre l'emergència de Silicon Valley enfrontat a l'estancament de la producció industrial al voltant de la Ruta 128 a Massachussets: Saxenian, A. (1994) *Regional Advantage: Culture and Competition in Silicon Valley and Route 128*, *Harvard University Press*.

França i Gran Bretanya i els Estats Units varen assentar les bases per a anàlisis posteriors a altres espais i la difusió del concepte de districtes industrials i els parcs tecnològics.

Per la seva banda, Michael Storper publica el 1997 l'obra "*The Regional World*" on s'explica el naixement de la nova geografia econòmica i el ressorgir de la regió com unitat d'anàlisi en tant que és una part fonament de la vida social, i no tan sols el resultat de processos econòmics i polítics més generals. Storper exposa com les noves anàlisis de la geografia econòmica varen ser capaces d'establir una explicació multinivell pel problema del desenvolupament regional, al tenir en compte de forma integrada el que ell anomena "la santíssima trinitat" de l'economia regional: la tecnologia, l'organització i el territori. En comptes de concebre aquests elements com caixes tancades i rígides i que interaccionen en base a relacions *input-out*, i en el marc d'institucions formals, Storper proposa que el desenvolupament regional dependrà de la diferent interrelació d'aquests tres factors a cada regió, en base a les relacions de coordinació informal (*untraded interdependencies*) que es produeixen entre els agents del territori. Així, la proximitat crea convencions compartides entre els agents, que determinen les seves "capacitats d'acció" i per extensió la identitat econòmica de cada territori, creant un context difícilment reproduïble en altres llocs. En aquest sentit Storper destaca que no és tant el territori o la regió en si mateixa la que defineix el tipus d'interrelació, sinó la diferent configuració de la tecnologia i les organitzacions, que s'apropen en un espai concret a través de complexos mecanismes i patrons de localització, esdevenint "economies territorials" (Storper, 1997:48). L'autor proposa que per a dur a terme l'anàlisi del desenvolupament econòmic d'una regió s'hauran de tenir en compte les diferents combinacions possibles d'aquests tres factors. Així les organitzacions (empreses) tindran unes característiques de producció determinades, mentre que la tecnologia s'articularà en diferents sistemes d'innovació; les empreses i el seu sistema de producció estaran influïdes pel tipus de territori on es trobin, així com la seva relació amb altres organitzacions; i el desenvolupament de la tecnologia depèn com es produeixi la generació de coneixement entre diferents actors en un territori, configurant doncs diferents sistemes d'innovació. En definitiva, en aquesta obra i altres (per exemple Storper, 1996; Cresenzi, Rodríguez-Pose i Storper, 2007; Storper i Won Sonn, 2008) posa l'èmfasi en la innovació com a resultat d'una forma col·lectiva d'acció, el paper de la globalització i la tensió amb la localització i la importància de les institucions per a explicar les diferències inter-regionals.

L'anàlisi de les diferències inter-regionals es van permeabilitzant d'aquests conceptes, reconeixent la multiplicitat d'espais i temps econòmics (Thrift and Olds, 2003), i es posa cada cop més l'èmfasi en la diferent configuració institucional dels territoris per explicar les diferències de desenvolupament econòmic. Tal i com assenyala Ash Amin (2003), això també

es produeix per que s'adopten nous marcs conceptuals que assenyalen que els mercats són construccions socials i insisteixen en la importància dels vincles febles enfront els codis institucionals formals, desenvolupats a l'obra de Bagnasco i Granovetter.⁷

Aquestes idees també són recollides per la disciplina empresarial, en un primer moment a través de l'obra de Michael Porter, qui, arran d'estudiar els motius de la diferent competitivitat de les empreses dels països occidentals (Porter, 1990), conclou que aquesta no es basa tan sols en els factors clàssics (costos laborals, tipus de canvi, tipus d'interès o de canvi), sinó que té a veure amb un procés de creació de condicions localitzades en espais concrets. L'autor s'adona que existeixen territoris subnacionals amb una concentració d'empreses de mides diverses que mostren elevada competitivitat en sectors industrials importants, competint amb grans empreses, tot i no comptar amb els avantatges de superioritat tecnològica o menors costos laborals. A partir de la voluntat d'establir les estratègies empresarials que porten a la millora de la seva competitivitat, Porter amplia la seva anàlisi fins a determinar els cinc determinants de l'avantatge competitiva de les nacions o les regions, il·lustrada en el "diamant de Porter": les condicions de la demanda (tipologia dels consumidors), les condicions dels factors (cost i qualitat dels inputs), l'estratègia empresarial (la naturalesa i intensitat de la competència), la presència d'indústries de recolzament (la presència i característiques dels proveïdors locals) i per últim l'actuació del govern (local)

Porter destaca la importància de la interacció entre aquests factors per generar un ambient empresarial dinàmic i competitiu que millori la productivitat de les empreses, que és l'element clau de l'economia post-fordista (Porter, 1998). Aquesta és la base per a la seva anàlisi dels clústers empresarials, entesos com una concentració d'empreses, clients, proveïdors i institucions que amplifica la competència i la necessitat d'innovació. Aquesta concentració i el bon funcionament del "diamant" no depèn, per tant, només de les empreses o de les condicions macroeconòmiques sinó que es basa en les característiques de l'entorn on aquestes es troben, i també per tant, de les polítiques implementades pel govern local i el tipus de relacions institucionals que existeixen en aquell lloc. Arran de l'èxit de la seva obra, Porter va contribuir a crear l'*Institute for Strategy and Competitiveness* de la Universitat de Harvard⁸, des d'on s'analitzava l'existència de clústers a diversos països i regions i es difonien els principis de la seva teoria per a desenvolupar-ne de nous. Destaquen en aquest sentit 'The Cluster Mapping Project' de DG Growth de la Comissió Europea⁹, 'The Cluster Meta-Study'

⁷ També des de la ciència política es fan aportacions que contribueixen a destacar el paper de les relacions no formals, com la teoria del capital social de Robert Putnam

⁸ <http://www.isc.hbs.edu/about-the-institute/Pages/default.aspx>

⁹ https://ec.europa.eu/growth/smes/cluster/observatory/cluster-mapping-services_en

(Van der Linde, 2003) o 'The Cluster Initiative Green Book' (Sölvell *et al.*, 2003). Aquests i altres estudis varen portar a identificar exemples d'excel·lència i bones pràctiques, en tant que complien les característiques elaborades per Porter, en sectors d'activitat diversos, des de l'alimentació, la medicina el "packaging" fins la manufactura tecnològica avançada. En aquest sentit, i només com exemple i sense voluntat de ser exhaustius, ens referim a la publicació de l'Agència Danesa per a la ciència, la tecnologia i la innovació sobre clústers al nord d'Europa (2013), l'anàlisi de J. Bosch, L. Capel *et al.* (2012) sobre clústers d'alta intensitat tecnològica arreu del món, o el portal sobre clústers de la Comissió Europea i el seu "Cluster Excellence Scoreboard¹⁰".

Les quatre línies d'anàlisi que hem descrit fins ara van anar articulant un cos conceptual alimentat per fonts i disciplines diverses, que estableix els factors que expliquen les diferències en el nivell de desenvolupament econòmic de les regions i la seva diferent competitivitat industrial. Aquests factors serien: el grau d'especialització, el nivell tecnològic, la tipologia del capital humà i el tipus d'institucions formals i informals, i les relacions i interdependències que es donen en un entorn concret. Entre els factors també es destaquen aquells lligats a les característiques i costos de la infraestructura, a més de factors exògens a la regió (Amin, 2003).

2.1.4 COMPETITIVITAT TERRITORIAL

Com és ben sabut, l'estudi de la competitivitat d'un territori troba els seus orígens en l'obra de David Ricardo. En els seus "Principis d'Economia Política i Tributació (traducció al català, 1984), Ricardo associava la competitivitat de cada territori la seva dotació de factors, de la qual es derivava un avantatge competitiu que portava a la seva especialització en la producció de determinats bens. Ara bé, al dotació de factors que impulsa l'especialització d'un territori en cada sector no actua de manera independent del seu comportament en d'altres sectors. En particular, el desenvolupament de determinats sectors pot generar economies d'aglomeració que n'atreugin d'altres¹¹. Així, en virtut de les economies d'aglomeració, el creixement tendeix a beneficiar a aquelles economies amb major desenvolupament i concentració d'aquests

¹⁰ https://ec.europa.eu/growth/smes/cluster_es

¹¹ És a partir d'aquesta constatació que, ja fa anys, l'economista Antoni Tulla va proposar abordar el tema de l'avantatge competitiva de les àrees marginals i excèntriques, no tant en funció de la seva competitivitat en termes absoluts sinó relatius. Segons aquesta aproximació, cada àrea hauria d'especialitzar-se en el sector que el que tingués una avantatge comparativa relativament millor, ja que els costos –social, ambientals, paisatgístics de la seva desaparició són més elevats que el seu manteniment en condicions de competitivitat subòptimes. Més endavant retornarem sobre aquesta qüestió.

factors, en detriment de les més endarrerides; la qual cosa contribueix a incrementar les disparitats intra-territorials. En aquest sentit, cap a principis del 1990 s'avança en la idea de la competitivitat regional/local i es posa cada cop més èmfasi en la capacitat d'innovació de les regions i dels agents econòmics que hi operen. En un context econòmic i social on la innovació substitueix factors de producció tradicionals com a motor del creixement econòmic (Werker and Athreye, 2004; OCDE, 2005), es posa l'èmfasi en les condicions que afavoreixen el seu desenvolupament, ja sigui des d'un punt de vista empresarial, organitzatiu, social, econòmic, com territorial. Aquest és el punt que interessa a la nostra recerca, en tant les diferències interregionals de creixement s'expliquen, doncs, en la menor o major capacitat de l'ambient local de captar, atraure i afavorir el desenvolupament de la innovació¹². Sorgeix així el concepte de l'"entorn innovador" (Prolux, 1992; Camagni, 1991, 1995) com a un entorn que, degut a la configuració institucional entre els agents, afavoreix que es generi innovació (entesa en un sentit ampli), el que afecta de forma positiva la competitivitat econòmica de les empreses i per extensió, del territori on s'ubiquen.

Aquest concepte serà desenvolupat extensament a França, amb els "sistemes productius locals" i la importància de sistemes de producció artesanal en la difusió de patrons manufacturadors (Courlet and Pecqueur, 1990), que s'amplia amb els estudis del GREMI (*Groupe de Recherche Européen sur les Milieux Innovateurs*), que ha esdevingut un referent en l'estudi dels processos al voltant de la innovació i el desenvolupament local (Prolux, 1992; Moulaert i Sekia 2003), i serà també recollit extensament per l'economia regional amb autors com Roberto Camagni (1995, 2005). Relacionat amb aquesta creixent importància de la innovació, i immers en marcs conceptuals de l'economia del coneixement, sorgeix el concepte de la "triple hèlix", establert per Henry Etzkowitz (1993), segons el qual el potencial per a la innovació i el desenvolupament econòmic a l'economia del coneixement es troba en el paper dels centres de coneixement (les universitats i centres de recerca) i en la seva capacitat d'interacció amb el sector privat i el govern, per generar nous formats institucionals per a la producció, transferència i aplicació del coneixement.¹³ A partir d'aquesta realitat, s'analitza quines són les regions i els territoris on la configuració de la triple hèlix és més eficient en tant que afavoreix la transferència de coneixement generat a les universitats cap a les empreses, el que ha de ser finançat i estimulat des de la política pública. Com s'ha dit en una frase molt expressiva: "*Less research-intensive regions are by now well aware that science,*

¹² La innovació pot ser definida com "*la recerca, el descobriment, l'experimentació, el desenvolupament, la imitació i l'adopció de nous productes, nous processos productius i nous marcs organitzatius*" (Dosi, 1988: 222). Una altra definició, més relacional, és la de Lundvall (2002) pel qual la innovació es defineix com "*els elements i les relacions que interactuen en la producció, difusió i ús de coneixements nous i social i econòmicament útils*". Traducció de l'autora de l'anglès original.

¹³ Definició extreta de la pàgina web del "Triple Helix Research Group" de la Universitat d'Stanford: https://triplehelix.stanford.edu/3helix_concept

applied to local resources, is the basis of much of their future potential for economic and social development" (Etzkowitz i Leydesdorff, 2000:117). Aquest concepte s'incorpora així a la resta d'elements que es tenen en compte als estudis sobre la competitivitat regional i les explicacions sobre les diferències en el desenvolupament dels territoris.

Enfront aquesta visió fins a un cert punt "localista", autors com Ash Amin (2003) alerten però del perill d'una perspectiva excessivament centrada en l'escala local, ja que amaga el pes que encara tenen factors macroeconòmics i institucionals d'una escala major. A més, no totes les regions, diu, tenen la mateixa capacitat d'aprenentatge i adaptació (per la seva pròpia configuració històrica, econòmica, política...) i necessiten així d'un context institucional i macroeconòmic més ample que les orienti per aconseguir una major connectivitat entre els agents del territori. D'altra banda, les anàlisis de l'economia política i la geografia encapçalats pel geògraf David Harvey, però també autors com Henry Lefebvre, Harvey Molotch o Doreen Massey, ja havien posat de manifest -abans de la difusió de les teories de la localització industrial esmentades, però també de forma contemporània i posterior, com són de fet les mateixes característiques econòmiques i polítiques del sistema capitalista les que produeixen les desigualtats territorials.

L'economia política, inspirada en bona mesura en l'obra de Karl Marx, estableix que l'espai econòmic és el resultat dels conflictes entre classes socials, i no el resultat d'un equilibri basat en les eleccions econòmiques racionals que preconitzava la teoria clàssica de la localització (Swyngedouw, 2000). Per Harvey (1978), un dels principals autors contemporanis d'aquesta corrent, la mateixa concepció fonamental del sistema capitalista, l'acumulació com a fi i mitjà ("*acumulation for acumulation's sake*" 1978:102) porta a la urbanització, en tant el capitalisme necessita d'una infraestructura material física per a la producció, circulació, intercanvi i consum, i la fa servir per a invertir la plusvàlua generada, creant així un espai específic, l'urbà, on es fixa i reproduceix el mateix sistema. A partir d'aquesta anàlisi Harvey aprofundeix en com els canvis culturals i econòmics en el sistema capitalista (cap al postmodernisme i postfordisme) també afecten l'ús de l'espai urbà, produint una intensificació de la urbanització en aquells espais més atractius pel capital, i per tant, creant un patró de desenvolupament geogràfic desigual i accentuant la competició entre territoris (Harvey, 2004; 2006). En aquest sentit, Massey (1984) fa una anàlisi similar, en considerar que les diferències entre regions no responen només a una qüestió d'eficiència productiva o la dotació de factors locals, però, en un nivell més profund, reflecteix les relacions de poder. Les regions centrals acumulen poder i control en virtut de concentracions significatives de les funcions de presa de decisions financeres, administratives i governamentals, mentre que

altres romanen en posicions econòmiques, polítiques i socials subordinats, sovint sent objecte de "control extern.

Aquestes anàlisis tenen un dels seus antecedents més destacats en l'obra d'Henri Lefebvre (1978), el qual considera que l'espai és una producció econòmica i social de la que s'apropia el capitalisme, integrant-lo al mercat, i és utilitzat com instrument polític, el que influeix en la seva configuració i per tant no és neutre sinó que respon a una certa estratègia de les classes dominants, que crea també una jerarquia. Això també enllaça amb l'obra de Harvey Molotch (1976) i el concepte de ciutat com una màquina de creixement, en la que predominen les estratègies i aliances locals. Amb aquesta breu referència als autors de la economia política només ens ha interessat destacar com l'anàlisi de la nova geografia econòmica sobre el diferent dinamisme dels territoris deixa de banda aquesta visió conceptual sobre el sistema capitalista en general, per centrar-se en aspectes relacionals concrets de cada territori.

En tot cas, al marge de les discussions sobre les diferents visions teòriques, el que aquí es vol destacar és com els conceptes i marcs d'anàlisi de la nova geografia econòmica, i l'economia urbana que hem revisat porten a la creació d'una nova branca d'estudis que volen identificar, validar, mesurar i contextualitzar les idees que proposen, i, més concretament, ho fan pel cas dels districtes industrials i els clústers. La difusió de la teoria i conceptes del districte industrial va tenir una àmplia difusió a cercles acadèmics d'arreu del món, donant lloc a una ingent bibliografia que ha analitzat la presència i les característiques d'aquests districtes industrials a diverses realitats tal i com es pot veure, per exemple, al *Handbook of Industrial Districts* (Becattini, Bellandi, De Propriis, 2009) on es fa un repàs als estudis empírics sobre districtes industrials a diversos països d'Europa, a Japó, Xina, entre altres. Els treballs sobre districtes industrials es difondran a altres indrets d'Europa com Catalunya o València, al Regne Unit o Alemanya, i de forma progressiva es converteix en un nou marc d'anàlisi econòmic que arriba també a la política pública (d'això s'en parla amb més detall pel cas català en el capítol següent).

Gràcies als nombrosos estudis realitzats, es va configurant una imatge del desenvolupament econòmic regional ilocal basat en la divisió entre aquells territoris que són dinàmics, amb uns agents que es relacionen formal com informalment, un sistema de producció flexible i basada en les petites i mitjanes empreses, que genera i recull innovacions i coneixements i generen rendes i ocupació, i aquells "perdedors", que no reuneixen aquestes condicions (Méndez, 1997:305). Aquesta dicotomia es produeix a diverses escales (entre regions, entre zones industrials, entre ciutats) i és conseqüència dels canvis tecnològics, econòmics, organitzatius

del capitalisme, generant processos de concentració-dispersió de l'activitat econòmica (industrial) a escala global.

Les conseqüències de la globalització i el canvi tecnològic

Les conseqüències que la globalització i l'avanç de la tecnologia han tingut en la localització de l'activitat econòmica han estat estudiats de forma profusa per nombrosos autors, entre els que podem destacar a Manuel Castells i Saskia Sassen¹⁴. Tots dos han fet aportacions seminals en aquest sentit, que han dut a la generació d'un cos analític que ha estat aplicat per nombrosos investigadors. En aquest capítol sobre l'estat de la qüestió, aquest aspecte de la recerca geogràfica i sociològica ens serveix com marc explicatiu sobre la realitat centralitat-dispersió de l'activitat econòmica en diferents territoris i com aquesta afecta la posició competitiva dels territoris subnacionals (ja siguin regions, ciutats, àrees metropolitanes...) en diferents escales espacials (el món, el país, la regió...). També complementa la discussió sobre els sistemes territorials d'innovació i els districtes industrials en tant que s'analitza la importància de la tecnologia per a l'activitat econòmica actual. Degut, però, a que s'allunya de la temàtica de la nostra recerca, no aprofundirem en el detall d'aquests marcs explicatius, centrant-nos en aquells aspectes que ens ajuden a entendre com aquestes transformacions tenen impacte en la configuració de territoris i llocs, creant uns espais centrals i d'altres que no ho són, i com això pot ser adreçat des de la política pública.

Saskia Sassen (1990) va posar de manifest a la seva obra "*La ciutat global*" com la globalització, -la progressiva integració entre països, regions i persones a tot el món causada per la reducció massiva dels costos del transport i les comunicacions de productes, persones, capital i informació i coneixement-, va produir un doble procés de concentració i dispersió de l'activitat econòmica: d'una banda, unes poques ciutats del món (les ciutats globals) reforcen la seva posició com centres de comandament i producció de les activitats econòmiques globals, mentre que, d'altra banda, la resta esdevenen, en una jerarquització dels sistemes urbans a escala global, àrees secundàries i fins i tot marginals d'aquesta economia globalitzada. La globalització accelera els processos de deslocalització de la indústria, ja que gràcies a les tecnologies de la informació i la comunicació és possible mantenir una economia funcionant de forma simultània arreu del món i repartir el procés productiu en l'espai global. La producció esdevé transnacional i la manufactura, assemblatge, distribució, etc., es realitza a països diferents aprofitant les empreses les condicions laborals i de costos més avantatjoses

¹⁴ També David Harvey ha fet aportacions clau en aquest sentit, com per exemple a la seva obra "*The condition of Postmodernity*" (2004), entre altres.

per reduir costos (Clark, 1996). D'aquesta manera, la desindustrialització de moltes ciutats i regions europees és, en realitat, part del procés de globalització de la producció.

Aquesta dispersió de la producció fa que les funcions de gestió empresarial es tornin més complexes, el que porta a l'externalització d'aquests serveis, que es concentren a llocs (ciutats) centrals, per les economies d'aglomeració, ja que és on aquests proveïdors globals de gestió i finançament troben les condicions adequades per operar (Sassen 2005). Les ciutats on es concentren aquests serveis de l'economia global creen una xarxa que opera de forma complementària i estableix una relació jeràrquica amb altres centres que tenen funcions similars a escales continentals, nacionals o regionals (poden veure's en aquest sentit, els treballs del *Globalization and World Cities Research Network* que analitzen la posició o connectivitat de diverses ciutats d'arreu del món en diferents xarxes de l'economia global.¹⁵

Aquesta anàlisi enllaça amb les que va realitzar Manuel Castells a, entre altres, la seva obra "*The information age: economy, society and culture*" (1996), on analitza com els canvis econòmics produïts des de 1970 es basen en les tecnologies de la informació i la comunicació, creant una societat i economia basada en la informació i la capacitat de emmagatzemar-la, produir-la, transmetre-la, transformar-la, controlar-la. Per Castells aquestes tecnologies (les TIC) són la infraestructura que permet la formació i interrelació del sistema econòmic mundial, son un element indispensable per a la competitivitat i productivitat de països, regions i empreses; permeten crear una societat en xarxa amb nodes interconnectats amb diferent intensitat; i generen espais de poder i comunicació alternatius al dels governs o les grans empreses (Castells, 1996, 2003).

L'auge de les TIC, i el seu impacte en la reducció dels costos de transport i transmissió de recursos (capital, persones, informació, coneixement) va portar alguns autors a parlar de la "mort de la distància", és a dir, d'aquells factors que afavorien la concentració de l'activitat econòmica en un lloc concret degut a que així es reduïen els costos d'aquests factors. Per tant, el desenvolupament econòmic pot ocórrer pràcticament a tot arreu sense cap paper dels factors locals (Cairncross, 1997). Enfront d'aquesta visió, l'evidència empírica és que la globalització està augmentant progressivament la importància dels processos regionals i el paper dels actors locals en la formació de trajectòries de desenvolupament, i porta a una concentració dels recursos i de les inversions globals en regions concretes dels diferents països, i en especial les grans aglomeracions urbanes. Així, l'activitat econòmica segueix la seva tendència a la concentració en certs territoris, i de fet estudis empírics demostren que

¹⁵ <http://www.lboro.ac.uk/gawc/publicat.html>

amb la globalització la disparitat inter-regional ha augmentat a diversos països (veure Ascani, Cresenzi, 2012).

En aquest context, els desequilibris territorials no es deuen només a diferents capacitats internes de les regions (majors o menors vincles entre actors, major o menor capacitat d'especialització i configuració de la producció...) sinó també a la seva situació en una jerarquia d'un sistema territorial, la seva funció "productiva" en el mateix, i la capacitat de posicionar-se de forma més o menys central en aquesta xarxa global. Aquelles que queden fora, ho fan per que no són prou "competitives", ni capaces d'atraure ni desenvolupar el capital (financer, humà, tecnològic, de coneixement...) global, quedant relegades a posicions perifèriques, i fins i tot patint decreixement (Robinson, 2002; Camagni, 2002), el que es relaciona amb el debat sobre les "*shrinking cities*" (Fol, 2010, Wolff, Fol, et al., 2013). Altres debats relacionats amb el desigual creixement de regions i ciutats són els que posen l'accent en el capital humà altament qualificat com a factor clau per explicar la capacitat de creixement d'un territori, i com aquest, en tant que mòbil en una economia global, es sent atret per aquells territoris que compleixen certes condicions, com per exemple ser "creatus", tal i com desenvolupa Richard Florida (2002).

En tot cas, la competitivitat dels territoris es converteix, en aquest context, en una "perillosa obsessió" (Krugman, 1994) que portarà al desenvolupament de diverses polítiques a escala nacional regional i urbana, per adreçar-la, amb resultats desiguals (Boddy, 1999, Camagni, 2002), i que continua encara avui. En aquest sentit, la multitud de classificacions de països, regions, ciutats segons la seva competitivitat, innovació, creativitat, atractivitat per a fer negocis, realitzats tant per institucions públiques (com la Comissió Europea, OCDE) com consultores privades (PwC, A.T. Kearney) en són una bona mostra¹⁶. La competitivitat esdevé així un objectiu central de governs de tot tipus, entre altres la Unió Europea (Bristow, 2005) però també, com tindrem ocasió de desenvolupar en la secció 2.2, de governs nacionals, regionals i urbans.

Fins ara hem exposat breument les principals aportacions que es van fer entre 1970 i finals dels 1990 respecte els canvis productius del sistema capitalista i l'anàlisi de la localització de l'activitat econòmica, i més concretament de la indústria. Aquestes transformacions foren tan intenses que varen provocar el creixement de noves activitats econòmiques i la importància dels serveis en una economia globalitzada i basada en la tecnologia. Així, de forma progressiva, l'atenció va passar de la indústria als serveis, o en tot cas, a aquelles activitats

¹⁶Regional Innovation Scoreboard: http://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/facts-figures/regional_es;
Global Cities Index: <https://www.atkearney.com/research-studies/global-cities-index>; Gloabl Urban
Competitiveness Project: <http://www.gucp.org/GUCP/Main/English>; Cities of Opportunity:
<https://www.pwc.com/us/en/cities-of-opportunity.html>

que aportaven major valor afegit a l'economia, en tant que es basaven en la innovació i la capacitat d'usar la tecnologia.

2.1.5 TENDÈNCIES RECENTS EN ELS ESTUDIS SOBRE DESENVOLUPAMENT REGIONAL

L'atenció a les diferències territorials d'escala local ha seguit creixent i encara avui s'analitzen quines són les configuracions d'agents, institucionals, empresarials, de recursos etc, que expliquen aquestes diferències i quina és la seva relació amb l'entorn macroeconòmic general (Capello, 2009). La disparitat entre unes regions centrals, normalment metropolitanes i aquelles amb menor concentració d'avantatges d'aglomeració (des de població qualificada fins a l'adequada configuració institucional o la presència d'infraestructures de transport o sòl) segueix sent una evidència a la majoria de països europeus, tot i que les diferències entre països puguin haver disminuït. La crisi econòmica és un element determinant en l'empitjorament d'aquestes disparitats, tal i com mostren diversos estudis (European Union, 2013; Caravaca, 2014; Cresenzi, Luca i Millio, 2016; Meliciani, 2016). Així, i en referència a l'impacte de la crisi en el sector manufacturer i les regions amb major pes d'aquest en la seva economia, s'afirma que "les activitats intensives en coneixement ofereixen més oportunitats que la manufactura poc intensiva en tecnologia (...). Això demostra la importància de la inversió en innovació com a resposta a la crisi" (Meliciani, 2016:112).

En tot cas, es consolida la major atenció a la qüestió de la innovació i a la necessitat que aquesta es pugui generar no només a les regions més avançades (aquelles que són models i casos de bones pràctiques) sinó també, amb diferent forma i intensitat, a tot tipus de regions (Doloreux i Parto, 2005), en el que es coneix com les anàlisis dels sistemes regionals d'innovació. Així, des de finals de la primera dècada del segle XXI, s'ha anat aprofundint en el fet que no existeixen receptes o models universals, sinó que cada regió ha de trobar les condicions per generar creixement a partir de les seves pròpies tradicions i capacitats. El concepte de la regió que aprèn (desenvolupat per autors com Morgan, 1997), estableix que aquesta és una regió capaç d'adaptar-se al voltant de sectors concrets i anticipar-se noves oportunitats industrials i comercials, que les permeten desenvolupar i mantenir un avantatge competitiu respecte altres, creant-se el concepte de "regió intel·ligent" i posant l'èmfasi en quines són les estratègies polítiques i dels agents per potenciar la capacitat innovadora dels territoris (Foray, 2009, Camagni i Capello, 2013), el que ha esdevingut de fet, una de les principals línies d'actuació de la política europea de desenvolupament regional (Thyssen, Van

Oort, 2013; Boschma, 2014). Així, l'estratègia d'especialització intel·ligent exposa que *“RIS3 is not just about those regions already active – pioneers, frontrunners and well connected. It is about all of Europe, and we must activate the less active, energize the less developed, connect the disconnected, showcase the ‘unusual’ suspects, and respect the diversity of aspirations and expertise that Europe”* (Committee of the Regions, 2015).

La discussió teòrica sobre les diferències en el desenvolupament regional no està doncs, ni molt menys, tancada. Segueix existint nombrosa bibliografia que analitza per diferents països, regions, ciutats, districtes, clústers diferents els diferents conceptes que hem anat exposant aquí, des de la presència o no de clústers, el tipus de relacions entre els agents, la capacitat d'innovació de les empreses, els factors de competitivitat, etc. Es reconeix la necessitat de seguir elaborant models complexos, que tinguin en compte diferents disciplines per a poder aprofundir en aquesta realitat complexa (Capello, 2013). Arrel de la crisi econòmica, molts autors estan analitzant l'accentuació o no de les disparitats entre les regions que acumulen avantatges competitiu de tipus divers, normalment les regions metropolitanes més centrals, i aquelles que en canvi, no han aconseguit, per motius diversos, un nivell de creixement adequat, mantenint majors nivells d'atur, menor capacitat innovadora de les empreses, una menor capacitat d'atracció de recursos globals...Tots ells aspectes en els que es vol aprofundir en aquesta recerca a través de l'estudi específic del cas de l'eix A-2 a Terres de Lleida.

2.1.6 DISCUSSIÓ TEÒRICA SOBRE ELS EIXOS DE TRANSPORT

Dins de la discussió sobre els factors que influeixen en el desenvolupament econòmic dels territoris, els eixos d'infraestructura viària hi han jugat un paper destacat. Estudis clàssics com els de David Aschauer (1989, 1990) van aprofundir en la relació entre infraestructures (de tot tipus, i també les de transport) i creixement econòmic, en concret establint que la inversió pública genera activitat econòmica i inversió privada. Estudis posteriors (Hoyle i Smith, 1992; Bellet, et al. 2010) aprofundeixen en l'efecte de les infraestructures de transport un cop ja presents al territori, i determinen que si bé l'existència d'una determinada infraestructura és una condició necessària per al desenvolupament econòmic en un territori i pot ser una palanca per a la seva dinamització, no és suficient per si sola. Junt amb la infraestructura han d'existir unes determinades condicions socioeconòmiques del territori, en el qual la infraestructura de transport seria un factor multiplicador d'altres, en concret de les economies d'aglomeració (Bellet, 2013).

Així, la idea dels eixos d'infraestructura viària com a articuladors d'una zona d'activitat econòmica està lligada a conceptes de l'economia urbana i regional com les teories de localització econòmica. En les teories de competitivitat local, les infraestructures poden ser considerades factors exògens de competitivitat, en tant que la seva localització ha estat decidida per autoritats externes al territori, però un cop presents influeixen en la creació de nova activitat econòmica i desenvolupament (Capello, 2009). Des de l'anàlisi de la nova geografia econòmica que hem descrit més amunt, la infraestructura viària es veu com un entorn al voltant del qual poden agrupar-se una sèrie d'empreses que aprofiten la proximitat i accessibilitat que els ofereix la infraestructura per potenciar les relacions en xarxa i les interaccions que, com s'ha descrit abans, són clau per créixer. L'obra d'Annalee Saxenian comparant les agrupacions empresarials de la Ruta 128 a Boston i la de Silicon Valley a Califòrnia, és l'obra seminal sobre les que es basaran treballs posteriors en aquest sentit. Així, Saxenian afirma que: "*mentre (Silicon Valley) té les característiques de diversitat, adaptabilitat i flexibilitat que a dalt es van anotar, la regió de la Route 128 està dominada per un petit nombre de firmes independents integrades al voltant d'una àmplia gamma d'activitats productives. En conseqüència, aquest complex, però que genera innovacions tecnològiques importants, no té un sistema industrial en xarxa que li permeti explotar els avantatges regionals*" (Saxenian, 1996)¹⁷

La reflexió sobre el paper de les infraestructures en les transformacions urbanes també ha estat reconeguda des de l'àmbit de la enginyeria i la geografia. Autors com Manuel Herce (2013) o Neumann i Smith (2010) destaquen que les ciutats són resultat de la creació de grans obres infraestructurals. En aquest sentit, l'obra de Gabriel Dupuy posa de manifest com la xarxa viària d'un territori s'ha d'entendre com part d'una xarxa d'infraestructures més gran, que inclou l'aigua i l'energia, les telecomunicacions, la resta de transports, els carrers, i la necessitat de tenir present la configuració d'aquestes xarxes en una determinada regió o ciutat (la seva interrelació, la seva eficàcia i servei a la col·lectivitat), ja que contribueixen al desenvolupament d'un territori, creant un determinat "paisatge" (Dupuy, 1998, Graham i Marvin, 2001). Gabriel Dupuy ha insistit en la importància de les xarxes per entendre la configuració del territori, sobretot en la seva important obra *L'urbanisme des Reseaux* (Dupuy 1992, ed. en espanyol 1998). Considera que el 'Urbanisme "no pot ignorar durant més temps les xarxes com a objectius ni la xarxa com a concepte" (Dupuy ed. 1998: 20), en el sentit molt ampli que ell li dóna com a "xarxes tècniques urbanes", que inclouen des del viari als telègrafs i telèfons, i a les xarxes virtuals; és a dir, com ell mateix escriu, des de la "pedestrian" a la "networked city". En aquest sentit, la xarxa de camins, carreteres i -al nivell de les ciutats- els

¹⁷ Traducció de l'autora de l'anglès original

carrers es converteix en un element fonamental per entendre l'organització dels espais urbans. El càlcul de l'accessibilitat del territori a partir de l'estructura de la xarxa viària, i l'accessibilitat a cada un dels nodes que hi permet entendre avantatges d'alguns territoris sobre altres, són altres elements que desenvolupa a la seva obra.

Des d'un punt de vista més descriptiu, Claval (1980) recorda com les condicions de l'economia dels transports, és a dir, la necessitat de combinar els costos de la construcció de la infraestructura amb la seva explotació potencial posterior, porten al traçat de xarxes fortament jerarquitzades que tenen com objectiu minimitzar les despeses de transport, el que afavoreix unes vies enfront d'altres.

Des de la geografia, David Harvey mateix exposa com la inversió en infraestructura ha servit als governants per absorbir excedent de capital en certs moments del cicle econòmic (Harvey, 1975, 2004). Així, la provisió d'infraestructures de transport no és neutre, sinó que incorpora un conjunt de condicions socio-espacials prèvies que han de facilitar l'atracció del capital mòbil, creant una determinada dinàmica de localització d'aquest capital i una nova geografia de l'espai i la seva connectivitat (Graham i Martin, 2001).

De forma més específica, la literatura especialitzada anglosaxona defineixen els "*transport corridors*" o "*economic corridors*" com factors que connecten agents al voltant d'una geografia definida. Aquests corredors (o eixos), permeten la connexió entre nodes econòmics, generant així un impacte positiu en el creixement econòmic de la regió on estan inserits (Brunner, 2013). Així, els corredors de transport (o l'absència dels mateixos) tenen un clar efecte en el creixement econòmic (veure Rives i Heaney, 1995), i en especial a territoris no-metropolitans (Chandra i Thompson, 2000), i tenen a més unes característiques específiques, com per exemple una determinada estructura econòmica de les empreses localitzades al voltant, una certa densitat, connexió en xarxa amb altres infraestructures, etc (Brunner, 2013). Altres estudis (veure per una revisió de la literatura en aquest sentit l'article de Bok i Van Oort, 2011) es centren en determinar si la presència d'una infraestructura de transport és un element que influeix en la localització de les empreses en un territori determinat, establint que, si està demostrat que les empreses prefereixen ubicacions accessibles per transport viari o ferroviari, aquestes preferències depenen del sector econòmic de les empreses, ja que "*els serveis a les empreses i de distribució estan per definició més atretes per una bona accessibilitat física que les empreses industrials*"¹⁸ (Bok i Van Oort, 2011:9).

¹⁸ Traducció de l'autora de l'anglès original

La literatura sobre els corredors de transport es relaciona també amb els processos de dispersió de la ciutat analitzats per autors com Francesco Indovina, emmarcats en la reflexió al voltant de l'ordenació i planificació del territori i la seva influència en determinar la localització d'aquestes infraestructures i altres equipaments (1998, 2007). Així, la major accessibilitat influeix en la "urbanització" de zones abans agrícoles, que es configuren com noves àrees "periurbanes", deixant de banda l'activitat del sector primari per acollir una diversitat d'activitats lligades a la manufactura i als serveis, una realitat que requereix de noves formes de govern que tinguin en compte les noves relacions i els processos d'integració dispersió de les funcions urbanes en el territori. Com veurem en la secció posterior, la planificació territorial esdevé per tant una eina amb gran poder en la presa de decisions sobre la localització no ja només de les infraestructures de transport, sinó també d'un dels elements indispensables en qualsevol territori: el sòl.

Les anàlisis fetes es centren en establir quines característiques tenen els corredors que arreu del món concentren una major activitat econòmica i fins a quin punt són elements reproduïbles en altres contextos. Seguint aquesta línia és per tant oportú plantejar l'anàlisi de l'eix A-2 i la seva posterior comparació amb els eixos C-16 i C-17.

2.2 L'AUGE DEL ROL DELS GOVERNS LOCALS EN EL DESENVOLUPAMENT ECONÒMIC DEL TERRITORI

Els canvis en la localització de l'activitat econòmica que hem exposat a la secció anterior i els marcs conceptuals que expliquen la diferent concentració de desenvolupament econòmic regional varen anar acompanyats amb una profunda transformació en l'articulació de la política pública i el paper dels estats, de forma general però també, -el que aquí ens interessa-, respecte el seu paper en l'escala local. En els últims 30 anys s'ha assistit al "desmembrament" dels estats de benestar que varen créixer al món occidental (amb diferents configuracions) durant el període posterior a la segona guerra mundial, apareixent noves formes de gestió, disseny i implementació de les polítiques públiques, on s'ha cedit responsabilitats i competències a altres agents socials i altres escales territorials.

Una part essencial de la nostra recerca compren l'anàlisi de les polítiques públiques que han incidit en la possible emergència de l'eix A-2, tant en el referent a la planificació territorial i reserva de sòl d'activitat econòmica industrial, com les orientades a la promoció econòmica d'aquest entorn. Tal i com hem plantejat a les hipòtesis exposades al capítol introductori, el

nostre objectiu és contrastar fins a quin punt les polítiques públiques d'aquest tipus implementades per diversos actors han incidit o no en l'emergència d'aquest eix, assumint que la coordinació entre aquestes és un factor clau per al seu èxit en aquest sentit. Aquests supòsits es basen en els conceptes sobre la governança multinivell i la importància de la coordinació entre els agents que tenen un impacte al territori, pel que resulta convenient fer un breu repàs a les aportacions més interessants en aquest sentit. Aquesta secció, així, aprofundeix en els conceptes de la governança multinivell i exposa les principals aportacions que s'han fet a la qüestió de la configuració "ideal" que han de tenir les polítiques locals de promoció econòmica (industrial) i les polítiques de planificació territorial per a tenir un impacte positiu en el desenvolupament local.

2.2.1 LA GOVERNANÇA MULTINIVELL EN LES POLÍTIQUES DE DESENVOLUPAMENT ECONÒMIC LOCAL

La globalització i la transició cap a una societat i una economia de la informació i el coneixement varen contribuir a transformar la capacitat instrumental de l'estat-nació, tal i com exposava Manel Castells al volum II de la seva obra "*The information age*" (1997). Hi ha de fet, a partir dels anys 1980, un canvi de discurs al voltant del paper de l'estat, des d'una perspectiva intervencionista i centralitzada (keynesiana) a un discurs "neoliberal", que s'inaugura amb el Consens de Whashington (1989). Es tracta del conjunt de mesures proposades per organismes internacionals per adreçar la crisi dels països en desenvolupament, i que va donar lloc a la difusió d'aquesta ideologia basada en la liberalització dels mercats, les privatitzacions, el control del dèficit públic, la desregulació i altres mesures. (Neverdeen, 2005). El canvi de discurs emfatitza, d'una banda, la globalització i la internacionalització com noves forces econòmiques i polítiques, i de l'altra, reconeix la importància de les institucions regionals en els processos de descentralització de la política. En l'aspecte negatiu hem de citar la debilitació de l'Estat i de l'administració pública en els processos econòmics i la magnificació del mercat i dels agents privats.

Referent a la pèrdua de poder de l'estat degut a la globalització, Castells exposa com el funcionament d'una economia transnacional, que necessita de la interrelació del capital a escala global i opera sense tenir presents les fronteres nacionals, fa que els Estats-nació perdin el control sobre aspectes fonamentals de la seva política econòmica. L'auge d'organitzacions financeres internacionals i bancs centrals i la liberalització del moviment dels capitals financers varen contribuir també a aquesta pèrdua de centralitat dels governs nacionals en el control de la política econòmica (Castells, 1997:244-247). El mateix Castells, i

altres autors, a més, posen de manifest també la creixent multilateralitat política del món des de la caiguda del règim soviètic i el seu desmembrament (McGrew *et al*, 1992). L'Estat-nació veu constreta també la seva capacitat d'actuació política degut a l'auge d'institucions supranacionals que incideixen en qüestions com el comerç (l'Organització Mundial del Comerç), l'economia global (el grup dels set països més rics del món, el G-7, el Banc Mundial o el Fons Monetari Internacional) o l'acció de defensa exterior (OTAN). En el cas d'Europa, l'exemple és paradigmàtic, ja que la unió política i econòmica que va suposar el tractat de Maastrich per a Europa, va donar major rellevància a la Unió Europea com a cos polític supranacional, i amb capacitat de dictar polítiques macroeconòmiques.

El "poder" de l'estat nació, però, també es qüestiona, en aquest context, des de l'escala sub-nacional, amb el traspàs de competències i processos de descentralització cap a les regions, que un cop articulades, porten als governs regionals a realitzar les seves pròpies estratègies de desenvolupament a escala global, podent "sobrepasar" els governs nacionals; el que enllaça amb les reflexions de la nova geografia econòmica sobre com el creixement econòmic es produeix en territoris concrets amb empreses altament interrelacionades localment i amb connexions globals (Castells, 1997:271-272; Swyngedouw, 2004:31-32). Es crea així una articulació de les polítiques (econòmiques i altres) a diverses escales, que estableixen una relació amb diferents intensitats de jerarquia i de col·laboració, donant lloc al concepte de governança multinivell.

Aquesta és *"un sistema de negociació continuada entre governs a diferents escales territorials, en el qual el nivell supranacional, nacional, regional i local estan immersos en xarxes de polítiques públiques"*, on el diàleg, la circulació d'idees i la capacitat dels diferents actors de participar en la presa de decisió i la implementació de polítiques s'oposen a processos de decisió centralitzats i unidireccionals (Marks 1993). Altres definicions relacionades es basen en el concepte de coordinació vertical (entre escales territorials diferents) i horitzontal (entre agents d'una mateixa escala), o aprofundeixen en les diferents configuracions de la governança, posant l'atenció només en un grup específic d'actors: la governança internacional, la governança del sector privat, o la governança del sector públic, que equivaldria així al concepte de governança multinivell (Kersbergen i Van Waardeen, 2004). La difusió d'aquest concepte, a partir de la dècada de 1980, com a resposta a les dificultats de les anàlisis més tradicionals per explicar les polítiques i actuacions de diversos àmbits sectorials, ha begut de fonts teòriques molts diverses, des de les teories de les organitzacions, la teoria de l'elecció racional o el pluralisme (Jordana, 1995; Klijn, 1996). La governança multinivell va ser adoptada també per la Unió Europea com un objectiu guia per a la presa de decisions i la coordinació entre la seva acció política i la dels estats i regions que la componen.

L'any 2001 la Comissió Europea va aprovar el "Llibre Blanc sobre la governança europea" (Comissió Europea, 2001), on proposava aquest concepte com un mètode útil per garantir que "la Comisión proponga y ejecute las políticas, el Consejo y el Parlamento Europeo adopten las decisiones, y los agentes nacionales y regionales participen en el proceso político de la UE" (Comissió Europea, 2001:428). L'any 2009 el Comitè de les Regions va publicar el Llibre blanc sobre la Governança Multinivell" (Committee of the Regions -CoR, 2009) on posava de manifest com arrel de la crisi econòmica resulta essencial per a articular respostes de recuperació, la participació dels ens regionals i locals en l'aplicació de les estratègies comunitàries. Queda clar, així, que els governs sub-nacionals són reconeguts com actors clau en el desenvolupament de polítiques públiques, en si mateixos i en relació a les impulsades per altres escales de govern.

En aquest context, i aplicat de forma específica a les polítiques i mesures relacionades amb el creixement econòmic, i des d'una visió més crítica, sorgeix el concepte de l'Estat emprenedor, establert per David Harvey, que s'estén ràpidament a les actuacions dels governs regionals i locals (urbans). Segons l'autor, la globalització i els canvis de la transició postfordista provoquen un canvi en la manera d'operar dels estats, que han d'esdevenir "més emprenedors, i preocupats per mantenir un ambient favorable per a les empreses, pel que el poder del treball organitzat i altres moviments socials han de ser frenats"; L'emprenedoria caracteritza avui en dia no només l'acció empresarial, sinó també la governança (..), la recerca i el desenvolupament o el treball" (Harvey, 2004: 168, 171)¹⁹. Així, l'acció política de regions i ciutats es basa en la noció de creixement il·limitat, el que deriva en la competència interurbana, la inversió pública especulativa i esforços de marketing urbà, que són "manifestacions de la ideologia neo-liberal a escala global i nacional (Needham, 2016). Aquesta idea també es sustentada per altres autors (Swyngedow, Moulaert, i Rodriguez, 2002, Brenner, 2004) pels quals la ideologia del liberalisme conservador busca reorientar la intervenció estatal, passant d'una regulació monopolística a ordenar els recursos de l'Estat en estructures físiques, socials, geogràfiques que donen suport, financen, subvencionen o promouen noves formes d'acumulació de capital.

Més enllà de les reflexions més teòriques i ideològiques al voltant del neoliberalisme, el que aquí ens interessa és destacar com l'aparició d'aquest concepte va contribuir a canviar els paradigmes d'actuació de les polítiques de desenvolupament regional, posant l'accent en la promoció del potencial endogen de les regions i localitats i no tant en millorar la seva connectivitat a la regió central o més activa econòmicament, tal i com explica A. Benz (2000).

¹⁹ Traducció de l'autora de l'anglès original.

Aquesta reflexió enllaça amb aquelles al voltant de la importància de les configuracions institucionals d'una regió per explicar la seva major capacitat de desenvolupament econòmic, en una economia descentralitzada, com hem exposat a la secció 2.1. Així, es produeix un canvi substancial en la forma d'articular les polítiques de desenvolupament local, des d'una perspectiva "keynesiana", és a dir, de polítiques amb l'objectiu d'estabilitzar el desenvolupament econòmic regional i local des de l'estat central (Brenner, 2004), a polítiques implementades des dels territoris sub-nacionals, amb la participació d'agents diferents, amb l'objectiu d'assolir un creixement intern potenciant o millorant les interrelacions entre aquests agents com a mitjà articulador bàsic. Això també suposa l'actuació en aquells factors productius localitzats, des de les infraestructures fins a la força de treball o el sòl, i tenir presents els condicionants externs que tenen influència en els factors localitzats a la regió.

Així sorgiran a l'escala sub-nacional, tota una sèrie de models de polítiques públiques de desenvolupament local que es basaran en l'assumpció de la capacitat d'actuació dels governs locals per incidir en el creixement econòmic del seu territori, en la necessitat d'implementar iniciatives que estiguin coordinades i tinguin en compte a la resta d'agents econòmics del mateix (i les seves necessitats i requeriments), i amb l'objectiu d'atraure i desenvolupar nova activitat econòmica, entesa com noves empreses, nous treballadors o noves inversions. La difusió d'aquests models a escala global ha estat objecte d'anàlisi i és una realitat contrastada, tal i com mostren diversos autors (Brenner, 2004, McCan, 2011).²⁰

A la secció anterior ja hem esmentat com aquests models de desenvolupament endògen es van concretant cap a models basats en els clústers, els sistemes d'innovació local i l'especialització intel·ligent, i les diferents mesures per potenciar-los. Per a la nostra recerca, el que ens interessa d'aquestes aproximacions teòrico-pràctiques és haver pogut identificar i contextualitzar el paper dels governs locals (tant regionals com locals i municipals) en l'articulació de polítiques de desenvolupament econòmic, i les característiques generals de les mateixes, basades, com hem dit, en la interrelació multi-agent i la necessitat d'atraure i desenvolupar activitat econòmica, el que porta a polítiques i programes basats en l'oferta i la millora dels factors de creixement i producció locals. Entre aquests factors, el sòl serà un element més a tenir en compte, ja que l'existència d'espais que permetin a les empreses localitzar-se al propi territori seria, en el context descrit, una condició necessària per a la seva atracció, junt amb altres elements com les infraestructures, programes de suport a l'empresa

²⁰ E. McCan parla de com la difusió de les polítiques de desenvolupament local es difonen a través "d'agents de política pública que confereixen legitimitat a certs models i casos d'èxit de determinades polítiques públiques a través d'informes, premis, estudis (McCan, 2011).

i a la formació de treballadors, l'existència de centres tecnològics i de coneixement i de mecanismes que afavoreixin la interrelació dels agents.

Aquests models seran a més difosos i implementats, dins Europa, per diferents escales de govern, essent la Unió Europea, a través de la seva política regional, però també des de la reflexió teòrica, un agent principal en aquest sentit, tal i com explicarem detallada al punt següent, junt amb unes reflexions finals al voltant de les polítiques de desenvolupament local.

2.2.2 L'ESCALA LOCAL DE LES POLÍTIQUES DE DESENVOLUPAMENT ECONÒMIC I LA PLANIFICACIÓ TERRITORIAL

Les polítiques públiques relacionades amb el desenvolupament econòmic i la planificació territorial han incorporat de forma progressiva els conceptes de la governança multinivell i la importància de les xarxes amb els agents d'un territori que hem descrit més amunt. Així, des de principis del 1990 s'han implementat a escala urbana, regional, nacional i internacional, diferents polítiques orientades al desenvolupament econòmic local, que han tingut una evolució cap a formules cada cop més "de baix a dalt", amb la participació de múltiples agents i amb èmfasi en la innovació i el foment de l'emprenedoria (Méndez, 1997; OCDE, 2004; Barca, 2009; Isenberg, 2011; Barca, McCan i Rodríguez Pose, 2012).

Abans d'avançar, cal definir que s'entén per desenvolupament econòmic. Una definició clàssica (Blakely, 1985:58) estableix que es tracta "d'un procés pel qual un govern local o una comunitat gestionen els seus recursos existents i articulen noves relacions amb el sector privat o entre ells per crear llocs de treball i estimular l'activitat econòmica". Aquesta visió converteix el desenvolupament d'una regió en sinònim de creixement econòmic, mesurat en termes d'una major productivitat; major volum de població activa i ocupada o major dotació d'infraestructures. L'objectiu final és generar avantatges competitius "impulsant el creixement o la millora dels factors productius disponibles, junt amb l'atracció d'empreses i capitals exteriors, o el foment d'iniciatives locals, mitjançant ajustos o altres programes" (Méndez, 1997:329). Altres definicions de desenvolupament econòmic local posen l'èmfasi en l'objectiu de la creació d'ocupació i la col·laboració multi-agent, com la del Banc Mundial, en la participació de la comunitat i la generació d'ocupació de qualitat, com fa l'Organització Mundial del Treball, o posen l'èmfasi en la complementarietat entre les polítiques locals i els

programes d'escala nacional, com fa la Unió Europea²¹. En el cas europeu, el paper de la Unió Europea, i més concretament dels programes i fons de desenvolupament regional (FEDER), ha estat clau en la difusió de les polítiques de promoció econòmica i desenvolupament local i en la generació d'un cos de "bones pràctiques" en aquest sentit.

D'altra banda, amb estreta relació amb les polítiques econòmiques, trobem aquelles orientades a la planificació territorial, i la ordenació del territori. Aquestes agrupen intervencions que des de diferents escales territorials, "disposen i ordenen, a través de l'espai d'un país i amb visió prospectiva, la població, les activitats, els equipaments i els mitjans de comunicació que poden utilitzar, prenent en consideració les limitacions humanes, econòmiques i fins i tot estratègiques" (Merlin, 1988, citat a Zoido-Naranjo, 1998). En una altra definició, l'ordenació del territori consisteix en "l'establiment d'una sèrie de criteris territorials per a polítiques amb incidència en l'espai, i per aconseguir que les activitats humanes es realitzin de manera ordenada i coordinada i de forma respectuosa amb el mediambient" (Hildenbrand, 2002:33). La planificació territorial té un paper clau en determinar la ubicació de determinats factors de localització i més concretament les infraestructures de transport, oferta de sòl per a activitats econòmiques, equipaments culturals, habitatge per a la població treballadora, etc. Planificació territorial i política econòmica es troben així, estretament relacionats i la seva diferent configuració a cada territori influirà sens dubte en el nivell de desenvolupament del mateix.

A Europa hi ha dues grans tendències en la ordenació territorial amb incidència en l'economia: d'una banda països com Alemanya, Espanya o Holanda compten amb una planificació territorial eminentment física, i amb un paper rellevant de l'escala regional i urbana, donant així importància a la coordinació amb el planejament municipal i amb les polítiques sectorials amb impacte en el territori. En canvi, i resulta menys freqüent, països com França o Anglaterra lliguen de forma específica l'ordenació del territori amb la planificació econòmica (Hildenbrand, 2002). En tot cas, les intervencions i programes específics en un i altre àmbit tendeixen a no estar coordinades i s'orienten a objectius i usuaris diferents. Altres anàlisis destaquen com la planificació territorial, a l'entorn europeu, ha adoptat el concepte de "competitivitat" com un objectiu-guía, considerant que el sistema de planificació ha de ser flexible per adaptar-se als requeriments del mercat, i poder atraure així inversions i estimular el creixement (Faludi, 2010; Vanolo, 2010; Boland, 2014).

²¹ <http://www.worldbank.org/en/topic/urbandevelopment/brief/local-economic-development>;
<http://www.ilo.org/empent/areas/local-economic-development-led/lang--en/index.htm>;
http://ec.europa.eu/regional_policy/archive/innovation/innovating/pacts/pdf/leed_en.pdf

A principis dels anys 2000 des de l'OCDE es va defensar obertament la necessitat de combinar la planificació econòmica amb la territorial, reconeixent així la validesa pràctica dels conceptes teòrics desenvolupats per la Nova Geografia Econòmica des de feia més de dues dècades. A partir d'aquest moment s'avança en la integració entre planificació territorial i l'estratègica, un procés recolzat des de la Unió Europea a través de la seva Agenda 2000 o l'Estratègia Territorial Europea (Farinós, 2009). Segons el mateix autor, però, la integració entre planificació territorial de tipus físic i l'econòmica (de desenvolupament regional) era encara poc evident en el cas espanyol a finals de la primera dècada del 2000, donant-se fins i tot "una progressiva separació entre la planificació econòmica i la física, on l'ordenació del territori es supedita cada cop més a la planificació urbanística (...) i té menor ascendència sobre les polítiques sectorials (Farinós, 2009:24; traducció de l'autora). No obstant, es reconeix que l'ordenació territorial ha esdevingut cada cop més pro-activa, com a mínim des d'una perspectiva europea, i en alguns casos concrets a escala espanyola, com veurem al capítol 3. La planificació del desenvolupament territorial, per respondre realment als principis de l'estratègia territorial europea ha de coordinar planificació física amb l'econòmica, posant èmfasi en la coordinació i la governança. Sobre el futur de la planificació del territori, diversos autors (Salet i Faludi, 2000; Estela, 2008) coincideixen en afirmar que ha de ser estratègica i coordinada a escala espacial (incloure diferents escales territorials), sectorial (tenir present la coherència de les polítiques) i metodològica (desenvolupant noves formes d'anàlisi).

2.3.CONCLUSIONS

La revisió bibliogràfica realitzada en aquest capítol ha permès identificar conceptes claus que ens permetran guiar l'anàlisi de la nostra recerca. Les diverses aproximacions teòriques sobre el desenvolupament local des d'un punt de vista territorial i econòmic han posat de manifest l'evolució sobre la visió del context local i el paper dels factors endògens en el creixement i la transformació d'un territori, en relació també amb els importants canvis socioeconòmics que s'han viscut en les últimes quatre dècades.

Ha quedat identificada també la rellevància dels eixos de transport com a factor determinant en aquest context local, però també com, lluny de ser l'únic, ha d'anar acompanyat d'altres actuacions i elements des d'una perspectiva de governança multinivell i multiagent.

L'aplicació d'aquests conceptes és determinant per a aquesta recerca, estaran presents al llarg de la mateixa. Així, el capítol següent aprofundeix en l'aplicació dels mateixos pel cas de Catalunya i de forma específica per l'entorn de les Terres de Lleida. A la segona part de la nostra Tesi quan realitzem una anàlisi detallada de la realitat econòmica de les terres de Lleida i l'entorn de l'eix A-2, es fa amb la voluntat de conèixer la configuració d'aquest context local com a element clau per determinar fins a quin punt es tracta d'un territori "local" que emergeix, i quins han estat els factors que hi ha influït. Entre aquests, la reflexió al voltant del sòl d'activitat econòmica, que es realitza al capítol 5, aprofundeix, pel cas d'aquest factor, en aquesta anàlisi, i en ell no perdem de vista la reflexió sobre el sòl com valor de canvi o com valor d'ús. Posteriorment la tercera part d'aquesta recerca reprèn els conceptes teòrics aquí presentats per articular l'anàlisi de polítiques i actors que han incidit en l'emergència (o no) d'aquest territori, esperant oferir uns resultats que ens permetin avançar en la comprensió del desenvolupament local i els factors que s'hi relacionen.

CAPÍTOL 3.

EL MAPA DE SECTORS, ACTORS I POLÍTIQUES EN EL DESENVOLUPAMENT TERRITORIAL DE L'ECONOMIA CATALANA

Analitzats els aspectes tècnics dels temes tractats i oferts un breus marcs de referència pel que fa als debats internacionals sobre la localització de l'activitat industrial en el territori, estem en disposició d'entrar pròpiament en l'objecte de la nostra recerca: la localització de l'activitat manufacturera en el territori català i l'evolució dels nous eixos d'activitat, en particular el de l'A-2.

L'objectiu del següent capítol consisteix, precisament, en contextualitzar el desenvolupament recent de l'economia catalana, la localització de les activitat econòmiques en el territori i l'anàlisi de les polítiques i els actors "institucionals" que d'una forma o altra hi han incidint. De manera més específica, volem disposar d'un mapa acurat de la distribució territorial de l'activitat industrial. Així mateix, ens proposem identificar quins han estat els principals actors amb capacitat d'incidir en el desenvolupament econòmic i de les polítiques i programes que s'han dut a terme en aquest àmbit. L'anàlisi serà clau per determinar quins són aquells que han tingut (o volgut tenir) impacte en el creixement de Terres de Lleida i l'eix A-2 com un centre d'activitat econòmica a escala comarcal i regional, tot identificant aquells actors institucionals als que caldrà adreçar-se a l'hora d'analitzar les polítiques. Es tracta doncs d'un capítol que contribueix a tenir una visió general sobre les polítiques de desenvolupament local a Catalunya, a partir dels conceptes teòrics descrits al capítol anterior. Tenint en compte els objectius de la Tesi i les hipòtesis que es volen contrastar, el capítol es centra en particular en els sectors econòmics, els actors i les polítiques relacionades amb

l'activitat industrial, la promoció econòmica i la promoció de sòl d'activitat econòmica. Es volen identificar així mateix les narratives darrere les polítiques implementades, la qual cosa ha de servir per a l'anàlisi posterior pel cas de l'eix A-2.

El capítol comença amb un resum analític sobre l'evolució històrica de la implantació territorial de la indústria a Catalunya, fent un repàs a autors i obres clàssiques en aquest sentit, des de principis del segle XX fins a finals de la dècada del mil nou-cents setanta (secció 3.1). La següent secció (3.2) s'examina l'evolució recent de la distribució territorial de la indústria a Catalunya, amb l'objectiu d'identificar la concentració d'activitat a Terres de Lleida, i les seves característiques, basat en els conceptes teòrics com els clústers, els polígons, els districtes industrial i els sistemes territorials d'innovació. La secció 3.3 fa una reflexió sobre la planificació i creació de les grans infraestructures a Catalunya i el seu paper en la vertebració del territori. La resta de seccions, de la 3.4 a la 3.7 es centren ja pròpiament en la identificació dels actors institucionals que han participat en el disseny de polítiques públiques relacionades amb el desenvolupament econòmic i el planejament territorial. L'objectiu és identificar les polítiques i programes implementats en aquests àmbits des de finals dels anys 1980, quan la Generalitat i la resta d'administracions públiques ja compten amb tota la seva capacitat de govern després del període de dictadura franquista, si bé es dóna major atenció a les implementades a partir dels 2000. La secció 3.4 es refereix, en primer lloc, a les polítiques d'escala estatal i europea amb incidència en la política territorial i urbanística a Catalunya, per centrar-se en la secció 3.5 de forma més detallada en les dissenyades i implementades des de la Generalitat de Catalunya en relació a aquests dos àmbits. A la secció 3.6 ens referim a l'escala municipal i el paper dels ajuntaments, centrat en el cas dels municipis dins de l'àmbit d'estudi d'aquesta Tesi (l'entorn de l'eix A-2), així com a altres actors institucionals amb incidència en el desenvolupament econòmic i territorial a Catalunya, Terres de Lleida i l'entorn de l'eix A-2.

3.1 LA INDÚSTRIA A CATALUNYA: EVOLUCIÓ DE LA SEVA IMPLANTACIÓ TERRITORIAL FINS A LA DÈCADA DEL 1980

3.1.1 ELS ESTUDIS SOBRE LA LOCALITZACIÓ DE LA INDÚSTRIA A CATALUNYA FINS EL 1980

Per a dur a terme aquesta revisió hem tingut en compte quatre grans qüestions que han estat objecte de nombrosos estudis a escala catalana. D'una banda, les visions de conjunt que sobre aquesta temàtica han ofert economistes i geògrafs diversos, les monografies sectorials (territoris o activitats), la qüestió del desequilibri territorial i per últim les infraestructures de transport i el debat entorn el seu paper en els processos de l'equilibri territorial.

Respecte la primera qüestió, la industrialització de Catalunya ha estat objecte de nombrosos estudis que des de disciplines com la història, l'economia o la geografia han analitzat els diferents factors històrico-polítics, econòmics i socio-culturals que varen permetre que Catalunya esdevingués, al llarg del segle XIX, "la fàbrica d'Espanya" i una "excepció industrial" en l'àrea del mediterrani Europeu. El primer lema prové de l'obra homònima de Jordi Nadal sobre aquesta qüestió (1985) i el segon de Pierre Vilar (1974) Destaquen com a obres clàssiques, a més de les obres de Pierre Vilar (la abans citada sobre els orígens de la indústria a Catalunya i altres (1970, 1979), els estudis històrics editats per Ferran Soldevila a l'obra "Un segle de vida catalana" (1961), i l'obra clàssica de Vicens Vives "Industrials i Polítics del segle XIX", de l'any 1958. Dins l'àmplia varietat d'estudis, en aquesta recerca ens interessa destacar aquells que de forma més concreta es centren en analitzar la localització d'aquesta activitat industrial en diferents eixos d'activitat, i com s'ha estudiat també la seva evolució al llarg del temps. Una visió global sobre l'evolució de la localització de l'activitat industrial al nostre país la trobem a *l'Atles de la industrialització a Catalunya 1750-2010*, dirigit per Jordi Nadal (2012) i que va suposar un avenç en la visió de la complexitat territorial de les implantacions fabrils, i que amb una important cartografia ens permeten aproximar-nos a l'evolució de la localització de la indústria en el territori català. Del mateix autor, però centrat en els primers cent anys de la industrialització a Catalunya trobem l'obra "Catalunya, fàbrica d'Espanya", publicada el 1985, catàleg de l'exposició del mateix nom.

L'anàlisi de la localització de la indústria a Catalunya des de la geografia està basada en gran part en els estudis monogràfics regionals que a partir dels anys 1930 introdueixen a Catalunya geògrafs com Pau Vila i Pierre Vilar. Destaquem primer l'estudi sobre La Cerdanya (1926) de Vila, que donarà peu al desenvolupament de la geografia comarcal (i al que

seguiran altres monografies comarcals com la del Vallès o la de les "Marques de Ponent"), així com l'exhaustiu estudi de Pierre Vilar sobre la indústria a Barcelona (1929), amb l'anàlisi quantitatiu sobre el nombre i la tipologia de les activitats manufactureres, com la que realitza al voltant dels factors de producció, i que és considerat com una obra que encara avui resulta moderna (Vilagrassa, 2003). Una altra monografia clàssica en aquest sentit és la que publica també Gonzalo de Reparaz sobre la Plana de Vic (1928).

Els estudis de Pau Vila són altament rellevants en tant que en les seves anàlisis dels factors per establir la divisió territorial de Catalunya, Vila tenia en compte aspectes relacionats amb l'activitat econòmica en tant que activitat humana que tenia efectes sobre el territori. Altres monografies del geògraf Pau Vila són de caire sectorial, i adrecen de forma més directa la qüestió de l'activitat industrial, a través de l'estudi de la localització de les indústries antigues a Catalunya (Pujadas, 1987; Nogué i Garcia Ramon, 1997; Català i Sunyer Martin, 2009) i que varen tenir una concreció en la síntesi "*Resum de geografia de Catalunya*", vuit volums publicats entre 1928 i 1935. A partir dels estudis de Pau Vila trobem d'altres estudis de caire monogràfic, que des d'una vessant més històrica analitzen l'origen de la indústria catalana. És el cas de l'obra de J. Vilà Valentí que a començament dels anys 1960 qualificava el procés de la industrialització a Catalunya com un "miracle", fent referència a la manca de matèries primeres fonamentals com el cotó o el carbó que es compensa amb la presència d'una elit capitalista i tècnica i una població treballadora hàbil i laboriosa.

Tal i com destaca R. Pujadas (1987) a partir del finals del 1960 els estudis sobre la localització geogràfica a Catalunya comencen a adquirir un caràcter més multidisciplinar, amb les aportacions que es fan, per exemple, des de l'economia, tant en la vessant més regional i urbana com la centrada en l'empresa com a organització (veure també Paunero, 1995). Existeixen diversos reculls i bibliografies referents als estudis de geografia econòmica realitzats a Catalunya; el mateix Pujades, en el seu article del 1987, identifica fins a 170 estudis dedicats a aquest tema, mostrant les diferents vessants analítiques dels mateixos: d'una banda, els estudis d'àmbit local i comarcal, que inclouen l'estudi de la indústria dins una visió global del territori a tractar; Pujades en destaca uns quants, i en trobem un bon recull a l'obra col·lectiva a cura de Joan Vilagrassa "*Transformacions territorials a Catalunya segles XIX-XX*" de l'any 2000. Però també trobem altres estudis que des de l'economia ofereixen dades sobre la situació de la indústria (i l'activitat econòmica en general) a les

comarques catalanes com és l'Anuari Comarcal de Catalunya Caixa²², que es publica des de principis del 1990.

D'altra banda hi ha una línia de treballs que relacionen la localització amb la política territorial, i s'emmarquen en el debats sobre els desequilibris territorials a Catalunya i el paper de la ordenació del territori en la configuració del mateix. En aquest sentit, i aplicat de forma general a la distribució de la població i l'activitat, Oriol Nel·lo (1991) exposa com la dicotomia equilibri-desequilibri forma part d'una sèrie de conceptes que "han guiat el debat i la pràctica territorial a Catalunya" des de les primeres dècades del segle XX i que tenen a veure precisament amb la discussió al voltant de la conveniència o no de la concentració de l'activitat humana. Així, l'equilibri representa una situació ideal de distribució homogènia en el territori (que l'evidència empírica s'encarrega de desmentir), mentre que el desequilibri s'associa a la concentració desmesurada de l'activitat en uns pocs llocs. Altres conceptes relacionats serien concentració-dispersió (on aquesta última equivaldria a desconcentrar l'activitat, un objectiu a assolir amb la planificació territorial), integració-dualitat (Catalunya com un territori integrat amb nivells de desenvolupament similars o com un territori dual amb uns centres molt desenvolupats i una sèrie d'àrees poc dinàmiques) i per últim la dicotomia policefàlia-macrocefàlia, que enllaça amb l'últim parell i insisteix en el conflicte entre una Barcelona (urbana i metropolitana) que concentra població, activitat i riquesa i una resta de territori rural i poc poblat.

L'anàlisi dels desequilibris territorials també es fa evident pel cas de la distribució de la pobresa, en l'estudi pioner que l'any 1974 varen publicar Josep Miró, Ernest Sena i Frederic Miralles, "*La Catalunya Pobra*", i on es posa de manifest com la pobresa a Catalunya es concentrava en indrets rurals amb manca d'industrialització, així com en els barris obrers de la Barcelona metropolitana. Un altre concepte a destacar, relacionat amb la discussió sobre la localització de l'activitat econòmica al territori català és la ja esmentada elaboració sobre el principi d' "avantatge comparatiu", que A. Tulla ha desenvolupat en referència a les àrees rurals de muntanya, com els Pirineus, i que estableix la necessitat que els territoris menys industrialitzats s'especialitzin en aquelles activitats en les quals compten d'avantatges competitius però a escala interna, tot i que no presentin una especialització i competitivitat elevada a escales territorials externes (Tulla, 1994). El raonament de Tulla concebut per a les terres de muntanya lleidatanes, resulta també d'interès per a la nostra reflexió sobre la Plana (Tulla, 1984).

²² A partir de l'any 2015 aquest anuari és elaborat per la unitat de recerca del banc BBVA, passant així a dir-se "Anuari Econòmic Comarcal" de BBVA-Catalunya Caixa.

Aquestes discussions enllacen amb el debat i estudis que posen en relació el procés d'industrialització amb els desequilibris territorials a Catalunya, tal i com exposa Josep Oliveres al llibre "*La formació dels desequilibris territorials a Catalunya en el segle XIX*" (1994). Segons aquest: "Les desigualtats territorials es van fent evidents amb la implantació de la indústria moderna, fonamentada en el maquinisme i el vapor o la turbina hidràulica. Les noves tecnologies no es concentren equitativament per l'espai, sinó que per raons d'eficàcia econòmica es concentren en un espai regional reduït" (Oliveres, 1994). En aquesta línia d'anàlisi, es posa en relleu la importància de la indústria com a factor de re-equilibri territorial a Catalunya, el que s'insereix en el debat sobre el model territorial català i el conflicte entre el poder d'aglomeració de l'àrea metropolitana de Barcelona i l'articulació de la Catalunya en una "ciutat de ciutats", tal i com destaquen els treballs de Joan Busquets (1977) o d'Oriol Nel·lo (2001).

Tal i com s'analitza més endavant en aquest capítol, l'administració pública catalana ha tingut un paper molt important en la definició d'un model territorial i industrial per a Catalunya, ja des dels governs de la Segona República i la seva Divisió territorial fins a la seva reinstauració democràtica amb els Plans Territorials han volgut incidir, a través de programes i polítiques en el tipus i localització del creixement econòmic del país. Relacionat amb l'agenda política industrial resulta interessant referir-nos al capítol que sobre el futur d'aquest sector publica Joan Majó a l'obra "*Catalunya, cap a l'any 2000*", del 1979, titulat "El dilema industrial dels propers vint anys". En ell Majó destaca 15 punts clau per a que el sector es reconverteixi i sigui competitiu, entre els que destaca la potenciació dels sectors basats en tecnologies innovadores, política de requalificació de la població o una política d'ordenació territorial que permeti la descongestió industrial de l'àrea Barcelonina i "l'assoliment d'un teixit industrial més equilibrat" (Majó, 1979:76-77). Resulta significatiu comprovar que molts d'aquests punts segueixen estant a l'agenda de la política industrial encara avui.

Lligats amb aquesta qüestió, però amb una clara entitat pròpia, es troben els treballs centrats de forma exclusiva en l'anàlisi de la localització de la indústria a Barcelona i la seva àrea/regió metropolitana. Aquests provenen tant de la tradició geogràfica com l'econòmica i creixen amb força a partir de finals dels anys 1980, coincidint amb l'auge de les teories dels districtes industrials i els factors de competitivitat. Aquí cal destacar els estudis d'economistes com Joan Trullén que segueixen el corrent teòric dels districtes industrials i les teories d'urbanització i les apliquen al cas català i més concretament a la regió metropolitana de Barcelona, des d'anàlisi sobre els factors de competitivitat, les dinàmiques de localització de la indústria o l'anàlisi de les polítiques industrials (Trullén 1995, 2000, 2010).

Altres fonts bibliogràfiques que permeten entendre el procés de localització de la indústria són les que analitzen el paper de les xarxes i infraestructures com la xarxa elèctrica i el ferrocarril, i com l'energia elèctrica va permetre el creixement industrial en un territori mancat de carbó. Cal destacar aquí estudis com els d'Horacio Capel (1994) i Luís Urteaga (2003) sobre l'electrificació que analitzen la implantació de l'electricitat a Catalunya i el seu paper en el creixement industrial d'un territori mancat de matèries primeres clau per a la industrialització del segle XIX com el carbó.

Basant-nos en aquests i altres estudis, recordem a continuació quins han estat els trets principals de la localització de la indústria catalana, així com la relació d'aquesta localització amb la configuració d'eixos industrials.

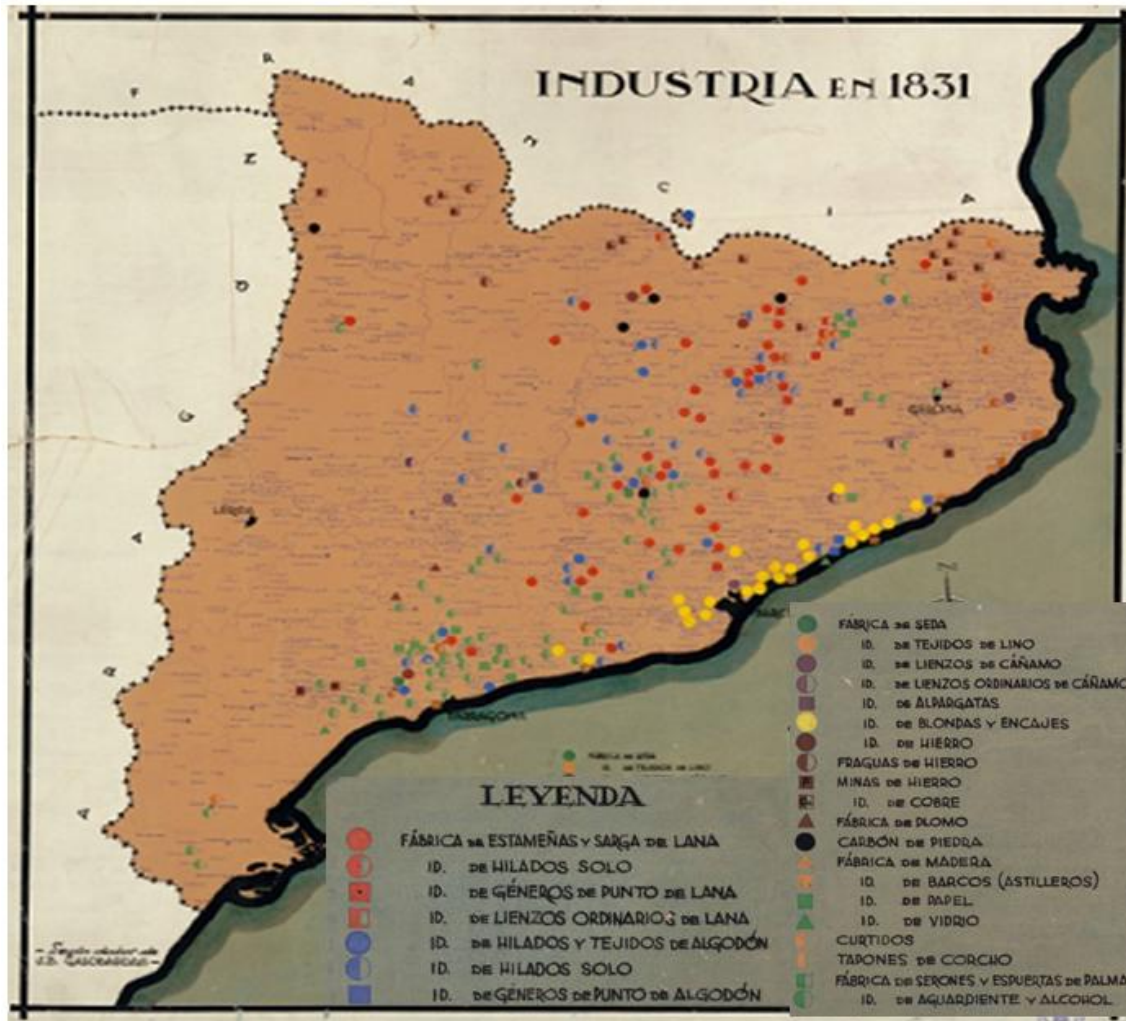
3.1.2 ELS ORÍGENS I LA LOCALITZACIÓ DE L'ACTIVITAT INDUSTRIAL I ELS CANVIS TERRITORIALS FINS AL PRIMER TERÇ DEL SEGLE XX

Tot i que al llarg del segle XVIII s'intensifiquen a tota Catalunya activitats manufactureres vinculades a processos proto-industrials, és Barcelona el nucli que esdevindrà més important gràcies a la seva tradició artesanal i a l'accessibilitat que el port suposava per a l'arribada de matèries primeres i la distribució de productes. La xarxa manufacturera, però, s'estenia més enllà de Barcelona, per localitzar-se en un bon nombre de ciutats manufactureres i agroindustrials de diferents sectors, localitzades a la franja costanera com les poblacions del Maresme (amb la capital Mataró) o Vilanova i Tarragona-Reus a Ponent. A l'interior de Catalunya ja estaven configurats els que serien grans nodes industrials com Terrassa, Sabadell, Maresa o Igualada. En el cas de Lleida, al llarg del segle XVIII es troben algunes proto-indústries lligades al sector agrícola i ramader com la producció de pells, i el conreu de blat (Ferrer, 2011). Resulta molt interessant en aquest sentit el debat set-centista sobre els avantatges relatius associats a la concentració i la dispersió de la indústria mantinguts entre Antoni de Capmany i Pedro Rodríguez de Campomanes que analitza Ramón Grau (1991) i on es posen de manifest dues visions oposades per explicar la concentració de l'activitat a Catalunya (i València) en el context de l'Espanya de l'època. Així, per Campomanes, Catalunya es va beneficiar de la guerra de Secessió en tant que aquesta va generar una demanda que va fer créixer la producció industrial catalana; en canvi Capmany destaca com només una part de l'activitat industrial catalana respon a la demanda de productes de guerra i que per tant la seva "especialització" en aquesta activitat respon a un esperit i capacitat de treball que configura una identitat pròpia (Grau, 2004, 2006; Valls-Junyent, 2016).

A mitjans del segle XIX les innovacions tècniques i la introducció de la màquina de vapor van impulsar el procés industrialitzador, afavorit per la presència d'una important xarxa industrial i la primerenca xarxa ferroviària, que va afavorir la difusió d'aquestes innovacions. Cal destacar també el paper de les escoles tècniques, d'arts i oficis i de capacitació agrària que donen solidesa a aquest procés d'industrialització. Al darrer terç del segle XIX Barcelona seguia destacant com un gran districte industrial format per la ciutat de Barcelona i la seva àrea més propera, on ja s'incorporen també d'altres nous com Badalona, Granollers, o l'Hospitalet de Llobregat (Tatjer, 2006).

El mapa de la distribució de les activitats industrials del 1831, elaborat per J. Galobardas i disponible a l'Institut d'Estudis Cartogràfics i Geològics de Catalunya (veure figura 3.1) mostra la localització de l'activitat industrial arreu del territori, amb una considerable concentració a la zona costanera entre Barcelona i el Maresme i als voltants de Tarragona, així com en l'àrea de les comarques centrals, però prou distribuïda per poder parlar d'una Catalunya industrial. Destaca però, la inexistent presència d'aquestes activitats a l'entorn de Lleida ciutat i en el que actualment són l'àmbit de les Terres de Lleida.

Figura 3.1 Mapa de la localització de les activitats industrials a Catalunya l'any 1831

Font: Cartoteca Digital de l'Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya (ICGC) segons dades de J.B. Galobardas²³

De fet, les necessitats energètiques de determinats processos productius que necessitaven disposar d'abundància d'aigua varen afavorir, a partir del 1868, la instal·lació de colònies industrials a gran part dels rius catalans, especialment al Llobregat, el Ter i els seus afluents, donant lloc a instal·lacions fabrils de gran envergadura tant d'origen local com de deslocalitzacions des de Barcelona i d'altres ciutats industrials (Serra i Rotés, 2010; Solà, 2004). La centralitat de l'activitat industrial a les colònies d'aquests eixos, i concretament al del riu Llobregat queda reflectida al conjunt d'estudis que es varen publicar en el marc del programa "El Llobregat, el nervi de Catalunya", dut a terme entre 1994 i 1995 per l'Àmbit de Recerques del Berguedà i el Centre d'Estudis del Bages i del que n'és un bon exemple l'obra de títol homònim de Llorenç Ferrer i Alòs, Jordi Piñero i Rosa Serra (1997).

²³ La llegenda s'ha engrandit per a facilitar la seva lectura

Aquestes colònies varen ser, per tant, determinants per configurar els eixos industrials que, junt amb Barcelona esdevingueren centres clau del desenvolupament econòmic català. Així, junt amb la infraestructura necessària per aprofitar la força de l'aigua i les fons d'energia complementàries, es desplega el ferrocarril i la xarxa de carreteres per connectar-les amb el port de Barcelona i altres punts de sortida de les mercaderies (Serra i Rotés, 2010). Els actuals eixos de les carreteres C-16 i C-17 (o eix Congost) tenen l'origen doncs en aquests primers entorns d'activitat lligats als rius Ter i Llobregat respectivament, comunicant les comarques de l'interior i de muntanya amb la costa catalana i les comarques de l'entorn metropolità de Barcelona (Vila, 1976).

La figura 3.2 mostra la localització d'una banda de la manufactura de teixits de cotó i de l'altra dels filats de cotó, comptabilitzant respectivament el nombre de telers i de fusos. Els mapes mostren com ja estan plenament consolidats com eixos industrials els cursos dels rius de Llobregat i el Ter, entre altres del territori central català, com a entorn manufacturer d'aquest producte, mentre que les Terres de Lleida apareix activitat de filat de cotó a quatre localitats: Rosselló, Alguaire, Alfarràs i Artesa de Segre. Per a l'evolució de la indústria tèxtil en el període 1830-1930 resulta de particular interès la contribució del geògraf Enric Lluch (1961) a l'obra dirigida per Ferran Soldevila "Un segle de vida catalana", al qual ens hem referit breument abans.

Figura 3.2 Indústria dels teixit de cotó. 1932

Font: Cartoteca Digital de l'Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya (ICGC). Obra de N. Rubió i Tuduri

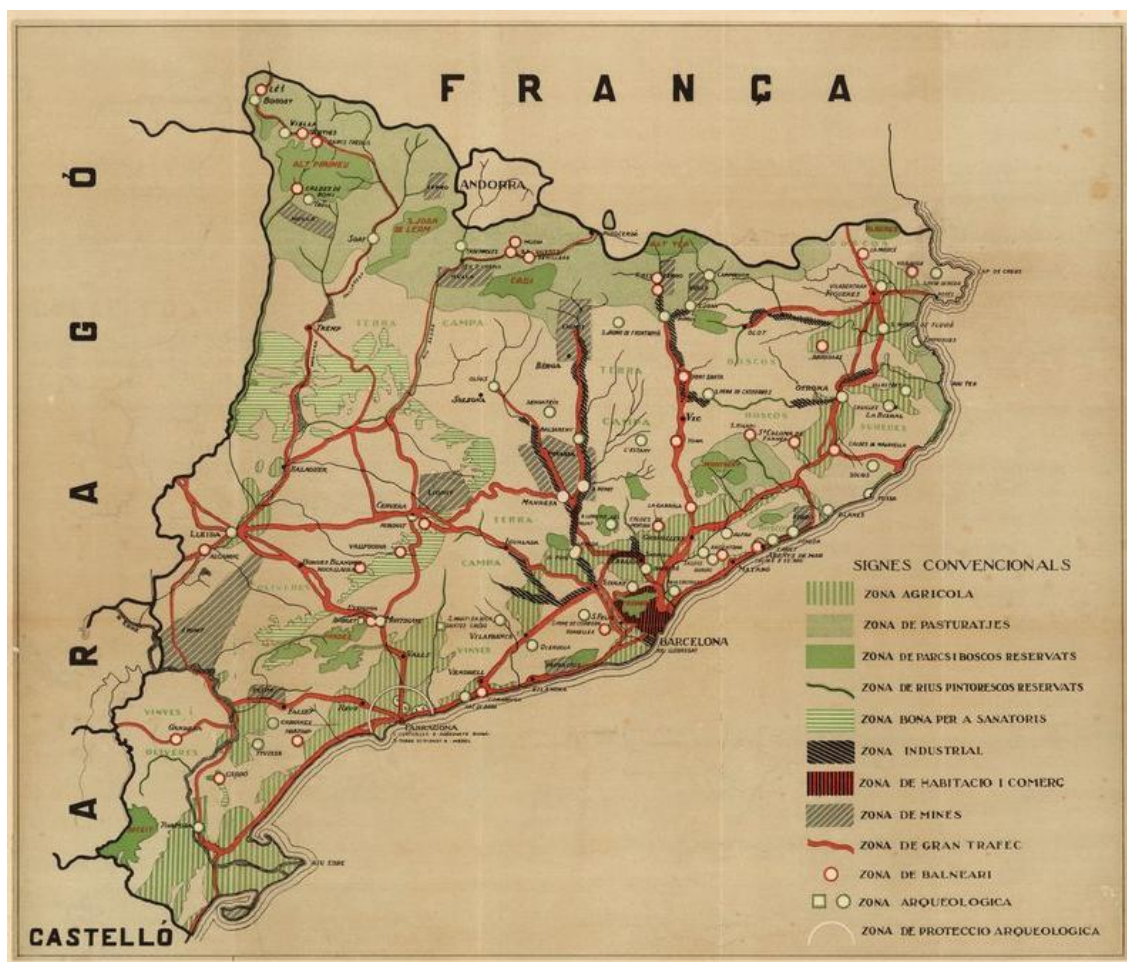
L'electrificació que es desenvolupa al primer terç del segle XX, amb l'aprofitament hidràulic de la xarxa fluvial del Pirineu va permetre la transformació de les àrees de localització industrial ampliant els espais existents i el desenvolupament de nous sectors (motors d'explosió, productes químics, fibres artificials), localitzant-se molts d'ells a les rodalies de Barcelona, en espais fins aleshores rurals com Sant Adrià (la fàbrica de vidre pla CELO, l'any 1923). A la resta del territori català el desenvolupament agrícola potencia indústries vinculades a l'activitat rural, com la fàbrica Trepat, establerta a Tàrrega el 1916 dedicada a la construcció de maquinària agrícola o les farineres cooperatives de la Segarra; al mateix temps, la possibilitat d'abundància d'aigua, carbó i recursos minerals expliquen localitzacions industrials excèntriques respecte les localitzacions tradicionals com l'electroquímica de Flix, o el gran complex industrial de la fàbrica de coment del Clot del Morro a l'Alt Llobregat (Nadal, 1994).

El gran desenvolupament industrial d'aquest període serà objecte d'estudis i publicacions que mostren la geografia de l'activitat industrial, com els treballs de Pau Vila o Pierre Vilar. Paral·lelament, els treballs i propostes d'ordenació del territori avancen - si bé amb una visió sectorial-, en la localització de l'activitat industrial en el marc de la reflexió sobre la planificació territorial de la dècada del 1920-1930. Durant la Segona República la Generalitat va començar un procés modernitzador que va tenir una clara expressió en el planejament territorial, que va adoptar els corrents de l'ordenació del territori que arribaven des del món anglosaxó, basats en la zonificació. El govern de Francesc Macià encarregà el Pla de

distribució en zones del territori català (regional planning), redactat l'any 1932 pels germans Rubió i Tudurí, un projecte pensat per a la modernització del país. El Pla compta amb dues idees clau: d'una banda la combinació entre la indústria i l'agricultura i de l'altre la descentralització de Barcelona per construir una Catalunya-Ciutat (Pujol i Estragués, 1997:90).

Segons es veu a la figura 3.3, les zones industrials es concentren al llarg de diversos eixos de les comarques barcelonines i centrals, mentre que el territori lleidatà és considerat principalment apte per activitats agrícoles, sense que hi aparegui cap zona industrial des de Cervera a Lleida ciutat i fins a la frontera amb Aragó.

Figura 3.3 Pla de distribució en zones del territori català (Regional Planing). 1932

Font: Cartoteca Digital de l'Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya (ICGC). Autor: N. Rubió Tudurí

Durant la guerra civil el mapa de la localització de l'activitat industrial, condicionada en la mesura que ho permeten les condicions de mercat, es gestiona des de la Generalitat de Catalunya, especialment en el cas de les indústries de guerra, i manté en tot cas la centralitat de Barcelona i les seves rodalies. La xarxa industrial de la primera postguerra manté

l'estructura anterior, tot i els desmantellament d'algunes indústries afectades pels bombardejos, que s'aniran reconstruint. En tot cas, la manca de matèries primes i les restriccions elèctriques marquen un baix ritme de producció industrial.

3.1.3 DELS ANYS 1950 ALS 1970: EL REFORÇAMENT I EXPANSIÓ DE LA BARCELONA METROPOLITANA AMB NOUS ESPAIS INDUSTRIALS

A inicis de la dècada del 1950 Barcelona seguia sent el gran centre industrial català. Aleshores, la ciutat era un centre de producció industrial cada cop més orientat cap els sectors mecano-metal·lúrgics, productes químics i bens de consum, als que s'unirà el sector de l'automoció. Al seu voltant estaven consolidats els petits nuclis industrials existents abans de la guerra civil la Barcelonès i el Baix Llobregat, mantenint en bon funcionament els centres industrials de l'interior de Catalunya.

La dècada del 1960-1970 és considerada pels historiadors de l'economia com la de major creixement industrial de Catalunya i resulta essencial per entendre els canvis de localització industrial en el territori català. El procés de concentració industrial a l'entorn de Barcelona s'incentiva des de la política econòmica del "desarrollismo" i també té a veure, com assenyala Josep Oliveres (1993) amb "l'expansió del model de producció fordista, que afavoreix les economies d'escala i per tant la concentració, però també a la permissivitat urbanística i el baix nivell d'inversió en infraestructures". Persisteixen comarques de tradició industrial a la Catalunya central, que convergeixen en tot cas l'àrea metropolitana de Barcelona, i que queden per tant en la seva àrea d'influència com l'Anoia, el Bages o Osona (Oliveres, 1993).

Segons un estudi de Miquel Rubirola (1973) l'any 1964 existien a Catalunya 47.359 empreses industrials que ocupaven prop de 900.000 treballadors, la majoria dels quals (un 97 per cent) eren establiments fabrils de fins a 100 treballadors. Una part del teixit industrial seguia concentrat a la ciutat de Barcelona, si bé es comença a observar el desplaçament d'indústries des de la capital cap a altres municipis, degut en part a noves figures impositives i normatives del consistori barceloní, com les mesures de control de les indústries insalubres, però també a les importants inversions industrials en altres entorns com la creació del petroquímic de Tarragona. En aquest període es consolida també la localització de la indústria alimentària en espais tradicionalment agrícoles com Reus, Tarragona o Amposta i en altres zones de les comarques d'interior de Catalunya o la indústria del moble a La Sènia. Les normes legals també contribueixen a expulsar l'activitat industrial cap a la perifèria i forçar la zonificació, com ho va fer, per exemple la Llei del Sòl de 1956 (Capel, 1975).

Com vèiem i fins aquesta data, la localització de l'activitat indústria havia respost, excepte en comptades ocasions i breus períodes, amb la decisió dels agents econòmics, d'acord amb criteris d'accés a les matèries primeres, l'energia, el mercat i la disponibilitat de força de treball. Tanmateix, en els anys 50 s'iniciaria la creació dels primers polígons industrials d'acord amb les propostes estatals com a resultat de la posada en marxa dels Plans de Desenvolupament Econòmic i Social del govern franquista, i que seguia la tendència d'altres ciutats europees i americanes, complint els principis Carta d'Atenes sobre zonificació industrial (Fernández Cuesta i Quirós Linares, 2010). Els primers polígons creats a Espanya arrel d'aquests plans s'ubicarien a Vitòria (1957) i en els entorns de la capital madrilenya (1959). Al llarg dels anys 60 es varen crear pols de promoció i desenvolupament industrial amb l'objectiu de corregir els desequilibris territorials i estimular els enclavaments de major dinamisme, ubicant polígons a l'entorn de ciutats com Sevilla, La Coruña o Valladolid (Zarate Martín i Rubio Benítez, 2010; Mendez, 2010). A Catalunya, un cas ben significatiu és el del polígon industrial de la Zona Franca de Barcelona, que es va arribar a estendre sobre 728 hectàrees, és a dir una superfície similar a la del Eixample de Barcelona.

Concebut inicialment a principis del segle XX i aprovat en 1926 com a zona d'emmagatzematge comercial lligada al port, l'expropiació dels terrenys al delta del Llobregat va afectar a més de cinc-cents propietaris i va donar lloc a conflictes i plets que es van prolongar diversos anys (Ortega Poza 1977). El 1965 els terrenys es van dedicar a polígon industrial per a l'ampliació de la indústria barcelonina i "pel trasllat forçós d'algunes importants empreses industrials determinat efectivament o previst com a seqüela obligada de plans urbanístics". En aquest període també es creen polígons per la iniciativa privada, especialment a la segona corona industrial de Barcelona com el Gallo, situat a Esplugues de Llobregat, un fenomen que també es produí a les rodalies de les grans ciutats industrials de Catalunya (Tatjer, 2006). Tanmateix, Barcelona i les seves dues grans corones industrials seguirien sent la major concentració fabril de Catalunya, si bé de forma progressiva s'instauren noves àrees d'activitat industrial arreu del territori. Destaca en aquest sentit, per la seva dimensió i impacte en el territori, el complex petroquímic de Tarragona (Lluch i Giralt, 1968), però també la localització d'altres activitats, fora de l'entorn metropolità de Barcelona, que si bé no estan directament lligades al sector industrial, varen ser cabdals sens dubte pel seu creixement, com la centrals nuclears d'Ascó.

La configuració actual de la localització industrial a Catalunya es consolida en aquest període, a través d'una intensificació en el temps i l'espai de fenòmens que tenen el seu origen en processos econòmics i polítics anteriors. En diferent mesura, aquestes tendències de fons han

estat recolzades per les polítiques i les tendències econòmiques posteriors, tal i com veurem més endavant.

3.1.4 L'EVOLUCIÓ DE LA INDÚSTRIA EN LES PRIMERES DÈCADES DE LA DEMOCRÀCIA: RE-ESTRUCTURACIÓ DE LA INDÚSTRIA I LA TENDÈNCIA CAP A LA TERCIARITZACIÓ DE L'ECONOMIA

L'arribada dels governs democràtics i l'entrada d'Espanya a la Unió Europea (1986) varen significar un important salt qualitatiu i quantitatiu de l'economia catalana i espanyola. Després de la greu crisi dels 70 i d'uns intensos processos de reconversió industrial, la integració de l'economia espanyola en els mercats internacionals i l'arribada de les inversions de la Unió Europea a través dels fons europeus de desenvolupament regional (i inversions de capital privat) van ser claus per assolir un augment considerable de les taxes de creixement del PIB i l'ocupació. Tot i la crisi de principis del 1990, que va afectar fortament al sector industrial (segons l'estudi de Martín, 1995, la demanda interna en aquests anys era coberta per la importació i el nivell de productivitat era molt baix), en conjunt la indústria espanyola va tenir una evolució de la seva productivitat i ocupació favorable en el període 1980-2000 (Velasco, 2000). L'economia catalana va observar la mateixa evolució positiva i de fet, els processos de descentralització política en àmbits claus com la política industrial, varen afavorir també el seu creixement.

L'any 1986 el PIB català representava ja el 19% del total espanyol, i la indústria catalana generava el 25% del VAB industrial generat a Espanya (segons dades de l'Instituto Nacional de Estadística INE), unes dimensions que es varen mantenir similars al llarg de la dècada del 1980, si bé s'observa un lleuger augment de les dues macromagnituds en el 1990, quan el VAB de la indústria catalana sobrepassa el 25% del total espanyol. Tal i com explica Trullen (2002), s'inicia un període de creixement intens de l'economia catalana, després del període d'un cert estancament degut a la crisi econòmica dels anys 1970.

En tot cas, la concentració de l'activitat industrial espanyola a Catalunya, correspon, de fet, a la concentració a Barcelona i la seva àrea metropolitana, que junt amb Madrid, representen més d'un terç del total de la producció industrial de l'estat. Ja l'any 1986 més del 70% del Valor Afegit Brut generat pels productes industrials a Catalunya es concentrava a la província de Barcelona, un pes que l'any 1989 encara es mantenia en el 77%, segons dades de l'INE.

En aquest sentit, si bé és cert que l'aglomeració productiva de la indústria al conjunt de la península era molt intensa fins els 1930, a partir de la democràcia, s'observa una disminució d'aquesta concentració, i l'aparició d'altres zones de desenvolupament sobretot en l'entorn del vall de l'Ebre (País Basc, Navarra, La Rioja i Saragossa) (Pons, Paulize *et al.*, 2004)

A partir dels anys 90 la indústria catalana (i l'espanyola) s'enfronta a la tendència general als països més avançats cap a la terciarització, així com als processos de globalització econòmica i de l'auge de l'economia de la informació, lligada a les noves tecnologies i els canvis en els processos organitzatius i productius i de demanda, cada cop més diversificada. Entre 1991 i 2001 Catalunya perd més de 68.000 ocupats de la indústria, que passa de representar el 33% de l'ocupació total, al 24%. Aquesta pèrdua, va acompanyada d'un procés de modernització i internacionalització que resulta en un augment de les exportacions i una creixent incorporació de les noves tecnologies de la informació. Els diferents subsectors de la indústria es comencen a analitzar des de la perspectiva de la seva intensitat tecnològica, com una mesura de la seva (potencial) competitivitat en el mercat cada cop més orientat a la innovació (Velasco i Plaza, 2003; Boix, 2011).

En aquest context de redimensionament del seu pes sobre el conjunt de l'economia, la indústria espanyola en aquest període segueix la tendència a la concentració en eixos territorials concrets, si bé hi ha algunes modificacions (Velasco y Plaza, 2003): la cornisa cantàbrica perd densitat econòmica, mentre es consolida l'entorn de la Vall de l'Ebre, concretament Saragossa, amb la inversió de grans empreses industrials com la General Motors i la part més sud de l'arc mediterrani, València i Múrcia experimenten un important creixement combinant agricultura intensiva exportadora i turisme.

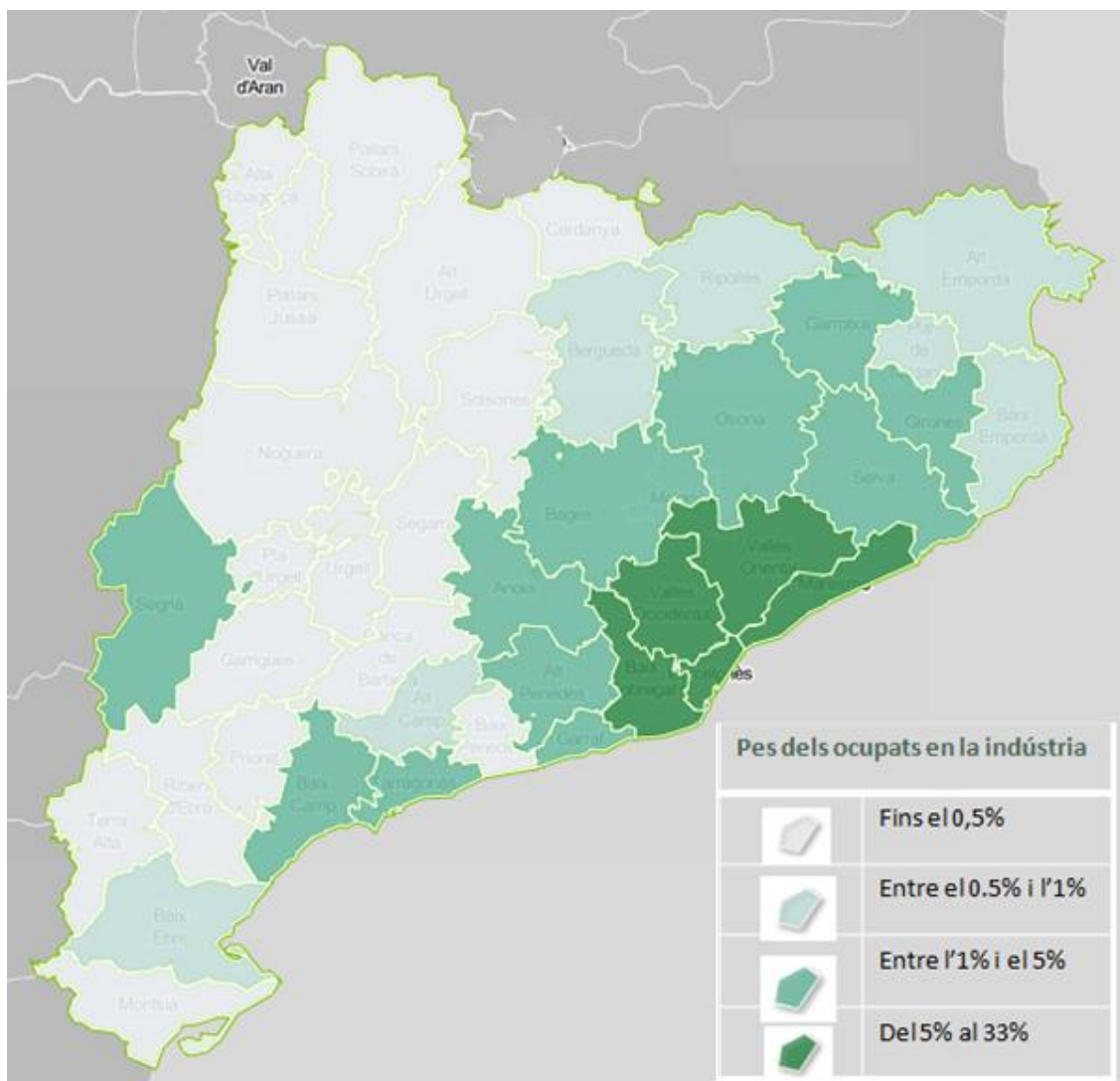
Catalunya segueix sent un eix industrial clau de l'estat espanyol, augmentant la participació de les seves empreses industrials en el total de la facturació industrial a Espanya en més de tres punts percentuals entre 1982 i 1992, passant de representar el 22,8% del total al 25,1%. Aquesta tendència s'estabilitza amb els anys i segons el mateix estudi l'any 2002 aquest pes es situava en el 25,2% (Sola i Miratvilles, 2007).

3.1.5. LA DESCENTRALITZACIÓ INDUSTRIAL I LA LOCALITZACIÓ DE L'ACTIVITAT EN DISTRICTES INDUSTRIALS

Segons les dades del cens de població de 1986, un 32% de l'ocupació industrial de Catalunya es situava al Barcelonès, mentre que al que avui són les cinc comarques de Terres de Lleida²⁴ només s'hi concentrava el 3% (veure la figura 3.4). Les fortes desigualtats territorials tant demogràfiques com econòmiques entre Barcelona i la seva àrea metropolitana i la resta del país, resultat dels processos d'industrialització i les inversions industrials en dècades anteriors, fan que des de la recent instaurada Generalitat es comenci a desenvolupar una política activa de re-equilibri territorial, des de l'àmbit econòmic i de la planificació territorial, com s'explica més endavant. Aquesta política, junt amb l'impuls de la inversió en infraestructures clau (de transport i altres), serà determinant per entendre el creixement de la indústria a Catalunya a partir d'aquest moment, junt amb factors macroeconòmics relacionats amb l'entrada d'Espanya a la Unió Europea, que va suposar l'obertura de la seva economia cap al mercat europeu i mundial. Cal tenir en compte altres factors com l'auge de les polítiques de desenvolupament local (municipal) i l'arribada de les teories de l'economia regional basada en els districtes industrials i els clústers, que havien començat a desenvolupar-se en el món acadèmic a partir de la dècada dels 1970, tal i com s'ha vist al capítol anterior, i que es van aplicar a les polítiques econòmiques. Per últim, el procés d'expulsió de l'activitat manufacturera a Barcelona ciutat degut a l'encariment del preu el sòl i als processos de transformació de la ciutat cap a un model postindustrial basada en els serveis, també varen contribuir a generar oportunitats en altres entorns (Salvador, 1994).

²⁴ Segons la divisió en àmbits de planificació territorial de Catalunya, Terres de Lleida està format per les comarques de Segarra, Segrià, Urgell Pla d'Urgell, Noguera, les Garrigues.

Figura 3.4. La localització de l'ocupació industrial a Catalunya per comarques. Pes dels ocupats en indústria per comarques sobre el total de Catalunya. 1986

Font: Elaboració pròpia amb dades d'Idescat. Cens de 1986

En termes de localització de l'activitat industrial escala catalana, entre 1991 i 2001 es consolida la tendència cap a la pèrdua de pes industrial de la comarca del Barcelonès en favor de la resta de comarques de la regió metropolitana de Barcelona (Nel·lo, 1994), però també cap a les comarques centrals del Bages i L'Anoia i, en menor mesura, altres comarques allunyades de l'entorn més proper a Barcelona com el Tarragonès o el Montsià (i comarques lleidatanes com la Segarra).

Aquests processos van acompanyats de canvis en la localització del sòl industrial, que contribueixen a la descentralització de l'activitat manufacturera i la proliferació dels polígons industrials: entre 1960 i el 2002 el sòl qualificat com industrial es duplicà a Catalunya, superant les 10.000 ha el 2006 (Solà, 2009). Aquests canvis en la localització s'acompanyen

de transformacions en la tipologia d'usos dels espais més antics, l'aparició de noves superfícies dedicades a la producció industrial però també al terciari, i la creació de nous equipaments i dotacions, tal i com es destaca a l'estudi d'Antoni Font sobre els patrons urbanístics de l'activitat econòmica a la regió metropolitana de Barcelona entre 1977 i 2004, (Font et al., 2012). Aquest estudi posa de manifest les transformacions esmentades pel cas d'aquest territori: els polígons de finals dels anys 70 es situaven a l'entorn de la xarxa metropolitana d'autopistes i autovies ja configurada, com la N-II (polígons de Martorell i Sant Andreu de la Barca), la C-235 (polígons de Gavà i Viladecans) o al llarg de la C-17 (a Granollers i la Garriga). A partir d'aquell moment, les noves superfícies apareixen sobretot lligades a nous parcs empresarials i tecnològics (a Rubí, Sant Cugat o el Prat de Llobregat) o les noves zones logístiques com en ZAL o el CIM. Cal destacar així mateix noves superfícies per a les activitats terciàries, tant polígons que es transformen com de nova creació, en el sistema urbà del Delta del Llobregat o la zona de Santa Coloma de Gramenet.

Aquestes transformacions també es produeixen, de forma més localitzada, en altres territoris de Catalunya com per exemple la progressiva ampliació de la refineria de petroli inaugurada a Tarragona el 1971 i que en l'actualitat és un dels majors complexos petroquímics d'Europa o el complex industrial de Flix a Terres de l'Ebre. En tot cas, la regió metropolitana és la que concentra en proporció un major nombre de sòl industrial, tot i que evidencia descentralització a escala interna. En efecte, durant els últims anys del 1990 el Barcelonès perd pes relatiu en termes de sòl industrial, a favor de comarques com el Vallès Occidental i en menor mesura el Vallès Oriental i el Baix Llobregat, mentre que Garraf, Maresme i l'Alt Penedès mantenen la seva posició.

Les variacions en la localització i l'estat del sòl industrial són ja ben notables en aquest període, i ja a principis dels 2000 trobem diversos treballs que des d'una vessant pràctica estudien la distribució del sòl industrial i les característiques dels polígons, especialment en l'àmbit metropolità barceloní. En aquest sentit destaquen els estudis del Pacte Industrial de la Regió Metropolitana de Barcelona (RMB) que a partir dels 2000 analitza sota diverses òptiques els polígons i el sòl industrial en aquest territori. Segons aquests treballs, al tornar del segle XXI la RMB comptava amb 570 polígons industrials distribuïts en 143 dels seus 162 municipis. D'aquest 143 municipis, 34 compten amb polígons que depassen les 100 ha de sòl industrial, resultant que el 20,85% dels municipis amb polígons concentren més del 70% del sòl qualificat com industrial ocupat. Aquesta concentració es combina amb una elevada dispersió de petits polígons fins el punt que gairebé 60 municipis dels 156 de la regió metropolitana de Barcelona que disposen de sòl qualificat industrial ocupat, compten amb una superfície d'aquest sòl inferior a les 10 ha. Es fa evident també, arran d'aquests estudis,

que aquest sòl no compta en la gran majoria de casos amb els serveis mínims necessaris o l'adequada accessibilitat, a més de ser gestionats de forma des coordinada entre els municipis. (Pacte industrial, 2003, 2006, 2012).

La problemàtica esmentada també es pot generalitzar a polígons industrials d'arreu del territori català, tal i com mostren respectivament Agustí Segarra (Segarra et al., 2000) pel Camp de Tarragona o l'estudi sobre la indústria agroalimentària a les Comarques Gironines de Xavier Paunero (Tesi doctoral, 1992).

En tot cas, la dispersió de l'activitat sobre el territori és un dels trets més significatius de l'evolució urbana de Catalunya, acompanyat per la dispersió demogràfica, tal i com exposa Oriol Nel·lo (2003). Cal doncs aprofundir en la situació actual de la localització de la indústria, com a pas previ per entendre els processos polítics que varen fer-ho possible. Així la secció següent s'aprofundeix en la distribució territorial recent de l'activitat industrial a Catalunya.

3.2 LA DISTRIBUCIÓ TERRITORIAL RECENT DE L'ACTIVITAT ECONÒMICA A CATALUNYA: CLÚSTERS I NOUS ESPAIS PRODUCTIUS, POLÍGONS I DISTRICTES INDUSTRIALS: ON ES TROBEN A CATALUNYA?

A partir dels inicis del segle XXI són nombroses les recerques que des d'un punt de vista de l'economia i la geografia regional analitzen les tendències de localització de l'activitat industrial a Catalunya, a partir de les teories sobre els districtes i els clústers industrials. Això és resultat tant de la difusió d'aquesta corrent teòrica a nivell acadèmic com de la seva aplicació en el disseny de les polítiques econòmiques a escala catalana i també regional, coincidint amb la difusió dels treballs de Giacomo Becattini, i la publicació en català, el 1986, del seu article seminal sobre els districtes industrials (Becattini, 1986). De fet, Catalunya va ser una de les primeres àrees de l'Estat on es va difondre i aplicar la teoria dels districtes industrials, tant per conèixer la realitat industrial com per desenvolupar polítiques destinades a potenciar-la, com s'exposa més endavant en aquest mateix capítol.

A escala de l'Estat espanyol, es poden citar diversos estudis que ja des dels anys 1990 analitzaven la concentració geogràfica dels districtes industrials, tal i com expliquen Boix i Trullén (2010), a realitats regionals concretes, com les dutes a terme per De Luca i Soto per Múrcia (1995), Vicenç Soler per València (Soler, 2000) o les de Catalunya per Trullén (2002), fent servir comarques o municipis com a mesura d'anàlisi. Cal fer referència també al treball seminal d'Ernest Lluch (1976) analitzant la "via valenciana" i destacant el paper de les petites

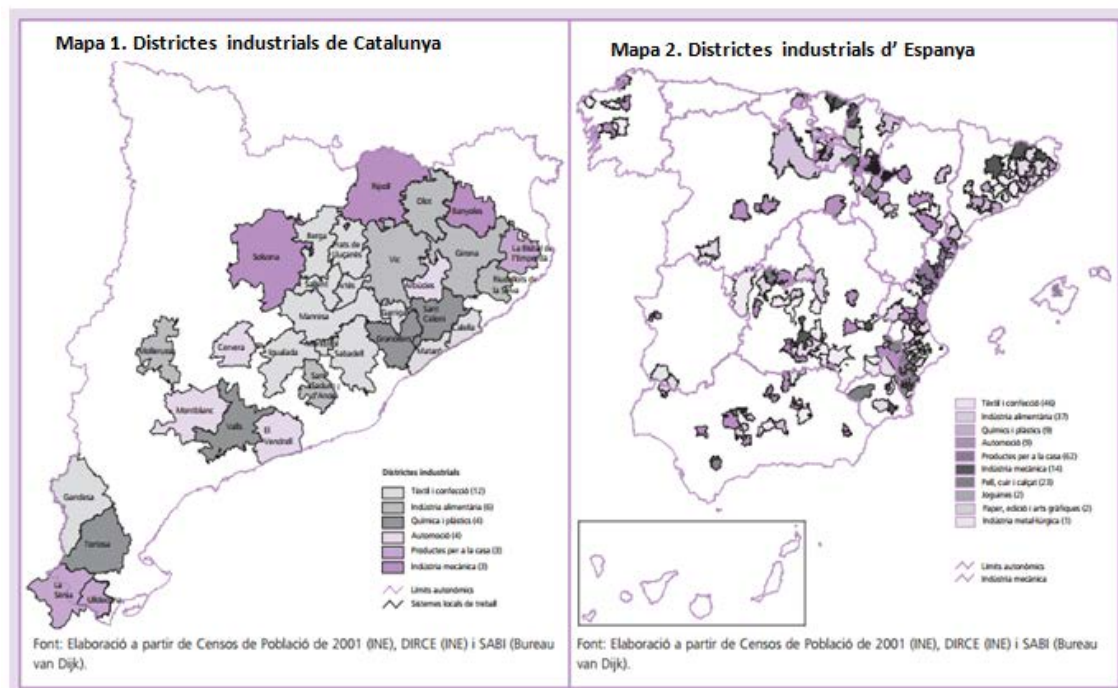
i mitjanes empreses arrelades al territori com a element clau de la industrialització, tot i els problemes de manca d'innovació, capitalització i d'inversió i interès per part de la política industrial feta des del govern espanyol²⁵.

Recollint els resultats d'aquests i altres estudis, i aplicant una metodologia pròpia, Boix i Galletto (2006, 2007) mostren la distribució i concentració d'aquests districtes per al conjunt d'Espanya i per Catalunya per a l'any 2001. En aquestes imatges (reproduïdes a la figura 2) s'observa com tot i la forta concentració d'aquests districtes a l'eix mediterrani i atlàntic, hi ha una proliferació arreu del territori, amb només 3 Comunitats Autònomes sense aquestes configuracions industrials (la Rioja, Astúries i les illes Canàries). Així, aquests districtes contindrien el 35% de les empreses industrials a Espanya, i el 20% de l'ocupació (Boix i Trullén, 2010). Si bé alguns d'aquests districtes es caracteritzen per tenir models productius desfasats i basats en costos, els estudis de Boix i Galletto mostren que "la producció d'innovacions d'Espanya es concentra als districtes industrials i a més la densitat d'innovació per ocupat dels districtes és 0,5 vegades superior a la mitjana espanyola i 0,3 vegades superior a la dels sistemes productius especialitzats en grans empreses"(Boix i Galletto, 2007).

Boix i Galletto destaquen que Catalunya i el País Valencià concentren el 41% dels districtes i el 66% dels ocupats en districtes industrials d'Espanya, essent el País Valencià l'economia d'Espanya més especialitzada en districtes industrials, amb 53 districtes aglomerats territorialment per especialitats. En el territori català s'hi trobarien, l'any 2001, 35 d'aquests districtes, amb una ocupació total de 131.881 persones, el que representaria, respectivament, el 15% dels districtes d'aquestes característiques i el 32% dels ocupats del total espanyol. Els autors varen realitzar uns mapes (figura 3.5) on mostren la distribució territorial a Espanya i a Catalunya d'aquests districtes industrials.

²⁵ La vía valenciana, 25 años después (article publicat a El País, 6 d'octubre de 2001)
http://elpais.com/diario/2001/10/06/cvalenciana/1002395880_850215.html

Figura 3.5. Mapa dels districtes industrials d'Espanya i Catalunya l'any 2001

Font: Boix i Galetto (2006)

En el cas de Catalunya es poden destacar també les recerques de Hernández, Fontrodona i Pezzi (2005) i de Viladecans i Jofre (2006), que apliquen diferents índexs per mesurar la concentració geogràfica de les activitats productives al cas de les manufactures, amb resultats similars. Una de les principals conclusions d'aquests estudis és que la indústria es troba altament localitzada en algunes àrees de Catalunya, tant en termes d'ocupació com d'empreses, si bé amb una certa tendència a la disminució d'aquesta concentració, deguda en gran part a la pèrdua de pes de Barcelona. Hi ha, a més, una forta especialització per sectors d'activitat, destacant com les activitats avançades (fabricació de material electrònic, d'equips mèdics, informàtics) tenen uns nivells de concentració geogràfica superiors als de les activitats intermèdies (refinació petroli, químiques, plàstics, etc) i tradicionals (alimentació, tèxtil, metal·lúrgia, etc). Segons aquests estudis, els municipis de Terres de Lleida mostren una certa especialització només en tres tipus d'activitats manufactureres: les activitats d'alimentació, begudes i tabac, en els productes minerals no metàl·lics i en la maquinària agrícola, i sempre en un nivell més baix que altres àrees catalanes que també es mostren especialitzades en aquests sectors.

En el període que transcorre des de finals dels anys 1990 i els primers anys del segle XXI, apareixen altres elements conceptuals, estretament lligats als anteriors i que orientaran la descripció i l'anàlisi de la realitat industrial a Catalunya (i Espanya). Es tracta d'innovacions

teòriques que tenen relació amb la necessitat d'integrar en l'anterior la creixent incorporació de les tecnologies de la comunicació i la informació com element claus de la productivitat empresarial, una aproximació que es basa en el concepte dels sistemes d'innovació territorial (Moulaert i Sekia, 2003; 2008) i que s'han exposat en el capítol 2. Recordem aquí que aquests models consideren que per aconseguir el desenvolupament econòmic d'un territori cal tenir present tant el nivell econòmic de la innovació, és a dir, la capacitat innovadora de les empreses, com el nivell polític i social, entenent la innovació com el resultat de les accions empresarials, però també de l'entorn on es produeix i de les polítiques que s'hi implementen (Méndez i Caravaca, 1999; Méndez, 2002; González Romero, 2012). Així, es comencen a analitzar les regions, els districtes industrials, les empreses i els ocupats segons la seva intensitat tecnològica i segons la seva interrelació amb altres agents del territori, considerant aquests dos factors com elements clau per a la competitivitat empresarial. En el cas de l'Estat espanyol, trobem, per exemple, estudis realitzats per a ciutats d'Andalusia (Caravaca, et al, 2009, Caravaca, 2014), per a la comunitat de Castella la Manxa (Calderón i Ruiz-Valdepeñas, 2011), per la Comunitat de Madrid (Buesa, 2001) o pel País Basc (Aranguren, 2007).

Un altre debat que s'incorpora als estudis i anàlisis d'escala espanyola i catalana són els relacionats amb els clústers, un concepte que té una estreta relació amb el dels districtes industrials i els sistemes d'innovació, si bé hi ha una certa discussió acadèmica sobre fins a quin punt són fenòmens amb les mateixes característiques. D'una banda els clústers són, segons la definició original del M. Porter (1998) "agrupacions d'empreses interconnectades i d'institucions associades, lligades per elements comuns" (Porter, 1998:119), i va ser només posteriorment que se li va associar la dimensió territorial i proximitat geogràfica (Navarro Arancegui, 2009), establint-se dos nivells d'anàlisis: aquells que es centren en el concepte de clúster com a una associació empresarial en un territori regional ampli (per exemple una Comunitat Autònoma) i en un sector concret (automòbil, alimentació, tèxtil, etc) i aquells que analitzen la concentració d'empreses, la seva relació amb institucions i la innovació en àrees territorials concretes ja sigui una ciutat, una comarca o altres, sempre d'escala sub-regional (Lazzaretti, 2006; Albuquerque, 2006).

Deixant de banda aquesta discussió teòrica i centrant-nos en la seva aplicació a Espanya, tant en la vessant de clústers com en la vessant de sistemes territorials d'innovació, amb èmfasi en les polítiques d'estímul dutes a terme. Podem esmentar, per exemple, l'anàlisi general sobre clústers a Espanya de Luis Robles Teigeiro i Jesús Sanjuán Solís (2008) i en el marc dels països del sud d'Europa (Catalán, Miranda, Ramón-Muñoz, 2011), sobre el País Basc (Aranguren, 2010) i Catalunya (Hernández, 2013), centrades en aquest cas en les polítiques,

les anàlisis sectorials- territorials sobre el clúster de la joguina a la comarca de la Foia de Castella a Alacant (Caja i Martí, 2015), i Catalunya (Marsé, 2011), o sobre el sector del suro a Catalunya (Megía, 2009)²⁶.

En aquestes i altres anàlisis l'èmfasi de les descripcions sobre la localització de l'activitat econòmica es centra en determinar la intensitat de l'ús de tecnologia i coneixement de les empreses²⁷, tenint en compte la seva despesa i valor afegit en R+D, així com l'ocupació de personal altament qualificat. Junt amb aquests, també proliferen les anàlisis de la capacitat d'innovació de les empreses catalanes i on s'ubiquen aquelles amb una capacitat més alta²⁸. També l'anàlisi dels polígons industrials i el sòl qualificat com industrial s'adapta a aquesta tendència i sorgeixen estudis que mesuren, per exemple, la provisió d'infraestructures tecnològiques als polígons i la localització d'infraestructures i serveis d'innovació al territori (Pacte Industrial, 2005; 2015). En aquest context s'analitza així mateix, la major o menor capacitat d'innovació dels sistemes de producció local (districtes industrials), així com la capacitat d'interrelació dels agents que els componen. L'excel·lència en aquest sentit són els districtes que han desenvolupat "l'entorn innovador" adequat que permet a les empreses ser altament competitives gràcies a la incorporació de la tecnologia en la seva producció, així com a la seva capacitat de desenvolupar interrelacions amb altres actors d'aquest entorn, concretament l'administració i el món de la recerca (Fernández de Lucio, 2003; Martínez-Pellitero, 2009). L'aplicació d'aquest concepte al cas català va dur també a l'estudi i quantificació dels clústers existents al territori, partint de la realitat de districtes industrials que ja havien estat identificats, amb una clara voluntat política de crear mecanismes que ajudessin a millorar la seva competitivitat, com mostra el ja citat estudi de J.M Hernández (2013).

Més recentment, el concepte de clústers, sistemes d'innovació i l'anàlisi de la seva localització territorial s'ha adaptat a canvis teòrics i conceptuals lligats a l'especialització intel·ligent, en el marc de la nova estratègia europea de creixement amb horitzó 2020. En un article recent, per exemple, es discuteix sobre si els clústers són palanques per a la especialització intel·ligent (Aranguren, Franco, *et al.*, 2015). Com s'ha desenvolupat al capítol anterior,

²⁶ Destaquem aquí les aportacions que s'estan fent sobre la qüestió de la innovació territorial des de l' *Instituto Vasco de Competitividad-Orkestra*, de la Universitat de Deusto, que està considerat com un referent en la temàtica, aplicat també al tema de l'especialització intel·ligent:

²⁷ En base a les classificacions fetes per Eurostat, i que recull per a les dades oficials l'Observatori del Treball de la Generalitat de Catalunya, a la seva *Nota d'ocupació en activitats d'alt contingut tecnològic*, que publica des de 2006.

²⁸ La Generalitat de Catalunya publica notes i documents on s'analitza la innovació a Catalunya, com el *Baròmetre de la Innovació o l'Informe anual de l'R+D i la innovació a Catalunya*. Altres iniciatives en aquest sentit, cofinancades per la Generalitat és l'Índex de Competitivitat Comarcal publicat per l'Associació d'Empresaris del Garraf, i que es publica des de 2004.

L'especialització territorial és un concepte habitualment lligat a l'economia de la innovació, al que se li ha assignat també un component territorial per adaptar-lo a polítiques de desenvolupament local. Segons aquest concepte, cada territori ha de poder desenvolupar factors de competitivitat basats en les activitats amb major potencial de creixement innovador al territori, sent capaç de desenvolupar eines de polítiques públiques i xarxes d'actors per tal de fer-les créixer i obtenir un impacte positiu al territori en termes d'ocupació, innovació i sostenibilitat (Foray, Goddard, et al., 2012). Com s'ha apuntat al principi d'aquest paràgraf, l'especialització intel·ligent ha estat adoptada com a política regional clau en el marc de l'estratègia europea Europa 2020²⁹, i com a condició ex-ante per obtenir els Fons Europeus de Desenvolupament Regional tots els governs regionals europeus han hagut de desenvolupar la seva Estratègia Regional d'Especialització Intel·ligent (RIS3 en les sigles angleses), en base a unes condicions i format específic³⁰.

La Generalitat de Catalunya va aprovar l'any 2013 aquesta estratègia (Generalitat de Catalunya, 2013) on va identificar set àmbits d'especialització, entre els que trobem activitats industrials que, com veurem més avall, es relacionen amb els clústers i districtes industrials que diversos estudis identifiquen (veure figura 3.6).

Figura 3.6 Àmbits sectorials líders identificats per l'Estratègia Catalana d'Especialització Regional (RIS3CAT)

Alimentació	Indústria agroalimentària i altres graons de la cadena de valor: sectors primaris, distribució, indústries de l'envasament i l'embalatge, maquinària per a alimentació, additius i matèries primeres, gastronomia i restauració.
Energia i recursos	Activitats de gestió dels recursos energètics i naturals, del cycle de l'aigua i del reciclatge i tractament de residus (estalvi i eficiència energètica, nous materials més eficients, cogeneració, automatització, control i gestió energètica, energies renovables, química orgànica, fusió nuclear...). També inclou els materials innovadors i les solucions tecnològiques que permeten un estalvi energètic significatiu en la construcció d'edificis o la gestió de les ciutats.
Sistemes industrials	Activitats de gestió i desenvolupament de sistemes industrials eficients (maquinària i equips; robòtica; productes informàtics, electrònics i òptics, i material i equips elèctrics), especialment, activitats relacionades amb l'enginyeria de procés i la manufactura avançada, en què l'ecodisseny té un paper clau.
Indústries basades en el disseny	Indústries que tenen un fort vincle amb el disseny com a factor transversal clau: tèxtil, confecció, pell, calçat, joieria, mobiliari, perfums i cosmètics, entre altres
Indústries relacionades amb la mobilitat sostenible	Sistemes de gestió de la mobilitat, del transport públic i de les infraestructures; sector de l'automoció i activitats relacionades; electroquímica, nanomaterials, Internet, telefonia mòbil, TIC...
Indústries de la salut	Química fina, preparats farmacèutics, indústria de tecnologies mèdiques, sector de les assegurances i sistema hospitalari.
Indústries culturals i basades en l'experiència	Indústries creatives i culturals i serveis clau a Catalunya com el turisme i els esports.

Font: Generalitat de Catalunya, 2013

La següent secció exposa com ha evolucionat l'anàlisi fins ara descrita pel cas del sector industrial a Catalunya.

²⁹ https://ec.europa.eu/info/strategy/european-semester/framework/europe-2020-strategy_en

³⁰ http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/2014/smart_specialisation_es.pdf

3.2.1 DISTRICTES INDUSTRIALS, SISTEMES LOCALS INNOVADORS I CLÚSTERS

Els diferents estudis abans esmentats coincideixen en descriure una realitat de la localització industrial amb una assenyalada concentració territorial. A tot l'entorn de la regió metropolitana de Barcelona trobem municipis que concentren grans superfícies de sòl industrial, integrats en major o menor mesura en districtes industrials i amb diversa especialització en activitats com la indústria del paper, la indústria de material elèctric la química, el motor i el tèxtil, i en general en activitats de manufactura avançada. A mesura que ens allunyem de l'àrea d'influència metropolitana, el nombre de districtes industrials o d'especialitzacions s'afebleix. Tot i així trobem, per exemple, la concentració d'activitat industrial alimentària al Gironès, el Penedès o les comarques lleidatanes, concretament a alguns dels seus municipis, com poden ser el tèxtil als municipis d'Igualada o Manresa (les comarques centrals) o de la fusta a l'entorn de Tortosa i Amposta (Terres) o l'alimentació a les comarques de Lleida, a municipis com Mollerussa o Tàrraga (veure taula 3.1).

Taula 3.1 Comparació de la localització de l'activitat industrial segons diferents autors i metodologies, a principis del 2000.

Autor(s)	Boix i Galetto, 2007	Viladecans i Jofre, 2006	Hernández, et al., 2005
Activitat manufacturera	Metodologia oficial Sforzi-ISTAT, s'identifiquen els sistemes locals de treball i posteriorment s'identifiquen com a districtes industrials els sistemes locals especialitzats en manufactura. Municipis. 2001	Especialització de les àrees funcionals del municipis catalans en activitat manufacturera partir del càlcul de l'índex d'especialització. 2003	Identificació dels sistemes de producció local manufacturera (establiments) a escala comarcal a partir de l'índex d'especialització. 2005
Alimentació, begudes i tabac	Mollerussa, Sant Sadurní d'Anoia, Vic, Olot, Girona, Riudellots de la Selva	Tàrraga, Olot, Vilafranca del Penedès, Vic, Girona, Manresa, Lleida, Tortosa, Figueres,	Garrotxa, Gironès, Osona, Pla de l'Estany, La Selva, Alt Penedès, Baix Penedès, Garraf, Baix Camp, Baix Ebre, Garrigues, Montsià, Priorat, Ribera d'Ebre i Urgell
Tèxtil,	Igualada, Monistrol, Manresa, Sallent, Artés,	Igualada, Arenys de Mar, Ripoll, Berga, Sant Celoni, Olot, Manresa, Blanes, Girona, Vic	Barcelonès, Baix Llobregat, Vallès Occidental, Bages, Berguedà, Osona, Ripollès, Anoia, Maresme, Vallès Oriental, Garrotxa.
Confecció i pelleteria	Sabadell, La Garriga, Berga, Prats de Lluçanès, Gandesa	Igualada, Arenys de Mar, Tàrraga, Blanes, Vic, Sant Celoni	

Cuir		Igualada, Vic, Móra d'Ebre, Olot	
Indústria de la fusta, suro, mobles i altres	La Sènia, Ulldecona	Tortosa, Vic, Sant Feliu G., Manresa, Sant Celoni, Olot, Girona	Osona, La Selva, Montsià, Baix Empordà, Gironès, Vallès Oriental
Indústria del paper, edició i arts gràfiques		Igualada, Vilafranca P., Olot, Barcelona, Tortosa	Alt Penedès, Anoia, Baix Llobregat, Bages, Barcelonès, Vallès Oriental i Vallès Occidental
Coqueries i refinació de petroli		Tarragona, Mont-roig del Camp	Baix Llobregat, Barcelonès, Maresme, Vallès Occidental i Vallès Oriental, Baix Camp, Tarragonès
Indústria química	Valls, Tortosa, Granollers, Sant Celoni	Sant Celoni, Olot, Tarragona, Barcelona	
Cautxú i plàstics		Sant Celoni, Vilafranca P., Igualada, Sant Feliu G., Tortosa, Olot, Vilanova i G., Manresa, Barcelona	Baix Llobregat, Barcelonès, Vallès Occidental i Vallès Oriental
Productes minerals no metàl·lics		Sta. Coloma G., Torroella M., Olot, Tortosa, Sant Celoni, Vilafranca P., Manresa, Tàrraga, Igualada, Vic, Lleida	Bages, Baix Llobregat, Barcelonès, Maresme, Osona, Vallès Occidental i Vallès Oriental
Metal·lúrgia		Igualada, Vilanova i G., Tortosa, Vilafranca P., Manresa	
Fabricació de productes metàl·lics, excepte maquinària i equips		Sant Celoni, Manresa, Vic, Vilafranca, Tarragona	
Indústria de la construcció de maquinària i equips mecànics	Solsona, Ripoll, Banyoles	Ponts, Ripoll, Vic, Olot, Igualada, Girona, Manresa	Noguera, Pla d'Urgell, Segrià, Urgell, Vallès Occidental, Baix Llobregat, Bages, Gironès, Osona, Pla de l'Estany, Selva, Garrotxa, Baix Llobregat, Barcelonès
Fabricació de màquines d'oficina i equips informàtics		Barcelona, Vilanova i G.	
Fabricació de maquinària i equips elèctrics		Vilafranca P., Vilanova i G., Sant Celoni, Igualada, Tarragona, Manresa, Vic	
Fabricació de material electrònic		Vic, Sant Celoni, Barcelona	
Fabricació d'equips i instruments medicoquirúrgics i precisió òptica		Figueres, Barcelona	Baix Llobregat, Barcelonès, Vallès Occidental i Vallès Oriental
Fabricació de vehicles de motor, remolcs i semiremolcs	Montblanc, Cervera, El Vendrell, Arbúcies	Arbúcies, Tàrraga, Manresa, Vilanova i G., Vilafranca P., Barcelona	Alt Penedès, Baix Llobregat, Bages, Barcelonès, Maresme, Selva, Vallès Oriental i Vallès Occidental
Fabricació de material de transport		Figueres, Igualada, Arenys de M., Vilanova i G., Sant Feliu G., Tortosa	

Font: Elaboració pròpia a partir dels estudis citats.

Els factors que s'addueixen per explicar aquesta distribució de l'activitat industrial es relacionen amb les economies d'aglomeració, és a dir, els avantatges les empreses instal·lades en un territori obtindrien degut a la concentració d'activitat econòmica, ja sigui la disponibilitat de trobar ocupació qualificada, la proximitat a infraestructures de transport o la creació de sinergies entre empreses. Així, cada activitat industrial hauria anat generant aquests avantatges en espais geogràfics concrets i amb diferents intensitats. En un estudi de l'any 2006 (Arauzo, 2006) es fa una anàlisi econòmica dels determinants de la localització d'empreses industrials a Catalunya i es conclou que la proximitat a Barcelona o les capitals comarcals són factors determinants de noves localitzacions industrials, juntament amb disponibilitat de capital humà i la proximitat a les infraestructures de transport. En un altre estudi (Matas i Roig, 2004) d'objecte similar (sobre els determinants de la localització de les empreses industrials autòctones i estrangeres), es destacava com els sectors intensius en el que l'autor anomena "recursos naturals", (alimentació i begudes, tèxtil, fusta i suro, paper) preferien localitzar-se a les províncies de Girona, Lleida i Tarragona, mentre que Barcelona ciutat atreïa especialment activitats intensives en R+D, i la resta de la província de Barcelona per l'existència d'economies a escala, diferenciació de productes i concentració de treballadors qualificats.

Aquesta anàlisi es complementa amb aquells estudis i informes que examinen la distribució territorial de les multinacionals (autòctones i estrangeres) a Catalunya, la localització de les activitats de manufactura avançada i per últim la localització dels clústers d'activitat i els sistemes territorials d'innovació. En termes generals aquests estudis destaquen sempre l'elevada concentració a Barcelona ciutat i la regió metropolitana de les empreses multinacionals, la major part de les empreses i ocupació amb alta intensitat tecnològica i els clústers més avançats.

Així, de les 164 empreses multinacionals d'origen català (és a dir amb 50% o més del capital en mans espanyoles i el centre de decisió a Catalunya), el 90% estaven localitzades a municipis de la regió metropolitana de Barcelona (Fontrodona i Hernández, 2001), mentre que les empreses multinacionals (en general) ubicades a la província de Barcelona concentraven el 95% de la facturació, el 93% de l'ocupació i el 95% de les exportacions (Solà, Miratvilles, Rodríguez, 2001). Per la seva banda, els estudis que mesuren la presència d'empreses intensives en coneixement, tant de la manufactura com dels serveis en el territori mostren que aquestes estan molt centrades a Barcelona ciutat i la regió metropolitana. Cal

destacar aquí els treballs de Joan Trullén i Rafael Boix, que des de 2001 han reflexionat i analitzat aquesta qüestió (Trullén 2001, 2003, Boix i Trullén, 2006), així com altres publicacions que realitzen una anàlisi similar en anys més recents (Galetto i Aguilera, 2015 o les ja esmentades del Pacte Industrial). Altres estudis es centren en els polígons industrials, analitzant com aquests poden impulsar serveis de suport a la innovació (Barceló, Brunet et al., 2016).

Tots aquests treballs destaquen al llarg dels anys, com si bé Barcelona i el seu entorn metropolità es configuren com una economia de serveis (on destaquen els serveis d'alta intensitat tecnològica i de coneixement) s'hi produeix també una certa especialització en manufactures intensives en tecnologia, especialment a municipis del Vallès Occidental i en el que s'anomena l'arc tecnològic industrial, format per les ciutats de Mataró, Granollers, Caldes de Montbui, Sabadell, Terrassa, Martorell, Vilafranca del Penedès i Vilanova i la Geltrú. Així mateix, també es destaca un procés progressiu de diversificació, degut a l'augment de la seva integració en un entorn metropolità, sense que això signifiqui que desapareguin els avantatges de l'especialització³¹.

D'altres estudis comparen el pes d'aquestes activitats intensives en tecnologia i coneixement a escala provincial o comarcal, o es centren directament en la realitat concreta d'una comarca, una província o un grup de municipis. Novament, coincideixen en posar de manifest la forta concentració d'activitat d'alta intensitat tecnològica en la manufactura en municipis de l'entorn metropolità, i el seu poc pes en altres indrets. Així Laura Capel, Joan Ganau i Iban Tarrés (2014) mostren que l'any 2014 un 83% de l'ocupació en activitats manufactureres d'intensitat tecnològica alta o mitjana de Catalunya es concentrava a la província de Barcelona, mentre que, per exemple, només un 2% ho feia a Lleida. D'altres estudis i informes en aquesta mateixa línia serien per exemple, l'anàlisi de la competitivitat comarcal publicat per l' Associació d'Empresaris del Garraf des de 2005, on s'observa com les comarques metropolitanes com el Barcelonès o el Vallès Occidental es situen sempre les primeres del rànking (des de 2005), mentre que la resta fluctuen més. Estudis més recents en aquesta línia, però ampliant l'anàlisi a l'entorn on les empreses innoven, serien els de la Diputació de Barcelona sobre els sistemes territorials d'innovació (Diputació de Barcelona, 2014), sobre els de la demarcació de Girona (Diputació de Girona, 2014), de Tarragona (Teruel Carrizosa, 2010) o centrats en municipis concrets com els de l'entorn de la B-30

³¹ D'altres autors (Boix, 2011) fan referència a les discussions teòriques sobre la creixent integració entre activitats de serveis i de la manufactura i com de fet la terciarització de l'economia es deu en part als processos de subcontractació de les empreses manufactureres de les seves activitats terciàries, el que en el cas de Barcelona i Catalunya implicaria analitzar aquesta integració a escala de tot el territori. No és el tema d'aquesta recerca i per això no s'hi aprofundeix més.

(IERMB, 2012). A la província de Lleida es pot destacar el treball sobre la seva estructura empresarial realitzada per Capel, Ganau i Tarrés (2014). En aquest es destacava com la província de Lleida té la concentració més baixa d'ocupació en activitats intensives en coneixement de les quatre catalanes, i concretament només un 2% dels treballadors del sector de les indústries d'alta tecnologia de Catalunya es troba localitzat a la província lleidatana (dades de 2013).

Una última anàlisi referent a la localització de l'activitat industrial és la relacionada amb els clústers. Com s'explicarà en detall en la secció 3.5, tant des de la Generalitat de Catalunya, com des del govern espanyol, s'ha impulsat des de finals dels anys 90 una important política de promoció de clústers, fent especial èmfasi en aquells de caràcter industrial. Així s'estudien quins districtes industrials, quines activitats formen ja clústers "espontanis" i quins són susceptibles de rebre ajuts i assessorament per a constituir-ne. Segons dades recents ³² a Catalunya hi ha 30 clústers, amb més de 2.200 entitats participant-hi, entre les quals 1.850 pimes i 110 agents d'oferta científica-tecnològica. Plegats representen una facturació agregada total de més de 65.000M€ i 290.000 treballadors, de manera que Catalunya és una de les comunitats autònomes espanyoles amb major pes dels clústers industrials. Aquests són majoritàriament relacionats amb activitats industrials com el clúster de l'automoció, béns d'equip, domòtica, material esportiu, etc. Per territoris, destaquen els clústers de la indústria de l'alimentació del porc i la maquinària d'alimentació a les Comarques Gironines i Osona, el moble a la Sènia i la Garriga, la maquinària agrícola a Lleida, els carrossers a Arbúcies o els clústers vinculats amb els productes farmacèutics o les arts gràfiques a l'àmbit metropolità de Barcelona (Blanco i Amores, 2007). Fent referència a la discussió sobre clústers i sistemes d'innovació que hem esmentat a la secció anterior, cal dir que aquests clústers comptaran amb un nivell d'innovació (empresarial) diferent, i s'insereixen en sistemes d'innovació territorial amb infraestructures, connexions entre actors i qualificació de la força de treball de major o menor intensitat.

3.2.2 LA LOGÍSTICA A CATALUNYA, UN ASPECTE CLAU DE LA TRANSFORMACIÓ DE LA INDÚSTRIA MANUFACTURERA

Des dels anys 1960 la difusió dels contenidors va permetre integrar de manera més eficient el transport marítim i terrestre, combinant nous tipus de vaixells, camions de gran tonatge i transport en ferrocarril, el qual va conèixer un nou impuls per al seu desenvolupament

³² Comissió d'Empresa i Coneixement del Parlament de Catalunya, 24 de novembre de 2016. <http://www.bcd.es/site/unitFiles/7850/clusters.cat%20-%20Parlament.pdf>

(vegeu Capel, 2013). La logística es va convertir per això, ja en aquelles dates, en instrument de gestió imprescindible per al funcionament d'aquest nou sistema de transport integrat.

La logística inclou l'organització de la planificació, posada en marxa i control de l'emmagatzematge i la circulació de les mercaderies, entre l'origen i el consum. El comerç i la indústria exigeixen avui activitats logístiques, tant per al proveïment de matèries primeres com per la distribució dels productes manufacturats o semi-manufacturats. Així la logística resulta essencial en la intermediació entre la producció i el consum, que s'estén cada vegada més a escala mundial, la qual cosa exigeix l'existència de mecanismes de distribució per tot el territori, a una velocitat cada vegada més gran.

Per aquesta raó a Catalunya la demanda immobiliària logística s'ha fet molt intensa, en els últims anys, tant pel que fa a les necessitats de la indústria com a les de la distribució comercial (Tremosa, 2007). El fort desenvolupament del sector de la logística està relacionat amb tot un seguit de profundes transformacions vinculades a la globalització i als canvis en l'estructura productiva. Pel que fa a la indústria, s'ha d'esmentar l'emergència del model de producció flexible, l'externalització d'una part dels processos que abans es realitzaven a l'interior de les pròpies empreses, la nova divisió internacional del treball, les tendències a la deslocalització industrial (transferència de plantes productives a àrees amb mà d'obra més barata), i la internacionalització empresarial, entre d'altres (Pla Estratègic Metropolità de Barcelona, 2008).

Avui els operadors logístics s'encarreguen de totes les tasques que van des de la producció (industrial o agrícola) al lliurament als consumidors (siguin aquests indústries o consumidors finals). No es tracta només de la tradicional activitat de transport, sinó, a més, de la gestió integrada d'informació, l'emmagatzematge d'estocs, i la distribució en la forma i en el temps adequats; això últim pot incloure el fraccionament i, eventualment, l'empaquetat, és a dir, la preparació per a la distribució, en relació amb les tradicions culturals i de consum de cada país (Robusté, 2005).

El creixement del sector logístic a Espanya ha estat molt intens, fins al punt d'esdevenir important a escala europea i mundial. Està en bona part controlat per empreses estrangeres, dirigides a un mercat interior que és atractiu pel fet que Espanya ha passat a ser un gran exportador (de minerals i productes agraris, especialment) a ser un gran importador de productes de tot tipus. El dèficit espanyol en el comerç internacional és freqüentment molt elevat (Méndez García i Oubiña Barbolla 2002). El sector logístic a Espanya ha de proveir

doncs a un mercat interior de fort consum i integrat a la UE i en el mercat mundial, amb una bona xarxa d'infraestructures com mostra l'estudi de Mendez García i Oubiña Barbollla (2002), on fan una detallada anàlisi de l'evolució del sector a Espanya. Hi ha, per tant, forta entrada de productes i de circulació i redistribució interior. Les principals àrees logístiques espanyoles estan vinculades a les grans àrees metropolitanes i als ports d'importació; també a punts nodals com Saragossa, amb la Plataforma Plaza³³.

En el cas de Catalunya, la logística ha esdevingut també una activitat econòmica rellevant, i la implantació d'aquest tipus d'activitat ha suposat una important reestructuració de l'àrea metropolitana, amb incidència en tot el territori, especialment en els entorns portuaris i d'aeroports, així com en els nodes de comunicacions. Segons estimacions recents (Cimalsa, 2016) la logística³⁴ a Catalunya representa al voltant del 4% del VAB total català. Arreu del tot el territori trobem diferents plataformes i centres logístics de diverses tipologies: plataformes d'intercanvi entre modes de transport (zones d'activitats logístiques associades a ports marítims com la ZAL de Barcelona; ports secs que se situen a l'interior del territori connectats per llançadores ferroviàries, centres d'intercanvi carretera-ferrocarril, aeroports...) o plataformes per a un sol mode de transport (centres de transport terrestre com la CIM Vallès i centres de distribució majorista com Mercabarna) La taula elaborada per Lluís Frago (2015) llista aquests centres logístics del territori català, i permet constatar la presència d'aquesta activitat arreu del territori, si bé destaca l'entorn metropolità, com es veu a la taula 3.2.

Taula 3.2. Centres logístics a Catalunya. En funcionament i en construcció. 2015

Centres en funcionament	Corona	Superfície bruta (ha.)
ZAL Port de Barcelona	1	209
Parc logístic Zona Franca	1	41
Zona franca duanera	1	16
Centre de càrrega aèria de Barcelona	1	40
Mercabarna	1	90
Total corona 1		396
CIM Vallès	2	44
Prologis Park Sant Boi	2	26

³³ Observatorio de la logística en España: <https://www.fomento.gob.es/NR/rdonlyres/48EBC5C2-F283-4A4B-9864-CDCC28FEC67F/111835/ObservatoriodelalogisticaenEspa%C3%B1a.pdf>

³⁴ Inclou les següents activitats: Transport de mercaderies; Emmagatzematge i activitats afins de transport; Activitats postals i de correus. Aquesta seria la classificació bàsica, però altres anàlisis inclouen també les activitats del comerç a l'engròs i intermediaris. (CIMALSA, 2016).

Total corona 2		70
Parc logístic de Subirats	3	39
Parc logístic de la Granada del Penedès	3	23
CIM Lleida	3	42
Logis Park Lleida	3	6
Logis Park Valls	3	48
Logis Bages	3	8
CIM La Selva	3	22
CIM el Camp	3	42
LOGIS Empordà	3	73
Total corona 3		303
Total en funcionament (ha.)		769
Centres en construcció	Corona	Superfície bruta (ha.)
CIM el Camp (sector est)	3	39
LOGIS Intermodal el far d'Empordà - Vilamalla	3	60
LOGIS Intermodal Penedès	3	278,9
LOGIS intermodal Montblanc	3	70,5
Total en construcció (ha.)		448

Font: Frago, 2015

De fet, al voltant de la logística s'han desenvolupat recentment iniciatives des de territoris no-metropolitans, que veuen en aquest activitat una oportunitat de creixement i atracció d'empreses. El preu del sòl i les extenses superfícies requerides per aquesta activitat fan de Barcelona un territori costós per instal·lar-hi activitat logística, el que porta a que augmenti l'interès i el potencial d'àrees situades a una àrea d'influència cada cop major. Així, es parla de la segona i tercera corona metropolitana, determinades en el cas de la segona corona per les autopistes AP-7, C-58, C-31 i C-32 en la seva zona més propera a Barcelona (Penedès, Vallès i Maresme), i en el de la tercera l'anella que s'estén entre els 40 i els 100 km de Barcelona (Anoia, Bages, Gironès), a l'entorn de l'AP-7, AP-2 i A-2 (Portal Catalunya Logística). La qüestió logística serà doncs un aspecte a considerar en l'anàlisi del potencial de l'eix A-2, i de fet ja ha estat objecte d'estudi per part de la Diputació de Lleida en un estudi recent (Diputació de Lleida, 2015).

Del conjunt d'anàlisis que hem destacat, resulta clar que la localització industrial a Catalunya actualment, si bé ha evolucionat respecte els seus orígens, es encara hereva de les economies d'aglomeració que s'han anat generant i retroalimentant al llarg dels dos darrers segles. Així, s'ha produït una lleugera deslocalització de l'activitat manufacturera des de Barcelona i la seva àrea metropolitana més propera cap a la regió en conjunt, el que s'ha donat també en altres indrets amb especialització industrial. Aquests entorns al voltant de les comarques

centrals, les gironines i alguns indrets concrets a Terres de Lleida i la província de Tarragona mostren especialitzacions molt més específiques, resultat tant de la tradició com de les inversions i decisions polítiques i econòmiques de les diferents administracions. Aquesta activitat industrial més "perifèrica" respecte l'àrea metropolitana, però, no ha mostrat un dinamisme tant elevat com la d'aquesta. Així ho mostren els estudis sobre localització de nova activitat econòmica (Viladecans i Jofre, 2006, Arauzo et al. 2005), que determinen la menor creació de noves empreses i d'ocupació en diferents períodes en aquests entorns respecte al metropolità. A això cal afegir-hi, i de fet pot ser un factor explicatiu, la major capacitat innovadora i d'adopció de noves tecnologies per part de les empreses localitzades a l'entorn metropolità, un fenomen ja evident a principis dels anys 2000 i que continua a l'actualitat.

Quin ha estat el paper de les polítiques públiques tant en el procés de deslocalització (més o menys assolida) de l'activitat industrial, com en la creació de condicions que poguessin millorar la competitivitat de les empreses industrials situades fora de l'entorn metropolità de Barcelona? I com han evolucionat aquestes polítiques a l'hora de donar resposta als canvis productius i d'avenç tecnològic dels últims 20 anys, així com aquelles que des dels mateixos territoris s'han encetat des d'una perspectiva del desenvolupament local? Aquestes qüestions seran tractades a la secció 3.4. Abans però, cal aturar-se a considerar un altre factor clau per a determinar l'atracció i competitivitat econòmica d'un territori: les infraestructures.

3.3 GRANS INFRAESTRUCTURES I EL SEU PAPER EN LA VERTEBRACIÓ DEL TERRITORI

Des de l'inici de la industrialització a Catalunya fins a l'actualitat les grans infraestructures han tingut un paper determinant en la vertebració i estructuració del territori. Les infraestructures tenen una clara incidència (tant per presència com per absència) en l'organització dels factors de producció sobre l'espai. Les grans infraestructures són aquelles relacionades als recursos, principalment amb la mobilitat, el transport, ja sigui terrestre, aeri o marítim, però també l'aigua i des del desenvolupament de les tecnologies de la informació i la comunicació, les telecomunicacions. Totes elles juguen un paper en el desenvolupament econòmic, millorant l'accessibilitat de les persones i les mercaderies.

Les infraestructures de transport són les que tenen un impacte més visible en aquest sentit, i són també les més estudiades en quant a la seva relació amb el desenvolupament econòmic (veure capítol 2 i 4). Són també, les que sovint configuren eixos que concentren activitat,

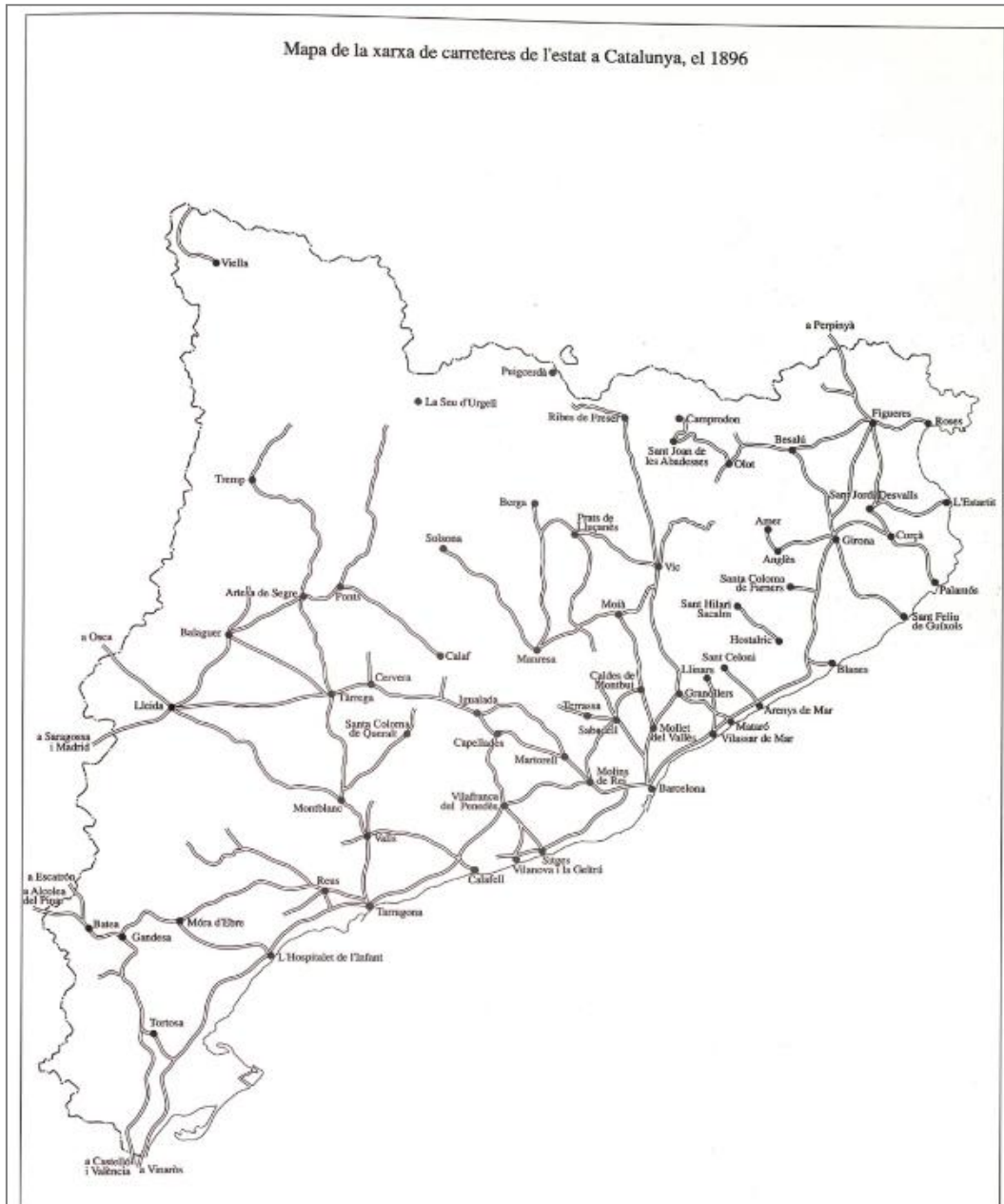
generant unes economies d'aglomeració que són difícilment reproduïbles en altres indrets amb menor dotació infraestructural. En el cas de Catalunya, hem vist a la secció 3.1 com històricament les infraestructures de transport han seguit el desenvolupament de la indústria, com la xarxa de ferrocarril i de carreteres creix al voltant de Barcelona i en connexió amb les colònies industrials, potenciant per tant l'accessibilitat de zones on es concentrava l'activitat econòmica. Cal tenir presents també, els condicionants de caràcter físic que han influït en com s'han planificat i localitzat la xarxa de transports, i que a Catalunya es caracteritza per "*un relleu intens (el 58% del territori queda per damunt dels 600 m. d'altitud i prop del 20% supera els 1.000 m.) i per la disposició perpendicular dels cursos fluvials respecte a les línies mestres de les grans serralades (...) creant així una a part més accessible (la franja Mediterrània), anomenada per Pierre Vilar com la Catalunya-passadís, i una més intrincada que ofereix nombrosos obstacles per a la circulació (una bona part de l'interior i el Pirineu)*" (Font, 1993). A això s'ha d'afegir l'existència de camins naturals al sector central de la serralada prelitoral que varen facilitar la consolidació de Barcelona com nucli vertebrador del territori català, un aspecte que ja es fa evident en el traçat de les calçades romanes.

En aquesta secció ens centrem en l'estudi de les infraestructures de transport viari, i la seva relació amb la configuració d'eixos d'activitat a Catalunya, tema com és obvi, particularment rellevant per a la nostra recerca. Per això caldrà aprofundir en com s'ha generat l'actual xarxa viària de Catalunya i els seus eixos principals i com s'ha analitzat en la literatura especialitzada el seu paper en el creixement econòmic i el desenvolupament territorial. En aquest apartat no farem pas una descripció detallada d'aquesta xarxa de comunicació terrestre que es tracta més en el capítol 4 d'aquesta recerca, sinó que farem un repàs a aportacions recents clau que sobre aquest tema s'han fet a Catalunya.

L'anàlisi de la planificació i construcció d'infraestructures es pot remuntar fins a meitat del segle XVIII, quan s'emprenen les primeres iniciatives públiques modernes de construcció de carreteres. Hom disposa d'estudis molt complets sobre aquest tema (Font, 1993, Cassassas, 1977, Carreras, 1997) que exposen com ja des d'aleshores l'administració estatal comença a fer-se càrrec de la construcció d'infraestructures com a part del pla de comunicacions radials d'un estat centralista com el de l'Espanya d'aquell segle. Tot i la planificació, la xarxa de carreteres a Catalunya a mitjans del 1800 era encara molt parcial i amb un ritme de construcció molt lent. A finals del segle XIX es construeixen també carreteres locals impulsades per les diputacions provincials. Així, el mapa de carreteres de Catalunya cap el 1910 es caracteritza per carreteres concentrades a la franja litoral i prelitoral, amb una major densitat a la província de Barcelona, però també al litoral i prelitoral gironí i al Camp de Tarragona. Per contra, les valls del Pirineu segueixen aïllades. Hi ha també una sèrie de

carreteres provincials que connecten municipis de forma parcial; de fet a principis del segle XX encara prop del 50% dels municipis catalans no tenien accés per carretera. El mapa de Catalunya amb indicació de les infraestructures de transport, existents l'any 1896 (figura 3.7) mostra de forma clara aquesta xarxa existent aleshores.

Figura 3.7. Mapa de la xarxa de carreteres. 1896.

Font: Nadal, 1994: 271

Fent un salt en el temps, hem d'anar a l'any 1921 per trobar el primer pla d'infraestructures d'abast català, realitzat per la Mancomunitat de Catalunya (figura 3.9), que va suposar, una de

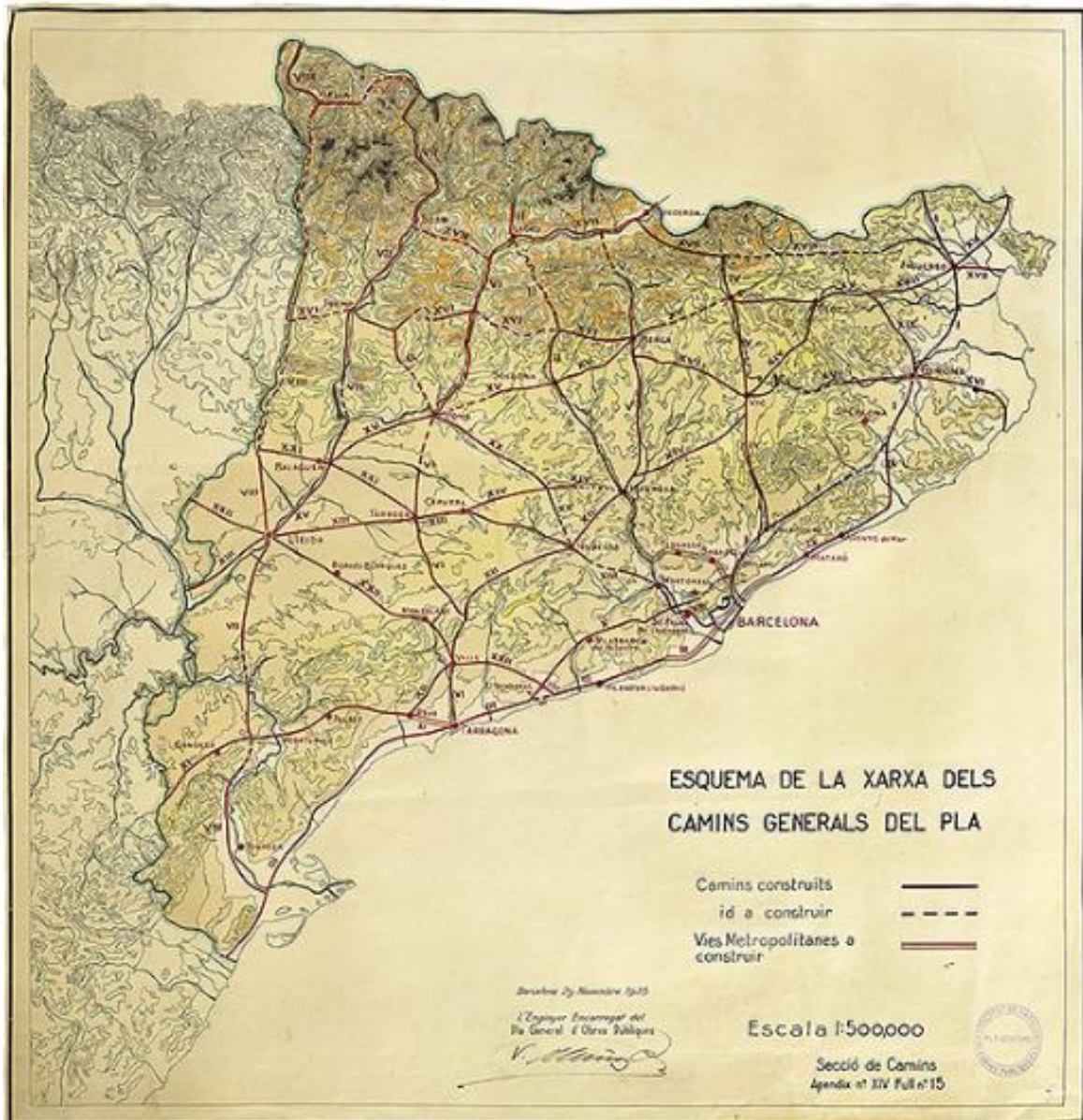
les primeres vegades que es va tenir una visió conjunta de les necessitats en matèria de comunicacions.

Figura 3.8. Pla d'Infraestructures de la Mancomunitat de Catalunya. 1921

Ja el 1935 s'elabora el Pla General d'Obres Públiques de 1935 (figura 3.9), per iniciativa de la Generalitat de Catalunya durant la Segona República, part del primer intent de planificació global i integrada de totes les infraestructures a Catalunya, que però no varen arribar a implementar-se per la situació política del país (Carrera, Bernat i Riera, 2009).

Figura 3.9. Mapa de carreteres i camins de Catalunya de la Direcció d'Obres Públiques de la Generalitat de Catalunya. 1935

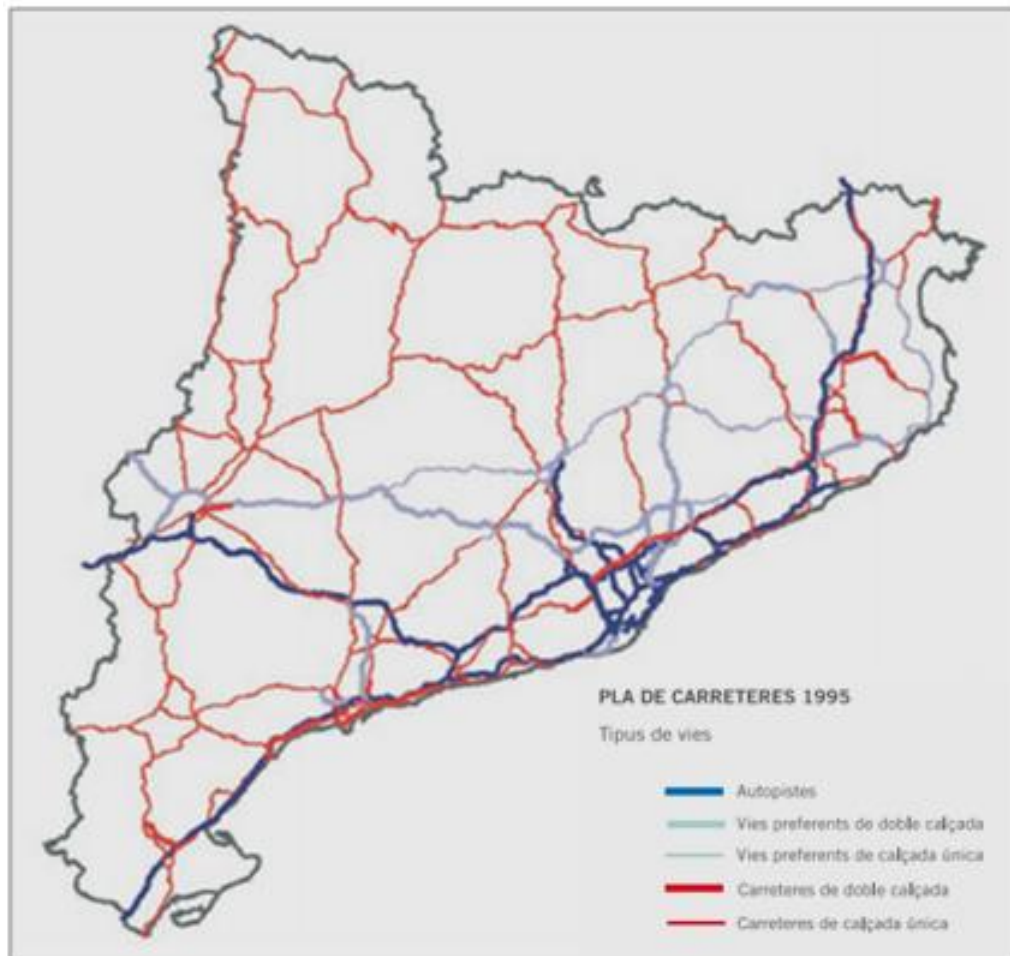
Font: Cartografia històrica de l'Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya

En tot cas, aquests plans, i concretament el de 1935, estableixen uns principis d'equilibri entre les comarques catalanes, igualtat entre el pla i la muntanya o la creació de forts nuclis comarcals, tot i comptar amb Barcelona com a nucli central (Carreres, Bernat, Riera, 2009), que s'aplicaven a tot tipus d'infraestructures, entre elles les carreteres, amb plans sectorials específics. Per a les Terres de Lleida, l'aplicació del Pla hauria resultat de gran importància amb la construcció dels eixos de l'Ebre i l'enllaç Tarraona-Valls o Montblanc-Tàrrrega-Andorra, entre d'altres

Hem d'arribar fins el 1985 per comptar amb el tercer Pla de Carreteres de Catalunya, i el primer que, en bona part, s'executa en el seu termini de vigència (Generalitat de Catalunya, 2006). En aquell moment la xarxa existent es configura al llarg d'una franja costanera i pre-litoral amb estructuració i densitat acceptables, amb excepció d'alguns trams, mentre que la resta del país té encara importants mancances en aquest sentit, amb problemes de discontinuïtat en els itineraris. Així es pot parlar d'una configuració radiocèntrica al voltant de Barcelona i una manca de mobilitat transversal (Lago i Meléndez, 1989).

A partir d'aquesta realitat, el pla del 1985 de carreteres, i la revisió del 1995 proposaven una xarxa bàsica ampliada, amb noves autopistes i carreteres i la millora de les existents, sota criteris de millora de la funcionalitat i l'eficiència. El Pla, però, no es va complir en la seva totalitat (es varen rebaixat els kilòmetres de carreteres a construir), quelcom que la mateixa Generalitat, en el Pla posterior (2006-2026) atribueix també a la manca d'inversió de l'Estat i el fet que des d'aquest no s'han seguit plans i programes estables a mitjà i llarg termini (Generalitat de Catalunya, 2006).

Figura 3.10 El pla de carreteres de 1995

Font: Pla d'Infraestructures de Catalunya 2006-2026

Finalment, el Pla d'Infraestructures 2006, amb horitzó fins el 2026, va néixer amb voluntat de adreçar aquests problemes i donar resposta a la creixent congestió, especialment a l'entorn metropolità. El Pla s'elabora en un context polític on s'estan produint una sèrie de desenvolupaments estratègics, com ara la revisió del planejament territorial vigent o la signatura de *l'Acord estratègic per a la Internacionalització, la Qualitat en l'ocupació i la Competitivitat*³⁵, que cercaven dotar el desenvolupament territorial i econòmic d'una estratègia el més global possible, un punt que desenvolupem més endavant. A més, el Pla s'emmarca també en les estratègies de caire interregional a escala europea, sent la més significativa la iniciativa de l'Euroregió Pirineus-Mediterrània ja que aquest corredor és considerat altament estratègic per millorar la mobilitat de passatgers i mercaderies d'aquest entorn i en la seva connexió amb la resta d'Europa.

El Pla també estava alineat amb els objectius del *Llibre Blanc dels Transports* de la Comissió Europea del 2001³⁶, que proposava una moderació del transport per carretera a favor del ferrocarril, com fa també el *Plan de Infraestructuras del Transporte* de l'any 2000 del Ministeri de Foment³⁷. El PITC proposava reforçar l'estructura nodal del territori, per garantir "*uns nivells coherents d'accessibilitat i de connectivitat amb els diferents nodes urbans, en funció de la seva situació geogràfica i del seu potencial de creixement, i articula les xarxes de transport catalanes en les Transeuropees i a la vertebració de l'Euroregió i la permeabilització dels Pirineus. D'altra banda, les xarxes proposades pel PITC asseguren l'accessibilitat a les grans plataformes logístiques i als ports*" (Generalitat de Catalunya, 2006).

En el cas de les infraestructures viàries es partia d'una realitat amb una creixent mobilitat interurbana i la dificultat d'incrementar la capacitat viària en l'entorn metropolità; fora de la regió metropolitana el diagnòstic establí que els problemes venien donats per la manca d'integració de les xarxes de transport públic i la confusió tipològica de les carreteres, que provoca ineficiències, degut també a una dotació insuficient. El pla proposava la incorporació de l'autovia A-27, Montblanc a Lleida i el desdoblament de l'N-260 entre Figueres i Llançà a l'apartat de la xarxa viària (figura 3.11). El pla proposava una inversió fins a 2026 de 44.794 M€, dels quals 12.815 M€ corresponien a la xarxa viària. Del total d'inversió un 39% havia d'anar a càrrec de l'administració general de l'Estat i un 36% per la Generalitat. Aquestes inversions i l'execució de les obres previstes varen quedar aturades arrel de la crisi

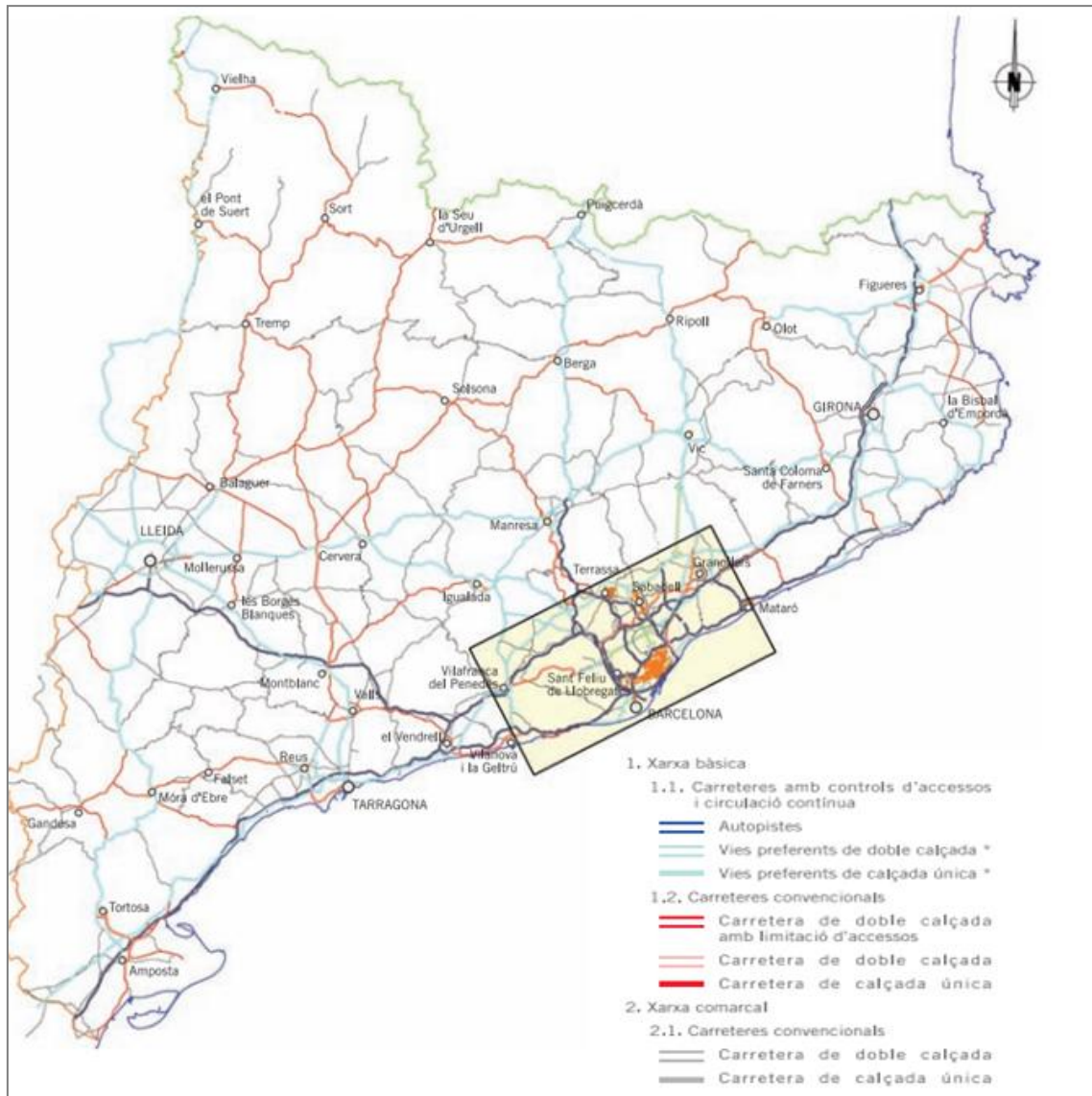
³⁵ Acord Estratègic per a la Internacionalització, la Qualitat en l'ocupació i la Competitivitat:
http://treball.gencat.cat/web/.content/13_-_consell_relacions_laborals/04_-_recursos/01_-_normativa/Acord-estrategic.pdf

³⁶ <http://www.shortsea.es/images/PDF/DocumentosUE/libro%20blanco.pdf>

³⁷ https://www.fomento.gob.es/MFOM/LANG_CASTELLANO/_ESPECIALES/PEIT/

econòmica iniciada el 2008 i les mesures d'austeritat imposades pel govern³⁸. Així, el PITC no s'ha arribat a executar en la seva totalitat, com tampoc ho han fet els plans europeu i espanyol. La polèmica al voltant del dèficit d'infraestructures a Catalunya i la manca d'inversió lluny d'apaivagar-se s'ha accentuat últimament, i és una de les claus del debat sobre l'encaix institucional de Catalunya en el conjunt ibèric.

Figura 3.11. Proposta de xarxa viària del Pla d'Infraestructures de transport de Catalunya 2006-2026

Font: Pla d'Infraestructures de Catalunya 2006-2026

A partir dels 2000 i fins a l'actualitat, trobem una sèrie d'estudis i anàlisis que tracten la situació de les infraestructures de transport a Catalunya, des de dues vessants principals: d'una banda, aquells que des d'una perspectiva urbanística analitzen el desplegament de la

³⁸ http://territori.scot.cat/cat/notices/2015/08/autovia_a_27_tarragona_montblanc_3315.php

xarxa i la seva concreció en el planejament, com fan Francesc Magrinyà o Manuel Herce (2013). De l'altra tota una sèrie d'anàlisi de caire econòmic que mesuren l'impacte de les infraestructures en el creixement del PIB, de l'ocupació o les inversions.

Actualment, la situació de les infraestructures de transport a Catalunya ha canviat de forma significativa, si bé persisteixen importants mancances que són objecte d'un intens debat polític i acadèmic en relació a la manca d'inversions per part de l'estat espanyol, tal i com mostra, per exemple, l'obra de l'economista Germà Bel (2010, 2011, 2013) o l'anàlisi de Societat Catalana d'Ordenació del Territori en una obra recent (SCOTT, 2016) on de les 886 conflictes i projectes territorials ressenyats, 237 versen sobre les infraestructures i d'aquestes, 58 es referien a les viàries.

Més endavant, en el capítol 4, tornarem al tema de les infraestructures, amb una reflexió més completa sobre el cas de l'eix A-2.

Fins ara hem dut a terme una revisió sobre l'evolució de l'activitat industrial a Catalunya des de la perspectiva dels canvis en la localització de la mateixa. També hem volgut tenir una bona panoràmica sobre l'estat de les infraestructures i el seu impacte en el territori. En les seccions que segueixen, del 3.4 a la 3.6 s'analitzen les polítiques que des d'una vessant econòmica i de planificació territorial han pogut tenir impacte tant en els processos de localització de l'activitat industrial com de reserva de sòl i d'inversió en infraestructura. Això ens permetrà completar l'anàlisi previ abans d'entrar de ple en els factors que han influït en la proliferació de sòl d'activitat econòmica a l'entorn de l'eix A-2.

3.4 ELS DIFERENTS ACTORS INSTITUCIONALS DE LES POLÍTIQUES TERRITORIALS I ECONÒMIQUES A CATALUNYA AMB IMPACTE A L'ACTIVITAT ECONÒMICA

En el capítol anterior s'ha exposat com en les darreres dècades i en diversos països europeus, l'evolució en la pràctica i anàlisi de la política pública i els processos de descentralització dels estats han portat a donar un creixent protagonisme a escales de govern subregionals i locals en el disseny i implementació de polítiques públiques. En el cas català això resulta especialment rellevant tenint en compte l'estructura territorial de l'Estat espanyol des de la implantació de la democràcia, on les Comunitats Autònomes compten amb certa autonomia legislativa i representants propis i determinades competències executives i administratives. Tot i aquesta autonomia, l'Estat manté importants competències legislatives en el marc de les

polítiques que aquí ens interessin, i específicament la legislació bàsica en matèria urbanística i valoració del sòl, a més de la titularitat i decisió sobre diverses infraestructures de transport. A més, cal considerar també el paper que la Unió Europea, que té competències compartides amb els estats en qüestions rellevants en l'àmbit de la política territorial i de desenvolupament econòmic. En el cas de la promoció econòmica i el desenvolupament territorial i urbanístic, el capítol anterior ha evidenciat que al costat de l'administració pública també s'ha de tenir present el paper del sector privat, tant les empreses de forma individual com les distintes associacions i xarxes que creen per defensar els seus interessos: els empresaris i altres detentors d'interessos econòmics són importants agents amb capacitat d'organitzar el territori i la ciutat (Capel, 2013), en un procés de governança multinivell que es característic del context polític actual a les societats occidentals (Gomà i Subirats, Gary Marks, 2004).

Tenint això present, per poder descriure les polítiques públiques que tenen incidència en l'àmbit del planejament territorial i urbanístic i el desenvolupament econòmic (local) a Catalunya el primer pas és identificar els actors que tenen responsabilitats i són afectats per aquestes polítiques. El concepte d'actor s'interpreta des d'una perspectiva institucional, a partir de les conceptualitzacions que s'han fet des de la Ciència política i la Sociologia amb estudis seminals com els de Fritz Scharpf (1997) o R. Sibeon (1997) o les anàlisis de Joan Subirats al voltant de la política pública en general i a l'escala local (Subirats, 1989, 2001, 2009). Així, els actors són individus, grups o institucions que afecten o són afectats pel desenvolupament de determinades activitats, aquells que posseeixen informació, recursos, experiència i alguna forma de poder per a influir en l'acció d'altres" (per seguir la definició de García Sanchez, 2006). Els actors institucionals, doncs, seran aquells responsables del disseny, aplicació i desplegament de diferents polítiques, reflectides en lleis, documents, plans, regulacions, etc.

En el cas català els actors que compleixen aquesta definició en l'àmbit de la nostra recerca són els següents: en primer lloc, la pròpia Generalitat de Catalunya, l'Estat espanyol i la Unió Europea. A més, tota una sèrie d'actors de les administracions subregionals que a través d'estratègies, programes o per la seva responsabilitat en aplicar normativa d'administracions superiors també incideixen de forma clara en la promoció econòmica i el desenvolupament territorial i urbanístic. Són les Diputacions, els Consells Comarcals i Ajuntaments, en el cas del sector públic, i Cambres de Comerç, Associacions empresarials o similars en el cas del sector privat³⁹. Cadascun d'aquests actors té diferents responsabilitats en el disseny, l'aprovació, la

³⁹ La societat civil també és un actor rellevant en com s'articulen les polítiques del territori, tenint un paper actiu ja sigui reivindicant una determinada actuació, donant suport a altres o oposant-s'hi. En el cas de Catalunya, una

implementació i el seguiment de les polítiques públiques, depenent de les competències que els hi han estat atorgades des de l'ordenament jurídic vigent, i segons també les característiques dels marcs institucionals en els que les desenvolupa.

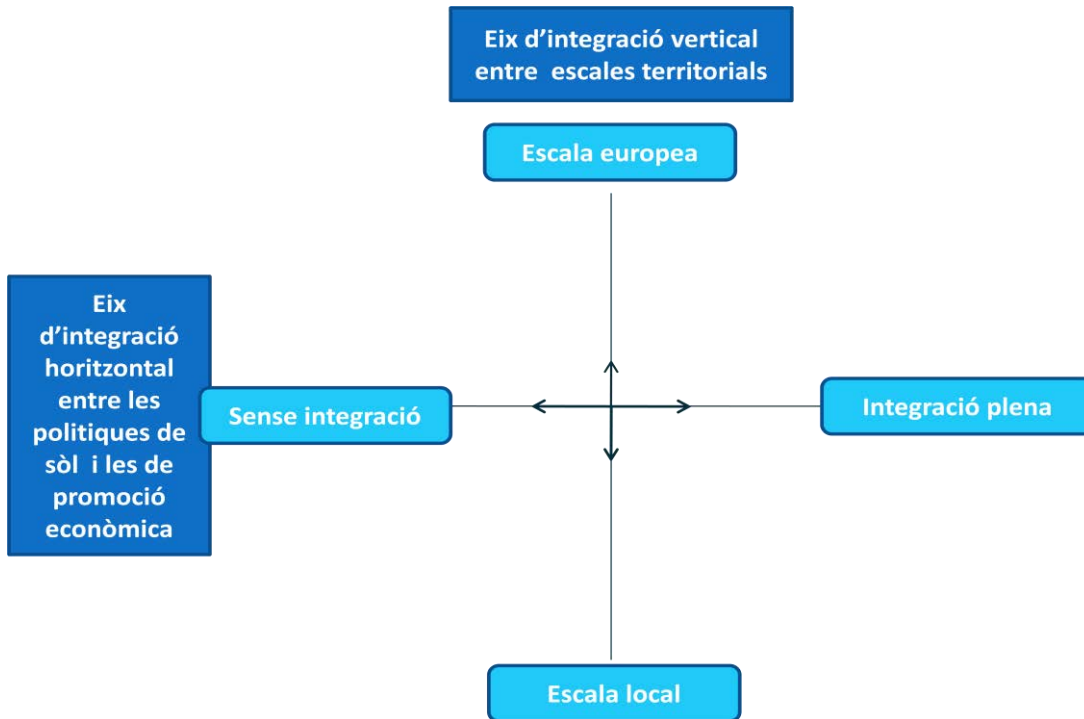
Entenem a més, que en el marc de la governança multinivell, aquestes polítiques podran tenir un major o menor nivell d'integració entre elles, és a dir, de coordinació de les seves missions, objectius i actuacions, tant a nivell vertical (els governs de les diferents escales territorials) com horitzontal (respecte les diferents temàtiques tractades). Els autors tendeixen a afirmar que una major coordinació produeix normalment un major impacte i compliment dels seus objectius.

Per explorar aquesta qüestió s'ha fet un recull documental de les principals polítiques i estratègies dels actors identificats, des de finals dels anys 1980 fins a l'actualitat en l'àmbit del planejament territorial i urbanístic i en el desenvolupament local (promoció econòmica). Els documents són exposats de forma descriptiva, però identificant ja elements que ens permetran, en el capítol 6, analitzar el seu paper en l'objecte de la nostra recerca, és a dir, en la proliferació de sòl d'activitat econòmica urbà i urbanitzable a l'entorn de l'eix A-2 i la seva influència en la promoció del mateix i del territori en termes d'atractivitat econòmica. Així, a partir de la identificació realitzada en aquest capítol es seleccionaran una sèrie de persones que com representants dels diferents actors institucionals seran entrevistats per poder aprofundir en aquesta qüestió.

La figura 3.12 mostra els eixos que guiaran l'anàlisi dels documents dels diferents actors seleccionats.

anàlisi interessant és la que al llibre "*Aquí No*". *Els conflictes territorials a Catalunya*, dirigit per Oriol Nel·lo i publicat l'any 2003.

Figura 3.12 Eixos d'anàlisi de les polítiques públiques amb impacte en el territori i el desenvolupament econòmic local

Font: Elaboració pròpia

Començarem per la identificació i descripció de les polítiques a escala europea i estatal, en el punt 3.4.1. Posteriorment a la secció 3.5 ens centrem en la Generalitat i per últim en el punt 3.6 en els Ajuntaments i altres actors rellevants a escala local de l'entorn de l'eix A-2. No es pretén dur a terme una descripció exhaustiva de totes i cadascuna de les polítiques i programes existents, sinó establir una visió general de les seves línies estratègiques i continguts principals, sota l'òptica del nivell de referència i complementarietat que puguin tenir, en els dos eixos d'anàlisi definits i per les temàtiques d'aquesta recerca.

3.4.1 POLÍTIQUES EUROPEES I ESTATALS AMB IMPACTE EN L'ECONOMIA I EL TERRITORI CATALÀ

Des de la re instauració de la democràcia, el govern espanyol ha desenvolupat diferents polítiques que han tingut un impacte més o menys directe en l'economia i el territori català. És evident que en primer lloc cal tenir present el marc macroeconòmic general de cada

moment històric, i les polítiques fiscals, de control del deute i el dèficit públic, de mercat laboral vigents. Aquests factors macroeconòmics afecten les inversions, la disponibilitat de treballadors, l'accés a capital, tots ells aspectes que condicionen les actuacions dels diferents actors d'un territori.

Aquestes polítiques, i en general tota la política pública d'escala estatal està a més sotmesa, des de l'adhesió d'Espanya a la Unió Europea, a restriccions i recomanacions que provenen d'aquesta pertinença, i que per tant les condicionen de forma directa. Tot tenint en compte aquest element, en la present recerca ens centrem en aquelles polítiques d'escala estatal que s'han desenvolupat amb l'objectiu d'incidir de forma específica en un sector econòmic concret, l'industrial, i el seu assentament sobre el territori, concretament a través de les regulacions del sòl i de les infraestructures. Pel cas Europeu, ens centrem breument en la política de cohesió que es desplega a través dels Fons Europeus de Desenvolupament Regional, amb algunes referències a programes concrets lligats a la recerca i la innovació que incideixen també de manera força directa en la ubicació de l'activitat econòmica sobre el territori.

Iniciem doncs fent referència a les polítiques europees de desenvolupament regional, que sens dubte han tingut un paper determinant en la orientació de estratègies i programes a escala catalana, a més de suposar, a través dels Fons de Desenvolupament Regional (FEDER), l'accés a finançament per a molts projectes i iniciatives de l'escala local. També resulta clau la relació entre l'ordenació del territori a escala catalana i les directrius europees en aquest àmbit, establertes en l'Estratègia Territorial Europea. Aquesta va establir, l'any 1999 tres directrius bàsiques (López Redondo, 2002): el Desenvolupament d'un sistema equilibrat i policèntric de ciutats i una nova relació entre el camp i la ciutat; Igualtat d'accés a les infraestructures i el coneixement i un Desenvolupament sostenible, gestió intel·ligent i protecció de la natura i el patrimoni cultural. Aquests criteris han tingut, com hem esmentat, un clar impacte en l'ordenació territorial no només a Catalunya, si no també de forma general a Europa (Romero i Farinós, 2004, Faludi, 2005).

Ja l'any 1968, amb la creació de la Direcció General de Política Regional, la Unió Europea va establir que "*La política regional en la Comunidad debe ser como el corazón en el cuerpo humano... y debe aspirar a reanimar la vida humana de las regiones a las que les ha sido negada*" (DG Regio, 2012), posant ja al centre dels seus objectius la reducció de les disparitats entre regions europees. L'any 1975 es crea el Fons Europeu de Desenvolupament Regional, amb els objectius de corregir desequilibris regionals deguts a l'excessiu pes de l'agricultura, el canvi industrial i l'atur estructural. Els FEDER han tingut tres períodes de programació:

1996-1999; 2000-2006; 2007-2013 i l'últim, encara vigent, 2014-2020. A partir del període de programació 2006-2006 els objectius i el finançament es concreten a partir de les estratègies europees, primer l'Agenda de Lisboa (Agenda 2000) i actualment amb l'Estratègia Europa 2020. La primera tenia un fort èmfasi en la millora de la competitivitat de l'economia europea i la seva capacitat d'innovació, mentre que la segona, en gran part degut al context de crisi econòmica en que va ser redactada, posa un major èmfasi en qüestions socials i mediambientals, sense deixar de banda la competitivitat, ara "especialització intel·ligent" (Natali, 2010; Bongart i Torres, 2010; Lundvall, 2012).

La qüestió europea, ha estat objecte d'una ingent bibliografia, tant pel que fa a l'evolució d'aquesta política i els fons FEDER de forma global, com referent al seu impacte real sobre els diferents territoris europeus. Partint d'aquesta, que inclou els diferents "Llibres Blancs", Comunicacions, Informes, elaborats des de diferents organismes de la Unió Europea sobre la temàtica territorial⁴⁰, elaborem aquesta breu referència. En altres llocs (Capel, 2016) ens hem ocupat d'aquesta qüestió, podent assenyalar les conclusions següents:

a) La Unió Europea ha exercit una clara influència en el disseny i implementació de polítiques públiques a escala urbana i regional, a través de la seva Estratègia Territorial Europea (Comissió Europea, 1999), incidint també de forma decisiva en l'evolució dels conceptes i problemes en que es basen aquestes polítiques, com són el desenvolupament territorial, el policentrisme o la innovació. En general, s'observa un creixent reconeixement del paper dels territoris sub-nacionals com espais indispensables pel desenvolupament de les estratègies i els objectius europeus, i no tan sols com mers receptors de finançament.

b) El paper de la Unió Europea en la política urbana i regional s'ha articulat de forma destacada a través dels seus instruments de cohesió i desenvolupament territorial, concretament el Fons Europeu de Desenvolupament Regional (FEDER). Cal destacar també altres programes i instruments com l'Observatori Europeu de la Planificació Territorial, (ESPON en les seves sigles angleses), així com diferents marcs normatius comunitari i les diferents estratègies que s'han aprovat i que estableixen objectius específics en àmbits com la indústria, el mediambient o les qüestions socials.

c) Així, les estratègies europees i la seva concreció en objectius, recomanacions (Llibres Blancs o Verds) es concreten en instruments que han de permetre assolir un dels principis fundadors de la Unió Europea: treballar per reduir les disparitats entre els nivells de

⁴⁰ Sense voluntat de ser exhaustius, i només com exemple, es poden consultar els següents documents: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/regulation/pdf/2007/publications/guide2007_en.pdf; http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/cohesion6/6cr_en.pdf; http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/2014/smart_specialisation_en.pdf

desenvolupament econòmic i social de les seves regions, i fomentar la cohesió territorial. Els recursos dedicats a la política regional han augmentat des de la seva creació, i en el marc financer plurianual pel període 2014-2020 representen un terç del pressupost total⁴¹.

Catalunya va rebre els primers fons europeus de desenvolupament regional l'any 1989. Des d'aleshores, fins l'últim període de programació finalitzat (2007-2013) ha rebut prop de 10.000 milions d'euros provinents tant del Fons Europeu de Desenvolupament Regional (FEDER) com del Fons de Cohesió i del Fons Social Europeu⁴², a més d'accedir i participar d'altre finançament com ara els programes de recerca (Programes Marc primer i ara Horitzó 2020) o a través de programes com Interreg, Euromed, i per l'àmbit rural, el LEADER. Aquests programes han servit per orientar i influir les polítiques territorials i econòmiques catalanes, que a més s'han d'adaptar als objectius estratègics de cada etapa. L'any 2007, amb motiu del nou període de programació dels FEDER, es va publicar un complet monogràfic sobre Catalunya i les polítiques europees, al que ens referim per a informació més detallada en aquest sentit. En base als articles que apareixen en aquesta obra, podem afirmar que la inversió europea a Catalunya ha tingut un impacte positiu en l'economia, les infraestructures i la millora de la competitivitat, un impacte que va més enllà de les xifres econòmiques pures, ja que els recursos europeus tenen un efecte multiplicador sobre el volum total d'inversió finalment executada (Fernandez Sirera, coord., 2007).

Si l'any 1986 el PIB per càpita de Catalunya representava el 84,7% de la UE-15, actualment (2015) en representa el 112%, situant-se a nivells similars al de països com Bèlgica o Suècia, si bé, per contra, compta amb uns nivells de productivitat menors (Amarelo, 2007). En quant a les inversions en infraestructures viàries en els últims períodes de finançament, des del'any 2000, han estat menors que en el període anterior (1994-1999), ja que en termes d'infraestructures hi ha hagut major pes de les ferroviàries, amb el co-finançament de l'AVE Madrid-Barcelona, entre altres. Així, en el període de programació 2000-2006 els fons europeus varen finançar la construcció de 30 kilòmetres de l'autovia A-2⁴³. En el període de programació 2007-2013, la inversió en infraestructures de transport es redueix encara més, tenint major pes aquelles dedicades a projectes d'innovació, recerca i desenvolupament (un

⁴¹ /<http://ec.europa.eu/budget/mff/index_en.cfm>

⁴² Política de cohesió en les administracions locals entre 2007-2013:

http://fonseuropeus.gencat.cat/web/.content/documents/arxius/catalog_expo_3.pdf;

http://fonseuropeus.gencat.cat/web/.content/80_fons_europeus/arxius/lapoliticadecohesioenlesadministracionslocalsenelperiode2007-2013.pdf

⁴³ Tal i com s'exposa al balanç sobre aquest període que es fa en el document del Programa Operatiu 2007-2013 de la Unió Europea:

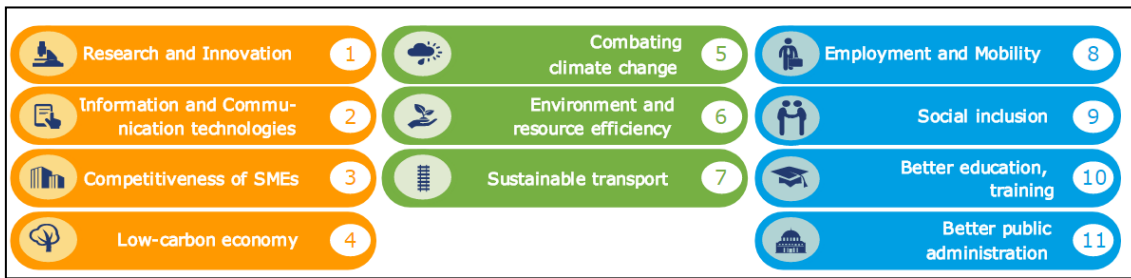
http://fonseuropeus.gencat.cat/web/.content/80_fons_europeus/arxius/programaoperatiufonsdecohesio.pdf

60% del total), projectes de desenvolupament local i urbà (20%) i de mediambient (un 12%)⁴⁴.

L'impacte d'Europa també es reflexa en el contingut de les polítiques i programes de planejament territorial d'escala catalana, tal i com explica A. Tarroja (2001). De forma específica, les directrius d'ordenació del territori europees, concretades a la ja esmentada Estratègia Territorial Europea varen ser una referència clau per l'elaboració dels criteris del Programa de Planejament Territorial aprovat per la Generalitat de Catalunya l'any 2004 (Tarroja, 2001).

Com ja hem esmentat anteriorment en aquest capítol, el període de finançament actual 2014-2020 suposa un canvi significatiu de la política de desenvolupament regional a Europa, amb l'aprovació de l'Estratègia Europa 2020 i els seus objectius de creixement sostenible, inclosiu i intel·ligent, que es concreten en 11 objectius temàtics, que es mostren a la figura 3.13.

Figura 3.13 Els 11 objectius temàtics de l'Estratègia Europa 2020

Font: http://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/what/glossary/t/thematic-objectives

Els objectius temàtics 1 a 4 són els que tenen un impacte més directe en l'activitat industrial, ja que de forma específica s'esmenta que s'orienten a: 1) desenvolupar el potencial endogen per mitjà del suport al desenvolupament local i regional i a la recerca i la innovació, 2) Dur a terme inversions fixes en equipaments i infraestructures a petita escala, 3) Donar suport i serveis a empreses, especialment a pimes, 4) Donar suport a ens públics de recerca i innovació i invertir en la tecnologia i la recerca aplicada en empreses (Diputació de Barcelona, 2015). Aquestes línies d'acció s'adrecen a l'activitat econòmica en general però també de forma particular, a les activitats industrials en les que Catalunya ha determinat que compta amb especialització (veure la figura 3.8), com ara la indústria alimentària, la química i energia, o els sistemes industrials (Generalitat de Catalunya, 2013). Per tant, l'estratègia europea ha estat un element clau per a determinar, com esmentem més endavant, la nova

⁴⁴ Programa operatiu FEDER de Catalunya 2007-2013 Objectiu de competitivitat regional i ocupació:
http://economia.gencat.cat/web/.content/20_departament/enllacos/publicacions/doc_41450520_1.pdf

política industrial sectorial de la Generalitat de Catalunya, pel mateix període 2014-2020.⁴⁵ Els projectes finançats amb FEDER de les diferents regions i països europeus han de comptar amb una estratègia pròpia alineada amb l'europea, i proposar indicadors concrets d'assoliment dels objectius, com a condició "ex-ante" per accedir als fons (European Commission, 2015). Catalunya, en aquest sentit, va adoptar l'Estratègia Catalunya 2020 (Generalitat de Catalunya, 2012) i a partir d'aquesta l'estratègia regional d'especialització intel·ligent RIS3CAT. Per a l'assignació d'aquests fons a escala local va articular, entre altres, un programa específic per als els objectius del creixement intel·ligent. Aquest fons, anomenat Projectes d'Especialització i Competitivitat Territorial, ha guiat l'elaboració d'estratègies locals on, en alguns casos, s'han desenvolupat propostes molt relacionades amb l'augment de la capacitat innovadora de les empreses industrials de sectors específics, com veurem més endavant pel cas de Lleida.

Centrant-nos ja de forma concreta en el cas de les polítiques d'escala espanyola, resulta indispensable considerar que a partir de l'arribada de la democràcia la política industrial va conèixer un procés de descentralització cap a les Comunitats Autònomes, el que va afavorir que la política estatal en aquest àmbit tingués sempre un caràcter més genèric i vinculat a la política macroeconòmica. La concepció de l'activitat industrial, a la que més amunt s'ha fet referència van contribuir, no ja des de la vessant política si no també instrumental, a la descentralització de la política industrial des de principis dels anys 80. Tot i això, l'Estat ha dut a terme iniciatives concretes en aquest àmbit, desenvolupant per una banda, un sector industrial públic i de l'altra establint estímuls per a l'activitat econòmica industrial privada.

La política industrial de l'estat espanyol des d'una vessant pública té la seva màxima expressió en l'Instituto Nacional de Indústria, (INI) una empresa pública creada durant la dictadura franquista, amb l'objectiu d'actuar com instrument d'impuls de l'economia a través del desenvolupament industrial, però també com a resposta al que es considerava la manca de capacitat inversora del sector privat, i com element clau de la política de defensa. Com bé exposa Martín Aceña (2013) aquest institut -responsable de la creació de les principals empreses nacionals en els anys de l'autarquia de la dictadura com ara la Empresa Nacional de Electricidad (Endesa), la E.N. Hidroeléctrica del Ribagorzana (Enher) o la Sociedad Española de Automóviles de Turismo (Seat)- va tenir un paper clau en la industrialització espanyola durant el franquisme, així com en esmorteir els efectes de la reconversió industrial de finals dels 70 i principis del 1980, però també s'ha destacat la seva deficient gestió interna i escassa rendabilitat.

⁴⁵ *Política Industrial Sectorial 2014-2020 Una estratègia industrial per a Catalunya:* <http://accio.gencat.cat/cat/empresa-ACC10/politica-industrial-sectorial/index.jsp>

Des de la vessant de l'estímul al sector privat, podem destacar el decret llei del 1981 de reconversió industrial i instruments com les "Zonas de Urgente Reindustrialización"⁴⁶, promulgats per donar resposta als efectes que la crisi econòmica de 1973 va tenir en la indústria espanyola. Aquesta política oferia avantatges fiscals i financers a empreses que s'instal·lessin, ampliessin o traslladessin a aquestes zones, prèviament definides, entre les que es trobava Barcelona. Si bé aquesta política va aconseguir generar ocupació i nous projectes, també es reconeix que els resultats varen ser menors als esperats i varen afavorir més a zones ja dinàmiques com la mateixa Barcelona o Madrid (Pinar Godoy, 1987, Martín Aceña, 2010). Aquesta política es substitueix pel programa per les "Zonas Industrializadas en Declive", ja l'any 1986, més orientada al foment de la industrialització endògena i dels factors competitius de cada àmbit geogràfic. Ja a finals del 1980 es crea el *Centro para el Desarrollo Tecnológico Industria (CDTI)*, que impulsa l'obtenció de finançament i recolza els projectes de recerca i desenvolupament i innovació de les empreses espanyoles. A partir d'aquí la política industrial espanyola tindrà un fort component d'estímul de la innovació i la introducció de la tecnologia a les empreses, una tendència que va tenir una època daurada durant el govern de Zapatero de 2004-2007, quan, amb l'ajut de reconeguts acadèmics que entren a formar part del cos tècnic, es creen programes com el CENIT (per estimular la cooperació públic-privada en la recerca industrial); AEI (desenvolupament de capacitats tecnològiques a les PIME) o el PROFIT (foment de la investigació tècnica i suport de la capacitat tractora de grans projectes empresarials) (Trullén, 2007).

L'any 2010, en el marc de les tendències re-industrialitzadores del món occidental, i el nou impuls a la política industrial des de la Unió Europea (que entre 2002 i 2010 difon diferents documents estratègics sobre la importància de la indústria com a motor de creixement econòmic a Europa⁴⁷) el govern espanyol aprova el Plan Integral de Política Industrial 2020, vigent actualment. Aquest pla té com objectiu aconseguir que la indústria passi de representar el 15% del PIB actual a un 18% a final de període, el que es vol assolir ajudant al sector a incrementar les innovacions, i a alinear-se amb les estratègies europees (Legarda i Hidalgo, 2011). L'objectiu està clarament alineat amb el de la re-industrialització, com reconeixen els mateixos documents associats⁴⁸. De tota manera, la manca d'un pressupost assignat i de voluntat política han fet que l'impacte d'aquest pla hagi estat molt reduït. En

⁴⁶ http://elpais.com/diario/1984/12/06/espana/471135609_850215.html

⁴⁷ Comissió Europea, DG Indústria: La política industrial en la Europa ampliada» (2002); «Implementing the Community Lisbon Programme: A policy framework to strengthen EU manufacturing - Towards a more integrated approach for industrial policy» (2005); «Una política industrial para la era de la globalización» (2010).

⁴⁸ Veure: Dirección General de Indústria (2010) *El programa de reindustrialización en España*, DGI, Madrid

efecte, ençà del canvi de govern, l'any 2011, la política industrial de l'Estat s'ha estancat fins gairebé desaparèixer⁴⁹.

A partir de l'any 2011, en un context de terciarització i d'intens creixement de la construcció, es va partir un fort retrocés industrial que va afectar a la contribució de la indústria espanyola al PIB. Aquesta contribució es va reduir un 5% entre 2000-2010, respecte la dècada anterior, mentre que la construcció, que a finals del 1990 representava un 7% del PIB, passa a tenir un pes voltant al 11% el 2007, "substituint el teixit industrial que s'ha anat perdent" (Legarda y Hidalgo, 2011).

Al llarg dels anys la política industrial del govern espanyol, en tot cas, ha anat adquirint, en el context d'unes competències en aqueta matèria traspassades a les Autonomies, un paper de coordinació general, deixant el contacte més directe amb les empreses als governs subestats, i s'ha centrat sobretot en la defensa dels interessos de les grans empreses industrials espanyoles davant els organismes supranacionals.

Una altra política pública estatal que ha tingut impacte directe en el territori català és la referent a la regulació del sòl, una competència atribuïda a l'Estat, i que estableix que l'estat es reserva la regulació del dret de propietat. L'anàlisi de les diferents lleis que en aquest sentit s'han promulgat a Espanya es realitzarà en detall al capítol 5 d'aquesta recerca. Aquí només es vol destacar com aquestes lleis han tingut un impacte directe en els processos de liberalització del sòl i l'urbanització del territori per la iniciativa privada.

Per últim, recordem que l'estat té importants competències en matèria d'infraestructures bàsiques com les autopistes i les autovies, i que la seva inversió a Catalunya té un dèficit històric important, amb una dotació infraestructural que és inferior al pes d'aquesta en el PIB espanyol. Aquest punt ja s'ha tractat més amunt en aquest capítol, pel que no ens hi estendrem. N'hi hauria prou a recordar que en el cas de Terres de Lleida la construcció de l'autovia A-2 es va allargar gairebé vint anys, des de la inauguració del primer tram entre Martorell i Igualada a principis del 1990, fins la de l'últim, l'any 2004, entre La Panadella i Santa Maria del Camí. Només aquest darrer tram va tenir un cost de gairebé 87 milions d'euros.⁵⁰

⁴⁹ Diverses notícies destaquen aquest fet:

http://ideas.economiadigital.es/redirect/la_politica_industrial_la_gran_olvidada_de_rajoy_147879_102.html;

<http://www.noticiasdegipuzkoa.com/2016/11/07/economia/espana-relega-a-la-industria-en-el-nuevo-gobierno-en-medio-de-retos-crecientes>

⁵⁰ http://territori.scot.cat/cat/notices/autovia_a_2_tram_de_la_panadella_2004_520.php;

http://elpais.com/diario/2004/07/30/catalunya/1091149639_850215.html

3.5 LES POLÍTIQUES DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA AMB IMPACTE EN L'ACTIVITAT ECONÒMICA (INDUSTRIAL) I EL TERRITORI

La secció anterior ha posat de manifest com les polítiques i programes desenvolupats a Catalunya en matèria de desenvolupament econòmic i planificació territorial s'han d'entendre en un context on cada vegada hi ha més interrelació entre els objectius i principis de les diferents escales de govern. Tot i això, l'autonomia del govern de la Generalitat en matèries com la política industrial o el planejament territorial es elevada, i ha permès desenvolupar polítiques específiques i diferenciades, especialment comparat amb l'escala estatal.

Les competències de la Generalitat en matèria econòmica i de sòl procedeixen de la Constitució Espanyola i es concreten a través de l'Estatut d'Autonomia del 2006, que va ser aprovat definitivament per referèndum popular el 18 de juny de 2006. Un Estatut que, al seu torn, constitueix la reforma de l'Estatut aprovat l'any 1979⁵¹. Tot i les retallades que aquest Estatut va partir en alguns dels seus articles per part del Tribunal Constitucional, aquestes no afecten a les competències que aquí ens interessin, les quals permeten a la Generalitat establir polítiques pròpies en l'àmbit de la política industrial i territorial.

Segons aquest marc legal, la Generalitat té competències en matèries relacionades amb el desenvolupament econòmic i territorial, que li permeten, doncs, desenvolupar polítiques d'acord amb el marc competencial que s'expressen a la figura 3.14:

⁵¹ Text íntegre de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya 2016: <http://www.parlament.cat/document/cataleg/48089.pdf>

Figura 3.14. Competències de la Generalitat en matèria de sòl i promoció econòmica

Competències de la Generalitat en matèria de sòl i promoció econòmica (Estatut d'Autonomia de 2006)	
Article 139. Indústria, artesanía, control metrològic i contrastació de metalls	La Generalitat té competència exclusiva en matèria d'indústria, el que inclou l' ordenació dels sectors i dels processos industrials a Catalunya , la seguretat de les activitats, de les instal·lacions, dels equips, dels processos i dels productes industrials i la regulació de les activitats industrials que puguin produir impacte en la seguretat o la salut de les persones. La Generalitat té també la competència compartida sobre la planificació de la indústria , en el marc de la planificació general de l'economia.
Article 140. Infraestructures del transport i les comunicacions	La Generalitat té competència exclusiva sobre la seva xarxa viària en tot l'àmbit territorial de Catalunya , i també la participació en la gestió de la xarxa de l'Estat a Catalunya.
Article 149. Ordenació del territori i del paisatge, del litoral i urbanisme	Dins aquest article, destaquen les competències relacionades amb l'establiment de les directrius d'ordenació i gestió del territori , del paisatge i de les actuacions que hi incideixen, l'establiment i la regulació de les figures de planejament territorial, les previsions sobre emplaçaments de les infraestructures i els equipaments de competència de la Generalitat i la determinació de mesures específiques de promoció de l'equilibri territorial , demogràfic, socioeconòmic i ambiental. També s'atorga competències en matèria d'urbanisme, en aspectes relacionats amb la regulació del règim jurídic del sòl, la regulació del règim urbanístic (que inclou la determinació dels usos del sòl) , l'establiment i la regulació dels instruments de planejament i gestió urbanístic, i la seva aprovació i la urbanització i l'ús del sòl
Article 152. Planificació, ordenació i promoció de l'activitat econòmica	La Generalitat té la competència per ordenar l'activitat econòmica a Catalunya , en el marc de les directrius de l'Estat, poden desplegar i gestionar plans estatals de foment de l'activitat econòmica i participar en la seva planificació .
Article 158. Recerca, desenvolupament i innovació tecnològica	Competència exclusiva amb relació als centres i les estructures de recerca de la Generalitat i als projectes que aquesta finança i competència compartida de col·laboració amb l'estat en matèria de política de recerca, desenvolupament i innovació . També la seva participació en aquestes matèries a escala europea.
Article 160. Règim Local	La Generalitat determina les competències i de les potestats pròpies dels municipis i dels altres ens locals .

Font: Estatut d'Autonomia de Catalunya 2016

Aquestes prescripcions són les que fan que, en darrer terme, sigui Generalitat de Catalunya l'administració amb un impacte més directe en allò relatiu a les polítiques de desenvolupament territorial (econòmic) a escala catalana, a través dels seus departaments, organismes i centres adscrits. Els organismes responsables d'implementar les competències descrites al quadre anterior són tres: el Departament de Territori i Sostenibilitat, el Departament d'Empresa i Coneixement i el Departament de Presidència.

Resulta convenient, per tant, analitzar en detall aquests departaments i concretament les diferents secretaries i organismes encarregats de desplegar i implementar les polítiques relacionades amb el planejament territorial i de desenvolupament econòmic.

3.5.1 ÀMBIT DEL PLANEJAMENT TERRITORIAL

La política territorial de Catalunya amb impacte en l'activitat econòmica s'articula, com hem esmentat, a través de la Generalitat, qui té, en últim terme, el paper més important en quant a les grans estratègies territorials i el planejament urbanístic. Tot i això, hi ha altres organismes públics amb responsabilitat en el desenvolupament i la gestió de l'urbanisme, especialment

els municipis, però també les diputacions provincials i les institucions metropolitanes (Ferrer, 2001). Els ajuntaments compten, així, amb competències per a la formació i aprovació inicial i provisional del planejament urbanístic municipal i el derivat, fins l'aprovació definitiva, una qüestió que suscita debat entorn les conseqüències que això ha tingut en quant a les dificultats de donar resposta a transformacions del territori d'origen global, amb un instrument d'abast municipal (Nel·lo, 2010). En tot cas, la definició de les lleis i les estratègies de planificació i ordenació territorial queda en mans de la Generalitat de Catalunya, que les desenvolupa i implementa a través de l'actual Departament de Territori i Sostenibilitat (DTS)⁵² i l'Institut Català del Sòl (INCASÒL).

El Departament de Territori i Sostenibilitat té les competències en matèria de territori i urbanisme, així com en planejament territorial, així com en mobilitat i mediambient, una competència aquesta última, que es va unificar amb les de planejament i mobilitat l'any 2012, quan el departament va canviar el seu nom, abans Departament de Política Territorial i Obres Públiques, i va adquirir les competències esmentades. Aquestes competències s'organitzen en diverses direccions generals, sub-direccions i secretaries, així com en diversos organismes vinculats, entre els que destaquen la Subdirecció General d'Ordenació Territorial i Urbanisme i, dins d'aquesta, la Subdirecció General d'Estratègies Territorials i Coneixement. Aquesta estructura és considerablement diferent a la que existia en l'horitzó temporal de la nostra Tesi, fins als anys just posteriors a la crisi econòmica, ja que el canvi de govern produït l'any 2013 va suposar una considerable modificació en la concepció del paper del planejament territorial com a instrument de política pública.

En tot cas, no és l'objectiu d'aquesta Tesi analitzar en detall l'evolució de les polítiques d'ordenació territorial i de sòl a Catalunya, sinó tan sols destacar aquells que, més recentment, han tingut un impacte més directe en la configuració de l'eix A-2 i les reserves de sòl per activitat econòmica en aquest entorn. Ens centrem així, en el Programa de Planejament Territorial creat l'any 2004, del aleshores anomenat Departament de Política Territorial i Obres Públiques (DPTOP), i actualment Departament de Territori i Sostenibilitat (DTS). Aquest programa va permetre "dotar el conjunt del territori de la comunitat autònoma d'instruments de planejament territorial aprovats i vigents", amb el clar objectiu de comptar amb instruments de caràcter supramunicipals (Nel·lo, 2012). Diverses obres ofereixen una extensa anàlisi del procés de desenvolupament d'aquest programa, així com els seus antecedents, entre les que destaquem el llibre *"Ordenar el territorio: La experiencia de Barcelona y Catalunya"* d'Oriol Nel·lo (2012) i *"El Planejament territorial a Catalunya a inici del segle XXI : una nova interpretació i projecció del país"* editat per Margarida Castañer

⁵² Fins l'any 2013 el Departament es va dir "Departament de Política Territorial i Obres Públiques"

(2012) i a aquestes obres ens referim per a un major aprofundiment en aquesta qüestió. En tot cas, l'any 2012⁵³, poc després del canvi de govern a la Generalitat, es va encetar un procés de reforma de les polítiques d'ordenació territorial i urbanisme per part del nou govern, que recentment ha portat a l'inici de la tramitació d'una nova Llei de Territori.⁵⁴

La llei de política territorial vigent (la Llei 23/1983 de 21 de novembre)⁵⁵ estableix tres figures de planejament territorial: el Pla Territorial General de Catalunya, aprovat l'any 1995, els Plans Territorials Parcial, aprovats en diversos anys entre 2007 i 2010 en el marc del Programa de Planejament esmentat⁵⁶, i els Plans Territorials Sectorials relacionats amb infraestructures, serveis o altres elements amb incidència en la totalitat del territori català (Ferrer, 2001). Els plans urbanístics tenen un abast municipal, podent però, abastar-ne més.

Va ser des del Pla Territorial de Catalunya que es va establir la creació dels plans territorials parcials, com instruments que havien de permetre concretar a escala d'àmbits pluricomarcals els seus objectius. El Programa de Planejament encetat el 2003 es va basar en aquest mandat per a desenvolupar 7 Plans Territorials Parcial, que concreten les propostes generals del Pla Català i les actualitzen, en base a 15 criteris base que assegurin la coherència territorial. Aquests criteris s'agrupen segons pertanyin a espais oberts, assentaments urbans o infraestructures (Esteban, 2006) i com exposa el mateix autor, es basaven en "principis ideològics (...) i recullen idees que han estat presents en el debat sobre la sostenibilitat del territori en els darrers anys" (Esteban, 2016:18) entre els que trobem els principis d'equilibri i policentrisme de l'Estratègia Territorial Europea. Entre aquests criteris, n'hi ha diversos que adrecen directament qüestions relacionades amb l'ordenació de l'activitat econòmica i concretament la industrial, tal i com mostra la figura 3.15:

⁵³ ORDRE TES/110/2013, de 4 de juny, per la qual es crea el Comitè d'experts per a la reforma de les polítiques d'ordenació territorial i d'urbanisme a Catalunya:
http://portaljuridic.gencat.cat/ca/pjur_ocults/pjur_resultats_fitxa/?action=fitxa&mode=single&documentId=637784&language=ca_ES.

⁵⁴ El Govern inicia la tramitació de la Llei de territori, una reforma completa del model, amb caràcter estratègic i amb l'objectiu que sigui estable i duradora:
http://www.govern.cat/pres_gov/AppJava/govern/notespremsa/295662/govern-inicia-tramitacio-llei-territori-reforma-completa-model-caracter-estrategic-lobjectiu-estable-duradora.html

⁵⁵ Text consolidat de la llei:
http://portaljuridic.gencat.cat/ca/pjur_ocults/pjur_resultats_fitxa/?action=fitxa&mode=single&documentId=15808&language=ca_ES

⁵⁶ Decret 142/2005, de 12 de juliol, d'aprovació del Reglament pel qual es regula el procediment d'elaboració, tramitació i aprovació dels plans territorials parcials:
http://portaljuridic.gencat.cat/ca/pjur_ocults/pjur_resultats_fitxa/?action=fitxa&mode=single&documentId=374247&language=ca_ES

Figura 3.15. Criteris del Programa de Planejament Territorial amb relació amb l'activitat econòmica

Àrea	Criteri	Objectiu
Espais oberts	2	Protegir els espais naturals, agraris i no urbanitzables en general com a components de l'ordenació del territori
	4	Moderar el consum de sòl
Assentaments	8	Propiciar la convivència d'activitats i habitatge a les àrees urbanes i racionalitzar la implantació de polígons industrials o terciaris
	10	Vetllar pel caràcter compacte i continu dels creixements
	11	Reforçar l'estructura nodal del territori a través del creixement urbà
Infraestructures	14	Atendre especialment la vialitat que estructura territorialment els desenvolupaments urbans

Font: Elaboració pròpia en base a Generalitat de Catalunya, 2005

Com es veu a la figura 3.15, aquests criteris estableixen directriu per reduir el consum del sòl no urbanitzable, per ordenar el consum excessiu de sòl, una problemàtica que, com veurem en els capítols posteriors, s'ha produït especialment a la Regió Metropolitana de Barcelona, com indica el mateix document oficial sobre els criteris (Generalitat de Catalunya, 2005), però també a l'entorn territorial objecte de la nostra recerca. D'altra banda, els criteris que adrecen més directament el sòl d'activitat econòmica deixen clar que és necessari controlar la proliferació de polígons de mida petita i mitjana que va ser la tònica fins aleshores, i potenciar en tot cas "aquells que tinguin un interès territorial estratègic i suficient dimensió". Per últim, es pot destacar, en referència a les infraestructures, la prioritat que es dona a aquells eixos amb capacitat estructurant del territori que els envolta, i en aquest sentit, es pot considerar que l'eix de l'A-2 estaria entre aquests, un aspecte que analitzem més endavant.

Els set plans territorials parcials⁵⁷, així, varen desenvolupar de forma específica i en base als criteris i plantejaments esmentats, l'ordenació territorial bàsica per "coordinar, orientar i vincular el planejament urbanístic" com instruments de planificació física amb recomanacions, directrius i normativa per al planejament urbanístic municipal (Nel·lo, 2012:51). Cada pla territorial presentava una estructura similar on s'establien, en base a uns escenaris socioeconòmics i demogràfics⁵⁸ i als criteris descrits, una sèrie de propostes i

⁵⁷ A la pàgina web del Departament de Territori i Sostenibilitat es poden consultar els 7 Plans Territorials Parciais complets:

http://territori.gencat.cat/ca/01_departament/05_plans/01_planificacio_territorial/plans_territorials_nou/

⁵⁸ Aquests escenaris es basen en estimacions de l'evolució de la població fins a 2026 partint de la demanda de llocs de treball generada per un determinat creixement del PIB, el que determinava les necessitats màximes d'habitatge i sòl per activitat econòmica. El model va ser desenvolupat per l'arquitecte J.M. Carrera Alpuente i l'economista Antònia Mones (2005), i va ser la base per a l'avaluació econòmica que es va realitzar per a tots els Plans Parciais (Bosch, Capel, et al. 2007). Tot i que estableixen uns escenaris de creixement, que arrel de la crisi es poden

anàlisi de les necessitats de sòl per a cadascuna de les àrees d'actuació, espais oberts, assentaments i infraestructures. També establia, de forma innovadora, que tots els Plans Territorials Parcials havien de comptar amb una avaluació ambiental i una avaluació econòmica, així com un informe de participació ciutadana. Davant la concreció específica de la resta d'instruments de planejament (plans d'ordenació urbanística, plans especials urbanístics, plans territorials sectorials, projectes d'infraestructures) els plans territorials parcials "haurien de posar l'accent en l'establiment de les coherències espacials necessàries per a facilitar un desenvolupament sostenible" (Generalitat de Catalunya 2005). Si bé el canvi de govern produït l'any 2010 va suposar un canvi d'orientació respecte les polítiques territorials, i va comportar la desaparició del Programa de Planejament, els Plans Territorials Parcials segueixen vigents, tot i que l'ordenació territorial sembla haver deixat de ser un aspecte prioritari per als successius governs⁵⁹. A la secció 3.6 ens referirem als principals aspectes del Pla Territorial Parcial de Terres de Lleida, aprovat el 2007, amb relació amb l'activitat industrial i les infraestructures de transport.

Un cop presentat breument el Departament de Territori i Sostenibilitat, amb competències que afecten la configuració de l'activitat econòmica en termes de sòl en el territori, la protecció del sòl urbanitzable i l'estructura general de les infraestructures, ens referim ara breument a l'altre agent institucional que dins la Generalitat, té un paper determinant en matèria de sòl: l'Institut Català del Sòl (INCASÒL). Aquest institut va ser creat l'any 1980 com a organisme autònom de caràcter comercial, "*amb competències urbanístiques en matèria de planejament i gestió en els supòsits que operi com administració actuant, podent ésser receptora de la cessió a títol gratuït o de l'alienació directa de terrenys, del patrimoni públic de sòl i habitatge*⁶⁰." En el cas del sòl d'activitat econòmica, té per tant competències en la promoció i comercialització de sòl per a activitat econòmica, a través de diversos mecanismes com l'adquisició de terrenys, la reparcel·lació, les expropiacions o els acords amb els municipis – a través dels consorcis urbanístics, basant-se en les directrius i ordenacions del Departament de Territori i Sostenibilitat. També elabora, a petició d'ajuntaments o altres entitats públiques encarregats de gestió, com ara la rehabilitació d'instal·lacions públiques o la comercialització de polígons públics.

Ens limitem aquí a destacar els punts principals d'actuació que tenen relació amb aquestes competències, i concretament amb l'objectiu de l'equilibri territorial. A partir de l'anàlisi de les memòries més recents de l'INCASÒL, assenyalarem els aspectes que reflecteixen aquesta

veure com optimistes, per als primers anys de l'estimació eren relativament moderats i, quan es va fer la seva revisió, no varen resultar excessivament elevats.

⁵⁹ <http://oriolnello.blogspot.com.es/2012/>

⁶⁰ Pàgina web d'INCASÒL: <http://INCASÒL.gencat.cat/ca/1-INCASÒL/>

qüestió. No hem volgut fer una anàlisi “històrica” exhaustiva de l’INCASÒL i el seu paper en la vertebració del territori, una qüestió que va ser abordada en el llibre “INCASÒL. 30 anys. L’enfortiment del territori i del país” (INCASÒL, 2010), sinó posar de manifest aquesta visió general, en la dècada més recent, sobre el sòl d’activitat econòmica a territoris “perifèrics” (respecte la regió metropolitana de Barcelona). En tot cas, les entrevistes en profunditat ens permetran aprofundir en la qüestió en el capítol pertinent.

La figura següent (3.16) mostra els principals objectius de l’INCASÒL des de l’any 2002 fins el 2014 referents a la seva activitat relacionat amb sòl d’activitat econòmica, tal com s’especifiquen en les Memòries que publica el mateix institut. S’hi pot copsar l’evolució del model de re-equilibri territorial, des de una visió que vol assolir un desenvolupament el més homogeni possible arreu del territori, cap a una progressiva incorporació, coincidint amb la crisi econòmica i financera que esclatà el 2008, de criteris relacionats amb la competitivitat i eficiència econòmica, així com l’existència de demanda prèvia a l’hora de localitzar les intervencions de l’Institut sobre el territori. A partir de 2010 s’incideix en la conveniència de centrar esforços inversors a la Regió Metropolitana de Barcelona, si bé no es considera que hi hagi una sobredimensió d’oferta enfront la demanda, sinó que el baix nivell de comercialització de certes intervencions es deu a la manca d’una tasca “ordenada i coordinada que permeti atraure activitat econòmica” (INCASÒL, 2010).

Figura 3.16 Resum dels principals objectius descrits a les Memòries INCASÒL. 2002-2014

Any de la Memòria	Objectius que apareixen a les Memòries anuals d’INCASÒL
2002	L’objectiu de la política industrial és assegurar el re-equilibri territorial i l’urbanisme de qualitat
2003	S’advoca per la promoció de sòl per a usos industrials i de serveis arreu del territori, que permeti el desenvolupament equilibrat del teixit productiu a tot Catalunya amb l’objectiu d’acomplir la política de re-equilibri territorial de la Generalitat
2005	Si bé segueix l’objectiu de desenvolupar sòl en aquelles àrees del territori en què el mercat té dificultats per fer-ho, es comença a introduir la necessitat de desenvolupar el sòl d’activitat econòmica als territoris amb major demanda. S’introdueix també la vocació plurimunicipal de les actuacions estratègiques, que han de vetllar per concentrar l’activitat sempre que sigui possible.
2006	Es crea el programa de Sòl 2005-2008, un potent pla d’activació de sòl residencial i industrial, a partir del qual es desenvolupen una sèrie d’actuacions estratègiques en sòl d’activitat econòmica, si bé segueixen les actuacions “re-equilibradores”, Es busca la renovació dels teixits urbans de tipus industrial i el trasllat d’empreses ubicades en els nuclis urbans cap a nous sectors amb millors accessos a les principals vies de comunicació i millors serveis.
2007	S’aprofundeix en el Programa de Sòl 2005-2008, i es redacta el “Llibre d’Estils dels sectors d’Activitat econòmica”, amb criteris per a la producció de sòl. Es procura desenvolupar sectors d’abast supramunicipal i d’altres que re-equilibrin l’activitat productiva al territori.

2008	S'esmenta per primer cop la crisi econòmica i com INCASÒL ha de fer front a endeutament. Els objectius són similars als de l'any anterior. S'introdueixen noves fórmules de comercialització i models de negoci per al sòl propi com són el dret de superfície, el lloguer a llarg termini o l'opció a compra durant un termini llarg.
2009	Amb l'aprofundiment de la crisi econòmica, INCASÒL pateix una caiguda de les vendes i del volum de negoci. El criteri d'intervenció passa a estar vinculat a l'execució dels projectes amb major demanda i el seu finançament. Es fa un Pla Estratègic de sòl per a activitats empresarials, donant prioritat a aquelles inversions que poden suposar un retorn garantit. Segueixen les opcions de comercialització alternatives a la venda.
2010	La creació d'incentius es planteja com a mesura per fer més atractiva l'oferta comercial de l'INCASÒL. Es dona prioritat a aquelles inversions que poden suposar un retorn garantit i es fa política de màrqueting territorial, amb el Pla de comercialització de sòl d'Activitat Econòmica i la campanya "ARA + FÀCIL" oferint descomptes directes de fins el 30% i més flexibilitat de les condicions contractuals-
2011	Es segueix insistint en la necessitat de prioritzar i dur a terme aquelles accions i inversions que generin activitat econòmica i llocs de treball i prioritzar les actuacions en funció de la demanda de sòl per a usos industrials i en territoris competitiu com l'Àrea Metropolitana de Barcelona.
2012	Els objectius es centren en com fer més competitiu i ajustat a la demanda als "productes" que ja té l'INCASÒL, prioritzant novament aquelles inversions que poden suposar un retorn garantit. S'introdueix de forma específica la qüestió dels projectes d'interès supramunicipal amb un gran impacte d'activitat econòmica i la necessitat de fer prospectiva de localització. Sobre el sòl ja desenvolupat, s'esmenta la necessitat d'adaptar-lo als usos i programes requerits actualment per les empreses i revisar els preus de venda i condicions de pagament.
2013	Els objectius passen per l'adaptació al mercat i als projectes estratègics basats en clústers (es parla del projecte Barcelona-World (CRT Vila-seca i Salou). Es prioritza treballar sota demanda i en base a Plans directores urbanístics estratègics, deixant inactius els projectes sense demanda contrastada.
2014	Els objectius esmentats són el treball per dinamitzar l'economia, captar inversions i generar ocupació. Per tal d'assolir aquests objectius, les actuacions es centren en el treball a demanda i el desenvolupament dels Plans Directores Urbanístics (PDU) que permetin una reactivació industrial amb un retorn econòmic ràpid. Es centra la inversió en projectes consolidats (Viladecans i Cerdanyola)

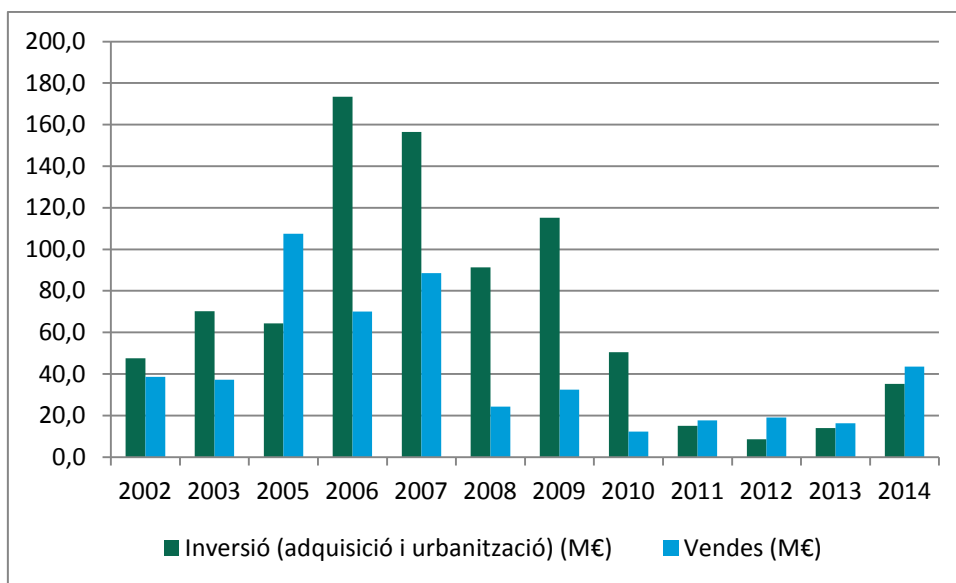
Font: Elaboració pròpia en base a les Memòries INCASÒL entre 2002 i 2014

A partir de les memòries s'han extret les dades referents a les inversions totals (adquisicions de sòl més obres d'urbanització i acondicionament) que INCASÒL ha fet en sòl per activitat econòmica, així com les vendes realitzades, entre 2002 i 2014. En aquest període INCASÒL ha realitzat inversions en sòl d'activitat econòmica per un valor total de 841,7 M€, i ha venut sòl per un import total de 507,08 M€.

La figura 3.18 mostra aquestes dades de forma comparativa. Com es pot observar, en la majoria d'anys analitzats les inversions superen les vendes realitzades, excepte l'any 2005 i ja després de l'esclat de la crisi econòmica, a partir de 2012, el que de fet tindria a veure amb la considerable reducció de les inversions que s'observa a partir de 2010 que no amb un augment de les vendes, excepte l'any 2014 on ja es comença a copsar una certa recuperació.

El gràfic mostra també la reducció de les inversions i les vendes a partir de la crisi econòmica, essent més visible en les vendes que en les inversions, si bé a partir de 2011 totes dues es redueixen de manera considerable.

Figura 3.17. Adquisicions i vendes de sòl per activitat econòmica per part d'INCASÒL. 2002-2014

Font: Elaboració pròpia en base a dades de les Memòries d'INCASÒL

Aquestes dades il·lustren així, l'evolució dels objectius de les memòries que hem descrit anteriorment, passant d'una política basada en la generació d'una oferta considerable, que fins abans de l'esclat de la crisi econòmica es corresponia amb unes vendes de volum considerables, a una aturada important de les adquisicions, amb unes vendes que també es redueixen de forma important però amb una recuperació a partir de 2012.

En tot cas, podem afirmar que INCASÒL ha estat un actor clau en la generació d'una oferta de sòl d'activitat econòmica arreu del territori català, com a eina de re-equilibri territorial, que s'ha anat modificant, per esdevenir més orientada a la demanda (creant fórmules de comercialització del sòl com el dret de superfície o el lloguer a llarg termini) i amb major èmfasi en la cooperació amb els ajuntaments en forma de consorcis.

Aquest apartat ha exposat les competències i funcions de dos organismes de la Generalitat amb un paper determinant en la distribució i localització en el territori català de sòl d'activitat econòmica, unes actuacions que, com veurem més endavant en aquest capítol, han tingut una clara incidència en el territori lleidatà, i l'entorn de l'eix A-2. La informació recollida en aquest apartat també servirà com a base per a les entrevistes en profunditat a

representants d'aquests dos organismes, que permetran aprofundir en les preguntes de recerca i hipòtesis plantejades a la nostra recerca.

3.5.2 ÀMBIT DEL DESENVOLUPAMENT ECONÒMIC

Són dos els organismes de la Generalitat que tenen competències en matèria de promoció econòmica actualment: el Departament de la Vicepresidència i d'Economia i Hisenda i el Departament d'Empresa i Coneixement.

La divisió de funcions entre aquests dos departaments, així com la seva denominació concreta ha anat canviant en el temps, però entre tots dos exerceixen i desenvolupen les competències de la Generalitat en matèria d'economia, ocupació i coneixement.

Amb motiu de l'inici de la XI legislatura del Govern de Catalunya es va produir una nova divisió de funcions entre aquests dos departaments. Si en la legislatura anterior el departament d'Economia comptava també amb les competències en matèria d'Universitats i recerca, ara aquestes ha passat a dependre del Departament d'Empresa i Coneixement, que abans s'anomenava Empresa i Ocupació. Aquest canvi suposa que es coordinen des del mateix departament dos qüestions claus per al creixement econòmic i la competitivitat d'un país com son el món de l'empresa i l'ocupació i el del sistema d'ensenyament superior i recerca. Amb això es participa d'un discurs creixent que demana reunir les polítiques relacionades amb l'empresa amb aquelles relacionades amb el món de la recerca, per crear un sistema d'innovació més efectiu. D'aquesta manera, mentre que el Departament d'Economia s'encarrega de definir la política econòmica del govern català i de controlar les finances públiques, i per tant les seves polítiques no tenen com a objecte directe l'escala territorial local ni el sector privat com a tal, és en canvi el Departament d'Empresa i Coneixement el que s'encarrega de les polítiques més directes de promoció i competitivitat econòmica, i, amb la seva nova configuració, de la gestió i foment del sistema universitari i de coneixement en un sentit ampli. És per tant aquest departament on es desenvolupen les polítiques i programes que interessin per a aquesta recerca.

Figura 3.18 Àmbits d'actuació del Departament d'Empresa i Coneixement

Empresa i treball autònom	Inspecció de Treball
Comerç	Mobilitat laboral internacional
Consum	Ocupació
Economia cooperativa	Relacions laborals i qualitat del treball
Energia, mines i seguretat industrial	Seguretat i salut laboral
Estrangeria	Telecomunicacions i societat de la informació
Igualtat	Turisme
Indústria	Universitats i recerca

Font: Pàgina web del Departament d'Empresa i Coneixement

Està organitzat en un Gabinet del Conseller i una Secretaria General d'Empresa i Coneixement. Dins d'aquesta, hi ha dues secretaries: l'encarregada d'empresa i competitivitat i la d'Universitats i recerca.

La Secretaria d'Empresa i Competitivitat té entre les seves funcions l'impuls i la promoció d'iniciatives en l'àmbit de l'empresa que siguin d'interès per a la competitivitat de l'economia catalana, així com planificar les polítiques en aquestes matèries i fer seguiment de l'execució de les línies d'actuació. D'aquesta secretaria depenen els organismes amb una competència més directa de suport a la competitivitat de l'empresa i en la promoció econòmica, així com la política industrial. Es tracta de l'Agència Catalana per a la Competitivitat de l'Empresa (ACCIÓ) i l'Empresa de Promoció i Localització Industrial de Catalunya S.A.

De fet ACCIÓ és l'organisme que engloba totes les activitats i competències en promoció econòmica, en un sentit ample. Aquest organisme va ser creat a principis dels 2000 sota el nom de Centre d'Innovació i Desenvolupament Empresarial (CIDEM) i fins l'actualitat ha desenvolupat un seguit de programes i polítiques amb l'objectiu de promoure el desenvolupament de clústers en diferents segments d'activitat més o menys consolidats i en diferents àmbits territorials catalans, partint de concentracions tradicionals d'activitat econòmica de diferents sectors.

Actualment ACCIÓ compta amb 4 línies de programes dirigides a empreses, a més de ser el responsable de la implementació de la Política Industrial Sectorial 2014-2020⁶¹ que va aprovar la Generalitat de Catalunya el 2012. Aquestes quatre línies estan obertes a empreses (sobretot petites i mitjanes) de Catalunya, i adrecen qüestions d'ajuts i finançament; internacionalització; innovació i tecnologia i coneixement empresarial, a més de publicar

⁶¹ <http://accio.gencat.cat/cat/empresa-ACC10/politica-industrial-sectorial/>

diversos butlletins i documents relacionats amb temàtica empresarial (exportacions, situació del sector industrial, monografies temàtiques...). La Política Industrial Sectorial 2014-2020 emmarca aquestes línies de programes, i correspon de fet a la nova estratègia industrial de Catalunya, basada en els requeriments de l'Estratègia Europa 2020. Tal i com es destaca en el document de referència: "Catalunya té la voluntat d'aprofitar l'oportunitat que representa l'estratègia Europa 2020 i la seva aposta per la indústria i per l'especialització intel·ligent (...), el que s'articula a través dels set àmbits d'especialització industrial (que hem assenyalat a la figura 3.7), amb "un enfocament sectorial al voltant de les estratègies i projectes concrets de millora competitiva de les nostres pimes" (Generalitat de Catalunya, 2012b i 2015).

ACCIÓ té presència al territori català a través de les delegacions territorials, una per província, a més de realitzar visites puntuals a municipis o altres administracions per qüestions relacionades amb l'atracció d'inversions. En tot cas, la valoració sobre la seva relació amb les qüestions de planejament territorial i desenvolupament de sòl d'activitat econòmica s'abordaran de forma específica per al cas de l'entorn de l'eix A-2 en el capítol corresponent de la nostra Tesi, el que permetrà aprofundir en la coordinació i alineació de les polítiques econòmiques i territorials a Catalunya, pel cas concret que ens ocupa.

De forma general, la dimensió territorial de les polítiques de promoció econòmica per part d'ACCIÓ s'emmarca en l'estratègia de política industrial i recolzament a l'empresa, encetada a principis dels anys 80, amb la recuperació de l'autogovern, passant d'actuacions puntuals al desenvolupament de models més complexes d'intervenció, amb una major orientació cap a la petita i mitjana empresa (Velasco, 2000). La política d'ACCIÓ (que finalment està emmarcada en la visió general de la Generalitat de Catalunya) ha adreçat, si bé de manera indirecta, la qüestió territorial, especialment a través del seu programa de clústers i, més recentment, a través de la Política Industrial Sectorial 2014-2020 i la seva concreció en l'Estratègia d'Especialització Intel·ligent de Catalunya RIS3CAT, a la que ja ens hem referint anteriorment en aquest capítol. Exposem breument aquestes iniciatives referint-nos de forma específica a com adrecen la qüestió territorial.

El programa de clústers (veure Hernández, 2013 per a una extensa revisió) es va crear l'any 1993, i buscava millorar la competitivitat dels clústers identificats arreu del territori, fent servir les metodologies de districtes industrials, i que tenien origen en la concentració històrica d'activitats econòmiques al territori, tal i com s'ha exposat a l'apartat 3.2.1. Era una política de tall "territorial-sectorial" que recolzava aquests clústers, de mida sovint reduïda, i que a partir del canvi de segle es dona per conclosa, per centrar-se de forma més específica en reforçar la capacitat innovadora de les empreses (Callejón i Quevedo, 2001). En tot cas,

segons l'estudi d'Hernández (2013), la inversió del govern català en indústria en aquest període va ser menor que el d'altres governs autonòmics com València i País Basc. Així, el 1998 Catalunya destinava el 0,66 del seu pressupost en indústria, per sota de l'1,5 de València i el 2,9 del País Basc. Com dèiem, a partir del canvi de mil·lenni, l'anterior política de caire més territorial es complementa amb els programes de reforç de la capacitat innovadora de les empreses, en alineació amb l'aprovació de l'Estratègia de Lisboa a escala europea i els nous objectius dels FEDER (com hem descrit més amunt). L'any 2005 s'aprova el Pla de Recerca i Innovació de Catalunya 2005-2008 (PRI 2005-2008), al que el segueixen el Pla de Recerca i Innovació de Catalunya 2010-2013 (PRI 2010-2013), que esmenta la seva alineació amb les directrius i els programes europeus.

El PRI 2005-2008 feia referència a la necessitat d'augmentar la capacitat del sistema de recerca i innovació arreu del territori per "compensar-ne les mancances actuals amb la creació d'una xarxa d'estructures noves que compensin el dèficit tradicional de grans infraestructures tecnològiques activades des de la demanda" (Generalitat de Catalunya, 2005b:23), així com la implementació d'assessors tecnològics al territori, com a mesures per assolir una distribució més equilibrada dels recursos de recerca i innovació. En aquest pla es va proposar la creació de la xarxa de vivers d'empresa distribuïts territorialment, i es van articular programes d'ajusts i subvencions per a l'impuls de parcs científics i tecnològics a les universitats catalanes. El PRI 2010-2013 fa una referència encara més específica a la dimensió territorial de les seves iniciatives i accions, establint una "estratègia territorial de la R+D", tenint com un dels seus objectius "fer confluïr el valor socioeconòmic del coneixement i la innovació en els diferents entorns i territoris de Catalunya" (Generalitat de Catalunya, 2010:39). Una de les polítiques específiques d'aquest Pla és la capacitat territorial per incorporar coneixement i innovació, establint tres tipologies d'àmbits: regions del coneixement (7), amb una major confluència dels actors de la triple hèlix; les ciutats i pols urbans innovadors; i els entorns d'innovació rural. El PRI preveia 73 M€ entre 2010 i 2013 dedicats a l'impuls de parcs científics i tecnològics (30M€) i dels diferents entorns territorials d'innovació (36M€) (Generalitat de Catalunya, 2010).

Més recentment, i coincidint amb la nova estratègia europea Europa 2020, la Generalitat ha reorientat la seva política de recolzament a les empreses i al desenvolupament territorial, a través del model RIS3 (Research and Innovation Strategies for Smart Specialisation). Com s'ha desenvolupat més amunt, per tal d'obtenir accés als FEDER, els governs regionals han hagut de desenvolupar una estratègia que establís les àrees d'especialització del seu territori, el que va portar la Generalitat a desenvolupar l'estratègia ECAT2020 i la RIS3CAT, amb les quals es va definir la ja esmentada estratègia industrial basada en els àmbits sectorials líders,

en la que s'aposta per a una indústria més intensiva en innovació, talent i en l'especialització del territori en les fortaleses del mateix. Dins aquestes activitats industrials, l'agroindústria és una de les escollides. Aquesta estratègia s'ha concretat en una sèrie de convocatòries entre les que trobem els Projectes d'Especialització i Competitivitat Territorial⁶². Aquests es basen en que cada territori subregional esculli, dins les especialitzacions de la RIS3CAT, aquelles on presenten majors oportunitats de creixement innovador.

La coordinació entre la política dirigida a l'empresa, la internacionalització i l'atracció d'inversions, que duu a terme ACCIÓ, i aquests programes de recerca i innovació és un tema encara per explorar, si bé es pot afirmar que l'aprovació de l'estratègia RIS3CAT té la coordinació com un dels seus objectius, si bé la seva consecució només es podrà valorar d'aquí un temps. En tot cas, des de la Generalitat de Catalunya existeix la voluntat d'involucrar tots els territoris en la millora de la capacitat d'innovació de les empreses i els sistemes d'innovació (universitats, centres tecnològics, actuacions de les administracions públiques locals) com queda reflectit en els diferents descrits en aquesta secció.

3.6 ACTORS INSTITUCIONALS RELLEVANTS A TERRES DE LLEIDA EN L'ÀMBIT DEL PLANEJAMENT TERRITORIAL I EL DESENVOLUPAMENT ECONÒMIC

En aquesta secció fem un repàs als principals actors que tenen incidència en el desenvolupament del territori i la seva activitat econòmica industrial a l'entorn de les Terres de Lleida. Aquests actors han estat identificats a través de consulta bibliogràfica i la cerca per internet i el coneixement que l'autora va adquirir durant la seva estada a la Càtedra de Competitivitat i Desenvolupament Regional de la Universitat de Lleida, assegurant-nos que hi quedessin reflectits els agents institucionals de la governança multinivell amb paper en la temàtica de la nostra recerca. En els capítols posteriors, i especialment en el referent a l'anàlisi de les nostres hipòtesis a través de les entrevistes en profunditat a agents, analitzarem amb detall el paper que els actors identificats han tingut en l'objecte de la nostra recerca. Els presentem aquí de manera general, fent referència a la seva relació amb les qüestions territorials i de desenvolupament econòmic, tenint present la necessitat d'examinar tant agents tant públics com privats, així com del món de la recerca.

⁶² <http://web.gencat.cat/ca/tramits/tramits-temes/Projectes-despecialitzacio-i-competitivitat-territorial-PECT-emmarcats-en-la-RIS3CAT-i-en-el-Programa-operatiu-FEDER-Catalunya-2014-2020?evolutiuTramit=1>

La taula següent mostra de forma resumida, els actors que hem identificat, assenyalant de forma genèrica la intensitat de les seves accions en els àmbits de planejament territorial i de promoció econòmica. Es necessari esmentar que en el cas dels municipis, hem optat per seleccionar aquells que, per la seva dimensió i importància en el sistema territorial lleidatà, tenen una major capacitat de desenvolupament de programes i polítiques, fixant-nos doncs en les capitals comarcals de l'entorn de l'eix A-2. Tanmateix, també hem volgut seleccionar altres dos municipis que, com es veurà en els capítols posteriors, concentren una considerable superfície de sòl per activitat econòmica i són, per això, també rellevants a la nostra recerca. La resta són actors amb capacitat d'actuació supramunicipal, ja sigui d'abast provincial o en l'àmbit territorial de Terres de Lleida.

Taula 3.3 Actors de l'àmbit de Lleida amb polítiques relacionades amb el desenvolupament territorial i econòmic

Institució	Desenvolupament territorial	Desenvolupament econòmic
Diputació de Lleida		
Ajuntament de Lleida		
Ajuntament de Cervera		
Ajuntament de Mollerussa		
Ajuntament de Tàrraga		
Ajuntament de Bell-lloc d'Urgell		
Ajuntament de Torrefarrera		
Universitat de Lleida		
Pla Territorial Parcial de Terres de Lleida		
INCASÒL		
Globalleida		
Cambra de Comerç de Lleida i Tàrraga		
PIMEC		

Font: Elaboració pròpia

Abans d'entrar a analitzar en detall aquests actors i les seves polítiques i programes es necessari recordar que la capacitat d'actuació dels governs locals depèn de les competències que en matèria de desenvolupament territorial i econòmic tenen atorgades segons l'ordenació jurídica vigent, la Constitució Espanyola i l'Estatut de Catalunya, així com les lleis que regulen el règim local. Així els governs locals a Catalunya (entesos com el conjunt d'organismes subregionals ja siguin d'escala municipal, com els Ajuntaments, com supramunicipal com diputacions, consells comarcals, mancomunitats) compten amb competències diferenciades en aquests dos àmbits, a més d'aquelles que els hi poden delegar des d'altres nivells administratius. Entre la varietat de governs locals dos són els que tenen, en el cas de Terres de Lleida, major incidència en el territori: la Diputació i els Ajuntaments.

La primera és una figura que té origen en el segle XIX però que juga encara avui a Terres de Lleida (com les de la resta del territori català), un paper important com a intermediari entre municipis i govern central. Té competències en la coordinació de serveis municipals, assistència i cooperació jurídica, econòmica i tècnica especialment als municipis més petits, o amb menor capacitat econòmica y de gestió. En quant a l'àmbit econòmic, la legislació vigent estableix que pot tenir competències per al foment del desenvolupament econòmic i social i en el planejament del territori provincial.⁶³ El paper de les Diputacions és doncs rellevant com a proveïdora de serveis a municipis més petits, i les seves actuacions en qüestions més estratègiques depèn de les capacitats i voluntat de cadascuna. Com veurem en aquesta secció, la Diputació de Lleida compta, en aquest sentit, amb diverses iniciatives estratègiques en àmbits com la logística o el turisme, però una menor presència en la promoció econòmica més general i en la planificació territorial.

Els Ajuntaments catalans tenen competències diferenciades segons la seva grandària. Així, hi ha una sèrie de competències bàsiques, per a tots els municipis, que inclouen la provisió de serveis bàsics (que s'amplien segons augmenta la mida del municipi) i una sèrie de competències generals, entre les que s'inclouen l'ordenació, gestió i execució urbanística i la prestació de serveis socials i promoció del municipi (Navarro Bergas, 2010), tenint per tant una elevada incidència en els dos àmbits d'aquesta recerca. Hem de fer notar que el paper dels municipis en el desenvolupament territorial i econòmic ha estat objecte de nombrosos anàlisis, en el marc dels processos de descentralització de les polítiques i de valorització de les capacitats dels entorns locals que ja hem discutit en el capítol anterior. Ara destaquem tan sols com, en el cas català i en l'àmbit de la promoció econòmica, les actuacions han esdevingut, des dels inicis de la democràcia fins a l'actualitat, cada cop més estratègiques i orientades a desenvolupar les capacitats econòmiques locals, a partir dels recursos propis i en col·laboració amb altres agents del territori (Gomà i Subirats, 2001). En l'àmbit de l'urbanisme, els mateixos autors destaquen com, a partir de finals del 1990, s'observa en la planificació municipal, un major interès per vincular l'ordenació urbanística amb una visió de conjunt del territori municipal. En tot cas, també cal recordar que els ajuntaments pateixen una limitació important de recursos propis, derivada de l'organització de la fiscalitat vigent el que porta a una situació en que, segons paraules de R. Gomà i J. Subirats els municipis "tenen un ampli marge de maniobra i decisió (autonomia), tot i que aquest es veu acotat per la limitació de recursos disponibles (insuficiència) (Gomà i Subirats, 2001:218). En el cas dels ajuntaments de Terres de Lleida aquest fet esdevé particularment important donada la mida

63

https://www.gobiernolocal.org/historicoBoletines/nueva_web/grupos_trabajo/impl_lrsal/02_Regimen_competencial_dp.pdf

reduïda de la majoria dels municipis, llevat de Lleida ciutat, que té, degut a la seva mida i capitalitat, un accentuat protagonisme a l'àmbit.

Fetes aquestes breus consideracions sobre les competències dels governs locals, passem a exposar les intervencions dels actors identificats en els àmbits del desenvolupament territorial i econòmic.

Diputació de Lleida

Ens referim, en primer lloc, a la Diputació de Lleida. Aquesta té entre els seus objectius de govern contribuir al desenvolupament econòmic dels municipis de la província i, en aquest sentit, ofereix diversos ajuts i serveis en àmbits com la cultura, la dotació d'equipaments o la gestió de serveis municipals als municipis més petits (com la gestió de tributs locals) i a altres entitats del territori. Gestiona també programes de la Generalitat de Catalunya, com ara els Plans d'Ocupació, i realitza formació a treballadors públics. Té un paper rellevant en l'àmbit de la promoció turística, a través del Patronat de Turisme, creat l'any 1989, i que gestiona l'oferta turística del conjunt de comarques del territori. Té també programes de promoció econòmica, sobretot ajuts econòmics i d'assessorament a empreses i emprenedors, a través del Patronat de Promoció Econòmica, que també compta amb oferta formativa i d'informació de conjuntura econòmica⁶⁴. El seu paper en qüestions de planejament territorial és molt reduït, i només consta, per exemple, per l'any 2009, una referència a un estudi sobre l'estat del planejament urbanístic a Terres de Lleida. En els últims anys la Diputació ha fet una aposta per desenvolupar la província de Lleida com a plataforma logística, com ja s'ha apuntat més amunt en aquest capítol. El 2015 la Diputació va dur a terme un estudi sobre aquesta qüestió, on feia un acurat diagnòstic d'aquest sector a Lleida, destacant també diferents aspectes de context econòmic del territori de la província, entre els que hi ha referències a les polítiques de promoció econòmica (Diputació de Lleida, 2015:105), entre els que destaquem les següents:

- Falta de projecció i visibilitat dels actius territorials: desconexió i manca de promoció del potencial de la província a nivell nacional junt amb un teixit productiu atomitzat que dificulta l'aparició d'economies d'escala;
- Polígons industrials en mal estat o amb manca de serveis bàsics;
- Dificultats burocràtiques per a l'establiment de noves activitats econòmiques degut a la manca de descentralització d'alguns organismes;

⁶⁴ Pàgina web del Patronat de Promoció Econòmica de la Diputació de Lleida: <http://www.promocioeconomica.cat/salutacions.htm>

- Absència d'entitats financeres arrelades al territori;
- Mancances en les connexions viàries amb Tarragona i les comarques pirinenques;
- Competència d'altres àrees logístiques de Catalunya amb major maduresa del teixit industrial com el Baix Llobregat i la Riera de Caldes, i també amb Saragossa, que té una major dotació d'infraestructures clau (terminats ferroviàries, aeroport, Mercazaragoza..).

Per fer front a aquesta situació i millorar les capacitats del sector logístic a Lleida, l'estudi de la Diputació proposa tres línies d'actuació: la promoció per la millora de les infraestructures; l'impuls de l'oferta logística intermodal i el desenvolupament de la logística al servei del territori, desenvolupant una xarxa de dinamització empresarial, un mapa d'agents, la promoció de zones d'interès logístic) i la promoció de l'R+D+I.

Com es veu amb l'anàlisi anterior, l'estudi revela importants mancances al territori en relació a les infraestructures econòmiques, i la gestió dels actius econòmics, que poden dificultar la seva configuració com un eix logístic competitiu a escala catalana i espanyola, si bé presenta actius importants que han de ser, però, gestionats de forma adequada.

Globalleida

Aquestes mancances identificades a l'estudi, i especialment aquelles relacionades amb la manca de projecció dels actius del territori i l'atomització del teixit productiu, junt amb la necessitat de dur a terme polítiques de promoció econòmica de forma coordinada, varen portar a la creació l'any 2012 de l'organisme públic Globalleida. Es tracta d'un consorci entre l'Ajuntament de Lleida, la Diputació, la Universitat i les Cambres de Comerç de Lleida i Tàrrrega, creat amb la voluntat "d'integrar en una sola entitat tota l'activitat de promoció econòmica i projecció del territori lleidatà així com els recursos que actualment s'hi destinen des de les diferents institucions⁶⁵". Globalleida compta amb tres grans línies d'actuació: empenedoria i creixement; talent i ocupació, i territori, infraestructures i projectes estratègics. Les dues primeres s'orienten a l'empresa i l'emprenedor amb programes d'assessorament, formació i acompanyament pel seu creixement. La tercera està orientada de forma més específica a la cooperació i el desenvolupament local, a promoure projectes estratègics en l'àmbit dels clústers, l'atracció d'inversions i la promoció de grans infraestructures entre les que destaca el Parc Científic i Tecnològic Agroalimentari de Lleida o les activitats de suport a la creació dels clústers de l'oli i del turisme actiu (Globalleida, 2016).

⁶⁵ Segons s'exposa a la presentació de l'entitat a la seva pàgina web: <http://www.globalleida.org/qu%C3%A8-%C3%A9s-globalleida/presentaci%C3%B3>

En la memòria més recent de l'entitat, de 2016, no hi ha referència, en canvi, a actuacions en l'àmbit de polígons d'activitat econòmica i sòl industrial.

Globalleida també duu a terme, en coordinació amb la Diputació, la dinamització de la Xarxa de Centres d'Empreses Innovadores, repartits arreu del territori provincial. Aquests centres varen ser creats en el marc de l'actuació municipal, però amb finançament de la Diputació. Aquesta és una política que s'ha desenvolupat a nombrosos ajuntaments de Catalunya, des de la dècada del 1990, relacionada amb l'auge de la consideració dels governs locals com agents clau per al creixement econòmic dels seus territoris (Alonso i Marión, 2007); el mateix estudi destacava que a Catalunya existien aquell any fins a 30 vivers, la gran majoria ubicats a la província de Barcelona.

Els centres d'empreses innovadores de la província de Lleida varen ser creats entre 2005 (Lleida) i 2013 (Torrefarrera), amb co-finançament de fons europeus, i tenen una estructura similar en quant a tipologia de serveis i espais que ofereixen. Actualment hi ha 14 d'aquests vivers, repartits pel territori de la província a partir de criteris d'equilibri territorial, assegurant que tant les comarques de muntanya com les de la plana comptessin amb aquesta infraestructura, tal i com mostra la figura 3.19.

Figura 3.19. Mapa de la xarxa de Centres d'Empreses Innovadores a la província de Lleida

Font: Pàgina web del CEEI Lleida: <http://ceeilleida.com/>

Aquests centres tenen com objectiu donar suport a la creació d'empreses i models de negoci innovadors, així com recolzar les empreses ja existents en la introducció i millora de capacitats innovadores. Actuen també com a viviers d'empresa, oferint espais a emprenedors i duent a terme programes de formació i divulgació en qüestions relacionades amb la innovació i són gestionats amb personal dels mateixos ajuntaments. Segons dades actuals⁶⁶ aquests viviers allotgen un total de 28 empreses, un 71% de les quals es troben ubicades al CEEI de Lleida ciutat, seguida per les capitals comarcals de Cervera i Tàrrega.

Taula 3.4 Nombre d'empreses instal·lades als CEEI de la província de Lleida. Setembre de 2017

CEEI	Nº empreses instal·lades	% sobre total
Almenar	n.d.	n.d.
Lleida	20	71%
Cervera	8	29%
Tàrrega	5	18%
Balaguer	5	18%

⁶⁶ Consulta de les pàgines web d'aquests centres realitzada el setembre de 2017

Bell-lloc d'Urgell	4	14%
Val d'Aran	3	11%
Solsonès	2	7%
Pallars Subirà	1	4%
Torrefarrera	0	0%
Borges Blanques	0	0%
Pallars Jussà	0	0%
Alt Urgell	0	0%
Alta Ribagorça	0	0%
TOTAL	28	100%

Font: Elaboració pròpia en base a informació de les pàgines web dels centres

L'anàlisi detallat de l'èxit d'aquests vivers requeriria un estudi detallat, que es desvia de la nostra recerca. De totes maneres, els casos de Lleida, Bell-lloc d'Urgell, Torrefarrera, Tàrrrega i Cervera formen part de l'estudi qualitatiu que es duu a terme més endavant en aquesta Tesi.

Universitat de Lleida

Una tercera institució d'abast supramunicipal i que resulta clau i per entendre el desenvolupament econòmic i territorial de Lleida és la Universitat de Lleida. Creada l'any 1991 compta amb ensenyaments generalistes, però també d'específics relacionats amb l'entorn productiu del territori, concretament els estudis agronòmics i forestals. L'any 2013 va aprovar el seu "Pla Estratègic 2013-2016" (UdL, 2013) on estableix com un dels seus àmbits estratègics la relació amb el territori, concretat en a través del desenvolupament d'activitats de formació, recerca i transferència i la prestació de serveis segons demanda del territori. En el mateix document també s'esmenten les 4 àrees d'especialització de la Universitat, entre les que destaquen l'agroalimentació i el desenvolupament social i territorial, comptant a més amb un Pla Operatiu de vinculació amb l'entorn. La Universitat, a través dels seus Departaments i diversos centres de recerca, però també en tant que institució, forma part de diferents iniciatives del territori, com la ja esmentada Globalleida i també el Parc Científic i Tecnològic Agroalimentari. La UdL ha organitzat diversos seminaris i conferències relacionades amb el desenvolupament territorial, que han buscat incentivar la relació entre els actors del territori i la reflexió conjunta sobre el futur del mateix. Destaca també la presència, al llarg dels anys, de diverses càtedres que d'una manera o altre treballen sobre qüestions que afecten el territori com ara la Càtedra d'Emprenedoria, la Càtedra d'Estudis Urbans, Territorials i Ciutats Intermèdies o la Càtedra de Competitivitat i Desenvolupament

Regional.⁶⁷ També es va crear l'any 2015 l'Institut de Desenvolupament Social i Territorial INDEST.

La Universitat és també un dels actors que, junt amb l'Ajuntament de Lleida, ha participat en el PECT presentat per aquest, que ja hem explicat més amunt, amb una clara orientació a treballar en la innovació del sector de l'agroindústria. Ara bé, tot i que el paper de la Universitat en el desenvolupament el territori és un objectiu de la mateixa, el seu impacte efectiu en el mateix s'ha d'analitzar amb major detall, tal i com es mostra, per exemple a l'article "La universidad como agente de desarrollo local. Nuevas formas de gobernanza y de liderazgos", presentat per Laura Capel i Joan Ganau l'any 2014 a la Conferència Anual de l'Associació Espanyola de Ciència Regional.

Altres iniciatives i institucions rellevants d'àmbit supramunicipal

Pla Territorial Parcial de Terres de Lleida

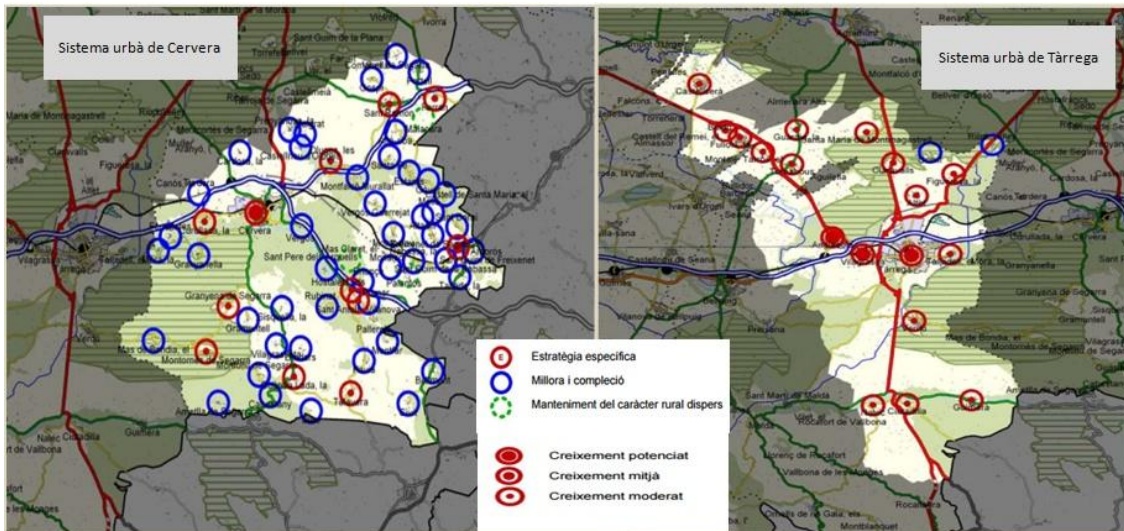
Dins l'àmbit del desenvolupament territorial, el Pla Territorial Parcial de Ponent (Terres de Lleida), aprovat el 2007, ha estat un instrument clau que ha ordenat la planificació d'aquest territori. Com hem referit més amunt en aquest capítol, aquest és un dels 7 Plans Territorials Parcials aprovats en el marc del Programa de Planejament Territorial que es va dur a terme entre 2004 i 2011 per part de l'aleshores DPTOP. El Pla va promoure l'alineació de tots els POUMS que ja s'havien anat desenvolupant al territori, molts d'ells aprovats a mitjans de la primera dècada del 2000. El Pla està integrat per les comarques de les Garrigues, la Noguera, el Pla d'Urgell, la Segarra, el Segrià i l'Urgell, per a les que va establir unes directrius de desenvolupament a partir d'uns criteris de reforçament de les ciutats i principals nuclis urbans, potenciació de l'espai per nous polígons industrials, reforçament de l'accessibilitat viària i ferroviària i preservació de l'activitat agrària i els petits nuclis rurals, així com el patrimoni cultural i econòmic del territori (Generalitat de Catalunya, 2007). El Pla reconeix també la rellevància de l'eix A-2 com a vertebrador d'aquest territori, i al voltant del qual els municipis de l'entorn competeixen per atraure noves oportunitats econòmiques.

Fixant-nos de forma específica en les propostes relacionades amb el sòl per a activitat econòmica, aquestes estan clarament relacionades amb els criteris de reforçament dels nuclis urbans principals i de potenciació dels espais industrials més propers a la trama urbana abans esmentat, així com amb els escenaris socioeconòmics establerts. Respecte a la primera qüestió, el Pla assignava un creixement potenciat a la capital lleidatana i a les altres cinc capitals comarcals; això implica que se'ls atorgaven majors previsions de sòl de

⁶⁷ <http://www.udl.cat/ca/organs/vicerectors/vpie/catedres/>

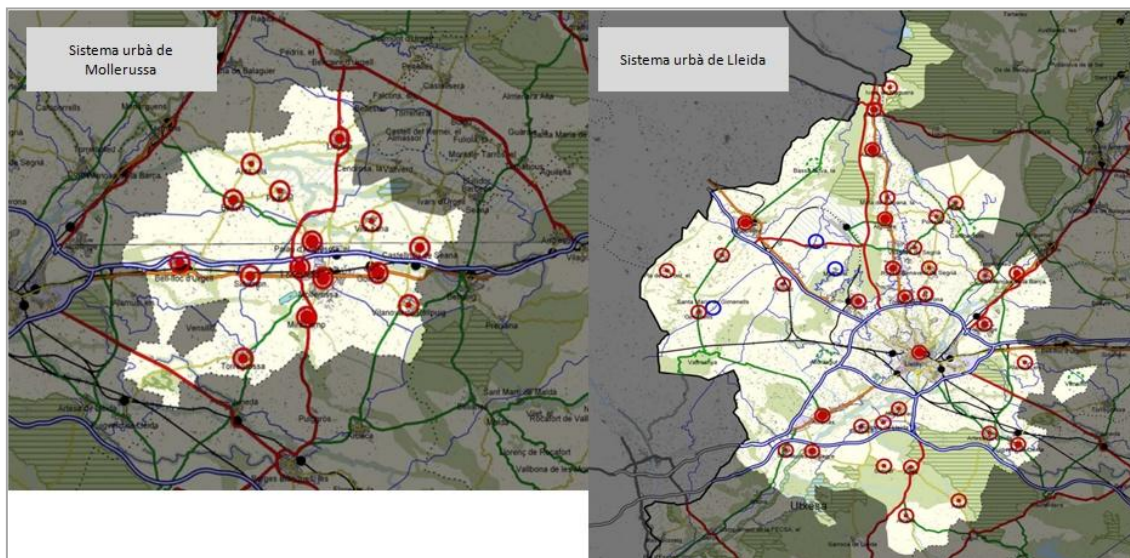
desenvolupament urbanístic de les que resultaven de considerar estrictament la seva demanda endògena (Generalitat de Catalunya, 2007). En quant al sòl per a activitat econòmica (industrial), es proposava un creixement en aquelles comarques on l'estudi econòmic i financer havia definit un creixement de l'ocupació industrial en els corresponents escenaris fins a 2026. Concretament, a la Segarra i l'Urgell es plantejaven uns creixements de la indústria fins situar-la en un pesos més propers a la mitjana catalana, mentre que a la resta de comarques el pes de la ocupació industrial es mantenia en l'horitzó de 2026, el que coincidia amb una menor dotació de sòl per aquesta activitat (IET, 2007). Com exemple, es mostren les propostes de creixement dels assentaments per als sistemes urbans de Cervera, Mollerussa, Tàrrrega i Lleida ciutat.

Figura 3.20 Estratègies de creixement dels assentaments dels sistemes urbans de Cervera i Tàrrrega, definides pel PTP Terres de Lleida.

Font: Pla Territorial Parcial de Terres de Lleida

Figura 3.21 Estratègies de creixement dels assentaments dels sistemes urbans de Mollerussa i Lleida, definides pel PTP Terres de Lleida.

Font: Pla Territorial Parcial de Terres de Lleida

Canal Segarra-Garrigues

Un altra iniciativa clau a les Terres de Lleida, i que es planteja com una palanca per al seu desenvolupament econòmic, és el del Canal Segarra-Garrigues. Aquest canal, una de les obres hidràuliques més importants dels últims anys a Catalunya (i les obres del qual varen començar l'any 2002), havia de permetre dedicar al regadiu més de 70.000 hectàrees de les comarques d'aquest àmbit⁶⁸. L'aprovació de la seva construcció va provocar certa controvèrsia en el territori, que va portar a la constitució del Manifest de Vallbona, on els agents públics i privats exposaven la necessitat de reflexionar sobre com s'havia d'aprofitar l'oportunitat que el canals suposava, però seguint criteris de sostenibilitat mediambiental, social i econòmica i de retorn per al territori (Aldomà, 2005). Actualment es considerat com un element clau per a la competitivitat del sector agroalimentari de les Terres de Lleida, i de fet, com veurem més endavant, forma part d'una iniciativa recent en el marc dels projectes d'especialització i competitivitat territorial presentats des d'aquest àmbit, que promou la Generalitat en el marc del nou període de finançament FEDER 2014-2020.

Actuació de l'INCASÒL a Terres de Lleida

l'Institut Català del Sòl ha estat, i continua sent un actor essencial en el desenvolupament territorial i fins a un cert punt econòmic de Lleida. Concretament, ha intervingut de forma directa en l'adquisició de sòl, la seva urbanització i millora i la comercialització del mateix, de

⁶⁸ http://territori.scot.cat/cat/notices/2013/07/canal_segarra_garrigues_3218.php

forma intensiva des de principis del segle XXI. Hem vist més amunt que la política de l'INCASÒL sobre el sòl d'activitat econòmica s'ha basat en aquests anys en la provisió de sòl d'aquest tipus arreu del territori català, amb una voluntat de "re-equilibri" que és esmentada entre els seus objectius d'actuació. En el cas de Terres de Lleida, INCASÒL ha realitzat inversions considerables entre 2002 i 2014, tant en municipis centrals del sistema urbà d'aquest territori com Lleida, Tàrrrega o Cervera, com a municipis més petits (Bell-lloc d'Urgell, Alcarràs o Bellpuig).

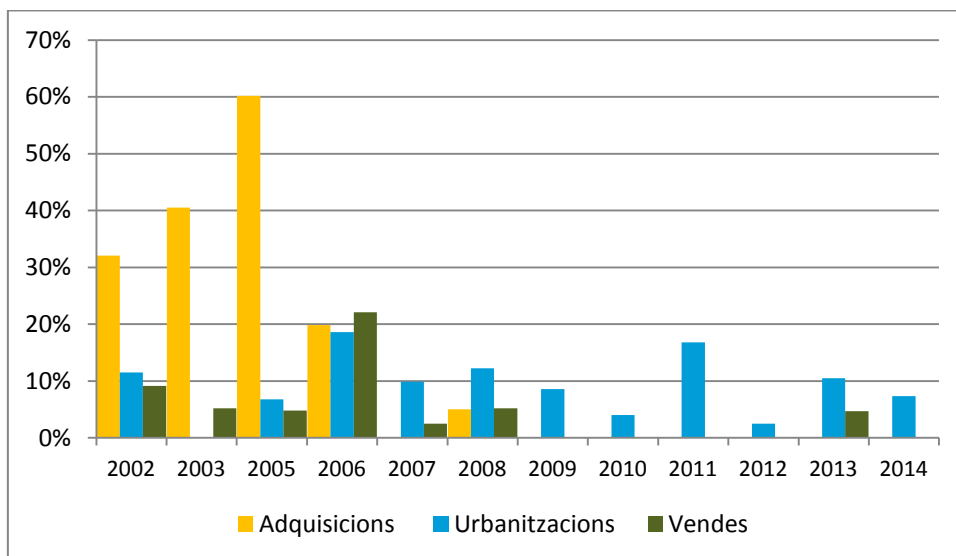
S'ha analitzat la informació sobre adquisicions, inversions, urbanització i comercialització de sòl i equipaments relacionats amb l'activitat econòmica que consten a les memòries anuals de INCASÒL entre 2002 i 2014 (l'última disponible)⁶⁹, per contrastar aquelles realitzades a l'entorn dels municipis de l'eix A-2⁷⁰. Així, entre 2002 i 2014 INCASÒL ha dut a terme inversions (adquisicions i urbanització) en sòl d'activitat econòmica d'aquest entorn per un valor de 107,5 M€. D'aquests, un 76% corresponen a adquisicions de sòl i la resta a urbanització i acondicionament del sòl propi. En el mateix període ha realitzat vendes de sòl per un import total de 30M€. La figura següent analitza el pes de les inversions i vendes fetes per INCASÒL en els municipis de l'entorn de l'eix A-2 respecte el total invertit a Catalunya, comparant aquestes proporcions entre 2002 i 2014.

Es pot observar la forta inversió en adquisicions entre 2002 i 2006, que arriba a representar el 60% de les inversions fetes per INCASÒL a tot Catalunya, i la davallada d'aquestes a partir de 2007 i especialment després de 2008 quan ja no hi ha adquisicions de sòl en aquest entorn. Les inversions en obres d'urbanització són més variables, tenint el seu punt més alt l'any 2006, quan un 18% de l'import dedicat a urbanitzacions de l'INCASÒL es va dedicar a sòl ubicat en aquest entorn. mentre que les tasques d'urbanització passen a representar un major volum de les inversions totals a partir d'aquell moment. Les vendes només s'apropen en proporció a les adquisicions l'any 2006, per partir després una forta davallada en el total de vendes realitzades a Catalunya, que no es recupera fins el 2013, quan un 5% de les vendes de sòl de total Catalunya es varen fer als municipis de l'entorn de l'eix A-2.

⁶⁹ Les memòries s'han obtingut de la pàgina web de l'INCASÒL: http://INCASÒL.gencat.cat/ca/1-INCASÒL/5-premsa_i_comunicacio/1-publicacions/index.html

⁷⁰ La llista completa de municipis que es troben en l'àrea d'influència d'aquest eix, segons la metodologia emprada en aquesta recerca, s'exposa en el capítol 4.

Figura 3.22 Pes de les adquisicions, urbanització i vendes de sòl d'activitat econòmica realitzades per INCASÒL a l'entorn de l'eix A-2 sobre el total de Catalunya. 2002-2014

Font: Elaboració pròpia amb dades de les Memòries d'Incasòl entre 2002 i 2014

Les dades analitzades demostren que INCASÒL va dur a terme una important inversió en l'entorn de Terres de Lleida en els anys anteriors a la crisi econòmica, el que sens dubte responia a un objectiu de proporcionar a aquest entorn una oferta de sòl d'activitat econòmica, que era molt reduïda fins aleshores, com a mecanisme d'oferta que pogués atraure empreses a la zona. En el capítol 8 s'analitzen en detall els preus de comercialització del sòl propietat d'aquest Institut. En el capítol 9 es procedirà a contrastar amb un representant d'aquest institut, les seves polítiques en l'àmbit de promoció de sòl d'activitat econòmica a Terres de Lleida i l'eix A-2.

Altres actors d'abast supramunicipal: Cambres de Comerç i PIMEC

Altres actors institucionals, ja amb actuacions més lligades al desenvolupament econòmic més tradicional, són les Cambres de Comerç de Lleida i Tàrrrega i l'associació de Petites i Mitjanes Empreses de Catalunya, en la seva representació lleidatana. Aquests són actors amb arrelament al territori i orientats a la defensa dels interessos empresarials, que treballen també en iniciatives amb altres actors, entre les que destaca Globalleida. La Cambra de Comerç de Lleida, creada a finals del segle XIX, a més de les activitats adreçades directament a les empreses com assessorament i serveis diversos (internacionalització, formació, borsa de treball, etc), compta amb una línia específica de "dinamització territorial", entre les que destaca el suport a un dels "clústers" ubicats a Lleida, el de "Biotech", dedicat al foment de la creació d'empreses i de xarxes entre elles al voltant de la biomassa. Gestiona també una base de dades de sòl industrials (polígons) disponibles al territori de la província, amb informació

pública sobre superfície total i espai lliure⁷¹. La Cambra de Comerç de Tàrrrega compta amb serveis similars d'internacionalització i millora de la competitivitat empresarial per les empreses d'aquest municipi i entorn. El seu paper en el territori és, doncs, de representació i suport del sector empresarial, participant de forma conjunta amb Ajuntaments i altres organismes públics.

Els ajuntaments

Com hem esmentat més amunt, per a la nostra recerca hem considerat convenient centrar l'anàlisi en aquells ajuntaments que tenen una major rellevància en la temàtica que ens ocupa, tot i que reconeixem que altres ajuntaments també compten amb iniciatives similars a les que presentem per als municipis de Lleida, Tàrrrega, Cervera, Bell-lloc d'Urgell i Torrefarrera.

Aquests cinc municipis compten amb diverses iniciatives i polítiques relacionades amb la promoció econòmica i l'urbanisme, que tenen una major envergadura, clarament, quan major és el municipi. Així, l'Ajuntament de Lleida, en tant que representat de la capitalitat, compta amb iniciatives que si bé es poden considerar circumscrites al seu àmbit municipal, tenen impacte en el conjunt del territori, en tant, que, la ciutat s'articula com centralitat econòmica i proveïdora de serveis per al conjunt. Com veurem a l'exposició que segueix, l'Ajuntament participa d'iniciatives compartides amb altres actors, i ofereix serveis, com la gestió de les Fires i convencions, que beneficien el conjunt del teixit productiu de Terres de Lleida⁷².

L'Ajuntament de Lleida compta amb serveis propis de promoció econòmica, agrupats a la Regidoria de Promoció de la ciutat, del comerç, del turisme i de l'Ocupació i l'Emprenedoria. Aquesta regidoria coordina diferents organismes amb responsabilitats en aquestes àrees, entre els que destaca Globalleida, Turisme de Lleida, Lleida Convention Bureau o el Parc Científic i Tecnològic Agroalimentari⁷³. Es tracta, per tant, de coordinar diferents iniciatives que s'han desenvolupat al llarg dels anys al territori i de les quals l'Ajuntament en forma part, ja sigui en un consorci o com representant directe. Recentment, l'Ajuntament de Lleida ha impulsat l'especialització del municipi i el seu entorn en l'àmbit de l'agroindústria, liderant i participants en diverses iniciatives que busquen posicionar el municipi, les seves empreses i

⁷¹ http://www.cambralleida.org/index.php?option=com_content&view=article&id=143&Itemid=2

⁷² El paper de les ciutats mitjanes com Lleida, no només a escala interna si no també dins la jerarquia urbana europea ha estat estudiat des de la Càtedra Unesco de Ciutats Intermèdies, ubicada precisament a la Universitat de Lleida. Veure, per exemple: Bellet, C. i Llop, J. (2004) Miradas a otros espacios urbanos: las ciudades intermedias, a: *Scripta Nova: revista electrònica de geografia y ciencias sociales*, 2004: Vol.: 8.

⁷³ Pàgina web de l'Ajuntament de Lleida on es veu com la Regidoria esmentada agrupa diversos organismes de temàtica relacionada amb la promoció i el desenvolupament econòmic: http://www.paeria.es/cat/ajuntament/regidories_departaments.asp

institucions com un referent en aquest sector⁷⁴. En aquest sentit, l'Ajuntament ha liderat el Projecte de Competitivitat i Especialització Territorial "*Innoagro. Un ecosistema innovador per a un sector agroalimentari intel·ligent*", presentat a la convocatòria competitiva de la Generalitat en el marc dels FEDER 2014-2020 i l'estratègia RIS3. En aquest projecte també hi ha participat la Universitat de Lleida, a través del seu Parc Científic i Tecnològic Agroalimentari⁷⁵.

Aquesta voluntat de posar en valor el sector agroalimentari també es reflexa en les polítiques relacionades amb l'urbanisme. De forma específica, l'any 2014 es va encetar el procés de revisió del Pla General de Lleida, que havia estat aprovat l'any 1998 i revisat l'any 2003. En l'avenç del Pla Urbanístic s'afirma que: "La indústria agroalimentària i la logística són i seran els dos motors de l'economia lleidatana com a sectors productius amb més futur i de més possible creixement els pròxims quinze-vint anys" (Ajuntament de Lleida, 2014:148). En aquest sentit, es considera que "la ciutat encara no ha realitzat la seva transformació industrial productiva i aquesta és una assignatura pendent que el planejament urbanístic ha de facilitar" , i per això l'avenç del POUM presenta una proposta per ampliar el sòl industrial de Lleida al polígon de Torreblanca-Quatre Pilans. Aquest polígon va ser planejat per primer cop l'any 2008⁷⁶, però la seva execució va ser aturada arran de la crisi econòmica. Aquesta proposta va generar un cert rebuig per part d'INCASÒL, que l'any 2015 va presentar una al·legació per frenar-ne el seu desenvolupament, si bé recentment ajuntament i Generalitat han acordat que esdevingui un polígon d'abast supramunicipal⁷⁷. No es pot afirmar amb la informació disponible actualment si aquesta actuació servirà per potenciar de forma efectiva l'activitat econòmica de la ciutat. Si que fa plantejar, però, si la concentració d'una oferta considerable de sòl industrial al municipi de Lleida, amb la posició d'accessibilitat i centralitat preferent que té dins l'entorn de Terres de Lleida, no serà en detriment de l'oferta considerable que existeix actualment a altres ajuntaments de l'entorn, o per contra permetrà dinamitzar el conjunt de l'eix A-2. La "supramunicipalitat" de les actuacions queda doncs per comprovar, un aspecte en el que s'aprofundeix en el capítol corresponent.

⁷⁴

http://www.segre.com/es/noticias/opinion/carta_del_paer_cap/2016/10/02/lleida_enforteix_agroindustria_2988_1125.html

⁷⁵ <http://www.udl.cat/ca/serveis/oficina/Noticies/A-punt-la-planta-pilot-de-tecnologia-daliments-de-la-UdL-al-PCiTAL/>

⁷⁶

http://territori.scot.cat/cat/notices/2009/11/sector_d_rsquo_activitat_econOmica_torreblanca_quatre_pilans_lleida_1526.php

⁷⁷ Segons informació de premsa recollida pel mateix POUM a la seva pàgina web:

http://poumlleida.paeria.cat/documents/premsa/150213-Diari_Segre_11.pdf, i segons una no'tícia apareguda recentment al diari digital "La Mañana": <http://www.lamanyana.cat/local/public/article/la-paeria-vol-que-el-poligon-de-torreblanca-tambe-aculli-empreses-de-pobles-propers/>

Els Ajuntament de Tàrrrega i Cervera, els dos que segueixen per ordre de població després de Lleida ciutat, juguen també el paper de capitalitat dins el seu entorn comarcal (Tàrrrega) i territorial, a més de comptar amb iniciatives pròpies destinades al municipi en si mateix. *L'Ajuntament de Tàrrrega*, en tant que capital comarcal, és la que compta amb uns serveis de promoció econòmica amb més informació disponible. Així, des de la Regidoria de Promoció Econòmica es treballa per impulsar l'activitat empresarial del municipi, mitjançant la promoció del sòl industrial, l'organització de campanyes a favor del teixit comercial i la dinamització del Centre d'Empreses Innovadores (CEI). També es responsable de captar inversió i la implantació de noves empreses, l'organització de les fires sectorials i els mercats, i de l'estratègia turística del municipi⁷⁸. Resulta significatiu que aquest municipi compti, dins de la promoció econòmica, amb les iniciatives relatives als polígons industrials, concretament un visor de naus industrials buides que ofereix informació actualitzada sobre la situació de les mateixes en els quatre polígons ubicats al municipi. Com a iniciativa econòmica recent destaca la presentació d'un projecte als ajuts FEDER que la Generalitat va obrir en el marc de la seva estratègia RIS3CAT, l'any 2016. Tàrrrega va presentar un PECT, "Motors per al Segarra" que es basa en accelerar el procés de transformació en regadiu de les explotacions del Canal Segarra - Garrigues, a partir de la innovació aplicada als regadius i en la cooperació vertical dins el sector agroalimentari. El projecte preveu, entre altres objectius, incrementar en un 40% les hectàrees de regadiu i en un 35 % les empreses (explotacions agràries) que realitzen innovacions tecnològiques⁷⁹.

Dins l'àmbit de l'urbanisme, Tàrrrega compta actualment amb un Pla d'ordenació urbanística municipal de Tàrrrega i els pobles agregats, aprovat l'any 2006, amb modificacions puntuals entre 2008 i 2012. En l'àrea econòmica, el Pla preveia l'ordenació i planificació de la futura demanda de sòl per a usos industrials, logístics i terciaris, fins a 200 hectàrees de nou sòl, suposant que la població augmentaria, i amb ella l'activitat econòmica⁸⁰.

L'Ajuntament de Cervera compta també, tot i la seva menor mida, amb una regidoria de promoció econòmica. Degut a la seva posició estratègica a nivell comarcal, en la intersecció de dos eixos viaris essencials a Terres de Lleida, l'eix A2 i el transversal, el municipi de Cervera compta amb una centralitat estratègica considerable, tot i no arribar als 10.000 habitants. La regidoria de promoció econòmica realitza una activitat menys intensa que la de Tàrrrega, però tot i això compta amb informació sobre les empreses localitzades al municipi, cursos de

⁷⁸ Segons s'indica a la seva pàgina web: <http://www.tarrega.cat/promocioeconomica>

⁷⁹ Notícia apareguda a la pàgina web de l'ajuntament (setembre, 2016): <http://www.tarrega.cat/alcaldia/noticies/pect>

⁸⁰ Pàgina web del POUM de Tàrrrega (consulta setembre 2017): <http://www.tarrega.cat/urbanisme/poum>

formació i enllaç a ofertes de feina, a més de gestionar l'activitat de promoció turística⁸¹. Dins de l'àmbit de l'urbanisme, Cervera compta amb un POUM aprovat l'any 2006, amb una modificació del 2010. El Pla preveia, en l'àmbit econòmic, nous espais per a l'activitat industrial, i la planificació del polígon industrial del municipi, així com la regularització d'indústries construïdes en sòl no-urbanitzable⁸².

Esmentem ara, breument, les actuacions en els àmbits que ens ocupen dels Ajuntaments de *Bell-lloc d'Urgell* i *Torrefarrera*. Tots dos municipis són menors en població als descrits fins ara, però cadascú per motius diferents, tenen una certa importància en el sistema urbà de Terres de Lleida, especialment degut a la seva proximitat a la capital lleidatana i al fet d'estar situats en l'entorn de l'autovia A2. En el cas de Bell-lloc d'Urgell a més, es compta amb la presència del ferrocarril, de línia regional.

Bell-lloc d'Urgell compta amb un dels polígons d'activitat econòmica promoguts per INCASÒL més grans del territori lleidatà, Vinyes del Mig, creat l'any 2007. La proximitat a Lleida (13 kilòmetres) i la disponibilitat de sòl varen ser determinants per localitzar aquest polígon, que, però, ha tingut certs problemes per a atraure empreses: una notícia de 2015 parlava de les dues primeres empreses que s'hi ubicaven, després d'haver estat gairebé dos anys buit⁸³. En tot cas, la presència del polígon va ser estímul pel desenvolupament del Centre d'Empreses Innovadores allà ubicat, i que junt amb la incubadora d'empreses orientada cap al sector de construcció de maquinària agrometal·lúrgica són les iniciatives més importants en matèria de promoció econòmica del municipi. El POUM de Bell-lloc d'Urgell va ser aprovat l'any 2006, amb modificacions puntuals posteriors, i ja es destacava la voluntat de reservar sòl per usos industrials com a mesura per promoure l'emplaçament d'activitats d'aquest sector, aprofitant la nova autovia.⁸⁴

Torrefarrera és el municipi més petit dels assenyalats aquí, però compta també amb una certa centralitat lligada a la seva proximitat a Lleida capital i eixos com el de l'A2. Va créixer com a municipi residencial en el procés de suburbanització de la capital, el que també ha afavorit la localització d'empreses eminentment terciàries orientades a una població d'origen en la capital. Compta amb un polígon privat que s'ha transformat en un "Parc Empresarial" i ofereix un nivell òptim de serveis, especialment en el que fa a la provisió de fibra òptica. En aquest sentit, la iniciativa més destacable del municipi és la seva participació en el PECT "Lleida Rural Smart", amb el Consell Comarcal del Segrià i 9 ajuntaments més de la comarca,

⁸¹ Pàgina web de promoció econòmica de l'Ajuntament de Cervera (consulta setembre 2017): <http://cerveraeconomia.cat/>

⁸² http://territori.scot.cat/cat/notices/2010/12/poum_de_cervera_2799.php

⁸³ http://www.lleida.com/noticia_canal/el-poligon-de-bell-lloc-rep-les-dos-primeres-empreses

⁸⁴ POUM de Bell-lloc d'Urgell: Consulta al Registre de Planejament de Catalunya

que té per objectiu convertir els pobles i territoris de la comarca en espais intel·ligents i una de les actuacions principals que contempla és l'arribada de la fibra òptica als municipis⁸⁵. En el capítol corresponent, aprofundim en el seu rol en el procés d'emergència de l'entorn de l'eix A2, tal i com farem amb la resta d'actors aquí descrits.

El territori de Lleida compta doncs amb una sèrie d'actors que al llarg dels últims anys han desenvolupat iniciatives diverses en l'àmbit del desenvolupament econòmic i territorial. Pel que s'ha vist, es pot observar una tendència a potenciar l'activitat econòmica en dos grans àmbits: l'agroindústria i el turisme, amb actuacions de cada actor en aquesta direcció, com són els diferents projectes presentats a la convocatòria dels Projectes d'Especialització i Competitivitat Territorial. L'atenció a les qüestions de sòl industrial i el seu tractament no apareix de forma directa en les iniciatives de caire més estratègic, però sí en aquelles de l'àmbit urbanístic. Des de les regidories pertinents dels ajuntaments analitzats i en algunes iniciatives de la Cambra de Comerç de Lleida i la Diputació, s'aprecia una certa atenció a la qüestió del sòl d'activitat econòmica i els polígons industrials, però queda per demostrar la relació entre aquesta i les iniciatives de promoció i desenvolupament econòmic esmentades. Així mateix, si bé existeixen iniciatives de cooperació entre aquests actors, com per exemple Globalleida, queda encara per determinar quina és l'impacte real d'aquestes. Aquestes qüestions són adreçades, pel cas que ocupa la nostra recerca, al llarg dels propers capítols.

A més dels actors institucionals assenyalats, hi ha actors o agents privats que posseeixen també actuacions econòmiques i urbanístiques. Ens referim a empreses industrials, corporacions immobiliàries que actuen en la construcció dels polígons, propietaris del sòl, que contribueixen a posar preu a aquest, arquitectes i enginyers, que dissenyen polígons i edificis (Capel 2013). Alguns d'ells aniran apareixent a les pàgines següents d'aquesta recerca.

⁸⁵ Notícia sobre PECT de Torrefarrerda (consulta setembre 2017): <http://www.torrefarrera.cat/ca/noticies/torrefarrera-exemple-de-poble-201csmart201d-en-el-ii-congres-digital-de-catalunya>

SEGONA PART: ANÀLISI DELS FACTORS DE CONSOLIDACIÓ DE
L'EIX A-2: CONDICIONS ECONÒMIQUES GENERALS I DE
L'ACTIVITAT INDUSTRIAL

INTRODUCCIÓ A LA SEGONA PART

A partir de la revisió bibliogràfica realitzada fins ara, resulta especialment rellevant aprofundir en l'impacte de l'eix A-2 en l'economia lleidatana i més concretament en la seva capacitat d'impulsar una "reindustrialització" de les comarques de Ponent i esdevenir un territori emergent a escala catalana. També ens interessa posar l'eix de l'A-2 i la seva potencialitat com a eix de desenvolupament econòmic a Catalunya en relació, precisament a la realitat catalana. Per això, s'analitza la dimensió econòmica d'aquest eix a escala catalana i es duu a terme una comparació entre aquest eix i altres similars però més antics i de llarga tradició industrial ben connectat a l'àmbit de major concentració industrial de Catalunya, la regió metropolitana de Barcelona. Això permetrà establir la potencialitat de l'eix A-2 com a alternativa a la regió metropolitana i als eixos que ja estan més consolidats en termes d'activitat industrial.

En aquesta segona part de la recerca ens plantegem doncs analitzar els factors d'emergència de l'eix en el referent a l'activitat econòmica i de forma específica l'activitat industrial. Els capítols que segueixen concentren les aportacions principals de la nostra recerca respecte la primera de les preguntes de recerca plantejades al capítol 2. S'hi analitza l'eix de l'A-2 com un espai emergent en termes econòmics dins de Terres de Lleida i pel conjunt de Catalunya, amb atenció a l'evolució i situació recent de l'activitat econòmica i industrial.

Recordem aquí aquesta pregunta, i quines eren les hipòtesis articulades per donar-li resposta, així com les condicions específiques per al contrast de la mateixa:

És l'eix A-2 un corredor econòmic emergent dins de Terres de Lleida i Catalunya?

La resposta es plantejava com una hipòtesi a contrastar (H₁):

"L'eix A-2 és un corredor econòmic emergent dins Catalunya com mostra la seva evolució positiva en termes de població, empreses, treballadors i VAB, en si mateix, en relació a eixos consolidats i en relació a Catalunya"

Per a contrastar aquesta hipòtesi s'han plantejat una sèrie de condicions que l'eix A-2, ha de complir, en si mateix i en relació a eixos econòmics ja consolidats de Catalunya. La comparació amb els eixos consolidats es va considerar la millor forma de poder establir la competitivitat i emergència de l'eix A-2, ja que en si mateixos aquests conceptes impliquen una comparació entre territoris. Aquestes condicions s'han classificat en funció de l'àmbit de comparació (Catalunya i àmbit de les Terres de Lleida per una banda, i eixos consolidats de

l'altre) i cadascuna d'elles s'ha operacionalitzat amb una mesura concreta, tal i com mostra la taula següent:

Taula 4.1 Condicions demogràfiques, econòmiques i d'accessibilitat que ha de complir l'eix A-2 per contrastar la hipòtesi H_1

Condicció	Mesura
C1_ Localitzat en l'àrea d'influència d'un mercat i amb evolució econòmica positiva tant a escala interna com catalana, en termes similars a eixos consolidats com la C-16 i la C-17.	- Evolució i situació recent de la població de l'eix A-2 respecte Catalunya i l'àmbit territorial de Terres de Lleida
C2_ Localitzat en l'àrea d'influència treballadors i empreses en general i industrials en particular, que mostren una evolució positiva tant a escala interna com catalana, en termes similars als eixos consolidats de la C-16 i la C-17.	- Ocupats totals i per sectors respecte Catalunya i àmbit territorial
	- Càlcul del creixement de l'activitat econòmica (ocupats, empreses i VAB) total i per sectors de l'eix A-2 respecte Catalunya i l'àmbit de Terres de Lleida
	- Evolució i situació recent de la població de l'eix A-2 respecte els eixos de la C-16 i la C-17
	- Càlcul del creixement de l'activitat econòmica (ocupats, empreses i VAB) total i per sectors de l'eix A-2 respecte els eixos C-16 i C-17
C3_ L'índex especialització en activitats econòmiques (industrials) respecte Catalunya és similar al dels eixos consolidats de la C-16 i la C-17	- Especialització en activitat industrial de "l'eix A-2" és similar o superior a la dels eixos de la C-16 i la C-17
C4_ L'eix és proper a xarxa viària bàsica en termes similars a eixos consolidats com la C-16 i la C-17.	- Accessibilitat des de municipis de l'eix a xarxa viària bàsica /proximitat a aeroport /port/tren

Font: Elaboració pròpia

Aquesta segona part s'organitza en base a l'anàlisi d'aquestes condicions que, recordem, s'inscriuen en l'organització metodològica general d'aquesta recerca exposada al capítol 1. i consta de dos capítols, 4 i 5. El capítol 4 situa l'eix de l'A-2 dins Catalunya i el seu àmbit territorial de referència i debat la primera part de la hipòtesi, relacionada amb les condicions generals de l'eix de l'A-2. Després d'una explicació de la metodologia, que inclou la delimitació del que entenem per "eix A-2", el capítol situa Terres de Lleida en el marc català, analitzant el seu pes econòmic comparant-ho també amb la resta d'àmbits territorials. Com es veurà, l'anàlisi s'efectua a partir de dades pròpies i de la revisió d'alguns dels principals estudis elaborats sobre l'economia lleidatana. Posteriorment el capítol es centra ja en la comprovació de la hipòtesi, a través de la mesura de les condicions exposades que tenen

relació amb la comparació de l'eix A-2 amb el seu àmbit territorial i amb Catalunya, i que l'eix ha de complir per poder-lo considerar competitiu i una realitat emergent que contribueix a vertebrar el territori.

El capítol 5 es centra en l'anàlisi d'aquelles condicions que permeten comparar l'eix A-2 amb altres eixos consolidats del territori català: els eixos de la C-17 (eix del Congost) i la C-16 (eix del Llobregat) en termes de pes econòmic dels diferents sectors d'activitat i segons el nivell d'especialització en indústria de cada eix. En aquest capítol, a més de l'anàlisi de conjunt, també s'examinen diferents variables per als municipis que formen part de l'àrea d'influència de cadascun dels eixos determinats.

CAPÍTOL 4. EL LLOC DE TERRES DE LLEIDA EN L'ECONOMIA CATALANA I EL PAPER DE L'EIX A-2 EN LA SEVA ARTICULACIÓ TERRITORIAL

En el present capítol s'estudia el paper de Terres de Lleida en l'economia catalana i la importància que l'eix A-2 té en la seva articulació. El capítol es compon de tres epígrafs. El primer, de caràcter metodològic, fa referència a les fonts i els indicadors emprats; el segon a les característiques de Terres de Lleida, en particular des d'un punt de vista econòmic, i finalment en el tercer, es delimita i caracteritza l'eix A-2 per tal de mesurar-ne la importància en el context lleidatà.

4.1 METODOLOGIA I FONTS

Abans d'entrar pròpiament en el contingut del capítol, s'exposa breument la metodologia seguida per l'anàlisi de les diferents variables, així com la que utilitzarem pel càlcul de l'índex de localització de l'activitat econòmica. Així mateix, es presenten les fonts d'informació que es faran servir en aquest capítol.

Per a elaborar els diversos indicadors proposats treballarem, en primer lloc, amb dades estadístiques provinents de fonts oficials, en particular, l'Institut d'Estadística de Catalunya per a dades de població i dades generals d'activitat econòmica (VAB, ocupació), així com fonts secundàries com l'Anuari Comarcal que publicava fins l'any 2012 Catalunya Caixa i que des

d'aleshores s'elabora des de BBVA-CX. En segon lloc, per a l'anàlisi en detall de l'estructura econòmica dels municipis i les seves agrupacions en diversos àmbits territorials s'utilitzaran dades d'empreses i treballadors localitzats a escala municipal al nivell de desagregació de subsectors d'activitat més detallat, ja que això ens ha de permetre agrupar les dades en els eixos econòmics abans esmentats. A aquests efectes, s'ha utilitzat tres fonts diferents i complementàries: el Cens de 2011, la Seguretat Social i la base SABI (*Sistema de Anàlisis y Balances Ibéricos*).

Vegem a continuació els motius que justifiquen aquesta selecció de fonts. El cens de 2011 ofereix dades sobre població per municipi i els seus fluxos (migracions), però a escala municipal no ofereix altres dades, especialment de caire econòmic, indispensables per a la nostra recerca. Com és sabut, el cens del 2011 va ser elaborat combinant registres administratius ja existents (com el padró) i enquesta per mostreig. Degut a aquest fet, la territorialització d'algunes dades no és possible per a municipis molt petits, ja que la representativitat de la mostra es perd⁸⁶. Al llarg del temps s'han anat publicant totes les variables del cens, però per al conjunt de municipis de Catalunya no estan disponibles una sèrie de dades importants per a la nostra recerca. En primer lloc, les referents a la població ocupada segons per sectors d'activitat i sobre , una informació que només s'ofereix per a municipis majors de 50.000 habitants, com passa amb les dades sobre mobilitat obligada de la població i concretament les dades sobre població ocupada resident i llocs de treball localitzats⁸⁷, una informació només disponible per a municipis amb més de 20.000 habitants, el que limita l'anàlisi en un àmbit com el de Terres de Lleida, on només la capital compleix aquest requisit.

Això ha fet necessària la utilització de les altres dues fonts esmentades. Les dades de treballadors i empreses provenen de la Seguretat Social, que ofereix informació relativa a de comptes de cotització (empreses que cotitzen a la Seguretat Social), treballadors afiliats al règim general de la Seguretat Social i treballadors afiliats al Règim Especial de Treballadors Autònoms. Aquestes dades són recollides i tractades per l'Observatori d'Empresa i Ocupació del Departament d'Ocupació i Empresa de la Generalitat de Catalunya, que les ofereix a diferents escales territorials: Catalunya, províncies, àmbits territorials, comarques i municipis, des de l'any 2000 fins a l'actualitat. Aquesta font, molt útil per l'anàlisi a escales

⁸⁶ A les notes metodològiques referents al Cens de 2011 Idescat indica que: A partir del Cens de població 2001 les xifres de població tenen consideració només estadística, és a dir, no són xifres oficials de població. Les xifres oficials són les que es deriven del procediment de gestió dels padrons municipals, i que es publiquen anualment. A diferència dels censos anteriors, en què tota la població resident havia de respondre el qüestionari censal, les dades de mobilitat del 2011 s'han obtingut a partir d'una enquesta que a Catalunya s'ha adreçat a 622.070 persones entrevistades, xifra que representa el 8,3% de la població.

⁸⁷ Com es veu en aquesta taula concreta: <https://www.idescat.cat/pub/?id=censph&n=7135&by=mun>

territorials superiors, ho és menys si es vol fer una anàlisi detallada de l'activitat econòmica de treballadors i empreses a escala municipal, ja que el nivell de desagregació de les activitats econòmiques no és homogeni en tots els municipis, tot disminuint quan menor és el municipi. Així, per als municipis majors de 70.000 habitants s'ofereix informació sobre l'activitat econòmica d'empreses i treballadors a dos dígits de desagregació de la Classificació Catalana d'Activitats Econòmiques⁸⁸ (CCAIE). Per als municipis entre 4.000 i 70.000 habitants hi ha informació desagregada fins a 31 subseccions de la classificació catalana d'activitats econòmiques (CCAIE) tant per afiliats com per centres de cotització, si bé aquesta divisió no permet aprofundir en el tipus d'activitat manufacturera, ja que les dades de la indústria no estan desagregades, ni tampoc en el detall d'alguns serveis. Pels municipis menors de 4.000 habitants només s'ofereixen dades d'afiliats pels quatre grans sectors d'activitat, primari, indústria i energia, construcció i serveis, mentre que les dades de comptes de cotització només s'ofereixen en el total, sense especificar la distribució per sectors.⁸⁹

Aquestes característiques de les bases de dades esmentades suposen una limitació important per a l'anàlisi, ja que al conjunt de Catalunya un 76% dels municipis són menors de 4.000 habitants, un 22% tenen entre 4.000 i 70.000 i només un 2% més de 70.000. A Terres de Lleida, dels 149 municipis d'aquest àmbit territorial⁹⁰, només Lleida té més de 70.000 habitants, 12 en tenen més de 4.000 i 136 estan per sota d'aquest llindar poblacional. Això dificulta l'anàlisi en profunditat amb les dades disponibles, que a més presenten un altre problema afegit. Per poder establir el nombre d'establiments d'activitat econòmica que té un municipi cal conèixer les empreses que hi tenen algun tipus d'activitat. Les dades de la Seguretat Social referides a empreses es refereixen al lloc on està localitzat el centre de cotització de l'empresa, i no els establiments que pot tenir a altres municipis. Això fa que a municipis grans el nombre d'empreses (centres de cotització) pugui estar sobrevalorat degut l'efecte seu mentre que als municipis més petits podria estar infravalorat, en tenir establiments que no són seu social i per tant no consten al registre. Aquesta qüestió es pot resoldre, en part, fent servir fonts d'informació alternativa, concretament la base de dades de *Sistema de Análisis y Balances Ibéricos* (SABI)⁹¹.

⁸⁸ Aquesta classificació segueix la Nomenclatura estadística d'activitats econòmiques a la Comunitat Europea (NACE), la mateixa també que fa servir l'Institut Nacional de Estadística.

⁸⁹ a) Pàgina web d l'Observatori de Treball i Model Productiu on es poden consultar les dades municipals: http://observatorit treball.gencat.cat/ca/obs_ambits_tematicos/obs_mercat_de_treball/obs_poblacio_activa_ocupacio_i_atur/obs_afiliacio_ss/obs_mineria_carbo_i_regim_especial_autonomos/

b) Advertim que a la nostra recerca les dades d'afiliats es tracten sense comptar els "no consta", aquells treballadors que no es classifiquen en cap activitat. Es tracta d'un nombre molt petit que no afecta a la repartició entre sectors.

⁹⁰ Recordem que aquest àmbit el componen les comarques següents: Garrigues, Noguera, Pla d'Urgell, Segarra, Segrià i Urgell.

⁹¹ <https://sabi.bvdinfo.com/>

Aquesta base compta amb informació detallada (adreça, sector específic d'activitat, nombre de treballadors, etc) de la majoria d'empreses de l'Estat espanyol, i les classifica seguint la nomenclatura de la classificació d'activitats econòmiques a dos i quatre dígit, a partir de la informació del Registre Mercantil; ofereix les dades a escala municipal, sense restriccions de grandària. La base, però, té alguns problemes dels que cal ser conscient: en primer lloc no és exhaustiva, en ser de caràcter voluntari, de manera que el nombre d'empreses totals d'un municipi segons aquesta base sol ser menor que el nombre que s'obté amb les dades de la Seguretat Social. En segon lloc, en la base estan infrarepresentades les empreses individuals, amb forma de comunitat de béns o cooperatives, així com les empreses del sector públic. Un tercer problema és que no sempre la informació està actualitzada ja que els anys de referència de les dades no són els mateixos per a totes les empreses, la qual cosa dificulta l'anàlisi de l'evolució de les dades. Les dades tampoc són homogènies entre les empreses, sobretot en aquelles referents a l'ocupació. Per últim, la base localitza les empreses segons el seu domicili social, si bé també poden estar presents els establiments que l'empresa té en cada municipi, el que pot portar a sobrevalorar el nombre de treballadors i les activitats associades en empreses d'alguns municipis i les altres dades empresarials. Aquests problemes es poden afrontar a partir del coneixement detallat del municipi(s) a analitzar, que permet corregir errors puntuals sobre algunes de les empreses. Tot i aquestes mancances, és una font utilitzada de forma habitual en anàlisis d'empreses a escala municipal, tal i com farem en aquesta recerca.

La nostra investigació es centra principalment en l'anàlisi de les indústries manufactureres i els seus diferents subsectors, tal i com estan definits a la classificació d'activitats econòmiques. Com s'ha descrit més amunt aquesta classificació (utilitzada de manera homogènia a tota Europa i que a Catalunya es coneix com Classificació Catalana d'Activitats Econòmiques-CCAE) ofereix diferents nivells de desagregació per a descriure les activitats econòmiques, des de la divisió en 21 seccions que es van desagregant fins arribar a 629 classes d'activitats, que detallen, per exemple el producte conreat dins l'activitat "conreu" o el tipus de producció tèxtil dins del grup "Fabricació d'altres productes tèxtils". Degut a les fonts disponibles cicumscriurem l'anàlisi a nivell de 88 divisions d'aquesta classificació, centrant-nos en les 24 activitats manufactureres que inclou. La taula 4.2 mostra el llistat de les activitats de la manufactura tal i com consten a la CCAE.

Taula 4.2. Llistat de les 24 activitats de la manufactura disponible a la Classificació Catalana d'Activitats Econòmiques (CCAIE-2009)

Divisió	Descripció activitat
10	Indústries de productes alimentaris
11	Fabricació de begudes
12	Indústries del tabac
13	Indústries tèxtils
14	Confecció de peces de vestir
15	Indústria del cuir i del calçat
16	Indústria de la fusta i del suro, excepte mobles; cistelleria i esparteria
17	Indústries del paper
18	Arts gràfiques i reproducció de suports enregistrats
19	Coqueries i refinació del petroli
20	Indústries químiques
21	Fabricació de productes farmacèutics
22	Fabricació de productes de cautxú i matèries plàstiques
23	Fabricació d'altres productes minerals no metàl·lics
24	Metal·lúrgia; fabricació de productes bàsics de ferro, acer i ferroaliatges
25	Fabricació de productes metàl·lics, excepte maquinària i equips
26	Fabricació de productes informàtics, electrònics i òptics
27	Fabricació de materials i equips elèctrics
28	Fabricació de maquinària i equips ncaa
29	Fabricació de vehicles de motor, remolcs i semiremolcs
30	Fabricació d'altres materials de transport
31	Fabricació de mobles
32	Indústries manufactureres diverses
33	Reparació i instal·lació de maquinària i equips

Font: Idescat

A partir d'aquesta classificació es poden fer agrupacions d'aquestes activitats segons, per exemple, la seva intensitat en tecnologia i coneixement, seguint la classificació de l'Eurostat, que es basa en la despesa en R+D i classifica els sectors manufactureres com d'intenstatat tecnologia alta, mitjana o baixa (Eurostat, 2013). També es podran tenir en compte, de manera puntual, altres activitat rellevants, com la logística.

La comparació més general (municipis eix A-2, resta municipis Terres Lleida, eixos C-16 i C-17) es durà a terme per població i afiliats a la seguretat social i pel total de centres de cotització. L'anàlisi de l'especialització industrial de l'eix de l'A-2 respecte la resta de municipis de Terres de Lleida en termes d'empreses es farà amb dades de SABI.

4.1.1 MÈTODES PER A LA MESURA DE LA LOCALITZACIÓ ESPACIAL DE L'ACTIVITAT ECONÒMICA

El primer indicador que utilitzarem serà sens dubte el pes relatiu de l'activitat econòmica localitzada en un àmbit territorial respecte el conjunt de Catalunya. Aquest pes relatiu el mesurarem a partir de dues variables: el nombre d'empreses i el nombre de treballadors afiliats a la Seguretat Social. Ara bé, per a la nostra anàlisi una altra consideració resulta essencial: el nivell d'especialització econòmica en determinats sectors per part dels àmbits territorials considerats.

En aquest sentit, existeixen diverses mesures que permeten analitzar aquest aspecte, a localització de l'activitat econòmica en un territori. Es coneixen com índexs de concentració espacial, i són molt utilitzats en el camp de l'economia regional⁹². Aquests índexs mesuren tant la localització de les diferents activitats productives en els diferents subàmbits (municipis o agrupació de municipis) d'un determinat sistema territorial com la diferent especialització productiva i nivell de diversificació d'aquests subàmbits respecte l'escala territorial més ample. Tal i com s'explica a Combes et al (2008) o a Viladecans (2006) no hi ha consens sobre quin és l'índex més adequat per a tractar la concentració espacial de l'activitat econòmica, però es coincideix en la seva utilitat per a determinar amb precisió les pautes de localització geogràfica de l'activitat econòmica.

En el nostre cas, per a mesurar l'activitat econòmica a un territori es fan servir dues variables complementàries i relacionades: empreses i treballadors. Cadascuna d'elles ofereix informació rellevant sobre el territori en qüestió. Així, el nombre d'empreses d'un territori ens indica la presència d'establiments d'una determinada activitat, però no ens informa sobre la dimensió d'aquestes empreses. Així, un municipi que compta amb poques empreses però de dimensió gran d'una activitat determinada podria aparèixer com escassament especialitzat en aquella activitat respecte altres municipis amb moltes empreses petites. La consideració del volum de treballadors en les diferents activitats permet resoldre aquesta qüestió. En tot cas, són variables complementàries que s'han d'analitzar en conjunt.

S'analitzarà doncs la concentració relativa de la indústria manufacturera (treballadors i empreses) en conjunt i de cadascuna d'aquestes activitats per als eixos econòmics (A-2 i altres) i els àmbits territorials de referència d'aquests àmbits. Per als àmbits territorials més grans s'analitzarà l'activitat econòmica industrial manufacturera de manera agregada. Per a l'anàlisi dels eixos i dels municipis de l'A-2 es vol analitzar el volum i distribució de les 24 activitats manufactureres assenyalades a la taula 4.2.

Dins de la varietat d'índexs existents, s'ha optat per analitzar l'índex d'especialització, a partir de la metodologia emprada a diferents estudis com ara Boixader, *et al.* (2013); Viladecans (2006); Miret i Segarra (2010) que s'explica a continuació:

L'Índex d'especialització (també anomenat quocient de localització), compara el pes d'un sector econòmic a un territori determinat amb el pes de la mateixa activitat a una escala territorial superior, fent servir establiments (empreses) o bé treballadors. L'anàlisi es pot

⁹² Per a una discussió sobre els diferents índexs de concentració espacial veure Combes et al (2008), pags. 250-266.

realitzar per diferents nivells de desagregació de l'activitat econòmica, considerant només els quatre grans sectors d'activitat o les diferents subcategories que els componen (veure taula).

La formula utilitzada serà:

$$L_{ij} = \frac{X_{ij}/X_i}{X_j/X} = \frac{X_{ij}/X_j}{X_i/X}$$

On X_{ij} és el nombre d'afiliats del sector i a la unitat territorial j ; X_j és el nombre d'afiliats totals de la unitat territorial j ; X_i és el nombre d'afiliats del sector i a i finalment X és el nombre total d'afiliats a l'àmbit superior al qual pertany la unitat territorial.

Quan més elevat és el valor de l'índex, major és l'especialització relativa de la regió seleccionada en l'activitat en qüestió⁹³. Estudis diversos (Hernández et al, 2005; Viladecans, 2006, Boixader et al., 2013) estableixen que quan aquest índex és superior a 1,25 existeix especialització en el sector en qüestió, si bé aquests mateixos autors destaquen que d'altres estudiosos consideren que hi ha especialització a partir de l'1. A efectes de la nostra anàlisi a escala d'eixos considerarem que hi ha certa especialització del sector i a l'àmbit j si l'índex és superior a 1,1.

A partir de la identificació d'aquests indicadors podrem observar la localització relativa de l'activitat manufacturera a Terres de Lleida en relació al conjunt de Catalunya i la localització de la indústria a l'eix de l'A-2 respecte Catalunya, comparant-ho amb els altres eixos seleccionats, C-16 i C-17. També es compararà cadascun dels eixos (i els municipis que els componen) respecte l'àmbit territorial al qual pertanyen (Terres de Lleida, RMB i RMB+Osona i Ripollès). La fórmula també s'aplicarà per a cada municipi de l'eix de l'A-2 respecte el total de l'eix i respecte Terres de Lleida.

4.1.2 DELIMITACIÓ DELS ÀMBITS TERRITORIALS ANALITZATS

Per delimitar l'àrea d'influència (municipis limítrofes) de l'eix A-2 i dels altres dos eixos amb els que el comparem (C-16 i C-17) s'ha seguit un criteri d'accessibilitat. L'accessibilitat pot ser definida com la "possibilitat i qualitat de comunicació entre dos punts del territori", tal i com

⁹³ Definició extreta de: Hernández, Fontrodona i Pezzi (2005) *Map of Local Industrial Production Systems in Catalonia*, Generalitat de Catalunya.

establia ja el 1987 el Departament de Territori i Sostenibilitat de Catalunya. Aquesta definició té tres components: la separació física, el tipus de transport i la interacció entre les localitzacions (Ajenjo i Alberich, 2005).

En aquest treball, i per definir la proximitat (accessibilitat) dels municipis als eixos objecte d'estudi, ens hem centrat en el criteri físic, ja que no ens interessa en aquest moment establir l'accessibilitat o connectivitat entre dos indrets segons diferents modes de transport, sinó tan sols tenir un criteri per establir els municipis que pertanyen a l'àrea d'influència directa de l'eix viari corresponent. En aquest sentit, hem de considerar una àrea àmplia del municipi per poder incloure no sols el centre urbà sinó també les àrees d'activitat econòmica com els polígons industrials, que poden tenir una accessibilitat diferent a la xarxa tot i pertànyer al mateix municipi. Es tracta sens dubte d'un aspecte crucial en la nostra recerca que fa especial atenció al sòl industrial.

A partir d'aquestes consideracions i per tal d'assegurar la comparabilitat entre l'eix de l'A-2 i els altres dos eixos seleccionats, s'ha seguit el mateix criteri de selecció de municipis en tots tres casos. D'aquesta manera s'han seleccionat aquells municipis limítrofs amb una àrea de 5km a banda i banda de l'eix (10 km de diàmetre) dins del seu àmbit territorial de referència. Aquest criteri està basat en l'utilitzat a l'estudi "Proximitat del sòl industrial a la xarxa viària bàsica" de l'Observatori Permanent de l'Activitat Urbanística a Catalunya (OPAUC, 2011). Amb aquest criteri queden fora de l'àmbit dels eixos seleccionats municipis que es podrien considerar dins de la seva àrea d'influència d'acord amb altres criteris, com poden ser l'adscripció voluntària d'alguns municipis en associacions que tenen els eixos com a fil conductor, com per exemple l'eix C-17. També s'ha volgut respectar una certa unitat territorial i per això no s'han considerat els eixos sencers (des del seu origen fins al seu final) sinó només aquells trams que pertanyien a la mateixa unitat administrativa o reunien característiques similars. Així en el cas de l'A-2 s'han considerat només els trams que trasncorren de Terres de Lleida, i no des del seu origen (a Barcelona) i final (a l'Aragó), tot i que alguns municipis aragonesos, com Fraga, tenen una clara connexió amb el mateix. Per un costat, la consideració del recorregut a l'eix A-2 dins el territori metropolità de Barcelona distorsionava clarament la recerca, i per l'altre, la manca de disponibilitat de dades comparables entre municipis de diferents comunitats autònomes ha fet però optar per no incloure'l en l'anàlisi.

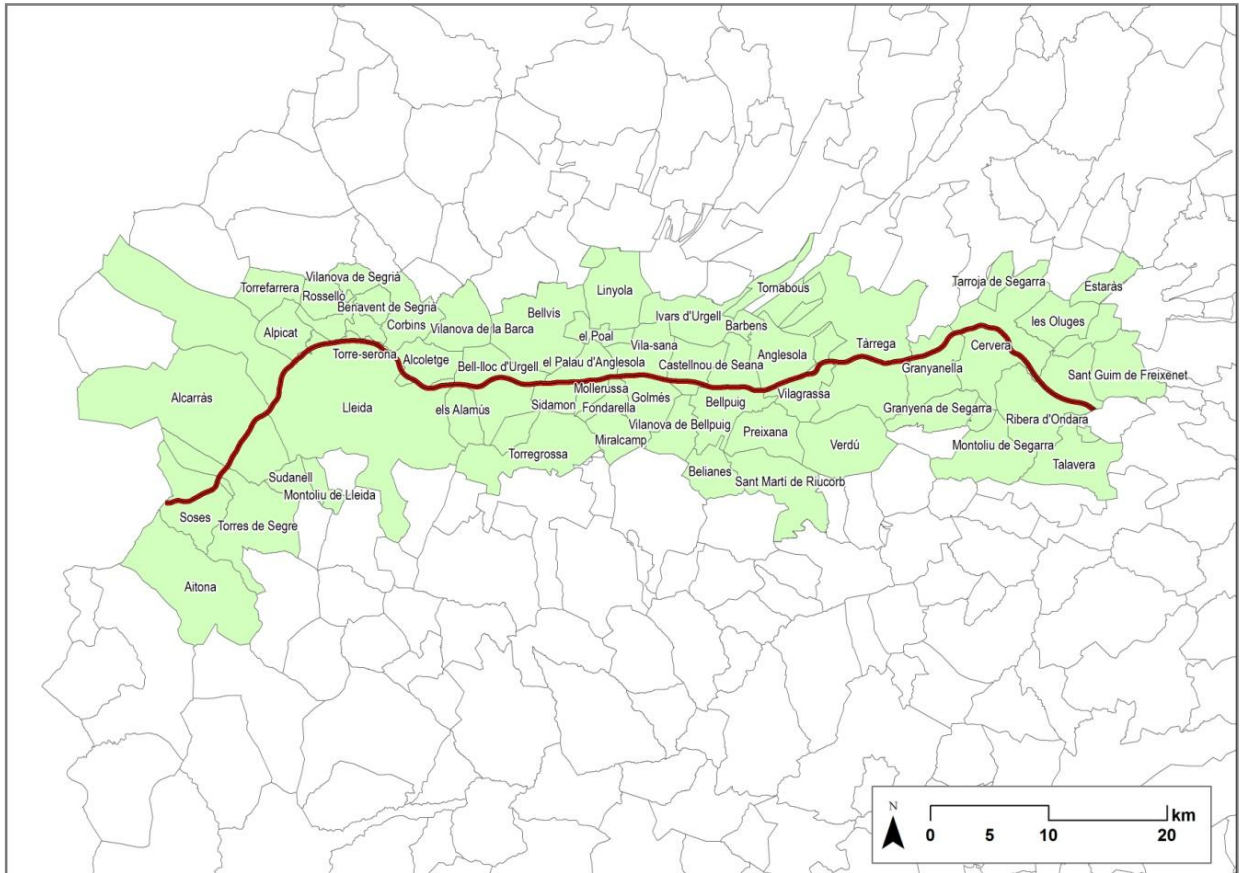
Pel cas dels eixos de la C-16 i la C-17, que seran objecte de la comparació amb l'eix A-2 en el següent capítol, s'ha seguit el mateix criteri que amb l'eix de l'A-2, seleccionant aquells municipis que es troben dins d'una àrea de 5 kilòmetres a banda i banda de l'eix. Aquests

eixos tenen origen dos a Barcelona ciutat i per tant en un criteri estricte s'hauria d'incloure la capital catalana i els municipis del seu entorn dins de la selecció d'ambdós eixos. Per la raó més amunt esmentada s'ha decidit però, deixar fora de consideració Barcelona i els municipis del Barcelonès i entorn ja que les seves característiques són diferents de la resta, i incloure'ls afectaria la comparabilitat d'aquests eixos amb el de l'A-2. Barcelona ciutat i el seu entorn immediat tenen un clar caràcter metropolità i un rol que va més enllà de la seva posició en aquests eixos. S'ha optat doncs per considerar aquests eixos a partir de la part nord del Baix Llobregat i el Vallès Occidental, excloent, a més de Barcelona, municipis com Sant Cugat, Martorell, Sabadell o Mollet del Vallès, que de fet també compten amb altres vies de comunicació importants.

Seguint aquests criteris, s'ha determinat que 52 municipis de l'àmbit de Terres de Lleida que pertanyen a les comarques de Segrià, Urgell, Pla d'Urgell i Segarra, es troben en l'àrea d'influència de l'autovia A-2, des de Ribera d'Ondara fins a Alcarràs,. En el cas de la C-16 es considera l'eix des de Esparreguera fins a Berga, amb un total de 56 municipis de les comarques del Bages i el Berguedà (àmbit Comarques Centrals), del Baix Llobregat i el Vallès Occidental (àmbit Metropolità). L'eix de la C-17 estaria compost per 71 municipis des dels dos Vallesos, el Ripollès, Osona i Bages i es consideren els trams compresos des de Parets del Vallès fins a Ripoll.

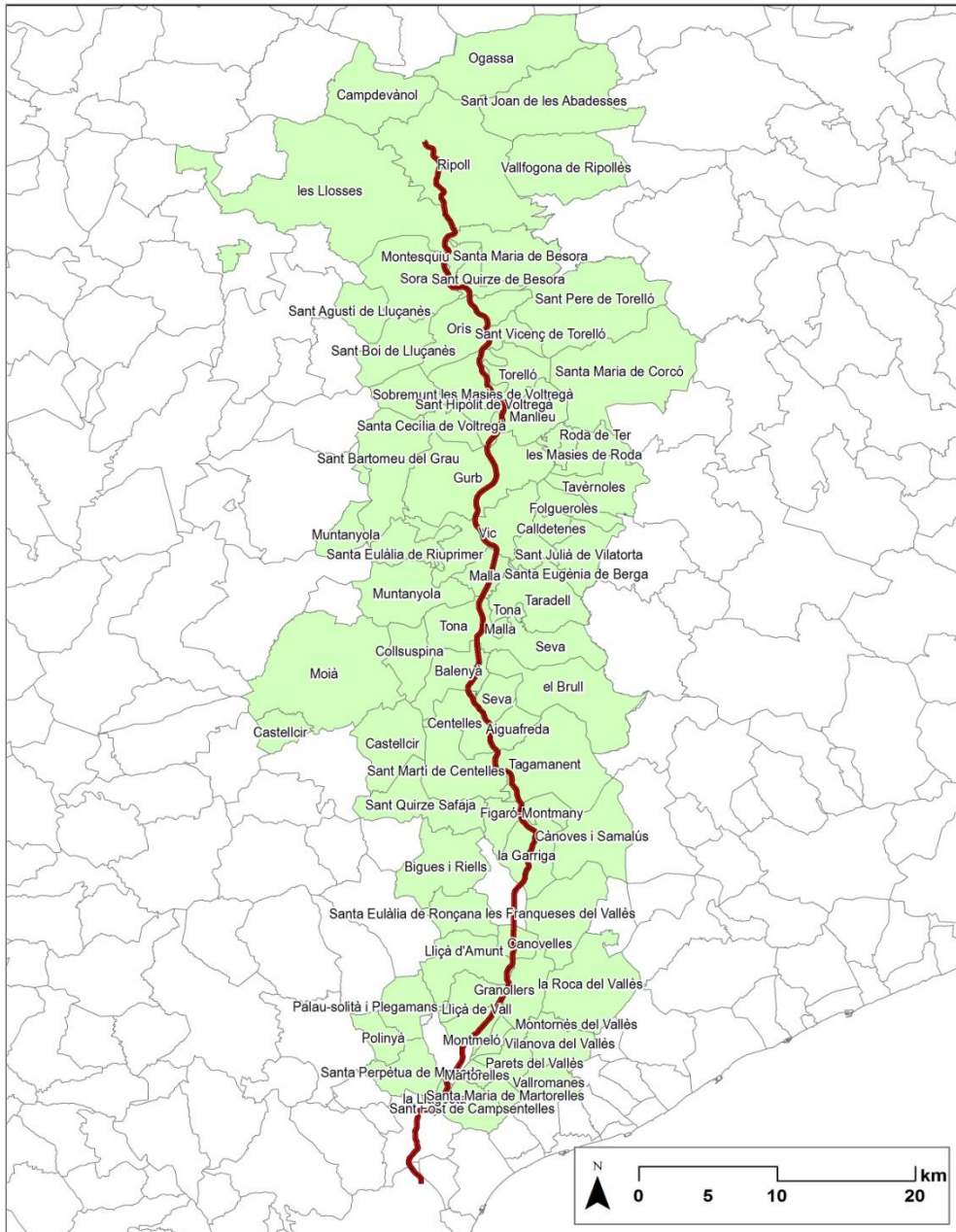
Les imatges següents mostren la selecció a banda i banda de cadascú dels eixos:

Figura 4.1. Municipis en l'àrea de 5 kilòmetres al voltant de l'eix A-2

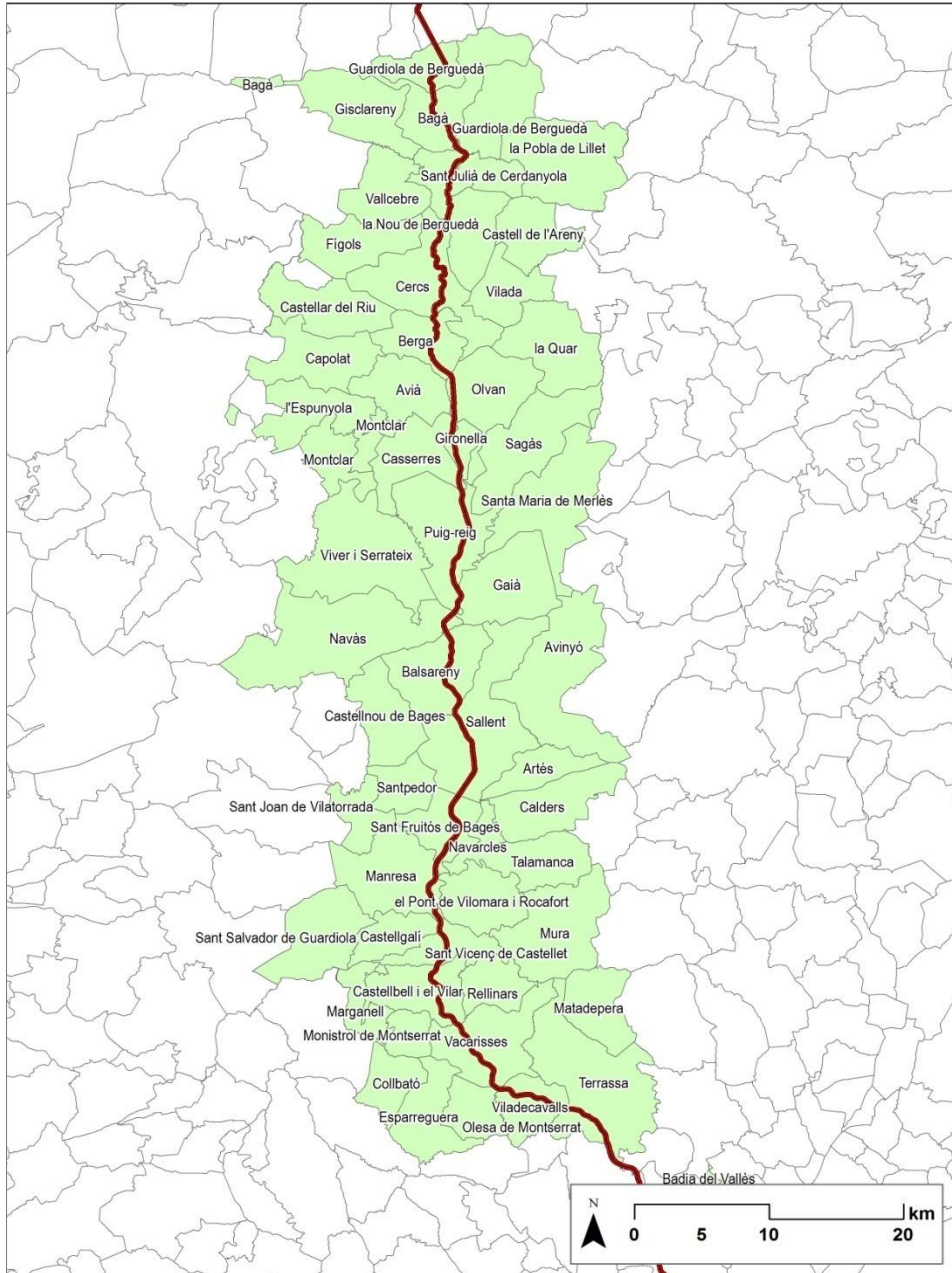
Font: Elaboració pròpia

Figura 4.2. Municipis en l'àrea de 5 kilòmetres al voltant de l'eix del Congost (C-17)

Font: Elaboració pròpia

Figura 4. 3. Municipis en l'àrea de 5 kilòmetres al voltant de l'eix del Llobregat (C-16)

Font: Elaboració pròpia

Aquests conjunts de municipis seran considerats respectivament com una unitat anomenada "eix A-2", "eix C-16" i "eix C-17" i seran analitzats en el capítol següent a dues escales. La primera, la més agregada, compara cada eix en conjunt (la suma dels municipis) amb els altres eixos i els seus àmbits territorials de referència. També s'analitzarà la seva posició en el conjunt de Catalunya. La segona escala analitzarà el pes dels municipis de cada eix amb aquest en conjunt per analitzar el diferent paper i importància de cadascú d'ells en el seu sistema territorial.

4.2 L'ECONOMIA DE LES TERRES DE LLEIDA EN EL MARC CATALÀ

Abans d'entrar de ple a analitzar l'eix A-2, el seu encaix dins Catalunya i la seva comparació amb els eixos consolidats de la C-16 i la C-17 es fa necessari posar en context l'àmbit de referència d'aquest eix, les Terres de Lleida. Aquest àmbit té unes característiques geogràfiques i econòmiques molt diferenciades de la resta, quelcom que té també influència en el paper que l'eix A-2 pot jugar en el marc català. Analitzarem en primer lloc l'activitat econòmica a Terres de Lleida en el seu context demogràfic i territorial, així com els antecedents històrics; després ens fixarem en l'evolució recent de l'economia de Terres de Lleida en el context català, amb atenció a l'impacte de la crisi financera; per últim situarem la indústria de Terres de Lleida en el marc català.

4.2.1 LES CARACTERÍSTIQUES BÀSIQUES DEL TERRITORI: L'ACTIVITAT ECONÒMICA DE TERRES DE LLEIDA EN EL SEU CONTEXT DEMOGRÀFIC I TERRITORIAL

L'àmbit de les Terres de Lleida té un perfil marcadament agrícola, quelcom estretament relacionat amb el seu medi físic. Estudis com el de Vilagrassa (2003) destaquen com la xarxa hidrogràfica i el sistema de reg han determinat històricament el creixement econòmic i demogràfic de les comarques del Ponent català i ha influït també en el desenvolupament de la resta d'activitats econòmiques, la indústria i els serveis, junt amb la localització de la xarxa d'infraestructures. En aquesta recerca hem pres com a àrea territorial de referència l'àmbit territorial de Terres de Lleida, tal i com està definit al planejament territorial. Aquest àmbit⁹⁴ està compost per les comarques de les Garrigues, la Noguera, el Pla d'Urgell, la Segarra, el Segrià i l'Urgell. No inclou per tant, altres comarques que també formen part de la província de Lleida. Aquesta està formada per 14 comarques, que inclouen, a més de les ja esmentades, altres que actualment pertanyen a altres àmbits de planejament territorial: el de l'Alt Pirineu i Aran, format per les comarques de muntanya de la Vall d'Aran, part de la Cerdanya, l'Alt Urgell, l'Alta Ribagorça, i els dos Pallars (Jussà i Sobirà), i dues comarques, Berguedà i Solsonès, que formen part de l'àmbit de les comarques centrals. Considerem la divisió

⁹⁴ Farem servir la divisió en set àmbits territorials tal i com es va quedar establerta a partir de la Llei 24 /2001, de 31 de desembre, que al seu torn modificava la llei 1/1995 per la qual s'aprova el Pla Territorial General de Catalunya. L'any 2010 els àmbits es varen augmentar a vuit, (Llei 23/2010, de 22 de juliol) amb la creació de l'àmbit del Penedès. Això va modificar els límits territorials dels àmbits de Camp de Tarragona, Comarques Centrals i Regió Metropolitana de Barcelona. S'ha optat per seguir la divisió anterior per facilitar la comparabilitat de les dades d'anys anteriors; en tot cas, l'àmbit de Ponent no queda afectat per aquesta nova divisió.

territorial dels àmbits de planejament s'ajusta més a la realitat de les comarques lleidatanes, on tradicionalment la muntanya i la plana han tingut perfils econòmics, històrics, socials i geogràfics diferenciats, tot i que comparteixen el caràcter relativament perifèric respecte la Catalunya central i la Barcelona metropolitana. En tot cas, farem referència sempre que sigui possible a l'àmbit territorial de Terres de Lleida i deixarem de banda l'anàlisi de les comarques de muntanya, que tenen una idiosincràsia pròpia que aquí no ens ocupa⁹⁵.

Dit això, podem afirmar que Terres de Lleida es configura en termes econòmics com la més extensa plana agrícola de Catalunya, ocupada en gran part per superfície conreable de secà i regadiu. Així, el conjunt de comarques que componen l'àmbit tenen una clara especialització agrària en relació al conjunt de Catalunya: a desembre de 2013 un 44% dels afiliats (règim general i autònoms) i un 31% dels comptes de cotització del sector primari a Catalunya estaven localitzats a Terres de Lleida, un pes que ha augmentat respecte anys anteriors i que és el més elevat de tots els àmbits territorials del país. La importància del sector agrícola a l'àmbit lleidatà i el seu paper en el desenvolupament general queda també patent en els diversos estudis que s'han fet sobre la qüestió, com ara l'anàlisi sobre l'evolució de la vida econòmica a Terres de Lleida de Jaume Mateu Giral, (2005), l'estudi sobre la integració de l'agricultura lleidatana en el procés de desenvolupament capitalista (Vicedo i Rius, 1991), o més recents sobre el paper dels canals de rec en la millora de la competitivitat del sector (Aldomà, 2002).

El paper econòmic de Terres de Lleida en el conjunt de Catalunya ve determinat, per tant, per la importància cabdal de l'agricultura(i la ramaderia) i per una certa percepció de ruralitat i aïllament, afavorit per la difícil connexió amb la resta de Catalunya que ha tingut històricament. Els estudis ja esmentats i d'altres (Aldomà i Pujades, 1993, Ganau, 2010) es refereixen sovint a aquesta idea en el cas de terres de Lleida, enllaçant amb la discussió sobre la Catalunya-ciutat i el poder articulador de la regió metropolitana de Barcelona que tan bé han tractat autors com Oriol Nel·lo (2001, 2013) o Ignasi Aldomà (1998), i que posen en evidència les dificultats d'un territori com aquest per esdevenir un pol central d'activitat econòmica i desenvolupament per al país, en tant que *"a nivell intern català, l'acusat centralisme de Barcelona ha pogut perjudicar moltes vegades el desenvolupament d'altres àrees de Catalunya, com Terres de Lleida (...) però, al mateix temps, si canviem d'escala, des d'una visió europea o global, actualment Lleida ja forma part de la regió metropolitana de Barcelona"* (Ganau, 2010:98). És en aquest context on novament podem destacar la importància que es dóna a les noves infraestructures de transport (com l'eix viari A-2) com a possibles

⁹⁵ Algunes de les dades més antigues es poden presentar a nivell provincial, especialment les que provenen de l'INE, que no es ofereix per comarques, pel que no es pot agrupar en l'àmbit desitjat.

catalitzadors d'una transformació econòmica a la zona, com ja ho varen ser altres infraestructures en el passat, com el Canal d'Urgell, que va permetre la gran extensió de l'agricultura de regadiu a la zona (Ramón Muñoz, 2001)

Ja en termes interns, el paper primordial de l'agricultura (i la ramaderia) ha influït també en el desenvolupament de les activitats industrials de l'àmbit⁹⁶, com demostra que les principals indústries a terres de Lleida siguin el sector agroalimentari i la indústria auxiliar agrària. El sector terciari té un pes major a Lleida ciutat i les capitals comarcals, mentre que a la resta de territori ha estat el turisme un dels factors recents de desenvolupament (Ganau, 2010). A més, el sector agrícola ha anat incorporant i desenvolupant activitats que queden fora de la seva funció primordial de conreu i ramaderia, quelcom molt visible amb el sector serveis (turisme rural, venda d'artesanía), però que també es dona en les activitats industrials com per exemple l'elaboració d'aliments (Aldomà, 2009). En aquest sentit, el sector industrial de l'àmbit de Terres de Lleida esta clarament relacionat amb el primari, destacant per exemple les activitats relacionades amb la transformació de productes alimentaris (Mir, 2002), tot i que d'altres sectors manufacturers també són rellevants. Fins i tot a les zones relativament menys "agràries" de l'àmbit, com Tàrrrega, la Segarra o el Segrià, es dona una composició industrial més similar a la mitjana catalana, més diversificada (Vilagrassa, 2003). En tot cas, les anàlisi sobre la indústria a les terres de Lleida destaquen l'absència històrica d'una veritable industrialització, en tant que les activitats manufactureres han estat sempre lligades a les altres activitats productives de la zona, primer l'agricultura i després els serveis, i estan clarament orientades al mercat interior, amb poca activitat exportadora i poques multinacionals (Ruiz González, 1999, Enciso Rodríguez, 2004). En tot cas, tot i aquest procés de creixement industrial poc habitual, també es destaca com el sector industrial ha anat adquirint un pes important en l'economia lleidatana, quelcom que ja era evident a finals dels anys 80 (Enciso Rodríguez, 2004).

L'any 2014 la indústria representava aproximadament un 20% del VAB i un 16% dels afiliats totals de l'àmbit⁹⁷, un pes que si bé no és dels més elevats de Catalunya, ha patit una de les menors davallades degut a la crisi econòmica del conjunt d'àmbits territorials. Tot i la relativa importància del sector dins de l'àmbit, la indústria lleidatana només representa el 5% dels afiliats i els comptes de cotització del sector a tot Catalunya. Dins de l'àmbit és l'eix viari de l'A-2 l'àrea que es configura com l'espai industrial més important. Un estudi recent (Paül i Gutiérrez, 2012) destaca el seu paper com aglutinador directe i indirecte de gran part de

⁹⁶ Els canvis en el sector agrari i l'aparició d'activitats industrials i terciàries en l'espai agrari estan descrits amb detall per Ignasi Aldomà al seu article "Activitats agràries versus activitats en l'espai agrari" (2008), disponible a: <http://www.ub.edu/geocrit/-xcol/272.htm>

⁹⁷ Font de els dades VAB: Idescat; Font de les dades afiliació: Observatori de Mercat de Treball.

L'activitat industrial de Terres de Lleida, si bé també esmenta un fet que més endavant tractarem amb detall: la important concentració de sòl industrial i sobretot de l'urbanitzable, la seva elevada fragmentació i en molts casos el seu mal estat de desenvolupament. Aquest diagnòstic és coincident amb el que es realitza, pel sòl industrial urbanitzat, en l'estudi sobre la logística que va dur a terme l'any 215 la Diputació de Lleida (Diputació de Lleida, 2015).

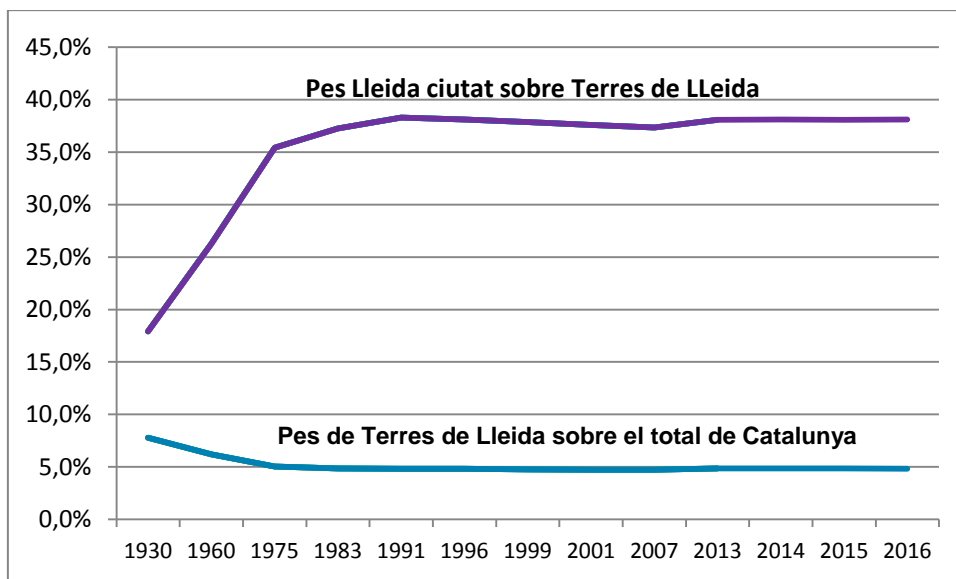
Per entendre l'actual estructura econòmica de Terres de Lleida, el seu paper dins de Catalunya i les seves perspectives de creixement cal fer un breu repàs a la seva evolució històrica més recent, així com a la seva estructura demogràfica.

Població

Terres de Lleida compta l'any 2016 amb 362.384 habitants, el que suposa quasi el 5% de la població catalana. Més enllà de la constatació del petit pes demogràfic d'aquest territori, resulta interessant comprovar que aquest pes no s'ha modificat gairebé gens en les últimes quasi 4 dècades, des de 1975, mantenint-se gairebé constant i en tot cas en tendència a la baixa. En el primer terç del segle XX Terres de Lleida representava el 8% de la població catalana, i és a partir de l'any 1960 quan aquest àmbit comença a perdre pes en el conjunt català per establir-se en el 5% a partir del 1975.

El creixement demogràfic de Terres de Lleida no ha estat mai negatiu en anys recents, però tampoc ha superat la mitjana catalana, i ha quedat per sota d'altres àmbits que han presentat creixements majors.

Aquesta estabilitat demogràfica en el conjunt català no implica que no hagi hagut canvis interns, que es poden resumir en una progressiva concentració de la escassa població (i com veurem, de l'activitat econòmica) a Lleida ciutat i en menor mesura a la resta de capitals comarcals. Així, si l'any 1930 la capital lleidatana representava menys del 20% de la població de l'àmbit, setanta anys més tard en representa quasi un 40%, un pes però que es manté similar des de finals dels anys 70 del segle passat fins a l'actualitat.

Figura 4.4. Evolució del pes demogràfic de Lleida sobre el seu àmbit i d'aquest sobre Catalunya

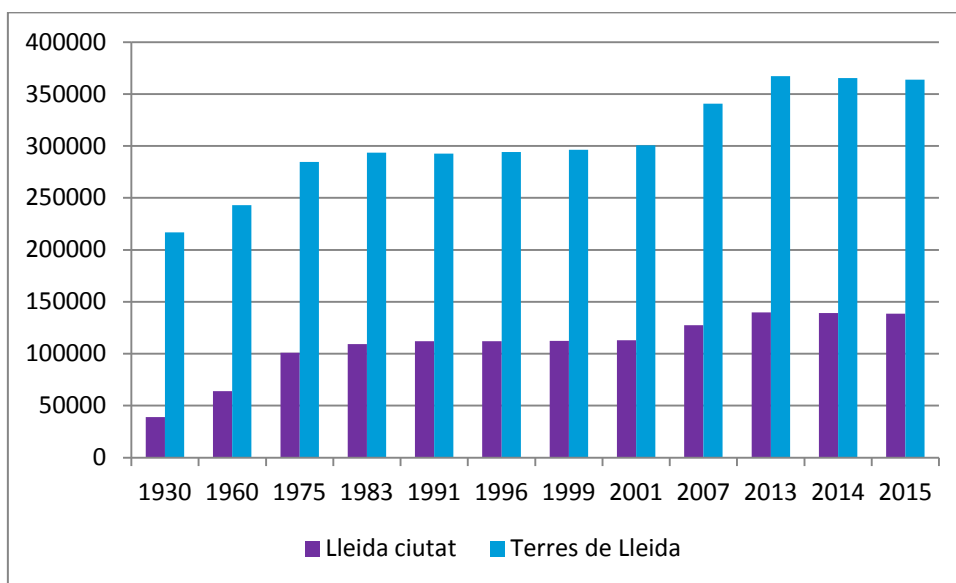
Font: Elaboració pròpia amb dades INE i Idescat

Aquesta tendència a una forta concentració de la població a la capital primer i un cert estancament posterior està relacionada amb l'evolució econòmica i social de l'àmbit, tal i com exposen de forma detallada Ganau (1998, 2010) i Domingo (2006). Així, a partir de mitjans del segle XIX Terres de Lleida va començar un procés de creixement, degut a projectes i inversions procedents de fora del territori lleidatà, que va portar a profundes transformacions demogràfiques i territorials. De ser una societat estructurada en petits nuclis urbans de base agrícola es passa a la consolidació d'uns quants municipis com a centres de serveis a escala comarcal, com Balaguer, Tàrrega, Mollerussa, Cervera o les Borges Blanques, mentre que Lleida ciutat augmentà progressivament la seva capitalitat. També es consolidà el paper de les terres regades pel canal d'Urgell com a centre econòmic que atreu població de la resta de comarques lleidatanes.

La diferència de creixement entre la capital de Ponent i la resta de municipis es fa més evident a partir dels anys 60 i 70, amb un augment de població molt accentuat fins a principis dels anys 80, quan els processos de suburbanització i l'aturada del flux migratori des de la resta de l'Estat espanyol provoquen un alentiment del seu augment demogràfic, quelcom que també es dona, en menor mesura a algunes capitals comarcals. Els anys 90 del segle XX aguditzen aquesta tendència, i de fet els municipis petits guanyen població degut a la suburbanització de Lleida i al creixement econòmic generalitzat. Entre 1991 i 2001 s'observa al conjunt de l'àmbit un fort dinamisme en la creació d'ocupació, amb un increment de 10 punts de la taxa d'ocupació específica i un augment del 12,4% dels llocs de treball localitzats (Institut d'Estudis Territorials, 2007). Aquest creixement va fer augmentar la necessitat de

mà d'obra, que no es podia cobrir amb la població local (degut a l'envelliment i l'estructura demogràfica), el que, junt amb les tendències d'integració de l'economia global, van portar a notables canvis demogràfics. El canvi de segle porta amb ell un considerables transformacions socioeconòmiques relacionades amb l'arribada d'immigració extracomunitària que fa augmentar de forma considerable la població de bona part dels nuclis poblacionals, un fenomen extensible a molts altres indrets de Catalunya.

Figura 4.5. Població de Lleida ciutat i el conjunt de l'àmbit. De 1930 a 2015

Font: Elaboració pròpia amb dades INE i Idescat

Tot i que aquests canvis recents han contribuït a un creixement global, si bé petit, de la població de Terres de Lleida, aquest àmbit continua tenint importants desequilibris territorials, amb la majoria de la població concentrada, a Lleida ciutat, les capitals comarcals, i altres municipis que han esdevingut centres econòmics o residencials com Alcarràs, Guissona o Torrefarrera. L'any 2015 un 55% dels prop 368.000 habitants de Terres de Lleida es concentren a Lleida ciutat i les capitals comarcals, una proporció només un 5% superior a la de fa quaranta anys. Però si analitzem el rànquing dels municipis més poblats en aquests dos anys, observem com si bé Lleida i les capitals comarcals segueixen a les posicions superiors, hi ha hagut canvis considerables tant en la posició de les capitals comarcals com en tant que han aparegut entre els municipis més poblats indrets com Torrefarrera o Guissona que han passat de posicions molt baixes a estar entre els 15 municipis més poblats i amb creixements relatius de la població molt importants (veure taula 4.3). Es tracta a més en la majoria, de municipis que cauen dins l'àrea d'influència de Lleida ciutat però també de l'eix A-2, el que indica doncs no tant sols la polarització a la capital sinó a tot una zona de concentració

d'activitat econòmica. La resta de municipis compten amb una població envellida i sense indústries importants, el que dificulta el seu creixement (Ganau, 2010).

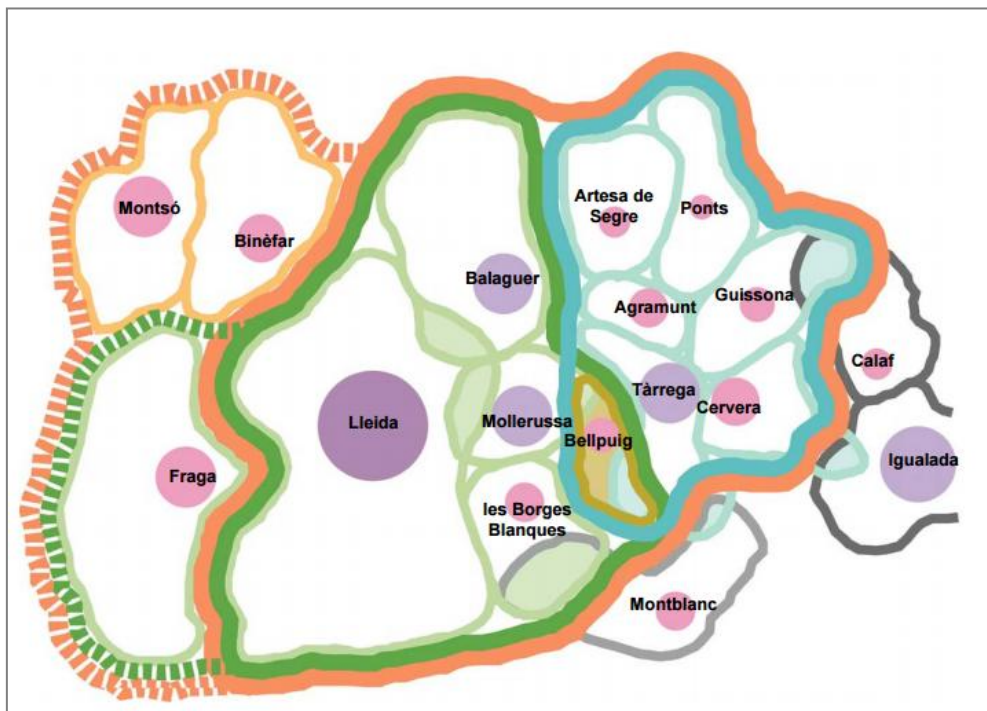
Taula 4.3. Creixement relatiu 1975-2013 dels municipis amb més de 3.000 habitants el 2015 i posició en el rànking de municipis segons població en ambdós anys

Municipi	Munic. més de 3.000 habitants el 2015		
	Variació relativa 1975-2015	Posició rànking 2015	Posició rànking 1975
Lleida	37%	1	1
Balaguer	35%	2	3
Tàrrega	55%	3	2
Mollerussa	98%	4	4
Alcarràs	51%	5	5
Cervera	76%	6	9
Guissona	37%	7	18
Almacelles	54%	8	6
Alpicat	49%	9	14
Les Borges Blanques	65%	10	7
Agramunt	52%	11	8
Bellpuig	48%	12	11
Torrefarrera	46%	13	33
Artesa de Segre	16%	14	12
Almenar	13%	15	10
Juneda	12%	16	15
Alcoletge	29%	17	37
Rosselló	25%	18	16
Alguaire	25%	19	31
Alfarràs	25%	20	13

Font: Elaboració pròpia amb dades INE i Idescat

Les anàlisis realitzades per al Pla Territorial Parcial de Terres de Lleida (Generalitat de Catalunya, 2007) també confirmen aquesta jerarquia urbana, i esmenten com a nivell subregional existeix una altra polaritat al voltant de Tàrrega, que a la seva vegada inclou altres subpolaritats a municipis com Cervera, Guissona o Balaguer, tal i com mostra la figura següent:

Figura 4. 6. Interpretació de l'estructura funcional de Terres de Lleida segons el Pla Territorial Parcial de l'àmbit

Font: Pla Territorial Parcial de Terres de Lleida (Generalitat de Catalunya, 2007)

La breu anàlisi de l'evolució demogràfica de Terres de Lleida fa evident la polarització de la població, que, com ja hem dit, tendeix a radicar-se a la capital, a les altres capitals comarcals i a un seguit de municipis que concentren activitat econòmica rellevant o un creixement residencial important. L'anàlisi de l'evolució de l'ocupació en l'àmbit complementa la realitzada fins ara i ens ha de servir per establir l'estructura territorial de l'activitat econòmica.

Ocupats i PIB

En termes econòmics Terres de Lleida tampoc ha estat una centralitat important dins Catalunya. El seu creixement a principis del segle XX ve determinat en gran part per projectes forans, com ja hem dit, i la seva industrialització va estar lligada a la seva capacitat de generar energia hidroelèctrica. L'electrificació de Catalunya, que va permetre el seu desenvolupament industrial, va venir de grans companyies hidroelèctriques com la *Traction Light and Power*, (més coneguda com la Canadenca) que feren servir la força dels rius lleidatans com a font d'energia, emportant-se però també les fàbriques a altres indrets del país⁹⁸. Així, Terres de Lleida va “perdre” la seva oportunitat d'esdevenir un centre industrial rellevant pel país, tot i

⁹⁸ Per una anàlisi del procés d'electrificació a Catalunya es pot llegir el llibre Capel H. I Casals, V. (2013) *Capitalismo e historia de la electrificación, 1890-1930*.

que té va desenvolupar i consolidar un paper en el sector de l'agroindústria i algunes manufactures relacionades (com la fabricació de maquinària agrícola) (Morell, 1996).

Fem un breu anàlisi de l'evolució d'aquestes dues variables, ocupació i Valor Afegit Brut en el passat recent, és a dir, entre els primer anys de la dècada de 1990 i l'inici del segle XXI, per posteriorment (a l'epígraf següent) centrar-nos en anys més recents. Com es veurà, el pes de l'ocupació i el VAB de Terres de Lleida al conjunt català ha estat sempre baix i inferior al d'altres àmbits, no tant sols el metropolità, sinó conjunts com el Camp de Tarragona o les Comarques Centrals. Si fem una anàlisi de la situació entre, observem que ja el 1991 el pes dels ocupats de l'àmbit sobre el tota català es situava al voltant del 5%, un pes que no va variar en els següents 10 anys.

Taula 4.4. Comparació entre pes de la població i ocupats dels àmbits territorials sobre Catalunya. Diversos anys

Àmbit	1991		1996		2001		Població	Ocupats
	Població	Ocupats	Població	Ocupats	Població	Ocupats	2001	2001
Metropolità	70,4%	70,0%	69,4%	68,5%	69,2%	69,3%	4.390.390	1.951.615
Comarques Gironines	8,2%	8,7%	8,5%	9,3%	8,7%	8,9%	553.661	250.376
Camp de Tarragona	6,4%	6,2%	6,9%	6,9%	7,1%	7,0%	451.902	196.620
Terres de l'Ebre	2,6%	2,4%	2,6%	2,4%	2,5%	2,3%	157.771	64.422
Terres de Lleida	4,8%	4,8%	4,8%	4,9%	4,7%	4,6%	299.079	130.174
Comarques Centrals	6,6%	6,8%	6,8%	7,0%	6,7%	6,9%	427.645	193.717
Alt Pirineu i Aran	1,0%	1,0%	1,0%	1,1%	1,0%	1,0%	62.662	28.202

Font: Elaboració pròpia amb dades Idescat

En quant al VAB, l'any 1991 Terres de Lleida va generar el 4,3% del VAB català, el 4,7 l'any 1996 i el 4,4% el 2001, liderat pel sector primari, que l'any 2001 aportava el 30% del total del VAB del primari de Catalunya (Institut d'Estudis Territorials, 2007). El creixement de l'ocupació en aquella dècada va ser intensa a tot el país i els àmbits, un 25% de variació relativa de mitjana, però Terres de Lleida mostra, junt amb Terres de l'Ebre la variació més baixa de tots els àmbits, al voltant del 20%, la meitat del creixement de l'ocupació a Camp de Tarragona, l'àmbit amb un creixement més fort.

L'evolució interna en aquesta dècada va estar, com en el cas de la població, influïda per la tendència a la polarització d'aquesta cap a Lleida ciutat, les capitals comarcals i municipis de les seves àrees d'influència. Diversos autors (Vilagrà, 1995; Bellet, Barrufet i Garreta, 1995, Ganau 1998) van destacar ja en la dècada dels 1990 la progressiva creació d'una Lleida "ciutat-regió" a partir de fluxos de mobilitat laboral i residencial. Ja des de principis dels anys 90 es va començar a estudiar aquesta regió com el centre econòmic de l'àmbit i definint-la a

partir de diferents criteris segons la intensitat dels fluxos entre la capital i la resta de municipis. Així, una definició ampla podria considerar tot l'àmbit com a part d'un mercat laboral i residencial, amb Lleida ciutat com a centre, però també amb d'altres centres menors Mollerussa, Tàrrrega o Cervera, la qual cosa li conferiria un caràcter policèntric, com ja es va fer notar, de fet, al mateix Pla Territorial Parcial. Joan Ganau (1998) a partir d'estudis anteriors, va definir una àrea més específica a partir d'índexs d'atracció laboral de la capital, establint, per finals dels anys noranta una àrea funcional de Lleida formada per "tots els municipis del Segrià i altres municipis de les comarques de les Garrigues, el Pla d'Urgell i la Noguera" (Ganau, 1998:97). Aquest estudi també destaca el paper de les infraestructures (radials) en ajudar a la configuració d'aquesta centralitat.

Per sectors d'activitat, tant l'ocupació com el VAB constaten, des de 1991, la progressiva terciarització de tot l'àmbit, amb un important augment de la construcció a finals del segle XX i una progressiva pèrdua d'importància del sector primari, tot i que continua essent una activitat cabdal dins l'economia lleidatana. Una anàlisi pels últims anys del segle XX (Ruiz González, 1999) ja destacava que la producció del Segrià era tant elevada com la suma de la resta de comarques de l'àmbit de les Terres de Lleida i que el sector serveis representava quasi les dues terceres parts del PIB de Lleida⁹⁹. L'estudi destacava ja el paper que l'activitat agroindustrial té a la Segarra, amb la implantació de grans empreses com la Cooperativa Agropecuària de Guissona i les seves indústries auxiliars.

4.2.2 EVOLUCIÓ RECENT DE L'ECONOMIA DE TERRES DE LLEIDA EN EL CONTEXT CATALÀ I L'IMPACTE DE LA CRISI FINANCERA

Com s'ha esmentat a la secció anterior, el pes econòmic de Terres de Lleida Catalunya ve fortament determinat per les activitats agrícoles, si bé en les últimes dècades s'observa una certa pèrdua de pes d'aquest sector dins de l'àmbit, mentre que s'han anat consolidant el sector manufacturer i el de serveis, sobretot a les capitals comarcals i les zones menys agrícoles (Secretaria de Planejament Territorial, 2007). També dins el conjunt català, el sector primari lleidatà continua essent l'àmbit que major riquesa aporta a Catalunya en aquest sector, generant l'any 2014 un 43% del VAB generat per les activitats primàries a Catalunya¹⁰⁰. En tot cas, dins de l'àmbit les diferències comarcals són considerables, amb un

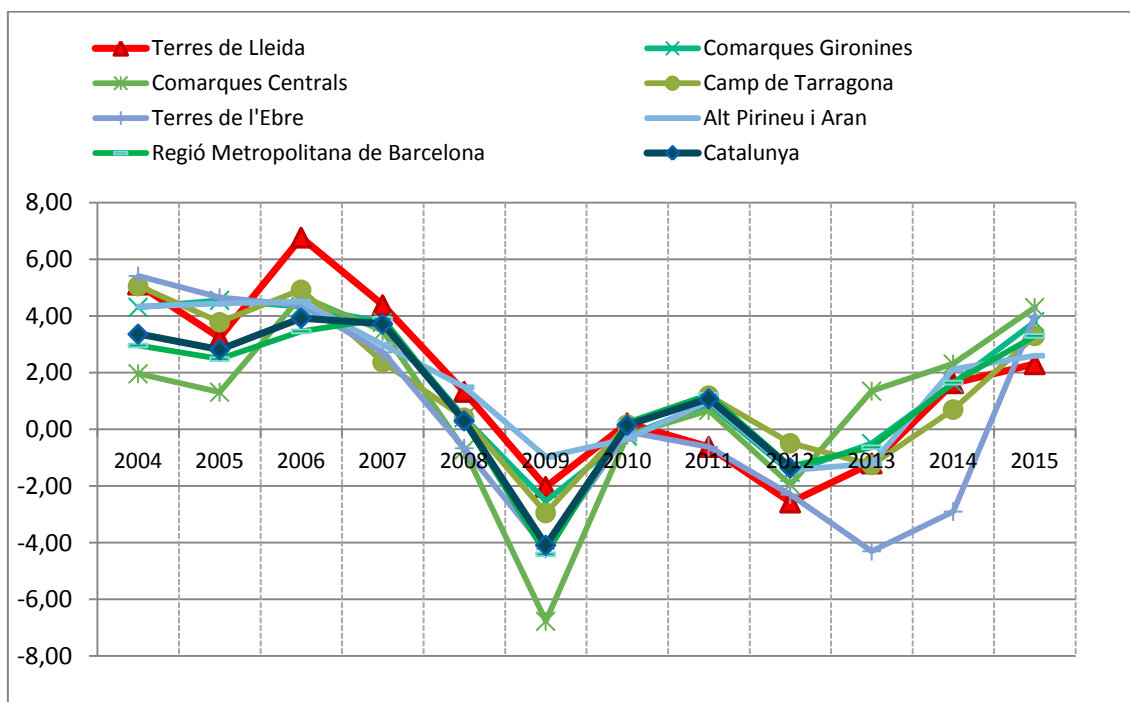
⁹⁹ L'estudi feia referència a la província de Lleida i no a l'àmbit territorial, però la tendència és pot extrapolar a aquest.

¹⁰⁰ Idescat, Dades de Valor Afegit Brut, base 2010

fort contrast entre les comarques més agrícoles com la Noguera i les Garrigues i d'altres més terciaritzades com el Segrià.

Terres de Lleida va generar, segons dades de l'Idescat, un Valor Afegit Brut per valor de 8.179,4 milers d'euros l'any 2014, el que representa un 4,3% del total generat a Catalunya¹⁰¹. Respecte l'any anterior és una xifra lleugerament inferior, tot i que en termes relatius el seu pes en el conjunt del VAB català es manté estable. Les dades que ofereix l'Anuari Comarcal de BBVA-CX permeten comparar la taxa real de variació interanual dels diferents àmbits territorials entre 2004 i 2015, i amb la mitjana catalana. Com mostra la figura 4.7, entre 2004 i 2008 Terres de Lleida va tenir uns creixements interanuals molt positius i superiors a la mitjana catalana, i superior a la majoria d'àmbits territorials, una tendència que comença a canviar arran de la crisi econòmica de 2008, però en tot cas, Terres de Lleida mostra un comportament relatiu millor que altres àmbits, i lleugerament superior a la mitjana catalana.

Figura 4.7. Creixement interanual del VAB per àmbits territorials i mitjana catalana, 2004-2015. Taxes reals de variació interanual en %,

Font: Elaboració pròpia amb dades de l'Anuari Comarcal de Catalunya Caixa, (2009, 2011, 2013, 2015 i 2016)

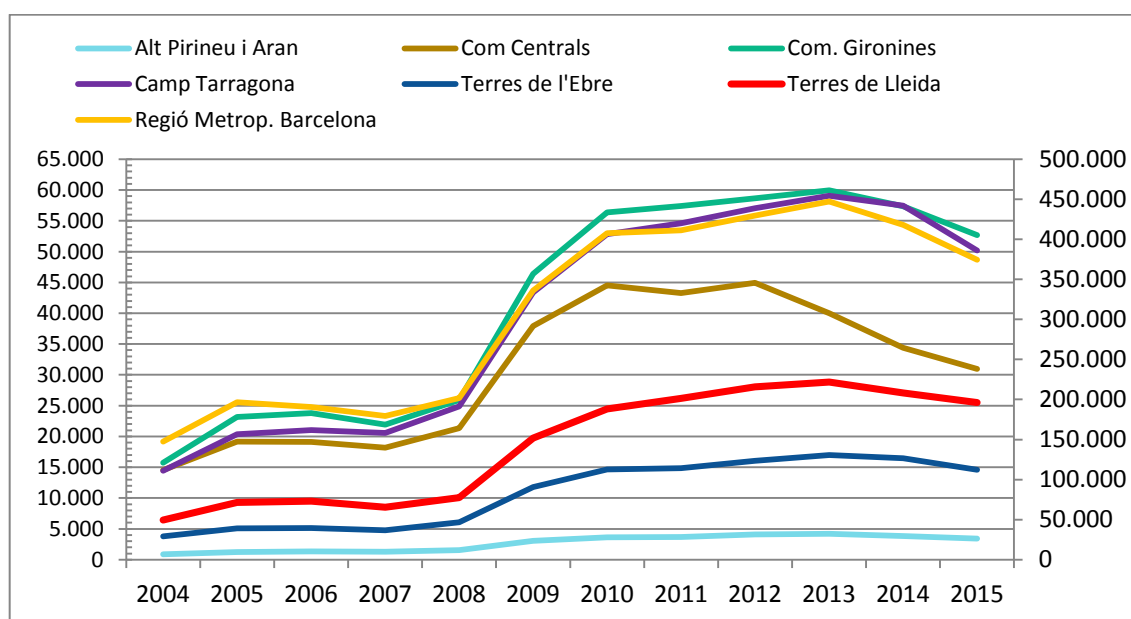
¹⁰¹Últim any disponible a Idescat d'aquesta variable per àmbits territorials: <https://www.idescat.cat/pub/?id=pibc&n=8277&by=at>. L'Anuari Comarcal de Catalunya Caixa (ara BBVA-Catalunya Caixa) ofereix dades estimades de VAB per àmbits fins el 2015, però en termes de variació interanual, que es fa servir aquí.

L'adveniment de la crisi econòmica que va afectar l'economia mundial (i especialment les economies del sud d'Europa) des de l'any 2008 trenca, per tant, la tendència positiva de creixement del VAB, no només a Terres de Lleida sinó al territori en conjunt. La crisi d'origen financer va provocar que ja en el segon trimestre de 2008 l'economia catalana enregistrés el primer creixement intertrimestral negatiu, "i ja d'aleshores ençà s'entra en una espiral recessiva amb davallades històriques de gairebé la totalitat d'indicadors econòmics" (Generalitat de Catalunya, 2010b). El mateix document destaca com la recessió va anar acompanyada d'una forta caiguda de l'ocupació (entre els anys 2007 i 2010 es varen destruir destruït més de 400.000 llocs de treball a Catalunya), un tret diferencial respecte països veïns, que amb caigudes similars han perdut menys ocupació. La figura 4.7 posa de manifest el profund impacte d'aquesta crisi a tots els àmbits territorials catalans, especialment evident el 2009. La dada anual del VAB a partir del 2008, mostra l'abast de la crisi, i si bé a les taxes de variació interanuals són encara positives, són ja molt reduïdes i properes a 0 pel conjunt de Catalunya, mentre que Terres de Lleida té una taxa de variació interanual del VAB del 1,33%.

L'any 2009 la crisi afecta ja tots els àmbits i per descomptat al conjunt de Catalunya: aquesta veu caure el seu VAB un 4,09% respecte el 2008, un decreixement causat sobretot per la forta disminució del VAB de les comarques centrals, l'àmbit metropolità de Barcelona i Terres de l'Ebre. Dins dels àmbits amb una menor davallada trobem les comarques de muntanya de l'Alt Pirineu i Aran i Terres de Lleida. El 2010 aquest àmbit té un creixement positiu del VAB, una millora que es dona també a Catalunya en conjunt i alguns àmbits, el que coincideix amb una petita recuperació a escala catalana i que demostrava la millora d'un ampli conjunt d'indicadors en els primers mesos del 2011, com ara l'ocupació (en termes d'EPA), el volum d'exportacions o el PIB (Catalunya Caixa, 2013). Aquesta millora també es reflexa en el creixement interanual del VAB l'any 2011, quan només Terres de l'Ebre i Terres de Lleida presenten taxes interanuals de creixement negatives, si bé petites. Aquesta recuperació però, es va truncar a mitjans del 2011 amb una nova fase en la crisi de l'euro, tal i com s'explica a l'Anuari Comarcal 2013 (Catalunya Caixa, 2013), i es reflexa en la figura anterior, on es veu com tant Catalunya com els àmbits tenen una davallada considerable del VAB respecte l'any anterior. Aquest últim any, Terres de Lleida experimenta el decreixement més acusat del VAB, un -2,6%, el més fort de tots els àmbits i per sobre de la mitjana catalana, però en termes globals el pes de l'economia lleidatana en el conjunt català mostra una lleugera tendència positiva. Hem d'esperar ja al 2014 per observar a Terres de Lleida, i la resta d'àmbits, una recuperació significativa que segueix fins el 2015.

La crisi econòmica també es fa evident en analitzar l'evolució de l'ocupació i l'atur als diferents àmbits. L'atur registrat experimenta un augment molt fort en tots els àmbits a partir de l'any 2008, sent especialment forta la pujada entre 2008 i 2010. A la figura 4.7 sobre l'evolució de l'atur també es pot veure la petita recuperació de 2010 (una lleugeríssima disminució de l'atur entre 2010 i 2011) i el repunt a partir de 2012, que s'accentua fins al 2015. A Terres de Lleida la tendència és molt similar a la de la resta d'àmbits, arribant a 2015 amb un atur registrat total de 25.506 persones.

Figura 4. 8. Evolució de l'atur registrat per àmbits territorials 2004-2015*

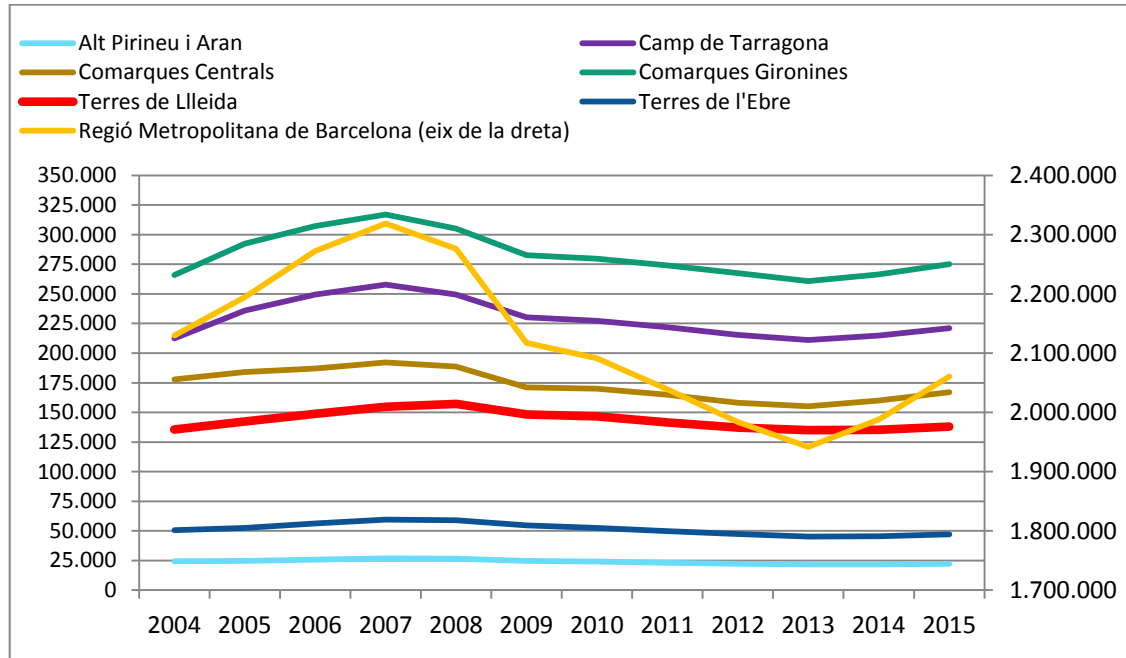
Font: Observatori Empresa i Ocupació. Dades del
 *L'eix vertical de la dreta correspon a les dades de la RMB

L'evolució de l'ocupació (mesurada en termes d'afiliats al règim general i autònoms de la Seguretat Social) mostra la tendència inversa a la de l'atur, amb una forta caiguda a partir de 2008, i una recuperació a partir de 2012-2013, que però ha d'esperar fins a 2014 per trobar unes xifres que s'apropin a les que hi havia abans de la crisi econòmica (figura 4.9).

Com mostren les figures 4.8 i 4.9, no és fins el 2014 que la situació econòmica comença a millorar, amb una recuperació de la demanda interna que va contribuir al creixement del PIB, i en la que varen influir factors diversos com la millora de les condicions financeres, la moderació del preu del petroli i la depreciació de l'euro enfront del dòlar o l'ajust dels costos laborals unitaris, i gràcies també a les empreses exportadores que han mantingut una balança comercial positiva tot i la crisi. La recuperació es nota així mateix en la creació neta de llocs

de treball, tot i que es mantenen unes elevades taxes d'atur que esdevenen un dels problemes més greus que ha deixat aquesta crisi. (Generalitat de Catalunya, 2015b)

Figura 4. 9. Evolució de l'ocupació per àmbits territorials 2004-2015*

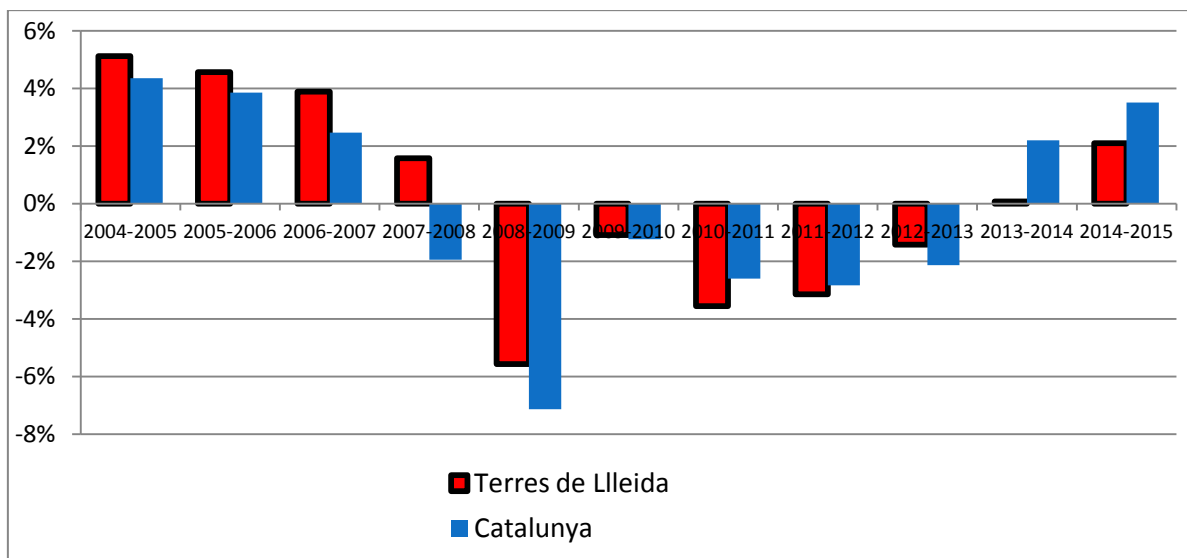

Font: Observatori Empresa i Ocupació. Dades del segon trimestre de cada any.

*L'eix vertical de la dreta correspon a les dades de la RMB

En tot cas, la comparació del creixement relatiu dels afiliats any a any entre 2004 i 2015 a Catalunya i a Terres de Lleida mostra com aquest àmbit va experimentar, fins el 2008, un creixement superior al del conjunt de Catalunya, una situació que es va truncar amb la crisi econòmica i que, segons les dades més actuals, no s'ha tornat a produir.

Figura 4.10 Creixements relatius de l'afiliació de Terres de Lleida i Catalunya entre 2004 i 2015

Font: Elaboració pròpia amb dades de Observatori Empresa i Ocupació. Dades del segon trimestre de cada any

La forta crisi econòmica ha afectat amb gravetat tots els indicadors econòmics i va suposar el trencament de tendències positives de creixement a tots els àmbits i a Terres de Lleida. De forma específica, podem analitzar l'evolució més recent del VAB generat pels quatre grans sectors d'activitat a Terres de Lleida i el seu pes relatiu sobre el total. També ens interessa mostrar el pes de la riquesa generada a terres de Lleida per cada sector sobre el total català. Analitzem aquestes variables per tancar aquests paràgrafs.

L'anàlisi de l'aportació de cada sector d'activitat al AVB de Terres de Lleida (taula 4.5) mostren els serveis com el sector que més aporta a la riquesa de l'àmbit, generant un 59% del VAB. La indústria és el segon en termes tant absoluts com relatius, amb un 20% de pes sobre el total. El sector primari només genera un 8% del VAB a Ponent, si bé recordem com els 831,9 milions d'euros generats per aquest sector a Terres de Lleida representen un 43% del VAB del primari a Catalunya (que va ser de 1.947,7 M€). En termes interns aquest sector es manté relativament estable, mentre que la indústria i els serveis, mostren un lleuger augment de pes en el conjunt del VAB lleidatà respecte l'any 2008.

Taula 4.5. VAB generat per sectors a Terres de Lleida i pes sobre VAB total de l'àmbit. 2008 i 2014

Sector	VAB total (milions €) i pes	VAB total (milions €) i pes		
		2008	2010	2014
Primari	VAB	704,8	677,7	831,9
	Pes sobre T. Lleida	9,0%	8,0%	8,7%
Indústria	VAB	1610,5	1619,7	1730,9

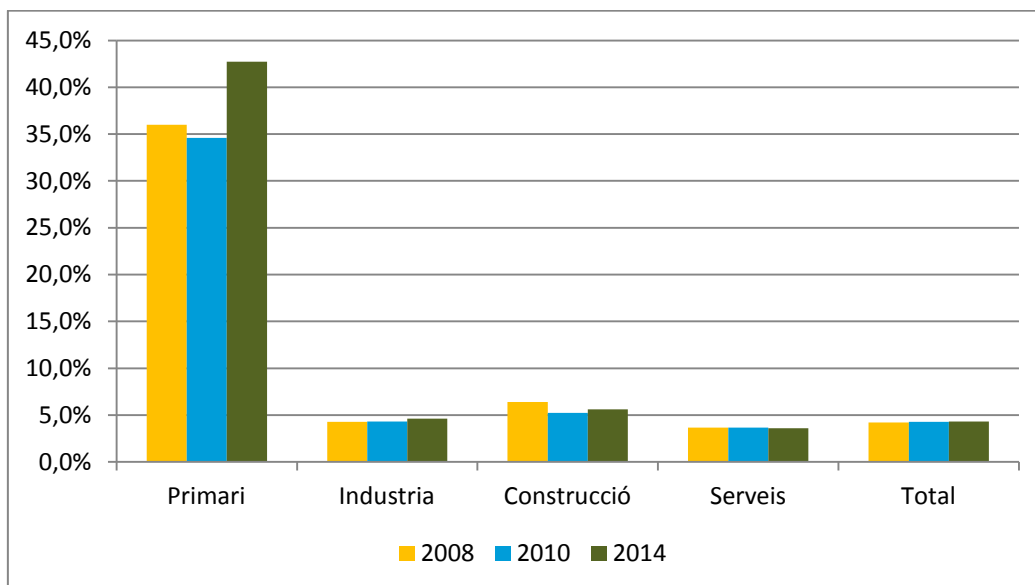
	Pes sobre T. Lleida	19,0%	20,0%	21,2%
Construcció	VAB	1225,4	1006	498,2
	Pes sobre T. Lleida	15%	12%	6%
Serveis	VAB	4738,2	4770,1	5118,4
	Pes sobre T. Lleida	59,0%	57,0%	62,6%
VAB total Terres de Lleida(m€)	VAB	8278,9	8073,5	8179,4
VAB total Catalunya (m€)		195.717,90	188.286	190.637

Font: Elaboració pròpia amb dades Idescat VAB 2008 i 2010: Base 2008; VAB 2014: Base 2010

El VAB generat a Terres de Lleida no té un pes dominant en el conjunt català, representant el 4,3% del total generat l'any 2014, una xifra igual a la dels dos anys anteriors exposats a la taula 4.6; un pes doncs, lleugerament més baix que el seu pes demogràfic relatiu. En termes interns, podem observar com tots els sectors d'activitat, excepte la construcció, guanyen pes l'any 2014 respecte els anteriors, de forma especial els serveis, però també la indústria i el primari.

La figura 4.11 mostra, d'altra banda, el pes del VAB sectorial del Terres de Lleida sobre el conjunt de Catalunya, en els tres mateixos anys, podent-se observar un augment important del pes del sector primari i, en menor mesura, de la indústria.

Figura 4. 11. Pes del VAB per sectors de Terres de Lleida sobre el total català. 2008, 2010 i 2014

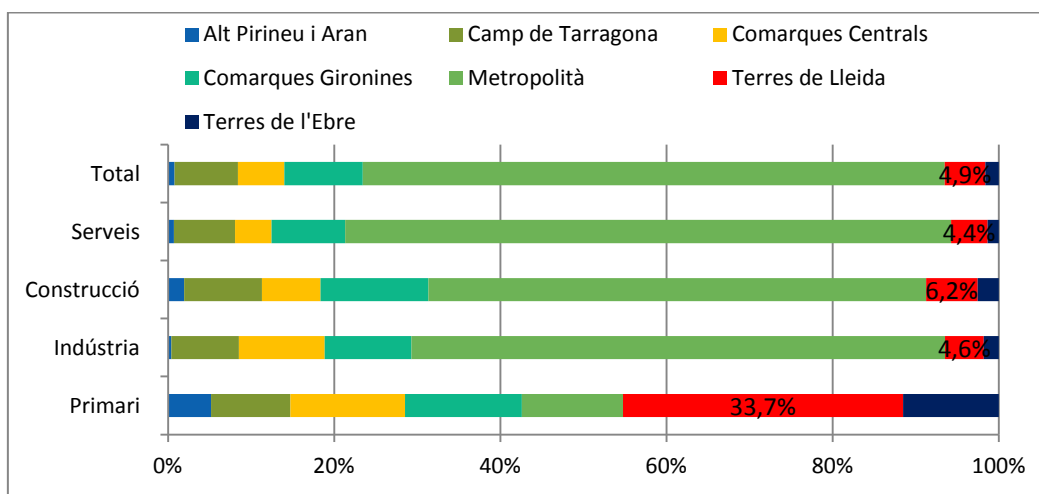

Font: Idescat

Ocupació i establiments

Com en el cas del VAB, l'ocupació de Terres de Lleida té un pes relativament baix dins Catalunya, la qual cosa té, és clar, relació directa amb el seu caràcter d'àrea poc poblada històricament. L'any 2015 (dada de setembre) Terres de Lleida comptava amb 138.040 treballadors afiliats a la Seguretat Social, el que representa el 5% del total català, un pes que es manté relativament estable des de fa alguns anys, si bé amb alguna oscil·lació a l'alça. Comparat amb altres àmbits, se situa només lleugerament per sota de les Comarques Centrals (un 5,6% dels treballadors de Catalunya) i a 3 punts de Camp de Tarragona (figura 4.12).

Figura 4.12. Pes dels afiliats per sectors d'activitat dels diferents àmbits territorials sobre el total de Catalunya. 2015

Font: Observatori d'Empresa i Ocupació

Tot i no ser doncs el principal centre econòmic del país, té una proporció de treballadors similar al seu pes demogràfic, una convergència que s'ha accentuat en els últims anys. Així, si el 2003 la població de l'àmbit era el 4,6% del total català, els afiliats totals en representaven el 4,2%, mentre que més d'una dècada després ambdues variables mostren un lleuger augment del pes. En general l'àmbit mostra una certa tendència a augmentar el seu pes econòmic en el conjunt català en anys recents, tractant-se en alguns casos d'un augment considerable, com és el cas dels afiliats dels sector primari, tot i que també es pot destacar el de la resta de sectors i els centres de cotització, si bé sempre en termes molt reduïts (veure taula 4.6).

Taula 4.6. Pes de diferents variables de Terres de Lleida sobre el total de Catalunya, 2003, 2007, 2011, 2013 i 2015

	Població	Afiliats totals	Afiliats primari	Afiliats construcció	Afiliats serveis	Afiliats indústria	Centres de cotització	PIB
2003	4,6%	4,2%	26,4%	5,5%	3,9%	3,6%	5,0%	
2007	4,7%	4,9%	24,9%	6,2%	4,3%	4,1%	5,3%	4,9%
2011	4,9%	4,6%	32,9%	6,0%	4,4%	4,6%	5,5%	5,2%
2013	4,9%	4,9%	33,7%	6,2%	4,4%	4,6%	5,4%	5,1%*
2015	4,8%	4,7%	28,8%	5,8%	4,1%	4,5%	5,3%	n.d.

Font: Idescat, Observatori d'Empresa i Ocupació i Anuari Comarcal Catalunya Caixa.

*Dada de 2012

La comparació de l'estructura productiva en termes d'afiliats a cadascú dels àmbits territorials entre 2003 i 2011 (taula 4.7), es a dir, abans de la crisi econòmica, i durant el bell mig d'aquesta, també fa evident que Terres de Lleida no té un dels perfils més industrials del país, a diferència per exemple de les Comarques Centrals, on es situen els altres eixos industrials que prendrem com punt de comparació. Tanmateix, el pes de l'ocupació industrial a Terres de Lleida es situa en un percentatge similar a la mitjana catalana, una convergència que s'ha accentuat l'any 2011 respecte els anteriors. Si el 2003 Terres de Lleida comptava amb un 19% dels seus afiliats en la indústria, i Catalunya un 22%, és a dir, tres punts de diferència, el 2011 la diferència entre ambdós s'havia reduït a 1 punt, tal i com es pot observar analitzant la taula següent. Així mateix, la davallada de la indústria als àmbits que hi estaven més especialitzats ha afavorit aquesta convergència també entre ells.

Taula 4.7. Pes dels afiliats a cada àmbit per grans sectors d'activitat. 2003, 2007 i 2011

Àmbit	2003				2007				2011			
	Primari	Indúst.	Const.	Serv.	Primari	Indúst.	Const.	Serv.	Primari	Indúst.	Const.	Serv.
Alt Pirineu i Aran	3%	10%	25%	63%	3%	8%	28%	61%	7%	8%	17%	68%
Camp de Tarragona	1%	16%	16%	67%	1%	16%	16%	68%	2%	17%	9%	73%
Comarques Centrals	2%	36%	12%	50%	2%	32%	14%	52%	3%	29%	10%	59%
Comarques Gironines	1%	20%	14%	65%	1%	18%	16%	66%	2%	18%	10%	71%
Metropolità	0%	22%	9%	69%	0%	18%	10%	73%	0%	15%	6%	78%
Terres de Lleida	4%	19%	14%	63%	4%	16%	15%	64%	8%	15%	9%	68%
Terres de l'Ebre	4%	22%	21%	53%	4%	19%	21%	56%	8%	18%	12%	62%
Catalunya	1%	22%	10%	67%	1%	18%	12%	70%	1%	16%	7%	75%

Font: Elaboració pròpia amb dades Observatori d'Empresa i Ocupació

Les dades d'estructura sectorial de l'ocupació l'any 2015 (taula 4.8), no mostren grans canvis respecte el 2011. En el cas de Terres de Lleida, continua la davallada del sector de la construcció i l'augment dels afiliats en el sector serveis, mentre que el sector primari i la indústria mantenen el seu pes en l'estructura productiva

Taula 4.8. Estructura de l'ocupació als àmbits territorials i Catalunya. 2015

Àmbit	Sector primari	Indústria	Construcció	Serveis
Alt Pirineu i Aran	7%	7%	14%	71%
Camp de Tarragona	1%	16%	7%	75%
Comarques Centrals	3%	29%	7%	61%
Comarques Gironines	2%	17%	8%	73%
Terres de Lleida	8%	15%	8%	69%
Terres de l'Ebre	8%	18%	9%	66%
Regió Metrop. de Barcelona	0%	14%	5%	81%
Catalunya	1%	16%	6%	77%

Font: Observatori d'Empresa i Ocupació

Comparem a continuació, l'evolució de les variables d'ocupació, afiliats i empreses a Terres de Lleida i la resta d'àmbits entre 2003 i 2011 (taula 4.9) i entre 2013-2015 (taula 4.10). S'observa com, tot i la crisi econòmica, aquest àmbit és un dels que mostra una evolució més positiva, i fins i tot les pèrdues en el cas d'afiliats són menors que altres àmbits. Això pot ser degut a diverses causes en les que cal aprofundir, però podria estar indicant un dinamisme que no s'ha produït a d'altres àmbits, o una millor capacitat d'encarar la crisi econòmica degut a la seva especialització en un sector com l'agroalimentari i el poc pes relatiu de la indústria o simplement pel fet que ha anat convergint cap a un major benestar que alguns dels altres àmbits ja havien obtingut abans. Si bé el 2013 sembla haver-hi un cert estancament, no és exclusiu de Terres de Lleida, ja que es dona a la majoria d'àmbits. En tot cas, podem destacar com Terres de Lleida compta amb una de les menors pèrdues d'afiliats en la indústria i incrementa els afiliats totals, degut al guany del sector primari i els dels serveis. Destaca també l'augment de centres de cotització (empreses), el major junt amb l'Alt Pirineu i Aran.

Taula 4.9. Creixement relatiu entre 2003 i 2011 de variables socio-econòmiques per àmbits territorials i Catalunya

Creixement relatiu 2003-2011	Població	Afiliats					Centres
		total	primari	construcció	serveis	indústria	de cotització
Alt Pirineu i Aran	16%	8%	198%	-26%	17%	-15%	9%
Camp de Tarragona	27%	10%	67%	-37%	19%	13%	3%
Comarques Centrals	15%	-3%	61%	-24%	13%	-21%	-4%
Comarques Gironines	22%	6%	82%	-26%	16%	-8%	4%
Metropolità	9%	-1%	-5%	-28%	12%	-32%	-5%
Terres de Lleida	18%	17%	111%	-22%	25%	-5%	6%

Terres de l'Ebre	16%	6%	92%	-41%	26%	-13%	3%
Catalunya	12%	1%	70%	-29%	13%	-25%	-3%

Font: Dades d'afiliació de l'Observatori d'Empresa i Ocupació. Dades de població de Idescat

En anys més recents, entre 2013 i 2015 la situació d'aquestes variables observa, en general, una millora en tots els territoris, com es veu a la taula 4.10

Taula 4.10. Creixement relatiu entre 2013 i 2015 de l'afiliació per sectors i els centres de cotització per àmbits territorials a Catalunya

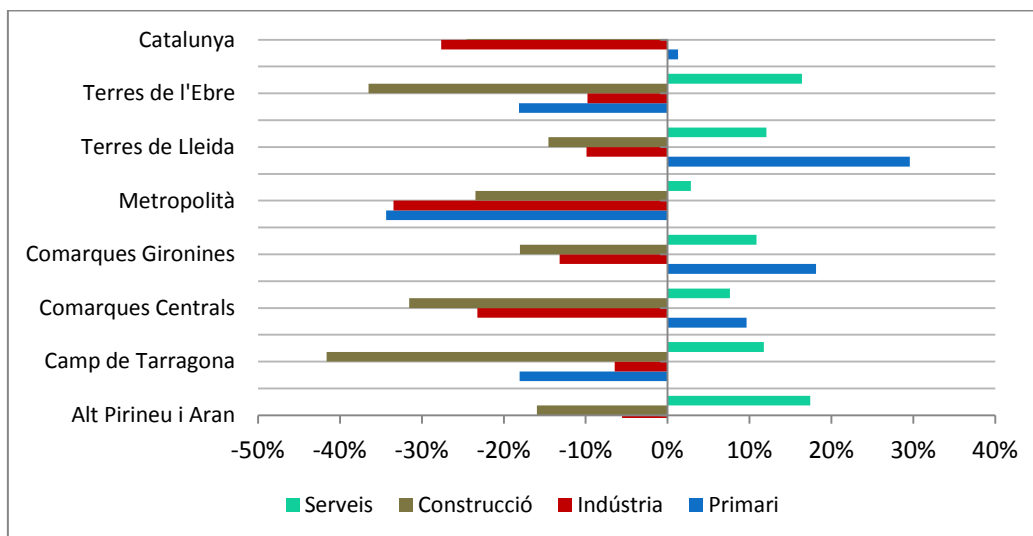
	Afiliats tots	Afiliats primari	Afiliats construcció	Afiliats serveis	Afiliats indústria	Centres de cotització
Alt Pirineu i Aran	3%	0%	-3%	5%	-2%	3%
Camp de Tarragona	5%	-1%	0%	6%	2%	3%
Comarques Centrals	8%	5%	6%	9%	6%	5%
Comarques Gironines	6%	0%	3%	6%	4%	2%
Metropolità	6%	2%	7%	7%	2%	4%
Terres de Lleida	2%	0%	5%	2%	3%	2%
Terres de l'Ebre	4%	-1%	0%	5%	5%	3%
Catalunya	6%	1%	5%	7%	3%	4%

Font: Dades d'afiliació de l'Observatori d'Empresa i Ocupació

Així, es confirma la tendència a la recuperació de l'ocupació total en tots els àmbits i a Catalunya en conjunt, destacant les Comarques Centrals amb una recuperació relativa del 8%. Terres de Lleida presenta un creixement positiu en tots els sectors i en els centres de cotització, però a un ritme menor que altres àmbits i que Catalunya en conjunt, si bé la indústria creix entre aquests dos anys al mateix ritme que a escala Catalana, un 3%. Es tracta, en tot cas, d'un creixement inferior al que es produeix per a aquest sector a les Comarques Centrals, que presenten un creixement relatiu de l'afiliació industrial del 6%, la més elevada de Catalunya.

En el període 2003-2011 el creixement en els centres de cotització a Terres de Lleida, és atribuïble als sectors terciari i primari, els únics amb un augment en el nombre de centres de cotització, un fenomen que també es dona a altres àmbits territorials. Els centres de cotització de la indústria, en canvi, presenten una evolució negativa en el conjunt de Catalunya i a tots els seus àmbits, quelcom molt influït per la crisi econòmica. Tot i això, Terres de Lleida és un dels àmbits on la reducció de centres de cotització del sector industrial és menor i inferior a la mitjana catalana, com mostra la següent figura (4.13), quelcom que també succeïa amb els afiliats.

Figura 4.13. Creixement relatiu dels establiments per sectors d'activitat econòmica 2003-2011. Catalunya i àmbits territorials

Font: Elaboració pròpia amb dades de l'Observatori d'Empresa i Ocupació

L'anàlisi realitzat fins ara mostra que Terres de Lleida ha tingut una evolució relativament positiva en termes econòmics, tot i la crisi actual, i que ha anat augmentant el seu pes econòmic dins el conjunt català. Tot i la seva importància en termes de sector primari, les dades també mostren una lleugera tendència a l'alça dels serveis i la indústria de Ponent en el conjunt català i en tot cas, un augment important en termes interns de VAB generat entre 2008 i 2014. La indústria passa de representar el 19% del VAB general a Terres de Lleida, a representar-ne el 21% el 2014, si bé la crisi econòmica ha significat una pèrdua d'ocupació i establiments encara no del tot recuperada, una qüestió que en tot cas afecta tot el territori català. Amb aquestes dades s'ha volgut oferir una panoràmica de la posició de Terres de Lleida en el context català. La potencialitat d'aquest àmbit en termes industrials ha de ser examinada en detall tenint en compte el que s'ha exposat fins ara. Per poder aprofundir en les dinàmiques econòmiques i territorials de la indústria, resulta indispensable establir el perfil del sector en el cas lleidatà, com a tasca prèvia a l'anàlisi del sòl i les potencialitats.

4.2.3 LA INDÚSTRIA DE TERRES DE LLEIDA EN EL MARC CATALÀ

Abans d'analitzar en detall el sector industrial de l'eix de l'A-2 comparem breument el sector manufacturer de Terres de Lleida respecte els altres àmbits territorials. En el tercer capítol d'aquesta Tesi s'ha parlat de la concentració geogràfica de la indústria a Catalunya a partir d'estudi previs realitzats per diversos autors i s'ha fet una anàlisi detallada de les característiques de la indústria catalana. D'allò que hem vist es podria concloure que les

Terres de Lleida no són un territori especialitzat en indústria dins Catalunya, ja que hi ha altres àmbits que històricament han presentat més avantatges pel desenvolupament d'aquesta activitat. Tot i això mostra, respecte el conjunt, una certa especialització només en dos tipus d'activitats manufactureres: les activitats d'alimentació, begudes i tabac i en els productes minerals no metàl·lics, i sempre en un nivell més baix que altres àrees que també es mostren especialitzades en aquests sectors.

A efectes dels objectius de la nostra recerca aprofundim ara en el perfil del sector industrial a les Terres de Lleida amb la finalitat d'identificar si es dona una tendència a l'alça en aquest tipus d'activitats. Una nostra hipòtesi és que si això ha succeït hauria estat en gran part incentivat des de polítiques actives de promoció de sòl industrial (i econòmiques), més que no des de una dinàmica pròpia del sector dins l'àmbit. En tot cas, aquesta qüestió queda per capítols posteriors d'aquesta Tesi, limitant-nos ara a posicionar breument el sector manufacturer de Terres de Lleida en el context català.

Analitzem doncs l'especialització industrial de Terres de Lleida en termes d'empreses i treballadors (taula 4.11). En el primer cas, observem que no estem davant de l'àmbit amb una major especialització industrial; de fet, només Comarques Centrals presenta un índex superior a l'1,25 en els cinc anys analitzats, amb Camp de Tarragona que tot i tenir un índex superior a l'1, no arriba al marge necessari per considerar-lo un territori molt especialitzat en el sector. Les comarques Gironines superen Camp de Tarragona tots els anys analitzats, indicant una certa tendència a l'especialització respecte la mitjana catalana. Terres de Lleida queda per sota o al voltant de l'1 en tots els anys analitzats, tot i que fins 2011 mostrava una tendència a incrementar l'índex, que torna en tot cas a disminuir el 2013.

En termes de treballadors afiliats, Terres de Lleida mostra també una tendència a augmentar la seva especialització (sempre però per sota del llindar que es considera altament especialitzat), una evolució positiva que també s'observa en altres àmbits, pel que no es pot considerar que Terres de Lleida tingui una major especialització en el sector industrial que la mitjana catalana, tot i la tendència alcista identificada.

Taula 4.11. Quocient de localització de la indústria dels àmbits territorials respecte Catalunya

Àmbit	Empreses					Treballadors				
	2003	2007	2011	2013	2015	2003	2007	2011	2013	2015
Alt Pirineu i Aran	0,50	0,49	0,59	0,50	0,59	0,44	0,42	0,47	0,49	0,48
Camp de Tarragona	0,63	0,66	0,78	0,63	0,80	0,74	0,86	1,02	1,07	1,07
Comarques Centrals	1,57	1,61	1,69	1,57	1,79	1,63	1,77	1,79	1,85	1,87
Comarques Gironines	0,83	0,85	0,93	0,83	0,95	0,93	0,98	1,09	1,11	1,13
Metropolità	1,04	1,03	0,98	1,04	0,96	1,00	0,97	0,93	0,92	0,91
Terres de Lleida	0,88	0,92	1,00	0,88	1,04	0,86	0,89	0,94	0,95	0,98
Terres de l'Ebre	0,86	0,90	1,00	0,86	1,05	1,02	1,05	1,12	1,12	1,16

Font: Observatori d'Empresa i Ocupació

Si analitzem en detall l'índex d'especialització de Terres de Lleida en les 24 activitats del sector industrial, així com la seva evolució recent es confirma l'observació anterior. Hem calculat el quocient de localització d'aquestes activitats a Terres de Lleida respecte el total català, fent servir com a base el total d'afiliats a la seguretat social i el total de comptes de cotització, també de la seguretat social. Si observem primer el pes que les diferents activitats de la manufactura tenen dins el total de treballadors d'aquest sector, destaca la força del sector alimentari, que té el pes més elevat tant en termes de treballadors com d'empreses, seguit per diverses activitats lligades al sector metal·lúrgic, així com els productes minerals no metàl·lics, lligats a la construcció (taula 4.12). En quant als quocients de localització respecte Catalunya, destaca clarament el sector alimentari, molt més localitzat aquí que no en el país en conjunt, tot i la pèrdua de pes intern, si bé també observa una lleugera pèrdua d'aquesta especialització en l'any 2015. El segueix el sector dels productes minerals no metàl·lics, també amb un quocient superior al 2. Altres sectors amb una major localització a Terres de Ponent són el de la fusta i els mobles, així com els lligats a l'aigua i l'energia, que en tot cas perden lleugerament concentració respecte Catalunya entre 2011 i 2013.

Taula 4.12. Pes de les activitats manufactureres sobre total de la indústria a Terres de Lleida i índex d'especialització respecte Catalunya 2011 i 2013.

AFILIATS A LA SEGURETAT SOCIAL						
Activitat manufacturera_Treballadors	2015		2013		2011	
	Pes sobre total indústria de l'àmbit (%)	QL respecte Catalunya	Pes sobre total indústria de l'àmbit (%)	QL respecte Catalunya	Pes sobre total indústria de l'àmbit (%)	QL respecte Catalunya
Indústries de productes alimentaris	39,60	2,8	41,9	2,6	42,3	2,8
Productes metàl·lics, exc. maquinària	8,4	0,8	8,9	0,8	10,6	0,9
Productes minerals no metàl·lics	5,0	2,0	6,0	2,1	7,4	2,2
Maquinària i equips	1,3	0,4	5,7	0,9	6,1	0,9
Reparació i instal·lació de maquinària	4,0	1,3	4,2	1,2	4,4	1,4
Cautxú i plàstic	3,4	0,6	3,7	0,7	3,7	0,7
Indústries fusta i suro, exc. mobles	3,0	1,8	3,5	1,6	4,4	1,7
Mobles	2,9	2,0	3,2	1,8	4,0	1,9
Indústries del paper	2,5	1,0	3,0	1,1	3,1	1,1
Indústries tèxtils	2,7	0,7	3,0	0,7	3,5	0,8
Vehicles de motor, remolcs i semi.	1,8	0,2	2,7	0,3	2,9	0,3
Fabricació de begudes	2,1	0,9	2,5	1,1	2,7	1,2
Confecció de peces de vestir	1,8	0,2	2,5	0,8	3,2	0,9
Arts gràfiques i suports enregistrats	2,0	0,5	2,0	0,4	2,3	0,5
Indústries químiques	1,9	0,3	1,9	0,3	2,1	0,3
Metal·lúrgia	1,7	0,8	1,9	0,8	2,1	0,8
Materials i equips elèctrics	1,3	0,4	1,4	0,4	1,8	0,5
Productes farmacèutics	0,6	0,1	0,6	0,1	0,6	0,1
Indústries manufactureres diverses	0,6	0,3	0,6	0,3	0,5	0,3
Productes informàtics i electrònics	0,7	0,5	0,5	0,4	0,6	0,4
Indústria del cuir i del calçat	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3
Altres materials de transport	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Indústries del tabac	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Coqueries i refinació del petroli	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

COMPTES DE COTITZACIÓ						
Activitat manufacturera_Empreses	2015		2013		2011	
	Pes sobre total indústria de l'àmbit (%)	QL respecte Catalunya	Pes sobre total indústria de l'àmbit (%)	QL respecte Catalunya	Pes sobre total indústria de l'àmbit (%)	QL respecte Catalunya
Indústries de productes alimentaris	20,90	1,4	20,7	1,8	19,6	1,8
Productes metàl·lics, exc. maquinària	14,80	1,0	14,7	0,8	14,7	0,8
Maquinària i equips	7,80	1,9	7,7	1,0	7,6	1,0
Indústries fusta i suro, exc. mobles	6,10	1,0	6,5	1,5	7,5	1,5
Reparació i instal·lació de maquinària	6,90	0,7	6,5	1,2	5,6	1,2
Productes minerals no metàl·lics	5,60	2,0	6,1	1,8	6,8	1,8
Aigua	6,10	6,1	6,0	5,7	5,4	5,7
Arts gràfiques i suports enregistrats	4,60	0,6	4,5	0,6	4,4	0,6
Confecció de peces de vestir	3,00	0,4	3,3	0,6	3,7	0,6

Mobles	3,50	0,8	3,3	1,0	3,9	1,0
Indústries químiques	2,70	1,6	2,8	0,7	2,6	0,7
Energia elèctrica i gas	2,10	5,6	2,3	2,6	1,8	2,3
Cautxú i plàstic	2,10	0,8	2,1	0,5	2,1	0,5
Fabricació de begudes	1,80	1,7	1,6	0,7	1,7	0,8
Tractament de residus	1,80	3,7	1,6	1,1	1,5	1,0
Indústries tèxtils	1,30	0,4	1,3	0,3	1,9	0,4
Indústries manufactureres diverses	1,20	0,4	1,3	0,5	1,3	0,6
Productes farmacèutics	1,30	1,8	1,3	1,1	1,5	1,5
Metal·lúrgia	1,50	0,6	1,3	0,8	1,6	0,9
Vehicles de motor, remolcs i semirem.	1,30	1,9	1,2	0,8	1,4	1,0
Indústries del paper	0,90	0,9	1,1	0,6	1,0	0,6
Materials i equips elèctrics	1,00	1,1	1,1	0,6	1,3	0,8
Productes informàtics i electrònics	0,90	0,8	0,8	0,5	0,6	0,4
Indústria del cuir i del calçat	0,20	0,4	0,2	0,4	0,2	0,3
Altres materials de transport	0,20	0,4	0,2	0,3	0,1	0,2
Tractament d'aigües residuals	0,20	2,0	0,2	0,8	0,1	0,6
Gestió de residus	0,10	2,2	0,1	1,5	0,2	1,9
Coqueries i refinació del petroli	-	-	0,0	0,0	0,0	0,0

Font: Elaboració pròpia amb dades de l'Observatori d'Empresa i Ocupació

L'anàlisi de l'Anuari Comarcal (BBVA-CX, 2013) mostra com el VAB del sector industrial a Lleida va tenir una dinàmica relativament estable entre 2011 i 2012, destacant el lleuger augment el 2011, d'un 1,61% i una petita caiguda el 2012 (-0,39%). Dins de les activitats manufactureres l'única que mostra un creixement fort en els anys recents és el sector dels aliments, seguits per la fusta mentre que el metall creix el 2011 però decreix el 2012. Altres sectors molt lligats al sector de la construcció (els materials minerals no metàl·lics) decreixen fortament, mentre que sectors com el tèxtil o la maquinària i equips decreixen el 2012. L'últim anuari disponible, de 2016, exposa que entre 2014 i 2015, es produeix un avenç del VAB industrial del 2,6%, similar al de la mitjana catalana, que compensa la davallada d'altres sectors, tot i que en termes globals l'augment del VAB en aquest territori és menor que la mitjana catalana (BBVA-CX, 2016).

La relativa poca especialització del territori lleidatà en el sector manufacturer també ha estat destacat en altres estudis, com s'ha vist al capítol anterior. Així, els municipis, les comarques, o la província de Lleida tota sencera (segons l'àmbit d'anàlisi emprat per cada autor) només mostren una especialització en les activitats lligades a l'alimentació i la producció de maquinària agrícola (Hernández, Fontorodona i Pezzi, 2005; Viladecans i Jofre, 2006; Boix i Galetto, 2007). Un estudi més recent (Capel, Ganau, Tarrés, 2014) mostra com el 12,6% de les empreses de la província de Lleida són manufactureres, superades per les del sector de la

construcció (un 20%) i les dels serveis (59%). El sector primari representa el 8% de les empreses totals, si bé l'agroindústria (que suma el primari amb les activitats industrials relacionades com la producció de begudes i aliments i la producció de maquinària agrícola) representa el 10% de les empreses ubicades a la província de Lleida.

La concentració de la manufactura més avançada en termes tecnològics tampoc és característica de la província de Lleida, que només concentra un 2% dels ocupats de Catalunya en aquestes activitats. A escala interna, els treballadors en activitats industrials de tecnologia alta representen el 4% del total de la província lleidatana, enfront el 15% de Girona o el 13% de la província de Barcelona (Capel, 2014).

Aquestes dades de conjunt es poden matisar a escala interna de l'àmbit territorial. Ens interessa concretament comprovar en quins territoris de l'àmbit considerat es concentra la indústria, analitzar la seva evolució recent i establir amb detall l'especialització productiva interna. Això permetrà també posicionar l'eix de l'A-2 i comparar-ho amb els altres eixos de referència.

4.3. A-2 COM EIX VERTEBRADOR DE L'ACTIVITAT ECONÒMICA DE TERRES DE LLEIDA

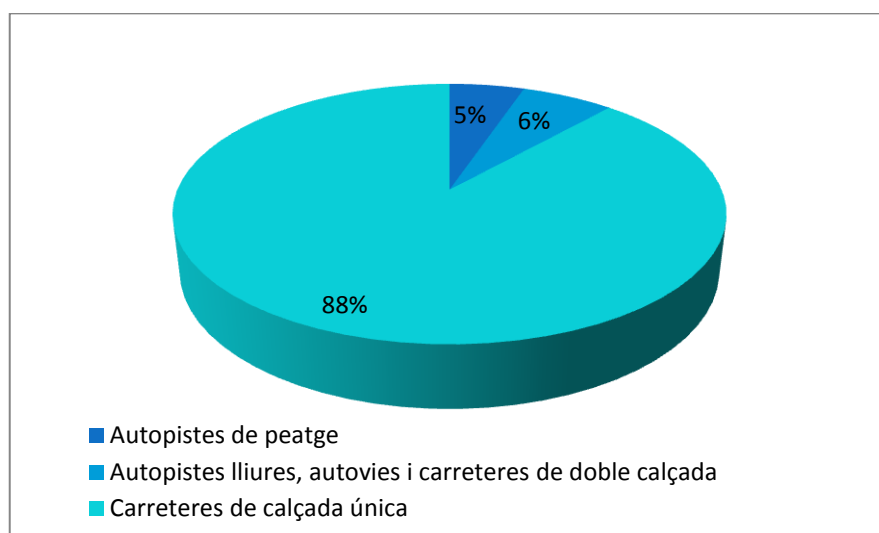
El capítol 2 ha exposat breuement diversos autors que han desenvolupat anàlisis per determinar el paper dels eixos d'infraestructura viària en l'articulació d'una zona d'activitat econòmica, establint que hi intervenen des d'aspectes lligats a la seva ubicació en el territori, fins a les característiques de les empreses que s'hi troben localitzades. En aquest sentit, un eix pot ser un element de competitivitat econòmica per un territori si reuneix unes determinades característiques de configuració, traçat i tipologia d'empreses localitzades.

Seguint aquesta línia és per tant oportú plantejar l'anàlisi de l'eix A-2 i la seva posterior comparació amb els eixos de la C-16 i la C-17. En aquesta secció, al final, contrastarem la hipòtesi plantejada a l'inici d'aquest capítol, analitzant les condicions generals que ha d'acomplir l'eix A-2 per considerar-lo emergent dins de Catalunya.

4.3.1 L'EIX DE L'A-2 EN LA XARXA VIÀRIA DE CATALUNYA I LLEIDA

Catalunya compta amb 12.022 km de carreteres, dels quals 1.841,7 són de titularitat estatal, 6.012,3 de titularitat autonòmica i la resta de comarques i diputacions¹⁰². Aquesta xarxa està configurada jeràrquicament, amb les autopistes i autovies com vies de gran capacitat amb calçades separades i sense accessos directes confrontants que es connecten a altres vies a través d'enllaços per donar suport al trànsit de pas i al trànsit de llarga distància. En canvi, les carreteres articulen les capitals comarcals i altres nuclis principals entre elles i amb les vies principals. Per últim, la xarxa local de carreteres distribueix el trànsit local en el territori¹⁰³.

Figura 4. 14. La xarxa viària a Catalunya. 2015

La xarxa viària de Catalunya és actualment extensa i assegura la connectivitat de tot el territori, si bé encara algunes zones de les comarques pirinenques i de Terres de Lleida pateixen una pitjor accessibilitat que la mitjana (PITC, 2006). En tot cas, la configuració d'aquesta xarxa ha estat influïda per factors històrics (com la industrialització) i orogràfics (les planes i valls més accessibles i les cadenes muntanyenques del Pirineu i el Pre-pirineu, la potència del relleu, etc)¹⁰⁴. També cal tenir en compte els factors polítics que han propiciat

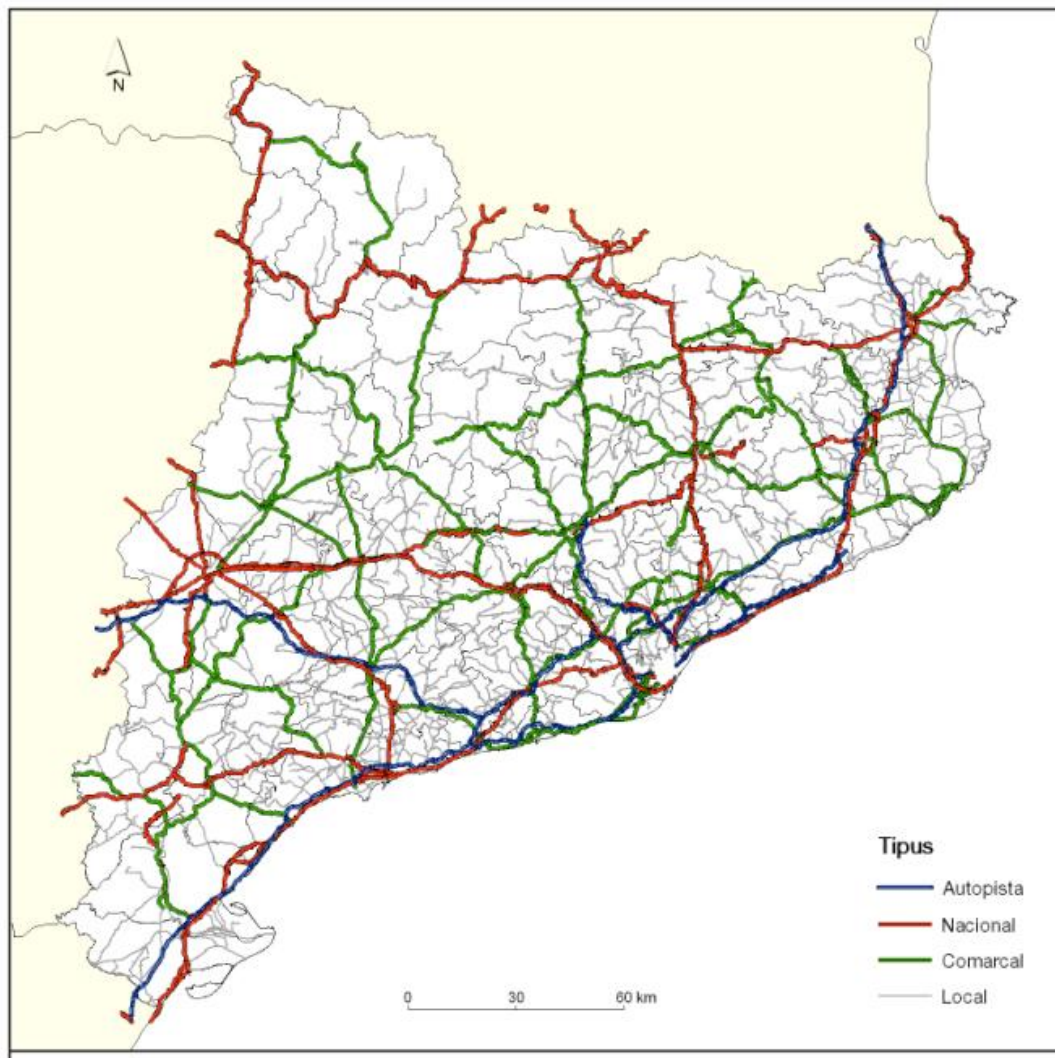
¹⁰² Dades de 2012. Font: Departament de Territori i Sostenibilitat

¹⁰³ Generalitat de Catalunya (2006). *Pla d'Infraestructures del Transport de Catalunya 2006-2026*, Generalitat de Catalunya, Barcelona i ICC (consulta web maig de 2014): Atles nacional de Catalunya.

¹⁰⁴ Per una anàlisi de la formació històrica de la xarxa de carreteres veure: Font i Garolera, J. (1993) *La formació històrica de la xarxa de carreteres a Catalunya (1761 -1935)*. Estudi General, 1993, núm. 13, p. 127-152, 1993 - dugi-doc.udg.edu (Repositori Digital de Documents de la Universitat de Girona), Girona.

que la xara estigui articulada al llarg del litoral, Barcelona i la seva àrea metropolitana. , si bé en les últimes dècades s'ha fet una forta inversió per millorar l'accessibilitat de tot el territori català. Aquesta inversió ha vingut tant del govern estatal com de la Generalitat per raó de la diferent titularitat de les vies i les competències que cada administració té en matèria de transports, i ha estat i encara és objecte de discussions amb un fort component polític, si bé diversos estudis coincideixen en que, a partir dels anys 2000 la inversió de l'estat a Catalunya en infraestructures es situa al voltant del 13% del total espanyol, per sota del pes econòmic que aquesta té en termes de PIB (18%)¹⁰⁵.

Figura 4. 15. Distribució de la xarxa viària al territori català.

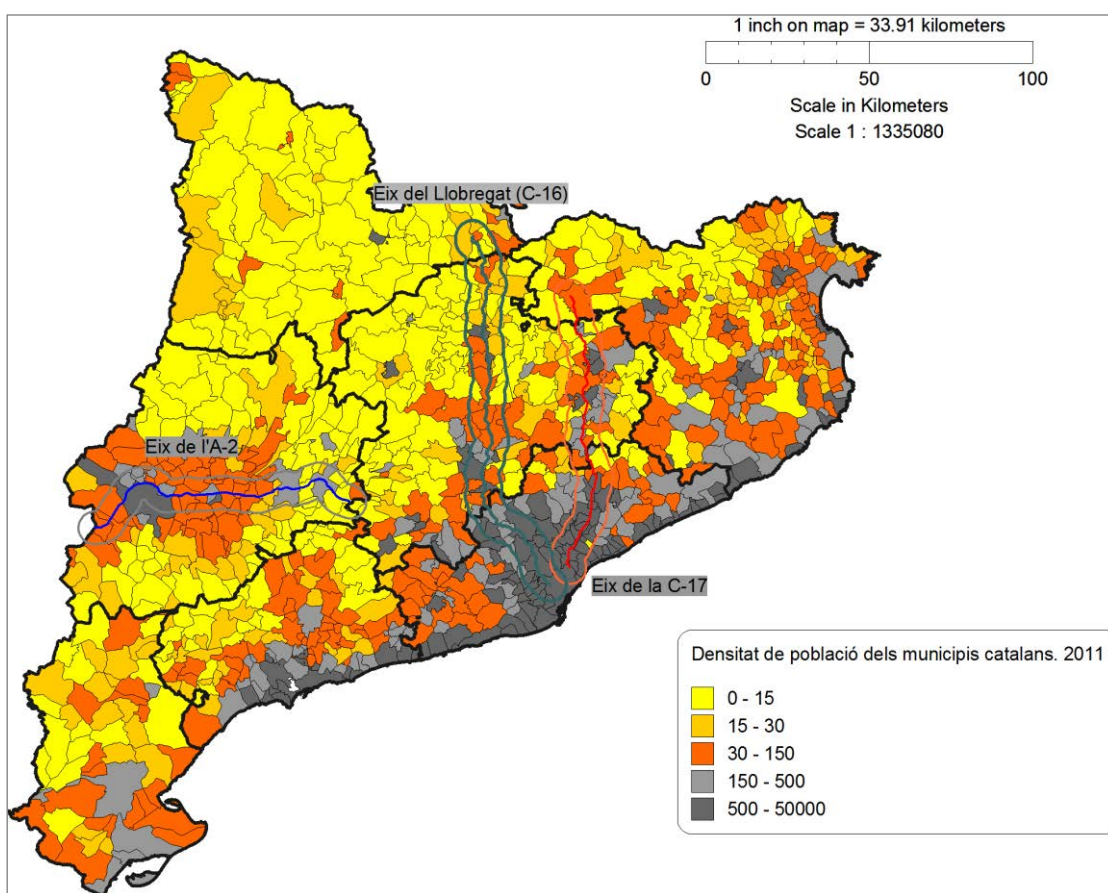

Font: Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya

¹⁰⁵ Veure Robusté (2005), IET (2011) per càlculs de les inversions en infraestructures i Bel (2003 i 2011) per una discussió sobre l'estructuració de la xarxa d'infraestructures a Espanya i Catalunya.

El paper vertebrador de les infraestructures de transport a Catalunya, és molt evident. Una senzilla anàlisi de la densitat de població dels municipis catalans fa evident que els més densos es concentren al voltant d'eixos de transport clau, quelcom especialment evident en zones allunyades de la regió metropolitana, com és el cas de Terres de Lleida. El mapa següent (figura 4.16) superposa la intensitat de població per km² dels municipis catalans als tres eixos que s'analitzen en aquesta recerca i on s'hi observa clarament com al voltant dels eixos es troben els municipis amb majors densitats de població a cada territori.

Figura 4.16. Densitat de població dels municipis catalans. 2011 i els tres eixos de referència

Font: Elaboració pròpia amb dades de Cens 2011.

Dins d'aquest context, Terres de Lleida compta amb una xarxa viària relativament extensa, amb una caràcter, això si, radial, amb Lleida ciutat com a centre (més endavant es discuteix en detall aquesta qüestió). La província de Lleida¹⁰⁶ concentrava el 24% de la xarxa viària catalana, per sota del seu pes en termes de superfície (37%), però superior al seu pes econòmic i demogràfic, que com hem vist se situa al voltant del 5%. Segons tipologia de la

¹⁰⁶ Les dades sobre xarxa viària es troben només a escala provincial i no comarcal.

xarxa, Lleida compta amb el 10% del total d'autopistes de peatge i el 29% de les autopistes i carreteres de doble calçada de Catalunya, clarament inferior a la dada de Barcelona però superior respecte Girona i Tarragona. La situació ha millorat respecte dècades anteriors, ja que, de fet, a finals dels anys 1970 Lleida ocupava encara el 45è lloc en el rànking d'indicador d'infraestructures de transport de totes les províncies espanyoles, a un nivell igual o inferior al d'àrees espanyoles desfavorides (Enciso Rodríguez, 2004).

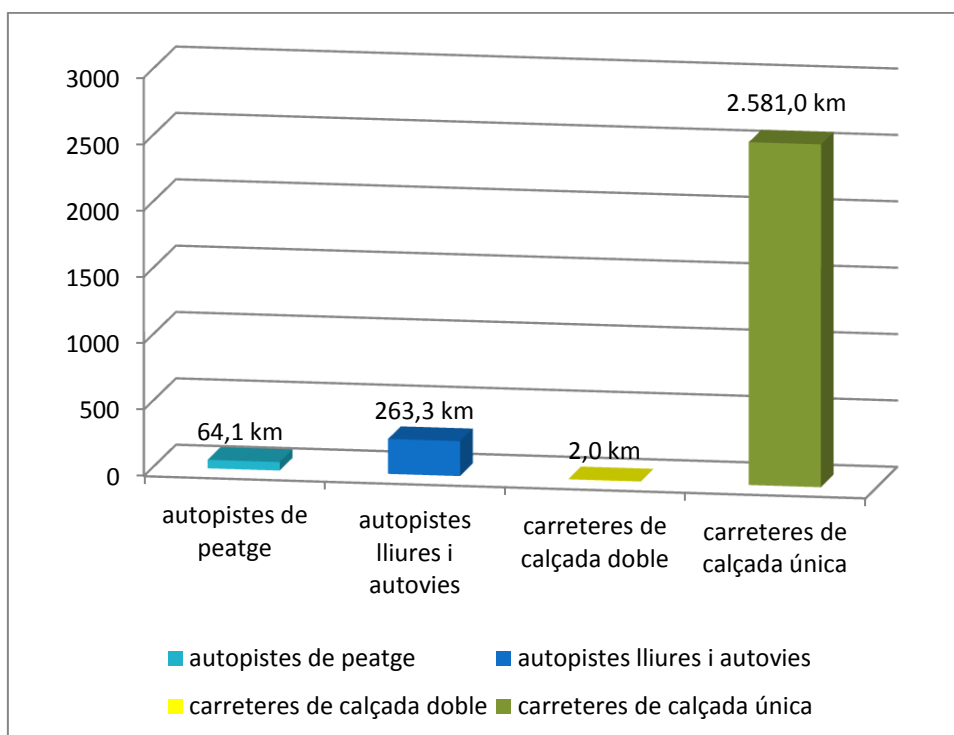
Taula 4.13. Pes de la xarxa viària per províncies sobre el total de la xarxa existent a Catalunya. 2015

Tipus xarxa	Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona
Autopistes de peatge	44%	15%	10%	31%
Autopistes lliures, autopistes i carreteres doble calçada	46%	14%	29%	11%
Carreteres de calçada única	31%	21%	25%	23%
Total xarxa	33%	20%	24%	23%

Font: Departament de Territori i Sostenibilitat

Actualment, gran part dels 2.910 kilòmetres de xarxa viària de la província de Lleida està formada per carreteres de calçada única (2.581 kilòmetres), una xifra deu punts per sobre de la mitjana catalana i superior a les altres províncies. Compta amb menys autopistes que les altres territoris però un percentatge superior als de Girona i Tarragona en termes d'autopistes.

Figura 4.17. Distribució de la xarxa de la província de Lleida segons tipologia. 2015

Font: Elaboració pròpia amb dades del Departament de Territori i Sostenibilitat

L'antiga carretera N-II, l'autopista AP-2 i l'autovia A-2 són els eixos de gran capacitat que travessen la província de Lleida i són clarament estructurants del territori, especialment l'A-2. L'N-II té un rol important com a connector entre municipis, i especialment les capitals comarcals i amb la franja aragonesa. L'AP-2 té una influència més dèbil en el context lleidatà, mentre que l'A-2 es configura com un connector clau dins de la província, permetent una major accessibilitat cap a les comarques lleidatanes, degut, en part, a la seva articulació concèntrica que connecta municipis sense entrar a Lleida cuitat.

L'autovia A-2, de titularitat estatal, té una longitud de 780 km des de Madrid fins La Jonquera i canalitza gran part del trànsit procedent de l'Europa situada a l'est dels Pirineus i que es dirigeixen cap al centre de la península ibèrica. Els trams que passen per Terres de Lleida han estat inaugurats en períodes diferents, des dels primers desdoblaments de la carretera N-II a mitjans dels anys 1990 fins al tram que l'uneix amb Fraga inaugurat el 2003, i l'últim tram, que uneix Cervera amb Santa Maria del Camí, inaugurat el 2004. En relació a Barcelona, l'A-2 creua les comarques metropolitanes del Barcelonès i el Baix Llobregat, travessa l'Anoia i ja dins de Terres de Lleida transcorre per les comarques de la Segarra l'Urgell, Pla de l'Urgell i Segrià fins arribar a Fraga on connecta amb la N-II. De fet, el seu traçat corre paral·lel a N-II, amb desdoblaments en alguns trams respecte l'AP-7 i la C-32, en el seu pas per Barcelona. Aquesta autovia des de la seva inauguració a finals dels anys 70, ha vist augmentar progressivament la circulació tant de vehicles pesats com lleugers, arribant a uns 40.000 vehicles (lleugers i pesats) diaris de mitjana a finals de la primera dècada del segle XXI¹⁰⁷.

Respecte la intensitat mitjana diària de trànsit per la xarxa de carreteres catalanes, l'A-2 té dins el context de Lleida la intensitat més elevada de vehicles/dia, entre 25.000 i 50.000 vehicles, si bé en trams més propers a la franja d'Aragó la intensitat baixa fins els 15-25.000 vehicles/dia. Comparat amb altres eixos similars, la intensitat indica la seva centralitat en aquest territori.

¹⁰⁷ <https://upcommons.upc.edu/pfc/bitstream/2099.1/5669/8/07>

Figura 4.18 Intensitat mitjana diària de 2014 de la xarxa d'autopistes i vies d'alta capacitat de Catalunya. 2014

Font: Observatori viari de Catalunya. Departament de Territori i Sostenibilitat

4.3.2 ANTECEDENTS: L'EIX DE L'A-2 EN L'EVOLUCIÓ DE L'ÀMBIT DE PONENT

Com s'ha explicat, les característiques del sistema territorial de l'àmbit de Ponent venen determinades per la seva especialització agrícola i pel paper de la capital, Lleida, com a centre vertebrador del seu sistema urbà. La majoria de comarques que componen Terres de Lleida són eminentment rurals, amb una xarxa urbana feble i poca especialització en les activitats terciàries, el que ha permès històricament que la capital, Lleida, concentrés el paper de centre urbà principal i centre administratiu i de serveis, que amb els anys s'ha consolidat tot creant el que es coneix com el sistema urbà de Lleida. L'activitat econòmica i la població s'ha tendit

a centralitzar al voltant de la capital, Lleida, configurant així un sistema territorial centralitzat, una tendència ja destacada per autors com Ramon Morell fa unes dècades (Morell, 1980) i que s'ha accentuat en els últims anys, com el mateix autor explicava en una conferència recent amb el suggerent títol *Segriarització i globalització*¹⁰⁸. Ja des de finals dels anys setanta s'han estudiat els fluxos territorials de la regió per establir quina era l'àrea d'influència de la capital en base a criteris de mobilitat laboral més o menys estrictes, com explica Joan Ganau al seu article sobre el sistema urbà de Lleida (Ganau, 1998) on cita els treballs d'Ignasi Aldomà i Ramón Pujadas (1985, 1977), els quals demostraren un progressiu augment de la complexitat dels fluxos, amb una ampliació de l'àrea d'influència laboral de Lleida, que arriba fins les comarques limítrofes d'Aragó (Fraga) i la consolidació també de sistemes urbans secundaris com el conformat pels nuclis de Mollerussa, Tàrrrega, Cervera i Guissona. En tot cas, l'article esmenta com un dels factors clau que pot intensificar el desenvolupament de la regió com un sistema urbà, les noves infraestructures de transport supramunicipal, concretament la variant de la N-II i l'alta velocitat ferroviària. En aquesta línia, és lògic pensar que l'eix de l'A-2 hauria d'actuar també com un factor més de centralització de l'activitat, o bé podria fer incrementar la interrelació entre els sistemes urbans i els assentaments de l'àmbit de Ponent.

La xarxa de comunicacions viàries i ferroviàries ha estat sens dubte un factor clau en la configuració del sistema urbà i econòmic de Terres de Lleida, amb l'alta velocitat ferroviària i les noves infraestructures viàries com a elements que de forma més recent hi ha contribuït. L'estructura de xarxes de transport de Terres de Lleida està influïda tant per la configuració física del territori com per les seves característiques econòmiques. Així, la plana o les zones més muntanyenques tenen una diferent accessibilitat, i la condició més urbana de la primera enfront l'entorn més rural de les comarques del pre-Pirineu expliquen també l'estructura de la xarxa de transport. Fins fa poc el sistema d'infraestructures de l'àmbit de Terres de Lleida estava format per una xarxa radial clarament jerarquizada, amb una xarxa bàsica de carreteres primàries i secundàries amb Lleida ciutat com a centre i connexió a l'exterior i una xarxa comarcal i local de menor desenvolupament i destinada a les comunicacions locals. Enciso Rodríguez (2004) realitza una anàlisi funcional de la xarxa viària de la província de Lleida pels anys posteriors a l'entrada d'Espanya a la Unió Europea i destaca com ja aleshores els eixos est-oest de la plana meridional, concretament l'autopista de pagament A-2 i la NII eren la "primera divisió" de la xarxa viària lleidatana, essent itineraris d'abast europeu i estatal i estructurants del territori. També Ruiz González (1999) destacava com aquest

¹⁰⁸ Conferència impartida pel professor Ramon Morell a la Universitat de Lleida el 26 de febrer de 2014, organitzada pel Centre d'Estudis Comarcals del Segrià.

territori la xarxa viària té un paper clau en l'accessibilitat del mateix, tant per a persones com per a mercaderies, ja que permet connectar zones no cobertes per la via fèrria. Destaca així mateix com l'estructura empresarial del territori, de petites i mitjanes empreses, no genera gran quantitat de mercaderies, pel que no es necessiten grans sistemes de transport ferroviari, i a més la dispersió de la indústria pel territori també accentua la dependència cap al transport viari. Cal assenyalar que a partir de l'any 1997 l'obertura de l'eix transversal, tot i que perifèric respecte el sistema urbà lleidatà, va contribuir a augmentar-ne la centralitat en el context català. Això s'ha consolidat encara més a partir del desdoblament de l'eix que l'any 2005 ja estava desdoblant en el tram entre Cervera i les Olugues, i s'havien posat en funcionament les circumval·lacions de Manresa i Vic. L'any 2013 es va completar el seu desdoblament¹⁰⁹.

El sistema ferroviari també estava altament centralitzat i no comptava amb bones comunicacions amb la resta del territori. Actualment Terres de Lleida compta amb 26 estacions ferroviàries de viatgers i d'una terminal de mercaderies (el Pla de Vilanoveta, a Lleida), i les sis capitals comarcals tenen servei ferroviari de regionals, si bé amb poca intensitat diària (Secretaria de Planejament Territorial, 2007). Fins a l'arribada de l'alta velocitat, apart del ramal Lleida - Pobla de Segur només hi havia línies regionals que connectaven la capital Lleida per Manresa o per Reus-Tarragona amb Barcelona, pel que no és estrany que la recent incorporació d'aquesta a l'oferta de trens hagi suposat un canvi de proporcions considerables, sent objecte de diversos estudis.

En general les recents incorporacions a la xarxa viària i ferroviària s'han considerat com una oportunitat de desenvolupament, tal i com destaquen diversos estudis fets, tot i que aquests siguin més nombrosos i detallats però en el cas de la xarxa ferroviària que no en el de la infraestructura viària, com s'exposa en els següents paràgrafs.

Les potencialitats de l'alta velocitat ferroviària (AVF) sobre el dinamisme econòmic de Terres de Lleida ha estat estudiat dins de les reflexions sobre l'impacte de l'arribada de l'Alta Velocitat Espanyola (AVE) a nombroses ciutats mitjanes d'arreu de l'estat espanyol per autors com Carme Bellet i altres (Feliu-Torrent, 2007; Bellet, 2013; Bellet, Alonso i Casellas, 2010; Bellet, Alonso i Gutierrez, 2011). En el cas de Lleida, la línia d'AVE, que formava part de la línia Madrid-Barcelona-frontera francesa va arribar a la ciutat l'any 2003. Està integrat en un eix que la connecta amb Madrid, així com amb les estacions de Guadalajara, Calatayud, Zaragoza, Lleida i Camp de Tarragona i amb Barcelona i la frontera francesa, amb parades a

¹⁰⁹ http://territori.scot.cat/cat/notices/2013/01/carretera_c_25_eix_transversal_desdoblament_3178.php

Barcelona, Girona i Figueres-Vilafant. La seva construcció va permetre reduir el temps de viatge entre Lleida i Barcelona a 60 minuts i entre Lleida i Madrid a menys de 3 hores.

Els estudis aquí citats conclouen que l'arribada de l'AVE a Lleida ha desencadenat una sèrie d'efectes com ara la configuració de noves relacions territorials amb altres ciutats mitjanes o petites molt distants (com Sevilla), la intensificació dels processos metropolitans amb la ciutat de Barcelona que permet l'articulació de nous mercats laborals, de consum i serveis, l'augment del turisme o la reurbanització o regeneració dels entorns de l'estació. En general es considera que "amb la nova accessibilitat externa les ciutats grans i mitjanes veuen reforçat el seu paper en el territori, obrint-se també possibilitats d'establir noves relacions de tipus més horitzontal (no jeràrquiques) amb municipis distants" (Bellet, 2013:130).

Els estudis sobre els efectes de les infraestructures viàries en els sistemes urbans a Espanya¹¹⁰ es basen sobretot en anàlisi econòmics sobre l'efecte de les inversions públiques (entre les que es troben les infraestructures de transport terrestre) en l'economia regional (veure la revisió de Boscà, Escribà i Murgui, 2011). Aquests estudis parteixen normalment de models econòmics, o bé en estudis d'impacte ambiental. A l'article de Boscà et al. (2011) es mostra com els estudis econòmics sobre el tema conclouen que en general hi ha evidència empírica de l'impacte positiu del capital públic sobre l'output o la productivitat privades, tot i que la magnitud està menys consensuada. En el cas d'Espanya, a més, també s'esmenten importants diferències regionals que tenen a veure amb factors com el desenvolupament econòmic de la Comunitat Autònoma, resultant més positiu l'impacte a Madrid, País Basc i les comunitats de l'arc Mediterrani que a d'altres, on el cost a l'ombra és superior (Boscà, Escribà i Murgui, 2011:208). Altres estudis, més centrats en la micro-economia, analitzen l'impacte de l'accessibilitat a infraestructures viàries en la productivitat empresarial, establint, per exemple l'efecte de la proximitat a una autopista en la disminució de costos com els logístics (Shirley and Winston, 2004) o en la localització de noves empreses (de Bok and van Oort 2011).

L'impacte de l'eix de l'A-2 en el seu pas per les comarques lleidatanes ha estat relativament poc estudiat, en part degut a que és una infraestructura relativament recent, però també perquè la seva implantació està estretament relacionada amb la carretera N-II, ja que de fet suposa un desdoblament d'aquesta. Sobre l'impacte d'aquesta darrera via existeixen més referències. Els estudis que esmenten la N-II i el seu impacte sobre els municipis i comarques de Terres de Lleida atorguen a aquesta infraestructura un paper positiu a la zona, en tant que

¹¹⁰ En la literatura anglosaxona trobem nombrosos articles sobre aquesta qüestió, entre els que destaquen Chandra and Thompson (2000) pel cas de les autopistes interestatals dels Estats Units, o Farber (2014) pel cas xinès.

permet augmentar l'accessibilitat amb Barcelona (reduint temps de viatge) i com a possible vertebrador d'un augment de l'activitat econòmica al seu voltant. De fet, al voltant d'aquesta infraestructura s'han concentrat històricament gran part dels polígons industrials de Terres de Lleida (Ruiz González, 1999), essent doncs un element clau de l'activitat econòmica i més concretament de la industrial. Ignasi Aldomà, en un article sobre el Pla d'Urgell (Aldomà, 2002) afirma que l'acabament d'aquesta autovia amb el tram Santa Maria del Camí-Cervera millora la relació de la comarca del Pla d'Urgell amb Barcelona i augura que aquesta pot afavorir la "desindustrialització de Barcelona" en el sentit de beneficiar noves localitzacions a l'àmbit lleidatà. Vilagrassa també escrivia en aquest sentit, considerant (Vilagrassa, 2003) que aquesta autovia és un clar eix vertebrador de l'economia lleidatana i afirmant que "des de la seva construcció s'ha constatat una polarització del tràfic i de l'activitat econòmica sobre aquest eix", el que també està relacionat amb la presència de la línia d'alta velocitat ferroviària. El Pla Territorial Parcial de Terres de Lleida també reconeix el paper vertebrador d'aquest eix viari i s'afirma que "s'està convertint en el motor de tot l'àmbit i on els municipis més urbans estan competint per posicionar-se en les noves oportunitats econòmiques (Secretaria de Planejament Territorial, 2007). Ja de manera més recent, l'estudi de Joan Ganau (2010) sobre el model econòmic de Terres de Lleida també destaca l'eix de l'A-2 com una àrea amb una vitalitat econòmica i demogràfica considerable dins de l'àmbit. Aquesta autovia, en els trams lleidatans, té les intensitats mitjanes de trànsit més elevades de totes les infraestructures viàries de l'àmbit, amb una tendència progressiva a l'augment, el que confirma, una vegada més el seu pes dins el conjunt.

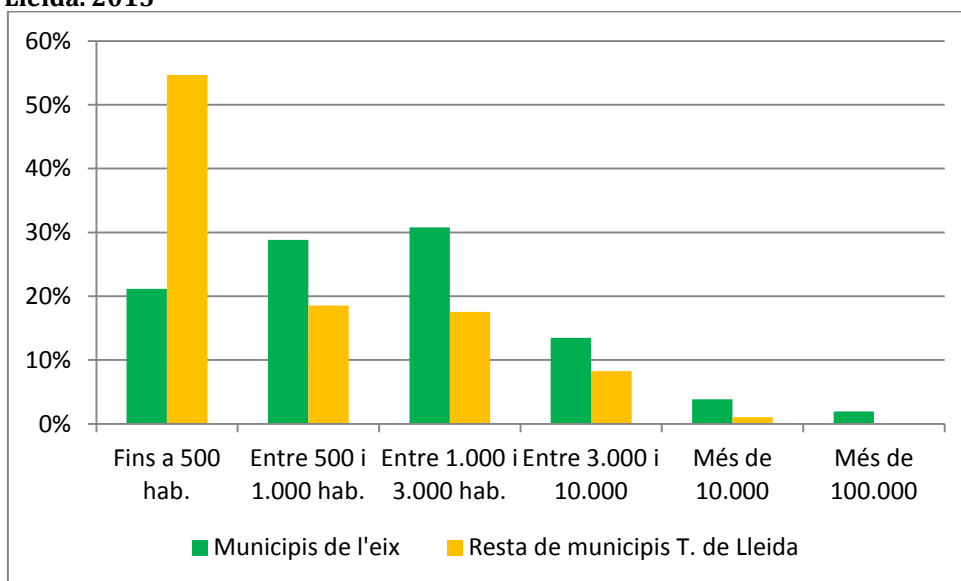
Tot i el reconeixement de la potencialitat (i també pes actual) d'aquest eix en termes econòmics, hi ha pocs treballs acadèmics (o de caire estratègic) que hagin tractat en detall sobre el mateix, que hagin aprofundit en primer lloc en la seva caracterització econòmica i empresarial i en segon lloc en les seves oportunitats i amenaces per a poder desenvolupar tot aquest potencial. Cal destacar però el treball realitzat per Gutiérrez i Paül (2009) que realitza una diagnosi detallada d'aquest àmbit en termes del seu potencial com a eix industrial i analitzant també la situació del sòl industrial i dels polígons. Es duu a terme també una anàlisi de debilitats i fortaleces, així com dels factors de competitivitat (existència de centres de recerca, formació, col·laboració entre actors, etc) dels diferents municipis i polígons de l'àmbit. El treball destaca la gran disponibilitat de sòl industrial tant urbanitzat com urbanitzable que té aquest eix, però també el fet que les tipologies constructives dels polígons són molt fragmentades i no responen a les necessitats de les empreses. També fa referència al problema de la tendència a la terciarització dels espais industrials i com això pot afectar negativament la competitivitat del sector manufacturer a l'àrea.

Per tal d'aprofundir en aquestes qüestions, la secció següent analitza la posició de l'eix A-2, en el context de Terres de Lleida.

4.3.3 ELS MUNICIPIS DE L'EIX A-2 EN EL CONTEXT DE TERRES DE LLEIDA AL TORNAR DEL SEGLE XXI

Els 52 municipis que conformen l'eix A-2 tenen en conjunt un pes molt important dins Terres de Lleida, degut en gran part a la importància de la ciutat de Lleida, però també per la presència de tres capitals comarcals (Tàrrrega, Cervera i Mollerussa) i d'altres municipis que es troben entre els 15 més poblats de l'àmbit com Alcarràs, Alpicat i Bellpuig. De fet, entre els municipis de l'eix trobem un menor nombre de municipis petits, menors de 500 habitants, que a la resta de municipis de Terres de Lleida, mentre que la proporció de municipis majors de 500 habitants i en la resta de trams de població és major en l'eix A-2 que a la resta de Terres de Lleida, tot mostrant la presència d'una estructura poblacional basada en ciutats mitjanes, que no es dona a la resta de l'àmbit, com es veu a la figura 4.19.

Figura 4. 19. Pes dels municipis per trams de població. Eix A-2 i resta de municipis de Terres de Lleida. 2015

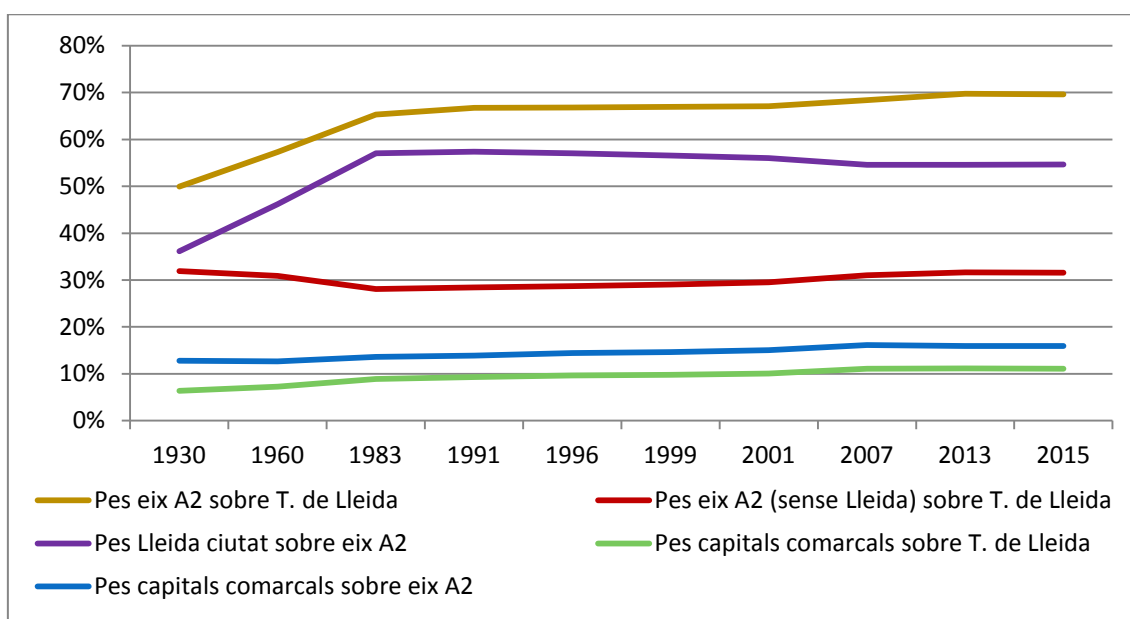

Font: Elaboració pròpia amb dades d'Idescat

Aquesta presència elevada de municipis amb una població superior als 500 habitants, i la presència de les capitals comarcals i Lleida es tradueix en un fort pes de la població de l'eix en el total de l'àmbit lleidatà. Les 256.084 persones que viuen als municipis de l'eix A-2 representen l'any 2013 quasi el 70% de la població total de Terres de Lleida, degut en gran part al pes que Lleida ciutat té en el conjunt. Si analitzem l'evolució del pes d'aquests municipis sobre l'àmbit en diversos anys des de 1930 trobem diferències significatives si

considerem el conjunt amb o sense Lleida ciutat. El conjunt de municipis de l'eix A-2 han augmentat el seu pes dins de Terres de Lleida en 19 punts entre 1930 i 2015, passant de representar la meitat de la població total al 70% actual. Ara bé, sense Lleida ciutat, el pes de la resta de municipis de l'entorn de l'A-2 s'ha mantingut relativament estable, al voltant del 30%, si bé en les dècades de 1980 i 1990 el pes d'aquests municipis sobre el total va disminuir lleugerament, per recuperar-se a partir del segle XXI, tal i com es pot veure a la figura 4.20.

Figura 4. 20. Evolució del pes demogràfic dels municipis de l'A-2 sobre Terres de Lleida. 1930-2015

Font: Elaboració pròpia amb dades d'Idescat

A la mateixa figura es comprova que el comportament de les altres tres capitals comarcals (Cervera, Tàrrrega i Mollerussa) sobre l'A-2 ha augmentat lleugerament amb els anys, del 13% a el 1930 al 16% actual, mentre que el seu pes sobre el total de l'àmbit ha tingut un comportament encara millor, doblant-se entre 1930 i 2015. La resta de municipis tenen una minsa participació sobre el total.

Queda clara doncs la preeminència de la capital en la demografia de l'eix A-2, tot i que s'observa també una petita pèrdua del seu pes en el conjunt de l'eix, ja a partir de la dècada dels 1980 que s'accentua amb l'arribada del segle XXI. Es tracta en tot cas, d'un fenomen relacionat amb un procés generalitzat de suburbanització residencial, com ja hem esmentat abans, però que també podria estar indicant una pèrdua de pes econòmic, quelcom que en tot cas cal analitzar amb altres variables, com l'ocupació.

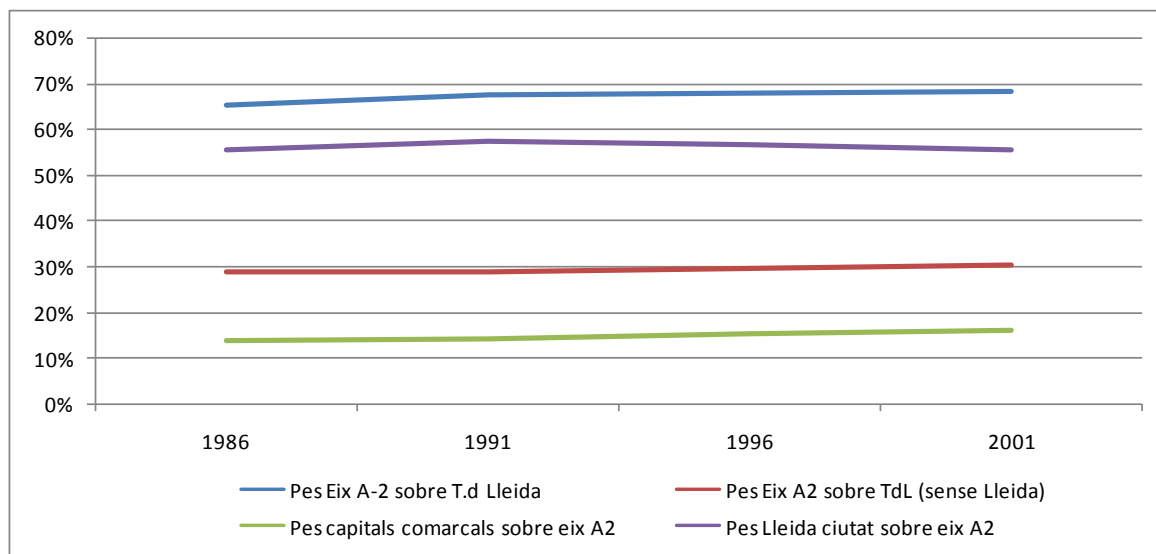
Cal realitzar també un breu repàs a les dades d'ocupació de finals del segle XX. Les dades d'ocupació anteriors a l'any 2000 procedeixen dels censos dels anys 1986, 1991 i 1996. Les dades d'ocupació de cens no coincideixen amb les dades d'afiliació a la seguretat social, ja que les primeres recullen informació sobre totes les persones que treballen i reben remuneració, mentre que les dades d'afiliació només recullen els treballadors registrats en la Tresoreria general de la Seguretat Social, pel que solen ser inferiors en nombre i tenir una lleugera diferència en la distribució per sectors. Així, les dades entre 1986 i 2001 i les posteriors no són directament comparables¹¹¹.

L'any 1986, segons dades de cens, hi havia a Terres de Lleida 93.563 ocupats, dels quals 61.161 als municipis de l'eix de l'A-2. Ja aleshores, quan l'eix no estava encara completament desenvolupat des d'un punt de vista infraestructural, aquests municipis representaven el 65% dels ocupats de l'àmbit, i com en el cas de la població, degut en gran part al pes de la ciutat de Lleida. L'evolució pels diferents anys censals mostra com el pes de l'eix sobre el total de l'àmbit ha augmentat, si bé lleugerament entre 1986 i el 2001, arribant a gairebé el 70%.

El pes de Lleida ciutat sobre el conjunt de l'eix explica en gran part aquest fenomen; en tots els anys aquest està per sobre del 50%, si bé les dades de cens mostren una molt lleugera disminució d'aquest pes, que no es dona amb les dades d'afiliats. El pes de les 3 capitals comarcals en l'ocupació total de l'eix és similar al de la població, indicant doncs un increment relatiu de la rellevància com centres econòmics, que es va accentuar lleugerament entre 1986 i 2001.

¹¹¹ El cens de 2011 ofereix dades d'ocupació només per als municipis amb més de 4.000 habitants, quedant fora la gran majoria dels municipis de l'eix A-2 (44 de 52), pel que no es pot fer el càlcul per al conjunt.

Figura 4. 21. Evolució del pes de l'ocupació sobre el total

Font: Elaboració pròpia amb dades d'Idescat

La comparació de l'evolució del pes de l'eix A-2 en termes de població i d'ocupació sobre les Terres de Lleida mostra interessants diferències: entre 1991 i 2001 el pes de la població de l'eix sobre l'àmbit augmenta en 0,4 punts, mentre que l'ocupació ho fa en 0,7 punts (taula 4.15). Si considerem els municipis de l'eix excepte Lleida ciutat l'augment relatiu del pes dels ocupats és encara major que el de la població (1,5 punts d'augment enfront l'1,1 de la població). Es pot afirmar doncs que aquest eix es va configurar a finals del segle XX com un important centre econòmic dins de l'àmbit, fins i tot o especialment sense considerar Lleida ciutat.

Taula 4.16. Diferència de pes de l'eix A-2 sobre Terres de Lleida entre 1991 i 2001

Diferència de pes de l'Eix A-2 sobre Terres de Lleida (1991-2001)	
Ocupats totals eix	0,7
Ocupats eix sense Lleida ciutat	1,5
Població total	0,4
Població sense Lleida ciutat	1,1

Font: Elaboració pròpia amb dades d'Idescat

Si analitzem en canvi el pes de Lleida ciutat i les tres capitals comarcals sobre el conjunt de l'eix observem una tendència similar a la descentralització de l'activitat cap a les capitals comarcals i una pèrdua de centralitat de la capital, si bé és més petita que la pèrdua en termes demogràfics, com mostra la taula 4.17.

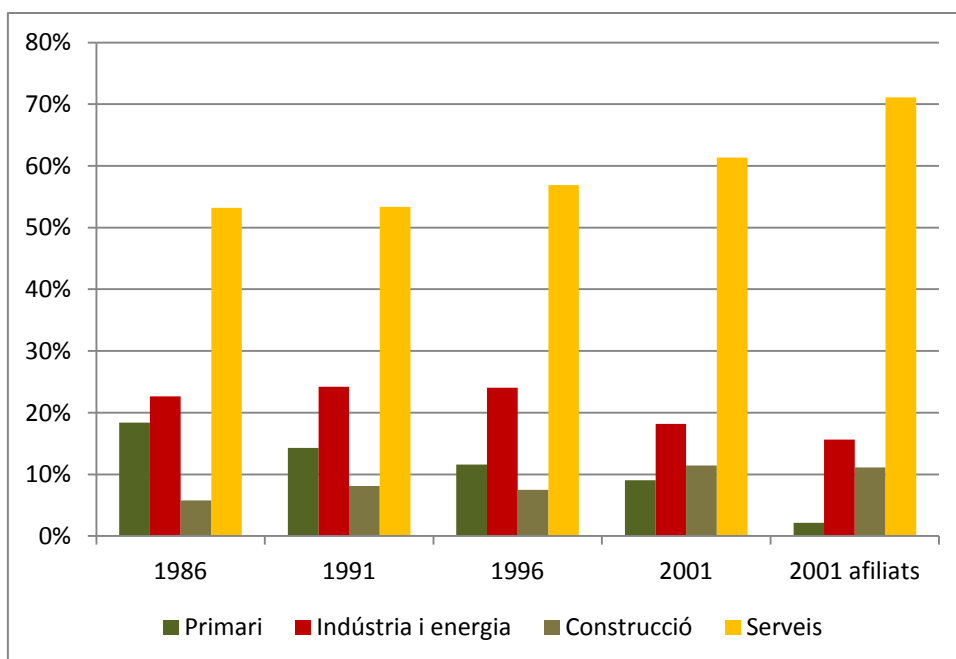
Taula 4.17. Diferència de pes de Lleida ciutat i les tres capitals comarcals sobre l'eix A-2 entre 1991 i 2001

Diferència de pes de Lleida ciutat i les tres capitals comarcals sobre eix A-2 1991-2001	
Ocupats de les capitals comarcals	1,6
Ocupats Lleida ciutat	-1,8
Població de les capitals comarcals	1,1
Població Lleida ciutat	-1,4

Font: Elaboració pròpia amb dades d'Idescat

En tot cas, no sembla agosarat avançar la hipòtesi que **la major accessibilitat que portà l'eix A-2 pot haver influït positivament en l'augment de la centralitat de municipis com les capitals comarcals, mentre que no hauria tingut tant impacte en el cas de la capital, que ja tenia aquest rol abans.** El que ens interessa, però, es establir en quines activitats econòmiques s'ha accentuat aquesta centralitat, posant especial atenció a la indústria. Com veiem a la figura 4.22, la indústria de l'eix va perdre centralitat dins de l'àmbit entre 1986 i 2001, passant de representar quasi un 25% del total el primer any analitzat al 18% del 2001, mentre que els ocupats en el terciari de l'eix augmenten considerablement sobre el total de Terres de Lleida.

Figura 4. 22. Evolució del pes dels ocupats de l'eix per sectors sobre total Terres de Lleida

Font: Elaboració pròpia amb dades d'Idescat

El capítol següent dilucidarà si aquesta pèrdua de pes en l'activitat industrial que es donava al tornar del segle XXI també ha seguit posteriorment o si pel contrari s'ha modificat, i es compararà la situació més actual de l'eix A-2 amb la dels eixos tradicionals metropolitans de la C-16 i la C-17.

CAPÍTOL 5. L'EIX DE L'A-2 EN EL CONTEXT CATALÀ I EN COMPARACIÓ ALS EIXOS CONSOLIDATS DE LA C-16 I LA C-17

Estudiada en el capítol anterior, la posició i el pes de l'economia de Terres de Lleida en el context català, en aquest capítol cinquè es compara el pes i l'evolució de la població, els ocupats per sectors i els establiments econòmics del conjunt de municipis de l'eix de l'A-2 amb Catalunya i els eixos consolidats de la C-16 i la C-17. L'anàlisi, com es veurà, constitueix la fase prèvia per, a la tercera part, poder comparar la concentració relativa de sòl industrial. També es fa referència a l'accessibilitat d'aquests eixos a la xarxa de transport (carretera, tren, ports i aeroports).

Per tal de posicionar l'eix de l'A-2 en relació als eixos industrials tradicionals de la C-16 (Llobregat) i la C-17 (Congost) es partirà de la hipòtesi que aquests eixos estan més consolidats en el sector industrial que l'eix de l'A-2, tant perquè es troben en àmbits amb una major especialització en aquestes activitats com per la seva posició estratègica com eixos de comunicació dins Catalunya. Resulta doncs interessant comprovar si pot haver-hi o no similituds en el pes de les activitats industrials i en la seva especialització entre el conjunt de municipis posicionats en l'A-2 i els dels altres dos eixos aquí esmentats. En detall s'analitzarà el pes de l'activitat manufacturera amb l'objectiu de poder relacionar aquest sector econòmic amb el sòl industrial de la zona. Aquest posicionament també ens permetrà posteriorment relacionar la especialització (o no) en la indústria (i certes activitats de la mateixa) dels eixos amb les polítiques implementades en aquests àmbits. Finalment, la comparació permetrà debatre la hipòtesi del caràcter emergent de la indústria situada a les Terres de Lleida: si augmenta el seu pes respecte el conjunt de Catalunya i els eixos consolidats, s'haurà aportat un argument per la confirmació de la hipòtesi, cosa que no ocorrerà en cas contrari.

L'eix de la C-16 s'articula al voltant del corredor que segueix el riu Llobregat, i uneix Manresa (Bages) amb la boca sud del túnel del Cadí (Berguedà), Abrera (Baix Llobregat) amb Manresa.

Es considerat com un eix mar-muntanya, que comunica les comarques de l'interior amb la costa catalana i l'entorn metropolità de Barcelona. Es tracta d'un eix amb gran tradició industrial degut a l'aprofitament del riu Llobregat, amb municipis que varen ser importants colònies industrials i mineres, especialment a la comarca del Berguedà. També el seu tram més al sud, dins el Baix Llobregat i el Vallès Occidental, compta amb municipis molt dinàmics demogràfica i econòmicament destacant Terrassa o Manresa. Tot i això, es un eix que té també un fort caràcter de connector entre Barcelona i les comarques de muntanya que s'han anat progressivament especialitzant en turisme de natura i muntanya. Des del punt de vista viari és un eix que es va completar a principis dels anys 90 i que posteriorment ha patit diversos desdoblaments amb trams que han esdevingut autovia, la qual cosa ha permès millorar el trànsit¹¹². De fet, les zones sense desdoblar han perdut intensitat de trànsit, fet que es relaciona precisament amb aquesta manca de desdoblament¹¹³.

Per la seva banda, l'eix de la C-17 s'articula a través de l'autovia amb el mateix nom, de 95 kilòmetres de longitud des de Barcelona fins a la Vall de Ribes. El seu eix central (a l'àrea del Congost – Vall de Tenes) travessa municipis amb una certa especialització industrial (Parets del Vallès, Lliçà de Vall) i densitat de població i es presenta com un element clau en el creixement d'activitats econòmiques al voltant del Circuit de Catalunya¹¹⁴. Posteriorment a Osona l'eix connecta cap a la Vall del Ter, amb municipi de llarga tradició industrial com Manlleu, Torelló o Ripoll. Alguns dels municipis de la seva àrea d'influència s'estan començant a organitzar per crear una xarxa de promoció econòmica del mateix, el que mostra que es tracta d'un eix dinàmic i amb perspectives de creixement.

5.1 ELS TRES EIXOS EN EL CONTEXT CATALÀ

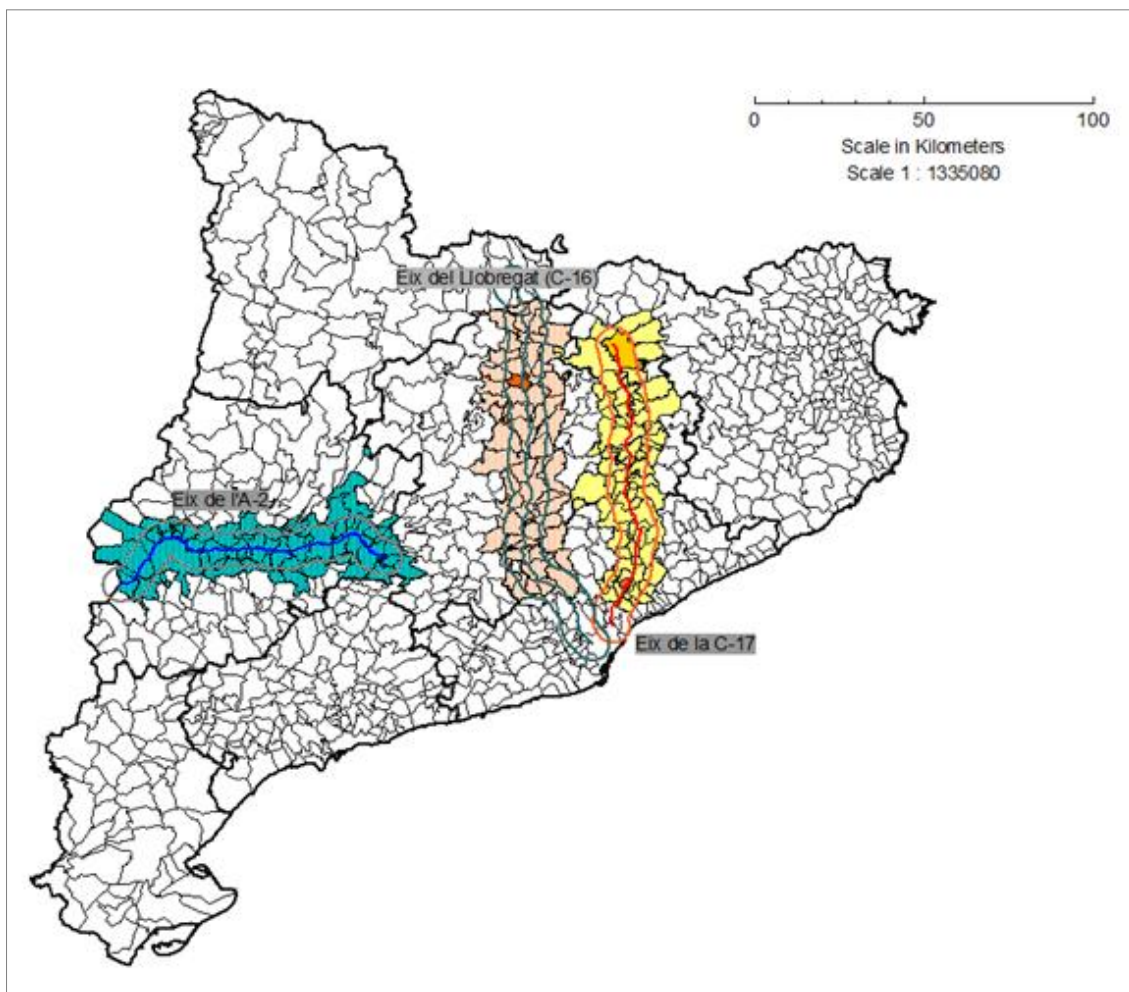
El mapa següent mostra els municipis seleccionats per l'eix A-2, el de la C-16 i la C-17, els eixos mateixos i el "buffer" que delimita els 5 kilòmetres a banda i banda de l'eix, tot seguint la metodologia detallada al capítol 4.

¹¹² Veure Territori. Observatori de Projectes i Debats Territorials a Catalunya (pàgina web)

¹¹³ Veure: <http://www.intermedia.es/wp-content/uploads/2013/11/02nominalautema091113.pdf>, notícia apareguda al diari Regió 7 sobre aquesta qüestió.

¹¹⁴ Veure: http://www.ara.cat/societat/Neix-municipis-C-17-defensar-interessos_0_1037296474.html per una descripció de les principals estratègies pel desenvolupament d'aquest eix.

Figura 5. 1. Els tres eixos i els municipis que els componen dins Catalunya

Font: Elaboració pròpia

Com s'ha dit, l'interès de la comparació dels eixos C-16 i C-17 amb l'eix de l'A-2 radica en que es tracta de dues àrees amb una forta tradició industrial que estan però des de fa uns anys canviant la seva idiosincràsia, degut a processos intensos de desindustrialització entre altres. Són en tot cas uns clars "corredors econòmics" que ens permeten posicionar, per comparació, l'eix de l'A-2 en termes de la seva potencialitat com a motor de creixement econòmic analitzant aspectes com la concentració de sòl i la seva qualitat, el teixit productiu, capacitat d'organització dels agents econòmics, paper de les polítiques públiques, etc.

Procedirem en primer lloc a comparar aquests tres eixos en termes de població i activitat econòmica, així com la seva accessibilitat general, centrant-nos en el seu pes en el conjunt de Catalunya, i posteriorment entre ells i amb el seu àmbit territorial superior de referència. En el cas de l'eix A-2 es considera l'àmbit superior el conjunt de Terres de Lleida; per a la C-16 l'àmbit de les Comarques Centrals més el Baix Llobregat i la comarca del Vallès Occidental; i per últim per la C-17 s'ha optat per considerar les Comarques Centrals més el Ripollès i els

dos Vallesos (Occidental i Oriental). Considerem de forma detallada l'evolució recent de les dades fins a 2011, ja que aquest és l'any de referència de la base de dades de sòl, com ja s'ha justificat a l'inici d'aquesta Tesi. Farem algunes referències a dades de 2015, per apuntar possibles evolucions més recents.

Cadascun d'aquests eixos s'insereix en un marc territorial diferent, si bé els de la C-16 i la C-17 pertanyen tots dos a l'àrea d'influència de les comarques centrals i configuren respectivament un passadís que comunica les comarques de l'interior amb la costa catalana i les comarques de l'entorn metropolità de Barcelona (C-16) i del Ripollès i l'Osona amb Barcelona (C-17) mentre que el de l'A-2 és l'eix viari principal de les Terres de Lleida. Ens fixem a continuació en l'accessibilitat, la població i l'estructura econòmica (ocupats i establiments) dels tres eixos territorials respecte Catalunya en termes de població i de afiliats per sector en dos anys, 2003 i 2011, i fa evident algunes similituds entre ells. Hem considerat el 2011 com l'any base de la nostra comparació ja que és el disponible per a les dades de sòl, que s'analitzen al capítol següent. Els anys anteriors serveixen per copsar l'evolució de les variables esmentades en el context català.

5.1.1 ACCESSIBILITAT

Pel que fa a l'accessibilitat que els municipis d'aquests eixos tenen a les xarxes bàsiques de transport cal dir que els eixos C-16 i C-17 tenen una proximitat diferenciada a l'aeroport del Prat. Així, aquells en la banda sud dels eixos (fins a la serralada prelitoral marcada per Sant Llorenç del Munt i el Montseny) tenen una accessibilitat bona a l'aeroport, a menys d'una hora de distància, mentre que els altres tenen una distància i temps majors. En tot cas, es troben en l'àrea d'influència d'un aeroport internacional. Els municipis de l'eix A-2 compten amb l'aeroport d'Alguaríe, que té però una activitat molt menor¹¹⁵. De nou, els més propers a la província de Barcelona estan a una distància de l'aeroport del Prat similar a la dels municipis del nord dels eixos C-16 i C-17, superior a l'hora.

Els municipis de l'eix A-2 compten amb la proximitat a les línies nacionals d'alta velocitat, un factor positiu per al transport de passatgers, però que no compta per al transport de mercaderies. Tot i així, Lleida és un centre de mercaderies relativament important amb una mitjana de 16 circulacions de trens de mercaderies (IET, 2011). Els municipis dels eixos de la C-16 i la C-17 compten amb la proximitat a la xarxa ferroviària central i amb les estacions

¹¹⁵ Segons la pàgina web de l'Aeroport compta amb vols tot l'any a Palma de Mallorca dos cops per setmana, i vols charter en la temporada d'hivern i estiu: <http://aeroportlleida.cat/vols/>

intermodals de Manresa i Granollers i amb plantes industrials amb servei ferroviari propi (mines de Súria i Sallent o Pastes Gallo a la zona de Granollers).

5.1.2 POBLACIÓ

Els tres eixos configuren en termes de població unes àrees de diferent pes demogràfic. Així, els municipis de l'A-2 no arriben al quart de milió d'habitants, mentre que la C-16 i la C-17 s'apropen (i el primer supera) al mig milió d'habitants. Si considerem el seu pes dins Catalunya, i la seva evolució des de 2003 fins a 2011, s'observa un petit augment en tots tres casos, essent més acusat en el cas de l'eix A-2, que passa de representar el 3,1% de la població catalana a estar més propera al 3,5%, mentre que els altres dos eixos han mantingut el seu pes al voltant del 6%. Entre 2011 i 2015 no hi ha diferències significatives, si bé hi ha un molt lleuger augment del pes dels municipis de la C-17 sobre el total.

Taula 5.1. Població total dels eixos i pes respecte Catalunya

Eix	Població total				Pes sobre Catalunya			
	2003	2007	2011	2015	2003	2007	2011	2015
A-2	210.771	233.153	254.165	252.585	3,10%	3,20%	3,40%	3,36%
C-16	435.126	475.811	500.863	497.951	6,50%	6,60%	6,60%	6,62%
C-17	394.561	437.242	461.323	477.977	5,90%	6,10%	6,10%	6,35%
Catalunya	6.704.146	7.210.508	7.539.618	7.522.596	100%	100%	100%	100%

Font: Elaboració pròpia amb dades d'Idescat

El guany demogràfic de l'eix A-2 dins Catalunya entre 2003 i 2011 va ser més fort en el primer període (2003-2007) que entre 2007 i 2011, quelcom que també es dona en els altres dos eixos. En tot cas, es pot destacar que el creixement relatiu de la població de l'eix és superior al creixement que varen tenir tant Catalunya en conjunt com els eixos de la C-16 i la C-17, indicant potser un major dinamisme intern. Aquesta diferència es produeix en els dos períodes, si bé és més intensa en l'últim, amb una diferència de 4 punts percentuals entre el creixement relatiu de la població de l'eix A-2 i de Catalunya. Els altres dos eixos tenen un comportament més similar a la mitjana, especialment en el segon període, tal i com mostra la taula 5.2. En tot cas, resulta interessant destacar com entre 2007 i 2011 l'eix A-2 guanya en termes absoluts quasi tanta població com en el període anterior, mentre que els altres dos eixos redueixen el guany a la meitat. Tot i ser més grans en termes demogràfics, el seu creixement absolut és menor. No obstant, les dades més recents (creixement 2011-2015)

mostren una lleugera disminució del creixement demogràfic a l'eix A-2 i el de la C-16, mentre que la C-17 obté un guany del 4%.

Taula 5.2. Creixement absolut i relatiu de la població als tres eixos i Catalunya. 2003 a 2015

Eix	Creixement 2003-2007		Creixement 2007-2011		Creixement 2011-2015	
	Absoluts	%	Absoluts	%	Absoluts	%
A-2	22.382	11%	21.012	9%	-1.580	-1%
C-16	40.685	9%	25.052	5%	-2.912	-1%
C-17	42.681	11%	24.081	6%	16.654	4%
Catalunya	506.362	8%	329.110	5%	-17.022	0%

Font: Elaboració pròpia amb dades d'Idescat

Si comparem la composició del creixement demogràfic entre 2007 i 2011 de cada un dels tres eixos veiem que en els tres casos, gran part del creixement s'explica per les migracions externes, és a dir, per l'arribada de persones de fora de d'Espanya, seguit pel creixement vegetatiu. En canvi, entre 2011 i 2015 s'observa una lleugera pèrdua de població en el cas de l'entorn de l'A-2 i la C-16, que no es dona en el cas de la C-17.

Es pot destacar també com tots tres eixos perden població cap a la resta de Catalunya, és a dir envers províncies diverses de la pròpia, així com cap a la resta d'Espanya, mentre en guanyen (i en molt major nombre) de moviments migratoris intracomarcals i intraprovincials (veure taula 5.3). Les dades de 2015 mostren que mentre els municipis de l'A-2 tenen un saldo migratori negatiu de 156 persones amb la resta de Catalunya, l'eix de la C-16 i la C-17 tenen un saldo migratori positiu de 125 i 500 persones respectivament

Taula 5.3. Components del creixement demogràfic dels tres eixos. 2007-2011. Saldo migratori amb Catalunya 2015¹¹⁶

	A-2	C16	C17
Creixement Vegetatiu	3.741	9.137	10.215
Migracions resta comarca	277	1.036	-80
Migracions resta província	1.208	5.583	7.508
Migracions resta Catalunya	-496	-1.001	-1.095

¹¹⁶ La dada de creixement total de la població entre 2007 i 2011 d'aquesta taula no coincideix amb la de la taula anterior, degut a que les dades no provenen de la mateixa font i data. Unes (taula 16) provenen del padró, mentre que les de la taula 17 s'han calculat amb les dades de l'Idescat que provenen de l'Estadística de Variacions Residencials que elabora l'INE. Es tracta però de diferències molt petites que no alteren el que ens interessa, que és copsar els components del creixement a grans trets.

Migracions resta Espanya	-112	-965	-1.453
Migracions externes	14.447	11.304	8.909
Total creixement (suma components) 2007-2011	19.065	25.094	24.004
Saldo migratori amb la resta de Catalunya Any 2015	-156	125	584

Font: Elaboració pròpia amb dades d'Idescat

En termes relatius, però, l'eix A-2 guanya menys població provinent de la província o de les seves comarques que no pas els eixos de la C-16 i la C-17, per tant, tot i guanyar pes dins el seu entorn, ho fan en els anys analitzats en menor mesura que els altres dos, que es podrien estar beneficiant, en la seva part més propera a l'àrea metropolitana de Barcelona, d'un procés de suburbanització que no es donaria a Lleida. En el cas de l'A-2 es pot pensar que aquest creixement demogràfic està estrictament lligat a qüestions de mobilitat laboral, ja que el centre econòmic de l'àmbit es troba precisament localitzat allà, mentre que als eixos consolidats els motius podrien estar més lligats a canvis residencials des de l'àrea metropolitana de Barcelona. Per copsar millor aquestes diferències, analitzarem l'activitat econòmica en aquests eixos i més endavant dedicarem atenció a la distribució d'aquest creixement demogràfic per municipis dels eixos.

5.1.3 ACTIVITAT ECONÒMICA

Els tres eixos tenen un pes econòmic dins de Catalunya similar al seu pes demogràfic, però una evolució lleugerament diferent. L'eix de l'A-2 guanya pes a Catalunya en termes de treballadors i especialment en termes d'empreses (comptes de cotització) totals entre 2003 i 2011, mentre que els altres dos eixos en perden lleugerament. Hi ha un lleuger increment del pes econòmic de l'A-2 entre 2007 i 2011, més clar en el cas dels comptes de cotització entre 2007 i 2011. Els afiliats de l'eix A-2 passen de representar el 3,2% del total català el 2003, al 3,6% el 2011. En el cas dels establiments el guany és del 3,7% al 4%. Es tracta d'augmentos molts petits però que en tot cas mostren una tendència a l'A-2 diferent de la que s'observa als altres dos eixos. En aquests, la davallada en el cas de la C-16 és més acusada que en el de la C-17, tal i com mostra la taula 5.4. Els treballadors de la C-16 passen de representar el 5,8% al 4,9% del conjunt de Catalunya, mentre que els de la C-17 es queden al voltant del 6% en els anys analitzats. L'A-2 tendeix doncs a guanyar pes econòmic mentre que els altres dos eixos

en perden, si bé segueixen tenint en termes absoluts una rellevància superior a l'A-2. L'any 2015, en canvi, observem una certa estabilització del pes dels afiliats i les empreses d'aquest eix sobre Catalunya, que en tot cas, es dona també als altres dos eixos.

Taula 5.4. Afiliats i comptes de cotització (empreses) totals dels tres eixos i pes respecte Catalunya. 2003-2011

Eix	Afiliats totals				Pes sobre Catalunya				Creixement 2003-2011	
	2003	2007	2011	2015	2003	2007	2011	2015	Absoluts	%
A-2	91.670	118.602	105.846	103.272	3,20%	3,60%	3,60%	3,52%	14.176	15%
C16	167.998	182.817	144.189	145.222	5,80%	5,50%	4,90%	4,95%	-23.809	-14%
C-17	188.887	213.760	181.441	188.086	6,50%	6,40%	6,20%	6,42%	-7.446	-4%
Catalunya	2.887.196	3.326.785	2.913.948	2.931.202	100%	100%	100%	100%	835472	1%

Eix	Centres cotització totals				Pes sobre Catalunya				Creixement 2003-2011	
	2003	2007	2011	2015	2003	2007	2011	2015	Absoluts	%
A-2	9.417	11.267	9.864	9.782	3,70%	3,90%	4,00%	3,96%	447	5%
C16	15.050	16.782	13.584	12.952	5,90%	5,90%	5,40%	5,45%	-1.466	-11%
C-17	16.551	18.417	15.681	15.929	6,50%	6,40%	6,30%	6,29%	-870	-6%
Catalunya	256.251	286.458	249.382	247.414	100%	100%	100%	100%	-6.869	-3%

Font: Elaboració pròpia amb dades de l'Observatori d'Empresa i Ocupació. Dades del segon trimestre de cada any.

Els creixements relatius dels afiliats i empreses entre 2003 i 2011 mostren l'impacte de la crisi econòmica que començà el 2008. Així, si entre 2003 i 2007 tots tres eixos varen conèixer un increment molt important dels afiliats i les empreses, entre 2007 i 2011, en el bell mig de la crisi, tots tres pateixen importants davallades (veure taula 5.5). Novament, fins el 2011, però, l'A-2 sembla tenir un comportament lleugerament millor que els altres dos, amb un increment més elevat entre 2003 i 2007, fins i tot en termes absoluts (tot i ser un àmbit més petit) i una davallada menor entre 2007 i 2011, i similar a la de Catalunya en conjunt, mentre als municipis de la C-17 i la C-16 les pèrdues varen ser més importants. Entre 2011 i 2015, el conjunt de municipis de l'eix de l'A-2 perden lleugerament afiliats (un 2% dels afiliats totals), però observen, en canvi, un creixement dels comptes de cotització, quelcom que no es dona als altres dos eixos.

Taula 5.5. Creixement relatiu dels afiliats i les empreses als tres eixos. 2003-2007; 2007-2011 i 2011-2015

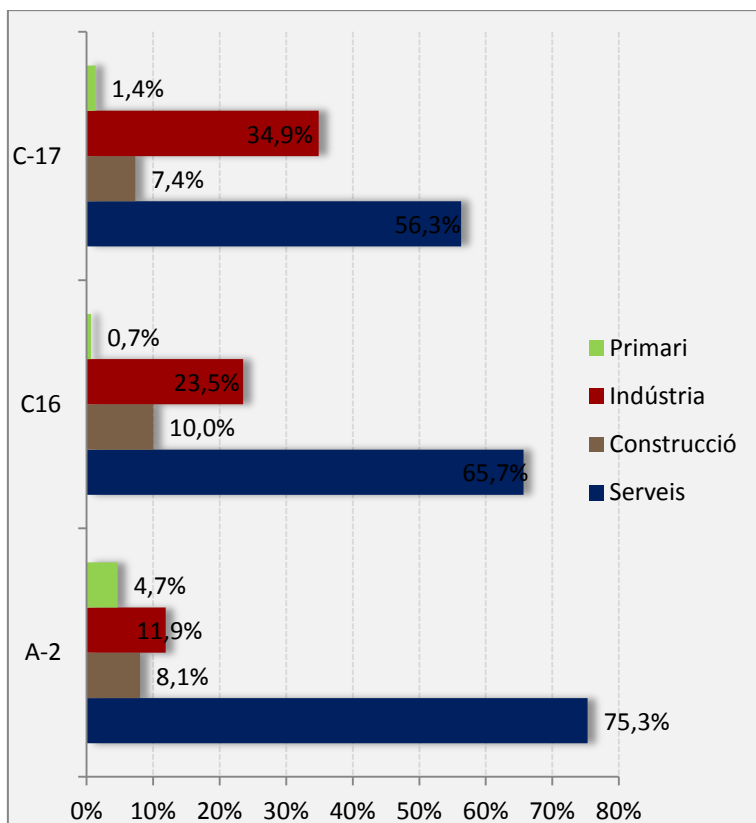
Eix	Creixement 2003-2007		Creixement 2007-2011		Creixement 2011-2015		
	Afiliats		Afiliats		Afiliats		
	Absoluts	%	Absoluts	%	Absoluts	%	
A-2	26.932	29%	-12.756	-11%	-2.574	-2%	
C-16	14.819	9%	-38.628	-21%	1.033	1%	
C-17	24.873	13%	-32.319	-15%	6.645	4%	
Catalunya	439.589	15%	-	412.837	-12%	17254	1%

Eix	Creixement 2003-2007		Creixement 2007-2011		Creixement 2011-2015	
	Empreses		Empreses		Empreses	
	Absoluts	%	Absoluts	%	Absoluts	%
A-2	1.850	20%	-1.403	-12%	447	5%
C-16	1.732	12%	-3.198	-19%	-1.466	-11%
C-17	1.866	11%	-2.736	-15%	-870	-6%
Catalunya	30.207	12%	-37.076	-13%	-6.869	-3%

Font: Elaboració pròpia amb dades de l'Observatori d'Empresa i Ocupació

Analitzem tot seguit amb detall l'estructura productiva d'aquests eixos i el pes de cada sector d'activitat en el conjunt català, per fixar-nos especialment en la indústria. La figura 5.2 mostra la distribució dels afiliats per sectors en els tres eixos per a l'any 2011.

Figura 5.2 Estructura productiva (afiliats) dels tres eixos. 2011

Font: Elaboració pròpia amb dades de l'Observatori d'Empresa i Ocupació

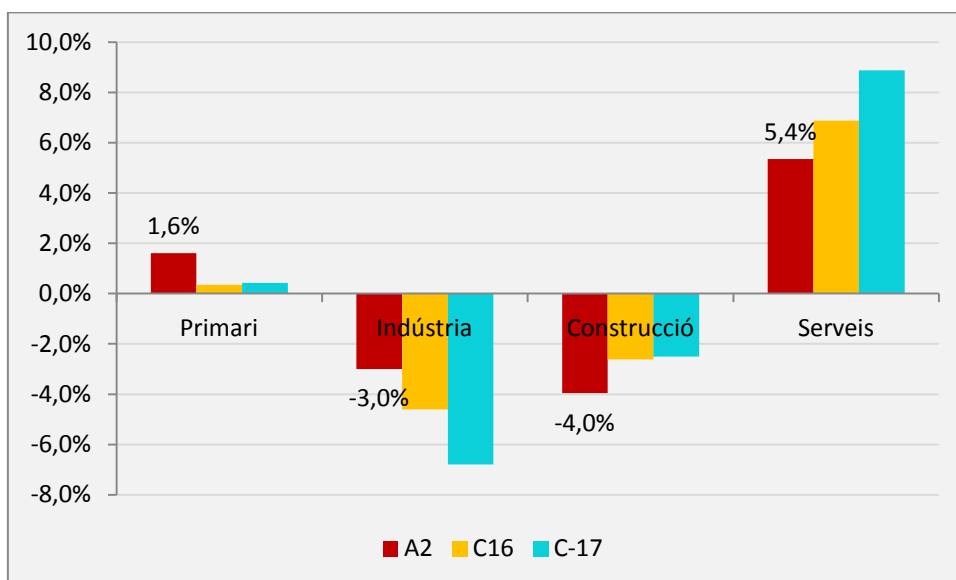
Com es pot observar, si bé tots tres eixos tenen més de la meitat dels afiliats en el sector dels serveis, l'eix A-2 està més terciaritzat que la resta, amb quasi el 80% dels treballadors en aquest sector, una xifra molt similar a la catalana i fins i tot a la de la ciutat de Barcelona, quelcom que analitzarem en detall una mica més avall. La indústria de l'A-2, en canvi, té menys importància en el total de la seva estructura productiva que la dels eixos C-16 i C-17 a les seves, mentre que el pes del sector primari quasi hi dobla el dels altres eixos, tot i ser un pes que no arriba al 10%. L'estructura sectorial dels afiliats de l'any 2015 (taula 5.6) mostra com l'A-2 manté el pes de la indústria en el total de l'eix, mentre que la C-16 i la C-17 la redueixen lleugerament, si bé tots tres augmenten el pes dels serveis.

Taula 5.6. Estructura dels afiliats segons sectors d'activitat. 2015

Any 2015			
Eix	A-2	C-16	C-17
Primari	5%	1%	1%
Indústria	12%	22%	33%
Construcc.	7%	8%	6%
Serveis	77%	69%	60%

Font: Elaboració pròpia amb dades de l'Observatori d'Empresa i Ocupació

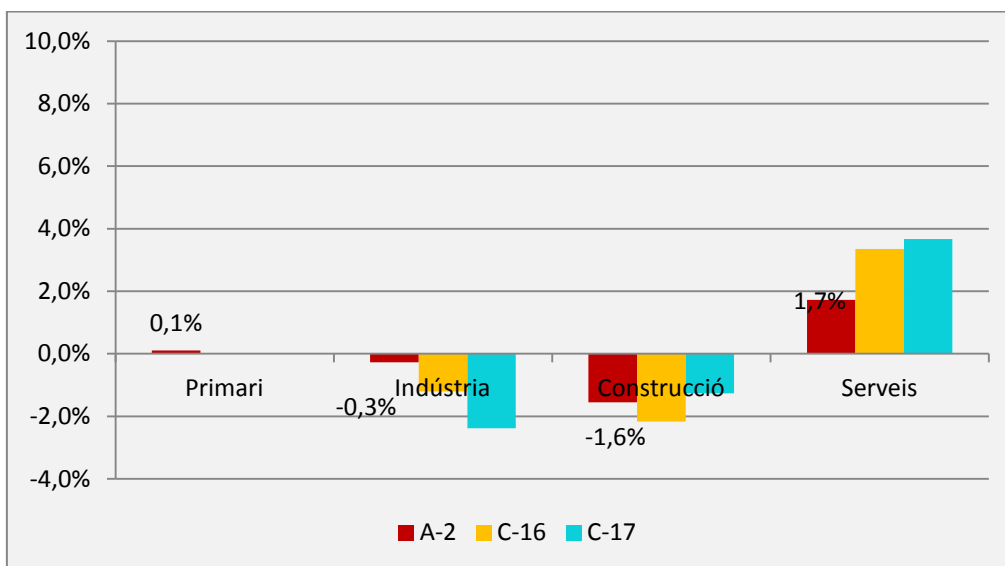
Si analitzem l'evolució dels afiliats per sector entre 2003 i 2011 observem en tots tres una clara tendència a la terciarització. Les dades de creixement en punts percentuals dels diferents sectors d'activitat (Figura 5.3) mostren com en tots tres eixos els serveis són els que experimenten les creixements més importants, de fet, només aquests i el sector primari creixen, mentre que la indústria i la construcció disminueixen de forma contundent en tots tres eixos, si bé en menor mesura a l'A-2 que als altres dos.

Figura 5.3. Creixement en punts percentuals dels sectors d'activitat entre 2003 i 2011

Font: Elaboració pròpia amb dades de l'Observatori d'Empresa i Ocupació

Entre 2011 i 2015 (figura 5.4) ha continuat la davallada dels afiliats en la indústria en tots tres eixos, si bé a un ritme molt menor, mentre que es confirma el creixement dels serveis a tots tres eixos, si bé a un ritme inferior que en el període anterior.

Figura 5.4. Creixement en punts percentuals dels afiliats segons sectors d'activitat entre 2011 i 2015

Font: Elaboració pròpia amb dades de l'Observatori d'Empresa i Ocupació

Respecte Catalunya, veiem diferències significatives entre els eixos. L'eix A-2 té un pes important en el sector primari a Catalunya, aportant quasi el 15% del total d'afiliats del sector en el país. L'eix de la C-17 és el que més aporta en termes de treballadors de la indústria, el 13,4% del total català del 2011, mentre que l'eix de la C-16 és el que més aporta dels tres al sector de la construcció. En tot cas, l'evolució entre 2003 i 2011 mostra com els municipis de l'A-2 guanyen pes en el total català en tots els sectors econòmics, mentre que en els altres dos eixos la tendència és cap a una pèrdua relativa de pes a Catalunya en gairebé tots ells, si bé l'eix del Congost sembla consolidar-se dins del sector industrial de Catalunya, guanyant també pes entre 2003 i 2011, però amb un increment inferior a l'1%. L'any 2015 no presenta canvis significatius respecte el 2011 en el referent a la indústria, però en canvi l'A-2 veu augmentar el pes de les seves activitats agrícoles i ramaderes sobre el total de Catalunya.

Taula 5.7. Evolució del pes dels sectors productius dels tres eixos en el conjunt de Catalunya.

Eix	2003				2007				2011			
	Prim	Ind	Const	Serv	Prim	Ind	Const	Serv	Prim	Ind	Const	Serv
A-2	14,3%	2,2%	3,6%	3,3%	13,3%	2,5%	4,1%	3,6%	14,7%	2,7%	4,0%	3,6%
C16	3,2%	7,5%	7,0%	5,1%	3,6%	7,6%	7,3%	4,7%	3,1%	7,2%	6,7%	4,3%
C-17	9,0%	12,5%	6,2%	4,6%	8,4%	13,0%	6,0%	4,8%	7,4%	13,4%	6,2%	4,7%

Eix	2015			
	Prim	Ind	Const	Serv
A-2	15,17%	2,68%	3,95%	2,71%
C16	3,32%	7,25%	6,68%	3,42%
C-17	7,83%	13,67%	6,71%	3,84%

Font: Elaboració pròpia amb dades de l'Observatori d'Empresa i Ocupació

El pes de l'eix de l'A-2 resulta menor que el dels altres eixos en el conjunt català, però amb una tendència a l'alça fins l'any 2011 pel que fa als afiliats totals i els dels sectors industrial i terciari, amb una estabilització posterior. Destaca també el pes elevat dels afiliats de l'agricultura de l'eix sobre Catalunya, que tanmateix és inferior al de l'àmbit de Terres de Lleida en conjunt, ja que no estan incloses a l'eix A-2 les àrees més rurals d'aquest àmbit, com les Garrigues.

5.2 ELS TRES EIXOS RESPECTE EL SEU ÀMBIT DE REFERÈNCIA

Els municipis que componen els tres eixos s'inscriuen dins de 3 àmbits territorials amb característiques diferenciades. Com s'ha esmentat abans, l'eix del Llobregat i el del Congost es troben dins l'àrea d'influència de l'àrea metropolitana de Barcelona i en aquest sentit són "secundaris" respecte altres eixos com l'autopista AP-7. En aquesta recerca, però, considerem que tots dos juguen un paper principal dins la zona central de Catalunya i permeten connectar-la tant amb la costa com amb la zona de muntanya. El seu àmbit de referència doncs són les comarques centrals, si bé en el cas de la C-16 s'ha inclòs el Baix Llobregat i el Vallès Occidental, per tenir present un part de la seva àrea metropolitana i en el cas de la C-17 els dos Vallesos, el que permet copsar plenament el seu paper connector a escala comarcal però també local. L'A-2 s'inscriu dins de l'àmbit de Ponent i n'és de fet un dels seus principals eixos, articuladors. Per tal d'entendre millor la dimensió d'aquests eixos es comparen

respecte els seus àmbits de referència respectius, definits segons els criteris descrits a l'apartat metodològic. Primer fem referència a la població i després a l'estructura econòmica.

Com es pot veure a la taula 5.8, l'eix de l'A-2 té un pes dins del seu àmbit superior en termes demogràfics que els altres dos eixos. L'A-2 concentra quasi el 70% de la població de Ponent, mentre que els eixos de la C-16 i la C-17 no concentren més d'un quart de la població total dels seus àmbits respectius, que de fet són molt similars. De tota manera, cal assenyalar que el pes dels dos eixos (C-16 i C-17) sumats respecte dels seus àmbits territorials s'acosta al 50%. En tot cas, l'evolució entre 2003 i 2011 d'aquests pesos mostra com l'A-2 ha perdut pes respecte Ponent des de 2003, però sembla estar recuperant-lo el 2011, una tendència que també s'observa en els altres dos eixos, de forma però menys accentuada. La població dels 52 municipis de l'eix A-2 l'any 2015 representava sobre el total de Terres de Lleida el mateix pes que el 2011, un 69%.

Taula 5.8. Població dels àmbits de referència de cada eix i pes dels eixos sobre aquests

Eix	Àmbits de referència	Població àmbits de referència			Pes de l'eix sobre àmbit		
		2003	2007	2011	2003	2007	2011
A-2	Ponent	386.525	340.827	366.022	70,5%	68,4%	69,4%
C-16	Com. Cent+Baix Llobregat+Vallès Occ	1.828.386	2.110.054	2.209.891	25,3%	22,5%	22,7%
C-17	Com.Cent.+Ripollès+Vallès Oc. +Vallès Or.	1.601.850	1.742.312	1.832.479	25,8%	25,1%	25,2%

Font: Elaboració pròpia amb dades d'Idescat

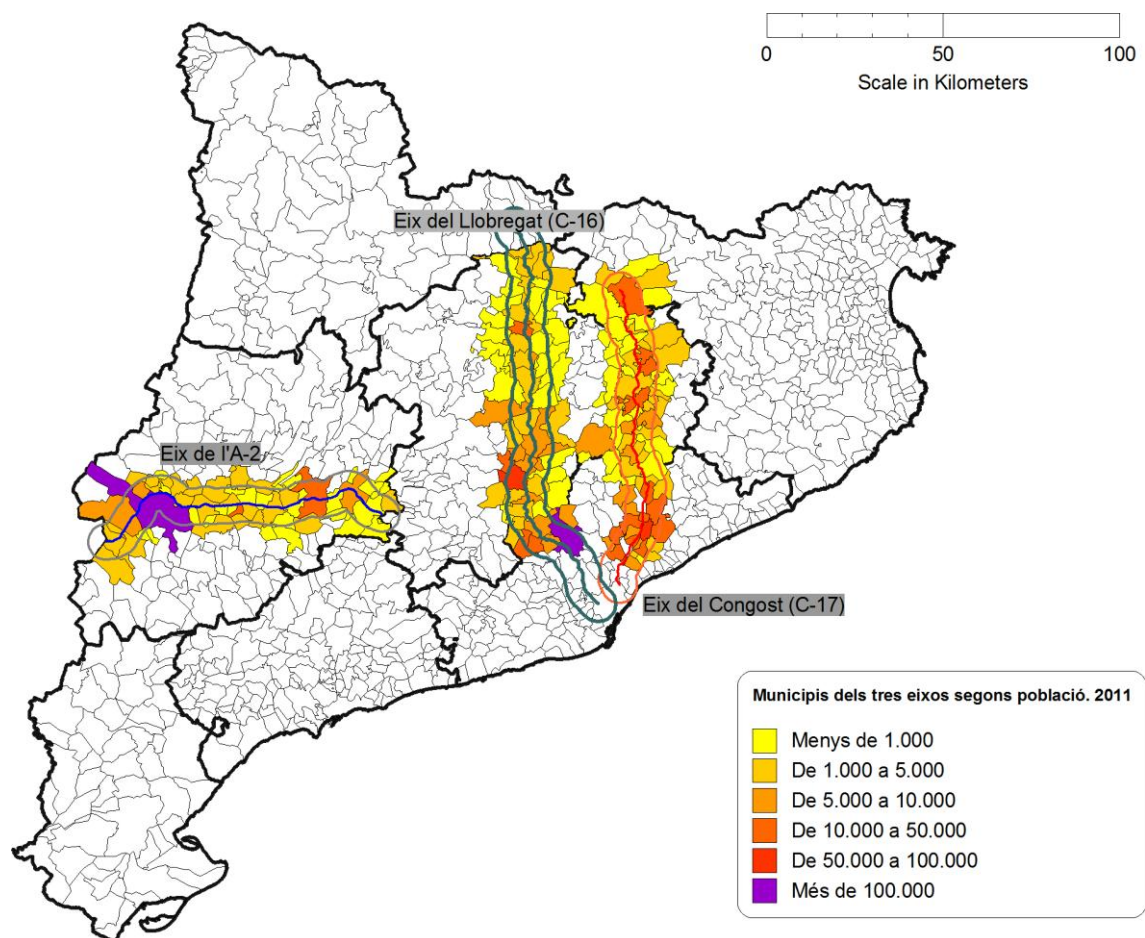
Com s'anunciava més amunt, la dimensió dels municipis en termes de població és bastant heterogènia entre els tres eixos, si bé tots ells compten amb un important nombre de municipis petits, menors de 5.000 habitants. L'eix A-2 i el del Llobregat tenen ambdós un municipi amb més de 100.000 habitants, Lleida (amb 138.416 habitants) i Terrassa (213.697 habitants)¹¹⁷, mentre que a la C-17 el municipi més poblat, Granollers, no supera aquest llinar, amb una població inferior als 60.000 habitants. Tant a l'eix A-2 com al C-16 el salt entre el municipi més poblat i el següent és gran, si bé més accentuat en el cas de l'A-2: Tàrraga és vuit vegades més petit que Lleida, mentre que Manresa és tres cops més petit que Terrassa. En el cas de la C-17, Granollers no arriba a doblar la població del següent municipi

¹¹⁷ És obvi que la presència de Terrassa té un pes molt important en la configuració de l'eix C-16. Tot i que en certa manera podria estar distorsionant les dades d'aquest eix, i la seva comparació amb els altres dos, s'ha considerat convenient incloure'l ja que té una centralitat indiscutible en aquesta àrea.

més poblat, Vic. Tant al C-16 com a l'eix C-17 els municipis més propers a l'entorn metropolità de Barcelona són més poblats que la resta; en tots ells, les capitals comarcals es configuren com a centres demogràfics importants.

La figura 5.5 mostra els municipis dels eixos segons la seva mida poblacional el 2011, i permet visualitzar els aspectes comentats en el paràgraf anterior.

Figura 5.5. Municipis dels eixos segons població. 2011

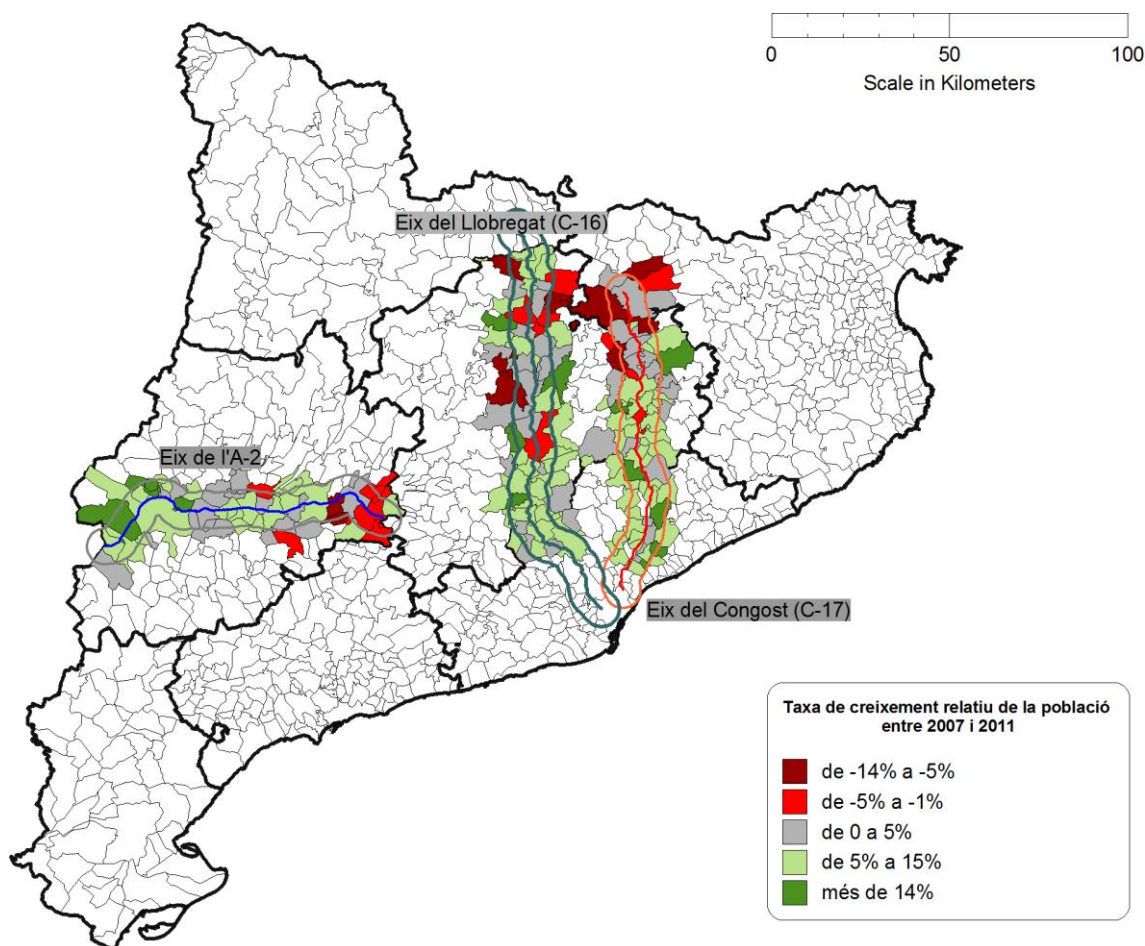
Font: Elaboració pròpia

5.2.1 CREIXEMENT DE LA POBLACIÓ

Com hem vist més amunt, l'eix de l'A-2 ha guanyat població entre 2007 i 2011 (veure taula 5.2) en major mesura (relativa) que els altres dos eixos considerats i per sobre de la mitjana catalana. L'anàlisi de la distribució d'aquest creixement ens apunta cap a tendències de polarització o dispersió de la població: Si ens fixem en els municipis que componen cada eix, veiem comportaments diferenciats. En el cas de l'A-2, el creixement es concentra

especialment a municipis del voltant de Lleida ciutat, Alcarràs, Alguaire i Alcoletge mostren creixements relatius de la població superiors al 14%. En canvi, municipis més allunyats de la capital, com Ribera d'Ondara o Granyanella, han tingut decreixements importants. El sistema urbà de l'A-2 continua la seva tendència a centralització al voltant de Lleida ciutat, amb un important guany demogràfic de municipis del seu entorn, mentre que altres àrees de l'eix, com les pertanyents a la Segarra mostren un comportament més negatiu. En el cas de l'eix de la C-16 i la C-17 el mapa (figura 5.6) mostra clarament com el decreixement demogràfic es concentra en gran mesura en els municipis més allunyats de l'àrea metropolitana de Barcelona, és a dir, aquells que tenen ja d'un caràcter prepirinenc, amb algunes excepcions que però són poc representatives en nombres absoluts.

Figura 5.6. Taxes de creixement relatiu de la població. 2007-2011

Font: Elaboració pròpia

Per comprovar aquestes afirmacions, cal estudiar el comportament intern dels municipis dels eixos. Per fer-ho, es comparen els components del creixement demogràfic de les capitals

comarcals de cada eix amb el dels municipis del mateix eix que pertanyen a la seva mateixa comarca, per observar si hi ha hagut una mobilitat interna cap a aquestes o si pel contrari hi ha hagut una tendència a la dispersió pel territori (taula 5.9).

En el cas de l'A-2, s'identifiquen tendències diverses; d'una banda, es confirma l'important component de la immigració externa en el creixement de la població en el període 2007-2011, ja que en tots els casos (capitals comarcals i resta) el creixement positiu es deu en gran part a aquesta component. Respecte les migracions internes, però hi ha comportaments diversos entre les capitals comarcals. Així, les capitals comarcals i els municipis de l'eix que pertanyen al Pla d'Urgell i l'Urgell són els únics les arribades de la resta de Catalunya són relativament importants, tot i que en conjunt no compensen les pèrdues de població cap a altres indrets de Catalunya de la resta de municipis. Lleida capital creix degut a la immigració estrangera, però perd població envers la seva mateixa comarca, (que no compensa l'arribada de població de la resta de la província) el que es comprova veient l'augment de la resta de municipis del Segrià, on la població provinent de la mateixa comarca és molt major que els provinents de l'estranger, un fet únic entre els municipis analitzats. Cervera també té un petit creixement de la població provinent de la resta de la Segarra, que però no compensa la pèrdua d'altres components de la migració interna.

Taula 5.9 . Components creixement demogràfic dels municipis de l'eix A-2. Anys 2007-2011

	Creixement Vegetatiu	Migracions resta comarca	Migracions resta província	Migracions resta Catalunya	Migracions resta Espanya	Migracions externes	Total creixement (suma components)
Mollerussa	567	0	-36	68	-3	1.037	1.633
Resta municipis Pla d'Urgell dins eix	-71	0	-89	77	-35	755	637
Cervera	148	38	-161	-74	-88	395	258
Resta municipis Segarra dins eix	-18	-47	-53	-18	-9	100	-45
Lleida	2.228	-1.861	1.163	-726	-172	9.040	9.672
Resta municipis Segrià dins eix	622	2.128	270	134	248	1.825	5.227
Tàrrrega	356	-50	85	1	-71	738	1.059
Resta municipis Urgell dins eix	-91	69	29	42	18	557	624
Total A2	3.741	277	1.208	-496	-112	14.447	19.065

Font: Elaboració pròpia amb dades d'Idescat

La idea d'un eix en el qual, si bé Lleida ciutat encara té un paper molt central sembla estar perdent pes a favor d'altres municipis de l'àmbit, es confirma amb aquestes dades, així com el cert guany de Tàrrrega i Cervera i l'estancament de Mollerussa.

L'eix de la C-16 també deu la major part del seu creixement a la immigració externa (taula 5.10), tot i que en aquest cas, i a diferència de l'A-2, també hi juga un paper molt important el creixement vegetatiu. En tots els municipis, excepte a Manresa, hi ha també un fort component de migracions intracomarcals i intraprovincials, mentre que aquí, a diferència del que es donava en l'eix A-2, les migracions amb la resta de Catalunya són negatives en tots els municipis, excepte els del Berguedà.

Taula 5.10. Components del creixement demogràfic dels municipis de la C-16. Anys 2007-2011

Eix C-16	Creixement Vegetatiu	Migracions resta comarca	Migracions resta província	Migracions resta Catalunya	Migracions resta Espanya	Migracions externes	Total creixement (suma components)
Manresa	1.046	-981	430	-1	-79	2.575	2.990
Resta de municipis Bages dins eix	927	877	2.050	-113	-96	1.507	5.152
Collbató	135	245	108	4	-24	29	497
Esparreguera	519	59	71	-114	-216	379	698
Olesa de Montserrat	616	244	102	-21	-69	510	1.382
Berga	17	62	26	-14	-26	373	438
Resta de municipis Berguedà dins eix	-482	41	652	95	-13	454	747
Terrassa	5.683	145	2.065	-654	-155	5.133	12.217
Resta municipis Vallès Occidental dins eix	676	344	79	-183	-287	344	973
Total C-16	9.137	1.036	5.583	-1.001	-965	11.304	25.094

Font: Elaboració pròpia amb dades d'Idescat

Per últim, a l'eix de la C-17 observem un comportament similar al de la C-16, amb algunes diferències significatives (taula 5.11). En primer lloc, si bé el guany de població estrangera és gran, no és el major component del creixement demogràfic entre 2007 i 2011; el creixement vegetatiu també ha contribuït al creixement demogràfic d'aquest eix, amb l'excepció de Ripoll i la resta de municipis de la seva comarca, que en canvi tenen un petit creixement de les immigracions de la resta de la comarca. A Granollers destaca el fort creixement natural, però també les emigracions internes cap a altres municipis de la comarca, mentre que als altres municipis que pertanyen al Vallès Oriental hi ha una forta immigració de la resta de la província de Barcelona. A Vic el creixement s'explica també per una combinació de creixement vegetatiu i migracions externes, amb algunes arribades des de la província, mentre que als tres municipis del Vallès Occidental s'observa un fort component de creixement degut a una elevada migració interna des de la resta de la comarca i la província.

Taula 5.11 . Components del creixement demogràfic dels municipis de la C-17. Anys 2007-2011

Eix C-17	Creixement Vegetatiu	Migracions resta comarca	Migracions resta província	Migracions resta Catalunya	Migracions resta Espanya	Migracions externes	Total creixement (suma components)
Vic	1.197	-512	249	-42	182	1.507	2.581
Resta de municipis d'Osona dins de l'eix	1.677	533	1.396	-87	-275	1.726	4.970
Ripoll	-97	38	-60	-65	-32	308	92
Resta de municipis del Ripollès dins de l'eix	-165	40	-84	-24	-11	87	-157
Granollers	1.271	-1.090	202	-271	-311	1.623	1.424
Resta de municipis del Vallès Oriental dins l'eix	4.717	877	4.879	-461	-851	2.865	12.026
Palau-solità i Plegamans	247	121	410	-30	-86	141	803
Polinyà	465	186	213	-21	-64	200	979
Santa Perpètua de Mogoda	903	-273	303	-94	-5	452	1.286
Eix C-17	10.215	-80	7.508	-1.095	-1.453	8.909	24.004

Font: Elaboració pròpia amb dades d'Idescat

En termes de creixement demogràfic es pot afirmar, doncs, que l'eix A-2 no ha tingut un augment tant important de les migracions internes com els altres dos eixos. Sí que s'ha observat, en tot cas, que Lleida ciutat perd població en favor d'altres municipis de la comarca del Segrià, si bé en termes generals aquesta pèrdua de població es compensa amb el guany provinent de l'arribada de població d'altres municipis de la província. Les altres capitals comarcals tenen comportaments diversos, amb Cervera i Mollerussa més estancades (en termes d'immigració interna) i Tàrrrega amb un major creixement de les migracions intra-provincials. El dinamisme demogràfic de l'A-2 en termes de moviments interns és en tot cas menor que en els altres dos eixos i es degut a arribades des de la resta de la província. Cal establir si aquest comportament diferenciat (un menor dinamisme intern de l'eix A-2 enfront els altres dos eixos) també es dona en termes d'activitat econòmica i si això repercuteix en una disminució del seu pes econòmic dins l'àmbit de Ponent.

Estructura econòmica: Afiliats i centres de cotització

Els tres eixos són importants centres d'activitat econòmica dels seus àmbits territorials de referència. L'eix de l'A-2 és novament el que té un paper més destacat dins del seu àmbit de referència, ja que un 75% dels afiliats de Terres de Lleida es troben als municipis de l'eix A-2. Els eixos C-16 i C-17 tenen menys pes en termes econòmics dins dels seu respectius àmbits, representant respectivament el 19% i el 29% dels afiliats totals (veure taula 5.12) Aquests dos eixos compten amb municipis que pertanyen a comarques molt poblades i amb forta activitat econòmica, la qual cosa explica que tinguin un pes menor, en estar els afiliats més repartits per tot l'àmbit. L'anàlisi dels diferents pesos dels afiliats dels eixos sobre els àmbits el 2003 i 2007 mostren una petita reducció del pes dels eixos A-2 i C-16 i un manteniment de

l'eix C-17, si bé en termes generals es pot afirmar que el pes econòmic dels eixos sobre els àmbits es manté relativament estable durant la primera dècada del segle XXI. Les dades de centres de cotització (empreses) mostren unes proporcions molt similars i una evolució semblant, si bé en el cas de l'A-2 el pes de les empreses de l'eix sobre l'àmbit seria menor que en afiliats, quelcom que no es produeix en els altres dos eixos.

Taula 5.12. Afiliats i centres de cotització dels àmbits de referència i pes dels eixos sobre aquest total. 2003-2007-2011

Eix	Àmbits de referència	Afiliats àmbits de referència			Pes afiliats de l'eix sobre àmbit		
		2003	2007	2011	2003	2007	2011
A-2	Terres de Lleida	120.977	154.669	141.498	75,8%	76,7%	74,8%
C-16	Com. Cent+Baix Llobregat+Vall. Occ.	782.724	884.262	760.536	21,5%	20,7%	19,0%
C-17	Com.Cent.+Ripollès+Vall. Oc. +Vall. Or.	666.463	745.423	630.841	28,3%	28,7%	28,8%

Eix	Àmbits de referència	Centres de cotització àmbits de referència			Pes centres cotització de l'eix sobre àmbit		
		2003	2007	2011	2003	2007	2011
A-2	Terres de Lleida	12.808	15.276	13.595	73,5%	73,8%	72,6%
C-16	Com. Cent+Baix Llobregat+Vall. Occ.	66.690	74.178	63.059	22,6%	22,6%	21,5%
C-17	Com.Cent.+Ripollès+Vall. Oc. +Vall. Or.	58.642	65.236	55.013	28,2%	28,2%	28,5%

Font: Elaboració pròpia amb dades de l'Observatori d'Empresa i Ocupació

Fixem-nos ara en quin és el pes que els diferents sectors productius de cada eix tenen sobre els seus respectius àmbits de referència. En la secció anterior hem vist que respecte Catalunya l'eix A-2 destacava sobretot en el sector primari, i que si bé el seu sector industrial era el que menor pes tenia dins Catalunya, havia experimentat un petit creixement entre 2003 i 2011, quelcom que es donava també en el cas de la C-17, però no en l'eix C-16, que ha vist disminuir, si bé lleugerament, el pes de les seves activitats industrials en el conjunt català. A escala catalana doncs, l'eix A-2 no es pot considerar un eix econòmic central en termes industrials però si en certa mida emergent, com mostren les dades. Ara bé, es dona la mateixa situació respecte els respectius àmbits de referència?

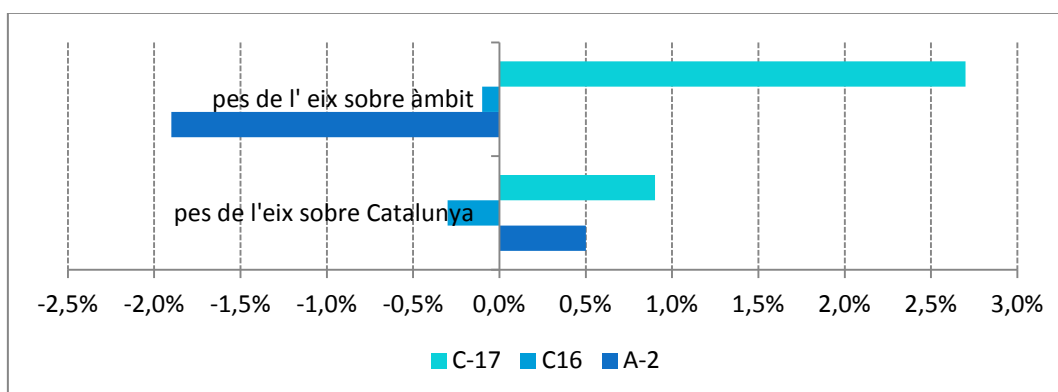
Taula 5.13. Pes dels sectors productius (afiliats) de cada eix sobre el seu àmbit territorial de referència. 2003 i 2011

Eix	2003				2011			
	Primari	Ind.	Constr.	Serveis	Primari	Ind.	Constr.	Serveis
A-2 (pes sobre Terres de Lleida)	54,0%	60,4%	65,9%	84,0%	44,9%	58,5%	65,5%	83,2%
C-16 (C.Centr.+B.Ll+V.Occ)	16,0%	19,2%	24,8%	22,1%	19,4%	19,1%	22,6%	18,4%
C-17 (C.Centr.+Ripollès+V.Oc+V.Or)	42,5%	34,7%	25,6%	24,7%	40,1%	37,4%	25,3%	25,4%

Font: Elaboració pròpia amb dades de l'Observatori d'Empresa i Ocupació

La taula 5.13 mostra el pes dels afiliats per sectors d'activitat dels eixos sobre els seus respectius àmbits de referència l'any 2003 i el 2011. L'A-2 perd pes en el conjunt de Terres de Lleida en tots els quatre sectors, essent la indústria el que pateix una reducció més important, passant de representar el 60,4% del total de l'àmbit el 2003 al 58,5% el 2011. En els altres dos eixos, en canvi, la indústria disminueix molt poc (C-16), i fins i tot l'augmenta (C-17) dins dels respectius àmbits de referència, mentre que la resta de sectors perden pes, excepte el primari de la C-16 que augmenta el 2011 respecte el 2003. Les dades de 2015 mostren com, respecte el 2011, l'eix A-2 segueix la tendència a la disminució del les seves activitats industrials sobre el total de Terres de Lleida, si bé és una reducció molt menor, que no arriba a l'1%, passat del 58,5% del 2011 al 57,9% el 2015.

Figura 5.7. Diferència dels pesos dels afiliats a la indústria dels eixos sobre Catalunya i sobre el seu àmbit de referència entre el 2003 i el 2011.

Font: Elaboració pròpia amb dades de l'Observatori d'Empresa i Ocupació

Estem doncs davant una situació peculiar, **amb un eix, A-2 que mostra un lleuger augment del pes de la seva indústria a escala catalana, però en perd a escala interna (veure figura 5.7), mentre que els altres dos eixos tenen un comportament similar a escala interna i catalana, amb un d'ells, C-16 que perd lleugerament pes dins la indústria de les Comarques centrals, el Baix Llobregat i el Vallès Occidental i perd pes a Catalunya, i un altre, C-17 amb una indústria que guanya pes tant a escala catalana com del seu àmbit.** Semblaria que la hipòtesi **de dos eixos consolidats (C-16 i C-17) enfront un d'emergent a escala catalana es confirmaria només fins a cert punt.** Els eixos de la C-16 i C-17 són consolidats en tant que el seu pes dins Catalunya és major que el de l'A-2, però mostren comportaments diferents en la seva evolució, un (C-17) amb tendència a consolidar-se a escala catalana i l'altre (C-16) amb tendència a perdre pes, si bé molt poc. En canvi l'A-2, tot i el seu pes menor en l'economia catalana, mostra una lleugera **emergència entre 2003 i 2011, si bé menor que el de la C-17 i sense que hagi implicat un canvi radical en la seva posició dins Catalunya, amb una tendència a l'estabilització en anys més recents.** A això s'afegeix el fet que en termes interns (dins de l'àmbit de Ponent) l'eix A-2 ha perdut pes en la indústria, quelcom que no es dona en els altres àmbits. **Per tant, el guany que ha tingut dins Catalunya és més atribuïble al pitjor comportament dels altres (no només els eixos amb que la comparem aquí sinó possiblement altres) que no pas a la seva pròpia emergència.**

Per acabar de copsar aquesta situació calculem els índexs d'especialització dels diferents sectors productius de cada eix respecte els seus àmbits de referència i Catalunya. Recordem que aquest índex mesura fins a quin punt una àrea està més o menys especialitzada en un sector econòmic que el territori més ampli en el que es troba inscrit. Si l'índex és superior a 1 es considera que l'àrea està més especialitzada que el seu territori, mentre que un índex inferior denota poca especialització en el sector respecte el total.

Les dades de la taula 5.14 confirmen les anteriors: l'eix A-2 no presenta especialització acusada en indústria ni respecte el seu àmbit ni respecte Catalunya, una situació que no ha canviat entre 2003 i 2011. L'any 2015 l'índex d'especialització industrial de l'A-2 respecte Catalunya és del 0,73¹¹⁸, el que confirma la tendència a la pèrdua d'especialització en aquesta activitat respecte la mitjana catalana.

¹¹⁸ Segons dades afiliació a la Seguretat Social Catalunya tenia un pes des afiliats industrials sobre el total del 16% i l'eix A-2 del 12%, com hem assenyalat més amunt.

Taula 5.14. Índex d'especialització dels tres eixos segons sector d'activitat a l'àmbit de referència i Catalunya. 2003 i 2011

Índex especialització respecte àmbit de referència								
2003					2011			
Eix	Primari	Ind.	Constr.	Serveis	Primari	Ind.	Constr.	Serveis
A-2	0,7	0,8	0,9	1,1	0,6	0,8	0,9	1,1
C16	0,7	0,9	1,2	1,0	1,0	1,0	1,2	1,0
C-17	1,5	1,2	0,9	0,9	1,4	1,3	0,9	0,9

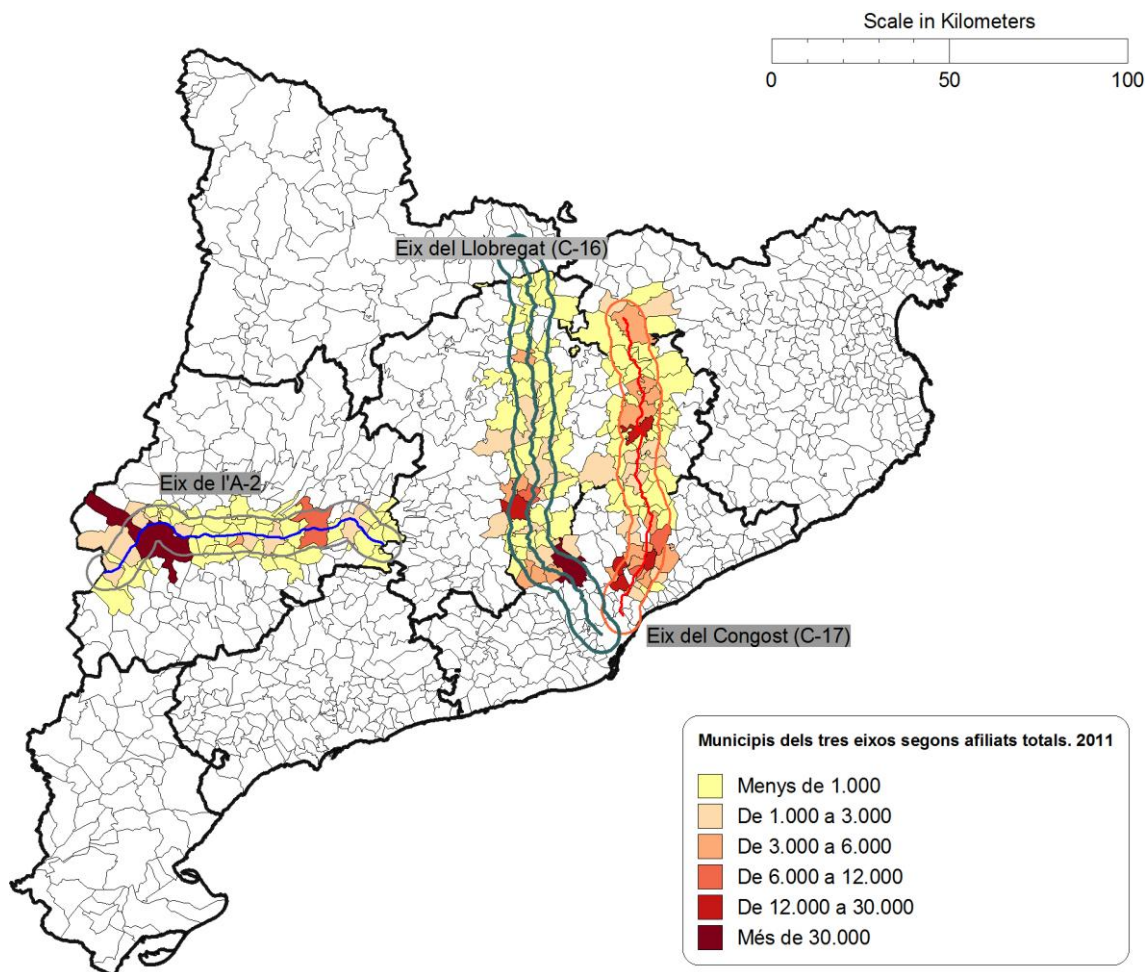
Índex especialització respecte Catalunya								
2003					2011			
Eix	Primari	Ind.	Constr.	Serveis	Primari	Ind.	Constr.	Serveis
A-2	4,5	0,7	1,1	1,0	4,1	0,7	1,1	1,0
C16	0,5	1,3	0,0	0,2	0,6	1,5	1,4	0,9
C-17	1,4	1,9	0,9	0,7	1,2	2,2	1,0	0,7

Font: Elaboració pròpia amb dades de l'Observatori d'Empresa i Ocupació

Els altres dos eixos, en canvi, si que tenen uns índexs en el cas de la indústria superiors a l'1, tant respecte el seu àmbit com respecte Catalunya, més intens en el cas de la C-17, que veu augmentar considerablement la seva especialització entre 2003 i 2011. **La hipòtesi d'una eix A-2 emergent en la indústria dins Catalunya no sembla confirmar-se doncs amb aquestes dades, que indiquen en tot cas una situació relativament estable en aquest sentit.** Cal ara comparar les dades econòmiques amb les de sòl per comprovar si hi ha divergències entre aquesta escassa especialització en indústria en termes de treballadors i la que es doni en termes de sòl disponible. Aquesta tasca es durà a terme en el capítol posterior.

Abans tanmateix d'acabar aquest capítol, convé efectuar una anàlisi de la distribució dels afiliats en els municipis de cadascú dels eixos estudiats. S'han representat cartogràficament les diverses variables, començant pels afiliats totals. Com es pot veure a la figura 5.8, i seguint la pauta marcada per la població, la gran majoria de municipis compten amb pocs afiliats, menys de 1.000, i només destaquen com a àrees amb una major concentració de treballadors les capitals comarcals dels tres eixos, municipis que cauen dins la seva àrea funcional i alguns altres amb una important tradició econòmica lligada a la indústria, especialment a la zona de les comarques vallesanes. Així, a l'eix de la C-16 destaquen Terrassa i municipis propers com Viladecavalls, Manresa, Berga i municipis de l'entorn manresà com Sant Fruitós del Bages. A l'eix del Congost el municipi amb més afiliats és Vic, seguit per municipis propers com Gurb o Manlleu, mentre que a la banda sud de l'eix destaquen Granollers i municipis industrials com Santa Perpètua de la Mogoda o Palau-Solità i Plegamans.

Figura 5.8. Afiliats totals per municipi a cada eix. 2011

Font: Elaboració pròpia

En el cas de l'eix A-2 destaca òbviament Lleida ciutat, i de l'altra banda Tàrraga, mentre que la tercera capital comarcal, Cervera, és la més petita en termes econòmics de les tres. Destaca també Golmés com un municipi sense capitalitat però amb una quantitat d'afiliats considerable.

Per copsar bé la importància econòmica dels municipis en el seu eix, i establir quins d'ells són pols d'atracció en el territori cal analitzar les dades sobre equilibri residència / treball. Com s'ha esmentat a la metodologia, aquestes dades estan disponibles al cens de 2011 només pels municipis majors de 2.000 habitants, la qual cosa dificulta la l'anàlisi en el nostre cas, ja que només compleixen aquesta condició un 20% dels municipis de l'A-2, la meitat dels de la C-16 i el 60% dels de la C-17. La comparació amb dades anteriors, resulta interessant per copsar canvis en el perfil econòmic dels municipis també es fa difícil degut a que les dades només

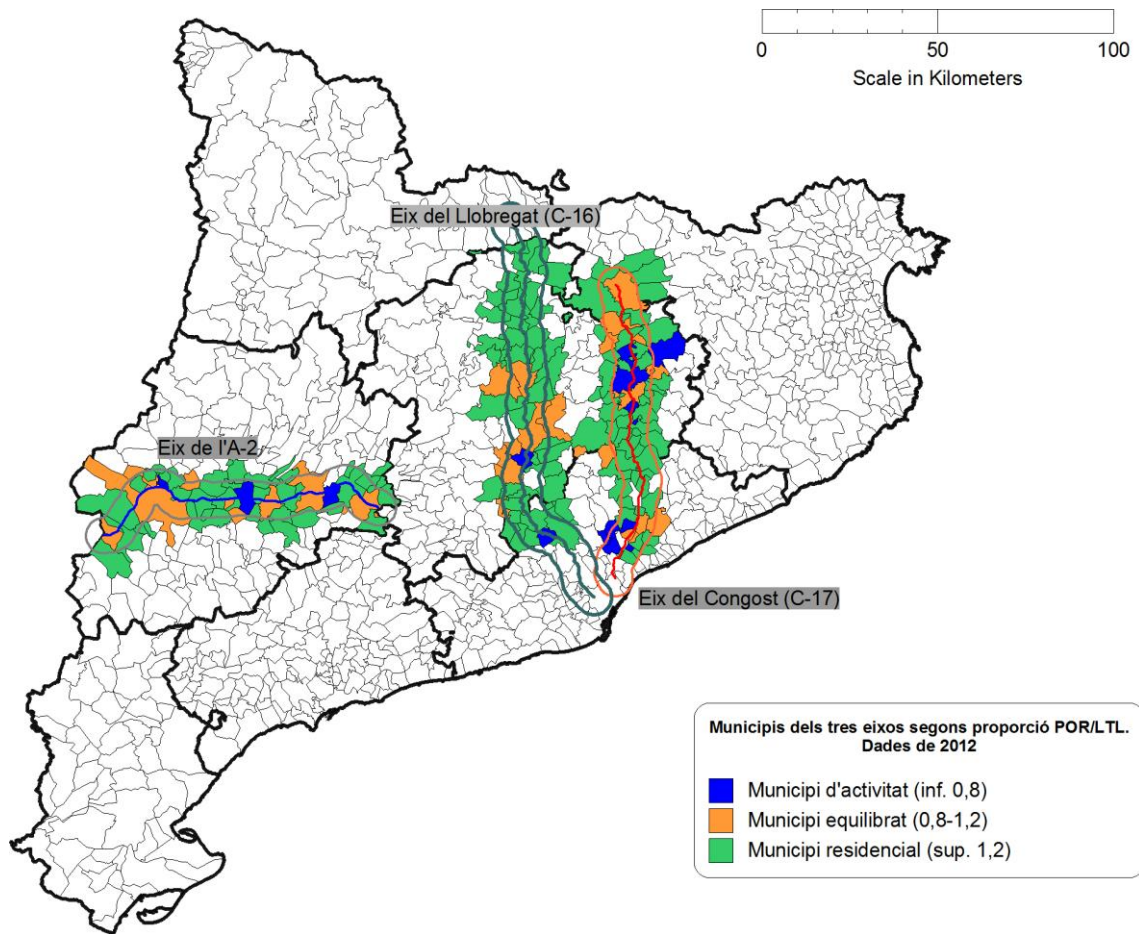
estan disponibles pel 1996 i el 2001. Aquestes dades tenen l'avantatge que permeten establir la proporció del total de llocs de treball localitzats que també resideixen al municipi i quants dels ocupats del municipi treballen dins dels respectius termes, i per tant mesurar la dependència dels municipis envers mercats de treball externs. En tot cas, la comparació només és possible per als municipis majors de 2.000 habitants. Una opció alternativa per obtenir la POR i LTL de tots els municipis consisteix en utilitzar les dades que Idescat ofereix (a partir de 2012) d'afiliació segons residència padronal de l'afiliat. Aquesta dada s'obté, segons la nota metodològica del mateix Idescat, creuant els fitxers del registre de la Seguretat Social i el registre de població de Catalunya, i permet saber on viuen els treballadors afiliats a Catalunya. La xifra de LTL s'estima amb les dades d'afiliacions a la seguretat social de les persones segons l'ubicació del centre de cotització on treballen.

Tenint present aquesta casuística s'ha optat per una doble estratègia: d'una banda s'ha elaborat una aproximació pel conjunt de municipis a partir de les dades de l'afiliació a la seguretat social de l'any 2012. En segon lloc s'han comparat les dades de POR i LTL entre 2001 i 2011 per als municipis majors de 2.000 de la nostra base de dades. Així, per al conjunt de municipis disposem del perfil de POR i LTL en el moment actual i per als majors de 2.000 habitants disposen dels residents que treballen dins del propi terme i els que treballen a fora (que configuren la Població Ocupada Resident) i els Llocs de Treball Localitzats (LTL), compostat pels residents que treballen al mateix municipi més els no residents també hi treballen. Utilitzant les dades d'afiliats, obtenim els afiliats que resideixen al municipi, que seria una aproximació a la POR, i els afiliats que treballen (LTL). Amb aquestes dades el que no podem saber és quants dels que hi viuen (POR) treballen en el mateix municipi o en un altre; aquestes dades no estan disponibles actualment. Tot i així, obtenim una imatge de la tipologia de cada municipi, des d'aquells on la població ocupada resident és major que els llocs de treball localitzats, i per tant són més residencials, fins a aquells on la situació és la contrària, és a dir, comptaven amb més llocs de treball que població ocupada resident, el que el configura com un municipi més especialitzat en activitat econòmica.

La ràtio (POR/LTL) ens permet doncs classificar els municipis en residencials, d'activitat o equilibrats, segons sigui menor que 0,8 (activitat); entre 0,8 i 1,2 (equilibrats) o major que 1,2 (residencials). S'han fet servir les dades corresponents a desembre de 2012, ja que les dades de 2011 no estan disponibles per a la variable "afiliació segons residència padronal de l'afiliat". Les ràtios pel 2012 resultants són similars a les que s'obtenen (per als municipis de més de 2.000 habitants) amb les dades de cens de 2011, pel que poden considerar-se vàlides. Per a l'anàlisi del canvi dels municipis i l'evolució de la localització dels llocs de treball fem servir les dades de cens.

Fixem-nos primer en les dades a partir de la informació sobre afiliats, disponibles per al conjunt de municipis per a l'any 2012. S'han representat en el mapa els municipis dels eixos segons les ràtios abans esmentades.

Figura 5.9. Ràtio POR/LTL dels municipis dels tres eixos. 2012

Font: Elaboració pròpia

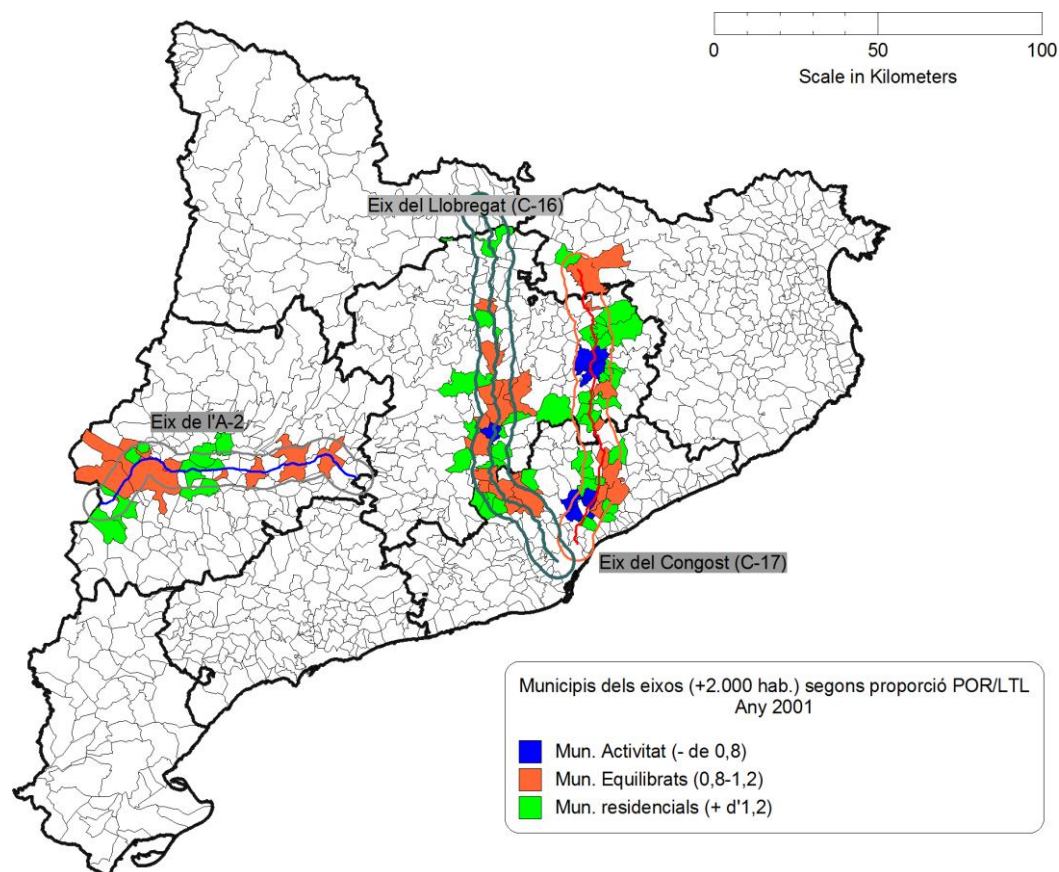
** Els municipis en blanc no tenen dades disponibles d'afiliats segons residència padronal.*

Com mostra el mapa (figura 5.9), l'eix A-2 i el de la C-17 són els que presenten un major nombre de municipis d'activitat o equilibrats, mentre que a la C-16 predominen els residencials, fins i tot les capitals comarcals; només Sant Fruitós del Bages i Viladecavalls apareixen, segons les dades, amb una proporció major d'afiliats que tenen ubicat allà el compte de cotització que els que hi resideixen. En el cas de l'A-2 i la C-17, els municipis que compten amb més afiliats són també aquells que apareixen ara com d'activitat o equilibrats, indicant que són centres econòmics importants; és el cas de Golmés, Tàrraga dins de l'eix A-2,

però també apareixen municipis petits i amb pocs afiliats però que tenen un perfil d'activitat. En el cas de la C-17 apareixen com especialitzats en activitat municipal que ja han destacat en el mapa anterior (figura 5.7) com Palau-Solità i Plegamants o Gurb, i d'altres com Polinyà o Martorelles. Les capitals comarcals apareixen com equilibrades (Berga, Manresa), així com altres municipis grans com Granollers.

Comparem ara aquestes dades amb les de POR/LTL provinents dels censos del 2001 i 2011 pels municipis majors de 2.000 habitants, tal i com mostren els mapes de les figures 5.10 i 5.11.

Figura 5.10. Ràtio POR/LTL dels municipis majors de 2.000 habitants. Any 2001

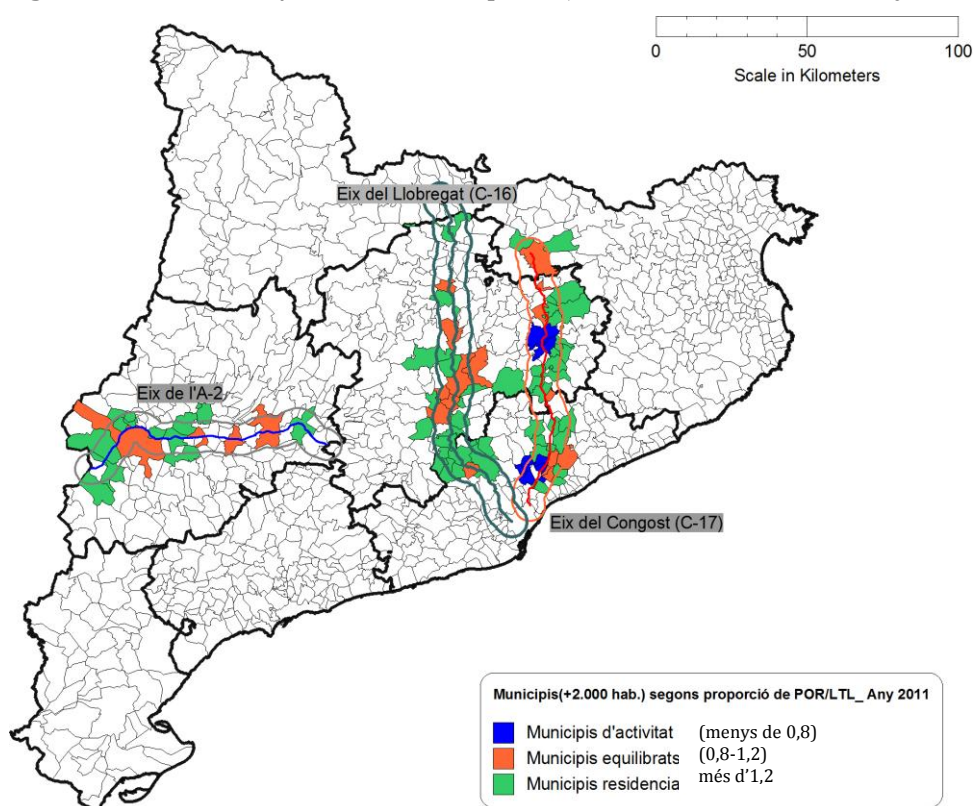

Font: Elaboració pròpia

La visualització de les dades fa evident que no hi ha hagut un canvi gaire significatiu en l'estructura de la mobilitat espacial per motius de treball entre 2001 i 2011. La gran majoria de municipis es poden considerar o equilibrats -amb una proporció similar de llocs de treball localitzats i població ocupada resident- o residencials - amb una població que no té el lloc de treball localitzat al seu municipi. Destaca l'A-2 per ser l'únic dels tres eixos que no presenta,

ni el 2001 ni el 2011, cap municipi (major de 2.000 habitants) especialitzat en activitat, mentre que tant la C-16 com la C-17 en presenten alguns amb aquest perfil com Polinyà, Parets del Vallès o Santa Perpètua de la Mogoda (C-17) o Fruitós del Bages en el cas de la C-16. Si s'ha de destacar una tendència entre els dos anys, podria assenyalar-se que es produeix una certa concentració de l'activitat en municipis que són equilibrats i una pèrdua de llocs de treballs localitzats en altres municipis, que deixen de ser equilibrats per esdevenir més residencials, un fet que es dona en tots tres eixos.

Figura 5.11. Ràtio POR/LTL dels municipis majors de 2.000 habitants. Any 2011

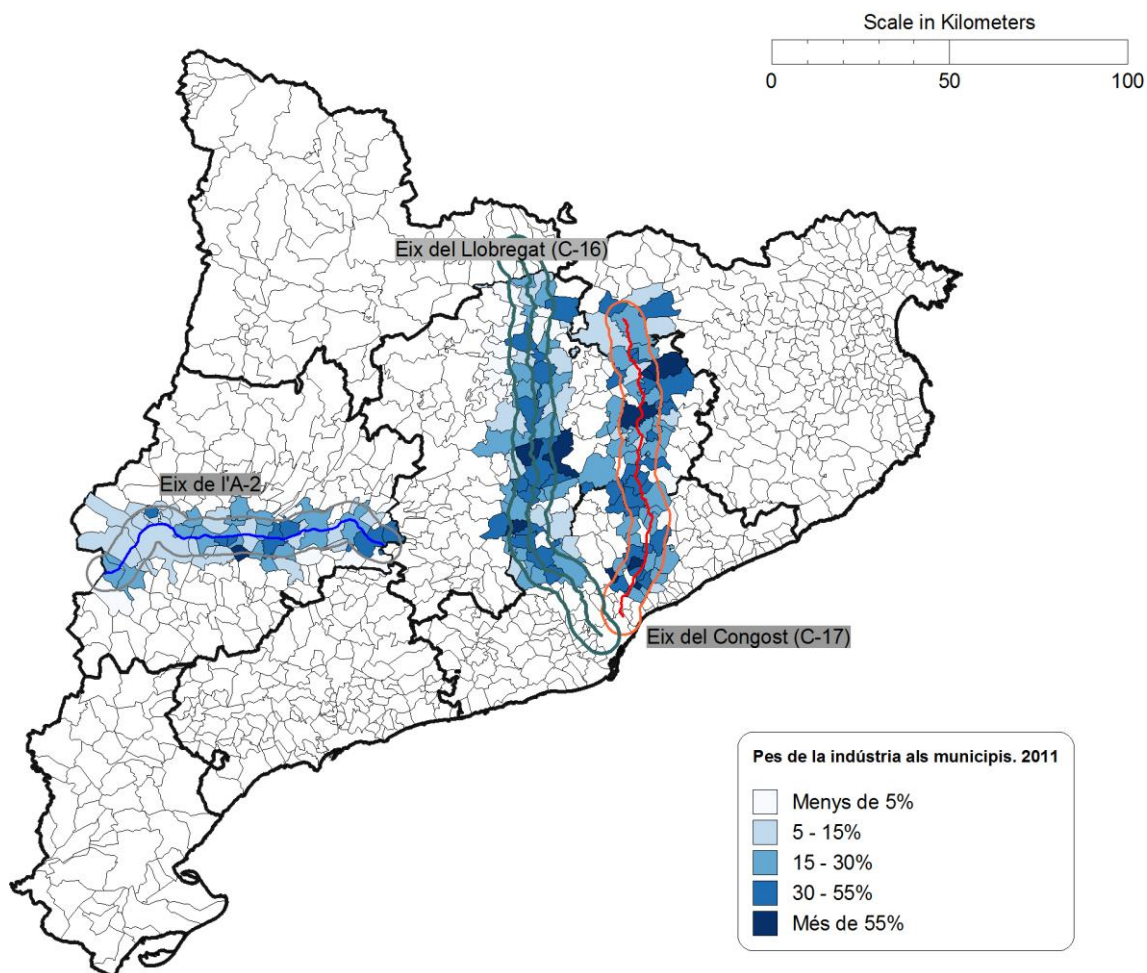
Font: Elaboració pròpia

És el cas d'Alcarràs, Alguaire i Cervera a l'A-2, del petit municipi d'Ogassa a la C-17 o Balsareny a la C-16. A la C-17 es mantenen aquells municipis amb un perfil d'activitat entre els dos anys, mentre que Sant Fruitós del Bages, a la C-16 perd activitat i esdevé equilibrat. Aquest perfil equilibrat de la majoria de municipis de tots tres eixos no ens ha d'impedir analitzar en detall quina és la seva especialització econòmica en indústria i serveis.

Recordem que l'eix A-2 és el que tenia, de tots tres, el menor pes de la indústria en la seva estructura productiva, un 12% del total dels afiliats, mentre que als eixos de la C-16 i la C-17

el pes de la indústria superava el 20% (24% en el cas de la C-16 i 35% a la C-17). El mapa següent (figura 5.12) mostra el pes de la indústria als diferents municipis de cada eix:

Figura 5.12 Pes de la indústria als municipis dels tres eixos

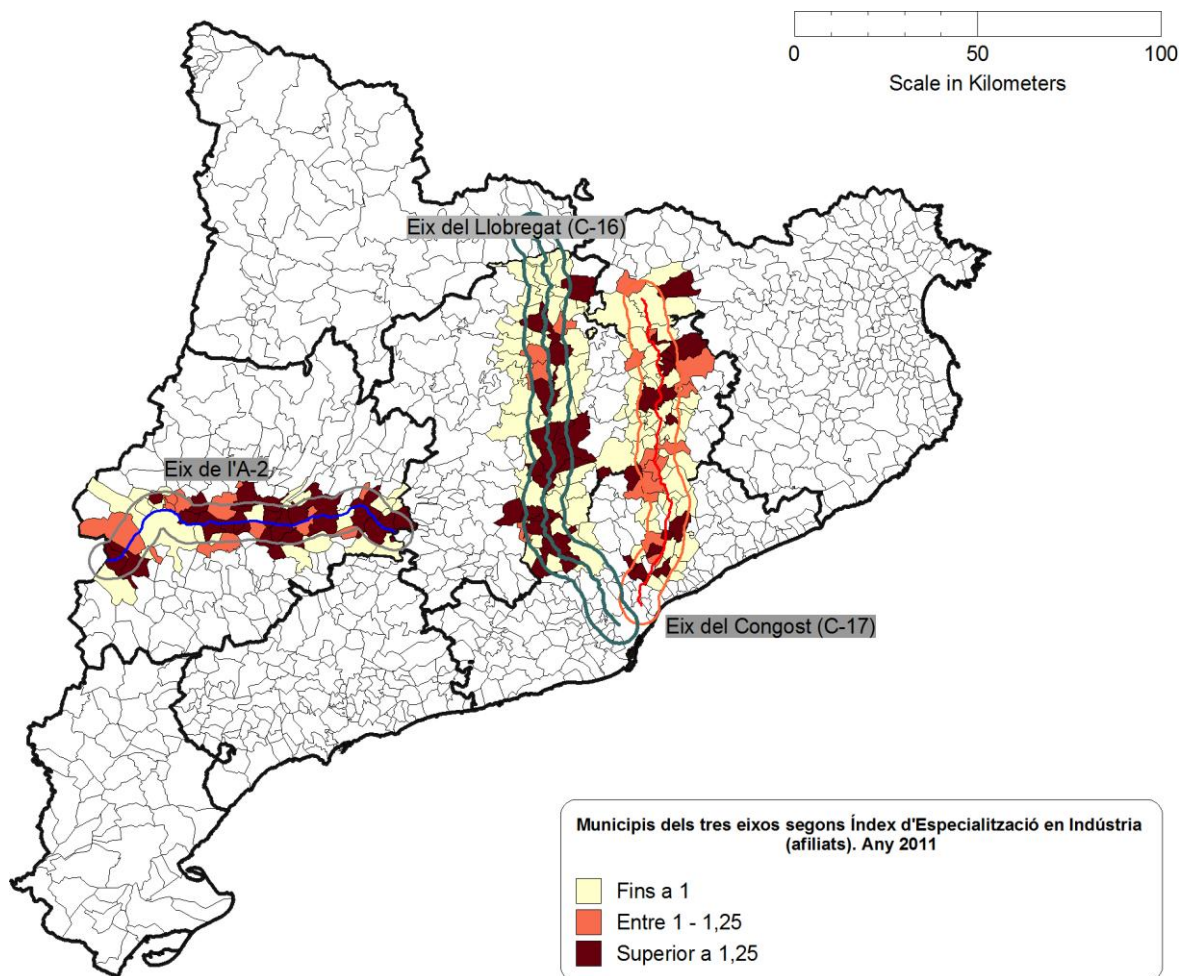

Font: Elaboració pròpia

El mapa (figura 5.12) mostra com la indústria sembla estar més concentrada en pocs municipis em el cas de l'A-2, on només vuit municipis tenen un pes de la indústria superior al 30% (el 15% dels municipis) mentre que a la C-16 i la C-17 més municipis tenen un perfil marcadament industrial, amb un pes de l'ocupació en aquest sector superior al 30%. Són 16 en el cas de la C-16 (el 28% dels municipis) i 28 en el cas de la C-17 (el 42% dels municipis de l'eix), i estan més repartits al llarg de l'eix. A l'A-2, en canvi els municipis amb una caràcter industrial es troben sobretot en els municipis de l'entorn de Mollerussa (com Bell-lloc d'Urgell, Miralcamp, el Poal), o de Tàrraga i Cervera (en menor mesura).

La figura 5.13 mostra l'índex d'especialització en indústria de cada municipi respecte la mitjana del seu eix respectiu, per copsar millor els municipis amb major especialització respecte la mitjana de l'eix. S'observa com municipis que tot i ser petits i representar pocs afiliats en el total dels seus eixos respectius, tenen una concentració de treballadors industrials superior a la mitjana del seu eix.

Figura 5.13. Municipis dels eixos segons Índex d'Especialització en Indústria. 2011

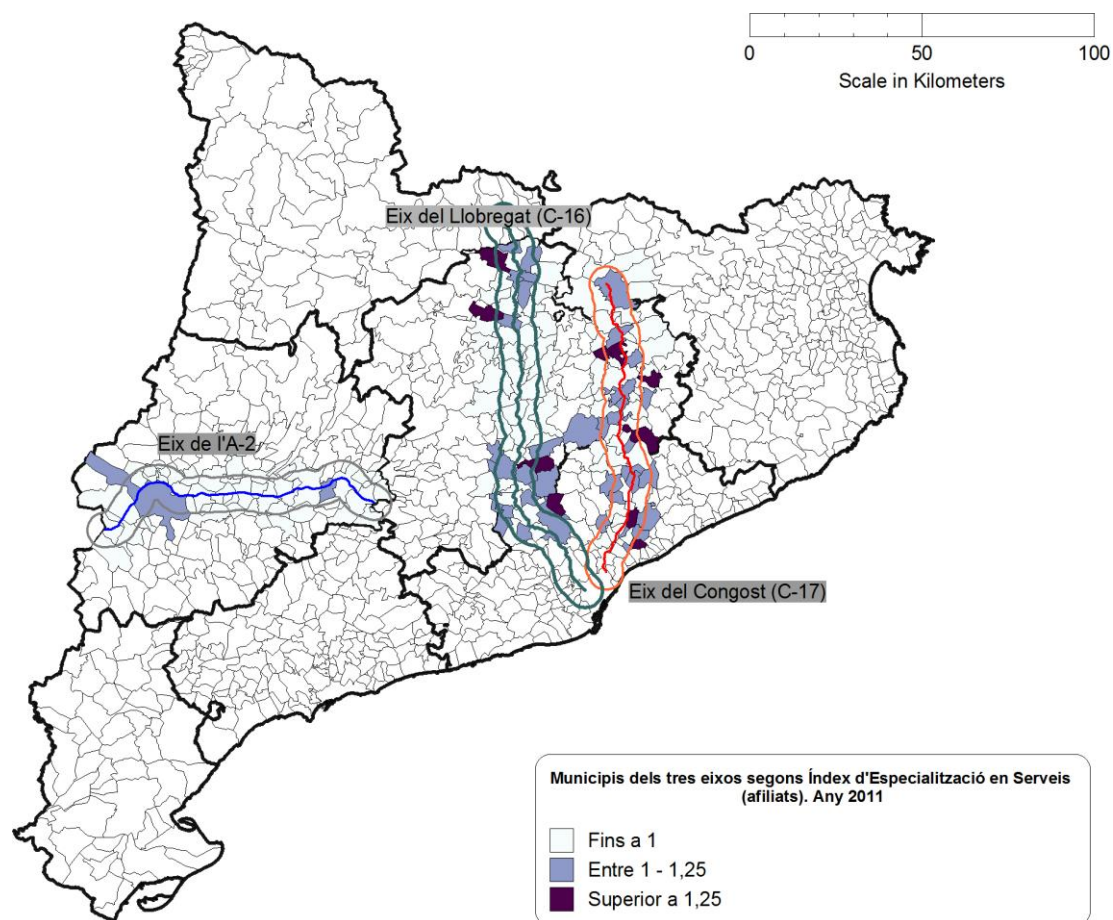
Font: Elaboració pròpia

De la mateixa figura s'extreu que dels tres eixos, l'A-2 destaca com el que té un major nombre de municipis especialitzats (recordem que a partir de 1 ja considera una certa especialització en aquell sector) i molt especialitzats (un índex superior a 1,25), i aquests es troben relativament dispersos al llarg de l'eix, quelcom que també es dóna, si bé en menor mesura, en els municipis de l'eix C-16. L'eix de la C-17, em canvi, té menys municipis especialitzats en

indústria i semblen estar concentrats al voltant de les polaritats que configuren els municipis grans.

Es realitza mateix exercici amb els afiliats en serveis (figura 5.14), recordant que aquests tenien un pes més elevat dins l'A-2 (concentrant quasi el 80% dels treballadors de l'eix) que no a la C-16 i la C-17 (on el pes dels serveis era respectivament menor del 60% i al voltant del 65% en el cas de la C-17).

Figura 5.14. Municipis dels eixos segons Índex d'Especialització en Serveis. 2011

Font: Elaboració pròpia

El mapa d'especialització en serveis mostra una realitat diferent. L'eix A-2 no compta amb cap municipi molt especialitzat en les activitats terciàries excepte Lleida ciutat i Granyanella, mentre que tant a l'eix C-16 com el de la C-17 destaquen més municipis amb un pes dels serveis superior al de la mitjana, municipis al voltant de capitals comarcals (com el molt menut Castellar del Riu a prop de Berga) o municipis de tradició comercial com Granollers. En tot cas, els serveis no presenten una elevada localització en cap dels tres eixos, quelcom

que es habitual en aquest tipus d'activitats, ja que tenen un caràcter més generalitzat que no la indústria.

CONCLUSIÓ DE LA SEGONA PART: L' A-2: UN EIX ECONÒMIC EMERGENT DINS CATALUNYA I EN COMPARACIÓ A ALTRES EIXOS?

Aquesta segona part de la Tesi ha analitzat la situació econòmica l'eix A-2 per establir si es tracta d'un eix emergent dins Catalunya. Per assolir aquest objectius s'ha discutit, en primer lloc, la posició de Terres de Lleida dins la població i l'economia catalana, comparant amb la resta d'àmbits territorials. Aquesta primera aproximació ha servit per contextualitzar el territori on l'eix A-2 es troba ubicat, ja que la situació d'un afecta sens dubte l'altre. La discussió més important, però, s'ha centrat en l'eix a A-2 en si mateix i el seu caràcter emergent respecte el conjunt català i en comparació a altres eixos ja consolidats. Una part del capítol ha estat dedicada a la delimitació i definició d'aquest eix, que s'ha considerat està compost per una sèrie de municipis que es poden incloure dins la seva àrea d'influència, una metodologia que també s'ha aplicat a els altres dos eixos considerats, els configurats per les carreteres C-16 i C-17. Per tal de poder establir l'emergència d'aquest eix s'han volgut comprovar una sèrie de condicions que havien estat definides a partir d'una hipòtesi principal:

"L'eix A-2 és un corredor econòmic emergent dins Catalunya com mostra la seva evolució positiva en termes de població, empreses, treballadors en si mateix, en relació a eixos consolidats i en relació a Catalunya"

Les condicions que havíem previst, de manera normativa, s'havien especificat de la següent manera:

		CONDICIÓ	MESURA
Condicions generals	càlcul per conjunt de l'eix A-2 i els municipis que el componen (i comparació amb eixos C-16 i C-17)	Localitzat en l'àrea d'influència d'un mercat (població igual, més o menys que eixos C16 i C17)	- població total respecte Catalunya i àmbit - Creixement de la població
		Localitzat àrea d'influència treballadors i empreses (igual, més o menys que eixos C16 i C17)	- Ocupats totals i per sectors respecte Catalunya i àmbit - Creixement de l'activitat econòmica total i per sectors
		Índex especialització en activitats econòmiques respecte Catalunya i àmbit: empreses i ocupats = o > a C16 i C17	Índex = o > a C16 i C17
		Proper a xarxa viària bàsica (igual, més o menys que C16 i C17)	- accessibilitat des de municipis de l'eix a xarxa viària bàsica /proximitat a aeroport /port/tren

Procedim ara a comprovar l'acompliment de cadascuna de condicions:

Localitzat en àrea d'influència d'un mercat: Una de les condicions considerades és que l'eix està inserit en una àrea en expansió demogràfica en si mateix i respecte el territori més ampli on s'inscriu. El creixement demogràfic de Terres de Lleida mostra una tendència positiva en el temps (des de 1930), amb una certa estabilització en els anys 90 i un creixement major en els últims anys dels segle XXI. Tot i això, el pes de la població de l'àmbit dins de Catalunya s'ha mantingut relativament estable, al voltant del 5%, des de l'últim quart del segle XX. Terres de Lleida es pot considerar com una àrea en expansió en termes demogràfics interns, però no tant en el context català. L'eix de l'A-2 es beneficiaria d'aquest creixement a escala interna.

Localitzat en àrea d'influència de treballadors i empreses: Terres de Lleida té una dimensió econòmica relativament petita dins Catalunya, ja que respecte el conjunt de Catalunya, el pes dels afiliats d'aquest àmbit ha mostrat una tendència a l'alça, truncada per la crisi econòmica. En tot cas destaca la convergència de la rellevància econòmica amb el pes demogràfic. Per

sectors, s'ha produït un guany dels serveis i de la indústria, la qual augmenta, en termes d'afiliats i de VAB, el seu pes dins Catalunya, si bé de manera modesta. La crisi econòmica també ha afectat aquesta tendència, tot i que a Terres de Lleida s'observa una reducció d'afiliats i empreses en temps de crisi menor que la mitjana catalana i la resta d'àmbits. Es pot considerar doncs que Terres de Lleida mostra, tot i la crisi, una certa tendència al dinamisme econòmic, el que es pot considerar un element positiu per a l'emergència de l'eix A-2.

L'especialització industrial de Terres de Lleida respecte la mitjana catalana és baixa, i inferior a la d'altres àmbits més industrialitzats, si bé s'ha observat una certa tendència a l'alça, però situada sempre per sota de l'1, és a dir amb un nivell d'especialització escàs. Per sectors industrials, però, destaca lleugerament en la producció alimentària i la maquinària, tot i la tendència a la baixa entre 2011 i 2013, que es confirma en el 2015.

L'eix A-2 estaria doncs localitzat en un entorn relativament dinàmic en termes demogràfics i econòmics, tot una certa situació d'estancament. Aquest eix presenta avantatges de localització en tant que resulta molt central dins del seu àmbit de referència però el potencial que s'adduïa en la bibliografia consultada no es pot confirmar de manera contundent: d'una banda, el pes de l'eix dins Catalunya és molt menor tant en termes demogràfics com econòmics (treballadors i empreses) que el dels eixos de la C-16 i la C-17, i a més s'ha mantingut estable en els diferents anys estudiats, si bé amb una lleugera tendència a l'alça en el cas de les empreses i una estabilització, però a la baixa en els afiliats, quelcom que no es dona en els altres dos eixos. En termes interns, l'A-2 ha guanyat població entre 2007 i 2011, un creixement relatiu superior a la mitjana catalana i als altres dos eixos, però mostra una estabilització en l'anàlisi d'anys més recents. L'ocupació ha disminuït a tots tres, degut a l'impacte de la crisi, però la disminució ha estat menor a l'A-2 que als altres dos eixos, amb una recuperació posterior similar a la mitjana catalana. Per sectors, destaca un petit augment del pes de la indústria de l'eix dins Catalunya, mantenint-se però en un pes molt inferior al dels altres dos eixos. Tanmateix és l'eix de la C-17 el que mostra un increment més important del pes de la seva indústria (en termes d'afiliats) dins Catalunya.

L'A-2, estaria en una situació de relatiu dinamisme en el conjunt català, amb una tendència més recent a l'estabilització (com han mostrat les dades de 2015). La seva posició emergent dins Terres de Lleida presenta més ombres: d'una banda, l'A-2 és un eix molt més central per Terres de Lleida que els altres dos eixos pels seus àmbits de referència, ja que es troben inserits dins de territoris on la proximitat a l'entorn metropolità fa que estiguin menys polaritzats. Dit això, les dades mostren una certa tendència a la pèrdua d'aquesta centralitat (tant demogràfica com econòmica) en anys recents, es tracta d'una inflexió modesta que

podria indicar, però, un canvi de tendència. Dels altres eixos estudiats, només el de la C-17 mostra una tendència a l'augment del seu pes dins el seu àmbit, mentre que el de la C-16 mostra un comportament similar a l'A-2.

L'A-2, tot i el seu pes menor en l'economia catalana, mostra una lleugera tendència a guanyar importància entre 2003 i 2011, si bé menor que el de la C-17 i sense que hagi implicat un canvi radical en la seva posició dins Catalunya, com confirmen les dades de 2015 que són estables, amb una lleugera disminució respecte les de 2011. En quant a la indústria, en termes interns (dins de l'àmbit de Ponent) l'eix A-2 ha perdut pes en aquesta activitat, quelcom que no es dona en els altres àmbits. Per tant, el guany que ha tingut dins Catalunya és més atribuïble al pitjor comportament dels altres (no només els eixos amb que la comparem aquí sinó possiblement amb la resta del territori) que no pas a la seva pròpia evolució. L'eix A-2 tampoc no presenta una especialització destacada en indústria respecte la mitjana catalana, mentre que els altres dos eixos sí, amb una tendència a augmentar aquesta especialització entre 2003 i 2011, quelcom que no succeeix a l'A-2.

La tercera part d'aquesta recerca analitzarà l'eix en termes de sòl d'activitat, per comprovar si, al contrari del que mostren les dades econòmiques, l'A-2 sí que mostra una concentració relativa de sòl d'activitat respecte el total català. La divergència (o convergència) entre les dades econòmiques i les de sòl hauran de ser analitzades posteriorment en termes de polítiques públiques de promoció de sòl i d'activitat en aquest territori.

TERCERA PART: ANÀLISI DEL SÒL D'ACTIVITAT ECONÒMICA
INDUSTRIAL A L'EIX A-2 COM A FACTOR D'EMERGÈNCIA DE
TERRES DE LLEIDA

INTRODUCCIÓ A LA TERCERA PART

La segona part de la Tesi ha tingut com objectiu contextualitzar en primer lloc Terres de Lleida en el conjunt de Catalunya en termes econòmics i per introduir l'anàlisi de l'A2 i els altres eixos d'activitat seleccionats. Es conclouia que aquest eix, tot i ser un element clau dins l'economia lleidatana, té encara un pes econòmic reduït a escala catalana, encara més si es compara amb els eixos consolidats de la C-17 i la C-16. Tot i aquest pes reduït, les dades mostraven com l'A-2 presenta trets que permeten parlar d'una certa tendència a guanyar importància respecte el conjunt de Catalunya, ja que l'evolució del pes demogràfic i econòmic de l'eix a Catalunya ha estat positiva tot i la crisi econòmica recent. Així, hem pogut contrastar com, tant en el total d'ocupats com en els treballadors i empreses de la indústria, l'eix A2 té ara un pes major al que tenia a principis dels 2000, si bé s'ha observat, en dades de 2015, una estabilització d'aquest pes. També s'ha demostrat que l'eix ha perdut centralitat en relació a Terres de Lleida, amb una reducció de quasi 2 punts percentuals del seu pes econòmic (afiliats) dins de l'àmbit entre 2003 i 2011, amb una estabilització en el 2015.

El caràcter emergent de l'eix dins Catalunya queda confirmada de forma parcial, però el seu afermament dins de l'àmbit, en tot cas, estaria relativament estancada. La comparació de l'A-2 amb els altres dos eixos feia concloure que només la C-17 presenta una clara tendència a l'augment de pes, tant dins Catalunya com especialment dins de l'àmbit de les comarques centrals, el Ripollès i els Vallesos, quelcom que no es produeix per l'eix de la C-16.

Recordem que aquesta recerca vol reflexionar sobre el paper que juga la presència de sòl d'activitat econòmica en la capacitat d'atracció econòmica dels territoris, així com debatre fins a quin punt les polítiques de sòl han respost a una demanda real o a una intencionalitat relacionada amb conceptes de competència i estratègies de creixement territorial.

En aquest sentit, la introducció de la variable física del sòl permet realitzar l'anàlisi des d'una perspectiva diferent a la del capítol anterior: podem preguntar-nos fins a quin punt la distribució de sòl industrial és similar a la distribució de l'activitat econòmica. Així mateix, plantejar quins usos s'ha donat a aquest sòl dins de Terres de Lleida i a l'eix A-2 en concret. Això ens permetrà reflexionar sobre la concentració relativa del mateix en els diferents municipis de cada eix i la seva situació des d'un punt de vista de planejament.

La nostra recerca doncs, tracta d'avançar amb aportacions concretes que recullen les reflexions anteriors. **En primer lloc**, el nostre estudi parteix de l'anàlisi del sòl urbà i urbanitzable d'activitat econòmica industrial disponible a la zona, com a primer pas

indispensable per poder anar més enllà. Aquesta anàlisi es fa amb la base de dades del Mapa Urbanístic de Catalunya de la Generalitat de Catalunya, que per primera vegada l'any 2011 va oferir dades actualitzades de planejament urbanístic a tots els municipis del país. L'anàlisi de sòl es fa, a més, en relació a la dimensió econòmica d'aquest eix en relació al seu àmbit territorial i Catalunya. **En segon lloc**, la nostra recerca afegeix la dimensió de polítiques econòmiques i de planejament territorial en l'anàlisi de la competitivitat del sòl i dels polígons d'activitat, per establir si hi l'existència o absència (i les característiques) d'aquest tipus de polítiques han pogut influir en la competitivitat d'aquests espais, i de l'eix en conjunt. **Un tercer element novel·lós** és la selecció d'una mostra representativa d'àrees que concentren sòl industrial (urbà i urbanitzable) dins de l'eix per poder fer una estimació del sòl d'activitat que està buit realment. Un estudi previ (Gutiérrez i Paül, 2009) feia una estimació del sòl urbanitzat per ús industrial però no ocupat, restant el sòl urbanitzat d'aquesta tipologia segons dades de planejament municipal al sòl ja ocupat. Aquesta estimació però, no tenia en compte que pot haver-hi, dins del sòl ocupat, empreses o naus buides i inactives, així com pot haver sòl urbanitzable que amagui activitat. Es tracta doncs d'actualitzar al màxim aquestes dades, tant en termes temporals com de realitat física i econòmica.

Recordem a continuació la segona pregunta de les quatre preguntes de recerca que ens hem plantejat a l'inici de la nostra recerca, i quina és la hipòtesi que volem contrastar:

És el sòl d'activitat econòmica disponible a l'eix A-2 un factor de competitivitat que pot contribuir a l'emergència de l'eix A-2?

La resposta es plantejava com una hipòtesi a contrastar segons la qual el sòl d'activitat econòmica pot ser un factor de competitivitat per a l'eix A-2 i per tant podria contribuir a la seva emergència, fent-lo més atractiu per a la localització d'activitat econòmica.

Concretament la hipòtesi establia que:

H₂: El sòl d'activitat econòmica (urbà i urbanitzable) a l'eix A2 compleix condicions per ser considerat un factor de competitivitat que ajudi l'eix a ser emergent a escala local i catalana, tal com mostra la seva dimensió, consolidació, accessibilitat i preu

Per a contrastar aquesta hipòtesi es varen plantejar una sèrie de condicions que el sòl d'activitat de l'eix A-2 havia de complir, en si mateix i en relació a eixos econòmics ja consolidats de Catalunya. Aquestes condicions es relacionen amb quatre característiques del sòl: dimensió, nivell de consolidació, accessibilitat i preu. La dimensió del sòl (la primera característica), s'analitzarà de forma comparativa entre l'eix A-2 i els altres dos eixos definits.

Les característiques de nivell d'ocupació, accessibilitat i preu s'analitzaran per l'eix A-2 exclusivament.

Aquesta tercera part s'estructura en dos capítols. El primer, el capítol 6, inclou, per un costat una reflexió sobre el paper del sòl en l'activitat econòmica, seguint les teories de l'economia regional i l'urbanisme (secció 6.1). S'analitza així mateix la distinció entre règim jurídic i règim real del sòl, una qüestió clau per establir el nivell d'ocupació del territori per l'activitat econòmica. La segona part del capítol (6.2) exposa la metodologia i les fonts que s'han utilitzat per mesurar el sòl d'activitat econòmica a Catalunya i els eixos seleccionats.

A continuació, el capítol 7 analitza, en primer lloc (secció 7.1), el sòl d'activitat econòmica a Terres de Lleida en relació a la resta d'àmbits territorials i Catalunya. A la secció 7.2 es quantifica la dimensió del sòl d'activitat econòmica de l'eix A-2 en relació a Catalunya i als eixos de la C-16 i C-17 i la distribució i concentració per municipis de cadascú dels tres eixos, per posteriorment (secció 7.3) analitzar l'ocupació real del sòl, el preu i l'accessibilitat a partir de l'anàlisi d'alguns casos concrets dins dels municipis de l'eix.

L'última secció ofereix les conclusions d'aquests dos capítols.

CAPÍTOL 6. EL SÒL PER ACTIVITAT ECONÒMICA: NATURALESA, RÈGIM JURÍDIC, FONTS I METODOLOGIA PER AL SEU ESTUDI

The effect was then to bring all space under the single measuring rod of money value (Harvey, 1985a: 13)

6.1 EL PAPER DEL SÒL EN L'ACTIVITAT ECONÒMICA

La qüestió del sòl i l'activitat econòmica ha estat àmpliament tractada des de l'economia urbana i regional i des de l'urbanisme. Des d'un punt de vista purament econòmic el sòl és un dels factors de producció juntament amb el capital, el treball i la tecnologia, i per tant és vist com un factor més a considerar a l'hora d'explicar el procés de localització / deslocalització de l'activitat econòmica, al costat de factors com com la qualificació de la mà d'obra, els canvis tecnològics, la fiscalitat, etc, considerant que un augment del preu d'aquest sòl fa marxar d'una certa localització empreses que necessiten créixer o impedeix la creació de noves empreses que necessiten sòl a baix preu, com exposa Allen J. Scott al seu article "*Locational Patterns and Dynamics of Industrial Activity in the Modern Metropolis*" (Scott, 1982) on examina els factors d'expulsió i atracció de l'activitat industrial des del centre fins la perifèria. Des de l'economia urbana i la geografia s'han desenvolupat diferents teories sobre el valor del sòl, moltes centrades en el sòl residencial. Aquestes teories es basen en l'accessibilitat com a principal factor explicatiu del valor i els usos del sòl, essent Alonso (1961) un dels autors més clàssics en aquesta temàtica. Tot i la importància de l'accessibilitat per determinar el valor del

sòl, altres autors han destacat altres factors explicatius, com exposa Roca Cladera (1983), externs a les característiques intrínseques del sòl i basats en l'espai urbà on aquest es troba localitzat, des de la contaminació fins als serveis públics. Aquesta línia teòrica ha estat recollida per autors que han treballat en els camps de la geografia econòmica i l'economia urbana, en particular al voltant de les economies d'aglomeració (Michael Porter, Michael Storper, Roberto Camangi, Richard Florida, entre d'altres), com hem vist al capítol segon. Tots aquest autors consideren d'una manera o altra que la disponibilitat i les característiques del sòl són un factor més a considerar en explicar l'atractivitat d'una ciutat, d'una àrea metropolitana o una regió per a l'activitat econòmica. També es poden destacar les anàlisis basades en el paper dels agents urbans, els empresaris, els propietaris del sòl i els diferents usos potencials que aquest sòl pot tenir, entre les que destaca l'obra clàssica d'Horacio Capel, *Capitalismo y Morfología urbana* (Horacio Capel, 1975).

6.1.1 L'EVOLUCIÓ DEL MARC LEGISLATIU EN MATÈRIA URBANÍSTICA A CATALUNYA I A ESPANYA

Des de l'urbanisme, s'ofereix una aproximació més pràctica al paper del sòl en l'activitat econòmica, en tant que s'estudia la regulació i la classificació del sòl segons aquest sigui susceptible o no d'acollir una activitat econòmica. La zonificació, a través del dret urbanístic, és l'instrument que permet regular aquests usos en base a diferents categories incloent en el planejament una divisió fonamental: la separació de la indústria de la residència. Manuel Herce (2013) ha exposat els orígens de la zonificació a Estats Units i Alemanya a principis del segle XX, relacionant-ho amb el creixement de l'activitat manufacturera i de les ciutats i de la necessitat de preservar el valor de l'habitatge de la cada cop més nombrosa classe mitjana. Com es sabut, el *Moviment Modern* i els Congressos de la CIAM varen tenir una importància cabdal a l'hora d'establir els criteris i els mètodes per a la zonificació, establint uns criteris que varen ser extraordinàriament influents i foren aplicats a moltes ciutats (Capel, 2005).

Neix així la distinció d'usos del sòl, que serà també adoptat en el planejament a Espanya i Catalunya al llarg del segle XX a través de diferents plans, com el pioner *Pla de distribució en zones del territori català (regional planning)*, redactat l'any 1932 pels germans Rubió i Tudurí, i que segueix fidelment els dictats de la zonificació i divideix el territori en zones agrícoles, de comerç, de producció industrial etc, com ja hem descrit al capítol tercer d'aquesta recerca. Després d'aquest primer pla, i com explica Oriol Nel·lo (2012) ja en plena dictadura franquista, hi haurà altres plans si bé no territorials, si d'ordenació urbana, a diverses àrees

de la geografia espanyola, com els de Madrid del 1946 i el 1963, de caire expansionista, basada en el creixement de la trama urbana (Ruiz Sánchez, 2000) o el *Plan General de Ordenación de Valencia y su cintura* també del 1946, també amb una previsió de creixement urbà elevada (Burriel de Orueta, 2009). Per la seva banda Barcelona comptà amb el seu pla d'expansió, el *Plan Comarcal de ordenación urbana de Barcelona y su zona de influencia*, de 1953, i el posterior *Pla General Metropolità*, ja en 1976. Tots aquests plans, d'una manera o altra, incloïen la zonificació dels espais d'activitat econòmica (industrial i comercial) com a part del creixement de la ciutat i el seu entorn (Benavent Fernández, 2006).

A escala estatal la primera llei que va ordenar la regulació dels usos del sòl, i en el que es basen els plans anteriors, va ser la *Ley del Suelo* de 1956, on es formulen els primers elements d'allò que serà la planificació territorial, que organitzava de forma jeràrquica la planificació, amb els plans provincials i els plans municipals d'ordenació urbana. L'any 1974 a Espanya hi havia ja 1.116 plans municipals i comarcals aprovats o en funcionament, que afectaven a 1.389 municipis, part d'ells integrats en plans comarcals (Capel, 1975, 88-89). La situació de la dictadura faria, però, que la legislació no es complís amb tot rigor, ja que els agents privats podien vulnerar-la i fins i tot l'administració podia desconèixer-la. L'any 1975, s'inicia la transició democràtica que portarà el 1978 a l'aprovació de la Constitució i l'any 1979 a la Comunitats Autònomes. Aquestes varen rebre competències urbanístiques, quedant a l'estat tan sols la regulació de dret a la propietat i la garantia dels drets bàsics en matèria de sòl, habitatge i mediambient. L'arribada dels socialistes al poder va permetre l'elaboració d'una nova legislació urbanística, la *Ley del Suelo* el 1990, però una sentència del Tribunal Suprem (del 20 de març de 1997) va establir la inconstitucionalitat d'algunes de les mesures atribuïdes a l'estat en matèria urbanística ja que vulneraven les competències de les Comunitats Autònomes. L'arribada al poder del Partit Popular va suposar l'aprovació de la *Ley del Suelo* de 1998, que va consagrar la liberalització del sòl i afavoria l'urbanització extensiva del territori per la iniciativa privada. Així és a partia del principi que tot sòl havia de ser urbanitzable a no ser que es protegís específicament. Coincidint amb l'arribada al poder del partit socialista (2004) es va elaborar una nova llei, aprovada el 28 de maig del 2007, que va donar a majors atribucions a l'administració pública, però a partir de l'any 2011, coincidint amb el nou canvi de govern el desenvolupament de la llei quedà sospès en molts dels seus supòsits, tot i que, fins a la data, no ha estat formalment modificada (Capel, 2013, López de Lucio, 2016). L'any 2015 es va aprovar el text refós de la *Ley del Suelo y Rehabilitación Urbana* (Real Decreto Legislativo 7/2015, de 30 de octubre), sota el govern del Partit Popular. Es tracta d'un refós que integra la Llei del Sòl de 2008 amb la llei de rehabilitació, regeneració i renovació urbanes (*Ley 8/2013, de 26 de junio*).

A través d'aquest procés l'urbanisme, tot i la manca en molts casos d'una Ordenació Territorial efectiva i amb els nombrosos canvis legislatius patits, s'ha convertit en el marc legal de referència més important per regular el desenvolupament planificat i sostenible de les ciutats, un desenvolupament que a més permet la participació social en els beneficis de les plusvàlues generades pels canvis d'us. En el conjunt de l'Estat, l'urbanisme és una de les polítiques públiques que ha generat més controvèrsia, ja que si bé d'una banda es considera una eina de creixement social i econòmic (Jurado Almonte, 2011), també ha estat posat en qüestió en tant que ha generat un consum desmesurat de sòl i fins i tot ha estat la causa de greus casos de corrupció política. En general, es reconeix que les experiències de planificació dels primers anys de la democràcia varen preferir la planificació urbanística a la planificació territorial, i de fet no totes les Comunitats Autònomes tenen a dia d'avui directrius regionals d'ordenació del territori, si bé en destaquen per haver-les elaborat Astúries en 1991, el País Basc (1997) i Catalunya el 1995 (Benavent Fernández, 2006). En tot cas, com veurem més endavant. Catalunya va ser la primera Comunitat Autònoma de l'Estat que va disposar no només d'un Pla Territorial General, sinó també de Plans Generals Parciaus que des de l'any 2010 cobreixen tot el territori, com hem exposat ja al capítol tercer.

El consum desmesurat de sòl a Espanya ha estat destacat en els últims anys, no només a nivell acadèmic, si no també en el debat ciutadà i polític. L'any 2009 el Parlament Europeu va aprovar un informe on es considerava que:

"los años de urbanización masiva y destrucción del litoral que han conllevado considerables beneficios financieros para el sector y excesos de construcción masiva (puesto que en la actualidad existen un millón y medio de viviendas de nueva construcción esperando comprador y unos cuantos campos de golf), basados en las irracionales y codiciosas suposiciones de los promotores inmobiliarios y urbanizadores, dan ahora paso a una terrible recesión en el país" (Parlament Europeu, 2009)¹¹⁹.

També organitzacions com Greenpeace han criticat el model urbanístic espanyol, acusant-lo de causar la destrucció de la costa mediterrània (Greenpeace, 2013), lligat de manera directa amb l'aprovació de plans urbanístics expansius en termes residencials. En tot cas, aquests fets remarquen com en moltes Comunitats Autònomes la manca (o la poca efectivitat) d'un planejament territorial d'escala supramunicipal ha afectat greument la regulació dels usos de sòl i de retruc el model econòmic, social i mediambiental de molts territoris.

¹¹⁹ <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A6-2009-0082+0+DOC+XML+V0//ES>

Pel que fa al desenvolupament del planejament territorial a Catalunya, si bé ja a la primera legislatura de la Generalitat restaurada es va aprovar la Llei 23/1983 de política territorial, aquesta no va tenir una primera concreció fins el 1995, amb l'aprovació del Pla Territorial General de Catalunya. Aquest pla, però, no es va desenvolupar plenament fins el 2004 quan va començar el Programa de Planejament Territorial que va portar a l'aprovació de set plans territorials parcials (veure Nel·lo, 2102 i Castañer, 2012 per una revisió de l'experiència i continguts d'aquest programa). Fins aleshores, l'ordenació territorial a Catalunya (com en general a la resta de Comunitats Autònomes) ha estat basada en el planejament municipal, a través principalment dels Plans d'Ordenació Municipal, vinculats a les diferents lleis d'urbanisme aprovades des de la democràcia, sent la més recent la Llei 2/2002 que ha estat modificada posteriorment en diverses ocasions (2004, 2007, 2012). Nel·lo (2012) explica com l'expansió del planejament municipal ha estat clau per assegurar que "tots els actors de la vida social (...) disposin de la seguretat jurídica respecte als usos i la gestió del territori" i per permetre que el creixement de pobles i ciutats es produeixi de manera ordenada i respectant la voluntat popular, si bé mancada de l'oportú enquadrament territorial, aquesta expansió ha portat, també a Catalunya (Fernandez Miras, 2014), a un creixement exagerat de molts municipis. A això varen contribuir també les condicions financeres dels municipis, que varen fer de l'urbanisme i la gestió del sòl una eina clau de la política municipal.

En tot cas, les diferents lleis d'urbanisme han establert el règim del sòl i, per tant, la classificació i la qualificació dels seus usos, que posteriorment cada municipi ha adaptat a través dels Plans d'Ordenació Urbanística Municipal i altres figures similars. Actualment la totalitat dels municipis catalans compta amb alguna figura de planejament urbanístic d'àmbit municipal, on el sòl d'activitat econòmica és una categoria més. Aquest elevat nivell d'implantació del planejament és un fenomen relativament recent, ja que fa 25 anys (el 1989) hi havia encara un 31% de municipis catalans sense cap figura de planejament (Arribas, 1992), i la compleció del planejament a escala municipal ha estat en gran part potenciat des de la Generalitat, que va establir una línia d'ajudes a principis dels 2000 per a que els ajuntaments elaboressin el seu planejament (Nel·lo, 2012), i sobretot de l'aprovació per part de la Generalitat de les Normes Urbanístiques per als municipis sense planejament general aprovades l'any 2010¹²⁰.

La localització de l'activitat econòmica doncs està regulada per aquest planejament, i així l'administració pública té un paper rellevant que pot influir en la ubicació de l'activitat, si bé

¹²⁰ Com ja hem esmentat al capítol tercer, actualment (juny de 2017) està en procés de discussió l'avantprojecte de la nova Llei del Territori, que suposa un canvi considerable respecte la normativa anterior: http://territori.gencat.cat/ca/06_territori_i_urbanisme/ordenacio_del_territori/projectes_normatius/llei_de_territori/llei-de-territori-avantprojecte_llei/

després el mercat s'encarrega de regular l'oferta i la demanda. Com s'examina més endavant, aquesta percepció del sòl d'activitat econòmica ha dut a molts municipis a pensar que l'oferta de sòl podria esdevenir, per si mateixa, un factor decisiu en l'atracció de la demanda. Això, unit a les dinàmiques de caràcter general s'ha traduït en un "divorci" relatiu entre règim jurídic del sòl i la seva ocupació real.

6.1.2 EL RÈGIM JURÍDIC DEL SÒL

El règim jurídic del sòl determina els drets i deures dels seus propietaris i està definit pels principis establerts a la legislació urbanística vigent en cada moment, actualment la Llei 3/2012, de 22 de febrer, de modificació del Text refós de la Llei d'urbanisme. El planejament urbanístic és l'eina mitjançant la qual es regula l'ús del territori i està integrat per plans d'ordenació urbanística municipal, plans directores urbanístics que tenen un caràcter supramunicipal i diverses normes i programes d'actuació, planejament derivat que en tot cas estan supeditats al planejament urbanístic general (Gifreu, 2012).

El règim jurídic fixa la tipologia de sòl a partir de la seva classificació i qualificació; la primera determina les facultats de dret de propietat, mentre que la qualificació assigna, mitjançant la definició de zones i sistemes, diferents usos als territoris, i si s'escau, intensitats i condicions d'edificació¹²¹. La classificació ordena el sòl segons sigui urbanitzable, no urbanitzable o urbà, classificant després l'urbanitzable segons estigui delimitat o no i l'urbà segons estigui consolidat o no. El sòl urbanitzable no delimitat és aquell que el POUM corresponent "reserva" amb l'objectiu de garantir les condicions per al creixement de la població i l'activitat econòmica, i el delimitat correspon a terrenys que hom preveu integrar al procés d'urbanització. Es pot donar el cas de sòl urbanitzable delimitat o no que ja estigui ocupat (per plans anteriors o que ja estan desenvolupats). El sòl urbà pot ser consolidat o no consolidat segons estiguin efectivament urbanitzats en la seva totalitat o puguin o hagin estat objecte d'actuacions de transformació urbanística. La classificació del sòl dona una informació valuosa sobre l'estat del sòl municipal, però no ofereix informació sobre la tipologia d'usos d'aquest, el que es fa amb la qualificació.

La qualificació defineix els sistemes, les zones, és a dir, el sòl destinat a allotjar construccions dedicades a usos residencials, d'activitat econòmica o mixt. Els sistemes fan referència als

¹²¹Seguim en aquest apartat les definicions incloses en el document: *Codificació i Glossari de Termes del Mapa Urbanístic Sintètic de Catalunya*

terrenys que el planejament urbanístic reserva per a les comunicacions, per als espais lliures públics, per als equipaments comunitaris i per a les reserves d'habitatge públic, i que es poden col·locar a sòl urbà, urbanitzable o no urbanitzable. Pel que fa a les zones, al sòl residencial s'especifiquen les següents tipologies: nucli antic, tradicional, cases aïllades (residencial), mentre que el sòl d'activitat econòmica pot ser per a ús industrial, logístic i serveis. La resta de sòl urbà es considera mixt, és a dir, pot allotjar usos diversos, i pot estar dedicat a transformació, conservació o ser d'ús mixt. La secció següent analitza en detall les qualificacions del sòl segons planejament urbanístic, ja que és aquesta la que ens permet centrar-nos en el sòl qualificat per activitat econòmica, ja sigui urbà o urbanitzable.

Com hem dit abans, actualment la totalitat de municipis catalans compta amb alguna figura de planejament urbanístic que regula el creixement i l'ordenació del sòl. Les administracions, doncs, han establert la classificació i qualificació del seu sòl d'acord amb la legislació vigent i amb el planejament territorial superior. La diversitat de maneres d'operar dels diferents municipis ha fet que fins fa poc fos difícil quantificar i comparar el sòl disponible en tots ells: una simple cerca al registre de planejament urbanístic de Catalunya¹²² permet comprovar que existeixen més de 18.000 expedients en els municipis de Catalunya.

Tanmateix, la terminologia es va homogeneïtzar a partir de la creació de l'Observatori Permanent de l'Activitat Urbanística de Catalunya que l'any 2010 entrava en funcionament com a servei de consulta pública de les dades de planejament urbanístic dels municipis catalans, dins el departament que avui es denomina de Territori i Sostenibilitat¹²³. Aquest observatori elabora, també des de 2010, el Mapa Urbanístic de Catalunya (MUC)¹²⁴, una base de dades exhaustiva que permet consultar l'estat del planejament urbanístic a qualsevol municipi de Catalunya. Es tracta d'una eina sense precedents que augmenta la transparència de l'administració envers els ciutadans en una qüestió sovint tant enrevessada com l'urbanisme. Aquesta eina és la font d'informació que fa servir aquesta recerca per quantificar el sòl d'activitat econòmica, el que serà tractat amb més detall a la secció metodològica.

¹²²<http://ptop.gencat.net/rpucportal/inici/ca/index.html>

¹²³ Aquest Observatori ja no està disponible arrel de la reorganització del Departament de Territori i Sostenibilitat que va tenir lloc l'any 2013.

¹²⁴ Les dades es poden consultar a:

http://territori.gencat.cat/ca/06_territori_i_urbanisme/urbanisme/mapa_urbanistic_de_catalunya/mapes_dades_i_indicadors/dades_basiques/

6.1.3 EL SÒL PER ACTIVITAT ECONÒMICA: RÈGIM JURÍDIC I SITUACIÓ REAL

Entre les competències dels ajuntaments en matèria urbanística es compta, com s'ha dit, la de regular el sòl d'activitat econòmica, sempre que es compleixin les directrius del planejament superior. L'urbanisme ha estat considerat sovint la base de polítiques d'incentivació econòmica local, ja que, a més de la necessitat d'ordenar el sòl on s'assenten activitats econòmiques ja consolidades, ofereix la possibilitat de crear-ne de noves o bé reconvertir-les amb nous usos i funcions (Jurado Almonte, 2011). La política urbanística també permet als Ajuntaments obtenir un aprofitament del sòl quan aquest s'urbanitza, i en el cas que sigui públic, poden optar per vendre'l o, en tot cas, apostar per oferir-lo com un element de creixement econòmic local. Aquest procés es fomenta la voluntat de qualificar sòl per activitats industrials i de fet, la planificació d'aquest tipus de sòl s'ha assumit com una necessitat pels poders públics, degut a tres factors (de Pozo, 2010:59): la pressió de la demanda empresarial; la importància de l'activitat industrial com motor de l'economia i per la necessitat d'ordenar el creixement urbà.

Com en el cas del sòl residencial, aquestes premisses han dut a molts ajuntaments arreu l'Estat a fer o facilitar promocions de sòl industrial que no sempre han respost a una necessitat real de l'economia. Així, es parla de la "bombolla dels polígons industrials¹²⁵", de l'excés de sòl industrial¹²⁶, i de "los cadáveres de la crisis¹²⁷" amb l'existència de més de 5.000 polígons industrials arreu l'Estat, molts d'ells buits o amb naus tancades o en mal estat.

A Catalunya, fins a l'aprovació dels plans territorials parcials entre 2004 i 2010, no existia de fet cap directriu general més enllà de la legislació vigent, la qual cosa va causar un certa dispersió en la forma com els ajuntaments aplicaven la normativa urbanística. La diversitat en les normatives i plans municipals tenia a més un problema afegit: feia difícil l'obtenció de dades comparables i homogènies sobre el sòl disponible a tots el territori català, la qual cosa ha provocat durant molts anys un desconeixement de la quantitat de sòl per a activitat econòmica disponible per al conjunt de municipis catalans.

D'altra banda, cal tenir en compte que el règim jurídic del sòl ens permet conèixer en detall l'estat del planejament vigent als municipis catalans i quantificar les diferents tipologies de

¹²⁵ <http://www.lne.es/opinion/2011/10/15/necesidad-dar-salida-exceso-suelo-industrial/1143079.html>

¹²⁶ http://www.economista.es/comunidades_autonomas/noticias/4340202/10/12/Estalla-la-burbuja-de-los-poligonos-industriales.html

¹²⁷ http://economia.elpais.com/economia/2016/11/18/actualidad/1479484966_669591.html

sòl existent, segons la seva classificació i qualificació. Ara bé l'estat jurídic del sòl va darrera de la realitat en no reconèixer sòl que tot i estar consolidat, (és a dir, ocupat per edificacions), no estigui efectivament ocupat o bé construccions no reconegudes oficialment, manté classificacions diverses a aquelles que li corresponen. Per això és necessari contrastar el règim jurídic del sòl amb la seva realitat efectiva, o si es vol dir de manera gràfica, es necessari primer conèixer en detall el sòl "en paper" per poder-ho després contrastar amb el sòl "en pedra".

En aquesta tasca, el Mapa Urbanístic de Catalunya és un instrument imprescindible ja que aporta dades valuoses i comparables a escala municipal. Serà aquesta la font principal que farem servir en aquesta recerca per quantificar el sòl d'activitat econòmica urbanitzat disponible als municipis segons el seu planejament vigent. La tasca posterior serà compararlo, pel cas dels municipis de l'eix A-2 amb la situació real d'aquest sòl i la comprovació de si realment l'activitat econòmica hi està localitzada o no. Aquesta quantificació resulta clau per determinar si les empreses de diversos tipus tenen la llibertat d'escollir la seva localització i resulta de gran interès descobrir si les seves estratègies de localització es deixen influir o no per la disponibilitat de sòl en un indret.

De la mateixa manera que és necessari conèixer quant de sòl està ocupat dins del sòl urbà consolidat i no consolidat segons el planejament vigent, també és important conèixer el potencial de sòl que els diferents municipis tenen per al desenvolupament futur de l'activitat econòmica. Si bé és cert que l'urbanisme no crea les condicions suficients per assegurar l'activitat econòmica, si que les seves determinacions són de tot necessàries a través de la regulació d'usos. Així, conèixer el sòl urbanitzable disponible en un municipi ens pot ajudar a establir escenaris sobre la seva potencial ocupació amb diferents activitats i intensitat edificatòria. D'aquesta manera, les empreses en cerca d'una localització poden considerar la presència de sòl urbanitzable com un factor positiu del municipi. Novament però ens trobem amb el problema de la diferència entre la situació jurídica i realitat, ja que la manca de control exhaustiu pot portar a situacions en que el sòl que consta com no-urbanitzable segons el planejament d'un municipi estigui en realitat ja ocupat per algun tipus d'activitat no regularitzada. Això redueix el potencial real o en tot cas pot restar "atractiu" al sòl disponible. Un dels objectius principals d'aquesta recerca constitueix precisament establir, pel cas de l'eix A-2, el potencial real de sòl urbanitzable per activitat econòmica dels municipis que en formen part, a través d'una metodologia que s'explica tot seguit.

Val a dir que aquest esforç de quantificació compta ja amb alguns antecedents. En efecten, en els darrers anys s'han incrementat els estudis que han tractat d'analitzar i quantificar el sòl urbà i urbanitzable total i d'activitat econòmica a diferents municipis i comarques catalanes: al Vallès, (IEB, 2002), a Rubí (Ajuntament de Rubí, 2008), a l'Empordà (Ciuraneta, 2008), a Girona (Vicente, 2003). Aquests i d'altres estudis fan servir mètodes i fonts diferents, des de el registre de planejament fins a l'observació directa o les enquestes. La quantificació, tanmateix, ha estat sempre parcial i difícilment comparable a escala catalana. A més, molts d'aquests estudis es centren en els municipis de la Regió Metropolitana de Barcelona, ja que és en aquesta on es concentra gran part de l'activitat industrial catalana i és l'àmbit que ha patit un procés més clar de deslocalització de l'activitat industrial des de la capital cap a altres municipis. Aquesta evolució (a la que s'ha fet referència al capítol 3) ha estat clarament lligada a l'evolució del planejament urbanístic en aquest territori i especialment Pla General Metropolità del 1976, que fou el primer que va establir línies clares d'ordenació territorial i urbana, que han guiat altres després (Ferrer, 1997; PTPMB, 2010) i va ajudar a que molts municipis de l'entorn metropolità desenvolupessin els seus plans urbanístics.

D'altra banda, la majoria d'aquests estudis analitzen el sòl industrial a través dels polígons d'activitat, en una feina d'identificació i quantificació del sòl efectivament ocupat, entre els que podem destacar el del Pacte Industrial (2006); el monogràfic de la revista *Papers* als polígons d'activitat (IERMB, 2007) o l'estudi coordinat per Antoni Font sobre patrons urbanístics de les activitats econòmiques (IET, 2011). La gran majoria d'aquests estudis destaca que el planejament municipal ha tendit a fer qualificacions excessives de sòl d'activitat econòmica (com també exposen Granados i Buhigas, 2006), amb la creació de polígons d'activitat, sovint sense tenir en compte la seva competitivitat, fins al punt que el 2006 un 18% del sòl urbà i urbanitzable de Catalunya estava ocupat per aquests polígons (Cebollada, 2012). La situació actual és segurament similar, sinó pitjor, observant-se fins i tot la desocupació de sòl ocupat a polígons degut a la crisi econòmica. Aquest fenomen va començar a rebre atenció mediàtica arrel de la crisi econòmica, no només a Catalunya si no també arreu de l'Estat, com ja s'ha esmentat més amunt, el que també es reconeix des de diverses fonts¹²⁸.

¹²⁸Anuari Territorial de Catalunya 2003; Notícia a TV3 el març de 2011: <http://www.tv3.cat/videos/3445230/Massa-poligons-mentre-que-lactivitat-economica-baixa>; Notícia a el diari El Punt febrer de 2013: <http://www.elpuntavui.cat/ma/article/4-economia/18-economia/623208-els-empresaris-volen-la-gestio-de-poligons-compartida.html>; Notícia a Interempresa Agost de 2012: <http://www.interempresas.net/Navas/Articulos/99368-Entre-el-30-y-el-40-por-ciento-del-techo-industrial-de-Cataluna-esta-desocupado.html>

Si a la regió metropolitana de Barcelona hi ha una atenció evident cap a aquestes qüestions, les anàlisi sobre el sòl d'activitat econòmica a altres indrets del país són més parcials i poc abundants. Una de les qüestions més sovint esmentada és el fet que molts d'aquests polígons puguin estar buits o amb naus sense vendre o abandonades. Aquesta constatació fa evident la necessitat d'anar més enllà del simple règim jurídic del sòl a l'hora de conèixer l'estat real del sòl d'activitat econòmica als municipis catalans i més concretament a l'eix de l'A2. Carme Miralles i Carles Donat (2006) en un volum monogràfic de la revista Papers publicat per l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona, analitzen la situació dels polígons de més de 0,5 hectàrees d'arreu del territori català, des de la seva superfície fins al nivell d'ocupació. Conclouen que a nivell de tot Catalunya aquests polígons tenen un nivell d'ocupació del 25%, amb diferències segons els àmbits territorials. Hi haurien a més, un 2.500 hectàrees de sòl de polígons encara per ocupar, segons les dades del 2006. La informació referent a polígons en sòl urbà és doncs bastant elaborada. Es disposa també de diverses iniciatives d'institucions públiques i privades que duen a terme reflexió i recerca sobre problemàtiques lligades als PAE, però estan centrades majoritàriament en el·l' àmbit metropolità. Ens referim per exemple al Pacte Industrial, la PIMEC o la Cambra de Comerç de Barcelona (CamerData). Falta però una anàlisi més detallada del sòl urbanitzable d'activitat econòmica, i més concretament d'aquell fora de la zona metropolitana.

Aquesta tasca és la que ens proposem de realitzar tot seguit. L'anàlisi pel cas de l'eix A2 i la seva comparació amb altres escales es farà en primer lloc segons el règim jurídic del sòl, que serà la base per posteriorment comprovar l'ocupació real del mateix. La secció següent explica la metodologia que seguirem.

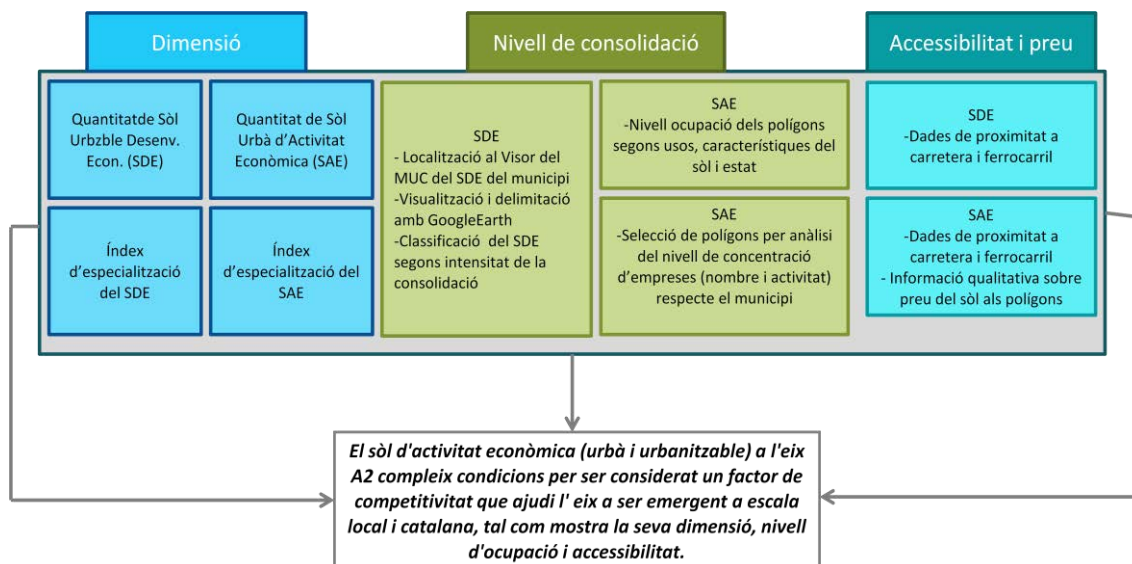
6.2 METODOLOGIA I FONTS PER A L'ANÀLISI DEL SAE I L'SDE

6.2.1 DETALL DE LA METODOLOGIA EMPRADA

Com hem exposat a l'inici d'aquesta segona part de la Tesi, pretenem analitzar diverses condicions que s'han de complir si volem acceptar la nostra hipòtesi 2, segons la qual, recordem, el sòl d'activitat econòmica pot ser un factor de competitivitat per a l'eix A-2 segons les seves condicions de dimensió, nivell de consolidació, accessibilitat i preu.

Mostrem a continuació la taula que resumeix de manera general els diferents components de la metodologia d'anàlisi, que ens han de permetre contrastar la hipòtesi.

Taula 6.1 Components per a la comprovació de la Hipòtesis 2

Font: Elaboració pròpia

La taula 5.2 detalla com es mesuren aquestes característiques, tant pel sòl urbà d'activitat econòmica com pel sòl urbanitzable d'activitat econòmica:

- La **dimensió** es refereix a la quantitat de sòl urbà i urbanitzable per a activitat econòmica disponible en cada eix. Aquesta dimensió es refereix a cada eix en si mateix però especialment comparat amb els eixos consolidats de la C-16 i la C-17, els seus àmbits i respecte Catalunya. També s'analitza la dimensió d'aquest sòl en relació al pes que l'eix té en l'activitat econòmica del seu àmbit i Catalunya. Les condicions 1,2 (sòl urbanitzable) i 6,7,8 (sòl urbà) de la taula 6.2 són mesurades a través d'aquesta característica.
- El **nivell d'ocupació** es refereix a la ocupació efectiva per edificacions i sistemes del sòl urbà d'activitat econòmica com del sòl urbanitzable de desenvolupament d'activitat econòmica. S'analitza el grau de consolidació del sòl que segons el règim jurídic consta com urbanitzable, per determinar la quantitat real de sòl susceptible de ser ocupat en el futur. S'analitza el grau d'ocupació del sòl d'activitat econòmica per comprovar fins a quin punt és un sòl que disposa de serveis i urbanització i està actiu amb empreses industrials. Les condicions 3 i 9 mesuren aquesta característica.

- L'**accessibilitat** mesura tant la presència de transport com equipaments en el sòl considerat, tal i com s'exposa al punt 4 per al sòl urbanitzable i el 10 per al sòl urbà.
- Per últim el **preu** s'analitza per al cas de l'eix A-2, a partir de la comparació del preu per m2 de la superfície de sòl industrial venut per INCASÒL als municipis d'aquest eix respecte el total de Catalunya, fent servir la informació disponible a les Memòries del mateix INCASÒL. També es contrastarà la informació de forma qualitativa, a partir de les entrevistes en profunditat que s'han realitzat a actors representatius i coneixedors del territori (en el capítol 9), tal i com mostra la condició 11 de la taula 6.2. En el cas del sòl urbanitzable no es disposa òbviament dels preus finals de venda en ser un sòl encara no disponible al mercat oficialment.

Taula 6. 2. Mesura de les característiques d'un sòl d'activitat econòmica competitiu

Característica del sòl	Sòl urbanitzable de desenvolupament econòmic	
	Mesura	Càlcul
Dimensió	1. Disponibilitat de sòl urbanitzable per desenvolupament econòmic	Quantitat de sòl urbanitzable de desenvolupament econòmic sobre total sòl urbanitzable de l'eix A2 \geq eixos consolidats
	2. La concentració de sòl de desenvolupament econòmic de l'eix respecte a l'àmbit és superior a l'A2 que no als altres dos eixos	IE sòl desenvol. Econòmic A-2 \geq a C16 i C17
Nivell d'ocupació	3. El sòl de desenvolupament econòmic es troba efectivament buit en més d'un 50%	Sòl urbanitzable desenvol. econ. no ocupat actualment (visualització anàlisi cartogràfic)
Accessibilitat	4. Tipologia compacta sòl desenvol. econòmic	Propers a trama urbana i accessibles des de la xarxa viària principal
Característica del sòl	Sòl urbà d'activitat econòmica - Sòl industrial	
	Mesura	Càlcul
Dimensió	5. Disponibilitat de sòl per activitat econòmica	Quantitat de sòl d'activitat econòmica sobre sòl urbà de l'eix A2 \geq eixos consolidats
	6. La dimensió del sòl d'activitat econòmica de l'eix dins del seu àmbit és similar a la seva dimensió econòmica	SAE_eix/SAE_àmbit = Afiliats_eix/Afiliats_àmbit. Càlcul per a cada eix
	7. La concentració de sòl industrial de l'eix respecte a l'àmbit és similar a la concentració d'activitat industrial en l'eix	IE sòl ind. = IE afiliats ind. Càlcul per a cada eix

	respecte l'àmbit	
	8. El sòl d'activitat econòmica es troba localitzat en aquells municipis amb un major pes econòmic dins de l'eix	SAE_municipi/SAE_eix comparat amb Afiliats_municipi/Afiliats_eix
Consolidació (Nivell d'ocupació)	9. El sòl d'activitat econòmica es troba ocupat en més d'un 50%, compta amb urbanització i serveis bàsics i concentra empreses industrials en actiu	Anàlisi dels polígons ubicats a l'eix A-2 en base a estat, usos, % sòl ocupat, urbanització i serveis
		Anàlisi del nombre i tipologia d'empreses ubicades a una selecció de polígons de l'eix A-2
Accessibilitat	10. Tipologia compacta (% sobre total)	Propers a trama urbana; que siguin accessibles des de la xarxa viària principal (segons base de dades de polígons de la Cambra de Comerç de Lleida)
Preu	11. El preu del sòl d'activitat econòmica de l'eix A2 és baix comparat amb altres àrees	Segons dades de preu per m2 del sòl d'activitat econòmica venut per INCASÒL

La nostra hipòtesi es refereix al sòl d'activitat econòmica en general i al sòl urbanitzable de desenvolupament d'activitat econòmica. En el cas del sòl urbà d'activitat econòmica (SAE), recordem que aquest es qualifica en tres categories: industrial, logístic o terciari. En la nostra anàlisi considerarem tant el SAE en conjunt com, en alguns casos, exclusivament el sòl industrial. Així, per a l'anàlisi de conjunt es farà servir el SAE, ja que, com es veurà més endavant, a tots els casos analitzats el 90% del SAE és industrial, tractant-se de sòl reservat en gran part fora de la trama urbana, en forma precisament de polígons industrials. Per tant, el sòl d'activitat econòmica (SAE) es refereix gairebé en la seva totalitat a sòl industrial. En el cas del sòl urbanitzable de desenvolupament de l'activitat econòmica (SDE) no existeix una diferenciació segons categories d'activitat, pel que es considerarà en la seva totalitat.

Per a la contextualització de la relació entre el sector industrial (ocupats i empreses) a cada eix i el sòl d'activitat econòmica del que es disposa es farà servir la tipologia de Sòl Industrial, sense incloure el sòl de serveis o logístic. Això permet no considerar en el còmput d'activitats econòmiques aquelles que en pertànyer al sector serveis poden tenir lloc també dins de la trama urbana com ara el comerç o l'educació, i que es troben poc representades en el sòl urbanitzat fora de trama urbana. En tot cas, com s'ha dit, també es tindrà present el sòl d'activitat econòmica en conjunt, obtenint així una doble visió, una més general sobre la dimensió del sòl d'activitat econòmica i una altra específica sobre la implantació de sòl industrial a l'eix i els municipis de la seva àrea d'influència.

6.2.2 FONTS

Les fonts utilitzades per a l'anàlisi de les diferents mesures que han de permetre comprovar la hipòtesi 2 són:

- Mapa Urbanístic de Catalunya,
- Base de dades de polígons industrials de la Cambra de Comerç de Lleida
- Base de dades empresarial *Sistema de Análisis y Balances Ibéricos*.

En aquesta secció expliquem les característiques d'aquestes fonts i com es farà servir la informació de què disposen.

Mapa Urbanístic de Catalunya (MUC)

La font d'informació principal per a poder mesurar amb precisió el sòl d'activitat econòmica segons el seu règim jurídic és el Mapa Urbanístic de Catalunya, presentat breument a la secció anterior.

El MUC ofereix dades homogènies per al conjunt de Catalunya de sòl a nivell municipal, tot i distingint segons usos del sòl i el seu estat de planejament (urbanitzat o urbanitzable). L'aportació més important d'aquesta base de dades és l'esforç per elaborar un model de codificació únic de les dades de planejament municipal que ha permès la homogeneïtzació de tots els documents de planejament urbanístic. Això fa possible comparar l'estat en l'ús del sòl de tots els municipis de Catalunya, amb dades de l'any 2011. Ja hem esmentat al capítol introductori d'aquesta Tesi que aquest any va ser el primer que es va disposar d'aquesta base de dades, així com el motiu per a centrar-nos en aquest any, tot i ser conscients que s'han fet actualitzacions parcials en anys posteriors. La disponibilitat d'aquesta base ha permès ampliar-la, afegint les dades d'ocupació, població i altres que ens han servit per a la comprovació de la nostra hipòtesi anterior i treballar les dades de forma aprofundida, podent realitzar les agrupacions i càlculs necessaris en cada moment.

Aquesta base de dades ha estat utilitzada de forma molt limitada amb anterioritat a aquesta recerca. D'una banda, l'Observatori Permanent de l'Activitat Urbanística de Catalunya elabora explotacions i anàlisi de les dades, des de informes de caire descriptiu sobre les classificacions i qualificacions del sòl dels municipis catalans (Institut d'Estudis Territorials, 2010 i 2012) fins a anàlisi temàtiques sobre sòl residencial i sobre el sòl industrial (IET, 2011). A més d'aquests estudis, es disposa també d'un informe fet per l'observatori econòmic

i social i de la sostenibilitat de Terrassa (OESST, 2012) que analitza la localització del sòl per activitat econòmica a Catalunya, amb dades del MUC de 2009. Aquest estudi, però, no disposa de tota la informació sobre les diferents categories de sòl urbà i urbanitzable a escala municipal, una informació que si ha pogut obtenir l'autora.

Crida l'atenció que l'anàlisi i comparació del sòl segons el seu règim jurídic vigent dels municipis catalans, i les agregacions a altres escales territorials, possible gràcies a aquesta valuosa base de dades, hagi estat objecte fins a la data d'una atenció analítica tan limitada. En tot cas, als efectes de la present recerca, disposar de la informació completa sobre el règim jurídic del sòl per als municipis de l'A-2 permetrà posteriorment la seva comparació amb el nivell d'ocupació real d'aquest sòl, a més de la seva localització exacta.

El MUC fa servir una taula sínTesi de classificació que distingeix entre els sistemes i el sòl zonificat, classificat entre urbà, urbanitzable i no urbanitzable, les característiques dels quals s'han esmentat a la secció 6.1.3.

Figura 6.1. Classificacions de sòl segons el Mapa Urbanístic de Catalunya

URBÀ, URBANITZABLE I NO URBANITZABLE										
Sistemes										
Habitatge dotacional públic	Serveis tècnics i ambientals	Sistema Equipaments	Espais lliures, zones verdes	Sistema Hidrogràfic	Sistema Costaner	Sistema Protecció	Sistema Portuari	Sistema Aeroportuari	Sistema Ferroviari	Sistemes, Varii, Altre varii en sòl no urbanitzable
Sistemes, Varii, Eixos estructurants	Sistemes, Varii, Altre varii en sòl urbà									

URBÀ			URBANITZABLE	NO URBANITZABLE
RESIDENCIAL	ACTIVITAT ECONÒMICA	MIXTES I ALTRES	URBANITZABLE	NO URBANITZABLE
Mucli antic	Urbà tradicional	Ordenació tancada	Ordenació oberta	Casos aïllades
		Casos agrupades	Indus-trial	Logística
		Serveis	Serveis	Transformació
				Conservació
				Mixtes
				Desenvolupament residencial
				Desenvolupament activitat econòmica
				Desenvolupament mixt
				Altres desenvolupaments
				Urbanitzable no delimitat
				Rústic
				Protecció territorial
				Protecció sectorial
				Activitat autoritzada

Font: MUC, Generalitat de Catalunya

Com es veu a la figura 6.1, el sòl urbà es classifica segons sigui residencial, activitat econòmica o d'usos mixtes; pel seu costat el sòl urbanitzable inclou les categories residencial, d'activitat econòmica de desenvolupament mixt, altres desenvolupaments i no-delimitat. També hi ha

informació sobre el sòl que ocupen els sistemes, tant els destinats als transports, com els equipaments o altres, que però no es faran servir en aquesta anàlisi.

En aquesta recerca farem servir principalment les dades referents a les tipologies de sòl que no destinats a sistemes i que corresponen a sòl urbà i urbanitzable, ja que ens interessa quantificar i dimensionar el sòl municipal ja urbanitzat dedicat a activitat econòmica i aquell que segons el planejament urbanístic és urbanitzable per a desenvolupament econòmic. Aquesta opció també s'ha fet servir en l'anàlisi de l'Observatori econòmic i social de Terrassa que s'ha esmentat abans.

A partir d'aquestes tipologies, als efectes de la nostra recerca s'han establert les següents variables:

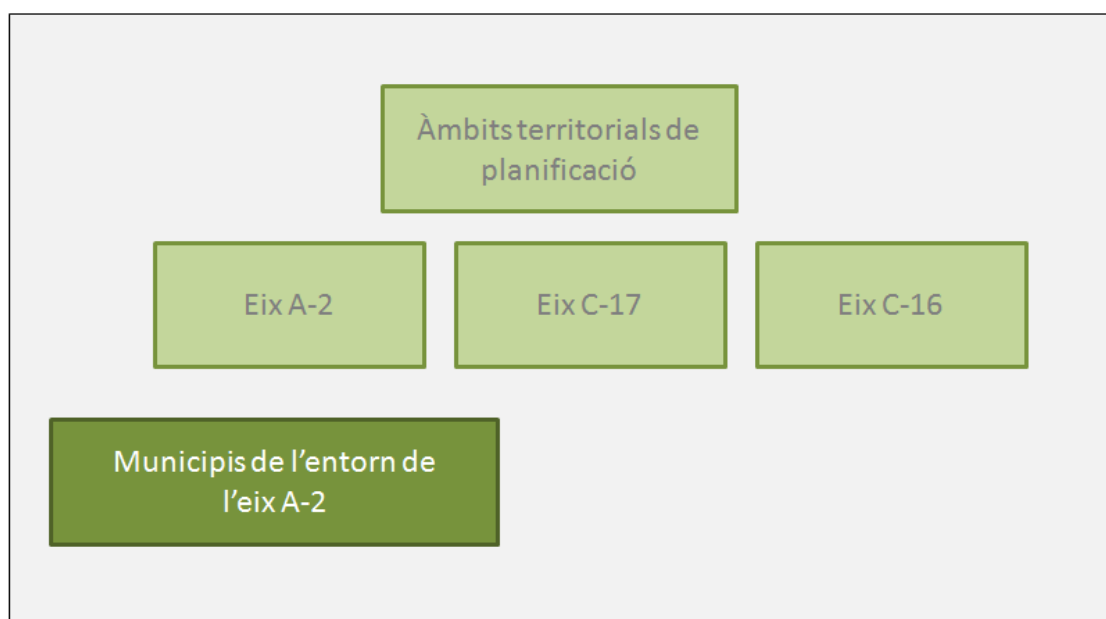
- Sòl urbanitzat total (SU): Hectàrees de sòl urbà residencial, d'activitat econòmica i mixt, sense comptar sistemes ni sòl no urbanitzable
- Sòl urbà d'activitat econòmica (SAE): Hectàrees de sòl classificades en aquesta tipologia
- Sòl urbà d'activitat indústria (SAL): Hectàrees de sòl urbà d'activitat econòmica dedicat a usos industrials
- Sòl urbà d'activitat terciària (SAT): Hectàrees de sòl urbà d'activitat econòmica dedicat a usos terciaris
- Sòl urbà d'activitat logística (SAL): Hectàrees de sòl urbà d'activitat econòmica dedicat a usos logístics
- Sòl urbanitzable total (SUBLE): Hectàrees de sòl urbanitzable residencial, de desenvolupament econòmic, mixt i altres, incloent tot el que es destina a sistemes.
- Sòl urbanitzable de desenvolupament econòmic (SDE): Hectàrees de sòl urbanitzable per a desenvolupament econòmic.

Aquestes variables bàsiques permeten quantificar i dimensionar el sòl urbà d'activitat econòmica (industrial i altres) i l'urbanitzable de desenvolupament econòmic en relació al total de sòl urbà i total d'urbanitzable, tant per municipi com per altres escales territorials. En el cas del sòl urbanitzat les dades disponibles permeten la seva desagregació segons tipologia d'activitat (industrial, serveis i logístic), la qual cosa resulta especialment útil per als objectius de la nostra recerca. En el cas del sòl urbanitzable, però, no es disposa d'aquesta desagregació (ja que òbviament els usos no estan encara definits), pel que el dimensionament i comparació en aquest cas s'haurà de fer entre el total de sòl efectivament urbanitzat d'activitat econòmica

i el total de sòl urbanitzable de desenvolupament econòmic. La figura 6.2 resumeix les escales d'anàlisi aquí explicades.

La quantificació i anàlisi del sòl s'iniciarà a escala dels set àmbits territorials de planificació territorial que comprenen el territori de Catalunya, per posteriorment centrar-se en escales més detallades: primer a escala dels eixos d'activitat tal i com els hem definit en aquesta Tesi, l'A-2, C-16 i C-17, la qual cosa permetrà posicionar el primer respecte els altres, el seu àmbit i en el context català; després es consideraran els municipis de l'A-2 respecte el total de l'eix i en l'àmbit de Terres de Lleida, també amb agrupacions supramunicipals si és necessari. L'anàlisi a diverses escales permetrà obtenir una imatge nítida sobre la posició que ocupa l'eix A2 en les mateixes i ha d'ajudar a respondre la nostra qüestió principal: la de si aquest és un eix emergent en termes econòmics a Catalunya, i si pot arribar a ser-ho.

Figura 6.2. Escales territorials d'anàlisi del sòl urbà i urbanitzable d'activitat econòmica segons dades del MUC

Font: Elaboració pròpia

Base de dades de polígons de la Cambra de Comerç de Lleida

Per obtenir dades de les condicions del sòl urbà d'activitat econòmica, i més concretament dels polígons d'activitat que hi estan localitzats, es farà servir de manera principal la *base de dades de polígons industrials de la Cambra de Comerç de Lleida*. Cal assenyalar que la Cambra va permetre gentilment utilitzar aquesta base, que recull informació detallada de les característiques dels polígons industrials presents a Lleida.

La base és el suport de la informació sobre l'oferta de sòl industrial en la demarcació de Lleida que la Cambra de Comerç de Lleida ofereix a la seva pàgina web¹²⁹. La informació prové del promotor del polígon o bé ha estat recollida pels ajuntaments, amb la col·laboració del servei territorial d'urbanisme de Lleida de la Generalitat de Catalunya. Per a cada polígon es disposa d'una fitxa amb informació bàsica sobre extensió, condicions urbanístiques, estat, característiques de la urbanització i dades del promotor. En principi està prevista així mateix una categoria sobre preu mig del m², però està buida en tots els casos consultats. Les dades dels polígons estan actualitzades entre 2008 i 2012. El problema amb aquesta base és que en estar basada en la informació que voluntàriament poden donar els municipis o els promotors dels polígons, no recull la totalitat de polígons existents a la província de Lleida. Per solucionar aquest problema s'acudirà, si és necessari, a fonts complementàries que tenen, però, l'inconvenient de no recollir algunes de les variables que si consten a la base de dades de la Cambra de Comerç i que són d'especial interès per aquesta recerca, com l'estat del polígon o qui n'és el promotor. S'ha tractat en la mesura del possible recollir aquestes dades de manera indirecta.

Les bases de dades complementàries són:

Taula 6.3. Bases de dades complementàries per a obtenció d'informació sobre els polígons industrials ubicats als municipis de l'eix A-2

INCASÒL

<http://portalcomercial.INCASÒL.cat:8080/SAE-INCASÒL/actuacions.do?method=filtrarActuacions>

Aquest portal ofereix dades de parcel·les i sostre edificable de sòl industrial per municipi. Es mostra la localització d'aquestes parcel·les dins els polígons d'activitat de cada municipi. No s'ofereixen però dades de preus ni superfície. L'autora va demanar i obtenir de l'Incasòl la llista de sectors d'activitat econòmica urbanitzats a Terres de Lleida per aquesta institució, amb dades sobre superfície i any de finalització.

INSTITUT CARTOGRÀFIC DE CATALUNYA

L'ICC disposa d'una base de dades de polígons industrials de més de 0,5 hectàrees per municipis catalans, amb informació sobre la seva superfície.

¹²⁹ <http://www.lleidasolindustrial.com/home1024.asp?ID=sol&P=0&top=no>

UNIÓ POLÍGONS INDUSTRIALS

<http://www.upic.es/associats/poligons-industrials/>

Ofereix accés a pàgines web amb informació sobre polígons industrials arreu de Catalunya, des de les cambres de comerç fins a l'INCASÒL. Es pot consultar la llista de polígons industrials que són membre de l'associació, però no es pot accedir a dades de preu, nivell d'ocupació o altres.

Font: Elaboració pròpia

*Sistema de Análisis de Balances Ibéricos*¹³⁰

Aquesta base de dades ofereix informació sobre més de 2,5 milions d'empreses localitzades als municipis de la península ibèrica (Espanya i Portugal), amb dades com tipus d'activitat, el nivell de facturació, nombre de treballadors i també l'adreça exacta de localització, amb les coordenades XY. Resulta així d'especial utilitat per poder determinar el nivell de consolidació de l'activitat econòmica en els polígons respecte els municipis on es troben, a més de poder analitzar l'activitat que duen a terme.

6.2.3 MESURA DEL SÒL D'ACTIVITAT

L'anàlisi del potencial de l'eix A2 com a pol de desenvolupament econòmic per Terres de Lleida i Catalunya s'ha de realitzar tot tenint en compte els espais físics on l'activitat econòmica es porta a terme. Ens interessa establir la disponibilitat de sòl d'activitat econòmica en els municipis d'aquest eix, i la seva posició relativa en el conjunt de Catalunya i en relació als altres eixos aquí considerats. S'ha pogut establir tant la disponibilitat de sòl actual com les reserves de que cada municipi disposa, és a dir la quantitat d'aquest sòl; però també ha calgut establir la qualitat a partir de criteris d'eficiència i atractivitat econòmica, és a dir, la seva capacitat d'atraure empreses o de permetre les ja existents ampliar-se. Qualsevol estratègia de desenvolupament econòmic productiu passa per intervencions de caire físic, en tant que el sòl és el medi on les empreses poden créixer. A més, disposar d'un

¹³⁰ <https://sabi.bvdinfo.com/version-2017227/home.serv?product=sabineo>

sòl atractiu és també clau pels municipis i els governs locals ja que pot ser un factor de competitivitat més de cara a atreure nova activitat.

A partir de la base de dades del MUC, abans esmentada, analitzem la variable sòl a l'eix de l'A2, de la C-16 i la C-17 en relació al conjunt de municipis catalans i respecte els seus àmbits territorials de referència. Als efectes de la nostra recerca es calcularan els pesos relatius de les diferents tipologies respecte el total de sòl dins de l'eix (composat pels municipis definits a la secció 4.1.2 del capítol quatre) i d'aquest respecte altres escales territorials. En primer lloc Catalunya, en segon lloc l'àmbit territorial de l'eix (terres de Lleida) i en tercer lloc els altres eixos d'activitat, la C-16 i la C-17. Aquests també es comparen amb els seus àmbits de referència respectius, Comarques Centrals, Baix Llobregat i Vallès Occidental en el cas de la C-16 i Comarques Centrals, Ripollès i els dos Vallesos en el cas de la C-17.

Un cop feta aquesta quantificació bàsica (pesos relatius de les diferents tipologies de sòl dins de l'eix A-2 i respecte altres escales), també es mesurarà la localització espacial del sòl d'activitat aplicant al sòl la metodologia de càlcul de la localització espacial de l'activitat feta en el capítol anterior. Concretament s'analitzarà l'índex d'especialització del sòl d'activitat i dins d'aquest, l'industrial. Com es recordarà, la fórmula pel càlcul d'aquest índex, aplicada al sòl, és la següent:

Índex d'especialització: que mesura el pes relatiu del sòl d'activitat i en el sistema urbà j. És a dir, representa la proporció que suposa el sòl d'activitat i en el municipi j, respecte el mateix percentatge en l'àmbit territorial superior. A partir d'un índex de 1,5 es considera que aquell sistema urbà concentra més sòl que la mitjana de l'àmbit amb que es compara.

S'analitza, doncs, l'especialització de l'A-2 en sòl d'activitat econòmica i en sòl urbanitzable de desenvolupament econòmic en relació a Catalunya i al seu àmbit de referència. Posteriorment es calcularà l'especialització dels municipis de l'eix respecte el conjunt de municipis de l'A-2. Aquests càlculs també es faran per als eixos de la C-16 i la C-17.

Els índexs d'especialització en sòl es compararan amb els índexs d'especialització en activitat econòmica, primer dels eixos respecte els seus àmbits i Catalunya i després de cada municipi respecte el conjunt de l'eix. Aquests índex es calcularan amb les dades d'afiliats segons ubicació del compte de cotització. Com ja es va explicar al capítol anterior, la Seguretat Social ofereix aquestes dades per a tots els municipis catalans, la qual cosa permet obtenir una estimació dels "llocs de treball localitzats" en cada municipi, ja que es comptabilitzen els

treballadors segons la localització del seu centre de cotització i no segons la seva residència. Als efectes de l'anàlisi de la localització de l'activitat a escala municipal aquestes dades ens permeten afinar millor en la dimensió econòmica de cada municipis i el seu paper dins l'eix.

Amb els índexs d'especialització en sòl es podran identificar també els municipis amb major concentració tant de sòl urbà d'activitat econòmica (SAE) i de sòl urbanitzable de desenvolupament econòmic (SDE). D'aquests, s'analitzarà quins són els que es troben també especialitzats en activitat econòmica dins l'eix i quins en canvi tot i disposar de sòl, no concentren una ràtio similar d'activitat econòmica, mesurada en termes d'ocupats (afiliats a la seguretat social).

Una segona fase de la mesura del sòl d'activitat econòmica comprèn la localització dels polígons d'activitat econòmica de cada municipi de l'eix, podent així identificar si aquests es troben localitzats en sòl urbà d'activitat econòmica o fora d'aquest (o fins i tot, a sòl urbanitzable). Es farà servir la base de dades de polígons industrials de l'Institut Geològic i Cartogràfic de Catalunya, que ofereix cartografia vectorial de la Base municipal 50M i de la base geoespacial dels polígons industrials de Catalunya elaborada pel mateix institu. Aquesta base localitza els polígons existents a Catalunya amb divers grau d'actualització de les dades, essent la majoria entre 2007 i 2010¹³¹, no existint en el moment d'aquesta recerca, actualitzacions posteriors.

Un cop realitzada la quantificació del sòl urbà d'activitat econòmica i del sòl urbanitzable de desenvolupament d'activitat econòmica de l'eix A-2 segons el seu règim jurídic, així com l'anàlisi de la seva concentració relativa respecte diferents escales territorials, caldrà establir d'una banda el nivell real de consolidació del sòl urbanitzable d'activitat econòmica, i de l'altre les característiques de competitivitat econòmica del sòl ja urbà d'activitat econòmica. En el cas del sòl urbanitzable ens permetrà contrastar el règim jurídic del règim real, i en el cas del sòl urbà establir fins a quin punt està ocupat per activitats lligades a la indústria i compta amb unes característiques de serveis i urbanització completes. Les dues següent seccions desenvolupen les metodologies emprades en cada cas.

¹³¹Per consultar les especificacions tècniques de la base de dades Geoespacial dels Polígons Industrials de Catalunya (BDGPolInd) v1.1, anar a <http://www.icc.cat/vissir3/>. Les dades podrien semblar relativament antigues respecte les que es disposa a efectes de qualificació de sòl. Tanmateix la crisi econòmica ha comportat l'aturada pràcticament total de nous polígons industrials a partir de l'any 2007.

6.2.4 METODOLOGIA PER DETERMINAR L'OCUPACIÓ REAL DEL SÒL URBANITZABLE D'ACTIVITAT ECONÒMICA

En relació al Sòl urbanitzable d'activitat econòmica (SDE) dels municipis de l'eix es farà un estudi del seu nivell de consolidació, tot seguint els passos següents:

- 1) Localització al Visor del MUC del SDE del municipi
- 2) Visualització i delimitació amb GoogleEarth del SDE del municipi
- 3) Determinació del grau de consolidació del SDE. S'aplica la metodologia desenvolupada per Martín (2014) i que estableix els següents llindars de consolidació:
 - a. 0% sector totalment buit i pendent de tota actuació urbanística.
 - b. 25% sector que tot i estar buit, compta amb sistemes viaris definits (es poden observar carrers asfaltats, voreres, enllumenat) i algunes zones tenen edificacions perfectament definides.
 - c. 50% Sector que tot i estar parcialment buit, compta amb sistemes viaris definits (es poden observar carrers asfaltats, voreres, enllumenat) i la majoria de zones tenen edificacions perfectament definides.
 - d. 75% Sector que presenta un aspecte visual totalment equiparable a sòl urbà excepte algunes zones buides
 - e. 100% Sector que, tot i ser urbanitzable, presenta un aspecte visual totalment equiparable a sòl urbà i per tant no s'hauria de considerar sòl urbanitzable.
- 4) Consulta en el Registre de Planejament Urbanístic de Catalunya dels últims instruments urbanístics aprovats. Es vol comprovar si s'ha modificat amb posterioritat al registre del MUC el sòl que hi consta com sòl urbanitzable de desenvolupament d'activitat econòmica, o si pel contrari, i especialment en aquells municipis on el SDE apareix com ocupat, aquest encara es considera com reserva de sòl disponible.

6.2.5 METODOLOGIA PER DETERMINAR LES CARACTERÍSTIQUES DELS POLÍGONS INDUSTRIALS EN SÒL URBÀ D'ACTIVITAT ECONÒMICA OCUPAT

L'anàlisi del sòl urbà d'activitat econòmica es realitza a partir dels polígons industrials ubicats en aquest sòl. Es segueixen dues fases:

- 1) primer es farà un estudi de la situació dels polígons industrials situats en aquest sòl, a partir de la informació disponible a la base de dades de polígons de la Cambra de Comerç de Lleida, i complementada si cal amb les fonts complementàries abans esmentades.
- 2) En segon lloc, es seleccionaran una sèrie d'aquests polígons per a dur a terme l'anàlisi del nivell de consolidació de l'activitat econòmica, en base a les empreses allà localitzades.

L'anàlisi global dels polígons de l'eix A-2 tindrà en compte les variables que indica la taula 6.4.

Taula 6.4. Variables per a l'anàlisi del nivell d'ocupació dels polígons d'activitat industrial ubicats en sòl urbà d'activitat econòmica dels municipis de l'eix A-2¹³²

Usos del polígon	Industrial	Aquells amb ús exclusiu industrial
	Indústria-Mixte	Usos industrials i altres lligats a la indústria com magatzems, logística, tallers
	Terciari-Mixte	Combina alguns usos industrials amb majoria d'usos no industrials com residència, pàrquings, equipaments públics, comercial, esportius, sanitaris.
Característiques del sòl	Sòl ocupat	m2 de sòl ocupat en el polígon
	Sòl disponible	m2 de sòl disponible en el polígon
	Extensió total	m2 totals de sòl del polígon
Estat	Projecte de futur	Comprèn tota aquella actuació que forma part d'una iniciativa per generar futur sòl industrial però que no consta encara en el

¹³² Com es veu, en aquesta base manca un servei clau per a l'economia actual com és la infraestructura de les tecnologies de la informació i la comunicació. Aquesta mancança es compensa en el capítol següent d'anàlisi qualitatiu que demana a diferents entrevistats quines són les mancances dels polígons d'una sèrie de municipis seleccionats. Ens remetem doncs a aquest capítol per a informació en aquest sentit, que en tot cas servirà per a l'elaboració de les conclusions finals d'aquesta recerca.

		planejament municipal vigent, ni en el de tipus general ni en el derivat
	Previst	Tota actuació tinguda en compte ja dins el planejament general aprovat. S'hi adjuntarà la data i lloc de publicació del document de planejament general
	En planejament	Comprèn aquelles actuacions en les quals s'ha començat la tramitació del planejament derivat destinat a desenvolupar-les, fins al moment de la seva aprovació definitiva
	En gestió	Inclou les actuacions que es troben en l'estadi que va de l'aprovació del planejament derivat a l'inici de les obres d'urbanització, moment en el qual es duen a terme els tràmits de gestió determinats pel sistema d'actuació urbanística corresponent.
	En construcció	Àmbit d'actuació on les obres d'urbanització ja han començat, fins el moment de la seva finalització
	En venda	Àmbit d'actuació ja urbanitzat i que es troba en el mercat
	Exhaurit	Àmbit industrial en el qual ja s'han venut totes les parcel·les disponibles, i que per tant es troba fora de mercat
Característiques de la urbanització	Urbanització externa completa: compta amb	Xarxa de Clavegueram; voreres, pavimentació i enllumenat Públic
	Serveis complets: compta amb	Electricitat, aigua, telefonia, gas

Font: Elaboració pròpia

En base als elements descrits a la taula anterior s'establirà una primera classificació dels polígons de la base de dades:

- 1) **Polígon alta intensitat:** Disposa de sòl ocupat en bona mesura. Compta amb les característiques bàsiques d'urbanització i tots els serveis. Les variables a considerar són:
 - V1. Sòl ocupat sobre sòl total > 50%
 - V2. Us del polígon majoritàriament industrial
 - V3. Urbanització externa completa = Si
 - V4. Serveis Complets = Si

2) **Polígon intensitat mitjana:** Ocupat en escassa mesura. Compta amb alguna de les característiques d'urbanització i alguns dels serveis, d'acord amb els paràmetres següents:

- V1. Sòl ocupat sobre sòl total < 50%-15%
- V2. Ús del polígon industrial o industrial-mixte
- V3. Urbanització completa = SI
- V4. Serveis complets= Si

3) **Polígon baixa intensitat:** Molt escassa ocupació. Sense característiques bàsiques d'urbanització ni serveis.

- V1. Sòl ocupat sobre sòl total < 15%
- V2. Ús del polígon terciari-mixte
- V3. Urbanització externa completa = NO
- V4. Serveis Complets = NO

Per tal que la hipòtesi referent a la presència a l'entorn de l'eix A-2 de sòl d'activitat econòmica competitiu s'acomplís, la majoria de polígons analitzats haurien de trobar-se en la primera categoria.

Un cop obtinguda aquesta classificació, s'analitzarà quin és el nivell de concentració d'activitat econòmica en els polígons de l'eix A-2, un altre element indispensable per determinar la competitivitat econòmica d'aquests polígons. Aquesta competitivitat es basa en la seva capacitat de concentrar i atraure empreses del sector industrial i les característiques d'aquestes. Per a analitzar aquest aspecte es farà una selecció de polígons en base a la classificació abans esmentada, a 6 municipis de l'entorn de l'eix A-2, escollits segons els següents criteris:

- Representativitat respecte els diferents perfils demogràfics i productius de l'entorn de l'eix A-2
- Representativitat respecte els diferents nivells de consolidació del sòl urbanitzable d'activitat econòmica que s'hagin identificat.

S'analitzarà la concentració en aquests polígons d'activitat industrial i logística, distingint aquests tres grans grups: l'agroindústria, resta d'activitats manufactureres i la logística. Es seleccionaran les empreses ubicades als polígons dels municipis escollits i es calcularà el pes d'aquestes activitats en el polígon sobre el total del municipi. Les activitats s'escolliran en base a la classificació catalana d'activitats econòmiques CNAE, segons els epígrafs següents:

Taula 6.5. Activitats econòmiques considerades per a l'anàlisi, segons la Classificació Catalana d'Activitats Econòmiques CCAE-2009

AGROINDÚSTRIA	
01	Agricultura, ramaderia i caça
02	Silvicultura i explotació forestal
03	Pesca i aqüicultura
10	Indústries de productes alimentaris
11	Fabricació de begudes
28	Maquinària i equips ncaa
RESTA D'ACTIVITATS MANUFACTURERES	
12	Indústries del tabac
13	Indústries tèxtils
14	Confecció de peces de vestir
15	Indústria del cuir i del calçat
16	Indústries fusta i suro, exc. mobles
17	Indústries del paper
18	Arts gràfiques i suports enregistrats
19	Coqueries i refinació del petroli
20	Indústries químiques
21	Productes farmacèutics
22	Cautxú i plàstic
23	Productes minerals no metàl·lics ncaa
24	Metal·lúrgia
25	Productes metàl·lics, exc. maquinària
26	Productes informàtics i electrònics
27	Materials i equips elèctrics
29	Vehicles de motor, remolcs i semiremolcs
30	Altres materials de transport
31	Mobles
32	Indústries manufactureres diverses
33	Reparació i instal·lació de maquinària
LOGÍSTICA	
52	Emmagatzematge i afins al transport
53	Activitats postals i de correus

Font: Elaboració pròpia en base a CCAE-2009

Un cop feta aquesta anàlisi es podran contrastar les hipòtesis plantejades i establir una tipologia de sòl urbà d'activitat econòmica i de sòl urbanitzable de desenvolupament

d'activitat econòmica industrial dins de l'eix A2, similar, però d'elaboració pròpia, a les realitzades per estudis com el dirigit per A. Font sobre patrons de la localització de l'activitat econòmica (IET, 2012) o de l'Observatori de la Urbanització (2011).

Anàlisi de l'accessibilitat i preu

Per analitzar l'accessibilitat del SAE i el SDE identificat en els municipis estudiats es farà servir la base de dades Geoespacial dels Polígons Industrials de Catalunya que permetrà localitzar aquest sòl en el mapa i determinar la seva proximitat a infraestructures viàries de primer ordre: l'autovia A-2, però també altres que la creuen i que permeten accedir-hi: la N-II, la N-230, la N-240, la C-12, la C-13 i la C-14. En el cas del sòl urbà d'activitat econòmica, es farà servir també la base de dades de polígons industrials de la Cambra de Comerç de Lleida que indica per a cada àrea, la seva localització respecte la xarxa viària. S'establirà així la proporció de sòl que compta accés directe a la xarxa viària principal o que hi té accés a través de la xarxa secundària (carreteres comarcals i similars).

Figura 6.3. Principal infraestructura viària que dona accessibilitat al sòl d'activitat econòmica

Font: Google maps

L'anàlisi del preu del sòl d'activitat econòmica es realitzarà a partir de les dades de vendes de sòl industrial i naus pertanyents a INCASÒL. Aquest institut publica a les seves Memòries Anuals, dades sobre la superfície total venuda als municipis catalans i el preu de venda. Es compararà el preu mitjà per hectàrea del total de la superfície venuda a Catalunya per INCASÒL amb el preu mitjà per hectàrea de la superfície venuda als municipis de l'entorn de l'eix A-2. Podrem així obtenir una comparativa que permeti indicar si el preu de venda d'aquest sòl a l'entorn de l'eix A-2 és superior o inferior al preu de venda mitjà a Catalunya. Es compararan els preus mitjans de venda entre 2002 i 2014, quan hi hagi dades disponibles, en termes de preus constants de 2014.

Som conscients que aquesta metodologia ha deixat fora de l'anàlisi el sòl privat que es pugui vendre a preu de mercat lliure, però donat que una part important de la superfície de sòl urbà d'activitat econòmica situats a l'eix A-2 són públics, utilitzar el preu de venda d'INCASÒL és una mesura adequada. En tot cas, a les entrevistes en profunditat que es realitzaran a actors rellevants del territori, en el capítol 9, es contrastarà les dades obtingudes amb aquesta metodologia amb la seva impressió general sobre el preu del sòl industrial a l'entorn d'aquest eix.

CAPÍTOL 7. EL SÒL D'ACTIVITAT ECONÒMICA A TERRES DE LLEIDA I L'EIX A-2 EN RELACIÓ A LA RESTA D'ÀMBITS TERRITORIALS, CATALUNYA I ALTRES EIXOS CONSOLIDATS

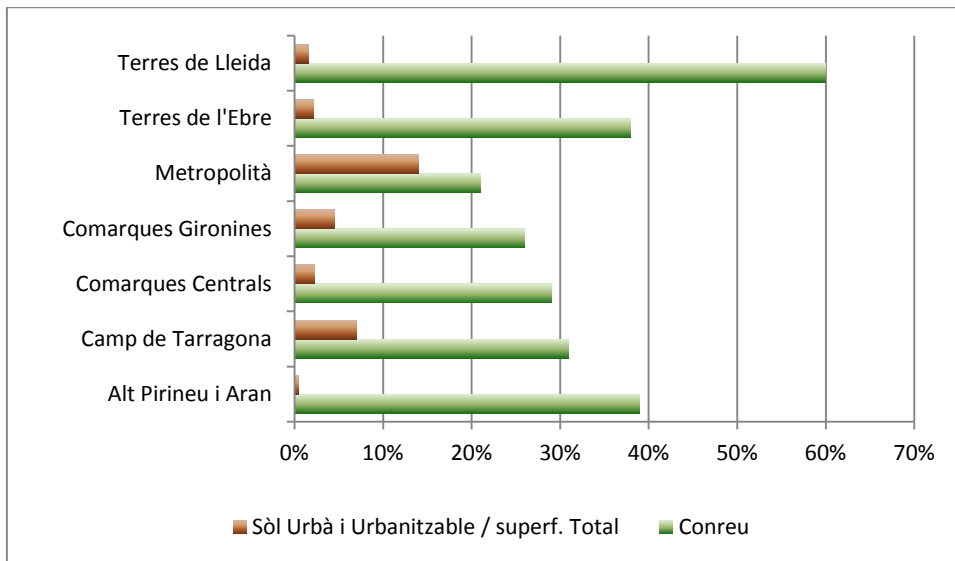
Un cop exposades les qüestions sobre el paper del sòl en l'activitat econòmica, els aspectes tècnics sobre el règim jurídic i la situació real del sòl, així com la metodologia que s'emprarà per a contrastar la hipòtesi 2, procedim en aquest capítol a analitzar el sòl d'activitat econòmica de l'entorn de Terres de Lleida i l'eix A-2, posant-lo en relació a l'escala catalana, la resta d'àmbits territorials i, en el cas específic de l'eix A-2, comparant-lo amb el sòl d'activitat econòmica dels eixos consolidats de la C-16 i la C-17.

Així, la primera secció (7.1) examina les característiques del sòl urbà i urbanitzable d'activitat econòmica a Terres de Lleida en conjunt, comparant la seva situació amb l'escala catalana i la resta d'àmbits territorials, detallant la seva composició en termes globals però també en els municipis. La secció 7.2 es centra ja en l'eix A-2, i dimensiona el sòl urbà i urbanitzable d'activitat econòmica d'aquest eix en relació a Catalunya i amb els eixos de la C-16 i la C-17, el que ens permetrà comprovar si l'eix A-2 és comparable en termes de dimensió i distribució d'aquest sòl amb aquest eixos consolidats i el seu pes en el conjunt català. La secció 7.3 examina la concentració de sòl urbà i urbanitzable d'activitat econòmica en els diferents municipis que formen part de l'entorn de l'eix A-2, comparant la seva dimensió, distribució i pes sobre el total de sòl i respecte l'activitat econòmica, amb la dels municipis dels eixos consolidats de la C-16 i la C-17.

7.1 ANÀLISI DE LES A SITUACIÓ DEL SÒL A TERRES DE LLEIDA

Les Terres de Lleida, amb una superfície de 5.600 km² ocupen un 17% del territori català, un pes similar al d'àmbits com les Comarques Centrals o l'Alt Pirineu i Aran. Com ja s'ha esmentat en el capítol anterior, la geografia d'aquest territori condiona amb força l'ocupació del seu sòl les activitats que s'hi desenvolupen. Així, un 60% del sòl de Terres de Lleida està destinada a terres de conreu (secà i regadiu), una superfície (335.000 hectàrees aproximadament) similar a la de tota la Regió Metropolitana de Barcelona, i la més alta de tots els àmbits. Aquest fet condiona la disponibilitat de sòl urbà i urbanitzable que representa l'1,7% del total de l'àmbit, un dels pesos més baixos de tots els àmbits territorials de Catalunya juntament amb l'Alt Pirineu i Aran, tal i com mostra la figura següent.

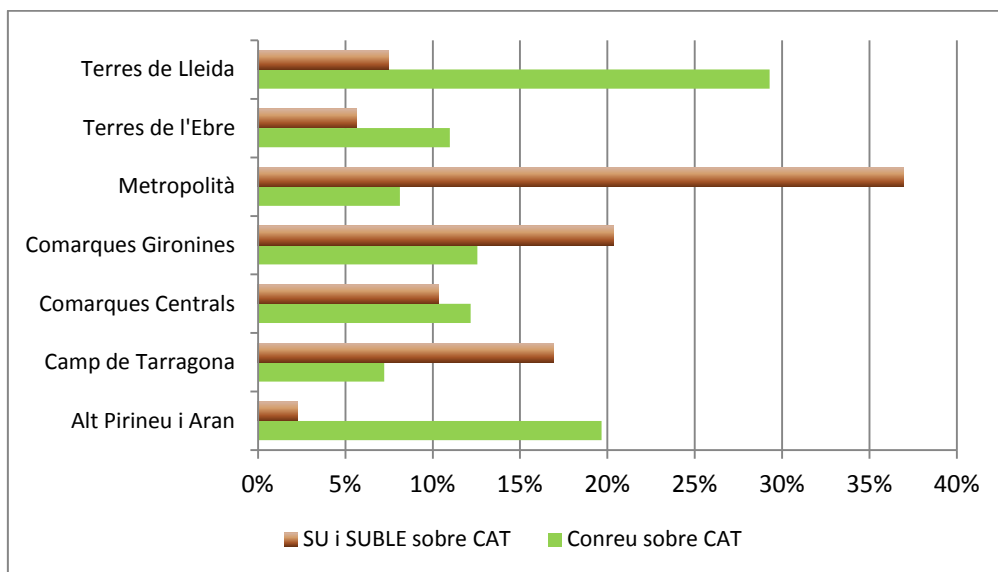
Figura 7.1. Pes del sòl de conreu i del sòl urbà i urbanitzable sobre superfície total de l'àmbit.

Font: Elaboració pròpia amb dades del Mapa Urbanístic de Catalunya i Idescat (conreus)

Terres de Lleida és configura, doncs, com un important territori agrícola per Catalunya, ja que la seva superfície de conreu representa un terç del total del país, el pes més alt de tots els àmbits, mentre que el seu sòl urbà i urbanitzable només representa el 7,5% del total català, només per sobre de l'Alt Pirineu i Aran i Terres de l'Ebre.

Figura 7.2. Pes del sòl de conreu i del sòl urbà i urbanitzable de cada àmbit sobre el tota català.

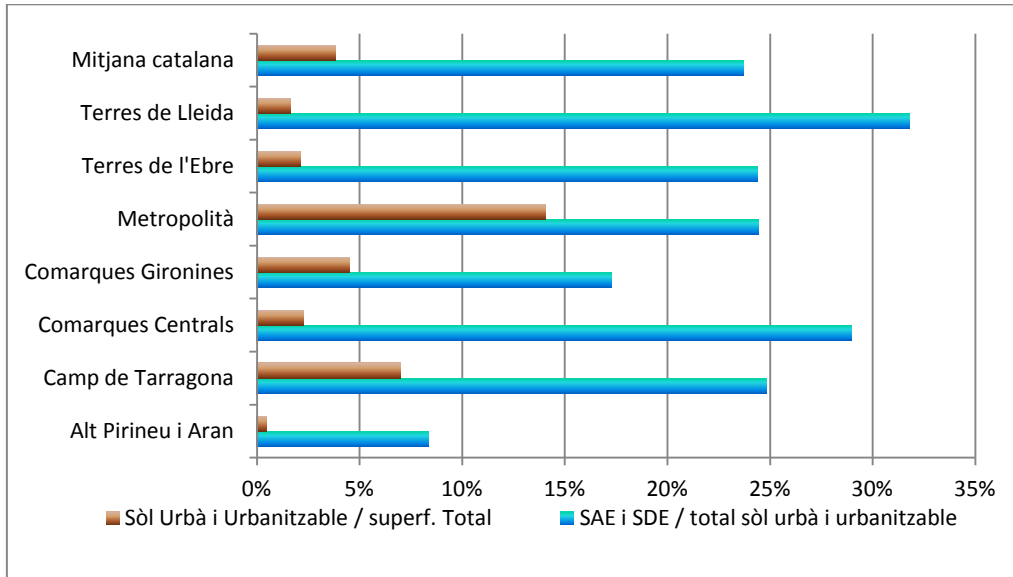
Font: Elaboració pròpia amb dades del Mapa Urbanístic de Catalunya i Idescat (conreus)

En aquest context, l'anàlisi del sòl reservat per a l'activitat econòmica posa en evidència interessants discrepàncies entre la quantitat de sòl i la dimensió econòmica (novament no-agrícola) de Terres de Lleida dins Catalunya. L'anàlisi de la motivació d'aquestes discrepàncies és un dels objectius clau d'aquesta recerca.

Les Terres de Lleida disposen de les 9.244 hectàrees de sòl urbà i urbanitzable¹³³, és a dir, una superfície inferior en el seu conjunt a la del municipi de Barcelona. Un 32% d'aquest sòl està qualificat d'urbanitzable per al desenvolupament d'activitat econòmica, i presenta el percentatge més elevat de tots els àmbits catalans, i vuit punts per sobre de la xifra de la Regió Metropolitana de Barcelona. Això pot indicar un millor aprofitament del sòl que en altres àmbits amb major disponibilitat (com la RMB mateixa). No obstant, resulta interessant observar com altres territoris, en concret Terres de l'Ebre i Comarques Centrals, que també tenen una proporció de sòl urbà i sòl urbanitzable d'activitat econòmica relativament modesta respecte la seva superfície total (i similar en percentatge a la de Terres de Lleida, al voltant del 2%), tenen en canvi una menor proporció d'aquest sòl dedicat a activitat econòmica o el seu possible desenvolupament (veure figura 7.3)

¹³³ Aquí ens referim a zones de sòl urbà segons qualificació de sòl. Aquesta dada és inferior a la de sòl urbà total segons la classificació jurídica, ja que inclou altres elements a més de les zones urbanes. El mateix succeeix amb els sòl urbanitzable. La dada total de sòl urbanitzable segons classificació és superior a la de sòl urbanitzable segons qualificació.

Figura 7.3. Pes del sòl urbà d'activitat econòmica i de desenvolupament econòmic sobre total sòl urbà i urbanitzable de l'àmbit comparat amb pes del sòl urbà i urbanitzable sobre superfície total de l'àmbit

Font: Elaboració pròpia amb dades del Mapa Urbanístic de Catalunya

L'anàlisi diferenciat del sòl urbà i el sòl urbanitzable permet descobrir altres dades que ens porten a intuir un possible sobredimensionament d'algunes de les categories del sòl dedicat a activitat econòmica dins d'aquest àmbit, en si mateix però especialment en relació al total català (veure taula 5.6). En efecte, Terres de Lleida compta amb 996 hectàrees de zones de sòl urbà d'activitat econòmica, una superfície similar a la de l'Eixample de Barcelona (748 ha.). Es tracta, doncs, d'una quantitat petita, que només representa el 6,3% d'aquest tipus de sòl a Catalunya, un pes baix comparat amb el d'altres àmbits i que està relacionat amb el perfil més agrari del seu sòl. El sòl urbanitzable qualificat de desenvolupament econòmic (SDE) de Terres de Lleida, és a dir, aquell sòl urbanitzable que es podria dedicar a aquestes activitats, és ja més gran, ocupant 1.946 hectàrees, el que suposa una dimensió tres vegades l'extensió del polígon més gran de Catalunya, la Zona Franca de Barcelona¹³⁴. En el conjunt català aquest sòl representa el 14% del total, un pes igual al que té el SDE de zones amb una major rellevància econòmica com les comarques centrals. De fet, Terres de Lleida és l'únic àmbit, junt amb Comarques Centrals, on l'extensió de SDE quasi dobla l'extensió de SAE.

En termes interns, el pes del SAE en el total de sòl urbà és d'un 21%, una proporció similar a la de la resta d'àmbits, però és en el pes del SDE sobre el total de sòl urbanitzable del seu

¹³⁴Aquesta important zona d'activitat econòmica ocupa 600 hectàrees, tal i com consta a seva pàgina web: http://www.elconsorci.net/ca/Zona_Franca/Pol%C3%ADgon%20Industrial%20de%20la%20ZF/48?datos=true

territori on Terres de Lleida destaca sobre la resta, ja que presenta la proporció més elevada de tots, un 44%. Així, el nostre àmbit disposa de més sòl urbanitzable qualificat per a ser dedicat a activitats econòmiques que no pas sòl reservat per al desenvolupament residencial, una anomalia respecte els altres àmbits i respecte la mitjana catalana (taula 7.1).

Taula 7.1. Hectàrees i pes de diferents categories de sòl dels àmbits territorials respecte Catalunya

Àmbit	Sòl				
	Sòl Urbà	Urbanitzable	SAE	SDE	SDR
	Hectàrees				
Alt Pirineu i Aran	1.938,5	899,5	88,6	148,4	634,6
Camp de Tarragona	10.621,9	10.311,0	2.550,9	2.646,8	5.267,5
Comarques Centrals	8.056,0	4.684,5	1.804,2	1.886,7	2.109,4
Comarques Gironines	14.350,9	10.755,9	2.123,9	2.217,5	4.587,9
Metropolità	33.583,6	12.058,0	7.591,6	3.558,6	6.208,7
Terres de l'Ebre	3.607,0	3.374,2	654,1	1.050,0	1.665,9
Terres de Lleida	4.782,5	4.461,4	996,24	1.945,9	1.555,0
Catalunya	76.940,4	46.544,6	15.809,51	13.454,0	22.029,0

Àmbit	SAE sobre Sòl urbà	SDE sobre S.Uble.	SDR sobre S.Uble	SAE sobre SAE CAT	SDE sobre SDE CAT
Alt Pirineu i Aran	5%	16%	71%	1%	1%
Camp de Tarragona	24%	26%	51%	16%	20%
Comarques Centrals	22%	40%	45%	11%	14%
Comarques Gironines	15%	21%	43%	13%	16%
Metropolità	23%	30%	51%	48%	26%
Terres de l'Ebre	18%	31%	49%	4%	8%
Terres de Lleida	21%	44%	35%	6%	14%
Catalunya	21%	29%	47%	100%	100%

Font: Elaboració pròpia amb dades del Mapa Urbanístic de Catalunya

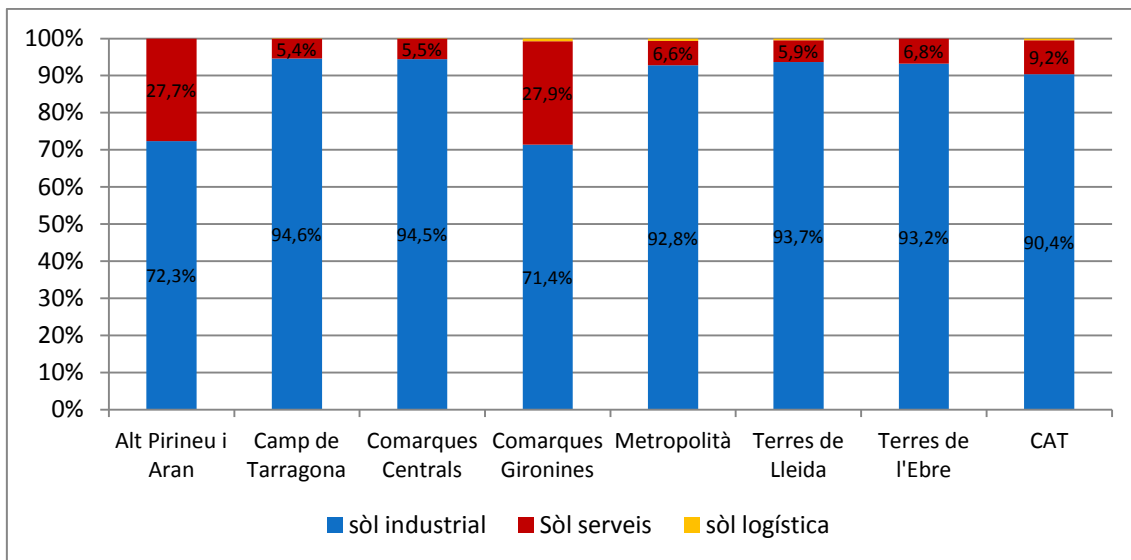
SAE: Sòl Urbà d'Activitat econòmica; SDE: Sòl Urbanitzable de Desenvolupament Econòmic; SDR: Sòl Urbanitzable Desenvolupament Residencial

Així doncs, en proporció al total català, Terres de Lleida concentra molt més sòl urbanitzable destinat a desenvolupament econòmic que no de sòl urbà d'activitat econòmica, Això mateix ocorre amb el sòl per a desenvolupament residencial, la qual cosa podria explicar-se per tractar-se d'un àmbit poc poblat (el tercer menys poblat de Catalunya després de Alt Pirineu i Aran i Terres de l'Ebre), i menys turístic que altres com l'Alt Pirineu i Aran (on predominen les segones residències) o les Comarques Gironines. En tot cas, la dada que aquí ens interessa és aquest "sobredimensionament" del urbanitzable sòl d'activitat econòmica, que pot ser un element de competitivitat per al territori si es tracta d'un sòl efectivament lliure i de tipologia compacta. Per copsar millor aquesta realitat s'analitzen en detall les diferents tipologies de sòl d'activitat econòmica i el seu pes a escala interna i catalana.

El sòl d'activitat econòmica es divideix en tres tipus d'activitat: industrial, terciari i logístic. A cadascun dels àmbits territorials la proporció entre aquests tipus és molt similar: predomina

clarament el sòl industrial, mentre el sòl terciari no arriba a representar un terç del total i el sòl logístic és inferior a l'1% del total en tots els casos. Aquesta primera anàlisi, però no ha d'obviar les subtils diferències entre els àmbits: dos d'ells presenten el percentatge més elevat de sòl terciari, Alt Pirineu i Aran i Comarques Gironines, dos territoris amb una coneguda especialització turística, i en els quals el sòl industrial és el més reduït en termes relatius. La resta d'àmbits tenen més del 90% del seu sòl d'activitat econòmica reservat per a ús industrial, destacant Camp de Tarragona i Comarques Centrals com aquells amb un pes superior, quasi del 95%.

Figura 7.4. Distribució de les tipologies de sòl d'activitat econòmica en els diferents àmbits territorials

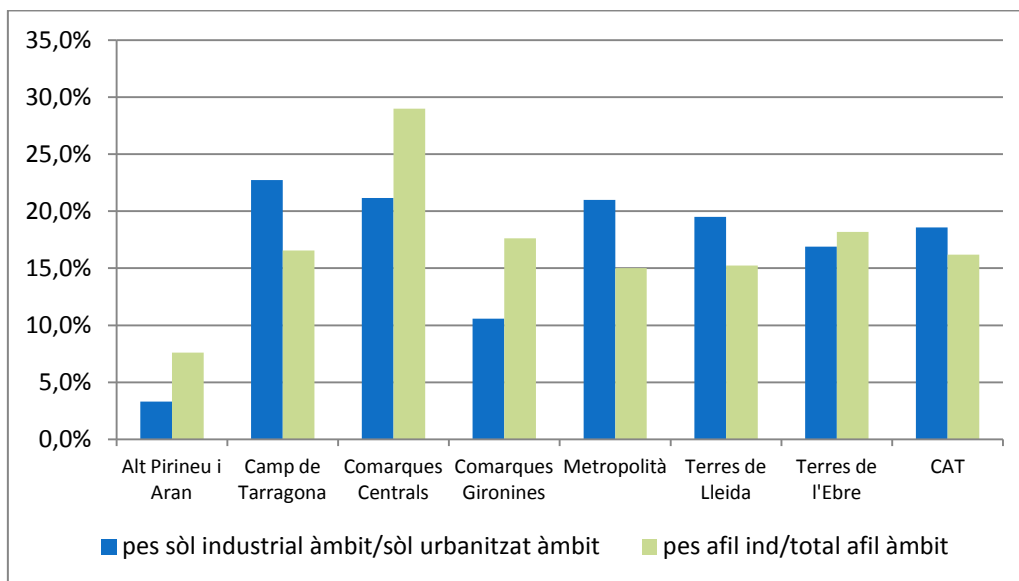

Font: Elaboració pròpia amb dades del Mapa Urbanístic de Catalunya

En aquesta comparació Terres de Lleida destaca per tenir un pes superior a la mitjana catalana de sòl industrial sobre el total de SAE, essent el tercer àmbit en proporció de sòl industrial, després del Camp de Tarragona i les Comarques Centrals, tot just esmentats. En principi, la importància d'aquest sòl s'hauria de correspondre amb una importància també de l'activitat industrial, en tot cas en termes similars als dels àmbits tarragoní i central.

Per confirmar la nostra anàlisi, podem fixar-nos també en el pes del sòl urbanitzat industrial sobre el total de sòl urbanitzat de cada àmbit amb el pes dels afiliats industrials sobre el total d'afiliats. No es considera aquí el sòl de serveis ni el logístic degut al seu escàs pes sobre el total (figura 7.5).

Figura 7.5 Comparació del pes del sòl industrial sobre el total de sòl urbanitzat amb el pes dels afiliats industrials sobre el total d'afiliats a cada àmbit territorial. 2011

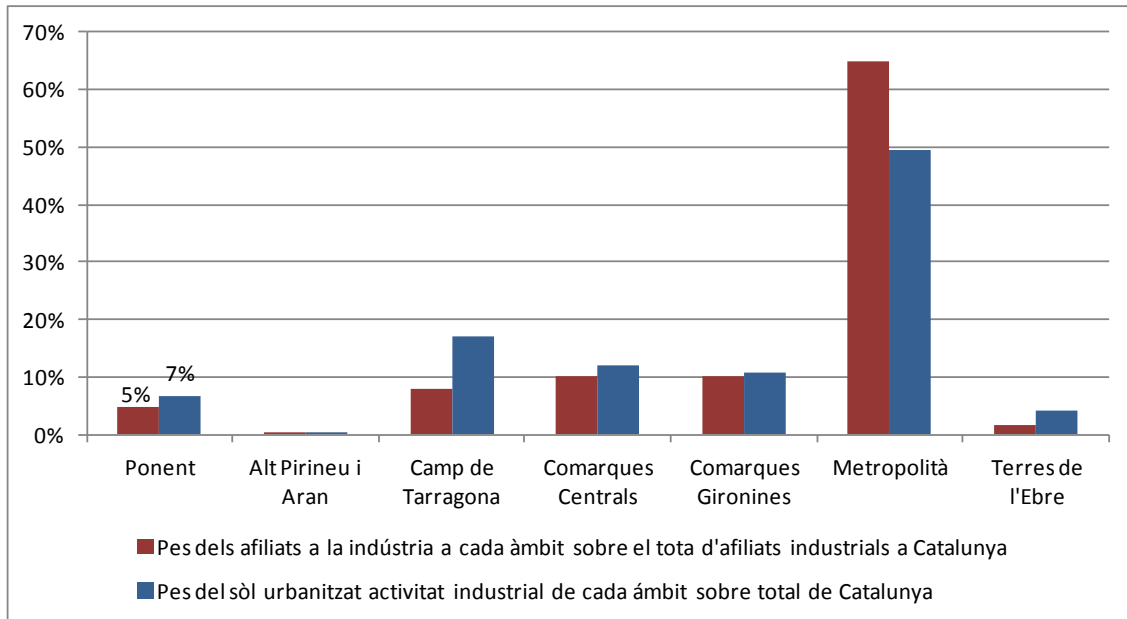

Font: Elaboració pròpia amb dades del Mapa Urbanístic de Catalunya i Observatori del Treball. Els afiliats corresponen a la suma del Règim General de la Seguretat Social i els Autònoms

En termes relatius Terres de Lleida resulta tenir en proporció més sòl urbà d'activitat econòmica que no pas treballadors afiliats en la indústria, una diferència que es dona, d'una banda a la regió metropolitana, altament terciaritzada (no és el cas de Terres de Lleida) i per l'altra a Camp de Tarragona, on el pes de la indústria és major que a l'àmbit lleidatà. A Comarques Centrals, el pes dels afiliats de la indústria sobre el total d'afiliats és major que la proporció de sòl industrial sobre el total de sòl urbanitzat, la qual cosa indica una major intensitat de treballadors per hectàrea de sòl industrial, quelcom que no es dona amb tanta intensitat a Terres de Lleida.

La comparació en termes de posició respecte Catalunya (figura 7.6) també dona un resultat similar, és a dir, un major pes del sòl que els afiliats industrials. La proporció de sòl industrial que concentra Terres de Lleida respecte el total català és superior al pes dels afiliats industrials lleidatans respecte el total català, un fenomen similar al dels dos àmbits que presentaven les proporcions més elevades d'aquest sòl, Camp de Tarragona o Comarques Centrals. Per últim, es pot destacar com tot i que el seu sòl industrial no és gaire rellevant respecte el conjunt de Catalunya, la perspectiva canvia si es consideren la resta d'àmbits en conjunt sense la RMB i Camp de Tarragona (que junts concentren el 64% del sòl industrial urbà de Catalunya); Terres de Lleida concentra així el 19% del sòl industrial urbanitzat de Catalunya, encara per sota de Comarques Centrals i Gironines, però amb un pes molt major ara i proper al d'aquestes.

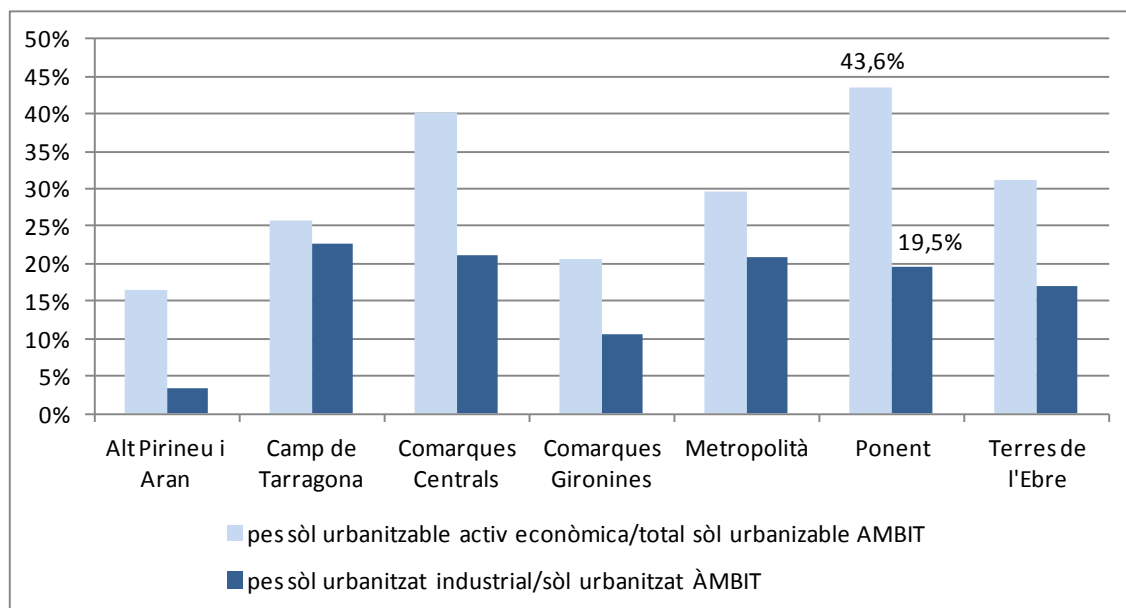
Figura 7.6. Pes dels afiliats a la indústria i del sòl industrial de cada àmbit de planejament sobre el total de Catalunya. 2011

Font: Elaboració pròpia amb dades del Mapa Urbanístic de Catalunya i Observatori del Treball

Les comarques de Lleida, tot i la seva gran superfície, no es perfilen des d'aquest punt de vista, com una localització amb una gran disponibilitat de sòl industrial a escala catalana. A escala local, però, el sòl industrial té una dimensió similar a la que té en altres àmbits amb més pes industrial en termes de VAB i ocupats. Així, el sòl industrial representa el 19,5% del total de sòl urbanitzat de l'àmbit (sense comptar els sistemes), un pes similar al de les Comarques Centrals, l'àmbit Metropolità o Camp de Tarragona, els àmbits amb més sòl industrial de Catalunya, i superior al de Terres de l'Ebre, per no esmentar àmbits menys industrials com l'Alt Pirineu i Aran i Comarques Gironines (veure figura 7.7). Aquesta importància relativa de Lleida en termes de sòl industrial es fa encara més evident en considerar el sòl urbanitzable per a desenvolupament econòmic que es trobaria disponible l'any 2011; les 1.946 hectàrees que representen quasi el 45% del total de sòl urbanitzable, el pes més alt de tots els àmbits de Catalunya. Resulta doncs que un àrea amb un sector industrial no gaire desenvolupat disposa, en canvi, d'unes reserves de sòl d'activitat força elevades.

Figura 7.7. Sòl urbanitzable d'activitat econòmica sobre total de sòl urbanitzable de cada àmbit de planejament i Sòl industrial urbà de cada àmbit sobre el total de sòl urbà de l'àmbit. 2011

Font: Elaboració pròpia en base a dades del Mapa Urbanístic de Catalunya

Les dades fins ara analitzades han permès establir la singularitat de Terres de Lleida en el marc català i en comparació a altres àmbits: tot i no ser un àmbit amb una activitat industrial forta (especialment si el comparem amb d'altres com Comarques Centrals), té una proporció de sòl industrial sobre el total de sòl urbà similar a la d'àmbits més industrialitzats. A més, és l'únic que compta amb quasi la meitat del seu sòl urbanitzable qualificat com desenvolupament econòmic, tot i que el pes de la indústria en termes d'afiliats ha disminuït en els últims anys. Des d'aquest punt de vista es pot afirmar doncs, que Terres de Lleida té un sòl industrial urbà i un sòl urbanitzable de desenvolupament econòmic "sobredimensionat" tant a escala interna com catalana respecte al pes econòmic del sector al territori i a Catalunya.

Es pot argumentar que aquest fenomen és resultat d'una expressa voluntat de dotar el territori lleidatà d'espais que permetin l'expansió econòmica. Això hauria d'anar acompanyat amb dotar aquest sòl d'unes característiques que el convertissin en un factor d'atracció d'activitat econòmica cap a aquest territori. Caldria també comptar amb un cert dinamisme econòmic que justificués aquesta necessitat. El repàs a algunes de les conclusions del capítol anterior ens permet contrastar-ho. Recordem quines han estat les principals d'aquestes conclusions:

- 1) El pes demogràfic i econòmic de Terres de Lleida a Catalunya són molt similars, i reduïts respecte altres àmbits;

- 2) L'evolució de Terres de Lleida en el context català les mostra com un àmbit amb tendència a l'estancament, ja que el seu pes en termes demogràfics i econòmics a Catalunya ha crescut poc en els últims 15 anys (i més endarrere)
- 3) En termes interns, l'àmbit va tenir un creixement demogràfic i econòmic (VAB i afiliats) considerable entre 2003 i 2011, especialment entre 2003 i 2007, i en el cas dels afiliats, superior al de la resta d'àmbits i la mitjana catalana, una tendència que però sembla haver-se estabilitzat segons mostra l'anàlisi de dades més recents (2015).
- 4) El creixement demogràfic es va deure sobretot l'arribada de població estrangera, i mostra a partir de les dades de 2015 una lleugera davallada;
- 5) El creixement econòmic va ser causat fins a 2011 a l'augment dels afiliats en el sector primari i els serveis, mentre que la indústria i la construcció perdien afiliats.
- 6) El creixement del VAB s'explica per les activitats agrícoles i la indústria relacionada.

Les dades anteriors semblen reforçar la idea d'un àmbit que ha conegut un cert creixement intern i en el que, per tant, la reserva de sòl de desenvolupament econòmic hauria estat una mesura més per potenciar aquest dinamisme, en tot cas anterior a la crisi econòmica. Els capítols posteriors tractaran amb detall aquesta qüestió, fent referència als diferents plans i programes desenvolupats recentment a Lleida i que apunten clarament en aquesta direcció. Valgui ara com exemple el desenvolupament, el 2007, del polígon industrial de Torreblanca-Quatre Pilans a la ciutat de Lleida, amb 300 hectàrees de les quals un 60% (180) s'haurien de destinar a activitats econòmiques i industrials, amb l'objectiu de "garantir el desenvolupament econòmic de la ciutat de Lleida al llarg termini", tal i com indicava la pàgina web de l'alcalde de Lleida¹³⁵. Aquest projecte és manté en la revisió del POUM de la ciutat de l'any 2015, com s'ha explicat en el capítol 3. També s'assenyalen a la mateixa notícia l'adquisició per part de la Generalitat de Catalunya de 250 hectàrees de sòl destinat a ús industrial a zones com Almacelles i Alguaire. En tot cas, el que en aquest capítol ens interessa destacar és aquesta major presència de sòl de desenvolupament econòmic a Terres de Lleida respecte els altres àmbits, per en els posteriors capítols buscar-hi les explicacions, clarament relacionades amb una voluntat política i una estratègia territorial determinada. Així mateix volem establir fins a quin punt aquest sòl (tant l'urbanitzat com l'urbanitzable) resulta atractiu per a les empreses i quin ús se li ha donat.

A aquests efectes s'ha analitzat la distribució de sòl urbanitzat de tipus industrial i el urbanitzable d'activitat econòmica pel conjunt de municipis de Catalunya, com a pas previ a

¹³⁵<http://alcalde.paeria.mobi/en/noticies/detall.aspx?IdNoticia=5042>

l'anàlisi específic dels eixos d'activitat, el que ens ha permès visualitzar la concentració relativa en els diferents municipis dels àmbits territorials.

En primer lloc, es pot destacar que la gran majoria de municipis catalans, un 75%, tenen alguna superfície del seu terme municipal destinada a sòl d'activitat econòmica. Només 234 no disposen de SAE, la meitat dels quals es troben concentrats a les comarques gironines i les centrals. Tot i això, en termes absoluts és l'Alt Pirineu i Aran l'àmbit que té més municipis sense aquest tipus de sòl, sens dubte degut al seu perfil poc industrial i més orientat al turisme. En canvi, a altres àmbits amb poca població i poc pes econòmic com Terres de Lleida i Terres de l'Ebre pocs municipis queden sense hectàrees de sòl d'activitat i la gran majoria té almenys alguna superfície dedicada a aquesta tipologia de sòl (taula 7.2).

Taula 7.2. Presència de sòl d'activitat econòmica per municipis dels àmbits territorials i Catalunya

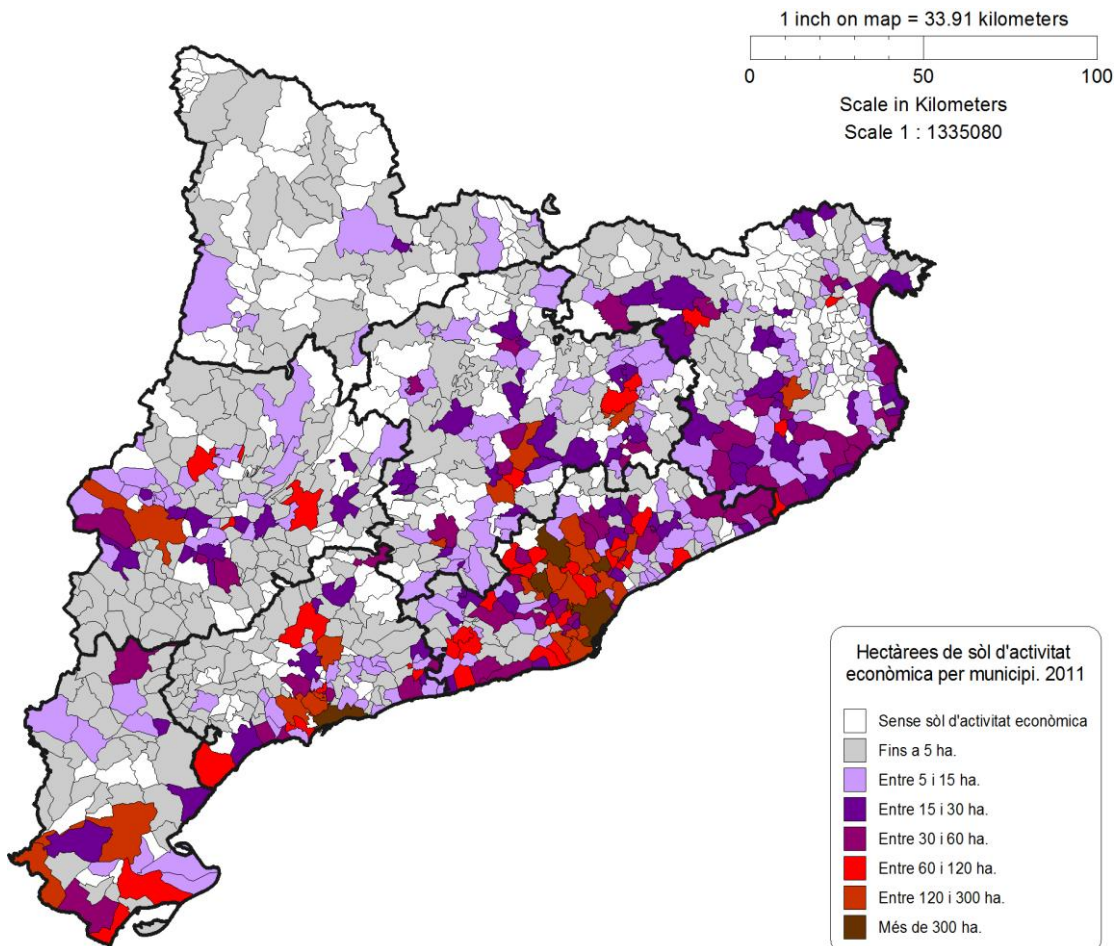
Àmbit	Municipis		pes dels			
	Municipis amb Sòl d'Activitat Econòmica	sense Sòl d'Activitat Econòmica	Total municipis	municipis sense SAE sobre total català	% sense SAE (sobre àmbit)	% amb SAE (sobre àmbit)
Alt Pirineu i Aran	35	42	77	18%	55%	45%
Comarques Gironines	142	66	208	28%	32%	68%
Comarques Centrals	117	48	165	21%	29%	71%
Camp de Tarragona	104	27	131	12%	21%	79%
T. de Lleida	121	28	149	12%	19%	81%
T. de l'Ebre	44	8	52	3%	15%	85%
Metropolità	150	14	164	6%	9%	91%
CATALUNYA	713	233	946	100%	25%	75%

Font: Elaboració pròpia amb dades del Mapa Urbanístic de Catalunya

La representació cartogràfica de la superfície de sòl urbà d'activitat econòmica per municipi permet copsar millor la seva distribució arreu del territori català. S'observa que hi ha una gran majoria de municipis que tenen poc sòl d'activitat, fins a 5 hectàrees, si bé a tots els àmbits es troben municipis que tenen entre 30 i 60 hectàrees de SAE com ara Borges Blanques o Alcarràs a Terres de Lleida o Flix i Roquetes a Terres de l'Ebre. Els municipis amb una major concentració de sòl d'activitat econòmica es troben a l'àmbit Metropolità, a les comarques Centrals i el Camp de Tarragona: de fet aquest últim àmbit i el Metropolità són els únics que compten amb municipis que tenen més 300 hectàrees d'aquest sòl, (Barcelona, Terrassa, Castellbisbal i Santa Perpètua de la Mogoda a la regió metropolitana i Tarragona ciutat al Camp de Tarragona). A la resta d'àmbits es troben pocs municipis amb més de 60 hectàrees de SAE, i en molts casos aquests coincideixen amb àrees de llarga tradició

industrial, com els municipis gironins al llarg del riu Ter, alguns d'ells amb importants colònies industrials, o amb zones on s'ha concentrat l'activitat industrial en les últimes dècades, com els municipis de l'Hospitalet de l'Infant o Flix a Terres de l'Ebre. En tot cas, la concentració de sòl d'activitat econòmica coincideix amb la presència d'eixos de comunicació a l'entorn dels quals s'ha concentrat aquesta activitat. Això és molt evident en el cas de Terres de Lleida, on el sòl industrial dibuixa el contorn de l'eix A-2, però també s'intueixen els entorns de la C-17 i la C-16, a més de l'autopista costanera AP-7. A mesura que ens allunyem de l'entorn metropolità també observem una major concentració del sòl d'activitat en pocs municipis, mentre que a tot el litoral i prelitoral català la distribució d'aquest sòl és molt més dispersa (figura 7.8).

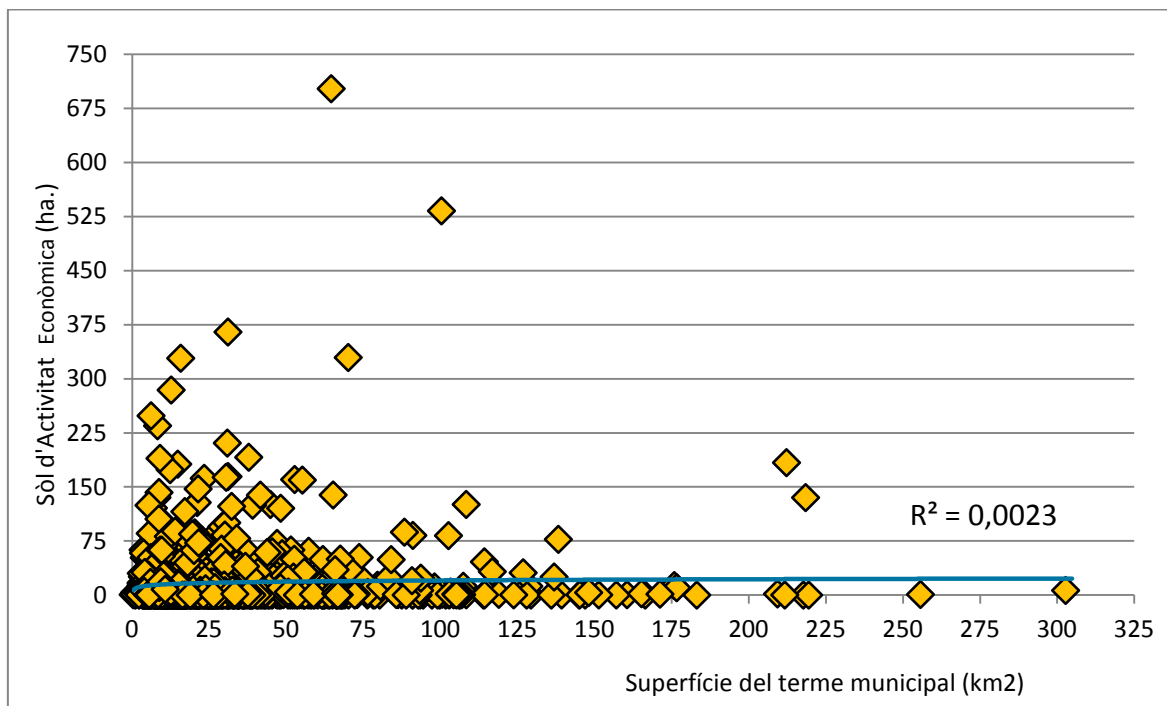
Figura 7.8. Hectàrees de sòl industrial per municipi i distribució del SAE dels municipis de cada àmbit sobre el total català

Font: Elaboració pròpia amb dades del Mapa Urbanístic de Catalunya

Més enllà de les característiques econòmiques dels municipis una de les possibles explicacions a la major dotació de SAE seria també la superfície dels municipis en termes absoluts. Per analitzar aquesta qüestió s'ha correlacionat les hectàrees de SAE de cada municipi amb la seva superfície, per entendre millor si a major superfície total, tal i com mostra la figura 7.9.

Figura 7.9. Dispersió de les hectàrees de sòl d'activitat econòmica i la superfície del municipi

Font: Elaboració pròpia amb dades del Mapa Urbanístic de Catalunya

Com es pot veure a la figura 7.9, la relació entre superfície del municipi i sòl urbà per activitat econòmica és molt escassament significativa, com denota el resultat de la R2. Així, la majoria de municipis concentren entre les 0 i les 10 hectàrees d'aquest sòl (amb especial intensitat en les categories de fins a 5 ha.) i trobem uns quants casos extrems que, tot i comptar amb una superfície gran, concentren poc SAE (com Tremp) o d'altres que tenen una superfície relativament petita però en canvi tenen molt sòl d'activitat (Barcelona, Tarragona o Santa Perpètua de la Mogoda). El més interessant però, són aquells casos que amb una superfície relativament petita, concentren una quantitat de sòl d'activitat econòmica més gran que la majoria, que correspondrien a tots els punts entre les 50 i 200 hectàrees però que tenen una superfície no superior als 100 km².

Quina és, en canvi, la distribució del sòl urbanitzable per desenvolupament econòmic (SDE) als municipis catalans? En aquest cas, hi ha molts més municipis sense aquesta tipologia de sòl urbanitzable (49%) que els que no tenien sòl ja urbanitzat d'activitat econòmica (SAE) (un

25%). Aquests municipis es troben repartits als diferents àmbits de manera molt similar a la distribució d'aquells sense SAE, si bé alguns àmbits concentren més municipis sense SDE que sense SAE, concretament Terres de Lleida, Comarques Centrals, Terres de l'Ebre i l'àmbit Metropolità.

La concentració d'aquest sòl als municipis de cada àmbit mostra que la majoria segueix la mitjana catalana, amb un repartiment similar entre la proporció de municipis amb SDE i sense, si bé novament alguns àmbits presenten una distribució lleugerament diferent a la mitjana catalana i tenen o bé més municipis sense SDE que amb aquesta figura de planejament (com l'Alt Pirineu i Aran, amb un 68% dels municipis de l'àmbit sense sòl urbanitzable de desenvolupament econòmic) o més municipis amb aquesta tipologia de sòl que sense (com l'àmbit Metropolità, on un 69% dels municipis tenen disponibles hectàrees de sòl urbanitzable d'activitat econòmica). Terres de Lleida, que tenia molt pocs municipis sense sòl urbanitzat d'activitat econòmica (recordem que eren el 19% del total), té en canvi una proporció similar entre aquells amb i sense sòl urbanitzable de desenvolupament econòmic (taula 7.3).

Taula 7.3 Presència de sòl de desenvolupament econòmic (SDE) per municipis dels àmbits territorials i Catalunya

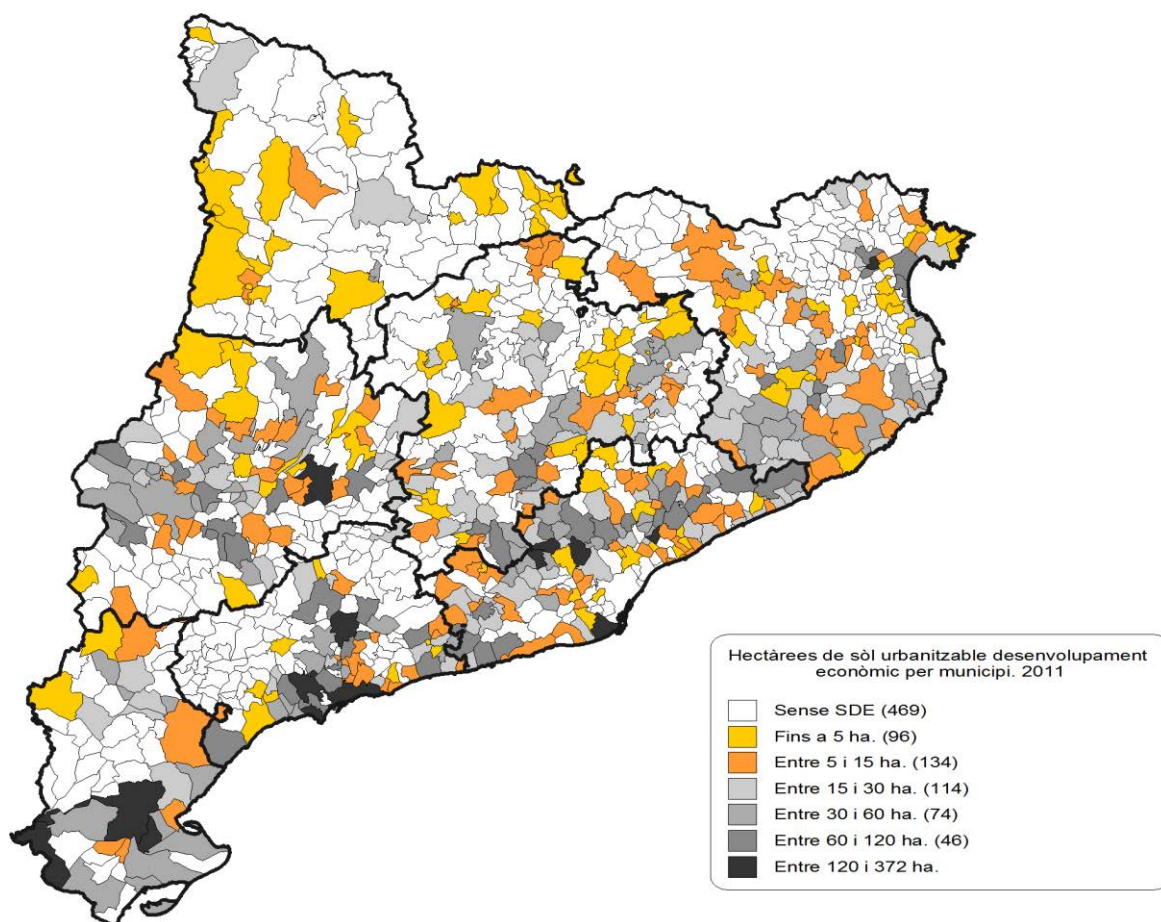
Àmbit	Municipis amb SDE	Municipis sense SDE	Total Municipis	Municipis		
				sense SDE sobre total català	% sense SDE (sobre àmbit)	% amb SDE (sobre àmbit)
Alt Pirineu i Aran	25	52	77	11%	68%	32%
Comarques Gironines	103	105	208	22%	50%	50%
Comarques Centrals	88	77	165	16%	47%	53%
Camp de Tarragona	54	77	131	16%	59%	41%
Terres de Lleida	71	78	149	17%	52%	48%
Terres de l'Ebre	24	28	52	6%	54%	46%
Metropolità	113	51	164	11%	31%	69%
CATALUNYA	478	468	946	100%	49%	51%

Font: Elaboració pròpia amb dades del Mapa Urbanístic de Catalunya

La distribució de sòl de desenvolupament econòmic als municipis catalans segons la seva superfície permet observar la seva diferent concentració en el territori, tal i com es pot veure a la figura 7.10. En conjunt existeix una proporció molt similar entre aquells municipis que tenen sòl de desenvolupament econòmic i aquells que no en tenen. En canvi, hi ha diferències importants pel que fa a la seva superfície. La majoria de municipis amb SDE tenen més de 15 hectàrees reservades per aquestes activitats, sent l'entorn dels dos Vallesos i les comarques

centrals, la part sud de les comarques Gironines (i l'eix del Ter) i la costa (excepte Barcelona ciutat) els territoris on hi ha més sòl d'aquest tipus. Tot i així, també a Terres de Lleida i Terres de l'Ebre destaquen alguns municipis que concentren, cada un, més de 30 hectàrees de sòl de desenvolupament econòmic. En casos particulars arriben fins a superar les 120 ha., com és el cas de Tortosa i la Sènia a Terres de l'Ebre i Tàrrrega a les comarques de Ponent.

Figura 7.10. Hectàrees de sòl urbanitzable per desenvolupament d'activitat econòmica per municipi*

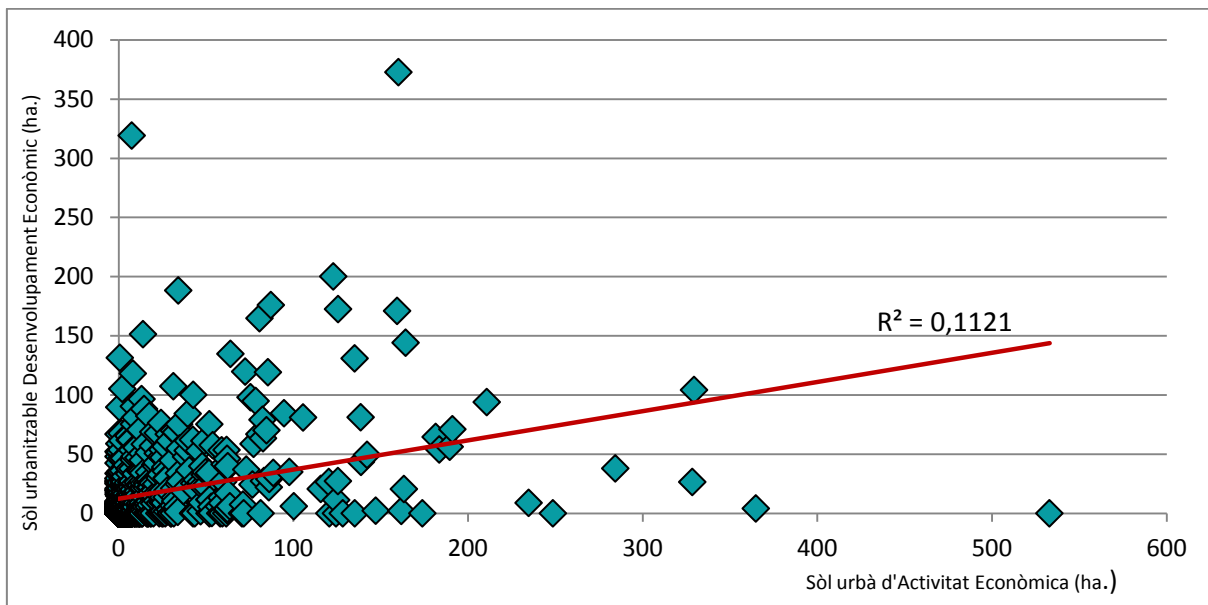
*Entre parèntesi el nombre de municipis de cada categoria
 Font: Elaboració pròpia amb dades del Mapa Urbanístic de Catalunya

Com en el cas del SAE, la distribució del sòl de desenvolupament econòmic segueix els eixos principals d'activitat econòmica del país, des de la xarxa costanera fins a les carreteres C-12, Nacional 240 i els eixos que s'estudien en aquesta recerca, l'A-2, la C-16 i la C-17. En tot cas, en general el sòl urbanitzable catalogat com de desenvolupament econòmic està més concentrat, i s'observa clarament com molts més municipis no compten amb aquesta figura de planejament que no amb la del sòl ja urbanitzat d'activitat. Els municipis de l'àmbit de

Terres de Lleida al voltant de l'eix A2, tenen reserves considerables d'aquest sòl, tant en comparació amb municipis de la RMB i comarques centrals com dins del mateix àmbit.

Resulta pertinent demanar-se quina és la relació entre hectàrees de sòl d'activitat econòmica i les de sòl de desenvolupament econòmic a cada municipi. Així, la relació entre ambdues aboca una R2 significativa (veure figura 7.11). La relació entre SAE i SDE en un municipi és doncs més significativa que la que resultava de comparar la superfície del municipi i les hectàrees de SAE. Així, el gràfic de dispersió (figura 7.11) mostra que a la majoria de municipis la proporció d'hectàrees d'un i altres tipus és similar, és a dir a una certa quantitat de SAE hi correspon una quantitat similar de SDE. S'ha analitzat la correlació entre els municipis que tenen SAE i SDE o una de les dues tipologies de sòl, deixant fora els que no tenien cap dels dos. La majoria de punts (municipis) es troben en la franja de fins a les 50 ha. d'un i altre sòl, si bé hi ha alguns "outliers" com en el cas anterior, per exemple una sèrie de municipis que tot i tenir una concentració elevada de SAE no compten amb SDE (la majoria de l'entorn metropolità) o d'altres que tenen encara unes reserves considerables de sòl per desenvolupar-hi activitat econòmica però compten amb poc sòl ja urbanitzat per a aquestes, especialment al Tarragonès i l'àmbit metropolità.

Figura 7.11. Dispersió de les hectàrees de SAE i SDE als municipis

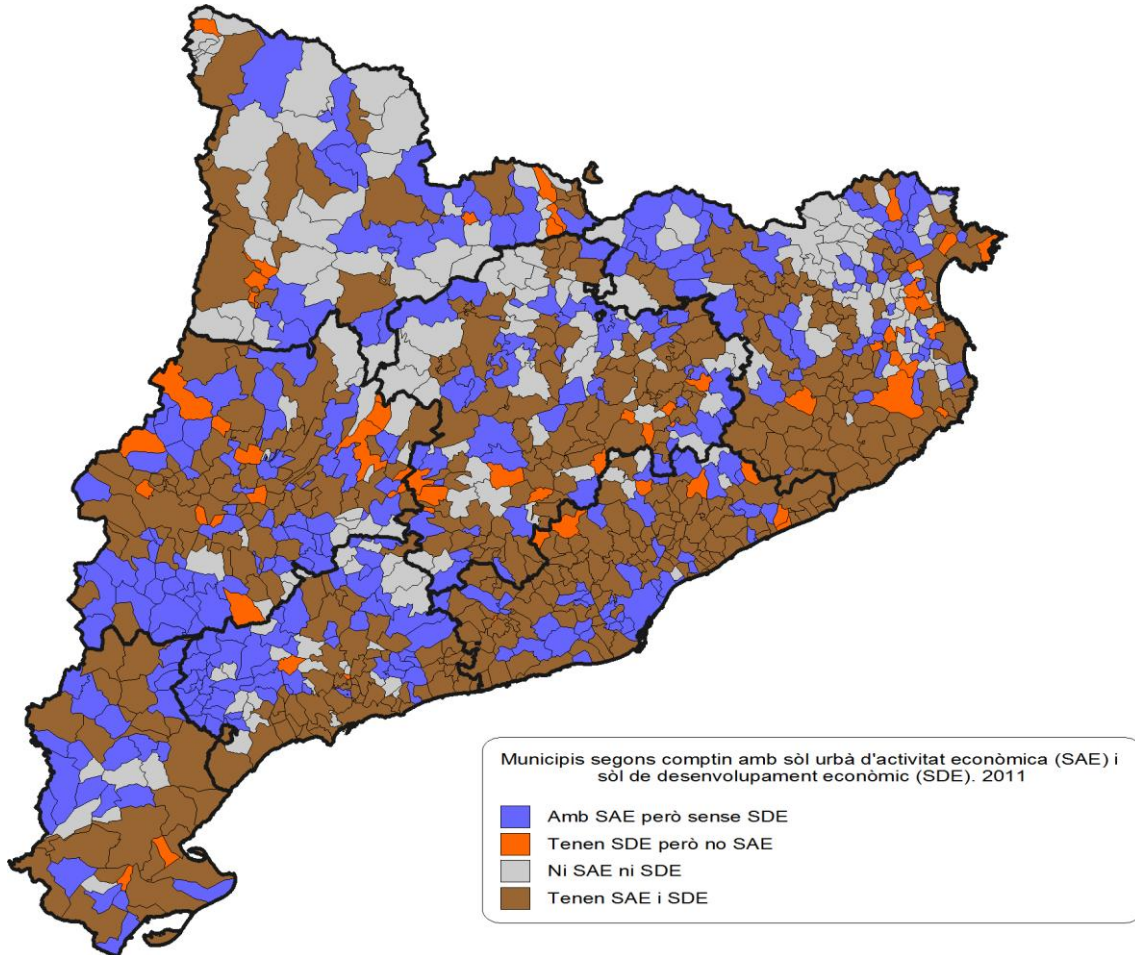

Font: Elaboració pròpia amb dades del Mapa Urbanístic de Catalunya

La representació conjunta de les dues variables de sòl considerades, permet copsar la relació entre sòl urbanitzat d'activitat econòmica i sòl urbanitzable de desenvolupament econòmic als municipis catalans (figura 7.12). S'han classificat segons comptin amb les dues figures de planejament, només amb una d'elles o no comptin ni amb un ni amb l'altre. S'acompanya el

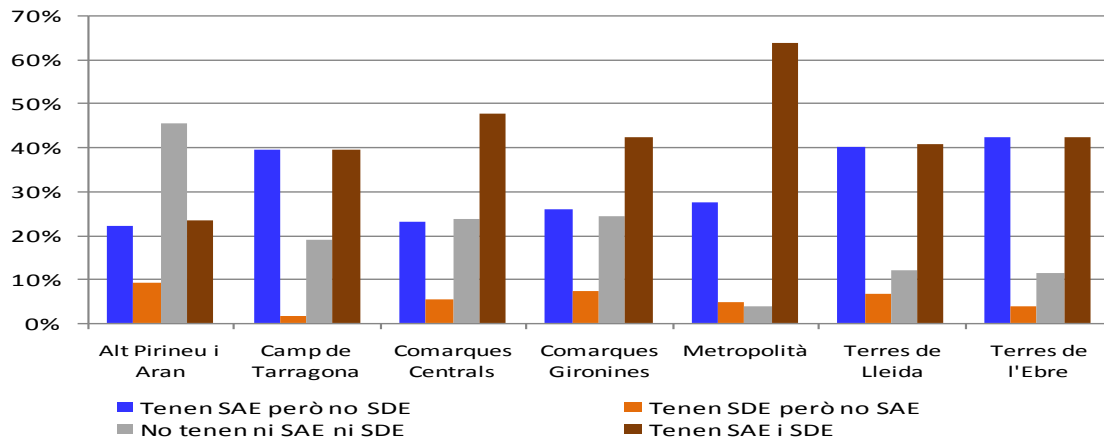
mapa amb un gràfic que compara la distribució d'aquestes categories per municipis de cada àmbit territorial. En tot cas, com pot veure's, la relació és escassament significativa.

Figura 7.12. Municipis segons comptin amb SAE i SDE i distribució d'aquests municipis dins de cada àmbit territorial

Font: Elaboració pròpia amb dades del Mapa Urbanístic de Catalunya

Figura 7.13. Distribució dels municipis dins de cada àmbit segons comptin amb sòl urbà d'activitat econòmica i sòl urbanitzable de desenvolupament econòmic

Font: Elaboració pròpia amb dades del Mapa Urbanístic de Catalunya

Les figures 7.12 i 7.13 mostren com a tots els àmbits una bona part dels municipis compten amb les dues figures de planejament (color marró al mapa i gràfic), destacant l'àmbit metropolità, on més del 60% dels municipis tenen tant SAE con reserves de SDE, i només l'Alt Pirineu i Aran té una proporció de municipis amb aquesta combinació inferior al 30%. La proporció de municipis sense cap de les dues qualificacions (color gris) té ja major variació entre àmbits, destacant novament els àmbits més i menys poblats (metropolità i Alt Pirineu i Aran) per concentrar respectivament el menor (àmbit metropolità) i el major (Alt Pirineu i Aran) nombre de municipis sense cap de les dues figures. L'Alt Pirineu i Aran és també l'àmbit amb un major pes del municipis que no tenen cap hectàrea de SAE però en canvi sí que tenen reserves de sòl no urbanitzat per a desenvolupament econòmic, un fenomen que també es produeix a Terres de Lleida i Terres de l'Ebre. D'altra banda, però, Terres de Lleida és també un dels àmbits amb més municipis sense SDE però sí amb SAE, al voltant d'un 40%, situació que també es dona a Terres de l'Ebre i a Camp de Tarragona. Terres de Lleida també destaca (com ho fa Terres de l'Ebre) per ser l'àmbit (deixant de banda el metropolità) on hi ha menys municipis sense cap de les dues qualificacions de sòl. Ens trobem doncs davant d'un àmbit amb una concentració considerable de sòl tant urbà com urbanitzable d'activitat econòmica a gran part dels seus municipis; de fet n'hi ha pocs que no comptin amb alguna d'aquestes qualificacions, un fenomen que només es produeix també d'una banda a el territori més gran i dinàmic en termes econòmics (Metropolità) i en un altre àmbit relativament perifèric com Terres de l'Ebre.

Les dades presentades fan evident la necessitat d'aprofundir en la situació d'aquest sòl a l'àmbit lleidatà, analitzant en detall la seva localització i potencialitats al voltant de l'eix A-2. A això dediquem l'apartat següent.

7.2 LA DIMENSIÓ DEL SÒL D'ACTIVITAT ECONÒMICA DE L'EIX A-2 EN RELACIÓ A CATALUNYA I ALS EIXOS DE LA C-16 I C-17

En el capítol cinc s'ha analitzat la situació i potencial econòmic de l'eix A-2 dins de Terres de Lleida i en comparació a altres eixos consolidats a escala catalana com són la C-16 i la C-17. Centrar l'anàlisi en els eixos és la millor manera d'aproximar-nos a la comprensió de les potencialitats i competitivitat de diferents territoris, i en concret en aquest cas en Terres de Lleida, ja que tenen un paper clau com articuladors de l'activitat econòmica, tal i com s'ha explicat a capítols anteriors. En el cas de Terres de Lleida, s'ha fet evident que l'eix A-2 concentra gran part de la població i l'activitat econòmica d'aquest àmbit, concretament el 69% dels habitants i el 75% dels treballadors, en una proporció molt major que els altres dos eixos, que presenten un pes d'aquestes variables respecte els seus àmbits de referència al voltant del 25%. Ja apuntàvem al capítol anterior que això està estretament relacionat amb el fet que l'eix A-2 és molt més central dins el context lleidatà que no els eixos de la C-16 i la C-17 en el context de les comarques centrals. L'A-2 és gairebé l'únic eix viari primari que travessa l'àmbit lleidatà d'est a oest i inclou la ciutat de Lleida que actua com a centre econòmic. En canvi, que els altres dos es troben inserits en una àrea que compta amb diversos subcentres i una estructura tant viària com poblacional i econòmica més policèntrica.

A escala catalana, l'anàlisi en el capítol anterior ha demostrat que els eixos de la C-16 i C-17 es troben consolidats en tant que el seu pes dins Catalunya és major que el de l'A-2, però mostren comportaments diferents en la seva evolució. L'eix de la C-17 té una tendència a consolidar-se a escala catalana, mentre que el de la C-16 perd lleugerament pes. L'eix A2, tot i el seu pes menor en l'economia catalana, mostrava una lleugera emergència entre 2003 i 2011, si bé menor que el de la C-17 i sense que això hagi implicat un canvi radical en la seva posició dins Catalunya, que es manté estable en anys més recents, tal i com hem vist en el capítol 5. A escala interna, si bé l'eix A-2 té aquesta forta centralitat, les dades mostraven una lleugera tendència a la disminució del seu pes dins de l'àmbit entre 2003 i 2011, tant demogràfic com econòmic, perdent centralitat (relativa) en els sectors primari, terciari i de

serveis. Un fenomen similar es donava a l'eix de la C-16, mentre que la C-17 mostrava un major dinamisme dins el seu àmbit de referència.

En aquesta secció s'analitza doncs la concentració de sòl d'activitat econòmica a l'eix A-2, comparant-la amb els altres dos eixos i inserint-lo en el context del seu àmbits respectius i Catalunya. Això ens permetrà analitzar la seva dimensió en aquestes tres escales (eixos, àmbits, Catalunya), per comprovar la primera part de la nostra hipòtesi. Recordem les mesures per analitzar la dimensió del sòl d'activitat econòmica i industrial, i el sòl de desenvolupament econòmic de l'eix A-2, exposades a la taula 7.4.

Taula 7.4. Mesures d'anàlisi del sòl d'activitat econòmica i industrial, i el sòl de desenvolupament econòmic de l'eix A-2

SÒL URBANITZABLE DE DESENVOLUPAMENT ECONÒMIC	
Característica del sòl	Mesura
Dimensió	1. Disponibilitat de sòl urbanitzable per desenvolupament econòmic
	2. La concentració de sòl de desenvolupament econòmic de l'eix respecte a l'àmbit és superior a l'A2 que no als altres dos eixos
Nivell d'ocupació	3. El sòl de desenvolupament econòmic es troba efectivament buit en més d'un 50%
Accessibilitat	4. Tipologia compacta del sòl
SÒL URBÀ D'ACTIVITAT ECONÒMICA - SÒL INDUSTRIAL	
Característica del sòl	Mesura
Dimensió	5. Disponibilitat de sòl per activitat econòmica
	6. La dimensió del sòl d'activitat econòmica de l'eix dins del seu àmbit és similar a la seva dimensió econòmica
	7. La concentració de sòl industrial de l'eix respecte a l'àmbit és similar a la concentració d'activitat industrial en l'eix respecte l'àmbit
	8. El sòl d'activitat econòmica es troba localitzat en aquells municipis amb un major pes econòmic dins de l'eix

Consolidació (Nivell d'ocupació)	9.El sòl d'activitat econòmica es troba ocupat en més d'un 50%, compta amb urbanització i serveis bàsics i concentra empreses industrials en actiu
Accessibilitat	10. Tipologia compacta del sòl (% sobre total)
Preu	11. El preu del sòl d'activitat econòmica de l'eix A2 és baix comparat amb altres àrees

Font: Elaboració pròpia

Si les Terres de Lleida presenten una dimensió superior de SAE i SDE a la dels altres eixos, tant a escala interna com catalana, es pot considerar que això constitueix un factor de competitivitat que pot ajudar a consolidar aquest eix emergent. La dimensió física s'ha de comparar però amb la dimensió econòmica de l'eix, ja que la presència excessiva de sòl tant l'urbà, però especialment l'urbanitzable, en relació al seu pes econòmic pot estar indicant una possible falta de competitivitat d'aquest sòl, que no estaria en proporció amb el pes real i l'atractivitat de l'activitat econòmica. Analitzarem aquestes qüestions per comprovar les condicions del sòl a l'eix que s'han exposat a l'apartat metodològic, i que recordem en la figura 7.14.

Figura 7.14. Condicions per al contrast de la Hipòtesi 2

7.2.1 LA DIMENSIÓ DEL SÒL URBÀ I URBANITZABLE D'ACTIVITAT ECONÒMICA DE L'EIX A-2 EN RELACIÓ ALS EIXOS CONSOLIDATS DE LA C-16 I LA C-17

L'eix A-2 (recordem que hem anomenat així al conjunt de municipis que es troben dins una àrea de 5 kilòmetres al voltant de l'eix) suma una superfície total de quasi 153.000 hectàrees, similar en extensió a la que plegats representen els eixos de la C-16 i la C-17. D'aquesta superfície total, quasi 5.700 hectàrees estan qualificades com sòl urbà i urbanitzable, amb una proporció molt similar d'ambdues categories, al voltant de les 2.800 hectàrees cadascuna. L'eix de la C-17 és el més extens en termes de sòl urbà i urbanitzable, unes 11.000 hectàrees en total, amb major pes del sòl ja urbanitzat, quelcom que també es dona a l'eix de la C-16, on les més de 7.000 hectàrees de sòl urbà i urbanitzable es concentren sobretot en la primera tipologia.

De les 2.766 hectàrees de sòl urbà de l'eix de l'A-2, 670 corresponen a sòl d'activitat econòmica, una superfície també clarament inferior a les dels altres dos eixos, que tot i la seva menor extensió absoluta total, concentren més del doble de sòl en aquesta categoria, destacant l'eix de la C-17 amb una extensió de SAE que és similar a l'extensió total de sòl urbà de que disposa l'eix A-2. El sòl residencial és també superior en els dos eixos consolidats (taula 7.5).

Taula 7.5. Hectàrees de sòl de diferents tipologies de qualificació als eixos de l'A-2, C-16 i C-17

Àmbit	Superfície	Sòl Urbà			Sòl Urbanitzable		
		Total Sòl urbà*	SAE	Sòl residencial (SR)	Total Sòl urbanitzable**	SDE	SDR
A2	152.712,0	2.766,5	670,5	1.946,3	2.865,3	1.187,6	1.090,8
C-16	180.918,0	5.271,1	1.258,4	3.687,7	2.296,8	937,0	961,2
C17	166.073,0	7.431,6	2.113,4	5.063,8	3.753,8	1.277,6	1.665,2
		SAE sobre sòl urbà			SDE sobre sòl urbanitzable		
A2		24,2%			41,4%		
C-16		23,9%			40,8%		
C17		28,4%			34,0%		

*A més de SAE i SDE, també es sumen sòl de transformació, conservació i mixtes, que no apareixen desglossats. Es consideren les zones urbanes, no el total de sòl urbà.

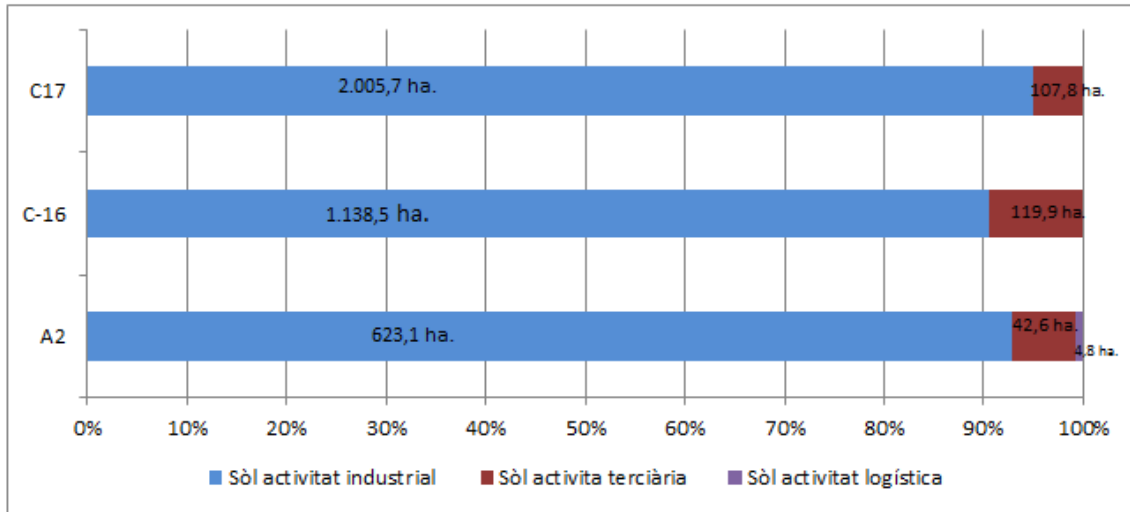
** A més de SDE i SR s'hi sumen el sòl de desenvolupament mixt i altres desenvolupaments

Font: Elaboració pròpia amb dades del Mapa Urbanístic de Catalunya

La dimensió del sòl urbanitzable total es situa al voltant de les 3.000 hectàrees en els casos dels eixos A-2 i C-17, i és lleugerament inferior pel que fa a la C-16. Resulta interessant, però, destacar que aquesta similitud de dimensió no es produïa en el cas del sòl ja urbà, on l'eix A-2 presentava una concentració molt menor que els altres dos eixos. Aquest fenomen es dona també en el cas del sòl urbanitzable per a desenvolupament econòmic, que es situa en tots tres eixos al voltant de les 1.000 hectàrees, mentre que en el cas del sòl ja urbà dedicat a activitat econòmica l'A-2 presentava una dimensió molt menor que els altres dos eixos. Aquí, com ja s'havia observat per al conjunt de Terres de Lleida, hi ha una distorsió entre la quantitat de SAE i la d'SDE, que si en els altres dos eixos apareix relativament equilibrada, en el cas de l'eix de l'A2 el sòl que encara no estaria ocupat és quasi en doble que el sòl que ja està urbanitzat amb activitat econòmica. Apareix doncs el fenomen de l'aparent "sobredimensionament" d'un sòl reservat per a un possible ús econòmic que en principi encara no està ocupat.

L'anàlisi en detall de les diferents tipologies de sòl d'activitat econòmica i del conjunt de sòl de desenvolupament econòmic (recordem que aquest no es pot desglossar en tipologies) ens permet aprofundir en aquesta realitat. En primer lloc, i respecte el sòl d'activitat econòmica, tots tres eixos tenen una proporció similar de sòl d'activitat econòmica dedicat a la indústria, amb més del 90% del SAE qualificat com sòl d'activitat industrial, mentre que el sòl dedicat a l'activitat terciària és minoritari a tots ells. En canvi, només l'A-2 presenta sòl d'activitat logística, si bé en una quantitat molt reduïda, menor de 5 hectàrees, el que representa menys del 1% del total. El sòl de desenvolupament econòmic no es pot desglossar en tipus, però, com s'ha vist a la taula 7.5, l'eix A-2 en té una quantitat molt similar a la de l'eix més extens, la C-17 i superior a la que concentra l'eix de la C-16.

Figura 7.15. Distribució del sòl d'activitat econòmica segons tipologia, a cada eix (en percentatge sobre el total de SAE)

Font: Elaboració pròpia amb dades del Mapa Urbanístic de Catalunya (MUC)

Cal, però, posar la dimensió del sòl en relació a de l'activitat econòmica de cada eix i en relació als àmbits on aquests es troben inserits, ja que ens interessa establir (com apunta la hipòtesi descrita al començament del capítol) fins a quin punt tant el sòl ja urbanitzat d'activitat econòmica com les reserves de sòl per a desenvolupament d'activitat econòmica responen a una necessitat de l'economia i són factors de competitivitat que poden afavorir la localització d'activitat econòmica als diferents eixos, i als àmbits on es troben inserits, o si pel contrari es tracta d'un sòl buit, no aprofitat i poc atractiu. També s'ha de contextualitzar el sòl dels eixos en relació al conjunt de Catalunya, ja que si l'A2 ha d'esdevenir un eix emergent ho ha de ser també a escala catalana i no només local.

Analitzem, doncs, el pes del sòl d'activitat econòmica de cada eix sobre el total dels seus àmbits respectius i el comparem amb el pes dels afiliats que treballen en el municipi de l'eix respecte el total de cada àmbit, tal i com mostra la taula 5.11. Recordem que l'àmbit de referència de l'eix A-2 és Terres de Lleida però que en el cas de la C-16 i la C-17 es va optar per crear-ne uns d'específics sumant en cada cas a les comarques centrals d'altres comarques que travessen els dos eixos. Així per a la C-16 es considera l'àmbit de les Comarques Centrals més el Baix Llobregat i el Vallès Occidental i per a la C-17 les Comarques Centrals més els dos Vallesos. Comparem breument doncs Terres de Lleida amb aquests altres dos àmbits de referència dels eixos C-16 i C-17. Terres de Lleida és el que compta amb menys superfície dedicada a sòl d'activitat econòmica, 996 hectàrees enfront les 6.000 dels altres dos àmbits. Quan comparem però el sòl urbanitzable d'activitat econòmica es torna a fer evident (com ha passat en comparar Terres de Lleida amb els altres àmbits territorials de Catalunya) que

l'àmbit lleidatà concentra una superfície molt més similar en dimensió a la dels altres dos eixos.

Taula 7.6. Hectàrees de sòl per tipologia als tres àmbits de referència dels eixos

Àmbit	Sòl				% SI sobre SAE
	Sòl Urbà	Urbanitzable	SAE	SDE	
hectàrees					
Terres de Lleida	4.782,5	4.461,4	996,2	1.945,9	94%
Com Cent+ Baix Llob+VOC	33.847,4	9.304,7	6.040,3	2.660,5	93%
Com Cent+VOC+VOR	22.328,6	10.085,9	5.558,8	3.610,6	95%

Font: Elaboració pròpia amb dades del MUC

La taula anterior (7.6) mostra que a Terres de Lleida hi ha reservades gairebé 2.000 hectàrees de sòl urbanitzable per desenvolupament d'activitats econòmiques, només un terç menys que les 2.600 de l'eix C-16 i més de la meitat de les 3.610 hectàrees disponibles a la C-17. En tots tres àmbits la proporció de sòl industrial dins del total de sòl d'activitat econòmica es situa al voltant del 95%.

Si comparem ara el pes de cada eix dins dels àmbits (taula 7.7), observem també diferències significatives: en primer lloc destaca novament (com en el cas de la població, tal i com mostrava el capítol anterior) el paper més central de l'eix A-2 en el conjunt de Terres de Lleida que no els dels altres eixos en els seu àmbits, tant pel que fa al sòl com en afiliats. Tot i així, l'eix A-2 té menys pes dins de l'àmbit en termes de SAE que no en termes del total de treballadors, una diferència que no es dona en els altres dos eixos, on el pes dels afiliats és menor que el pes del sòl, sense representar en cap cas més d'un terç del total.

Taula 7.7. Pes del SAE i del nombre total d'afiliats a la Seguretat Social de cada eix sobre el total dels àmbits respectius. 2011

Eix	SAE_eix / total àmbit	SDE_eix / total àmbit	SI_eix / total àmbit	Total afiliats eix / total àmbit	*Afil. indústria eix / afil. indústria àmbit
A-2 (sobre Terres de Lleida)	67%	61%	67%	75%	58%
C-16 (sobre Com. Cent+BaixLlob. + VOC)	21%	35%	20%	19%	19%
C-17 (sobre Com Cent + VOC+VOR)	38%	35%	38%	29%	37%

*afiliats a la seguretat social. Règim general i autònoms. Segons residència de l'afiliat.

Font: Elaboració pròpia amb dades de MUC i d'afiliació a la Seguretat Social

El SAE de l'eix A2 representa el 67% del total de Terres de Lleida, i els ocupats totals el 61% de l'àmbit, mentre que el de la C-16 i la C-17 no arriben a representar el 40% dels seus respectius àmbits en ambdues variables. Si considerem ara exclusivament el sòl industrial i els afiliats en aquest sector, les proporcions canvien i mostren com el pes del sòl industrial de l'eix A-2 sobre el total de l'àmbit (67%) és superior el pes que la indústria d'aquest eix té sobre el total de Terres de Lleida (58%), un fenomen que no es dona en els altres àmbits, on ambdues variables estan més equilibrades (al voltant del 20% en el cas de la C-16 i del 38% en el cas de la C-17). Aquest fet pot ser degut a la diferent tipologia d'empreses amb més o menys demanda de sòl o pot indicar aquesta certa discrepància entre el pes econòmic de la indústria de l'eix dins de l'àmbit de Terres de Lleida i el sòl efectivament reservat per a aquesta activitat.

A escala catalana (taula 7.8), el pes del sòl d'activitat econòmica de l'eix A-2 és el menor entre els tres eixos considerats, representant el 4,2% del total disponible a Catalunya, mentre que aquesta tipologia dels eixos C-16 i C-17 representa respectivament el 8% i el 13% del total català. Aquests dos eixos també tenen en el conjunt català un pes similar en termes econòmics (ocupats afiliats totals), 7% en el cas de l'eix C-16 i quasi 10% de la C-17. L'A-2, en canvi, té un pes menor en termes d'afiliats que el que té en termes de sòl, concentrant un 2,7% dels ocupats de Catalunya però el 4,2% del sòl.

Si es fa l'anàlisi exclusivament amb el pes de l'ocupació que es dedica al sector industrial a cada eix sobre Catalunya, la diferència és encara més evident. Els eixos de la C-16 i la C-17 tenen un pes en termes d'afiliats industrials sobre Catalunya molt superior al de l'A-2, així com en sòl per a aquesta activitat, però en proporció tots tres tenen una proporció superior del sòl industrial que no pas dels afiliats industrials respecte el total català. És novament en el sòl urbanitzable de desenvolupament econòmic on l'A2 torna a destacar, en concentrar quasi la mateixa proporció respecte el total català que l'eix C-17, que té en canvi, un pes major en termes d'afiliats, tant totals com de la indústria.

Taula 7.8. Pes de diferents tipologies de sòl per activitat econòmica i afiliats a la Seguretat Social totals i de a indústria. Cada eix sobre el total de Catalunya. 2011

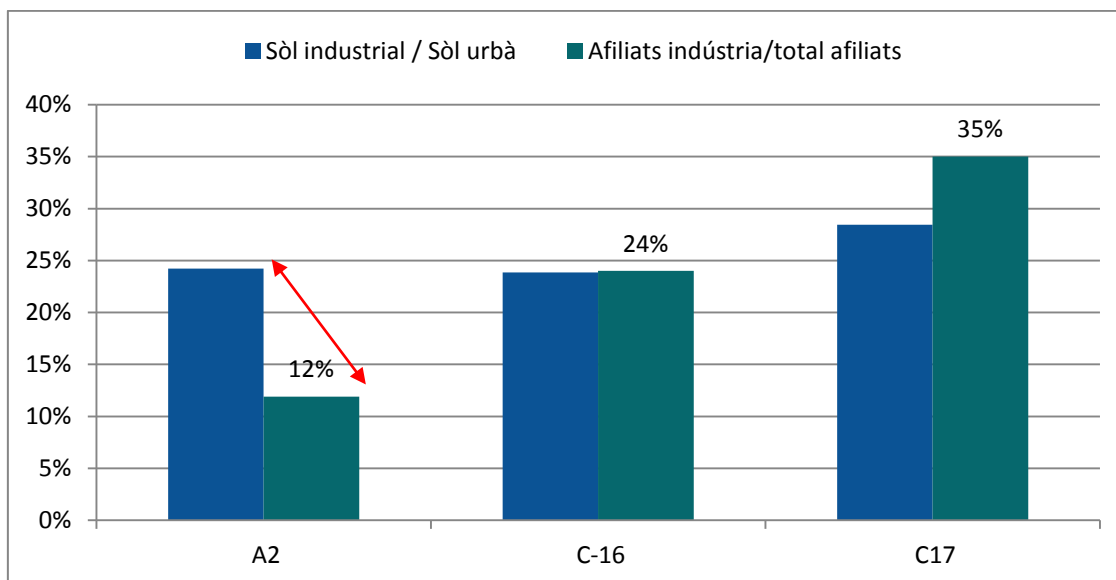
Eix	Sòl urbà d'Activitat econòmica	Sòl de desenvolupament econòmic	Sòl industrial	Afiliats totals	Afiliats de la indústria
A-2	4,2%	8,8%	4,4%	2,7%	3,6%
C-16	8,0%	7,0%	8,0%	7,2%	4,9%
C-17	13,4%	9,5%	14,0%	13,4%	6,2%

Font: Elaboració pròpia amb dades de MUC i d'afiliació a la Seguretat Social

Les dades anteriors fan evident que el pes del sòl industrial i d'activitat econòmica de l'eix A2 sobre Catalunya és molt més reduït que el dels altres dos eixos, com també ho són els afiliats, mentre que el sòl urbanitzable d'activitat econòmica de l'eix lleidatà té en proporció un major pes tant a escala de l'àmbit com catalana i molt similar a la dels altres dos eixos.

A escala interna les magnituds del sòl d'activitat econòmica sobre el total del sòl urbà i la dels afiliats de la indústria sobre el total dels afiliats a escala interna de cada eix, fan encara més evident aquesta diferència entre l'A-2 i els eixos consolidats. La figura 7.9 compara el pes del sòl industrial dels municipis de cada eix sobre el total de sòl urbà de l'eix i el pes dels afiliats de la indústria als municipis sobre el total d'afiliats industrials de l'eix.

Figura 7.9. Pes del sòl industrial sobre total de sòl urbà i pes dels afiliats industrials sobre total afiliats a cada eix

Font: Elaboració pròpia amb dades de MUC i d'afiliació a la Seguretat Social

Es constata que l'eix A-2 és l'únic on la proporció de sòl industrial sobre sòl urbà és major que la proporció d'afiliats industrials sobre el total de treballadors, un fenomen que es repeteix també quan es realitza la comparació respecte l'àmbit territorial de referència i fins i tot a escala catalana

7.2.2 ANÀLISI DE L'ESPECIALITZACIÓ EN SÒL URBÀ I URBANITZABLE D'ACTIVITAT ECONÒMICA

Per entendre millor fins a quin punt els eixos compten amb un nivell de localització de sòl d'activitat econòmica en general i de sòl industrial en particular superior a la mitjana catalana i la dels àmbits on es troben inserits s'ha calculat el l'índex d'especialització de sòl, i s'ha comparat amb el d'activitat econòmica. Així, s'analitza¹³⁶ l'especialització en sòl industrial respecte el total de sòl urbà, i el sòl de desenvolupament econòmic sobre el total de sòl urbanitzable de cada eix respecte Catalunya i respecte els seus àmbits de referència, tot comparant-ho amb l'índex d'especialització dels afiliats industrials.

Analitzem en primer lloc l'especialització dels eixos respecte els àmbits de referència més propers (taula 7.9). A aquesta escala es comprova que el sòl d'activitat industrial de Terres de Lleida està en proporció més concentrat a l'eix A-2 que no l'activitat industrial, com mostra la comparació dels índex d'especialització en sòl industrial i activitat industrial de cada eix respecte els àmbits on es troben inserits.

Taula 7.9. Índex d'especialització dels eixos respecte els àmbits de referència. Sòl* i ocupació industrial

Eix	Índex d'especialització de sòl respecte àmbit de referència_Any 2011		Índex d'especialització indústria respecte àmbit de referència_Any 2011
	Sòl industrial sobre total sòl urbanitzat	Sòl urbanitzable activitat econòmica	Afiliats indústria
A-2 (sobre Terres de Lleida)	1,24	0,95	0,78
C-16(sobre Com. Cent+BaixLlob. + VOC)	1,44	1,41	1,03
C-17(sobre Com Cent + VOC+VOR)	1,20	1,19	1,30

*S'ha calculat el pes del sòl industrial sobre el total de sòl urbà i el sòl de desenvolupament econòmic sobre el total de sòl urbanitzable

Font: Elaboració pròpia amb dades de MUC i d'afiliació a la Seguretat Social

Tant l'eix de la C-16 com l'eix de la C-17 tenen uns índex d'especialització de l'ocupació industrial respecte els seus àmbit superiors a l'1, però només en el cas de la C-17 es podria parlar d'una concentració major que la mitjana de l'àmbit però sense arribar al llindar de l'1,5 establert per a poder parlar d'especialització. Això ens indica que es tracta d'eixos que tenen una dimensió de l'activitat industrial lleugerament superior a la de l'àmbit on es troben

¹³⁶La metodologia aplicada al sòl és la mateixa que l'aplicada pels afiliats, tal i com s'ha explicat al capítol 5.

inserir. L'A-2 en canvi, té una concentració d'activitat industrial menor que la de l'àmbit lleidatà en conjunt, la qual, com es recordarà, ja era baixa en si mateixa.

Si comparem els índexs de sòl industrial observem com tots tres eixos tenen un comportament més similar, amb índexs superiors a l'1,2, però sense arribar al llindar de l'1,5. En el cas del sòl urbanitzable de desenvolupament econòmic l'A-2 no tindria una concentració major que la de l'àmbit lleidatà (que ja havíem vist que era molt elevada) mentre que els eixos de la C-16 i la C-16 concentrarien molt més sòl d'aquesta tipologia que la mitjana dels seus àmbits respectius. En tot cas, la discrepància entre l'A-2 i els altres dos eixos rau en la seva especialització en sòl respecte la no especialització en activitat industrial dins del seu àmbit. Es confirma a escala d'àmbit doncs la discrepància entre aquesta relativament elevada especialització en sòl urbà d'activitat (i sòl de desenvolupament econòmic) i la menor en ocupació industrial, que només es dona a l'eix de l'A-2 i mostra doncs una anomalia que no es presenta als altres dos eixos. Manca comprovar si aquest fenomen també es dona si comparem la dimensió del sòl d'aquests eixos a escala del conjunt de Catalunya. Això és el permeten fer les dades de la taula 7.10.

Taula 7.10. Índex d'especialització del sòl industrial, del sòl de desenvolupament econòmic* i dels afiliats a la indústria de cada eix respecte Catalunya

Eix	Índex d'especialització de sòl_ Any 2011		Índex d'especialització indústria_2011
	Sòl industrial sobre total sòl urbà	Sòl urbanitzable activitat econòmica	Afiliats indústria
A2 (respecte Catalunya)	1,31	1,43	0,74
C-16 (respecte Catalunya)	1,29	0,61	1,48
C17 (respecte Catalunya)	1,53	0,59	2,16

*S'ha calculat el pes del sòl industrial sobre el total de sòl urbà i el sòl de desenvolupament econòmic sobre el total de sòl urbanitzable

Font: Elaboració pròpia amb dades de MUC i d'afiliació a la Seguretat Social

S'observa clarament com en termes de sòl l'eix A2 té uns índexs d'especialització respecte el conjunt català molt superiors al dels afiliats, sent així per a les dues tipologies de sòl analitzades. Si pel que fa als afiliats industrials, les Terres de Lleida no presenten una concentració superior a la de Catalunya (un índex de 0,74, és a dir, sense una major concentració d'aquesta activitat que la mitjana catalana), en canvi sí té en proporció més sòl industrial i de desenvolupament econòmic que la mitjana catalana, amb uns índex superiors a 1. La comparació amb els índex pels altres dos eixos fa encara més evident que l'A-2 està més

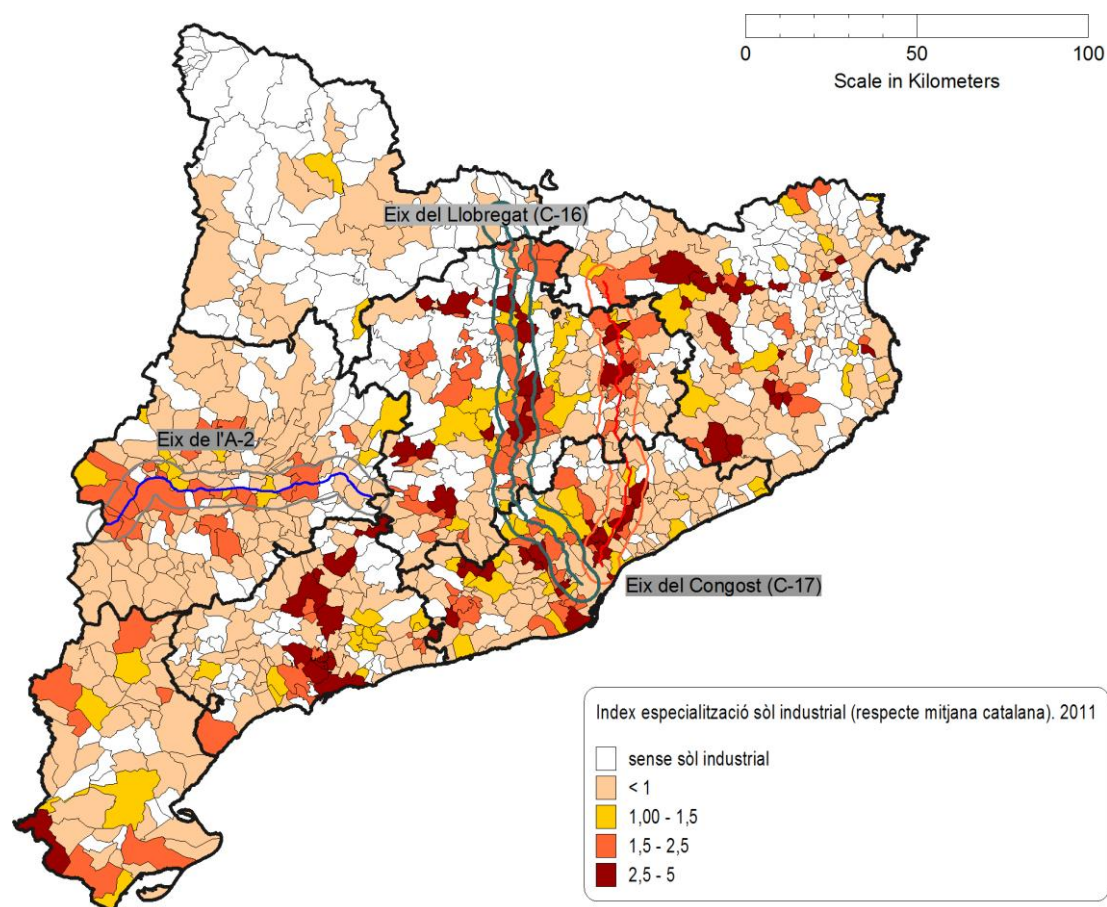
especialitzat en sòl d'activitat econòmica que no en l'activitat econòmica pròpiament, mentre que als altres dos eixos la proporció entre un i altre índex és similar, en tot cas mostrant respecte la mitjana catalana una major especialització en activitat industrial que no en concentració de sòl d'activitat industrial i de desenvolupament econòmic.

Comparem per últim l'índex d'especialització de sòl industrial amb el de treballadors del sector de la indústria per a tots els municipis catalans, però marcant l'àrea d'influència dels tres eixos aquí estudiats, A-2, C-16 i C-17. Les dades s'han representat cartogràficament, de tal manera que obtenim dos mapes, un amb l'índex de sòl industrial i l'altre amb el d'afiliats. Això permetrà visualitzar les diferències i les similituds en la concentració d'ambdues variables en els municipis dels eixos considerats respecte la resta de municipis catalans. L'índex d'especialització en sòl industrial s'ha calculat considerant el pes que el sòl industrial té sobre el conjunt de sòl urbà a cada municipi comparat amb la mitjana catalana. Aquesta es troba en un 19%, és a dir que en termes mitjans el sòl industrial a Catalunya representa quasi una cinquena part de sòl urbà del país. L'índex d'especialització ens permetrà trobar quins municipis estan al voltant d'aquesta mitjana, per sota o per sobre, de tal manera que podem estudiar la concentració d'aquest tipus de sòl. D'altra banda, l'índex d'especialització en el sector industrial s'han calculat considerant el pes que els afiliats a la indústria tenen sobre el total d'afiliats a cada municipi comparat amb la mitjana catalana, que es situa en el 16%. En aquest cas, l'índex d'especialització identifica aquells municipis amb una concentració d'afiliats industrials superior a la mitjana catalana. Recordem que un índex inferior a 1 implica no especialització en la variable considerada, i a que a partir de 1,5 es pot considerar que en aquell municipi existeix una certa concentració de la mateixa (en aquest cas sòl industrial i afiliats industrials respectivament), mentre que un índex superior al 2 indica ja que en aquells municipis la concentració més que dobla la mitjana del conjunt. Ambdós mapes es mostren amb la traça dels eixos viaris aquí considerats i la del conjunt de municipis inclosos dins de l'àrea d'influència de cada eix, per visualitzar millor si en aquests hi ha una major o menor concentració de sòl i afiliats industrials que a la resta de municipis.

El primer mapa (figura 7.17) mostra com els municipis al voltant dels tres eixos presenten una concentració de sòl industrial en conjunt bastant superior a la mitjana catalana. És cert que la gran majoria no pertanyen al grup dels municipis amb una major concentració de sòl (més de 2,5) però, a part d'alguns municipis sense sòl industrial, molts tenen índex superiors a l'1, indicant una certa especialització (respecte la mitjana catalana). L'eix de l'A-2 té, comparat amb els altres dos eixos, menys especialització en sòl industrial, però hi ha una continuïtat bastant clara en aquells municipis amb un índex superior a 1,5.

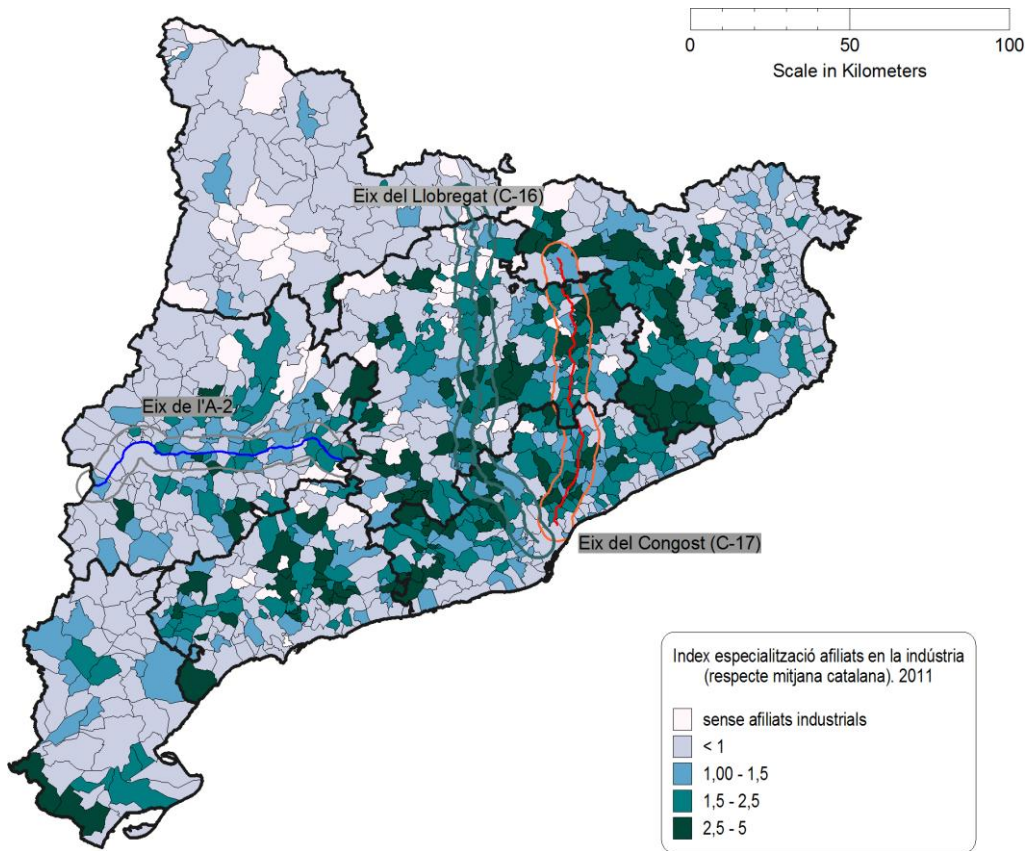
El mapa però, resulta més aclaridor si es compara amb el següent (figura 7.18), que mostra l'índex d'especialització de la afiliació industrial. Es veu aquí com una part dels municipis de l'eix A-2 que no tenen una concentració de treballadors de la indústria superior a la mitjana catalana, tot i estar especialitzats en sòl industrial, mentre que als municipis dels eixos C-16 i C-17 hi ha un major equilibri entre ambdós índexs, i els municipis amb especialització en sòl també concentren de forma elevada activitat manufacturera.

Figura 7.17. Índex d'especialització en sòl industrial als municipis catalans respecte la mitjana de Catalunya

Font: Elaboració pròpia amb dades de MUC

Figura 7.18. Índex d'especialització de l'ocupació industrial als municipis catalans respecte la mitjana de Catalunya

Font: Elaboració pròpia

L'últim punt d'aquesta anàlisi es dirigeix a comprovar quin és el potencial d'ocupació del sòl urbanitzable d'activitat econòmica a cadascú dels eixos.

Aquestes dades a escala municipal es tracten amb més detall al punt següent. Abans d'entrar de ple en l'anàlisi de la concentració de sòl d'activitat econòmica a escala dels municipis dels tres eixos, resulta necessari fer un breu sumari del que s'ha analitzat fins ara, tal i com mostra la taula 7.11.

Taula 7.11. La dimensió del sòl d'activitat econòmica i del sòl urbanitzable d'activitat econòmica de l'A2 respecte altres eixos i Catalunya

Disponibilitat de sòl per activitat econòmica (SAE)	En termes absoluts, l' A2 compta amb menys SAE que els altres dos eixos
	En termes relatius, el pes del SAE sobre el sòl urbà és similar a tots tres eixos, al voltant d'una quarta part del total
Dimensió dins de l'àmbit	L'A2 concentra el 67% del SAE de l'àmbit lleidatà, mentre que als altres dos eixos aquest pes és molt menor
	El pes dels afiliats totals de l'eix sobre l'àmbit és superior a la del SDE
	Els afiliats a la indústria de l'eix si que tenen en canvi un pes inferior dins de l'àmbit que el sòl industrial, mentre que als altres dos eixos ambdós pesos estan més igualats
	Cap dels tres eixos presenta un índex d'especialització en sòl industrial respecte el seu àmbit elevat, si bé tots tres s'apropen al llindar de l'1,5.
	L'eix A-2 és el que presenta un índex d'especialització en ocupació industrial menor i inferior a 1, mentre que C16 i C17 tenen índexs més elevats però sense arribar al llindar de l'especialització.
Dimensió dins Catalunya	El SAE de l'eix A2 representa el 4% del total català, un pes molt inferior al dels eixos consolidats, i lleugerament superior al pes dels afiliats, tant totals com industrials
	A escala catalana l'A2 està poc especialitzat en sòl industrial, i no ho està en afiliats industrials
Disponibilitat de sòl de desenvolupament activitats econòmiques (SDE)	En termes absoluts tots tres eixos tenen una quantitat similar d'hectàrees de SDE
	El pes del SDE sobre el sòl urbanitzable de l'eix és superior (al voltant del 45%) a l'A2 i C16 que a l'eix de la C
Dimensió dins de l'àmbit	L'A2 concentra el 61% del SDE de l'àmbit lleidatà, mentre que als altres dos eixos aquest pes és molt menor
	L'A2 no està especialitzat en SDE respecte el seu àmbit, mentre que els altres dos eixos, tot i estar per sota del llindar d'especialització, obtenen un índex més elevat.
Dimensió dins Catalunya	El SDE de l'eix A2 representa el 8,8% del total català, una xifra superior a la de l'eix C16 i similar a la del C17
	Respecte Catalunya, l'A2 es presenta com especialitzat en SDE, quelcom que no es dona en els altres dos eixos

Font: Elaboració pròpia

Aquesta secció ha analitzat la dimensió del sòl d'activitat econòmica (majoritàriament industrial) i el sòl urbanitzable de desenvolupament econòmic de l'eix A-2 respecte el seu àmbit, Catalunya i en si mateix. S'ha demostrat que a l'eix A-2 la quantitat de sòl urbà d'activitat econòmica i de sòl industrial és menor que als altres dos eixos, però que en termes relatius té un pes major en el seu àmbit de referència que els altres dos. La comparació entre la dimensió física de l'espai disponible per a l'activitat econòmica i la dimensió econòmica de cada eix en el seu àmbit, ha fet evident que l'A-2 té un major pes en termes de sòl que no pas d'activitat (ocupació i nombre d'empreses), especialment si aquesta es mesura en termes d'activitat industrial. La comparació del pes dels eixos a escala catalana també ha mostrat aquesta situació, que és encara més visible en el cas del sòl urbanitzable per a desenvolupament econòmic. En aquest cas, l'A-2 n'està més especialitzat en termes de sòl que els altres dos eixos, que tenen, en canvi, un major pes econòmic (de l'activitat industrial).

Per copsar millor aquest fenomen cal una anàlisi que tingui en compte quina és la diferent concentració del sòl d'activitat econòmica i del sòl de desenvolupament d'activitat en els diferents municipis que componen cada eix. A aquests efectes, s'analitzarà si el sòl d'activitat

econòmica (industrial) es troba localitzat en aquells municipis amb un major pes econòmic dins de cada eix territorial o si pel contrari no hi ha una relació entre ambdues variables. En l'apartat següent s'aborda aquesta anàlisi.

7.3 LA CONCENTRACIÓ DEL SÒL D'ACTIVITAT ECONÒMICA EN ELS MUNICIPIES DE L'EIX A-2 I LA SEVA COMPARACIÓ AMB ELS EIXOS DE LA C-16 I LA C-17

L'eix A-2 té unes característiques clarament diferenciades a les dels altres dos eixos considerats. Com ja s'ha anat exposant, és un eix amb molta centralitat dins del seu àmbit, i la seva articulació és relativament recent, quelcom que no es dona en els altres dos, situats en un context metropolità amb altres eixos viaris potents i més consolidats com a centres econòmics i industrials, tot i una certa decadència (especialment en el cas de la C-16). El potencial de l'eix A-2 en termes de sòl d'activitat econòmica i especialment en termes de sòl urbanitzable que pot ser dedicat a activitats econòmiques s'ha establert al punt anterior, però cal aprofundir ara en la seva composició i concentració interna. Això també resulta imprescindible abans de poder debatre la resta de condicions de la nostra hipòtesi, relacionades amb el nivell d'ocupació d'aquest sòl, la seva accessibilitat i el preu. En aquest punt comparem doncs la dimensió del SAE, SI i SDE als municipis de cada eix, per identificar aquells més susceptibles de ser estudiats en detall¹³⁷.

Per a dimensionar el sòl d'activitat econòmica urbà i urbanitzable a escala interna dels eixos analitzem en primer lloc la distribució del mateix en els municipis que componen cadascun d'ells. Es detallen els municipis que concentren com a mínim l'1% del SAE i el SDE de cada eix, i la resta com a "resta de municipis", i es compara amb el pes que la indústria del municipi (afiliats segons ubicació del compte de cotització) té sobre el total de l'eix. Es mostra també per a cada eix, el nombre de municipis que no disposen ni de SAE ni de SDE. El següent pas és identificar a cada eix aquells municipis amb una *oferta elevada de sòl urbanitzable per al desenvolupament d'activitat econòmica, ja que són aquests els que podrien tenir un major potencial d'atracció de noves activitats. Es calcularà la proporció de SDE sobre el sòl urbà i es seleccionaran aquells municipis que concentrin una superfície igual i superior de SDE que de sòl urbà*, tal i com s'ha explicat a la secció metodològica del capítol 6. Per últim es mostrarà la

¹³⁷ Recordem que la metodologia de selecció dels municipis està explicada al capítol 4, secció 4.1.2

presència de polígons d'activitat industrials en els municipis identificats, fent servir la base de dades de l'Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya¹³⁸.

Fixem-nos doncs en primer lloc en la distribució del SAE i el SDE en els municipis de cada eix.

A l'entorn de l'eix A-2, la capital lleidatana es configura com la gran polaritat de concentració de sòl d'activitat econòmica, ja que un terç de la seva superfície es concentra a aquesta ciutat (taula 7.17). Tot i així, recordem que aquest pes és menor que el que té la ciutat en termes demogràfics (un 54% de la població) i econòmics (concentra el 62% dels afiliats totals de l'eix). Altres municipis com Tàrrrega i Mollerussa tenen una concentració de sòl d'activitat econòmica respecte l'eix major que el seu pes demogràfic o econòmic; així Mollerussa concentra el 9,3% del SAE de l'eix, però en treballadors només el 8,3% dels afiliats industrials, mentre que a Tàrrrega la proporció és de 13% a 10%. Aquesta diferència també es dona a municipis més petits com Alcarràs (6,9% del SAE però només el 2,0% dels treballadors industrials de l'eix) o a Golmés (3,8% envers 1,4%), tal i com es pot veure a la taula 7.12.

La comparació entre la distribució del SAE i l'SDE als municipis de l'eix A2 a la mateixa taula mostra com si bé hi ha més municipis que compten amb SAE (només 8 no en disposen) que aquells que compten amb sòl de desenvolupament econòmic, aquest últim concentra més superfície a l'eix en conjunt i està molt més distribuït entre els municipis. Municipis amb poc SAE poden tenir en canvi reserves considerables de SDE, com és el cas de Torrefarrera o Bell-lloc d'Urgell, entre altres, i municipis sense SAE tenen en canvi reserves de sòl urbanitzable de desenvolupament econòmic, com és el cas de Granyanella, que compta amb 14 hectàrees de sòl urbanitzable per a aquesta tipologia d'activitats. Altres com Vilagrassa, tenen més SDE que SAE. També s'observa que si bé Lleida ciutat concentra actualment quasi un terç del sòl d'activitat econòmica total de l'eix A-2, només compta amb el 4% del SDE, per sota de municipis com Bell-lloc d'Urgell o Cervera. Tàrrrega apareix com la gran reserva d'aquest sòl a Terres de Lleida, i concentra també una quantitat gens menyspreable de SAE.

¹³⁸Segons la base de dades disponible a l'Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya, arrel de l'estudi *Oferta Polígons industrials a Catalunya*, IERMB. La base identifica aquells polígons majors de 0,5 hectàrees, pel que es pot donar el cas d'algun municipi que tingui una zona d'activitat industrial de menor dimensió no present a la base.

Taula 7.12. Distribució del Sòl d'Activitat econòmica (SAE) i del sòl urbanitzable de desenvolupament econòmic als municipis de l'eix A-2

Municipi	SAE (ha.)	pes SAE municipi sobre total de l'eix	pes dels ocupats en indústria municipi sobre eix	Municipi	SDE	pes SDE del municipi sobre total de l'eix
Lleida	183,63	27,4%	36,4%	Tàrrrega	175,92	14,8%
Tàrrrega	87,20	13,0%	10,3%	Bellpuig	82,20	6,9%
Mollerussa	62,43	9,3%	8,1%	Bell-lloc d'Urgell	68,72	5,8%
Alcarràs	46,09	6,9%	2,8%	Torres de Segre	67,81	5,7%
Cervera	29,27	4,4%	5,1%	Corbins	65,37	5,5%
Rosselló	25,65	3,8%	1,8%	Cervera	61,17	5,2%
Alcoletge	25,59	3,8%	2,7%	Lleida	53,93	4,5%
Golmés	25,50	3,8%	1,4%	Torrefarrera	53,41	4,5%
Torres de Segre	22,43	3,3%	1,0%	Alcarràs	52,85	4,5%
Bell-lloc d'Urgell	19,88	3,0%	1,1%	Rosselló	47,09	4,0%
Bellpuig	17,59	2,6%	5,9%	Alamús, els	42,43	3,6%
Vilanova de Bellpuig	13,74	2,0%	0,7%	Mollerussa	38,74	3,3%
Sidamon	11,87	1,8%	0,8%	Palau d'Anglesola, el	35,93	3,0%
Ivars d'Urgell	9,84	1,5%	0,9%	Soses	33,37	2,8%
Torrefarrera	7,81	1,2%	1,8%	Estaràs	26,89	2,3%
Torregrossa	7,80	1,2%	0,6%	Vilanova de la Barca	26,59	2,2%
Vilagrassa	7,61	1,1%	0,1%	Vila-sana	25,05	2,1%
Resta municipis (27)	66,00	10%	18,4%	Bellvis	24,30	2,0%
TOTAL	670,53	100,0%	100%	Benavent de Segrià	21,08	1,8%
Municipis sense SAE		8		Golmés	19,37	1,6%
				Vilanova de Segrià	17,26	1,5%
				Miralcamp	16,88	1,4%
				Fondarella	16,52	1,4%
				Sant Guim de Freixenet	16,45	1,4%
				Alpicat	16,17	1,4%
				Granyanella	14,07	1,2%
				Alcoletge	13,56	1,1%
				Ivars d'Urgell	12,99	1,1%
				Vilagrassa	12,38	1,0%
				Resta de municipis (5)	29,06	2,4%
				TOTAL	1.187,58	100,0%
				Municipis sense SDE		18

Font: Elaboració pròpia

En el cas de la C-16 (taula 7.13) el nombre de municipis amb SAE i SDE és similar, si bé la proporció entre un i altres tipologia de sòl difereix. Els municipis amb més SAE com Terrassa, Sallent i Manresa compten també amb una quantitat de sòl de desenvolupament econòmic considerable i amb un pes similar respecte el total de l'eix, quelcom que no es produeix en el cas dels municipis de l'A2, on part d'aquells amb més SAE tenien en canvi menys SDE i un

menor pes en el conjunt de l'eix. En aquest eix també s'observa la diferència entre aquells municipis amb tradició més industrial, que compten amb més sòl (com Esparreguera o Sallent) i els més residencials, amb poc pes del seu sòl d'activitat econòmica sobre el total de l'eix, com Navàs o Artés. Tot i això, també es dona el cas d'alguns municipis amb poc SAE però quantitats considerables de SDE, com Olvan o Castellgalí.

Taula 7.13. Distribució del Sòl d'Activitat econòmica (SAE) i del sòl urbanitzable de desenvolupament econòmic als municipis de l'eix C-16

Eix	SAE (ha.)	Pes SAE del municipi sobre total SAE		Municipi	SDE	Pes SDE del municipi sobre total SDE
		eix	Pes dels ocupats en indústria			
Terrassa	329,48	26,2%	33,3%	Terrassa	104,18	11,1%
Sallent	138,81	11,0%	2,6%	Sant Fruitós de Bages	98,04	10,5%
Manresa	138,61	11,0%	13,4%	Manresa	81,13	8,7%
Esparreguera	86,06	6,8%	4,9%	Castellgalí	66,89	7,1%
Sant Fruitós de Bages	75,56	6,0%	6,7%	Olesa de Montserrat	62,14	6,6%
Viladecavalls	61,86	4,9%	5,7%	Avinyó	58,38	6,2%
Berga	46,98	3,7%	1,7%	Viladecavalls	53,51	5,7%
Olesa de Montserrat	42,58	3,4%	2,1%	Sant Vicenç de Castellet	50,69	5,4%
Santpedor	37,16	3,0%	5,0%	Olvan	44,83	4,8%
Balsareny	31,60	2,5%	1,6%	Sallent	43,43	4,6%
Cercs	29,89	2,4%	0,4%	Vacarisses	33,71	3,6%
Sant Vicenç de Castellet	22,45	1,8%	2,8%	Sant Joan de Vilatorrada	23,84	2,5%
Puig-reig	20,74	1,6%	1,6%	Avià	22,63	2,4%
Artés	19,03	1,5%	2,4%	Esparreguera	22,04	2,4%
Sant Joan de Vilatorrada	16,46	1,3%	2,2%	Casserres	21,55	2,3%
Gironella	16,16	1,3%	0,7%	Puig-reig	19,26	2,1%
Navarces	15,09	1,2%	0,7%	Santpedor	18,89	2,0%
Avinyó	15,01	1,2%	1,6%	Castellbell i el Vilar	18,69	2,0%
Olvan	13,77	1,1%	0,4%	Artés	17,59	1,9%
Sant Salvador de Guardiola	13,72	1,1%	1,6%	Pont de Vilomara i Rocafort	12,02	1,3%
Navàs	12,04	1,0%	1,1%	Monistrol de Montserrat	9,76	1,0%
Resta municipis (14)	75,33	6,0%	7,6%	Resta de municipis	53,85	5,7%
TOTAL	1.258,4	100%	100,0%	TOTAL	937,04	100,0%
Municipis sense SAE		19		Municipis sense SDE		17

Font: Elaboració pròpia

Per últim, a l'eix de la C-17, el sòl d'activitat econòmica està relativament repartit entre tots els municipis. Santa Perpètua de la Mogoda, el municipi amb més hectàrees de SAE, representa el 15% del sòl d'aquesta tipologia de l'eix, mentre que en els altres dos eixos la distribució estava lleugerament més polaritzada al voltant dels municipis més grans (en termes demogràfics). A l'entorn de la C-17 els municipis més grans i capitals comarcals no

són els que concentren més SAE, sinó aquells amb un reconegut perfil industrial com Santa Perpètua de la Mogoda o Parets del Vallès. El sòl de desenvolupament d'activitat econòmica també presenta aquesta característica d'estar distribuït de manera més proporcional als municipis i es torna a observar com en termes generals aquells municipis amb més SAE són els que tenen menys SDE, amb excepcions com les Franqueses del Vallès o Montornès del Vallès (taula 7.14).

Taula 7.14. Distribució del Sòl d'Activitat econòmica (SAE) i del sòl urbanitzable de desenvolupament econòmic als municipis de l'eix C-17

Eix	SAE (ha.)	Pes SAE del municipi sobre total SAE eix		Municipi	SDE	Pes SDE del municipi sobre total SDE eix
			Pes dels ocupats en indústria			
Sta. Perpètua de Mogoda	328,48	15,5%	11,2%	Montornès del Vallès	134,69	10,5%
Parets del Vallès	189,61	9,0%	5,2%	Roca del Vallès, la	107,34	8,4%
Granollers	181,57	8,6%	8,8%	Palau-solità i Plegamans	90,39	7,1%
Vic	163,38	7,7%	7,8%	Franqueses del Vallès	84,53	6,6%
Polinyà	142,29	6,7%	5,7%	Granollers	64,50	5,0%
Lliçà de Vall	97,77	4,6%	4,8%	Torelló	56,90	4,5%
Franqueses del Vallès	94,74	4,5%	5,1%	Parets del Vallès	56,21	4,4%
Montornès del Vallès	64,06	3,0%	3,7%	Masies de Voltregà, les	51,41	4,0%
Martorelles	62,68	3,0%	2,9%	Polinyà	49,41	3,9%
Gurb	62,54	3,0%	3,4%	Manlleu	46,09	3,6%
Manlleu	62,15	2,9%	2,2%	Gurb	39,77	3,1%
Canovelles	53,10	2,5%	2,6%	Garriga, la	36,34	2,8%
Ripoll	52,10	2,5%	1,7%	Lliçà de Vall	34,96	2,7%
Montmeló	51,78	2,5%	1,9%	Montmeló	34,01	2,7%
Seva	42,66	2,0%	0,7%	Santa Maria de Corcó	33,39	2,6%
Garriga, la	40,53	1,9%	2,0%	Centelles	33,35	2,6%
Roca del Vallès, la	31,40	1,5%	1,6%	Tavèrnoles	29,56	2,3%
Llagosta, la	30,16	1,4%	2,5%	Sta. Perpètua de Mogoda	26,47	2,1%
Lliçà d'Amunt	29,37	1,4%	2,1%	Balenyà	21,73	1,7%
Sant Fost de Campsentelles	25,13	1,2%	1,0%	Sta. Eulàlia de Ronçana	20,98	1,6%
Bigues i Riells	20,42	1,0%	0,8%	Vic	20,52	1,6%
Resta municipis (32)	287,49	13,6%	22,4%	Moià	17,33	1,4%
TOTAL	2113,42	100,0%	100,0%	Martorelles	16,90	1,3%
Municipis sense SAE		11		Tona	16,15	1,3%
				Taradell	15,06	1,2%
				Roda de Ter	13,86	1,1%
				Sant Julià de Vilatorrada	13,56	1,1%
				Ripoll	11,48	0,9%
				Resta municipis (20)	100,69	7,9%
				TOTAL	1.277,58	100,0%
				Municipis sense SDE		23

Font: Elaboració pròpia

D'aquesta primera anàlisi s'extreuen dues diferències entre l'eix A-2 i els altres dos eixos. La primera té a veure amb l'efecte capitalitat de Lleida, que concentra dins de l'eix un terç del sòl d'activitat econòmica, polarització que no es dona als altres dos eixos. D'altra banda, l'A-2 és un eix on tot i comptar amb més municipis sense sòl reservat per a desenvolupament d'activitats econòmiques que sense SAE, els que en tenen compten en comparació amb més hectàrees de sòl "econòmic" sense urbanitzar que ja urbanitzades. Aquest fenomen no es dona de manera tant evident als altres dos eixos, on ambdues tipologies de sòl es troben en general més equilibrades.

Del conjunt de municipis que concentren més d'un 1% del SAE de cada eix, observem una diferent distribució entre aquells que, respecte la mitjana de l'eix, estan especialitzats en aquest i tenen també un pes de l'ocupació industrial elevada, i d'altra banda, aquells que tenen una especialització en SAE però no presenten major pes de l'ocupació industrial que la mitjana de l'eix respectiu, tal i com mostra la taula 7.15.

Taula 7.15. Municipis segons la seva especialització en SAE i en activitat industrial a cada eix

Especialitzats en SAE i en activitat industrial		
A-2	C-16	C-17
Tàrraga Mollerussa Rosselló Sidamón Vilanova de Bellpuig	Olvan	Polinyà Martorelles Gurb
Especialitzats en SAE però activitat industrial similar a la mitjana de l'eix		
A-2	C-16	C-17
Golmès Alcarràs	Sallent Manresa Sant Fruitós del Bages	Santa Perpètua de la Mogoda Parets del Vallès Granollers Vic Franqueses del Vallès Montornés del Vallès La Llagosta

Font: Elaboració pròpia

A l'eix A-2 només Golmès, i en menor mesura Alcarràs mostren una especialització en sòl superior a la mitjana, però una especialització en activitat industrial menor, mentre que a la C-16 i la C-17 són més els que es trobarien en aquesta categoria, la qual cosa pot estar

relacionada amb el fet que es tracta d'eixos on el pes de l'activitat industrial és elevada en conjunt. Recordem que si a l'eix A-2 l'ocupació en el sector industrial representa el 12% del total, en el cas de la C-16 és del 24% i a l'eix de la C-17 del 35%; per tant municipis que estiguin a un nivell similar a l'eix d'ocupació industrial tenen ja una especialització elevada respecte als municipis de l'eix A-2 que tenen una ocupació industrial similar a la mitjana de l'eix. L'A-2, en canvi, compta amb un major nombre de municipis molt especialitzats en sòl d'activitat econòmica i en activitat industrial. En tot cas, l'anàlisi del SAE no presenta més problemàtica que la de comprovar fins a quin punt està ocupat per empreses actives o si pel contrari es troba buit i comparar el preu del mateix (o de les naus). Aquesta anàlisi es farà a la secció posterior.

Entre el conjunt de municipis que concentren més d'un 1% del sòl urbanitzable de desenvolupament d'activitat econòmica de cada eix trobem una variació important de superfícies amb aquesta qualificació. Per copsar millor la dimensió que aquest sòl representa pel municipi es calcula el pes que té sobre el total de sòl urbà de cada municipi dels 3 eixos, el primer pas per a la posterior selecció de municipis per a l'anàlisi detallat (taula 7.16)

Com s'observa a la taula 7.16 és a l'eix de l'A-2 on trobem el major nombre de municipis on el sòl urbanitzable d'activitat econòmica (SDE) iguala o supera el seu sòl urbà. Un terç dels 31 municipis de l'entorn de l'eix A-2 compleixen aquesta condició, mentre que en el cas de la C-16 són només un 10% (3 de 28) i només dos en el cas de l'eix de la C-17. La resta de municipis es poden classificar en dues grans tipologies: aquells que tenen una superfície dedicada a SDE que representa entre el 40 i el 100% del total de sòl urbà i aquells que tot i que en nombre absoluts poden tenir quantitats considerables de SDE, aquest està més equilibrat respecte la seva dimensió urbana, representant doncs menys del 40% de la superfície urbana del municipi.

Taula 7.16. Comparació del pes del SDE sobre sòl urbà dels municipis dels eixos A-2, C-16 i C-17

Eix A-2	Pes SDE sobre sòl urbà del municipi	Pes SDE municipi sobre total eix	Eix_C16	Pes SDE sobre sòl urbà del municipi	Pes SDE municipi sobre total eix	Eix C17	Pes SDE sobre sòl urbà	Pes SDE municipi sobre total eix
Tàrrrega	75%	15%	Terrassa	9%	11%	Montornès del Vallès	91%	11%
Bellpuig	102%	7%	Sant Fruitós c	52%	10%	Roca del Vallès, la	62%	8%
Bell-lloc d'Urgell	101%	6%	Manresa	23%	9%	Palau-solità i Plegan	91%	7%
Torres de Segre	94%	6%	Castellgalí	111%	7%	Franqueses del Vallès	47%	7%
Corbins	283%	6%	Olesa de Mor	29%	7%	Granollers	18%	5%
Cervera	43%	5%	Avinyó	132%	6%	Torelló	45%	4%
Lleida	9%	5%	Viladecavalls	30%	6%	Parets del Vallès	18%	4%
Torrefarrera	103%	4%	Sant Vicenç d	64%	5%	Masies de Voltregà,	96%	4%
Alcarràs	39%	4%	Olvan	181%	5%	Polinyà	26%	4%
Rosselló	65%	4%	Sallent	22%	5%	Manlleu	26%	4%
Alamús, els	307%	4%	Vacarisses	9%	4%	Gurb	43%	3%
Mollerussa	24%	3%	Sant Joan de	41%	3%	Garriga, la	19%	3%
Palau d'Anglesola, el	91%	3%	Avià	67%	2%	Lliçà de Vall	11%	3%
Soses	166%	3%	Esparreguera	7%	2%	Montmeló	41%	3%
Estaràs	304%	2%	Casserres	77%	2%	Santa Maria de Corcu	36%	3%
Vilanova de la Barca	104%	2%	Puig-reig	38%	2%	Centelles	50%	3%
Vila-sana	106%	2%	Santpedor	16%	2%	Tavernoles	515%	2%
Bellví	96%	2%	Castellbell i e	20%	2%	Santa Perpètua de N	6%	2%
Benavent de Segrià	97%	2%	Artés	26%	2%	Balenyà	48%	2%
Golmés	28%	2%	Pont de Vilor	21%	1%	Santa Eulàlia de Ron	10%	2%
Vilanova de Segrià	51%	1%	Monistrol de	22%	1%	Vic	5%	2%
Miralcamp	78%	1%	Navàs	13%	1%	Moià	10%	1%
Fondarella	78%	1%	Navarces	8%	1%	Martorelles	14%	1%
Sant Guim de Freixenet	55%	1%	Sant Salvador	7%	1%	Tona	16%	1%
Alpicat	15%	1%	Bagà	37%	1%	Taradell	10%	1%
Granyanella	207%	1%	Collbató	8%	1%	Roda de Ter	21%	1%
Alcoletge	14%	1%	Guardiola de	59%	1%	Sant Julià de Vilator	17%	1%
Ivars d'Urgell	24%	1%	Rellinars	7%	1%	Ripoll	10%	1%
Vilagrassa	52%	1%				Folgueroles	29%	1%
Anglesola	26%	1%				Sant Fost de Campse	4%	1%
Torre-serona	59%	1%				Bigues i Riells	2%	1%
						Cànoves i Samalús	8%	1%
						Sant Vicenç de Torell	19%	1%
						Vilanova del Vallès	4%	1%
						Malla	361%	0%

Font: Elaboració pròpia

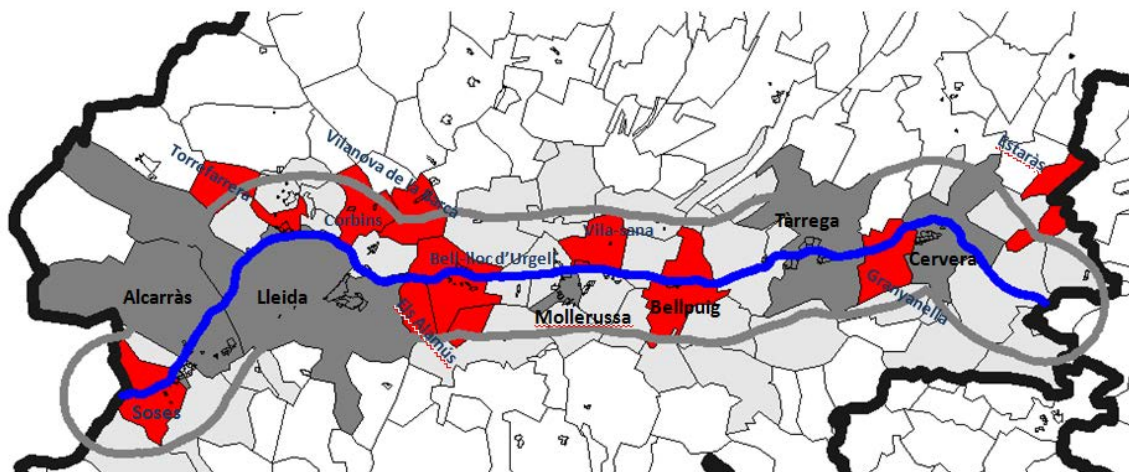
A l'entorn de l'eix A-2 hi ha 12 municipis que correspondrien a la segona tipologia i la resta tindrien poca superfície dedicada a SDE. Als eixos de la C-16 i la C-17, en canvi, aquestes dues tipologies representen la majoria dels municipis.

Aquesta anàlisi confirma el fenomen que ja s'havia identificat per a l'eix A-2 en conjunt i a escala catalana: una major especialització en sòl urbanitzable de desenvolupament econòmic almenys fins a la data, que no va acompanyat, necessàriament, d'una especialització en

localització de l'activitat industrial. En tot cas, l'anàlisi cartogràfica dels municipis de l'eix A-2 amb més reserves de sòl per a futures activitats econòmiques ens permetrà aprofundir en la tipologia de municipis i de sòl, identificant la proximitat d'aquest sòl a l'eix A-2 i la seva posició al voltant de municipis que actúen com importants polaritats dins el sistema urbà de Terres de Lleida i són a més nuclis consolidats d'aquest eix.

Un primer pas, per tant, es comparar el nivell de consolidació real del sòl, per identificació visual. Així mateix, també cal considerar quina és la ubicació exacta d'aquest sòl, ja que això ens ajudarà a entendre la lògica de la seva localització. En aquest sentit, es pot donar el cas que tot i que el terme municipal del municipi estigui en l'àrea d'influència de l'eix A-2, el seu sòl urbanitzable d'activitat econòmica no estigui localitzat proper d'aquest eix sinó a d'altres, potser de menor capacitat però més propers físicament. La localització del sòl urbanitzable d'activitat econòmica també permetrà identificar amb major detall si aquest sòl s'ha ubicat per proximitat als municipis principals o s'ha reservat per una lògica municipal pròpia que no respondria a avantatges d'accessibilitat, sinó d'altre caire (polítics, interessos privats...). La figura 7.19 següent localitza els 10 municipis amb major proporció de SDE respecte la seva superfície urbana (marcats en vermell) i la seva articulació al voltant de Lleida, Mollerussa, Tàrraga, Bellpuig (que també resulta marcat en vermell en tenir molt SDE en proporció al seu sòl urbà), Cervera i Alcarràs, així com la localització dels seus polígons industrials (les taques que apareixen repartides pel territori).

Figura 7.19. Localització dels municipis amb major proporció de SDE respecte el seu sòl urbà

Font: Elaboració pròpia

En el cas de Lleida ciutat s'observa com Torrefarrera i Corbins, situats a la part nord de l'eix A-2 (just al límit del terme municipal), i Vilanova de la Barca i els Alamús, són els municipis

que haurien aprofitat la seva proximitat amb la capital i el fet que l'eix creua el seu terme municipal per qualificar sòl de futur ús econòmic, com també haurien fet Alcarràs i Soses, utilitzant el seu avantatge de proximitat al municipi per a localitzar al seu terme les reserves de sòl d'activitat econòmica.

En el cas de Mollerussa, a més del municipi marcat en el mapa per tenir un SDE superior a la superfície de sòl urbà (Vila-sana,) al seu voltant ens trobem altres municipis que, si bé no s'apropen al llindar del 100% si que hi estan a prop: Miralcamp, Fondarella i Palau d'Anglesola, tots ells amb una superfície de SDE que supera en més d'un 75% la superfície urbana del municipi (veure taula 7.16). La petita dimensió del terme municipal de Mollerussa pot contribuir a explicar el fet que aquests municipis actuïn com a proveïdors de sòl d'aquest sistema urbà.

Bellpuig és en si mateix un municipi amb importants reserves de SDE, donada la seva situació entre els sistemes de Tàrrrega i Mollerussa. Granyanella estaria responent a la dinàmica de Tàrrrega-Cervera, mentre que Estaràs seria el municipi que en principi apareix com el més excèntric respecte a l'eix i als municipis principals.

Podem concloure que L'A-2 es configura com un eix fortament jerarquitzat en termes de concentració de sòl urbà i urbanitzable per activitat econòmica, al voltant especialment de les capitals comarcals i el seu entorn. S'ha demostrat com comparat amb els eixos de la C-16 i la C-17, l'A-2 presenta pocs municipis sense SAE, i compta amb una majoria de municipis amb major concentració de SDE que SAE, un fenomen que no es dona als altres dos eixos. Així, l'A-2 es configura com un eix fortament jerarquitzat en termes de concentració de sòl urbà i urbanitzable per activitat econòmica, al voltant especialment de les capitals comarcals i el seu entorn. L'eix A-2 presenta un major nombre de municipis amb unes reserves de sòl urbanitzable d'activitat econòmica que superen la seva superfície urbana, fins a triplicar-la en alguns casos, quelcom que es dona en menor proporció als eixos de la C-16 i la C-17. Per últim, en termes de dimensió, l'eix A-2 compta amb una major disponibilitat de sòl urbanitzable susceptible d'ocupar activitat econòmica a municipis de diferent mida i importància econòmic.

El capítol següent analitza en detall el sòl urbanitzable d'activitat econòmica d'aquests municipis, i determina el seu grau real de consolidació, aspecte clau a l'hora de determinar el potencial real del sòl a l'eix de l'A2.

CAPÍTOL 8. ANÀLISI DE CASOS: NIVELL DE CONSOLIDACIÓ DEL SÒL URBANITZABLE DE DESENVOLUPAMENT D'ACTIVITAT ECONÒMICA I NIVELL DE CONSOLIDACIÓ, PREU I ACCESSIBILITAT EN ELS POLÍGONS D'ACTIVITAT ECONÒMICA EN SÒL URBÀ ALS MUNICIPIS DE L'EIX A-2

L'anàlisi de la distribució del sòl urbà d'activitat econòmica (SAE) i del sòl urbanitzable d'activitat econòmica (SDE) als municipis de l'eix A-2 ha permès identificar 4 municipis amb una especialització elevada en sòl urbà d'activitat econòmica i amb elevada especialització industrial; 2 municipis amb especialització elevada en sòl urbà d'activitat econòmica però no especialitzats en activitat industrial; i 10 municipis amb una oferta elevada de SDE respecte el seu sòl urbà. La resta no complien cap d'aquestes condicions.

La hipòtesi de treball (taula 8.1) establia que un el sòl urbà d'activitat econòmica de l'A-2 efectivament consolidat (ocupat), amb una accessibilitat adequada i un preu baix demostrava ser un sòl atractiu per a la localització d'activitat econòmica. En el cas del sòl urbanitzable per a desenvolupament d'activitat econòmica es considerava que havia d'estar efectivament buit (no consolidat) i tenir una accessibilitat adequada. En el cas del sòl urbanitzable per activitat econòmica també es podria considerar que el fet d'esta ocupat és de fet un element positiu, ja que implica que ha resultat atractiu per a la localització d'activitat econòmica, mentre que aquell buit (i més si porta molt de temps buit) demostra que no és competitiu. És una discussió que ha de ser contrastada amb l'anàlisi qualitatiu i les entrevistes a actors rellevants.

Recordem en tot cas les mesures que hem utilitzat a l'hora de comprovar les hipòtesis i el procediment seguit per al seu càlcul:

Taula 8.1. Hipòtesis de treball

Nivell d'ocupació	5. El sòl d'activitat econòmica (polígons) es troba ocupat en més d'un 50% (per empreses actives)	10. El sòl de desenvolupament econòmic es troba efectivament buit en més d'un 50%
Accessibilitat	6. Tipologia compacta en tant que propers a la xarxa viària bàsica	11. Tipologia compacta en tant que propers a la xarxa viària bàsica
Preu	7. Preu baix (segons opinió entrevistats)	

Font: Elaboració pròpia

El nivell de consolidació del sòl urbanitzable s'analitza a la primera secció (8.1). La següent, 8.2, analitza el sòl urbà d'activitat econòmica d'una selecció de municipis, fixant-nos en les condicions generals d'ocupació segons usos, característiques del sòl i estat. La secció 8.3 segueix amb l'anàlisi dels polígons d'activitat, centrada en examinar la concentració d'empreses en els mateixos. La secció 8.4 realitza l'anàlisi per l'accessibilitat i el preu. Per últim es fa una reflexió final al voltant dels resultats obtinguts que han de permetre contrastar la hipòtesi d'un eix A2 competitiu gràcies al seu sòl disponible, tot referint-nos també a les activitats logístiques.

8.1 GRAU DE CONSOLIDACIÓ DEL SÒL URBANITZABLE DE DESENVOLUPAMENT D'ACTIVITAT ECONÒMICA ALS MUNICIPIS SELECCIONATS DE L'EIX A-2¹³⁹

Recordem que al capítol 6 s'ha definit la metodologia d'anàlisi del grau de consolidació del SDE, que estableix diferents llindars de consolidació segons aquest sòl estigui completament buit o mostri diferents nivells d'ocupació, a partir de la visualització de l'ortofoto i la seva comparació amb la qualificació que el sòl rep al *Mapa Urbanístic de Catalunya*. Per últim s'ha comprovat quina és l'última figura de planejament.

Analitzar en detall el sòl urbanitzable d'activitat econòmica ens permetrà avançar en la confirmació de la hipòtesi de la seva competitivitat. Si el sòl ha de ser un factor de competitivitat de l'eix A-2, una primera condició és que aquest estigui realment disponible per acollir noves activitats, i que la seva localització respongui a lògiques d'accessibilitat que

¹³⁹ Aquesta secció ha estat elaborada amb les dades de l'estudi Capel, Ganau i Tarrés (2015) "La disponibilitat del sòl urbanitzable d'activitat econòmica als municipis de Lleida entorn de l'eix A-2", Càtedra de Competitivitat i Desenvolupament Regional, UdL.

el facin atractiu per a noves implantacions. En aquesta secció es fa en primer lloc aquesta anàlisi detallada del grau de consolidació del sòl urbanitzable de desenvolupament d'activitat econòmica per al conjunt de municipis de l'eix A-2 amb sòl urbanitzable d'activitat econòmica.

Figura 8.1 Recordatori de les condicions a complir pel sòl urbanitzable de desenvolupament econòmic

La taula 8.2 mostra les reserves de sòl urbanitzable d'activitat econòmica per al conjunt de municipis de l'eix A2.

Taula 8.2. Sòl urbanitzable d'activitat econòmica (hectàrees) per municipi i pes sobre total municipis de l'entorn eix A-2

Municipi	Sòl Urbanitzabl. Act. Econòmica	Pes sobre eix A-2	Municipi	Sòl Urbanitzabl. Act. Econòmica	Pes sobre eix A-2
Tàrraga	176,33	12,3%	Aitona	0,00	0,0%
Lleida	149,55	10,4%	Alpicat	0,00	0,0%
Bellpuig	103,19	7,2%	Barbens	0,00	0,0%
Vila-sana	95,91	6,7%	Belianes	0,00	0,0%
Torres de Segre	71,44	5,0%	Granyena de Segarra	0,00	0,0%
Cervera	67,64	4,7%	Montoliu de Lleida	0,00	0,0%
Corbins	65,31	4,6%	Montoliu de Segarra	0,00	0,0%
Alcoletge	59,68	4,2%	Oluges, les	0,00	0,0%
Bell-lloc d'Urgell	58,12	4,8%	Poal, el	0,00	0,0%
Torrefarrera	53,47	3,7%	Preixana	0,00	0,0%

Alcarràs	53,12	3,7%	Ribera d'Ondara	0,00	0,0%
Mollerussa	47,42	3,5%	Sant Martí de Riucorb	0,00	0,0%
Rosselló	45,74	3,2%	Sidamon	0,00	0,0%
Alamús, els	42,44	3,0%	Sudanell	0,00	0,0%
Palau d'Anglesola, el	35,93	2,5%	Talavera	0,00	0,0%
Soses	33,21	2,3%	Tarroja de Segarra	0,00	0,0%
Vilanova de la Barca	26,57	1,9%	Torregrossa	0,00	0,0%
Estaràs	25,77	1,9%	Verdú	0,00	0,0%
Bellvís	24,32	1,7%	Vilanova de Bellpuig	0,00	0,0%
Anglesola	21,15	1,5%			
Benavent de Segrià	21,07	1,5%			
Golmés	19,36	1,3%			
Fondarella	16,52	1,2%			
Sant Guim de Freixenet	16,45	1,1%			
Miralcamp	16,40	1,1%			
Vilanova de Segrià	15,87	1,1%			
Granyanella	14,08	1,0%			
Ivars d'Urgell	12,99	1%			
Vilagrassa	12,57	0,9%			
Torre-serona	8,89	0,6%			
Castellnou de Seana	4,37	0,3%			
Linyola	4,24	0,3%			
Tornabous	1,24	0,1%			

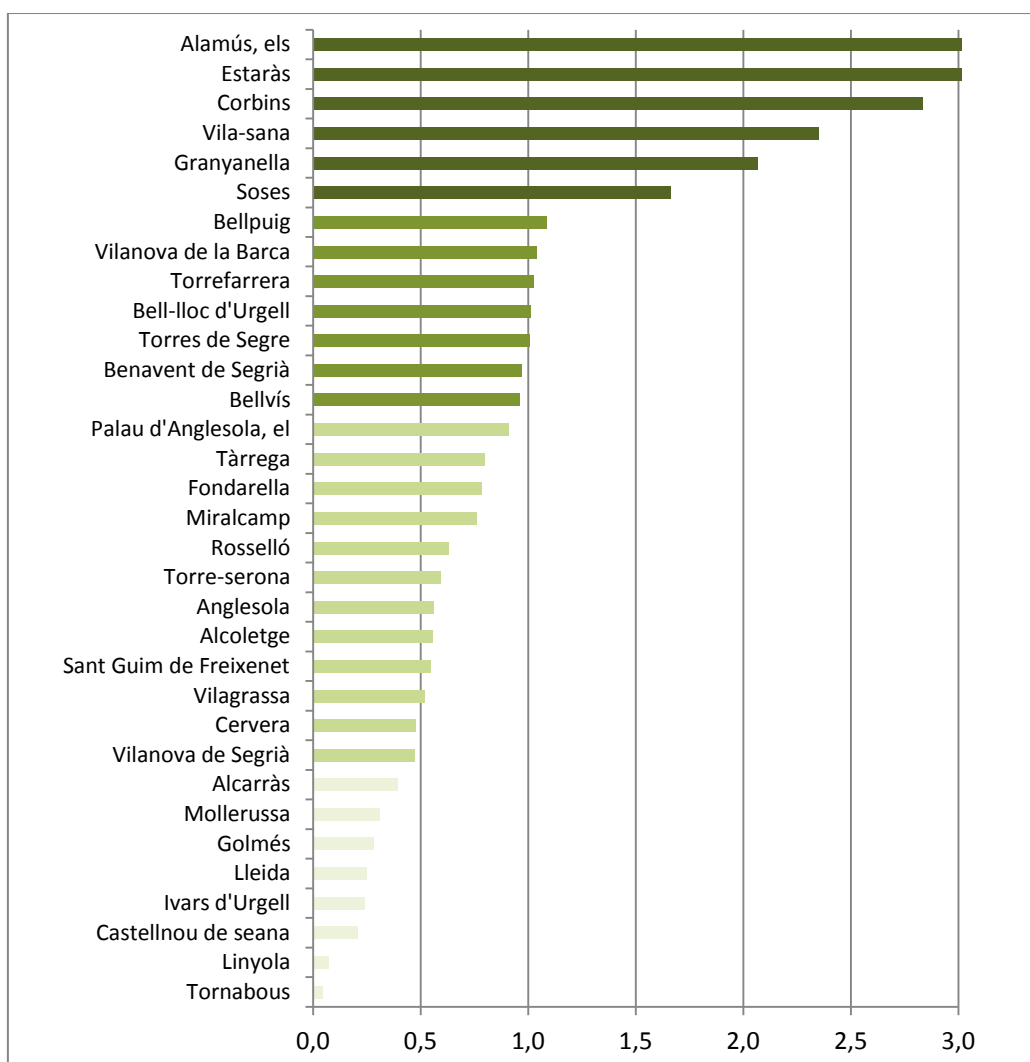
Font: Elaboració pròpia amb dades del Mapa Urbanístic de Catalunya

Dels 52 municipis de l'eix, 32 compten amb sòl urbanitzable d'activitat econòmica, amb dimensions diferents, des de les 176 hectàrees de Tàrraga fins a l'1,24 de Tornabous¹⁴⁰. Per comprovar la dimensió del sòl urbanitzable d'activitat econòmica de cada municipi es calcula

¹⁴⁰ A Lleida ciutat hi ha el projecte d'urbanitzar l'àrea de Quatre Pilans per crear un gran polígon d'activitat econòmica en una àrea de 700 hectàrees, que ja s'esmentava l'any 2007. Aquesta àrea està actualment classificada com a sòl no urbanitzable però amb voluntat de destinar-los a activitat econòmica, tal i com s'exposa a la Memòria de l'Avantprojecte del Pla d'Ordenació Urbanística Municipal 2015 (Annex 2:p.69). El Ple de l'Ajuntament de Lleida, en sessió de data 22.12.2010, va adoptar l'acord d'aprovar inicialment la Modificació Puntual del PGOU del sector Torreblanca - Quatre Pilans amb una superfície total de 2.456.453 m² i un sostre total igual a 1.473.871,80 m²:
http://poum lleida.paeria.cat/documents/doc_tecnic/avan%C3%A7/01.MEMORIES/13.ANX/Annex_2_Economic.pdf

la relació entre la superfície d'aquesta tipologia i la del total de zones urbanes. S'observa com en molts casos la superfície destinada a urbanitzable d'activitat econòmica o és igual, o dobla o triplica la que ocupen el conjunt de zones urbanes (sòl residencial, zones d'activitat econòmica, zones mixtes i altres). Aquest és el cas de Els Alamús, Estaràs, Corbins, Vila-Sana, Granyanella i Soses, que tindrien doncs una superfície de sòl urbanitzable d'activitat econòmica sobredimensionada respecte la seva superfície urbana (índex de 1,5 o superior). A altres municipis la superfície dedicada a sòl urbanitzable d'activitat econòmica iguala la de les zones urbanes. És el cas de Bellpuig, Vilanova de la Barca, Torrefarrera, Bell-lloc d'Urgell, Torres del Segre, Benavent de Segrià i Bellvís. A la resta de municipis la dimensió del sòl urbanitzable d'activitat econòmica ja és menor que la del total de zones urbanes, o la meitat o menys de la meitat d'aquestes.

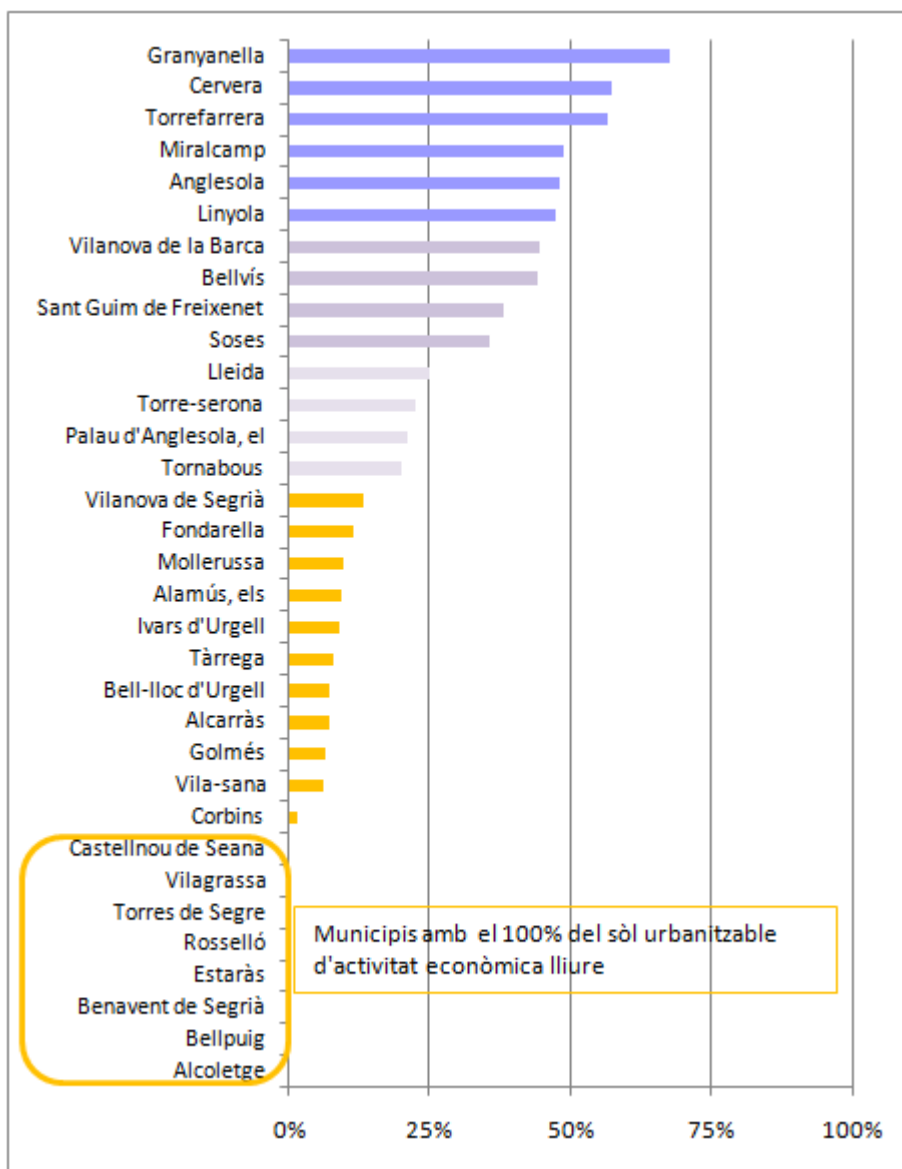
Figura 8.2. Relació entre sòl de zones urbanes i sòl urbanitzable d'activitat econòmica

Font: Elaboració pròpia

Les reserves de sòl urbanitzable d'activitat econòmica són considerables a gran part dels municipis de l'entorn de l'eix A-2. Per copsar quin és l'estat de consolidació d'aquest sòl s'han analitzat els 33 municipis amb sòl urbanitzable d'activitat econòmica de l'eix, amb la metodologia detallada més amunt, que recordem establí cinc llindars de consolidació del 0%, 25%, 50%, 75% i 100%.

Figura 8.3. Grau de consolidació del sòl urbanitzable d'activitat econòmica

Font: Elaboració pròpia

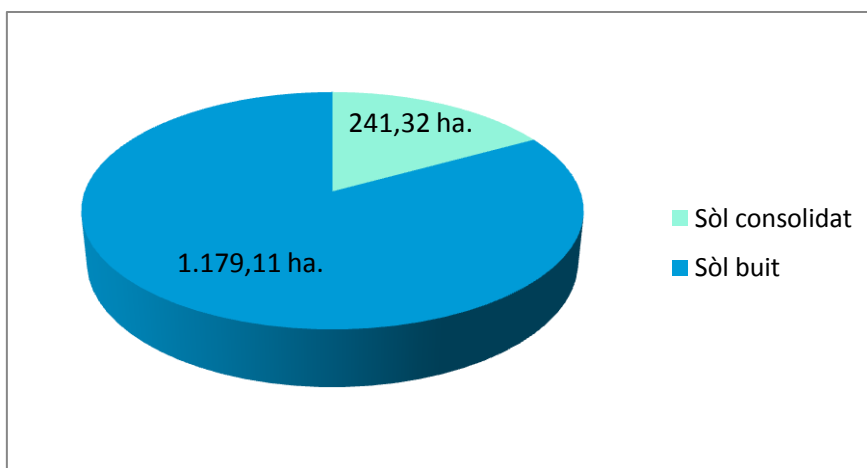
Cap municipi de l'entorn de l'eix A-2 compta amb un grau de consolidació del seu sòl urbanitzable d'activitat econòmica superior al 75% (figura 8.3), Granyanella, Cervera i Torrefarrera són els únics que superarien el llindar del 50%. Un altre grup de municipis entre

els que destaquen Anglesola o Miralcamp tindrien ja un 50% del seu sòl urbanitzable D2 ocupat, mentre que la majoria es trobarien en el llindar del 25%, entre ells Lleida capital. Les altres dues capitals comarcals tindrien encara reserves considerables d'aquest tipus de sòl, que només estaria consolidat al 25% o menys. Per últim vuit municipis tindrien encara la totalitat del sòl urbanitzable d'activitat econòmica buit i pendent d'urbanitzar.

S'han quantificat les hectàrees reals que estarien ocupades (sòl urbanitzable consolidat) segons aquests càlculs a cada municipi, el que permet obtenir una estimació del sòl urbanitzable d'activitat econòmica que es troba realment buit a l'entorn de l'eix A-2. Mitjançant la visualització de l'ortofoto s'ha calculat la superfície ocupada en detall, a la qual se li restat el sòl urbanitzable d'activitat econòmica que segons el planejament urbanístic vigent encara està disponible. Segons aquestes dades (figura 8.4), de les aproximadament 1.420 hectàrees de sòl urbanitzable d'activitat econòmica d'aquests municipis, un 17% estaria ja ocupat, i quedarien disponibles encara 1.179,1 hectàrees. Es tracta d'una superfície que supera a la que ja existeix a tot el territori de Terres de Lleida de sòl urbà per a activitat econòmica, que recordem ocupa unes 1.036 hectàrees.

Així doncs, el sòl urbanitzable disponible per a activitat econòmica permetria més que doblar la superfície destinada a aquests usos a Terres de Lleida.

Figura 8.4. Hectàrees de sòl urbanitzable d'activitat econòmica del conjunt de municipis de l'eix A2 segons el seu nivell de consolidació o la seva condició vacant

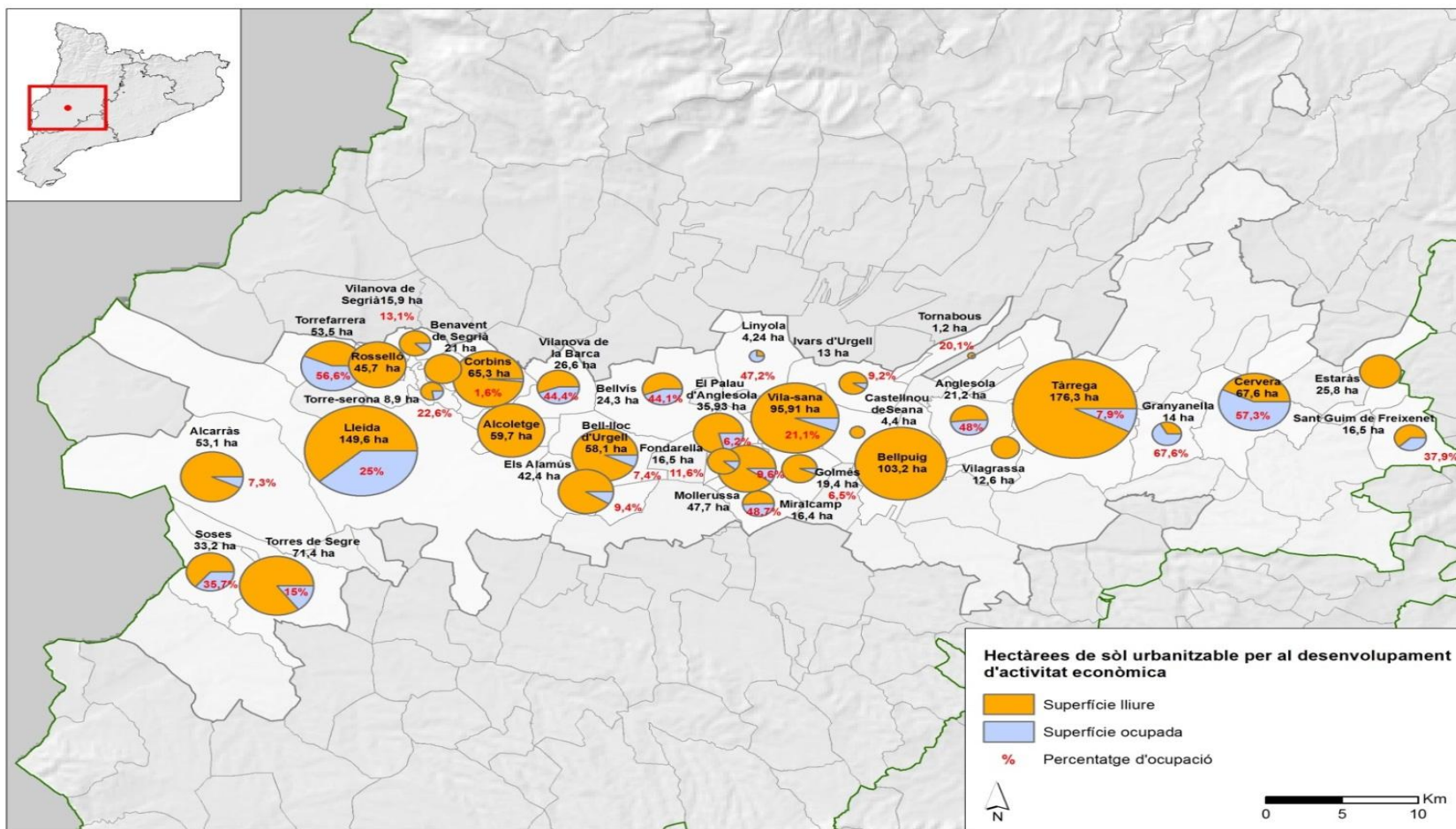

Font: Capel, Ganau i Tarrés (2015) "La disponibilitat del sòl urbanitzable d'activitat econòmica als municipis de Lleida entorn de l'eix A-2", Càtedra de Competitivitat i Desenvolupament Regional, UdL.

La distribució entre el sòl urbanitzable d'activitat econòmica consolidat i aquell que es troba disponible a cada municipi mostra una variació considerable, tal i com es pot veure en la figura 8.5. Així, hi ha municipis on les reserves de sòl urbanitzable d'activitat econòmica

encara disponibles (buides) tenen una dimensió similar a les totals de Lleida ciutat, com és el cas de Tàrraga i Bellpuig i en menor mesura Vila-sana. En canvi en altres casos, les hectàrees encara buides tenen una dimensió menor, si es consideren a escala de tot l'àmbit territorial, com pot ser el cas d'Estaràs o Benavent de Segrià, on les reserves de sòl urbanitzable d'activitat es situen al voltant de les 25 hectàrees, una superfície en tot cas considerable si es té en compte en termes interns del municipi. En tot cas, i com ja s'ha apuntat abans, el sòl urbanitzable que ja ha estat ocupat per activitats productives és molt reduït tant en termes relatius com absoluts, sent Lleida ciutat i Cervera els dos municipis amb una major quantitat d'hectàrees ocupades (37,3 i 38,7 hectàrees respectivament).

Figura 8.5. Hectàrees de sòl urbanitzable d'activitat econòmica ocupades i buides per municipi de l'eix A-2

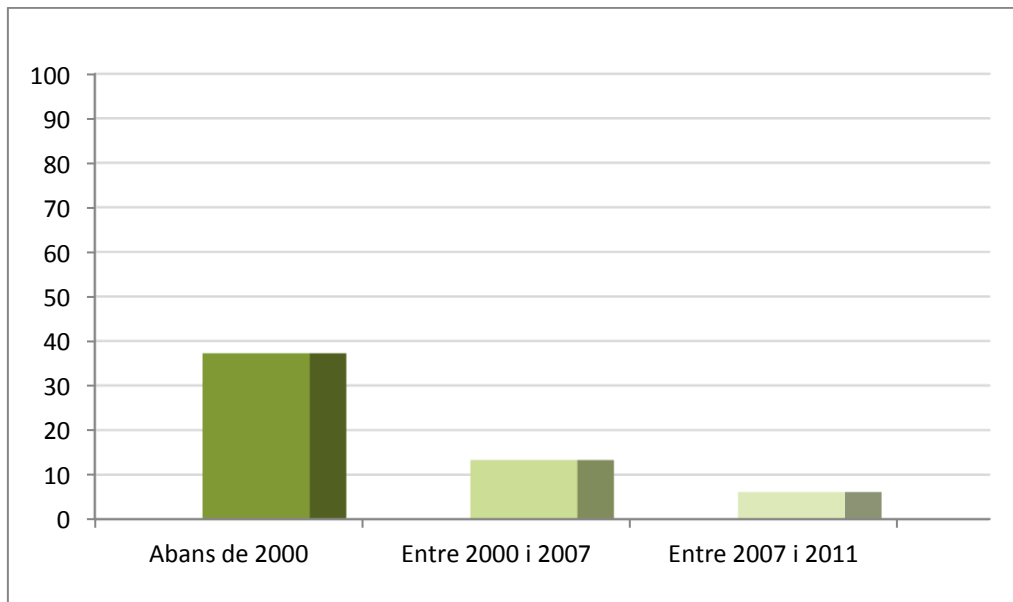

Font: Capel, Ganau i Tarrés (2015) "La disponibilitat del sòl urbanitzable d'activitat econòmica als municipis de Lleida entorn de l'eix A-2", Càtedra de Competitivitat i Desenvolupament Regional, UdL.

El conjunt de municipis de l'eix han aprovat el seu planejament en moments temporals diferents. Si analitzem el nombre d'expedients aprovats cada any entre 1985 (data del més antic) i el 2011 (data del més recent), observem a partir del 2000 s'acceleren el nombre d'expedients, per tenir una caiguda durant la crisi i començar a recuperar-se a partir del 2011.

Si analitzem les reserves de sòl urbanitzable d'activitat econòmica segons l'última figura de planejament amb que compten els municipis (figura 8.6 i taula 8.3), s'observa clarament una relació entre grau de consolidació i antiguitat del sòl. És a dir, aquells municipis que fa més temps tenen aquest sòl disponible (planejament anterior a l'any 2000) són també aquells que tenen una major part del mateix consolidat (una mitjana de 35%), indicant una certa "competitivitat" del sòl que no hauria quedat buit sinó que s'hauria anat ocupant al llarg dels anys. En canvi, aquells que varen establir el seu planejament després de la crisi econòmica són els que tenen un nivell d'ocupació del sòl urbanitzable d'activitat econòmica menor, al voltant del 5%.

Figura 8.6. Percentatge d'hectàrees ocupades de sòl urbanitzable d'activitat econòmica segons antiguitat del planejament municipal

Font: Elaboració pròpia segons dades del Registre de Planejament Urbanístic de Catalunya

Taula 8.3. Municipis de l'eix A-2 segons tipus de figura de planejament i any de la mateixa

Municipi	Figura planejament
Tàrrega	POUM_2005
Lleida	PGO_2002 (revisió 2015)
Bellpuig	POUM_2011
Vila-sana	POUM_2011
Torres de Segre	POUM_2004
Cervera	Normes subsidiàries_1985
Corbins	Normes subsidiàries_1996
Alcoletge	POUM_2011
Bell-lloc d'Urgell	POUM_2005
Torrefarrera	Normes subsidiàries_1999
Alcarràs	POUM_2007
Mollerussa	POUM_2008
Rosselló	Normes subsidiàries_2001
Alamús, els	POUM 2006
Palau d'Anglesola, el	Normes subsidiàries_2001
Soses	Normes subsidiàries_1982
Vilanova de la Barca	Normes subsidiàries_2002
Estaràs	POUM_2006
Bellví	Normes subsidiàries_1987
Anglesola	Normes subsidiàries_2008
Benavent de Segrià	Normes subsidiàries_2002
Golmés	POUM_2006
Fondarella	Normes subsidiàries_1997
Sant Guim de Freixenet	Normes subsidiàries_1989
Miralcamp	Normes subsidiàries_1984
Vilanova de Segrià	Normes subsidiàries_1997
Granyanella	Normes subsidiàries_1992
Ivars d'Urgell	POUM_2005
Vilagrassa	POUM_2010
Torre-serona	Normes subsidiàries_2002
Linyola	Normes subsidiàries_2002
Castellnou de Seana	Normes subsidiàries_1998
Tornabous	Normes subsidiàries_1994

Font: Elaboració pròpia amb dades del Registre de Planejament Urbanístic de Catalunya

L'anàlisi del sòl urbanitzable d'activitat econòmica de l'eix A-2 segons la seva consolidació ha permès observar com la major part d'aquest sòl està encara disponible i pendent d'ocupar, si bé hi ha un 17% que ja comptaria amb algun tipus d'urbanització. En tot cas, s'ha fet evident que l'oferta de sòl urbanitzable d'activitat econòmica és superior a la demanda d'aquest, més si tenim en compte que aquell de reserva més recent, a partir de 2007, té els nivells més baixos d'ocupació.

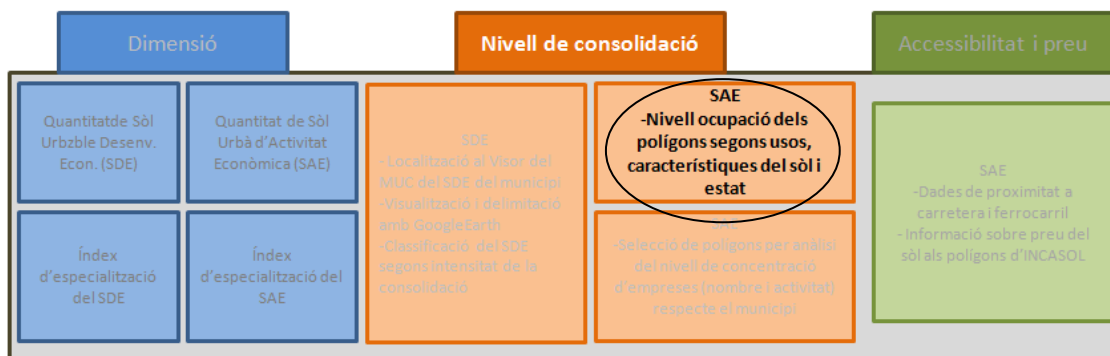
Aquesta elevada disponibilitat de sòl urbanitzable d'activitat econòmica fa necessària la reflexió sobre la seva capacitat d'atracció real, i com des de la política pública (a escala local i regional) s'ha gestionat i s'està gestionant aquest tipus de sòl, una qüestió que tractarem en el capítol següent. Abans d'això, cal fer un pas previ i establir el nivell de consolidació del sòl ja urbanitzat d'activitat econòmica a l'entorn de l'eix A-2. A això dedicarem la secció següent.

8.2 NIVELL DE CONSOLIDACIÓ DEL SÒL URBÀ D'ACTIVITAT ECONÒMICA SEGONS LES CARACTERÍSTIQUES DELS POLÍGONS INDUSTRIALS

La consolidació del sòl ja urbà d'activitat econòmica es mesura en aquesta recerca a partir dels polígons d'activitat industrials amb que compten els municipis de l'eix A-2. Segons la base de dades de polígons de l'Institut Cartogràfic de Catalunya a la província de Lleida hi ha 166 polígons, dels quals 87 es troben ubicats a 34 dels 52 municipis de l'entorn de l'eix A-2.

Recordem que la nostra hipòtesi de partida és que aquest sòl demostraria la seva competitivitat si complia una sèrie de condicions d'ús, característiques de l'urbanització i dels serveis. Aquestes característiques s'analitzen a partir de les variables disponibles a la base de dades de polígons de la Cambra de Comerç de Lleida, que com recordem, ofereix dades de polígons ubicats als municipis de la província.

Figura 8.7 Recordatori de les condicions de consolidació del SAE

Taula 8.4. Variables considerades en la classificació tipològica dels polígons d'activitat de l'entorn de l'eix A-2

Variable	Font
Usos del polígon: Industrial, industrial-mixte, terciari-mixte	Base de polígons de la Cambra de Comerç de Lleida
Sòl ocupat (m2 de sòl ocupat per edificacions al polígon respecte la superfície total)	
Sòl disponible	
Estat (projecte, previst, exhaurit, en venda)	
Promotor	
Característiques de la urbanització:	
Xarxa de Clavegueram	
Vorereres	
Estació Depuradora	
Pavimentació	
Enllumenat Públic	
Protecció d'incendis	
Serveis: Electricitat, aigua, telefonia, gas	

Font: Elaboració pròpia

Tal i com s'ha explicat en l'apartat metodològic del capítol 6, a partir d'aquestes variables s'ha creat un índex d'intensitat que classifica el sòl d'activitat econòmica (polígons) de l'eix A-2 en tres categories de "competitivitat". Recordem les tres categories són:

- 1) **Polígon alta intensitat:** Té espai disponible però no està buit. Compta amb les característiques bàsiques d'urbanització i tots els serveis. Les variables a considerar són:

- V1. Sòl ocupat sobre sòl total > 50%
- V2. Ús del polígon majoritàriament industrial
- V3. Urbanització externa completa = Si
- V4. Serveis Complets = Si

2) **Polígon intensitat mitjana:** Està disponible. Compta amb alguna de les característiques d'urbanització i alguns dels serveis.

- V1. Sòl ocupat sobre sòl total < 50%-15%
- V2. Ús del polígon industrial o industrial-mixte
- V3. Urbanització completa = SI
- V4. Serveis complets= Si

3) **Polígon baixa intensitat:** Sense característiques bàsiques d'urbanització ni serveis.

- V1. Sòl ocupat sobre sòl total < 15%
- V2. Ús del polígon industrial amb mixt terciari
- V3. Urbanització externa completa = NO
- V4. Serveis Complets = NO

Per a que la hipòtesi s'acomplís, és a dir, per tal que el sòl d'activitat de l'eix pogués considerar-se competitiu, la majoria de polígons analitzats haurien de correspondre a la primera categoria.

Descripció general de les dades

Abans d'exposar els resultats d'aquesta anàlisi, feta amb la base de dades de la Cambra de Comerç de Lleida, es mostra la llista completa de municipis de l'eix A-2 segons tinguin o no polígons, a partir de la informació de la base de dades de polígons de l'Institut Cartogràfic de Catalunya. Com s'ha esmentat abans, dels 52 municipis n'hi ha 34 amb polígons d'activitat econòmica, entre els quals totes les capitals comarcals que creua l'eix, i altres municipis importants en termes de concentració de llocs de treball com Bellpuig, Alcarràs o Torrefarrera. Els 18 municipis sense polígons industrials són petits, cap d'ells supera els 300 llocs de treball localitzats, i a tots ells el nombre de treballadors de la indústria és baix (veure taula 8.5). Els polígons, com veurem més endavant, poden estar ja actius o previstos.

Taula 8.5. Municipis de l'eix A-2 segons tinguin Polígons d'Activitat econòmica (PAE) i llocs de treball localitzats.

Municipis amb PAE							
Municipi	Superfície polígons (ha.)	LTL indústria	LTL total	Municipi	Superfície polígons (ha.)	LTL indústria	LTL total
Lleida	376,81	4.448	63.998	Bellpuig*	49,53	694	1.828
Mollerussa	301,64	963	4.678	Vilanova de la Barca	25,25	75	403
Alcarràs	225,11	283	2.610	Vila-sana	25,25	74	475
Cervera	150,44	600	2.362	Torre-serona	25,23	31	219
Alcoletge	150,07	303	1.000	Tàrraga	25,22	1.236	5.756
Golmés	125,50	153	1.297	Rosselló	25,19	223	732
Torrefarrera	100,91	165	2.106	Linyola	25,12	110	579
Bellví	75,16	76	565	Belianes	25,05	19	113
Alamús	75,01	19	185	Aitona	25,04	21	477
Soses*	58,91	191	776	Alpicat	25,02	151	1.403
Torres de Segre	50,47	112	616	Sidamon*	23,12	91	232
Torregrossa	50,46	71	606	Fondarella	19,05	166	464
Sant Guim de Freixenet	50,38	136	347	Granyanella*	14,68	14	118
Palau d'Anglesola, el	50,32	121	706	Anglesola*	14,03	142	449
Miralcamp	50,27	479	712	Sudanell*	12,77	32	208
Corbins	50,16	47	328	Vilagrassa*	11,44	12	100
Bell-lloc d'Urgell	50,10	132	565	Ivars d'Urgell*	5,78	114	449

Municipis sense PAE					
Municipi	LTL indústria	LTL total	Municipi	LTL indústria	LTL total
Vilanova de Bellpuig	50	295	Sant Martí de Riucorb	8	141
Verdú	20	278	Montoliu de Lleida	16	125
Benavent de Segrià	34	258	Talavera	0	66
Ribera d'Ondara	80	241	Preixana	7	60
Barbens	3	191	Estaràs	0	42
Vilanova de Segrià	14	188	Oluges, les	3	28
Tornabous	3	184	Tarroja de Segarra	3	25
Poal, el	36	164	Montoliu de Segarra	0	22
Castellnou de Seana	25	155	Granyena de Segarra	2	20

Font: Cambra de Comerç de Lleida i Institut Cartogràfic de Catalunya. LTL: Idescat.

* La informació sobre els PAE d'aquests municipis prové de la Base de dades de Polígons Industrials de l'Institut Cartogràfic de Catalunya. No es tenen les variables de característiques dels PAE de la Cambra de Comerç de Lleida.

La majoria de municipis de l'eix tenen polígons de mida relativament reduïda, fins a les 30 hectàrees, si bé destaquen alguns de gran superfície com el Polígon Industrial el Segre de Lleida (més de 130 ha.) o el de Miralcamp, de més de 100 hectàrees (taula 8.5).

Taula 8.5. Distribució dels PAE per municipi de l'entorn de l'eix A-2 i superfície total

nº polígons	superfície (ha.)	nº polígons	superfície (ha.)
Anglesola	14,03	Belianes	9,90
La Serra I	7,78	Polígon Industrial de Belianes	9,90
La Serra II	6,25	Bell-lloc d'Urgell	86,26
Alamús	51,13	Vinyes del Mig	59,36
SUD 7	3,39	Sector Trota	26,90
SUD 6	14,86	Bellví	20,42
SUD 5	32,88	Zona Industrial PP3	3,12
Alcarràs	59,95	Sector industrial les Planes	2,30
Sector Únic	3,47	Ampliació zona industrial	15,00
Homs	0,53	Cervera	106,09
La Rabosa	2,31	Sector Industrial Camí de Tordera	14,76
Revés Sud	5,28	Ampliació nord sector industrial de Cervera	35,01
Revés Nord	7,71	Zona Industrial Sector Nord Cervera	
Galileo	7,29	P.P.3	26,42
Camí del Tossal Roig	19,93	Fàbrica Mobel Linea S.L	13,61
POLINASA	9,81	P.P.4	5,96
Paracuellos (previst)	3,61	Garrigues	10,33
Alcoletge	28,73	Corbins	27,89
Polígon Industrial La Nora Sector A	4,44	Coll del Rei	20,00
Polígon Industrial Gabernerres	3,11	CAMÍ DE JIVILLÍ (SAU5)	7,89
La Nora (Sector B)	5,77	Golmés	35,52
Zona Industrial C13 zona 4a Sòl Urbà	5,40	Pla Parcial (La Cometa)	2,30
Polígon La Llatina UA 1	4,23	Sector 1 (Industrial Est)	8,09
Polígon Industrial La Nora Sector C	5,77	Sector 2 (Industrial Mig)	7,91
Alpicat	17,31	Sector 4 (Golparc)	17,22
Alpicat Lúdic Parc	17,31	Lleida	388,03
Aitona	0,21	CIM Lleida	42,15
Zona industrial	0,21	Camí dels Frares (Fase 2)	66,40
Bellpuig	49,53	Les Canals	14,91
El Fontando	11,81	Quatre Pilans	2,03
s/n Bellpuig 2	14,52	Camí dels Frares (Fase 1)	26,28
s/n Bellpuig 1	23,20	Camí dels Frares (Fase 3)	24,90
Fondarella	19,05	MECANOVA	6,89
s/n Fondarella 1	16,92	Lleida Park	27,35
s/n Fondarella 2	2,13	Sol industrial urbà	2,50
		SUR 27	19,80

Granyanella	14,68
s/n Granyanella 1	6,14
Pla de Fonolleres	8,54
Ivars d'Urgell	5,78
s/n Ivars d'Urgell 3	3,32
s/n Ivars d'Urgell 1	1,64
s/n Ivars d'Urgell 2	0,82

SUR 35	0,04
Cros (PE4)	13,51
Polígon Industrial el Segre	135,60
SUR 23 (Polígon ENTREVIAS)	2,31
Creu del Batlle	3,36

nº polígons	superfície (ha.)
Linyola	3,90
Zona Industrial de Linyola	3,9
Miralcamp	216,50
Zona Industrial V4 - V5	65
Zona Industrial W3 - W4	151,5
Mollerussa	47,30
Carretera de Torregrossa	12,43
Negrals sud	2,94
ampliació nufri	9,05
Carretera d' Arbeca	0,38
Camí de Mollerussa Belianes	0,47
Partida de la figuera i	1,14
Plaursa (pla d'urgell).	2,44
Naus tumsa	2,78
Ronda ponent	2,44
PP - palau	1,05
Nufri - sat	10,82
Polígon torre el pinto	1,35
Palau d'Anglesola	48,74
Zona Industrial PP-1	7,331
SAU 3 - Autovia	41,4097
Rosselló	28,39
Sector SUD-4 "Miralbó"	28,3866
s/n Rosselló 2	2,69
Sant Guim de Freixenet	18,57
La Vaqueria	13,72
La Tallada	4,85
Tàrraga	272,12

nº polígons	superfície (ha.)
Torrefarrera	67,16
Polígon Industrial Torrefarrera	12,32
Polígon Industrial Les Comes i	
Raconada	51,74
Ampliació polígon Raconada	1,70
Polígon Industrial Raconada	1,377
Torregrossa	12,39
Zona Industrial Clau 4-A	6,27
Zona Industrial Clau 4-B	6,12
Torres del Segre	101,09
SUD-10 Coll de Vinganya	7,5
SUD-16 El Saladar II	5,22
SUD-15 Pla de les Trotes II	4,95
SUD-12 Pla de les Trotes I	9,9
s/n Torres de Segre 2	36,38
SUD-13 El Saladar I	6,88
s/n Torres de Segre 1	6,89
SUD-11 Erms Marrats i	
Venturet	16,45
SUD-9 Camí dels Monjos	6,92
Torre-serona	4,00
Polígon de Torre-serona	4,00
Vila-Sana	30,03
Parc Activitat Agroalimentaria	
Pla d'Urgell	30,03
Vilanova de la Barca	31,69
Polígon Industrial Vilapark	31,69
Vilagrassa	12,75
la Cooperativa del Camp	1,31
"Lo Pla"	11,44
Sidamon	23,12

El Boscarrò Nord	36,02	Sector Ferro	5,39
El Boscarrò Sud	21,2	Polígon Industrial Sidamon	17,73
El Boscarró Est	48,96	Soses	58,91
s/n Tàrrega 1	5,87	s/n Soses 3	19,29
Industrial Els Plans	44,41	s/n Soses 1	1,97
Polígon Industrial de llevant	33,06	s/n Soses 2	5,28
Polígon La Canaleta	44,24	Polígon Industrial Les Planes	32,37
Polígon Industrial de ponent	38,36	Sudanell	11,46
		LUGSA	11,46

Font: Elaboració pròpia amb dades de l'Institut Cartogràfic de Catalunya

Com s'ha esmentat més amunt, les característiques detallades d'aquests polígons només estan disponibles per a aquells inclosos a la base de dades de la Cambra de Comerç de Lleida. En aquesta, hi ha informació de 166 polígons de tota la província de Lleida, dels quals 87 s'ubiquen a 25 municipis de l'entorn de l'eix A-2. L'anàlisi es farà doncs, per als polígons d'aquests 25 aquests municipis, que ens permetrà determinar la seva classificació segons polígons d'alta, mitjana o baixa intensitat. Abans de centrar-nos en el resultat final es presenta una breu descripció de les dades generals, seguint l'ordre de la taula 8.4.

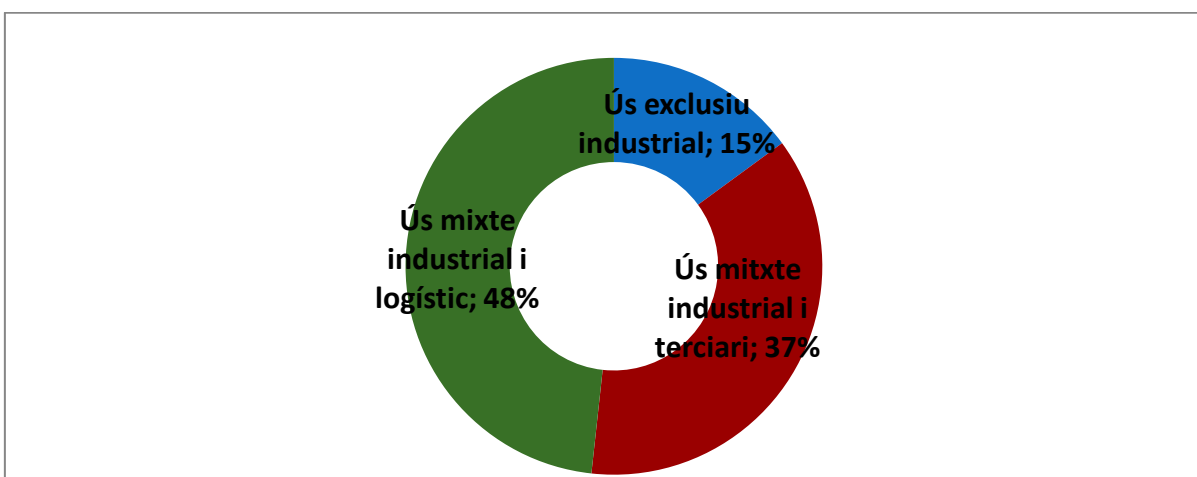
La primera dada a analitzar és la referent als **usos dels polígons**. Com s'observa a la figura 8.8, un 48% dels polígons tenen un ús exclusivament industrial, mentre que la resta combinen aquest amb usos logístics o terciaris, amb activitats diverses pel que fa a aquests darrers. Així, hi ha un 37% dels polígons que combinen l'ús industrial amb els usos terciaris, entre els que destaquen els equipaments, les oficines i fins i tot els usos residencials. Els polígons amb un ús mixt entre industrial i logístic només representen el 15% del total i de fet en la majoria de casos també s'inclou l'ús comercial.

Figura 8.8 (a). Tipologies d'usos dels polígons de l'entorn de l'eix A-2. Detall.

Usos del polígon	Total general
Dominant : Indústria I	4
Dominant : Indústria I / Indústria III	1
Dominant : Indústria III	5
Industrial	28
Industrial i associats (magatzem, oficines, manteniment)	1
industrial petites naus	1
Indústries de qualsevol tipus i tallers	1
sol urbanitzable industrial per a mitjana i gran indústria	1
TOTAL Ús exclusivament industrial	42
Dominant : Indústria III / Oficina i Serveis / Comercial	1
Dominant : Oficina i Serveis	1
Industrial i Comercial	2
Industrial, comercial, magatzem, serveis i equipaments	1
Industrial, comercial, magatzem, serveis, equipaments i residència	1
Industrial, comercial, oficines, equipaments diversos	1
Industrial, Comercial, Taller de reparació	3
Industrial, Logístic, Comercial i Equipaments	1
Industrial, Logístic, Comercial i Serveis	3
Industrial, Logístic, Comercial, Equipaments i Terciari	2
Industrial, Logístic, Comercial, Terciari i Serveis	1
Industrial, magatzem, hotelier, comercial, taller, restauració, oficin	2
Industrial, magatzems, comercial, oficines, serveis	1
Residencial, Magatzem, Industrial i Serveis	1
Industrial, Comercial, Magatzems, Serveis i Equipaments	9
Logístic, Terciari, Serveis i Comercial	1
Residencial, Magatzem i Industrial	1
TOTAL ús industrial mixte amb terciari	32
Industrial i logístic	2
Industrial i magatzems	1
Industrial, Comercial i Logístic	1
Industrial, comercial i magatzems	4
Industrial, comercial, magatzem	2
Industrial, Comercial, Magatzems	1
Industrial, magatzem, comercial, tallers	2
TOTAL ús industrial mixte amb logística	13
Total general	87

Font: Elaboració pròpia

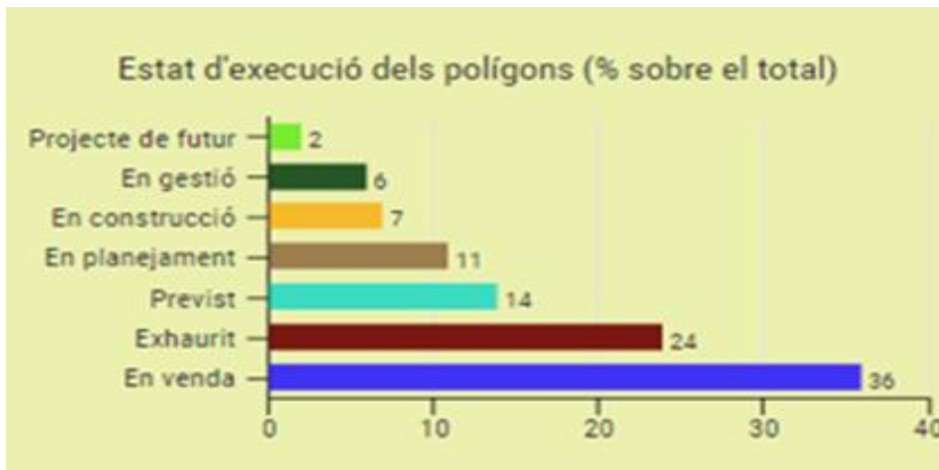
Figura 8.8 (b). Tipologies d'usos dels polígons de l'entorn de l'eix A-2. Resum en percentatges

Font: Elaboració pròpia

Respecte el seu **estat d'execució**, la figura 8.9 mostra com un 36% dels polígons disposen encara de sòl en venda, i un 24% tenen el sòl ja completament exhaurit. La resta de polígons, no estan encara executats al 100% i trobem casuístiques diferents amb un 14% que estan previstos però no executats, i altres encara en planejament, en construcció o són només projectes de futur, només un 2% del total (figura 8.9).

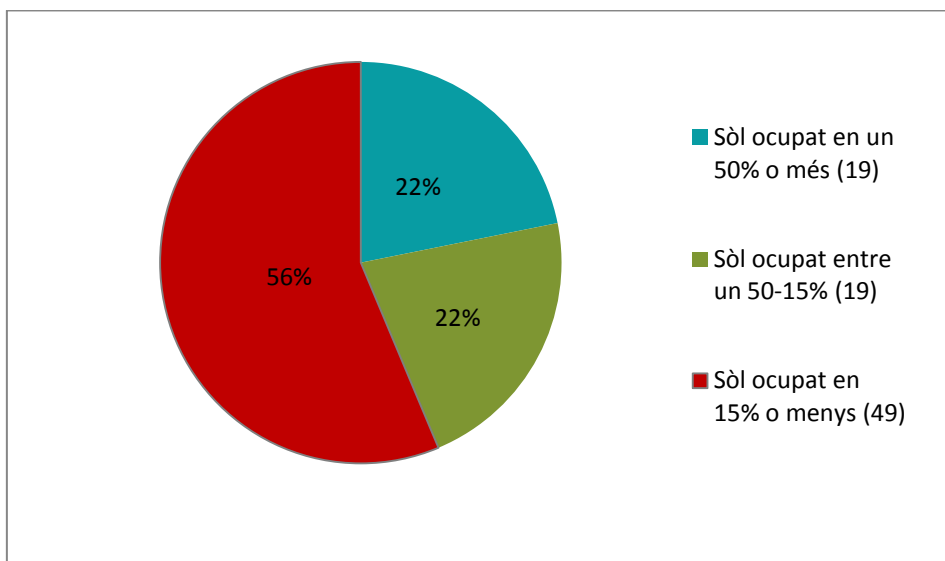
Figura 8.9. Estat d'execució dels polígons de l'entorn de l'eix A-2 situats en sòl urbà. Percentatge sobre el total

Font: Elaboració pròpia

La tercera variable, el **nivell d'ocupació del sòl** mostra com de mitjana un 41% del sòl dels polígons de l'eix A2 està ocupat, però sense haver-lo exhaurit completament el sòl disponible, de manera que encara disposen d'espai per a acollir més activitat. Predominen però els polígons amb menys del 15% de la seva superfície total de sòl ocupada, tal i com mostra la figura 8.10, amb un 56% dels 87 polígons de l'entorn de l'eix A-2 dins aquesta categoria, mentre només un 22% tenen el sòl ocupat en un 50% o més.

Figura 8.10. Distribució dels polígons de l'entorn de l'eix A-2 segons intensitat d'ocupació del sòl

Font: Elaboració pròpia

És significatiu ressaltar com entre els 19 polígons amb més ocupació de sòl (un 50% o més), la majoria compten amb usos industrials i terciaris, seguits pels usos mixtos logístics. Els polígons d'ús exclusiu industrial, en canvi, són els majoritaris en la categoria de baixa ocupació del sòl.

Taula 8.6. Polígons de l'entorn de l'eix A-2 segons tipus d'ús del sòl i el seu nivell d'ocupació

Tipus d'ús del sòl	Nivell d'ocupació del sòl		
	Més del 50%	Menys del 15%	Entre un 15 i un 50%
Ús mixt industrial i logístic	32%	12%	5%
Ús mixt industrial i terciari	42%	24%	63%
Ús exclusiu industrial	26%	63%	32%
	100%	100%	100%

Font: Elaboració pròpia

La quarta variable es refereix al **nivell d'urbanització i de serveis disponibles** (taula 8.7). Aquesta variable mostra com més de la meitat dels polígons situats en sòl urbà es troben completament urbanitzats, és a dir, amb clavegueram, voreres, pavimentació o enllumenat públic, i una tercera part compten amb tots els serveis bàsics donats d'alta (electricitat, aigua, telefonia i gas), una proporció que augmenta si considerem aquells que tenen els serveis

excepte gas. Aquestes dades permeten afirmar que en general el conjunt de polígons dels municipis de l'entorn de l'eix A-2 tenen un estat d'urbanització i serveis és relativament bo.

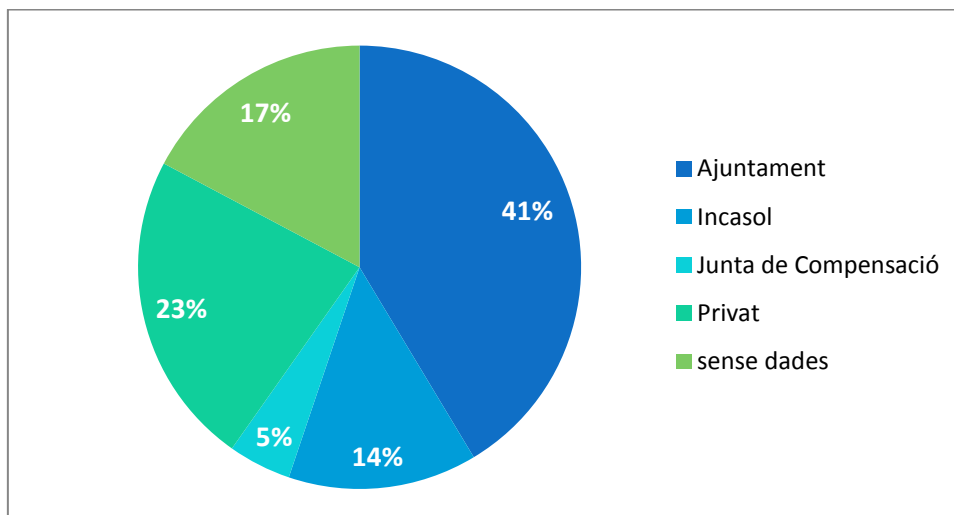
Taula 8.7. Polígons de l'entorn de l'eix A-2 segons estat d'urbanització i serveis

Estat del polígon	Nombre	pes sobre total de polígons
Urbanització completa (clavegueram, pavimentació, voreres i enllumenat)	50	57%
Serveis complets (electricitat, aigua, telèfon i gas)	29	33%
Serveis excepte gas	53	61%

Font: Elaboració pròpia.

Pel que fa al tipus d'iniciativa de promoció del polígon (figura 8.11), la majoria corresponen a iniciatives públiques, ja sigui els ajuntaments, que són majoritaris, o a INCASOL. Un 41% dels polígons de l'entorn de l'eix A-2 han estat promoguts per l'ajuntament on es troben ubicats i un 14% per l'INCASOL. Les promocions privades representen el 23% del total i trobem també un 5% dels casos on s'ha articulada una Junta de Compensació.

Figura 8.11. Titularitat de la promoció dels polígons de l'entorn de l'eix A-2

Font: Elaboració pròpia

Figura 8.12. Avinguda Guissona a Cervera. Sòl d'activitat econòmica amb usos mixtes residencial - industrial

Font : Google maps

Figura 8.13. Carrer de les Vinyes del Mig a Bell-lloc d'Urgell. Sòl urbà d'activitat econòmica amb usos residencials i vacant.

Font : Google maps

Recordem que ens basàvem en una sèrie de condicions per determinar si els polígons de l'entorn de l'eix A-2 tenien un nivell de consolidació alt, mitjà o baix, establint que només si

una majoria complia les condicions de la primera categoria es podria considerar el sòl urbà d'activitat econòmica com competitiu. La taula 8.8 mostra els resultats obtinguts.

Taula 8.8. Resultats de la classificació dels polígons de l'entorn de l'eix A-2 segons la seva consolidació

Consolidació	Nombre de polígons	Pes sobre total
Polígons d'Alta Intensitat	13	16%
Polígons de Mitjana Intensitat	24	28%
Polígons de Baixa Intensitat	50	56%
Total general	87	100%

Font: Elaboració pròpia

D'acord amb les nostres dades, doncs, els polígons d'alta intensitat estan ubicats a 5 dels 25 municipis, concretament Alcoletge, Cervera, Lleida, Torrefarrera i Vila-sana (veure taula 8.9), i, com ja s'apuntava més amunt, compten amb usos majoritàriament industrial combinats amb terciari (equipaments, comercial, tallers serveis diversos, habitatge...).

Taula 8.9. Tipologia dels usos dels polígons l'entorn de l'eix A-2 classificats com d'alta intensitat

Municipi	Nombre total de polígons	Ús industrial	Ús industrial amb mixt logístic	Ús industrial amb mixt terciari
Alcoletge	6	1	1	4
Cervera	3	3		
Lleida	2			2
Torrefarrera	1		1	
Vila-sana	1			1
TOTAL (abs.)	13	4	2	7
TOTAL (perc.)	100%	31%	15%	54%

Font: Elaboració pròpia

Aquesta primera constatació es completa amb l'anàlisi del nivell de consolidació, tenint en compte les empreses localitzades en el sòl urbà d'activitat econòmica, el que es realitza a la secció següent.

8.3 NIVELL DE CONSOLIDACIÓ DEL SÒL URBÀ D'ACTIVITAT ECONÒMICA SEGONS L'ACTIVITAT EMPRESARIAL

A efectes de completar l'anàlisi del nivell de consolidació és necessari fer referència a les característiques de les empreses ubicades en els polígons d'activitat econòmica. La secció anterior ha demostrat que, segons les dades de la base de polígons de la Cambra de Comerç de Lleida, aquests compten amb una clara diversitat d'usos en aquests, de manera que són pocs els que es dediquen a usos exclusivament industrials. Amb aquestes dades, ja podríem confrontar la nostra hipòtesi en tant que aquest sòl no ha estat capaç d'atraure les empreses per a les quals s'havia previst. Ja hem vist en debatre el marc conceptual, que això és també resultat de canvis en la mateixa estructura productiva amb tendència a la terciarització i a la cada cop menys clara divisió entre els sectors, però si, com cerca aquesta Tesi, volem determinar fins a quin punt les reserves d'aquest sòl es varen fer com a resultat d'una demanda o més aviat com a política de desenvolupament basada en l'oferta de sòl, el fet que aquest estigui tan diversificat pot ser una confirmació de la manca de demanda per part de les empreses industrials.

Figura 8.14. Recordatori de la metodologia per identificar el nivell de consolidació del sòl urbà segons activitat empresarial

Per tal de poder determinar amb major detall aquestes qüestions en aquesta secció procedim a realitzar una anàlisi de les empreses ubicades en una selecció d'aquests polígons. La selecció s'ha fet a partir de les característiques dels municipis on s'ubiquen, en base a uns criteris definits a la part metodològica del capítol 6. Els municipis seleccionats són els següents: Cervera, Mollerussa, Tàrrega, Bell-lloc d'Urgell¹⁴¹, Torrefarrera i Gollmés.

141

<http://www.territoris.cat/articulo/altres-noticies/poligon-vinyes-mig-bell-lloc-rebra-noves-empreses/20160601161254034074.html>; <http://ccsegarra.cat/empresa/main.php?pg=inici>

Fent servir la base de dades SABI s'han obtingut el total d'empreses ubicades en aquests municipis, amb una sèrie de dades associades, entre les que hi figura l'adreça. Això ha permès localitzar aquelles que es troben en els polígons d'aquestes localitats i poder determinar l'activitat que realitzen i els ingressos que generen. La nostra hipòtesi estableix que per a que els polígons (el sòl urbà d'activitat econòmica) siguin competitius, han de comptar majoritàriament (un 50% o més) amb empreses relacionades amb l'activitat industrial (o logística) i que generin en total una part considerable dels ingressos totals de les empreses del municipi.

S'analitza doncs per a les empreses d'aquests 6 municipis les següents variables

- % d'empreses ubicades als polígons respecte el total
- % d'empreses sector indústria o logística ubicades al polígon (segons codis CNAE definits a l'apartat metodològic)
- % d'ingressos d'explotació generats per les empreses del(s) polígon(s) sobre el total

Les taules 8.10 i 8.11 mostren les dades generals de les empreses localitzades als municipis i els resultats d'analitzar-los segons aquests tres criteris. S'observa que només a Golmés, un municipi petit, les empreses del(s) polígons representen més del 50% del total d'empreses del municipi, concretament un 63%, seguida de Torrefarrera amb un 49%. Tàrrrega i Cervera presenten una concentració similar i Mollerussa molt menor, en part precisament per proximitat de Golmès i la poca superfície del seu terme municipal.

Tot i que Golmés i Torrefarrera sembla que hi ha una massa crítica important d'empreses als polígons, si analitzem el pes de les empreses industrials, agroindustrials i logístiques dins el total d'empreses dels polígons s'observa que en cap cas superen el 35%, essent per tant predominants altres activitats, lligades al terciari. Ara bé, també s'observa que tant a Golmés com a Torrefarrera gairebé la meitat de les empreses d'aquestes categories dels municipis es troben situades en els polígons, essent per tant, relativament consolidats segons els paràmetres establerts. De la resta de municipis, només Cervera s'apropa a aquest nivell de consolidació, amb un 44%, seguit de Tàrrrega però ja en nombre menor. Mollerussa compta només amb un 20% d'empreses industrials, agroindustrials i de logística del municipi situades als polígons, i Bell-lloc d'Urgell es presenta com un cas singular, ja que té el polígon sense cap empresa.

Les dades generals i la desagregació de les activitats industrials, agroindustrials i logístiques per a cada conjunt de polígons dels municipis.

Taula 8.10. Dades generals de les empreses dels municipis i dels polígons que serveixen per a l'anàlisi

Municipi	Empreses totals		Empreses industrials		Empreses Agroindústria		Empreses Logística		Total Agroind. + Ind.+Logis.		Facturació (milers d'euros)	
	Municipi	Polígons	Municipi	Polígons	Municipi	Polígons	Municipi	Polígons	Municipi	Polígons	Total	empreses polígon (totes les activitats)
Cervera	285	77	36	18	15	5	3	1	54	24	228.248	160.657
Mollerussa	590	63	70	19	36	3	6	0	112	22	923.329	515411
Tàrrega	704	184	57	26	45	11	6	1	108	38	1.024.049	713.784
Bell-lloc d'Urgell	73		13		9		10		32	0	42.158	
Torrefarrera	318	157	38	22	23	7	5	5	66	34	389.668	226.428
Golmés	127	80	21	16	6	1	2	1	29	18	78.025	66.317

Taula 8.11. Resultat de l'anàlisi dels tres criteris de consolidació segons activitat empresarial

Municipi	Pes empreses polígons sobre total municipi	Pes empreses ind+logs polígon sobre total municipi	Pes empreses ind+logs a polígon sobre total empreses polígon	Facturació empreses polígons sobre total
Golmés	63%	62%	23%	85%
Torrefarrera	49%	52%	22%	58%
Cervera	27%	44%	31%	70%
Tàrrega	26%	35%	21%	70%
Mollerussa	11%	20%	35%	56%
Bell-lloc d'Urgell	0%	0%	0%	0%

8.4 ACCESSIBILITAT I PREU DEL SÒL URBÀ D'ACTIVITAT ECONÒMICA DELS MUNICIPIS DE L'ENTORN DE L'EIX A-2

L'última secció del capítol analitza les últimes condicions de la nostra hipòtesi, que recordem volien establir l'accessibilitat i preu del sòl urbà d'activitat econòmica dels municipis de l'eix A-2. La figura següent exposa les condicions, assenyalant aquestes últimes:

Figura 8.15. Recordatori de la metodologia per identificar l'accessibilitat i el preu del SAE dels municipis de l'entorn de l'eix A-2

Respecte l'accessibilitat, com s'ha explicat en la secció metodològica del capítol 6, es vol comprovar si aquest sòl (i en concret els polígons d'activitat ubicats en el mateix) té accés a les principals vies de comunicació viària i ferroviària de l'entorn de Terres de Lleida, i per tant compta amb un factor que permet a les empreses el moviment de mercaderies i persones de forma ràpida i eficient. Respecte el preu, es parteix de la hipòtesi que un preu més baix d'aquest sòl respecte la mitjana catalana és un factor important de competitivitat del mateix. Recordem que l'accessibilitat dels polígons s'ha analitzat a partir de la informació que es dona en la base de dades de la Cambra de Comerç, que indica la seva situació i els accessos a la xarxa viària i ferroviària. El preu s'ha obtingut per al sòl posat en venda per INCASÒL, comparant el preu mitjà per hectàrea del sòl venut als municipis de l'entorn de l'eix A-2 amb el preu mitjà per hectàrea de sòl venut al conjunt de Catalunya. Així, si el preu als polígons dels municipis de l'A-2 resulta inferior al d'aquells del conjunt de Catalunya, es podrà afirmar que el preu és un factor de competitivitat en aquest entorn. S'analitzen en primer lloc els resultats de l'anàlisi d'accessibilitat, per posteriorment examinar la qüestió del preu.

8.4.1. ACCESSIBILITAT

Segons les dades analitzades, dels 87 polígons identificats a l'entorn de l'eix A-2, un 46% tenen accés directe a l'autovia A-2 i a la carretera N-II, mentre que un 8% tindrien un accés proper a l'A-2, a través d'una carretera secundària o un accés localitzat al mateix polígon. Per tant, un 54% dels polígons tenen una accessibilitat que es pot considerar bona, en tant que es troben localitzats en dues de les carreteres de primer ordre més importants de les Terres de Lleida, l'A-2 i la N-II. Dels 33 polígons restants, 13 tenen accés directe a altres carreteres principals com la N-240 i la N-230, però es trobarien més allunyats a l'autovia A-2. Els 34 polígons restants es troben localitzats en carreteres secundàries, el que ens porta a classificar-los com àrees amb una menor accessibilitat, si bé entre aquests n'hi ha 9 que es troben aprop de ñes carreteres comarcals C-12 o C-13. Quedarien 18 polígons (un 21% del total del polígons analitzats) amb accessibilitat menys adequada, en trobar-se ubicats en carreteres secundàries de rang menor que les comarcals.

Taula 8.12 Classificació dels polígons localitzats a l'entorn de l'eix A-2 segons accessibilitat a la xarxa viària

Tipus d'accés	Nombre de polígons	Percentatge sobre el total
Accés directe A-2 i N-II	40	46%
Accés secundari A-2	7	8%
Accés directe N-240	10	11%
Accés directe N-230	3	3%
Accés a carretera comarcal C-12	2	2%
Accés a carretera comarcal C-13	7	8%
Accés a altres carreteres secundàries	18	21%
TOTAL	87	100%

Font: Elaboració pròpia en base a dades de la Cambra de Comerç de Lleida

En quant a l'accessibilitat per ferrocarril, aquests polígons compten, per al transport de mercaderies per aquest mitjà, amb l'estació del Pla de Vilanoveta, situada a uns 3km a l'est de l'estació central de Lleida i té accés directe des de la línia de ferrocarril Barcelona-Manresa-Lleida-Aragó. Un estudi recent (Diputació de Lleida, 2015) afirma que l'estació té un tràfic que minva cada anys, pel que no es pot considerar un element que incrementi l'accessibilitat d'aquests polígons. A més, aquells situats a Lleida ciutat o propers a aquesta tenen un major accés que aquells més allunyats, entre els que es trobarien aquells ubicats als municipis i entorn de Tàrrrega i Cervera.

Figura 8.16. Localització de la terminal ferroviària de mercaderies del Pla de Vilanoveta

Font: Google maps

Les dades analitzades mostren que l'accessibilitat general d'aquests polígons és bona, ja que la gran majoria es troba localitzat en un accés directe a la xarxa viària principals (autopistes, autovies o carreteres nacionals), havent només un 21% d'ells que hi han d'accedir des de la xarxa secundària. Per tant, aquest seria un factor de competitivitat positiu per a aquest sòl.

8.4.1. PREU

L'anàlisi de preus, tal i com s'ha explicat en el capítol 6, es realitza per al sòl urbà d'activitat econòmica que ha comercialitzat INCASOL en el període d'anàlisi de la nostra Tesi, és a dir, durant la primera dècada del segle XXI, amb una breu referència a anys més recents, i per als municipis de l'entorn de l'eix A-2. Recordem que les dades s'han obtingut de les Memòries anuals que INCASOL té disponibles a la seva pàgina web i que ofereixen informació detallada de les vendes de sòl d'activitat econòmica, i d'on es pot extreure l'import total i la superfície

venuda segons municipi, així com les dades totals de Catalunya (INCASOL, 2002-2014)¹⁴². Amb aquestes dades s'obté informació precisa sobre el preu de venda per metre quadrat de SAE per part d'INCASOL al conjunt de Catalunya i en els municipis de l'entorn de l'eix A-2, tot permetent la comparació, de forma general, dels preus mitjans i determinar si el sòl d'activitat de l'entorn de l'eix A-2 s'ha venut, en els diferents anys analitzats, a un preu inferior o superior al de la mitjana catalana. Recordem que segons la nostra hipòtesi, el fet que aquest preu fos menor a l'entorn de l'eix A-2 que al conjunt de Catalunya estaria indicant que té, en aquest factor específic, un avantatge competitiu respecte la mitjana. Un preu baix pot ser, així, un element d'atracció per a les empreses.

Abans de procedir a la comparació, ens fixem breument en quines han estat les actuacions principals d'INCASOL a l'entorn de l'eix A-2 en els anys analitzats. Com hem esmentat al capítol 3, INCASOL ha realitzat una forta inversió d'adquisició i urbanització de sòl per a activitat econòmica en aquest entorn: entre 2002 i 2014 ha invertit un total de 105,7m€ en adquisicions i urbanitzacions, i ha venut sòl per un import total de 30M€. Respecte el total d'inversions i vendes realitzades a Catalunya en el període considerat, això representa, respectivament, un 12,7% (inversions) i un 6% (vendes).

Per municipis trobem, entre les inversions i vendes realitzades, les principals intervencions d'INCASOL en aquesta àrea: l'adquisició i posterior urbanització de terrenys per a la realització del polígon de les Vinyes del Mig de Bell-lloc d'Urgell, el de Camí dels Frares i Torreblanca-Quatre Pilans a Lleida ciutat, La Canaleta a Tàrraga o diversos a Cervera. La taula següent mostra les adquisicions i urbanitzacions fetes per INCASOL en aquest entorn per municipis:

¹⁴² La Memòria de l'any 2004 no està disponible, pel que no s'ha pogut obtenir la informació corresponent.

Taula 8.13 Inversions realitzades per INCASOL als municipis de l'eix A-2 entre 2002 i 2014. Principals intervencions.

Inversions entre 2002 i 2014			
Municipi	Adquisicions (€)	Urbanització (€)	Nom del polígon(s)
Alcarràs	83.740,36	6.391.363,26	Camí del Tossalet Roig
Alguaire	25.300.000		Torre del Tabac
Bellpuig		161.073,77	El Fontando
Bell-lloc d'Urgell	54.513,58	10.672.572,58	Vinyes del Mig
Cervera	6.768.337,61	2.581.609,95	Cervera Industrial; Camí de Tordera
Corbins		81.811,22	Pla del Coll del Rei (enderrocs)
Lleida	36.301.867,45	2.158.690,75	Camí dels Frares; Torreblanca-Quatre Pilans
Tàrrrega	11.636.112,47	3.573.105,87	El Boscarró; La Canaleta; Riambau
TOTAL PERÍODE	80.144.571,47	25.620.227,40	

Font: Elaboració pròpia segons Memòries INCASÒL 2002-2014

En quant a les vendes realitzades en el mateix període (taula 8.14), es pot observar que aquestes s'han fet a la majoria de les intervencions dutes a terme per INCASOL, si bé destaquen les vendes fetes al polígon de Camí dels Frares de Lleida, La Canaleta de Tàrrrega, i als polígons de Cervera, seguits pel polígon de Lo Tossalet Roig d'Alcarràs. En tot cas, es destacable que l'import de les vendes representa tot just un 28% de la inversió realitzada, cosa que indica que l'INCASÒL seguiria disposant d'una important cartera de sòl urbà d'activitat econòmica en aquest àmbit.

Taula 8.14. Vendes realitzades per INCASOL a municipis de l'entorn de l'eix A-2 entre 2002 i 2014.

Any	Municipi	Import (€)	Superfície venuda (m2)	Localització del sòl venut
2006	Lleida	6.277.942,00	50.061,3	El camí dels Frares
2006	Tàrrrega	5.187.388,66	31.749,3	La Canaleta
2006	Alcarràs	3.174.930,00	42.632,0	Lo Tossalet Roig
2005	Lleida	2.865.759,00	24.107,1	El camí dels Frares
2002	Lleida	2.472.203,42	52.200,0	El camí dels Frares
2003	Lleida	1.699.116	7.000,0	El camí dels Frares
2005	Cervera	1.402.352,00	19.017,0	Cervera industrial
2008	Cervera	1.258.389,56	10.714,4	Avinguda les Garrigues
2007	Lleida	970.302,60	8.087,1	El camí dels Frares

2003	Tàrrega	887.691,27	30000	La Canaleta
2002	Vila-Sana	810.891,01	23.300,0	Parc Act.Agroal. Pla Urgell
2007	Alcarràs	810.119,20	7.364,7	Lo Tossalet Roig
2006	Cervera	769.573,96	1.818,3	Cervera industrial
2013	Bell-lloc, Cervera i Alcarràs	761.423,70	19.108,7	No consta localització i import i superfície per municipi
2003	Tàrrega	441.320,00	17000,0	Riambau
2005	Tàrrega	435.458,00	6.048,0	La Canaleta
2005	Cervera	424.860,00	5.544,3	Camí de Tordera
2007	Tàrrega	415.366,38	4.238,0	La Canaleta II
2002	Bellpuig	241.014,51	7.300,0	El Fontando
2003	Bellpuig	226.089,93	36.300,0	El Fontando
2014	Alcarràs	52.411,2	873,52	Lo Tossalet Roig
2006	Tàrrega	51.143,99	10.631,4	Riambau
TOTAL		31.635.746,40	415.095,21	
2009	No hi ha vendes en els municipis de l'A-2			
2010				
2011				
2012				

Font: Elaboració pròpia segons Memòries INCASÒL 2002-2014

El 50% de les vendes del període es varen realitzar l'any 2006, corresponent la major part a la venda de sòl al polígon del Camí dels Frares de Lleida, seguits per La Canaleta de Tàrrega i lo Tossalet Roig d'Alcarràs. Com es veurà, aquests coincideixen també amb el període de més alts preus mitjans respecte la mitjana catalana. Els anys amb menor import de venda (o sense cap venda) corresponen als dels moments de major intensitat de la crisi econòmica, entre 2008 i 2012. Ja el 2013 es recuperen les vendes, que però tornen a disminuir el 2014.

Taula 8.15. Pes de les vendes realitzades cada any sobre l'import total del període

Any	Import	Pes sobre total venut
2002	3.524.108,9	12%
2003	1.925.205,9	6%
2005	5.128.429,0	17%
2006	15.460.978,6	51%
2007	2.195.788,2	7%
2008	1.258.389,6	4%
2009	sense vendes	
2010		
2011		
2012		
2013	761.423,7	3%
2014	52.411,2	0,2%
TOTAL VENUT	30.306.735,1	100%

Font: Elaboració pròpia segons Memòries INCASOL 2002-2014

En base a les dades analitzades podem concloure que INCASOL ha realitzat una inversió considerable per proporcionar l'entorn de l'eix A-2 amb sòl d'activitat econòmica, com a mesura per millorar l'oferta d'aquest entorn. Les dades de vendes, però, mostren un volum considerablement menor que les inversions, especialment en els anys de la crisi econòmica, sense que en anys més recents, tot i la recuperació, s'arribi als volums de venda del millor any, el 2006.

Un cop feta aquesta anàlisi general de les dades d'inversió i venda d'INCASOL a l'entorn de l'eix A-2, passem ara a comparar el preu de venda del metre quadrat de sòl d'activitat econòmica al conjunt de municipis de l'eix A-2 i a Catalunya en conjunt. Es mostren en primer lloc les quantitats totals en preus corrents de cada any de venda (taula 8.16). Observem que si bé a l'inici del període el preu mitjà de venda era menor a l'entorn de l'eix A-2 que a Catalunya en conjunt, a partir del 2006 el preu/m² del sòl ubicat en aquest eix s'encareix per sobre de la mitjana, una situació que es dona fins el 2008, any en el que el preu a l'eix A-2 torna a ser inferior que el català. Després dels anys de la crisi durant els quals no es ven sòl als municipis de l'eix A-2, a partir de 2013 es tornen a recuperar les vendes, amb un preu mitjà molt inferior en el cas de l'eix A-2 que la mitjana catalana.

Taula 8.16 Import i superfície total venuda cada any i preu mitjà del m2 a preus corrents

Any	Vendes (M€)		Superfície venuda (m2)		Preu m2 (preus corrents mitjans de cada any)	
	CAT	EixA2	CAT total	Eix A-2	Catalunya	A2
2002	38,65	3,52	797.500,0	82.800,0	48,47	42,56
2003	37,18	1,93	815.700,0	90.300,0	45,58	21,32
2005	107,52	5,13	1.650.000,0	54.716,4	65,16	93,73
2006	69,97	15,46	992.867,4	136.892,3	70,47	112,94
2007	88,51	2,20	1.390.440,3	19.689,8	63,66	111,52
2008	24,20	1,26	137.600,0	10.714,4	175,87	117,45
2009	32,41		400.300,0		80,96	-
2010	12,24		236.900,0		51,67	-
2011	17,72		1.782.000,0		9,94	-
2012	19,00	0,00			-	-
2013	16,23	0,76	121.030,0	19.108,7	134,10	39,85
2014	43,46	0,05	245.019,6	873,5	177,37	60,00
TOTAL PERÍODE	507,09	30,306	8.569.357,3	415.095,2		

Font: Elaboració pròpia segons Memòries INCASÒL 2002-2014

Per tal de poder analitzar l'evolució del preu de venda del SAE en el període estudiat, s'han deflactat les quantitats de cada anys a preus constants de l'any 2014, a partir dels càlculs de variacions de l'Índex de Preus al Consum que ofereix l'Institut Nacional d'Estadística¹⁴³. La taula següent (8.17) mostra així, l'evolució del preu per m2 de sòl per activitat econòmica a Catalunya i als municipis de l'eix A-2 entre 2002 i 2014.

¹⁴³ <http://www.ine.es/varipc/>

Taula 8.17 Preu del m2 de sòl d'activitat econòmica a preus mitjans constants de 2014. Catalunya i municipis de l'eix A-2

Any	Preu m2 (preus constants de 2014)		Deflactor IPC (base 2014)
	Catalunya	Municipis eix A-2	
2002	64,9	57,0	34%
2003	59,0	27,6	30%
2005	80,0	115,1	23%
2006	83,0	133,0	18%
2007	73,3	128,4	15%
2008	194,2	129,7	10%
2009	88,7		10%
2010	56,0		8%
2011	10,4		5%
2012			3%
2013	134,4	39,9	0%
2014	177,4	60,0	
PREU MITJA DEL PERÍODE	92,8	86,3	

Font: Elaboració pròpia segons Memòries INCASÒL 2002-2014 i amb dades de variació IPC de l'INE

*l'any 2012 no es disposa de la superfície venuda a Catalunya, només l'import total de venda, pel que no es pot calcular el preu per m2.

Com es pot observar en totes dues escales el preu de venda per m2 va experimentar una forta pujada en els anys anteriors a la crisi econòmica, passant, en el cas de Catalunya, dels 64 €/m2 del 2002, als 194 €/m2 del 2008. Aquesta progressió també s'observa a l'entorn de l'eix A-2 on els preus varen passar dels 57€/m2 el 2002, als 129 €/m2 el 2008. A partir de la crisi econòmica, el preu a totes dues escales disminueix considerablement (de fet, no hi ha vendes de sòl a l'entorn de l'eix A-2 entre 2012 i 209 i 2013), per recuperar-se a partir de 2013. Cal tenir en compte, de tota manera, que en diversos anys, l'escàs nombre d'operacions de venda realitzades pot distorsionar fàcilment la mitjana.

La comparació fa també evident que el preu mitjà del sòl de l'eix A-2 era inferior que la mitjana catalana fins el 2003, i comença a ser superior des d'aleshores fins l'any anterior a la crisi econòmica, quan resulta ja menor, una situació que ja no canviarà posteriorment. El preu promig del període demostra que, tot i els preus venda del sòl de l'eix A-2 en els anys immediatament anteriors a la crisi econòmica varen ser puntualment més alts que la mitjana catalana, en conjunt el preu per m2 del sòl d'aquest eix és menor que el de Catalunya. En aquest sentit, el preu seria un factor d'atracció del sòl en aquest àmbit, ja que les empreses podrien trobar-lo a un cost inferior al d'altres indrets de Catalunya. Cal però determinar fins a quin punt aquest és un factor al qual se li poden afegir altres, i si realment ha servit com a

element d'atracció per a la localització empresarial. Aquestes qüestions es discuteixen breument a les conclusions d'aquesta tercera part de la recerca. Posteriorment, al capítol 9, es contrastaran amb la visió dels agents que s'han entrevistat.

CONCLUSIONS DE LA TERCERA PART

Un cop realitzada l'anàlisi general de les dades, procedim a oferir unes breus conclusions sobre la dimensió i característiques del sòl urbà i urbanitzable d'activitat econòmica de l'eix A-2 en termes interns i en relació a Terres de Lleida, Catalunya i els eixos consolidats de la C-16 i la C-17.

Dimensió, disponibilitat i concentració de SDE i SAE respecte l'àmbit de referència, Catalunya i els eixos consolidats de la C-16 i la C-17. En termes generals, hem comprovat que l'eix A-2 compta amb una major especialització en sòl urbanitzable de desenvolupament econòmic almenys fins a la data, que no va acompanyat, necessàriament, d'una especialització en localització de l'activitat industrial. En quant a sòl urbà, hem pogut constatar que en termes relatius, Terres de Lleida resulta tenir en proporció més sòl urbà d'activitat econòmica que no pas treballadors afiliats en la indústria, en una proporció superior a la d'altres àmbits territorials, el que es confirma amb l'anàlisi dels índexs d'especialització: l'eix A-2 és presenta, tant respecte Terres de Lleida com respecte Catalunya com molt especialitzat en sòl d'activitat econòmica (i industrial) però no especialitzat en afiliats.

En relació als eixos de la C-16 i la C-17, l'eix de l'A-2 presenta una distorsió entre la quantitat de SAE i la d'SDE, que si en els altres dos eixos apareix relativament equilibrada, en el cas de l'eix de l'A2 el sòl que encara no estaria ocupat gairebé dobla en extensió el sòl que ja està urbanitzat amb activitat econòmica. A més, l'eix A-2 presenta un major nombre de municipis amb unes reserves de sòl urbanitzable d'activitat econòmica que superen la seva superfície urbana, fins a triplicar-la en alguns casos, quelcom que es dona en menor proporció als eixos de la C-16 i la C-17. Per últim, l'eix A-2 es configura com un eix fortament jerarquitzat en termes de concentració de sòl urbà i urbanitzable per activitat econòmica, al voltant especialment de les capitals comarcals i el seu entorn, tot i comptar amb major disponibilitat de sòl urbanitzable susceptible d'ocupar activitat econòmica a municipis de diferent mida i importància econòmica.

Característiques i nivell de consolidació del Sòl Urbanitzable de Desenvolupament Econòmic

Gran part del sòl urbanitzable d'activitat econòmica del conjunt de l'eix A2 es troba actualment buit. De les 1.420 hectàrees d'aquest sòl, un 83% està encara disponible i sense cap signe d'urbanització. Lleida, Cervera i Torrefarrera són els municipis amb un major percentatge del seu sòl urbanitzable d'activitat econòmica efectivament ocupat en alguna mesura. A major antiguitat d'aquest sòl, major és el grau d'ocupació, només un 6% del sòl reservat a partir del 2007 està ocupat actualment.

Característiques i nivell de consolidació del Sòl Urbà d'Activitat Econòmica Industrial (polígons)

En quant al sòl urbà d'activitat econòmica, la nostra hipòtesi no es podria complir, ja que només el 16% dels polígons de l'entorn de l'eix A-2 reuneixen les condicions per a ser considerats d'alta consolidació. Recordem que aquests havien de ser polígons amb més d'un 50% del seu sòl ocupat, amb un ús majoritàriament industrial i amb urbanització i serveis complets. Si a aquests hi sumem els que compten amb nivell de consolidació mitjana (tenen entre un 15 i un 50% del seu sòl ocupat, un ús majoritari industrial o industrial mixt-logístic i compten amb tots els serveis i urbanització) la ràtio puja al 44%, essent per tant superats per aquells polígons que compten amb un nivell de consolidació baix, és a dir, amb menys del 15% del sòl ocupat, usos predominantment no-industrials i sense urbanització ni serveis complets. Així, tot i que a partir de l'anàlisi general de les dades s'ha pogut comprovar que una gran part dels polígons compten amb algunes dels factors relacionats amb la competitivitat, com l'urbanització o els serveis complets, aquestes no van acompanyades amb un nivell d'ocupació alt. A més es detecta que una majoria de polígons presenten una elevada diversitat d'usos, un fenomen que no és exclusiu de l'entorn de l'eix A-2, però que demostra la manca d'implantació de l'activitat industrial, que era la funció original dels polígons. Cal tenir en compte també que un 41% dels polígons analitzats està encara en venda i hi ha encara altres casuístiques d'estat que dificulten que aquests polígons puguin atraure empreses, com és el fet que es trobin en gestió, en construcció, en planejament o previst d'execució.

Tot i això, l'anàlisi de les empreses ubicades en els polígons de cinc municipis seleccionats de l'eix ha demostrat que aquests polígons compten amb una part important de les empreses amb activitat industrial, agroindustrial i logística dels municipis corresponents. Ara bé, en termes de pes d'aquestes activitats dins els polígons (empreses d'aquestes activitats sobre total d'empreses dels polígons), la proporció és molt més reduïda, el que confirma la situació identificada de forma general sobre la barreja d'usos d'aquest tipus de sòl, més enllà dels de caire exclusivament industrial.

Accessibilitat i preu. L'anàlisi de l'accessibilitat ha mostrat que en general el sòl d'activitat econòmica de l'eix A-2 compta amb una localització adequada, essent en la seva majoria proper a la xarxa viària principal. Tot i així, presenta mancances d'accessibilitat al transport de mercaderies per ferrocarril, especialment aquell que queda més allunyat de l'estació del Pla de Vilanoveta. La condició d'accessibilitat podria ser en tot cas, acceptada. En quant al preu, hem observat que el preu mitjà del m² de sòl per activitat econòmica (d'INCASOL) de l'eix A-2 és més barat que la mitjana catalana, un factor que però no es donava en els anys del boom immobiliari, que va afectar també als polígons, i durant els quals el preu del m² de SAE, en transaccions efectivament realitzades, va ser puntualment major a l'entorn de l'eix A-2 que a Catalunya en conjunt, degut potser a unes expectatives de venda que posteriorment no es varen complir.

Amb aquestes conclusions, i les obtingudes a la segona part d'aquesta Tesi, procedim a desenvolupar la seva última part. En ella, podrem contrastar els resultats obtinguts amb la visió d'una sèrie d'agents implicats en el desenvolupament territorial i econòmic de les Terres de Lleida i l'eix A-2. A més d'aquest contrast, en aquesta última part, analitzarem en detall les polítiques i iniciatives desenvolupades en aquest àmbit, així com la possible coordinació entre els agents que les han implementat, tal i com explicarem en detall a continuació.

QUARTA PART: EL PAPER DE LES POLÍTIQUES PÚBLIQUES DE
DESENVOLUPAMENT TERRITORIAL I ECONÒMIC EN EL
TERRITORI DE L'A-2

INTRODUCCIÓ A LA QUARTA PART

Les tres parts de la recerca realitzades fins ara han servir per obtenir una imatge detallada de la dimensió i característiques econòmiques de l'eix de l'A-2 respecte l'àmbit de les Terres de Lleida, Catalunya i en si mateix. Hem comprovat també, les dimensions i característiques del sòl urbà i urbanitzable per activitat econòmica de l'eix, en els mateixos termes que per l'anàlisi econòmica i en relació a aquesta.

La quarta i darrera part de la recerca vol analitzar les polítiques públiques que hagin pogut tenir un impacte d'una banda en el procés de consolidació de l'eix A-2 com a centre econòmic de Terres de Lleida i de l'altre en la promoció del sòl d'activitat econòmica del mateix, tant urbà com urbanitzable. Així mateix, es vol contrastar amb agents implicats i experts en la temàtica, les conclusions a les que s'han arribat amb l'anàlisi quantitativa.

Per fer-ho, s'han plantejat una sèrie de qüestions que identifiquen aspectes clau de les polítiques urbanístiques i de promoció econòmica dutes a terme escala catalana i lleidatana. Aquestes s'han contrastat, mitjançant entrevistes personalitzades a actors representatius de diferents administracions i institucions, amb l'objectiu de copsar la seva visió sobre aquestes polítiques i sobre l'eix A-2 com eix econòmic emergent. Els entrevistats s'han seleccionat amb la finalitat de comptar amb representats de tots els actors de la triple hèlix d'un sistema econòmic i que intervenen en el seu desenvolupament: administració pública (escala catalana i local), universitat i sector privat i tenint en compte l'anàlisi documental realitzat al capítol 3.

Aquesta darrera part consta d'un únic capítol, el número 9, que s'organitza de la següent manera: El punt 9.1 exposa la metodologia que s'ha fet servir per a recollir la informació referent a les polítiques, en base a les hipòtesis que es volen contrastar. El 9.2 es centra en la visió dels agents sobre la dimensió econòmica de l'eix i la dotació de sòl d'activitat econòmica a l'eix A-2, mentre que el 9.3 analitza la visió dels agents sobre les polítiques de promoció del sòl d'activitat econòmica a l'entorn de l'eix A-2, així com la seva percepció sobre la coordinació entre polítiques i agents. En el punt 9.4 es duu a terme la comprovació de les hipòtesis plantejades per posteriorment acabar amb unes conclusions.

CAPÍTOL 9. ANÀLISI QUALITATIU: POLÍTIQUES PÚBLIQUES I EL SEU IMPACTE EN LA CONFIGURACIÓ DE L'A-2 COM EIX ECONÒMIC EMERGENT

It is 'animation' and the interactions on the part of the actors that constitute the key to triggering the process. If the actors involved do not have the capacity to appropriate a project and activate it, there is no knowing whether investing in the various components (...) will lead to a local dynamic. It is the relation among the actors that leads to development, they who link the past and the present and also the present and an uncertain future (Crevoisier, 2011).

L'anàlisi de les dimensions demogràfiques, econòmiques i de sòl de l'eix A-2 han permès concloure que es tracta d'un eix en una situació de relatiu dinamisme en el conjunt català, si bé mostra, fins el 2012 una pèrdua de pes relatiu dins Terres de Lleida, en termes demogràfics i d'ocupació i en anys més recents una estabilització. És un eix amb una proporció de sòl d'activitat econòmica sobre el total de sòl més alta que la mitjana catalana, tot i tenir un menor pes econòmic, i amb una major proporció de sòl urbanitzable de desenvolupament econòmic que els eixos de la C-16 i la C-17. Compta amb una majoria de municipis amb una concentració major de sòl urbanitzable de desenvolupament d'activitat econòmica que de sòl urbà d'activitat econòmica, un fenomen que no es dona als altres dos eixos, i en unes dimensions que superen en alguns casos la superfície urbana dels municipis en qüestió.

Gran part del sòl urbanitzable d'activitat econòmica del conjunt de l'eix A2 es troba actualment buit. De les 1.420 hectàrees d'aquest sòl, un 83% està encara disponible i sense cap signe d'urbanització. En termes de dimensió, l'eix A-2 compta amb una major disponibilitat de sòl urbanitzable susceptible d'ocupar activitat econòmica a municipis de diferent mida i importància econòmica. Lleida, Cervera i Torrefarrera són els municipis amb un major percentatge del seu sòl urbanitzable d'activitat econòmica efectivament ocupat en

alguna mesura, mentre que Alcoletge o Bellpuig es compten entre els que tenen el 100% del seu sòl urbanitzable d'activitat econòmica lliure. Com s'ha assenyalat, l'existència d'aquest sòl buit pot ser considerat bé com un factor de competitivitat en tant que reserves per a futurs desenvolupaments o bé un indicador de la poca atractivitat del mateix per a la localització de l'activitat econòmica. En quant al sòl urbà d'activitat econòmica, s'ha comprovat en primer lloc que la gran majoria dels municipis de l'entorn de l'eix A-2 compten amb un polígon d'activitat econòmica. Aquests en general estan urbanitzats amb serveis bàsics i compten amb un nivell d'ocupació del 41%, de manera que queden parcel·les lliures a més de la meitat del sòl, la qual cosa corrobora el fet que un 36% dels polígons tingui sòl encara a la venda. Per últim, un 49% dels polígons analitzats acullen activitats econòmiques directament relacionades amb la indústria, un 11% amb usos industrials i logístics i la resta són activitats relacionades amb els serveis.

Aquestes dades han de ser contrastades amb la visió i experiència dels agents del territori lleidatà que d'una manera o altra tenen un paper en el desenvolupament econòmic i territorial de les Terres de Lleida i que hagin pogut incidir de forma específica en el de l'eix A-2. La secció següent exposa de manera detallada la metodologia que ha permès recollir la informació rellevant de cadascun dels agents identificats i contrastar-la amb la hipòtesi que teníem plantejada a l'inici de la recerca.

9.1 METODOLOGIA D'ANÀLISI

L'anàlisi de polítiques públiques s'ha d'abordar des d'una metodologia que permeti recollir tant el contingut objectiu d'aquestes polítiques, com la visió de les mateixes que tenen aquells que participen directament en el seu disseny, implementació i seguiment. A més, també es necessari, per a realitzar una anàlisi global d'aquesta política, obtenir la percepció dels agents als que aquesta afecta directament.

En el cas d'aquesta recerca, l'anàlisi de les dades quantitatives sobre concentració de sòl i activitat econòmica a l'eix A-2, han posat de manifest una realitat que sens dubte és resultat de factors socioeconòmics diversos, entre els quals hi ha les polítiques públiques que diverses escales administratives han desenvolupat en aquest territori. És vital, per tant, **poder aprofundir en quines han estat aquestes polítiques i de quina manera han contribuït a la proliferació de sòl d'activitat econòmica en aquest eix.** Aquesta recerca no es limita però als aspectes físics i urbanístics, sinó que, com s'ha exposat en el capítol inicial, vol analitzar, amb l'estudi de cas de l'eix A-2, les polítiques públiques de promoció i

desenvolupament econòmic local i fins a quin punt tenen en compte el sòl d'activitat econòmica com a element important de les mateixes.

Així, l'anàlisi principal d'aquest capítol es centra en respondre les preguntes 3 i 4 de la nostra recerca, que es concretaven, recordem, en 3 hipòtesis.

Les preguntes plantejades eren les següents:

Quines han estat les polítiques territorials i econòmiques que han influït en la proliferació i promoció del sòl d'activitat econòmica (industrial) en el territori lleidatà i concretament a l'entorn de l'eix A-2?

Hi ha coordinació entre les polítiques implementades per diferents actors institucionals a l'entorn de l'eix A-2 per contribuir a la seva emergència a escala lleidatana i catalana?

Aquestes preguntes es responien a partir de 3 hipòtesis complementàries, que enumerem a continuació:

H3: La disponibilitat de sòl d'activitat econòmica i industrial a l'eix A-2 ha estat promoguda en bona part per polítiques actives des de l'administració local i regional

H4: Les polítiques de promoció econòmica i les polítiques urbanístiques i de planejament a escala regional i a escala local (municipis i institucions supramunicipals) han contribuït a promoure l'eix A-2 com a centre d'activitat econòmica a Catalunya

H5: La coordinació entre les polítiques urbanístiques i econòmiques existeix i contribueix a promoure el desenvolupament econòmic de Terres de Lleida i l'eix A-2

Per donar resposta a les preguntes i contrastar aquestes hipòtesis s'ha utilitzat **una metodologia qualitativa**¹⁴⁴, tot seguint dues tècniques reconegudes: d'una banda l'anàlisi documental i de l'altre les entrevistes en profunditat. Es descriuen breument, explicant els motius de l'elecció.

L'anàlisi documental permet "construir un marc general d'interpretació de la política pública així com dels seus aspectes més formals" (IVALUA, 2011). Permet contextualitzar de forma històrica i institucional la política avaluada i obtenir informació directa sobre la

¹⁴⁴ Sobre mètodes d'anàlisi qualitatiu: McDavid, Hawthorn i Huse (2005). *Program Evaluation and Performance Measurement, An Introduction to Practice*

mateixa. Aquesta anàlisi documental s'ha dut a terme en el capítol 3 d'aquesta recerca, i ha permès identificar una sèrie de polítiques públiques i actors a Catalunya i l'entorn de l'eix A-2 relacionats amb el desenvolupament territorial i econòmic. En base a aquesta anàlisi prèvia s'han escollit una sèrie d'actors institucionals que representen tant a les polítiques que es vol analitzar com els "beneficiaris" finals de les mateixes. També s'ha volgut recollir l'opinió d'experts del món de la recerca, que poden completar i contrastar la visió de la investigadora. D'aquesta manera, aconseguim tenir representats tots els agents de la "triple hèlix" d'un territori: administració, sector privat i recerca.

D'altra banda, les **entrevistes individuals en profunditat** permeten "comprendre percepcions individuals dels diferents actors socials d'una política pública i abordar la justificació d'actors socials a determinades accions d'implementació d'aquesta política" (IVALUA, 2011). Així, en el cas de la nostra recerca, les entrevistes han permès entendre els motius darrere les decisions de desenvolupament de les polítiques i la visió dels mateixos agents involucrats sobre l'impacte de les polítiques de sòl i econòmiques en el desenvolupament econòmic de l'eix A-2 i la presència de sòl d'activitat econòmica. S'ha aconseguit així informació detallada i en profunditat sobre les qüestions que adreça aquesta recerca.

9.1.1 SELECCIÓ DE LES PREGUNTES I ELS ACTORS

Exposem a continuació com es varen articular les preguntes de les entrevistes i la selecció dels actors entrevistats.

a) Preguntes

Les entrevistes s'han organitzat a partir de les preguntes de recerca que es planteja aquesta Tesi, i les hipòtesis relacionades, que hem presentat més amunt, amb l'objectiu d'establir, d'una banda, quines són les condicions de competitivitat del sòl d'activitat econòmica de l'eix A-2 en si mateix i en relació a altres eixos econòmics de Catalunya, i, de l'altra, quines polítiques territorials i econòmiques han influït en la proliferació d'aquest sòl, així com la seva funció en la promoció del mateix. Si bé la primera qüestió (i les hipòtesis plantejades) ha estat ja tractada en els capítols d'anàlisi quantitatiu, es vol complementar i contrastar aquests resultats amb els actors seleccionats, posant però major atenció a les qüestions relacionades amb les polítiques, tal i com hem exposat més amunt.

Les preguntes de les entrevistes s'han elaborat per dilucidar el paper de les institucions d'escala catalana i local en la promoció i dinamització d'aquest sòl d'activitat, així com determinar si s'ha produït col·laboració vertical (entre diferents escales territorials de l'administració) i horitzontal (entre diferents àmbits: públic, privat, recerca). D'aquesta manera es pot obtenir informació i definir visions que permetin avaluar les hipòtesis plantejades, a més de contrastar els resultats obtinguts per l'anàlisi quantitativa.

Les entrevistes es varen plantejar als entrevistats com una conversa oberta, on l'investigadora va dur un guió de preguntes que no es mostrava a l'entrevistat però que és la base per aconseguir la informació necessària. Totes les entrevistes varen ser gravades, amb el consentiment oral dels entrevistats, que també varen autoritzar a que es reproduïssin en aquesta recerca les seves paraules textuais quan es considerés rellevant per a la mateixa.

Les preguntes es varen agrupar en quatre blocs, seguint les hipòtesis exposades més amunt:

el primer (A) sobre la visió dels entrevistats respecte la dimensió econòmica de l'eix A-2, a escala catalana i local;

el segon (B) es centra en la percepció sobre la dotació de sòl d'activitat econòmica en l'eix A-2;

el tercer (C) planteja una sèrie de preguntes sobre polítiques de promoció de sòl d'activitat econòmica;

l'últim (D) sobre la coordinació entre els diferents agents relacionats amb aquestes polítiques.

Les preguntes s'adaptaven al perfil de cada entrevistat, segons pertanyia a l'administració (catalana o local), l'acadèmia o el sector privat.

La taula següent (taula 9.1) mostra la correspondència entre els quatre blocs de preguntes i les hipòtesis que es volen contrastar, mentre que la posterior (taula 9.2), exposa les preguntes específiques dins de cada bloc. Tot i aquesta correspondència, les respostes dels entrevistats sovint saltaven d'una pregunta a l'altre pel que l'anàlisi, malgrat seguir l'ordre de les preguntes, també fa servir per al contrast de les hipòtesis respostes de blocs de manera indistinta.

Taula 9.1 Correspondència entre preguntes i hipòtesis

Bloc A) Preguntes sobre dimensió econòmica de l'eix A-2	Contrast de les hipòtesis de l'anàlisi quantitatiu (H_1 i H_2)
Bloc B) Preguntes sobre dotació de sòl	
C) Preguntes sobre polítiques de promoció de sòl i de promoció econòmica	Contrast de les hipòtesis H_3, H_4 i H_5
D) Preguntes sobre coordinació entre polítiques i agents	Contrast Hipòtesi H_5

Taula 9.2 Preguntes de les entrevistes qualitatives

A) Preguntes sobre dimensió econòmica de l'eix A-2	B) Preguntes sobre dotació de sòl
<p>A.1) Considera que l'eix A-2 és un eix emergent en termes econòmics dins de Catalunya i/o dins de Terres de Lleida? Creu que ha guanyat pes econòmic en la última dècada?</p> <p>A.2) Quins són els factors que han contribuït a que sigui /no sigui emergent?</p> <p>A.3) Creu que la construcció de l'eix A-2 ha estat un factor de competitivitat econòmica de les Terres de Lleida? Ha servit per atraure noves empreses?</p> <p>A.4) Quina és la percepció de les empreses i/o emprenedors sobre aquest eix? El consideren accessible i atractiu per a la localització d'activitat? Creu que l'eix és percebut com un corredor amb una identitat i característiques diferenciades?</p>	<p>B1) Creu que a l'entorn de l'eix A2 hi ha una oferta adequada de sòl d'activitat econòmica? I de sòl urbanitzable d'activitat econòmica? L'oferta és: - adequada; - excessiva; - insuficient</p> <p>B2) Creu que està distribuïda en els municipis d'acord amb la dimensió econòmica dels mateixos? Quins han estat els factors que expliquen la reserva de sòl d'activitat econòmica al (seu) municipi?</p> <p>B3) Considera que el sòl d'activitat econòmica de l'eix A-2 és accessible i està ben acondicionat? (què li falta?) (per municipis: Quin és el cas del seu municipi?)</p> <p>B4) Considera que el sòl urbanitzable d'activitat econòmica que està disponible és un factor que pot atraure empreses a l'eix? És un sòl atractiu per a les empreses? Per què?</p> <p>B5) Que necessita per millorar?</p>
C) Preguntes sobre polítiques de promoció de sòl	D) Preguntes sobre coordinació entre polítiques i agents
GENERALS (comuns a tots els entrevistats)	GENERALS (comuns a tots els entrevistats)
<p>C1. Quines polítiques de promoció de sòl d'activitat econòmica coneix al voltant de l'eix A-2?</p> <p>C2. Quins són en la seva opinió els principals actors en el procés de reserva i promoció de SAE a l'eix A-2? Aquests actors actuen de forma coordinada?</p> <p>C3. Creu que les polítiques de promoció de sòl d'activitat econòmica realitzades responen a la demanda empresarial? Quins aspectes es poden millorar?</p> <p>C4. Quin creu que hauria de ser l'ús del sòl d'activitat econòmica disponible? Quines accions es poden dur a terme per dinamitzar-lo / millorar-lo?</p>	<p>D1) Amb quines altres institucions ha col·laborat en algun moment en qüestions de sòl d'activitat econòmica (participació en fóruns, intercanvi de visions, participació en elaboració de plans urbanístics i/o programes econòmics...)?</p> <p>D2) Creu que hi ha col·laboració entre les polítiques de sòl i les polítiques de promoció econòmica a escala catalana? Considera que aquesta col·laboració és necessària? Quins mecanismes es necessiten per a fer-la (més) efectiva?</p> <p>D3) Creu que hi ha col·laboració entre la política de promoció econòmica que duen a terme els ajuntaments de l'entorn de l'eix A-2 i la urbanística (relacionada amb sòl d'activitat econòmica)? Considera que aquesta col·laboració seria necessària? Quins mecanismes es necessiten per a fer-la efectiva?</p>
ESPECÍFIQUES (segons agent entrevistat)	ESPECÍFIQUES (segons agent entrevistat)
<p>C4. (INCASOL) Quina ha estat la política de l'Incasol respecte l'eix A-2 en els darrers 15 anys? Quina és la visió de l'Incasol sobre la situació del sòl d'activitat econòmica a l'eix A2? S'estan duent a terme accions per a la seva promoció? Reben ofertes per a la seva compra / promoció?</p> <p>C5. (Municipis) Quins varen ser els criteris per a la urbanització / reserva de sòl a l'entorn de l'eix en el seu municipi? Es coneix la situació actual d'aquest sòl (urbà i urble)? S'estan duent a terme mesures per a la seva promoció / millora?</p> <p>C6) (DTS): Com es va tractar l'eix A-2 dins del PTP Terres de Lleida. Quina importància es va donar al sòl d'activitat econòmica dins el pla parcial? Quina era en aquell moment la visió dels municipis sobre les dotacions de sòl d'activitat econòmica?</p> <p>C7) (ACCIÓ): Quina ha estat la política d'ACCIÓ envers l'eix A-2 en els darrers 15 anys? Creu que comptar amb reserves de sòl d'activitat econòmica urbanitzable és un factor de competitivitat per al territori de l'eix A-2? Tenen en compte aquestes reserves en les polítiques i programes d'atracció d'inversió i localització d'empreses?</p>	<p>D4) (INCASOL) Hi ha articulació entre l'Incasol i els municipis de l'eix A-2 per a la promoció /adquisició/ comercialització del sòl d'activitat econòmica? (consorcis urbanístics o altres)</p> <p>D5) (Municipi):</p> <ul style="list-style-type: none"> Han col·laborat amb l'Incasol en el procés de reserva i comercialització del sòl d'activitat econòmica? Creu que es podria col·laborar més? Com? Ha col·laborat amb municipis amb qui comparteix sòl d'activitat econòmica en accions de promoció / tractament conjuntes? Què necessitaria per a fer efectiva aquesta col·laboració? Amb quins altres actors d'escala catalana col·labora per a polítiques de sòl? I de promoció econòmica? <p>D6) (a actors de Terres de Lleida) Com valora les polítiques de promoció econòmica i les polítiques de promoció de sòl que s'han dut a terme per part de la Generalitat de Catalunya a Terres de Lleida i l'eix A2? Un exemple de bones pràctiques?</p>

En el cas de les empreses es va optar pel format enquesta, degut a les dificultats de coordinar amb aquestes la realització de l'entrevista. L'enquesta es va dissenyar amb l'eina on-line "Survey Monkey", que permet elaborar enquestes i fer-les arribar per correu electrònic als usuaris, i obtenir una matriu de dades amb les respostes. En aquest enllaç es pot consultar l'enquesta enviada als empresaris seleccionats:

https://es.surveymonkey.com/r/enquesta_A2

Les preguntes segueixen l'esquema de les entrevistes en profunditat, si bé es varen ometre les referents a la implementació de les polítiques públiques. La taula 9.3 mostra les preguntes incloses.

Taula 9.3 Preguntes de l'enquesta enviada als empresaris

Informació general i visió sobre eix A-2	
<p>1. Direcció</p> <p>Nombre <input type="text"/></p> <p>Empresa <input type="text"/></p> <p>Direcció <input type="text"/></p> <p>Direcció 2 <input type="text"/></p> <p>Ciudad/Localidad <input type="text"/></p>	<p>4. Considera que l'eix A-2 és un eix emergent en termes econòmics dins de Catalunya i/o dins de Terres de Lleida?</p> <p>☐ Sí</p> <p>☐ No</p> <p>☐ No/nc</p> <p>☐ Altres (especifiqui) <input type="text"/></p>
<p>2. Quina és l'activitat principal de l'empresa?</p> <input type="text"/>	<p>5. Podria indicar quins són els factors que segons vostè contribueixen a que l'A-2 sigui un eix emergent o no?</p> <input type="text"/>
<p>3. Indiqui el nombre de treballadors</p> <p>☐ Menys de 5</p> <p>☐ Entre 5 y 15</p> <p>☐ Entre 15 i 30</p> <p>☐ Entre 30 i 60</p> <p>☐ Més de 60</p>	<p>6. Considera que el sòl d'activitat econòmica (polígons) ubicat a l'entorn d'aquest eix és accessible i atractiu per a la localització d'activitat?</p> <input type="text"/>
	<p>7. Creu que l'eix té una identitat i característiques diferenciades?</p> <input type="text"/>

Dotació de sòl i polítiques públiques	
<p>8. La disponibilitat de sòl d'activitat econòmica a l'entorn de l'eix A-2 és:</p> <p>☐ Adequada</p> <p>☐ Excessiva</p> <p>☐ Insuficient</p> <p>☐ No/nc</p>	<p>10. Creu que el sòl d'activitat econòmica de l'entorn de l'A-2 està distribuït en els municipis d'acord amb el pes de la seva activitat econòmica?</p> <p>☐ Sí, cada municipi té sòl industrial adequat a l'activitat econòmica que té</p> <p>☐ No, hi ha municipis amb poca activitat econòmica que tenen molt sòl industrial i viceversa</p> <p>☐ Altres (especifiqui) <input type="text"/></p>
<p>9. Podria destacar dos aspectes positius i dos aspectes negatius del polígons es troba ubicat?</p> <p>Positiu 1 <input type="text"/></p> <p>Positiu 2 <input type="text"/></p> <p>Negatiu 1 <input type="text"/></p> <p>Negatiu 2 <input type="text"/></p> <p>Altres <input type="text"/></p>	<p>11. Quines polítiques de gestió del sòl d'activitat econòmica coneix i/o fa servir?</p> <p>1 <input type="text"/></p> <p>2 <input type="text"/></p> <p>3 <input type="text"/></p> <p>4 <input type="text"/></p> <p>5 <input type="text"/></p>
	<p>12. Quines polítiques de suport a l'activitat econòmica coneix i/o fa servir?</p> <p>1 <input type="text"/></p> <p>2 <input type="text"/></p> <p>3 <input type="text"/></p>

13. Creu que les polítiques de promoció de sòl d'activitat econòmica realitzades responen a la demanda empresarial?

Sí

No

Nohc

14. Quines creu que haurien de ser les accions per dinamitzar /millorar el sòl industrial de l'entorn de l'eix A-2?

15. Ha col·laborat en algun moment amb institucions en qüestions de sòl d'activitat econòmica (participació en fòrums, intercanvi de visions, fires...)

No

Sí (indiqui quines)

Font: Elaboració pròpia

b) Actors seleccionats

Les polítiques amb impacte a Terres de Lleida i l'eix A-2 en matèria de promoció econòmica i de sòl corresponen bàsicament a dues escales administratives: la Generalitat de Catalunya i els municipis. Les entrevistes es varen organitzar per tal de recollir la visió d'actors que actuen de manera prioritària a aquestes dues escales, ja que resulta especialment crític per a aquesta recerca poder analitzar si hi ha hagut coordinació vertical (entre administracions de diferents escales) i horitzontal (entre els municipis i entitats del territori) a l'hora d'elaborar i implementar les polítiques amb impacte a l'eix A-2, seguint les recomanacions de la governança multinivell. Segons aquest concepte, en un entorn cada cop més canviant i interconnectat, les diferents escales de govern s'han de coordinar com a mecanisme per preservar i afavorir la coherència política i millorar la capacitat de lideratge del govern més central (Verhoest et al., 2005).

Com s'ha desenvolupat al capítol 3, a escala catalana hi ha dos departaments i un institut de la Generalitat de Catalunya amb competències en matèria econòmica i de sòl: el **Departament d'Economia i Coneixement** (i més concretament ACCIO), el **Departament de Territori i Sostenibilitat** i l'**Institut Català del Sòl**. Aquests seran doncs, els organismes que seran objecte prioritari de les entrevistes de l'escala "catalana". En el cas d'ACCIÓ es va parlar amb el Gerent de Política Industrial, que va poder donar una visió global sobre el potencial de Terres de Lleida en aquest sector, analitzar les inversions allà realitzades i identificar les possibles iniciatives de coordinació amb altres actors. Com a representat de les polítiques territorials es va entrevistar al que va ser Director del Pla Territorial Parcial de Terres de

Lleida, coneixedor per tant en profunditat d'aquest territori i el seu desenvolupament a escala del planejament territorial, però també en general de les seves condicions socioeconòmiques. A l'INCASÒL es va poder entrevistar a la Directora d'Operacions, encarregada per tant, de coordinar i executar les operacions de compra-venda de l'Institut en matèria de sòl d'activitat econòmica, així com la seva promoció.

A escala de Terres de Lleida, són els **municipis** els que tenen les competències en matèria de sòl i per tant són uns dels interlocutors essencials d'aquesta part de la recerca. A més, els municipis també duen a terme polítiques relacionades amb la promoció econòmica i l'ocupació, pel que poden tenir un paper rellevant en la promoció d'aquest eix com a centre econòmic dins l'àmbit lleidatà. S'han seleccionat 5 municipis que concentren el major percentatge de sòl d'activitat econòmica urbà o urbanitzable, i que representen diferents situacions identificades a l'anàlisi qualitatiu. Tres d'ells, **Lleida, Cervera i Tàrrrega** són importants centralitats econòmiques de l'eix, representant diferents situacions geogràfiques, econòmiques (tipus d'activitat majoritària) i de sòl (diferent grau de consolidació, ocupació i tipologia d'activitats econòmiques ubicades al sòl), i aporten també coneixement sobre la realitat dels municipis més petits i limítrofs. Els altres dos, **Bell-lloc d'Urgell i Torrefarrera** són municipis petits amb característiques diferenciades: el primer és un dels municipis identificats amb major proporció de sòl urbanitzable de desenvolupament de l'activitat econòmica de l'entorn de l'eix A-2, i que no està consolidat; compta a més amb un polígon (sòl urbà d'activitat econòmica) que es troba pràcticament buit i en venda. Torrefarrera, en canvi, representa un municipi que es beneficia de la seva proximitat a Lleida ciutat, i que compta amb dos dels seus quatre polígons amb una elevada ocupació, essent considerat un exemple de municipi que ha estat capaç d'atraure-hi empreses.

En el cas de Lleida es va entrevistar al Coordinador Tècnic de Planejament, amb responsabilitat, per tant, en el procés de definició i gestió dels usos del sòl al municipi i participava també del procés de revisió del POUM que s'està duent en l'actualitat a aquest municipi. A Cervera es va parlar amb la Directora de Promoció Econòmica de l'Ajuntament, coneixedora per tant del món empresarial, les seves necessitats (també de sòl d'activitat econòmica) i responsable dels serveis i projectes de promoció econòmica de l'Ajuntament. Com a representant de l'Ajuntament de Tàrrrega es va entrevistar al tècnic de promoció econòmica d'aquest Ajuntament, que també és director del Centre d'Empreses Innovadores de l'Ajuntament, part de la xarxa de la qual hem parlat en el capítol 3. A Bell-lloc d'Urgell la persona entrevistada va ser el Director del Centre d'Empreses Innovadores d'aquest Ajuntament, i que realitza també tasques com tècnic de promoció econòmica. Per últim, en el

cas de Torrefarrera varem poder entrevistar a l'alcalde del municipi, que va poder oferir així una visió estratègica del mateix.

A més dels municipis, es va seleccionar per a les entrevistes una altra institució pública amb un paper important en la promoció econòmica i que té un caràcter supramunicipal, **Globalleida**. Es tracta, com hem vist al capítol 3, d'un consorci entre la Diputació de Lleida, l'Ajuntament de Lleida, la Universitat i les cambres de comerç de Lleida i Tàrrrega, i per tant permet obtenir una visió més ample sobre la realitat econòmica i de les polítiques en aquest territori. Concretament es va entrevistar al Director de l'entitat, que va oferir una visió global sobre les funcions de la mateixa i la seva relació amb el desenvolupament territorial i econòmic de l'eix A-2.

Per a recollir la visió del món acadèmic respecte les qüestions a tractar, es varen dur a terme entrevistes a **tres professors del Departament de Geografia i Sociologia de la Universitat de Lleida (UdL)** amb coneixement del territori, la seva economia i aspectes urbanístics, per obtenir una visió crítica de les polítiques analitzades, com es descriu breument a continuació: Carme Bellet, professora titular del Departament esmentat, té àmplia experiència com investigadora en matèria d'infraestructures i territori, l'impacte territorial de l'alta velocitat ferroviària o el planejament urbà, entre altres. Ignasi Aldomà és professor agregat, i ha realitzat nombroses recerques sobre economia i desenvolupament rural i la gestió de l'aigua. Per últim, Ramon Morell, és professor emèrit del Departament, i està especialitzat en línies de recerca relacionades amb l'economia urbana i el desenvolupament local.

Com a part del món acadèmic, però per donar una visió d'escala catalana i metropolitana, s'ha entrevistat a Carles Donat, investigador de l'**Institut d'Estudis Regionals i metropolitans de Barcelona**. Aquest institut té com objectiu principal la promoció d'estudis, activitats de recerca i de formació en els temes urbans i metropolitans que configuren les diverses realitats de les ciutats de l'àrea i regió metropolitana de Barcelona. L'investigador entrevistat ha dut a terme estudis sobre desenvolupament urbà i sobre la situació dels polígons industrials a Catalunya.

Per tenir el punt de vista del **sector privat** del territori sobre les potencialitats de l'eix A-2 s'ha entrevistat el president de l'associació de petites i mitjanes empreses de Catalunya (PIMEC) a Lleida i es va realitzar una enquesta on-line a cinc empreses ubicades a l'entorn de l'eix A2. PIMEC és l'associació de petites i mitjanes empreses de Catalunya, que compta amb una delegació territorial a Lleida, i ofereix la perspectiva d'aquest tipus d'empreses de forma general sobre els aspectes a comprovar en aquesta recerca. Les empreses s'han seleccionat a través d'un doble procediment: tres d'elles van estar suggerides pel president de PIMEC,

responent als criteris establerts per la investigadora de que fossin empreses ubicades a l'entorn de l'eix A-2 i amb activitat industrial o relacionada. La quarta es va seleccionar de la llista del Consell Assessor d'empreses creat pel PECT de l'Ajuntament de Lleida¹⁴⁵ i pertany al sector agroalimentari. La taula 9.5 ofereix les principals dades de les empreses enquestades.

Taula 9.4 Dades generals de les empreses enquestades

Nom empresa	Ubicació	Municipi	Activitat	Nombre de treballadors
El Pastoret de la Segarra	Pol. Ind. Bosc del Ferran	Sant Guim de Freixenet	Fabricació productes làctics artesans	Més de 60
SAUFER	Pol Ind Mecanov, C/Ricard Calvet i Serra	Lleida	Instal·lació i manteniments en edificis	Entre 15 i 30
GLS prefabricados	Autovia A2 KM 510 Tàrraga	Tàrraga	Prefabricats de formigó per la construcció	Entre 30 i 60
AKIS International	Dr. Robert 33	Albatàrrec	Consultoria i recerca en agricultura	Entre 5 y 15

Font: Elaboració pròpia amb dades de l'enquesta

Les entrevistes es varen dur a terme al llarg del segon semestre de 2016. La investigadora va acudir al lloc de treball dels entrevistats i va enregistrar les converses. Es va fer saber a tots els entrevistats que les converses serien gravades i tots ells varen donar permís per a la reproducció, en cas necessari, de les seves paraules en aquesta recerca. La interpretació de les mateixes és, en qualsevol cas, única responsabilitat d'aquesta investigadora.

En total es varen entrevistar de forma personal a 14 persones i es varen enviar 4 enquestes per correu electrònic. La taula següent mostra la relació d'entrevistats i enquestats i les dates de les entrevistes.

Taula 9.5 Agents entrevistats

INSTITUCIÓ	PERSONA DE CONTACTE	CÀRREC	DIA DE L'ENTREVISTA
Universitat de Lleida - departament de Geografia i Sociologia	Carme Bellet	Professora titular	16 de febrer
Universitat de Lleida - departament de Geografia i Sociologia	Ramon Morell	Professor emèrit	16 de febrer
Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona (UAB)	Carles Donat	Investigador	16 de juny de 2016

¹⁴⁵ Veure el capítol 3 per a major detall sobre el PECT

Agència per la Competitivitat de l'Empresa de la Generalitat de Catalunya (ACCIÓ)	Raül Blanco	Gerent de política industrial	3 de març de 2016
Institut Català del Sòl	Elisabet Cirici	Directora d'operacions	9 de març de 2016
GlobaLleida	Josep Lluís Cunillera	Director	21 d'abril de 2016
Ajuntament de Bell-lloc	Roger Bosch	Director del Viver d'Empreses	21 d'abril de 2016
Departament de Territori i Sostenibilitat	Gabriel Palacios	Responsable del PTP Terres de Lleida	27 d'abril de 2016
Ajuntament de Lleida	Joan Blanch	Coordinador Tècnic Planejament Urbanístic	24 de maig de 2016
Ajuntament de Tàrrrega	Carles Domingo	Tècnic promoció econòmica	24 de maig de 2016
PIMEC Lleida	Jaume Saltó	President	7 d'octubre de 2016
Ajuntament de Torrefarrera	Jordi Latorre	Alcalde	13 de maig de 2016
UdL - departament de Geografia i Sociologia	Ignasi Aldomà	Professor Agregat	21 de juny de 2016
Ajuntament de Cervera	Ester Trilla	Directora de Promoció Econòmica	22 de setembre de 2016
Pastoret de la Segarra	Teresa Vallès	Propietària	Octubre de 2016
AKIS internacional	Victor Falguera	Propietari	Octubre de 2016
SAUCER	Xavier Ferrer	Propietari	Octubre de 2016
GLS Prefabricados	Santi Llusera	Propietari	Octubre de 2016

9.1.2 ANÀLISI DE LES DADES

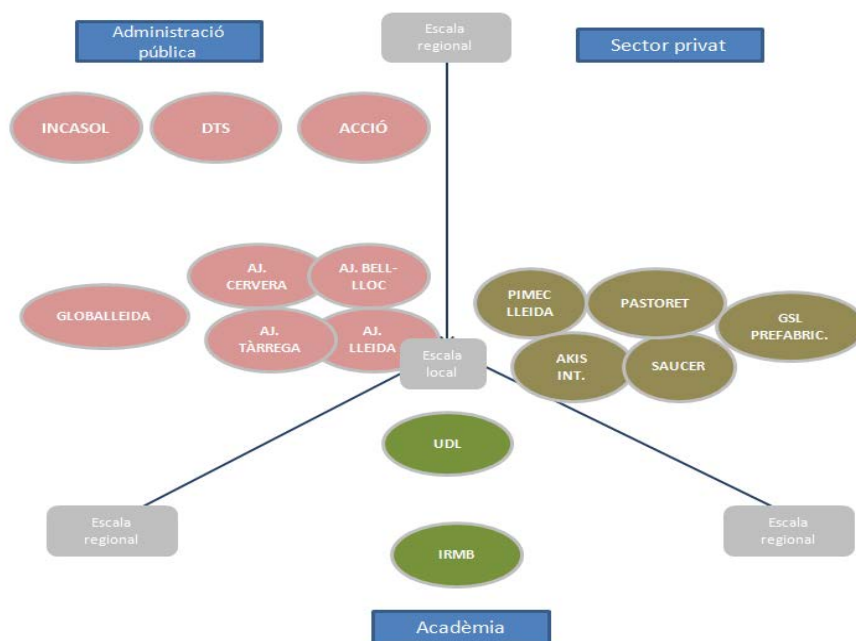
La categorització de les preguntes de les entrevistes en blocs basats en les hipòtesis de recerca ha permès dur a terme una anàlisi qualitativa dels seus continguts, tenint en compte en contingut semàntic i els marcs d'experiència i l'anàlisi de la narrativa i el discurs.

La primera etapa de l'anàlisi s'ha basat en l'escolta i transcripció de les entrevistes realitzades, i va servir per identificar els diferents continguts que n'anaven emergint. Aquesta etapa va permetre doncs classificar i descriure les respostes dels entrevistats, tenint en compte els següents aspectes:

- La tipologia de l'agent respecte de la triple hèlix: públic, universitat o sector privat.
- l'escala d'actuació: catalana, municipal i supra-municipal.
- El càrrec de la persona entrevistada.
- El marc d'experiència de la institució on desenvolupa la seva tasca.

La figura 9.2 classifica els actors entrevistats en un mapa segons la seva posició respecte els tres components de la triple hèlix i l'escala vertical i horitzontal d'integració.

Figura 9.2 Mapa d'actors entrevistats

Font: Elaboració pròpia

Alguns dels entrevistats no varen donar resposta a algunes de les preguntes plantejades, en gran part dels casos adduint desconeixement sobre el tema en qüestió, mentre que en altres casos la mateixa dinàmica de l'entrevista va portar a que passessin per alt la pregunta. En aquests casos o bé s'indica així o bé la resposta s'extreu de la que donen els entrevistats en altres de les preguntes. En el text, quan es cita de forma literal les paraules dels entrevistats, aquestes apareixen en cursiva.

La segona etapa correspon a l'anàlisi de temes en base a les categories de preguntes creades i la seva interpretació. Aquest ha estat el gruix de l'anàlisi i ha permès contrastar les hipòtesis plantejades. En aquesta etapa també s'han tingut en compte els aspectes de tipologia d'agent, ja que és un aspecte clau per determinar de forma global, si tots, independentment de la seva

pertinença a una institució o una altra (amb els seus propis codis, objectius, valors i funcionament) coincideixen o no en el diagnòstic.

Les següents seccions desenvolupen els resultats d'aquestes anàlisis. S'ha seguit l'orde dels blocs de preguntes, de les que s'ofereix una anàlisi de les respostes dels actors en conjunt, especificant les similituds i diferències en les mateixes si són significatives per al contrast de les hipòtesis. Quan es citen de manera textual les paraules dels entrevistats, aquests es mostren en cursiva i s'indica entre parèntesi la persona i/i la institució a la que pertany.

L'última etapa consisteix en presentar el contrast de les hipòtesis i les conclusions a les que ha arribat la investigadora.

9.2 LA VISIÓ DELS AGENTS SOBRE LA DIMENSIÓ ECONÒMICA DE L'EIX I LA DOTACIÓ DE SÒL D'ACTIVITAT ECONÒMICA A L'EIX A-2

És un eix emergent? (Pregunta A1 del qüestionari)

Respecte el caràcter emergent de l'A2 com a eix econòmic, tots els actors entrevistats coincideixen en assenyalar la importància d'aquest eix a escala lleidatana i catalana. Permet la connexió del territori català amb la resta de la península i amb França, així com a escala interna permet la connexió entre costa i interior, essent un eix de penetració de Catalunya cap a la península. S'assenyala el creixement positiu en termes de localització d'activitat econòmica que tenia abans de la crisi i com aquesta va trencar la seva consolidació com a eix atractiu. Aquesta visió unànime, però, es qüestiona per part d'alguns actors pertanyents al món acadèmic i a l'Ajuntament de Lleida (IRMB, Coordinador Urbanisme Aj Lleida, professors de la UdL), que posen de manifest la discontinuïtat en la concentració d'activitat econòmica al voltant de l'eix, ja que, s'indica, si bé és un *eix que polaritza l'activitat econòmica de Terres de Lleida al seu voltant, no té la mateixa intensitat a tots els seus trams, tenint major presència d'empreses i centralitat al voltant de Lleida capital i de ciutats com Bellpuig i Tàrraga i Cervera* (professor, UdL). Es considera que la crisi econòmica va significar l'alentiment del procés de consolidació d'aquest eix, i va paraitzar la implantació d'empreses al seu voltant, si bé des de PIMEC s'indica que *en els darrers dos anys hi ha hagut noves implantacions, en algun cas d'empreses que venien de Barcelona*. (president, PIMEC) L'èmfasi en la seva emergència és diferent si qui parla és un actor lleidatà o si és un actor de l'escala catalana o externa a Lleida. La gran majoria dels entrevistats lleidatans, (ajuntaments, Globalleida, empreses i

investigadors universitaris) coincideixen a destacar que és un eix emergent que ha vist perjudicada la seva consolidació degut a la crisi. Hi ha però veus més crítiques (com per exemple un professor de la UdL, el coordinador tècnic de planejament de l'Ajuntament de Lleida, o el director del Viver d'empreses de l'Ajuntament de Bell-lloc) que qüestionen el seu caràcter emergent al marge de la crisi, d'una banda perquè hi ha altres eixos rellevants i per la competència que suposa Aragó, com exposa el Coordinador Tècnic de Planejament de l'Ajuntament de Lleida, o per la manca d'una estratègia definida, destacada pel professor Ignasi Aldomà. En aquesta diagnosi coincideixen alguns dels actors d'escala catalana, com el coordinador del PTP Terres de Lleida, mentre que altres entrevistats de les institucions catalanes, tenen una visió més distanciada i el consideren, per exemple, *“una zona interessant per projectes que no necessiten estar a l'àrea metropolitana”* (gerent de política industrial, ACCIÓ), o un *“eix al que li manca un motor de transformació i major inversió pública”* (investigador, IRMB). Des de INCASÒL es segueix considerant un eix estratègic pel territori però afectat per la crisi econòmica.

Factors que han contribuït a que sigui/o no emergent (Pregunta A.2 del qüestionari)

Els factors que més s'esmenten per destacar el seu caràcter emergent són:

- Accessibilitat i posició estratègica: la seva posició geoestratègica a escala catalana, que dona accés al centre de Catalunya cap al mediterrani i cap a la resta de la península, i millora l'accessibilitat general d'est a oest del territori català (creuament amb l'eix transversal), i aproxima Terres de Lleida a Barcelona. Aquest factor es destacat pels representants dels Ajuntaments locals i de Globalleida, així com pels diferents actors del sector privat, PIMEC i les empreses, si bé també s'assenyala que hi ha d'altres eixos al territori que no han pogut jugar al mateix nivell perquè no han estat transformats en autovia. Els agents d'escala catalana recolzen aquesta visió positiva de la posició estratègica de l'eix com a factor d'atracció en tant que millora l'accessibilitat del territori lleidatà.
- disponibilitat de sòl i preu: La presència de sòl i el seu preu més baix que a altres zones (especialment a l'àrea metropolitana) és esmentat pels actors locals (tant públics com privats), mentre que aquest factor no apareix en el discurs dels actors de l'escala regional.
- especialització i localització empreses locals: Com a element positiu de l'eix es destaca la localització que hi tenen empreses locals, en molts casos lligades a la logística i a l'agroindústria, com factor que demostra la seva competitivitat, una especialització que es present, en el cas de l'agroindústria, a Terres de Lleida en conjunt, però que l'anàlisi realitzat

als capítols 4 i 5 no ha identificat de forma específica a l'entorn de l'eix A-2, tot i que compta amb importants empreses del sector agroalimentari com Borges, Damm o el Pastoret.

Hi ha també una sèrie de factors negatius, que resten capacitat d'atracció de l'activitat econòmica, i en els que coincideixen alguns dels actors entrevistats. Així, des del món acadèmic (els professors de la UdL i l'investigador de l'IERMB) es critica que la construcció de l'eix A-2 i la posterior proliferació de sòl d'activitat econòmica, va respondre a una operació urbanística consolidada gràcies a l'expansió del sector constructiu, i no tant a una demanda econòmica. Altres (professor, UdL), assenyalen que en la seva opinió, si bé és cert que al voltant de l'eix hi ha empreses de sectors on Lleida es vol especialitzar, també ho és que no han estat capaces de fer el salt cap a la segona i tercera transformació (en el cas de l'agroalimentari) o d'introduir més tecnologia, un element que contribueix a que no es generi de forma expansiva nova activitat econòmica especialitzada (nous treballadors, noves empreses, ampliacions de les existents, noves inversions foranes). El mateix entrevistat destaca que en alguns casos, el sòl industrial s'ha ocupat "*amb serveis de carretera [...] són serveis de centralitat de Lleida que marxen a polígons amb millor preu i bona accessibilitat*"¹⁴⁶. De nou l'element crisi econòmica apareix com un factor crític que podria explicar una certa aturada en l'emergència d'aquest eix com a espai per a la localització d'empreses competitives.

La construcció de l'eix ha servit per atraure noves empreses? (Pregunta A.3 del qüestionari)

Tots els entrevistats coincideixen que es tracta d'un eix competitiu que des de la seva construcció ha atret empreses al llarg del seu recorregut, si bé de manera desigual. Pels actors de l'escala catalana, només el fet de la seva construcció suposa un augment de l'atractivitat del sòl localitzat al seu entorn per a empreses, essent però un fenomen aplicable a qualsevol altre eix d'infraestructura viària (com afirma l'entrevistat d'ACCIÓ). En general es té la percepció que ha atret empreses, especificant que han sortit reforçades les polaritats de les capitals comarcals i regionals (Lleida, Tàrrrega i Cervera) i que es tracta d'empreses lligades en molts casos al sector agroalimentari (coordinador del PTP). La representant d'INCASÒL diu no comptar amb la informació referent a la implantació d'empreses.

¹⁴⁶ Valgui com exemple, aquesta notícia: "El juez obliga al Ayuntamiento de Lleida a autorizar un prostíbulo en un polígono" http://ccaa.elpais.com/ccaa/2013/03/06/catalunya/1362590482_957152.html

Des de l'escala local, s'observa en general una visió positiva, però matisada segons la mida del municipi: els petits (Bell-lloc i Torrefarrera) afirmen que la construcció de l'eix, i el sòl reservat ha millorat la seva atractivitat, i de fet, ha atret (referint-se a l'eix en conjunt) empreses en molts casos ubicades anteriorment a altres nuclis o empreses que abans estaven localitzades a l'entorn de la N-II (director del viver d'empreses, Aj. Bell-lloc d'Urgell). Torrefarrera, que no tenia gairebé activitat industrial abans de la construcció de l'eix, ha pogut desenvolupar un parc empresarial important, si bé es destaca que en el seu creixement també ha contribuït l'existència d'una estratègia de promoció econòmica (alcalde, Aj. Torrefarrera). Cal però destacar que en alguns casos les noves empreses instal·lades no pertanyen al sector industrial, i per exemple un dels exemples d'èxit que cita l'alcalde de Torrefarrera és la implantació d'un gimnàs que atrau població de Lleida ciutat. Els municipis més grans destaquen que l'eix A-2 ha servit per generar interès d'ubicació d'algunes empreses abans ubicades a l'entorn metropolità, si bé la majoria són PIMES del territori (cas de Cervera). Des de Tàrraga s'afirma que l'eix no ha acabat de consolidar-se com a pol d'atracció d'activitat econòmica degut, per exemple a la manca d'un transport de mercaderies per ferrocarril eficient. La presència del canal Segarra-Garrigues apareix com a un element que complementa l'eix viari i el fa competitiu per a la ubicació d'empreses lligades a l'agroalimentació (l'empresa el Pastoret i Globalleida destaquen aquest punt).

Visió sobre la percepció de l'eix per part de les empreses i sobre la seva identificació com un eix amb una identitat característica pròpia (pregunta A.4 del qüestionari)

La majoria dels entrevistats tenen la percepció que les empreses (de forma genèrica) consideren aquest eix de forma positiva, especialment per la bona accessibilitat que té, que els dona visibilitat i facilitat per treure la mercaderia a l'exterior. Els entrevistats, però exposen també altres visions que fan posar en qüestió l'atractivitat general de l'eix per a les empreses: no resulta un eix atractiu per a totes les empreses sinó per a les empreses del territori i lligades a sectors concrets com l'agroalimentari i la logística, mentre que empreses d'altres àmbits (com el metropolità) o empreses estrangeres no coneixen o no consideren aquest eix com a la seva primera opció de localització (tal i com opina l'entrevistat d'ACCIO), a no ser que busquin un preu del sòl baix com a element clau de localització, un diagnòstic en el que coincideixen actors de diferent tipologia com INCASÒL, PIMEC, el director del viver d'empreses de Bell-lloc o els professors de la UdL. Des de l'ajuntament de Tàrraga s'adverteix del perill que en la cerca d'empreses s'acabin acceptant usos no desitjables: "*van sortint ocasions d'instal·lació, però hi ha activitats econòmiques, que es descarten per què el sòl no els*

encaixa o són conflictives a nivell mediambiental [...] pot passar que aquest eix rebí el que no es vol a Barcelona, i tampoc es tracta d'això. Tampoc s'ha de convertir en el lloc de Catalunya on van a parar les empreses que es rebutgen a Barcelona. Tothom vol empreses que atraguin personal qualificat, no contaminin...però no sempre és així".

Altres aspectes negatius es relacionen amb la manca de mà d'obra qualificada, un diagnòstic en el que coincideixen tant actors de l'escala catalana com local, per exemple el representant de l'Ajuntament de Tàrrrega o l'investigador de l'IERMB.

Segons els entrevistats, l'element preu sembla un factor clau per entendre les dinàmiques de localització d'empreses a l'entorn de l'eix, si bé recordem que els entrevistats coincideixen que aquestes són, en la gran majoria, empreses locals (de l'entorn de Terres de Lleida), i només en casos puntuals d'empreses provinents d'altres punts de la geografia catalana (i més en concret de la regió metropolitana). Així: *"les empreses troben el sòl atractiu, però encara el voldrien més barat"* (director viver d'empreses, Bell-lloc d'Urgell); *"les empreses locals actuen en funció necessitats immediates i [en base al] preu del sòl, per tant els és una mica igual on es localitzen. Aquí no ha quallat com a eix amb identitat pròpia. Si els polígons fets haguessin tingut èxit, es podria haver desenvolupat més"* (professor, UdL). El mateix entrevistat destaca un altre aspecte característic del sòl d'activitat econòmica de l'entorn d'aquest eix, el fet que la gran majoria de polígons siguin d'iniciativa pública, un element que es confirma per altres actors com R. Morell. Entre els polígons d'iniciativa privada, se n'esmenten dos: el polígon de Torrefarrera i el de Fonolleres. La visió acadèmica posa èmfasi en com aquests polígons s'han ocupat en part amb activitats que no són industrials, deixant entreveure que aquest és un fenomen que demostra la seva poca atractivitat per les empreses manufactureres. L'alcalde de Torrefarrera considera però que es tracta d'un cas d'èxit on l'Ajuntament ha col·laborat amb el sector privat per ocupar el sòl amb activitat *"la majoria d'empreses de la zona volen venir a Torrefarrera. El target no és qui busca preu barat sinó qui busca altres coses: polígon ben fet, ple de serveis, accessible. Tot i ser un polígon privat, és la iniciativa municipal la que li dóna valor [...] és un polígon privat però l'ajuntament tenia part de sòl i fa promoció del sòl públic per intentar captar empreses"*. El paper del sector públic en la promoció d'un sòl privat, també es reconegut pel director de Globalleida, quan afirma: *"A Torrefarrera sense autovia no es tenia activitat industrial i després de l'autovia i una política ben feta es té un parc empresarial gran. Torrefarrera ha avançat a altres pobles que abans de l'eix eren més dinàmics"*. Altres entrevistats (professor, UdL) destaquen però altres casos de polígons d'iniciativa privada que no han tingut èxit, com el de Vilagrassa.

Des de l'ajuntament de Cervera també s'opina que les empreses tenen una visió positiva de l'eix, contestant però des d'una òptica municipal: es destaca la seva posició geogràfica més propera a l'àmbit metropolità-central, i com és especialment valorat per empreses que necessiten una bona distribució de les mercaderies (com per exemple les de fruita), ja que els dóna accés a altres eixos i localitzacions. El coordinador tècnic de planejament de l'ajuntament de Lleida posa de manifest que l'eix (i el sòl que s'hi troba ubicat) és atractiu en tant que té a Lleida capital com element de centralitat, i que en tot cas s'ha d'entendre també a escala catalana: *"La idea de la marca eix no es cenyeix a territori de Lleida, sinó que es refereix a l'escala catalana. Dins de Lleida és una lectura més a escala municipis i relació de proximitat amb Lleida, Es un eix deformat degut a la centralitat de Lleida [ciutat]"*.

Respecte la identitat de l'eix, tots els entrevistats, excepte dos (director de Globalleida i una professora de la UdL) coincideixen en afirmar que no en té com a tal, o en tot cas només a una escala molt local, però no per empreses de l'àmbit metropolità o estrangeres. Tot i això, el director de Globalleida creu que: *"[és] l'únic eix amb capacitat estratègica per connexió amb part de la costa i amb Pirineu. És una sortida cap a França poc coneguda, però molt estratègica, la fan servir empreses de Lleida [sobretot] i d'Aragó. Empreses de logística de fred i empreses de fruita [...]. És un hub per distribució i exportació"*. Dels elements que afecten aquesta manca d'identitat es destaca l'absència d'una estratègia comuna de tots els municipis per desenvolupar aquesta imatge conjunta, i la necessitat de tenir-la com un element que li donaria major competitivitat. Les quatre empreses consultades coincideixen a destacar aquesta necessitat de comptar amb una imatge a escala d'eix.

Dotació de sòl urbà i urbanitzable d'activitat econòmica en conjunt i la seva distribució per municipis. Factors que expliquen reserva de sòl (preguntes B.1 i B.2 del qüestionari)

Aquestes preguntes volien en primer lloc contrastar l'evidència empírica de l'anàlisi quantitatiu sobre la dimensió i dotació del de sòl urbà i urbanitzable d'activitat econòmica a l'entorn de l'eix A-2 i la seva distribució en els municipis. L'anàlisi havia permès concloure que la dotació de sòl urbà i urbanitzable d'activitat econòmica era elevada a tots els municipis de l'entorn de l'eix, i en major proporció que la que tenien altres eixos concentradors d'un important nivell d'activitat econòmica, i en molts casos superava en dimensió al sòl urbà i no tenia relació amb la dimensió econòmica dels municipis.

Aquesta evidència ha estat confirmada amb les entrevistes als actors, si bé trobem diferents opinions sobre si aquesta elevada concentració de sòl és un element positiu de competitivitat territorial tant per l'entorn de l'eix A-2 com per Terres de Lleida en general. Així, l'oferta de sòl urbà i urbanitzable d'activitat econòmica a l'entorn de l'eix A-2 es considera adequada i positiva per part dels actors entrevistats. Quatre de les tres empreses entrevistades afirmen, però que en la seva opinió l'oferta és excessiva, en el que coincideixen altres tres entrevistats: pel professor de la UdL, I. Aldomà l'oferta és "*extraordinària*" i s'indica que s'ha ocupat per activitats no lligades a la manufactura; l'investigador de l'IRMB considera que l'oferta de sòl podria semblar "*excessiva i només ha servit per a deslocalitzar de sòl urbà algunes activitats manufactureres que podien ser molestes*"; des d'urbanisme de l'Ajuntament de Lleida es considera el sòl urbanitzable excessiu, mentre l'urbà és correcte, però es critica que l'excés de sòl urbanitzable podria "*generar unes expectatives que no es podran complir perquè no tenim prou dinàmica econòmica per omplir-lo*". Per a la resta d'actors el fet que hi hagi una considerable quantitat de sòl disponible (urbà i urbanitzable) és positiu pel territori, però tots matisen l'afirmació amb diferents arguments: l'oferta no ha estat suficient per generar activitat econòmica, les condicions generades per la crisi econòmica han afavorit que es frenés la dinàmica positiva d'ocupació de sòl, el fet que l'oferta estigui mal repartida entre els municipis o la manca de serveis dels polígons són alguns dels esmentats. Des d'INCASÒL es dóna una visió positiva de l'oferta de sòl, però es reconeix que no és la primera opció de localització que ofereixen a possibles compradors, especialment si el que es busca són peces de grans dimensions, ja que en aquest cas "*una opció bona és Tarragona, la zona dels Vallesos, si bé ni tant sols aquestes s'estan omplint*".

L'atomització del sòl (urbà) d'activitat econòmica és esmentada també per altres actors com el director de promoció econòmica de l'Ajuntament de Tàrrrega, el representant d'urbanisme de l'Ajuntament de Lleida o pel president de la PIMEC Lleida. Aquests dos darrers coincideixen en afirmar que seria necessari concentrar l'oferta més a Lleida capital i no a tots els municipis, ja que reuneix factors d'aglomeració com la presència de treballadors qualificats i massa crítica poblacional i d'activitat econòmica per ser una polaritat a escala regional, nacional i europea. La manca d'una visió d'escala supramunicipal és esmentada per la professora de la UdL C. Bellet, i el representant de l'Ajuntament de Lleida com un factor que explica l'atomització del sòl d'activitat econòmica disponible. Els representants dels ajuntaments ofereixen una visió molt centrada en el seu propi cas, destacant per exemple a Bell-lloc les dificultats per omplir el seu polígon, afirmant que "*no s'omplirà*" (fet que també es reconegut des de l'Ajuntament de Tàrrrega), o exposant una visió completament positiva sobre l'oferta de sòl com es fa des de Cervera.

El coordinador de la redacció del Pla Territorial Parcial de Terres de Lleida destaca com aquesta visió del sòl com a "excessiu" neix amb la crisi econòmica i l'esclat de la bombolla immobiliària, ja que *"la crisi ha interromput molts projectes i s'ha passat de crítiques al pla territorial per ser massa modest en reserva de sòl [fora de les capitals] i per proposar models modulats en funció del municipi, a crítiques obertes a creixements desmesurats en els planejaments actuals. Però la major part (80%) dels agents acceptaven el pla [Pla Territorial Parcial de Terres de Lleida]¹⁴⁷".*

L'èmfasi doncs no s'ha de posar en mesurar la quantitat de sòl, sinó en quines són les seves condicions actuals per atraure activitat econòmica; en aquest sentit, molts dels entrevistats coincideixen que el sòl urbà d'activitat econòmica disponible està "atomitzat" (ACCIÓ, Aj. de Lleida, Aj. de Tàrrrega) i *"li manquen serveis"* (referint-se a alguns dels polígons ja construïts) (Torrefarrera, professor UdL, tècnic de promoció econòmica de Tàrrrega, representant d'ACCIÓ i de PIMEC), un aspecte que es desenvolupa en major detall al següent epígraf.

La distribució del sòl entre els municipis es considera en general poc eficient, ja que s'afirma majoritàriament que la reserva de sòl s'ha fet de forma aïllada per cada municipi, mancant una estratègia territorial supramunicipal clara. Els actors de l'escala local del món acadèmic consideren que la reserva de sòl respon en algunes ocasions a *"qüestions polítiques i d'oportunitat. No hi ha coordinació entre els municipis en part perquè manca una visió de conjunt que ho incentivi"* (professora, UdL), o que *"no cal que tots els ajuntaments"* tinguin sòl industrial, sinó que fan falta actuacions supramunicipals (professor, UdL). Aquesta visió és repetida per altres actors, com el president de PIMEC, afirmant que, en molts casos, *"cada municipi ha fet una política de tenir el seu polígon i sense valorar les necessitats reals ni de futur. Comença a principis dels 2000, quan semblava que tots els ajuntaments havien de tenir el seu polígon sense analitzar la demanda i els serveis que haurien de tenir"*, una idea recolzada per dues de les empreses enquestades.

Des dels ajuntaments aquesta visió és matisada i interpretada en tot cas des d'una òptica local. Així Cervera considera que en el seu cas el sòl és adequat a la seva mida i importància econòmica; a Torrefarrera es veu el sòl que tenen com donat abans que arribés l'actual govern i destaquen com s'ha sabut aprofitar-lo; des de Lleida es considera (i això és recolzat pel professor I. Aldomà), que alguns municipis han aprofitat la seva proximitat a un municipi més gran per atraure activitat econòmica que allà no cabia o no es volia *"els límits municipals són els que són i apareixen polígons que no estan ben bé al municipi però que són ciutat, formen part del sistema urbà del municipi més gran. Bell-lloc és excepció, però Torrefarrera és un poble*

¹⁴⁷ Recordem que el Pla Territorial Parcial de Terres de Lleida es va aprovar l'any 2007.

que s'ha convertit en centre per proximitat amb Lleida, quasi com una extensió seva [en els anys anteriors a la crisi], és la difusió de Lleida". Altres casos similars serien Miralcamp i Golmés a prop de Mollerussa. Aquesta anàlisi és compartida pel director de Globalleida.

L'atomització del sòl, deguda a la seva proliferació arreu dels municipis de l'entorn de l'eix A-2, és un factor que li resta competitivitat, ja que es té *"un territori amb petits sectors industrials repartits, per tant si es suma es té molt potencial teòric però en ser tant dispers no hi ha possibilitat d'oferta de sectors amb un determinat pes [grandària]"*(coordinador tècnic urbanisme, Aj. Lleida). El paper que ha de jugar Lleida ciutat com a centre on es concentra aquest sòl és fonamental segons aquest entrevistat, si bé es reconeix que això pot crear cert malestar entre els municipis més petits, però defensant que a la llarga és la única opció per a què el territori esdevingui un pol d'atracció: *"és fonamental el paper que de jugar Lleida com a capital. No ha d'anular els potencials dels municipis sinó que ha de dotar-los d'un valor potencial d'escala territorial fins i tot europea. [Altres] municipis fan lectura en contra, però Lleida ha d'apostar fort i ser pol d'atracció potent sinó tenen viabilitat la resta de sectors. Lleida, amb [el polígon de] Torreblanca - Quatre Pilans pot jugar aquest paper per situar Ponent al mapa i connectar Lleida amb esquema desenvolupament econòmic, és el que dona valor a la resta de petits àmbits. Sinó tira endavant Lleida [ciutat], no es fa un salt a major escala".*

Un altre factor destacat per explicar la reserva de sòl a l'entorn d'aquest eix té a veure amb la política de re-equilibri territorial impulsada des de la Generalitat de Catalunya i en particular INCASÒL. La compra per part d'INCASÒL de sòl arreu de l'eix A-2, però donant prioritat a certs municipis és un fet demostrat als capítols 7. Recordem que entre 2002 i 2008 INCASÒL va adquirir més de 100.000 m² de sòl industrial per un valor de 1,29 milions d'euros a Bell-lloc d'Urgell, 103.000 m² a Cervera o 36.000 m² a Tàrrega, essent, junt amb Lleida capital, Alcarràs i Alguaire, els únics municipis de Terres de Lleida on l'INCASÒL va adquirir sòl d'aquestes característiques. Com exposa el director de promoció econòmica de Tàrrega: *"des de la Generalitat es va creure que aquest eix tenia potencial de desenvolupament important i per això va comprar terrenys aquí. Hi havia estratègies de futur per posar activitat i que el territori no es deprimís i la gent jove formada no hagi d'emigrar".* El mateix entrevistat destaca com no tot el sòl adquirit per INCASÒL, però, ha estat venut amb la mateixa intensitat, deixant entreveure que en part això depèn de la mida i importància econòmica del municipi: *"Bell-lloc tenen el polígon des de fa cinc anys i només hi ha una empresa. Quan INCASÒL va posar a la venda parcel·les a Tàrrega (voltant C-14), les va vendre totes, era època abans de la crisi, però el sòl d'INCASÒL després de la crisi, com el de Bell-lloc, es va quedar buit [...]. Si es mira el plànol del territori t'adones que hi ha zones que per comunicacions i dimensió geoestratègica té sentit*

que la Generalitat hi faci reserves de sòl ja que tenen un potencial de desenvolupament que altres no tenen. I Tàrrrega té aquesta centralitat", donant a entendre que altres municipis no compten amb aquesta centralitat i qüestionant el fet que s'hi adquirís sòl. Des de l'ajuntament de Cervera també es considera que el sòl amb que es compta (INCASÒL i altres) és l'adequat a la seva mida i importància econòmica. Des de Globalleida també es destaca que la distribució del sòl d'activitat econòmica en els municipis de l'eix és atomitzada, però posa en relació la reserva de sòl en alguns dels municipis més petits amb la seva proximitat a polaritats comarcals, destacant el cas de Mollerussa, que degut a manca d'espai ha dispersat el sòl en els municipis del voltant com Golmés o Torrefarrera amb Lleida ciutat, sense esmentar altres situacions més crítiques com la de Bell-lloc d'Urgell.

Estat i condicions dels polígons d'activitat econòmica (sòl urbà) (preguntes B.3 i B.5 del qüestionari)

La qüestió sobre l'estat del sòl urbà d'activitat econòmica (industrial) es centra en els polígons ubicats en els diferents municipis. Tots els entrevistats coincideixen en afirmar que aquest sòl en general està ben condicionat, referint-se concretament a l'òptim nivell d'urbanització i presència de serveis bàsics com il·luminació, aigua i gas. Aquesta visió positiva es refereix de forma específica als polígons més recents, urbanitzats des de principis dels 2000, mentre que els polígons industrials històrics presenten més mancances, reconeixent també la contribució del *Llibre d'estil dels sectors d'activitat econòmica de l'INCASÒL* en establir unes mínimes condicions d'urbanització dels polígons (investigador, IRMB), que ha fet que "*comparats amb altres àrees industrials europees estiguin ben urbanitzats*". En canvi, els polígons més antics presenten mancances, com destaca l'entrevistat de Globalleida en el cas del polígon del Segre, "*que és molt antic, poc accessible i no té serveis addicionals*". El mateix entrevistat es refereix també a la manca de recursos dels ajuntaments per fer front a les millores necessàries, posant novament l'exemple del polígon Segre a Lleida ciutat i com des de l'Ajuntament s'hi va voler intervenir a través del Pla de Barris, que però va acabar sense que es poguessin començar les obres. Com a exemple d'intervencions municipals que contribueixen a millorar els polígons torna a posar l'exemple de Torrefarrera, que va aconseguir que arribés al seu polígon un autobús de Lleida, millorant-ne així la seva accessibilitat.

Tots coincideixen però en destacar la manca d'infraestructures de telecomunicacions com un aspecte negatiu dels polígons i que els resta competitivitat. De forma específica, alguns entrevistats destaquen altres mancances, sinó en tots, en alguns polígons: així, pel mateix

entrevistat de l'IERMB *"el problema són els serveis, que provenen de proveïdors diferents i per tant ofereixen diferent nivell d'accés"*; mentre que pel president de la PIMEC *"l'energia i l'aigua també són elements crítics, ja que si bé hi ha una part dels polígons de l'eix que tenen aigua, gràcies en gran part al Canal Segarra Garrigues, altres, [especialment a la comarca de la] Segarra, en tenen menys accés"*. La manca d'aigua també es destaca pel cas del polígon de Bell-lloc pel director del viver d'empreses ubicat allà. Des de l'Ajuntament de Cervera es valora de forma positiva l'estat dels polígons ubicats en aquest municipi, i assenyalen que han fet una feina de prospectiva amb els empresaris, que destaquen la manca de telecomunicacions i la necessitat de millorar la senyalització dels polígons. Per a l'entrevistat de l'Ajuntament de Tàrraga els problemes dels polígons d'aquest municipi tenen a veure també amb la manca de desenvolupament d'altres infraestructures (eixos) de transport, destacant el cas de la C-14: *"Aquí hi ha el tema endèmic de la C-14 que passa pel mig de la ciutat, és un problema i es vol fer una variant que enllaça A-2 amb C-14, per connectar també amb l'empresa Borges i amb polígons industrials, aquesta variant beneficiaria els polígons que tindrien més facilitat d'arribar a A2"*. Per l'alcalde de Torrefarrera, l'important és oferir als empresaris serveis que permetin diferenciar els polígons en funció de la seva qualitat i no només pel preu baix del sòl: *"A Torrefarrera es va fer aposta de valor, fibra òptica, viver empreses, sales formació... i competim per qualitat, mentre altres competeixen en preu. Els nostres preus són més elevats que la resta"*, referint-se en concret al preu del sòl dels polígons d'INCASÒL ubicats a altres municipis.

Els quatre empresaris enquestats destaquen com a positiva l'accessibilitat dels polígons, però esmenten alguns aspectes negatius dels polígons on estan ubicats (a més de la manca de fibra òptica): la manca de consolidació del polígon de Riambau a Tàrraga, degut a que encara no s'ha aprovat l'últim POUM; la manca de gas (polígon industrial Mecanova de Lleida); la necessitat d'especificar els usos que s'accepten en el cas d'un polígon entre Tàrraga i Soses o la dificultat per trobar personal. Una mancança dels polígons destacada per dues empreses i en el que coincideix una de les entrevistades de la UdL (C. Bellet), és la manca d'accés al transport ferroviari per a la sortida de grans mercaderies, si bé altres entrevistats (R. Morell, UdL) especifiquen que això es dona només en alguns dels trams de l'eix i no pas tots.

Tant el representant d'ACCIÓ com la d'INCASÒL consideren que els polígons ben condicionats, però en el cas d'ACCIÓ es torna a insistir que les empreses (que arriben a ACCIÓ en cerca d'assessorament per a localitzacions) prefereixen en general la zona metropolitana. Per INCASÒL, els polígons promoguts des d'aquesta entitat i que actualment estan en comercialització estan ben equipats, sense fer cap altra valoració al respecte.

Valoració del sòl urbanitzable per activitat econòmica disponible (preguntes B.4 i B.5 del qüestionari)

La pregunta referent a com es valora la disponibilitat de sòl urbanitzable d'activitat econòmica, i si es pot considerar un factor que pot atraure empreses al territori no va ser contestada per cap dels entrevistats de l'escala catalana (ACCIÓ, INCASÒL, IERMB, DTS), al·legant no disposar de suficient informació per donar una resposta. Tots els actors de l'escala local varen donar, en canvi, la seva visió sobre aquest tipus de sòl (excepte les 4 empreses).

De les respostes donades es desprèn que en general les empreses no tenen en consideració aquest sòl en tant que no està urbanitzat i per tant sense capacitat de ser ocupat de forma ràpida, com exposa l'entrevistat de l'ajuntament de Lleida *"No serveix tenir el sòl pintat als papers, només atreu quan ja està urbanitzat i pots oferir parcel·les"*. Dos dels entrevistats (un professor de la UdL i el president de PIMEC) coincideixen que en tot cas primer s'ha d'omplir el sòl urbà i com que encara n'hi ha molt disponible, l'urbanitzable no es té en compte per part de empreses amb un possible interès en localitzar-se a l'entorn de l'eix A-2. Des de Globalleida es fa referència a més, a un fenomen que també és esmentat per altres entrevistats en altres respostes: la competència que els polígons ubicats a l'Aragó suposen per a Lleida i l'entorn de l'eix A-2, i que per tant dificulten que s'ompli el sòl ja urbà (i per tant no es genera demanda per urbanitzar el sòl urbanitzable): *"hi ha el tema de Fraga, a 10 km de Lleida, que compta amb un gran polígon, moltes empreses estan instal·lades allà per qüestions fiscals i degut a regulacions menys estrictes en qüestions mediambientals. És un territori que a efectes pràctics és Lleida"*. Altres entrevistats es referiran també a la competència del hub logístic de Saragossa (Zaragoza Plaza), en preu i en espai disponible. Per altres professors de la UdL, en bona mesura manca una estratègia econòmica i de gestió del sòl, el que dificulta que s'ompli el sòl disponible.

En les respostes dels ajuntaments de Cervera, Tàrrrega i Bell-lloc¹⁴⁸ apareix la qüestió del sòl urbanitzable propietat de l'INCASÒL i la dificultat d'urbanitzar-lo sense el seu suport, si bé tots tres destaquen que estan en contacte amb l'institut per trobar formes d'urbanitzar-lo si és necessari: *"entre l'A-2 i la via del tren està localitzat un terreny del qual INCASÒL és el propietari majoritari i per tant és el responsable de començar la urbanització"* (Tàrrrega); *"En ser sòl d'INCASÒL nosaltres no hi podem actuar, ara hem arribat a acord i INCASÒL farà obres"* (Bell-lloc d'Urgell); *"Cervera treballa amb INCASÒL, perquè molt del sòl és seu"* (Cervera). Entre els tres ajuntaments destaca particularment la visió positiva sobre el sòl urbanitzable

¹⁴⁸ El representant de l'Ajuntament de Torrefarrera no contesta aquesta pregunta

prové de l'entrevistada de l'Ajuntament de Cervera, que manté una col·laboració intensa amb INCASÒL. També destaca la bona localització del sòl urbanitzable amb què compten i com fins i tot és demandat en alguns casos per empreses: *“tenim parcel·les en rotondes, algunes s'han d'acabar de preparar, però en general estan bé. Les empreses que venen tenen molt clar el que volen i venen ja fins i tot amb la parcel·la que volen. Cada cop venen més preparats i informats, i venen amb peticions concretes”*.

9.3 LA VISIÓ DELS AGENTS SOBRE LES POLÍTIQUES DE PROMOCIÓ DEL SÒL URBANITZAT D'ACTIVITAT ECONÒMICA A L'ENTORN DE L'EIX A-2

L'anàlisi que es desenvolupa a continuació determina com valoren els actors entrevistats les polítiques de promoció del sòl urbà d'activitat econòmica a l'entorn de l'eix A-2. Correspon així al l'apartat C (polítiques sobre promoció de sòl) del qüestionari, que van de la Durant les entrevistes la investigadora no va fer referència a cap política en concret, deixant que fossin els mateixos entrevistats els qui les destaquessin. Recordem que la recerca vol analitzar si aquestes polítiques han servit per generar demanda d'activitat econòmica o han estat només centrades en la promoció urbanística, avaluant la seva efectivitat i quines propostes de millora es suggereixen per part dels diferents actors en relació a promoure la reactivació del sòl d'activitat econòmica disponible a l'entorn de l'eix A-2.

Els principals actors en política de sòl d'activitat econòmica amb incidència a l'eix A-2

De forma general de les entrevistes es desprèn coneixement i visió sobre les següents iniciatives de política pública:

- Adquisició, urbanització, promoció i comercialització de sòl per part d'INCASÒL
- Assessorament a empreses per a la localització d'ACCIÓ i altres generals d'assessorament per a la competitivitat empresarial
- Promoció i urbanització de sòl dels ajuntaments i activitats per a les empreses
- Altres com iniciatives com les de la Cambra de Comerç de Lleida i Globalleida

INCASÒL és unànimement reconegut per tots els entrevistats com el principal impulsor de les polítiques relacionades amb la promoció de sòl. Concretament, s'esmenta el seu paper en l'adquisició de sòl, la seva urbanització i posterior comercialització. Ja hem vist en els capítol

8, una descripció de les seves intervencions en aquests àmbits dins els municipis de l'entorn de l'A-2. Tots els actors en fan referència, junt amb el paper que els ajuntaments tenen en tant que recolzen o en alguns casos incentiven les iniciatives d'INCASÒL. Tots els actors coincideixen en afirmar que INCASÒL és el principal responsable de l'adquisició i posterior promoció del seu sòl, i només la directora d'operacions d'INCASÒL emfatitza que és el Departament de Territori i Sostenibilitat qui, a través dels plans territorials, determina les reserves màximes de sòl, mentre que són els ajuntaments els qui en fan la reserva a través del planejament municipal. Surt també en alguns casos el paper dels promotors privats (en casos concrets com Cervera) i el dels propietaris de sòl rústic. En tot cas, com reconeix el representant d'urbanisme de l'Ajuntament de Lleida, en el territori manca *"una política industrial a nivell territorial intermedi, ja que el Pla Territorial Parcial de Ponent és massa macro, i els Plans Urbanístics Municipals massa micro. Cal figura intermèdia [que seria] el Pla Director Urbanístic (PDU). No s'ha fet el PDU de l'àrea urbana de Lleida que és el que hauria d'haver posat el punt d'equilibri"*.

La política d'ACCIÓ és vista com quelcom més llunyà, si bé actors com Globalleida, el mateix INCASÒL o els ajuntaments de Tàrrrega i Cervera esmenten coneixement i relació amb aquesta entitat, basada en el cas dels ajuntaments, en donar a conèixer els programes formatius i de serveis a empreses que ofereix aquesta institució. Altres actors de l'escala catalana (coordinador del PTP de Terres de Lleida) exposen casos puntuals de coordinació entre ACCIÓ i el seu departament (Territori i Sostenibilitat) per aconseguir sòl adequat per a una empresa que volia invertir a Catalunya.

Les quatre empreses enquestades al·leguen desconeixement sobre polítiques de promoció de sòl d'activitat econòmica i només diuen conèixer iniciatives de promoció econòmica general com els programes europeus LEADER¹⁴⁹, els programes ocupacionals del Servei Català d'Ocupació¹⁵⁰ o els programes de finançament empresarial del Centro para el Desarrollo Tecnológico Industrial (CDTI)¹⁵¹. En alguns casos s'esmenta l'esforç que va fer la Cambra de Comerç per unificar la informació sobre el sòl urbà d'activitat econòmica, a través de la base de dades de polígons, que però també s'esmenta no està actualitzada.

El paper de Globalleida com a promotor de polítiques i programes que incentivin el desenvolupament d'activitat econòmica al territori és destacat per dos dels professors de la UdL, i pel director de l'entitat. Els actors del sector acadèmic donen en termes generals una

¹⁴⁹ És el programa de la Unió Europea per a les polítiques de desenvolupament rural als estats membres.

¹⁵⁰ El Servei Català d'Ocupació compta amb ajuts pel desenvolupament econòmic local

¹⁵¹ Es tracta d'una entitat pública empresarial depenent del Ministeri d'Economia, Indústria i Competitivitat del govern espanyol.

visió negativa de l'activitat d'aquesta entitat, en tant que no ha pogut coordinar i posar d'acord els diferents actors del territori, una dificultat que també reconeix en part el seu director, com s'amplia més endavant.

El coneixement de les polítiques de promoció de sòl d'activitat econòmica i altres relacionades amb aquesta qüestió és pot considerar doncs elevada pel que fa a la més directament relacionada amb el sòl i menor en les relacionades amb la promoció econòmica, especialment la d'escala catalana.

El paper de les polítiques de sòl d'activitat econòmica i de desenvolupament econòmic en la promoció de l'eix A-2 com a centre d'activitat econòmica de Catalunya (preguntes C.1 a C.7 del qüestionari)

La consideració de les polítiques de promoció de sòl d'activitat econòmica i la forma com han contribuït al desenvolupament econòmic de l'eix A-2 per part dels diferents agents entrevistats és força crítica en el cas dels agents del món acadèmic. Els agents de l'escala catalana com els agents locals ofereixen, en canvi, una visió que si bé planteja nombroses crítiques, també fa referència a factors com la crisi econòmica, les característiques del sistema urbà de Lleida o del sistema de propietat com elements que poden afectar de forma negativa el desenvolupament econòmic d'aquest eix.

De forma general, de totes les entrevistes es desprèn que les polítiques de promoció de sòl d'activitat econòmica impulsades des d'INCASÒL i els ajuntaments no han estat suficients per generar demanda per part les empreses, és a dir, la presència de sòl d'activitat econòmica en unes condicions relativament òptimes no ha atret de forma clara empreses al territori. Recordem en aquest sentit que dues de les quatre empreses enquestades afirmen que les polítiques de promoció de sòl d'activitat econòmica realitzades no responen a la demanda empresarial. La resta d'actors sí que reconeixen casos puntuals en que empreses s'han localitzat a l'entorn de l'eix A-2 tenint en compte la disponibilitat i el preu del sòl i la bona localització de l'eix, però la impressió general és que la política de sòl d'activitat econòmica ha estat basada en generar oferta i no en respondre a la demanda per part del sector privat. Alguns entrevistats apunten a que la demanda, en tot cas, està localitzada en entorns urbans concrets com pot ser Lleida ciutat o les capitals comarcals com Tàrraga i Cervera, però molt menys en els municipis més petits i allunyats d'aquestes polaritats: *"quan es va fer Canaleta II es va vendre tot, i es va veure que Tàrraga era un lloc interessant per invertir però llavors no es va continuar apostant pel nostre municipi des de INCASÒL, i es va anar cap altres municipis, en*

prejudici dels que havíem fet bé els deures. Avui Tàrrrega no té cap parcel·la d'INCASÒL urbanitzada per vendre, i té molt per urbanitzar i això va en detriment del municipi" (C. Domingo, Aj. Tàrrrega); "Sí que hi havia demanda, però es va seguir idea que tots els municipis havien de tenir polígon i sòl industrial i al final en alguns casos hi ha sobredimensionament" (E. Trilla, Aj. de Cervera).

Aquesta impressió es complementa amb la de l'auge de municipalisme (tal i com l'anomena R. Morell) i el boom immobiliari en un context de fort creixement econòmic entre l'any 2000 i el 2007, dos factors que segons alguns dels entrevistats expliquen la proliferació de sòl d'activitat industrial i la reserva de sòl urbanitzable d'activitat econòmica en aquest entorn: *"hi ha motivacions polítiques lligades a boom municipalisme i lligades a boom de la construcció, com un dret dels municipis, sense tenir en compte la demanda" (professor UdL); "Durant època d'expansió econòmica hi havia demanda, però també bombolla" (representant Aj. Torrefarrera); "Tret d'alguns casos en que es va actuar per fer sectors a mida d'una determinada indústria, la resta responen a una demanda política de caràcter municipal de no perdre possibilitats. INCASÒL va respondre una mica a la demanda dels municipis que volien comptar amb sòl". (Aj. Lleida); "cada municipi ha fet la seva promoció, amb INCASÒL, cada municipi ha fet política de tenir el seu polígon i sense valorar les necessitats reals ni de futur" (PIMEC); "Els alcaldes tenen idea de quantes més infraestructures i més sòl millor, però calen polítiques darrere". (coordinador del PTP, Departament de Territori i Sostenibilitat).*

De les entrevistes es desprèn, per tant, que, segons els entrevistats, la política de promoció i reserva de sòl a l'entorn de l'eix A-2 ha estat el resultat d'una voluntat de re-equilibri territorial que tenia sentit en un moment d'expansió econòmica com la que es dona entre 2000 i 2007, el que coincideix amb l'anàlisi documental de les memòries de l'INCASÒL entre 2002 i 2015; en aquelles corresponents als anys 2002 a 2007 estableixen com a objectiu de l'ens el re-equilibri territorial, responent a la política establerta per la Generalitat (veure capítol 3). Aquesta política però, no és considerada com negativa, ans el contrari, s'afirma que hi havia la voluntat de donar resposta a problemes específics del territori lleidatà com la manca d'iniciativa privada, si bé es qüestiona el procés de compra argumentant que responia més sovint a l'existència de propietaris disposats a vendre i no a una estratègia detallada d'ubicació de sòl.

Segons l'opinió d'alguns dels entrevistats, això hauria portat a disposar d'una bossa de sòl urbanitzable d'activitat econòmica (reservat pels ajuntaments, que obtenien ingressos en el procés) que no ha tingut sortida, i un sòl urbà (polígons) que allotgen usos allunyats de l'activitat industrial o de serveis de poc valor afegit, i que en un context de crisis com l'actual,

amb uns preus de venda molt baixos per part de l'ens públic, desincentiva els privats a comercialitzar el seu sòl: *"INCASÒL és el modulador de tot això i ha obert territori on no hi havia intervenció privada. Mèrit en re-equilibri [...], però les adquisicions estaven guiades més per oportunitat que per demanda [...]"* (G. Palacios, Departament de Territori i Sostenibilitat); *"els privats no volen vendre les parcel·les i demanen que no se'n faci publicitat. no tenen interès en vendre, està la parcel·la buida sense res. Es tracta de sòl que abans era rústic i es va convertir en urbanitzable. El privat sense interès a vendre és un fenomen generalitzat a província de Lleida, eren territoris agrícoles, reconvertits en zones industrials i gent que allà hi tenia el seu camp i ara té la parcel·la no la fa servir ni la vol vendre, perquè el preu és baix"* (regidora promoció econòmica, Aj. de Cervera). *"Hi ha gent que ha fet molts diners, per exemple a Vilasana, fa vint anys, els pagesos tenien sòl comprat a preu de rústic i els hi va vendre a INCASÒL a preu de sòl urbanitzable"* (professor, UdL); *"A prop d'aquí hi ha sòl comprat per INCASÒL que era urbanitzable d'activitat econòmica i que l'han tornat a llogar com rústic"* (alcalde de Torrefarrera); *"tenim sòl urbanitzat que no és d'INCASÒL, és privat i per tant és més complicat vendre"* (tècnic de promoció econòmica, Aj. de Tàrraga). La representant d'INCASÒL explica la forma de treballar de l'institut, esmentant d'una banda la seva interrelació amb els ajuntaments, i de l'altra la seva capacitat d'iniciativa, responent en tot cas, a directrius marcades des del Departament de Territori i Sostenibilitat, que és qui decideix on situar cada sector, a través de mecanismes com les comissions d'urbanisme: *"INCASÒL és bàsicament gestor del sòl, que s'ha determinat per part de l'ajuntament o del Departament de Territori i Sostenibilitat. A partir del planejament general, si hi ha uns sòls que són desenvolupables, INCASÒL pot tenir posició de parcel·la o simplement gestors del sòl. Treballem sempre en coordinació amb ajuntaments [...] i en alguns casos és l'ajuntament qui es posa en contacte amb nosaltres"* (directora d'operacions, INCASÒL).

Un altre aspecte que, segons la majoria dels entrevistats, afecta de forma negativa els esforços de dinamitzar el sòl d'activitat econòmica i l'atracció d' empreses, i més en concret les del sector logístic, és la competència que suposa la presència a pocs kilòmetres de les plataformes logístiques de Fraga i Saragossa, un element que ja ha aparegut en les preguntes generals sobre les condicions d'atracció de l'eix A-2; es destaca com la política de promoció de polígons logístics seguida pel govern de l'Aragó ha generat en aquesta comunitat (en els indrets esmentats i altres), una oferta de sòl logístic a preu baix, al que se li afegeixen altres incentius com menors regulacions ambientals o la simplificació dels procediments administratius per a les empreses¹⁵².

¹⁵² Aquesta qüestió ha estat estudiada tant des d'una vessant governamental com acadèmica, com es pot veure en les següents publicacions: Val, S. et al. (2011) i Escalona, A., et al. (2007).

En tot cas, més que considerar de forma negativa la política de sòl, el que es destaca és la manca d'una estratègia territorial més ample, basada en els actius del territori i recolzada de forma integral per tots els agents de la política pública i les escales territorials (un aspecte que desenvoluparem amb major detall en el següent epígraf). Cal assenyalar aquí la percepció dels entrevistats sobre altres iniciatives de política pública que des de l'àmbit de la promoció econòmica poden tenir incidència en la dinamització del sòl d'activitat econòmica disponible, concretament les encetades per ACCIÓ i Globalleida. Segons el mateix representant d'ACCIÓ la seva política es basa en respondre a les necessitats de les empreses: "*quan una empresa busca instal·lar-se o invertir aquí (a Catalunya), es mira el sòl disponible i se li ofereix el que millor li va [...]. És un paper de respondre a la demanda de les empreses, no d'oferta*", mentre com ja s'ha esmentat més amunt, la seva relació amb la política de sòl es basa en tenir present el catàleg de sòl comercialitzat per INCASÒL i oferir-lo a possibles empreses interessades, una tasca que realitzen de forma general amb el sòl disponible arreu del Catalunya, i no específicament a Terres de Lleida o l'eix A-2. Els actors entrevistats també reconeixen aquest paper secundari d'ACCIÓ en la dinamització del sòl urbà d'activitat econòmica, si bé alguns destaquen conèixer les seves polítiques de suport a l'empresa com la formació: "*l'Ajuntament informa sobre els programes "Catalunya emprèn" d'assessorament a emprenedors, i de tots els programes oficials d'ACCIÓ, igual que fan altres municipis*" (tècnic de promoció econòmica, Aj. Tàrrrega); "*D'ACCIÓ fem difusió de les seves activitats, com les formatives*" (director del viver d'empreses, Aj. Bell-lloc d'Urgell); "*Amb ACCIÓ tenim relació a nivell formatiu*" (regidoria promoció econòmica, Aj. de Cervera). Des de Torrefarrera es reconeix la tasca d'ACCIÓ per aconseguir inversions a escala catalana, però lamenta la manca d'atenció específica cap a Lleida: "*ACCIÓ està fent una bona feina però aquí a Lleida no es nota, està més centrat a la regió metropolitana de Barcelona, treballant per atraure empreses com Amazon¹⁵³, però aquí com a territori per a radicació d'empreses, no s'ha notat*" (alcalde, Aj. Torrefarrera). Recordem que els entrevistats de tres d'aquests ajuntaments pertanyen a departaments municipals relacionats amb la promoció econòmica, i per tant se'ls hi suposa coneixement d'un ens amb importants actuacions en aquest sentit. Resulta significatiu, però, que el representant de l'Ajuntament de Lleida, coordinador tècnic d'urbanisme, afirmi, en el moment de l'entrevista no tenir informació al respecte de les polítiques d'aquesta agència de la Generalitat "*no conec les polítiques d'ACCIÓ, també es simptomàtic que ho desconegui*" (coordinador tècnic urbanisme, Aj. Lleida).

¹⁵³ La multinacional de comerç electrònic dels Estats Units va anunciar el juny de 2016 la localització en terrenys d'INCASÒL, d'un centre logístic al Prat de Llobregat, per donar servei a Espanya i el sud de França. Veure: <http://www.lavanguardia.com/economia/20160628/402816401068/amazon-el-prat-apertura-2017.html>; http://www.ara.cat/economia/Amazon-installara-al-Prat-logistic_0_1485451577.html

Cal recordar, en tot cas, que segons el mateix ens, entre 2005 i 2015 fins a vuit empreses de fora de Terres de Lleida varen realitzar inversions en el territori, des de noves inversions fins a fusions amb empreses locals, com mostra la taula 9.6.

Taula 9.6 Llista d'inversions als municipis de l'entorn de l'eix A-2 materialitzats entre 2005 i 2015 a l'entorn de l'eix A-2 amb ajut d'ACCIÓ

Empresa inversora	Any	Sector	Modalitat	Cadena de valor	Projecte d'inversió	Municipi
Atento Teleservicios España SA	2005	Serveis	Nova inversió (EUA)	Centre serveis compartits	Contact Center / Call Center per a tercers	Lleida
Microsoft	2006	TIC	Nova inversió (EUA)	R+D	Centre de desenvolupament de	Lleida
Tradinsa Industrial, SL (Grup CAF)	2009	Ferrovitari	Reinversió (Espanya)	Manufactures	Reparació i manteniment de trens/metros i	Puigvert
GFT Iberia Solutions SA	2012	TIC	Nova inversió (Alemanya)	R+D	Creació d'una software factory especialitzada en	Lleida
Al Dahra Agriculture Company	2012	Agroalimentari	Joint Venture Emirats Àrabs Units	Manufactures	Fusió amb Ferratges Gaset	Vila-sana
Grupo Lactalis Iberia (antiga Puleva Food SL)	2014	Agroalimentari	Nova inversió (França)	Manufactures	Ampliació de la fàbrica de Mollerussa amb un	Mollerussa-Golmés
Terberg Environmental	2015	Mediambient	Adquisició (Holanda)	Manufactures	Compra 60% Ros Roca Environment	Tàrraga
Sapura	2015	Químic	Nova inversió (Bèlgica)	Manufactures	Trasllat i millora de les instal·lacions	Tàrraga

Font: ACCIÓ, responent a petició de la investigadora

La percepció dels entrevistats, en tot cas, és que no arriben tantes inversions com serien desitjables, un aspecte que es pot deure, en part, a que les intervencions d'ACCIÓ es fan sense consultes específiques amb els ajuntaments, a que no es consideren relacionades amb la promoció de sòl, ja que no n'ocupen de nou o altres motius que no s'han investigat en aquesta recerca, però posen interessants preguntes per seguir avançant en el coneixement d'aquestes qüestions.

Un altre actor clau a Terres de Lleida en el referent a la promoció econòmica és Globalleida. Alguns dels actors entrevistats donen una visió bastant crítica sobre el seu funcionament (com ja s'ha avançat més amunt), en tant que, segons afirmen, no ha aconseguit completament dur a terme una funció real aglutinadora dels diferents interessos dels agents del territori: "*Globalleida, no sé com es troba ara...la idea era aglutinar tota la promoció econòmica de la província de Lleida, però ara desconec com està*" (R. Blanco, ACCIÓ); "*Globalleida ho hauria de centralitzar (referint-se a la política de promoció econòmica) però està tot molt atomitzat, no ha funcionat*" (I. Aldomà, UdL); "*S'han fet intents de promoció d'activitat econòmica [que no de sòl], com ara la creació de Globalleida, però no ha complert les funcions*" (professor, UdL). El mateix director de Globalleida reconeix que sovint és difícil actuar com intermediador entre els diferents actors del territori, especialment quan hi ha competència entre els municipis per atraure activitat econòmica (empreses): "*Una figura que sigui intermediador entre actors. Qui hauria de liderar això? Globalleida té proximitat amb realitat del territori, es fan anàlisi de clústers, tenim proximitat i coneixement. En termes de sòl com a màxim posem empreses en contacte amb el municipi, però tenint en compte de no prendre*

partit per cap municipi" (director, Globalleida). Resulta significatiu també que cap dels actors de l'àmbit municipal esmenti aquesta entitat quan es reflexiona sobre les polítiques de promoció de sòl i econòmiques que afecten l'entorn de l'eix A-2. La investigadora no va demanar explícitament per la seva opinió sobre aquesta entitat, però en tot cas, al contrari que en els actors esmentats més amunt, tampoc no va sorgir parlar-ne de forma espontània a cap dels representants dels ajuntaments (recordem que tres treballen en l'àmbit de la promoció econòmica, un és alcalde i només un està directament relacionat amb l'urbanisme). Es pot avançar ja (i es desenvolupa més endavant) que part de l'explicació d'una manca d'estratègia econòmica conjunta al territori podria radicar en les dificultats de coordinar agents municipals que competeixen per recursos (empreses) escassos, amb d'altres agents supramunicipals com la Diputació de Lleida o les Cambres de Comerç, de Lleida i Tàrrrega, que podrien haver tingut dificultats en delegar funcions a una agència que va ser creada amb l'objectiu d'integrar tota l'activitat de promoció econòmica i projecció del territori lleidatà.

Una última pregunta en el bloc corresponent al coneixement de les polítiques amb impacte en el sòl d'activitat econòmica de l'entorn de l'eix A-2 feia referència a quins elements es podien millorar de les polítiques actuals o quines noves accions es podrien dur a terme per tal de dinamitzar (és a dir promoure l'ocupació) aquest sòl. L'anàlisi de les respostes fa sorgir qüestions recurrents al llarg de les entrevistes:

- La importància d'orientar el creixement i l'atracció d'empreses en els sectors agroalimentari i logístic
- La necessitat de pensar a escala catalana i metropolitana, posicionant el territori lleidatà com un hub accessible des de la regió metropolitana de Barcelona i "repositori" d'activitats que no hi tinguin cabuda.
- La necessitat de recuperar l'aeroport d'Alguaire pel transport de mercaderies, fent-hi les inversions necessàries.
- La millora dels serveis que ofereixen els polígons a les empreses, amb especial atenció a les telecomunicacions.
- El problema que suposa la competència de les plataformes logístiques de l'Aragó.
- La qüestió d'una estratègia conjunta entre els diferents actors involucrats per potenciar el territori lleidatà a escala interna, catalana i europea.

En la següent secció adreçem amb major detall un element clau de la nostra recerca i crític per contrastar les hipòtesis plantejades. Es tracta d'analitzar fins a quin punt la col·laboració

multi-agent existeix en el cas de la promoció del sòl d'activitat econòmica a l'entorn de l'A2, i s'adreça també la qüestió de l'existència o la manca d'una estratègia territorial integral, especialment en el referent a la promoció del sòl d'activitat econòmica.

9.4 LA VISIÓ DELS AGENTS SOBRE LA COORDINACIÓ VERTICAL I HORIZONTAL ENTRE POLÍTIQUES DE SÒL I POLÍTIQUES DE PROMOCIÓ ECONÒMICA

En diversos punts de les seccions anteriors s'ha fet referència a les relacions que existeixen entre els diferents actors amb implicació en la política de promoció de sòl i de desenvolupament econòmic a l'entorn de l'eix A-2. Aquestes qüestions es desenvolupen ara amb major detall, junt amb les consideracions que fan els entrevistats sobre el nivell de coordinació entre les polítiques de sòl i les de desenvolupament econòmic local. S'exposen aquí per tant, els continguts de les respostes corresponents a la secció D del qüestionari, "Preguntes sobre coordinació entre polítiques i agents".

El nivell d'interacció entre els diferents actors entrevistats es relativament baix. En general tots tenen coneixement mutu i afirmen haver col·laborat en diverses ocasions, no de forma integrada sinó individualment. Així, des del món acadèmic (UdL) s'ha col·laborat amb l'Ajuntament de Lleida en l'elaboració d'estudis per al nou POUM o a través de comissions d'urbanisme, mentre que tots els ajuntaments afirmen tenir contacte amb INCASÒL per fer seguiment de possibles nous inversors en el sòl d'activitat econòmica propietat d'aquest ens; aquest contacte es fa, sobretot, a través de tècnics que visiten els ajuntaments o mitjançant trucades per interessar-se sobre obres d'urbanització o possibles inversors (en això coincideixen els actors dels ajuntaments de Bell-lloc d'Urgell, Tàrrrega i Cervera). Els ajuntaments també esmenten la col·laboració puntual amb ACCIÓ, novament amb tècnics que els demanen informació sobre el sòl disponible o els fan arribar les peticions de cerca de sòl d'alguna empresa (Cervera), si bé es voldria que hi hagués un major seguiment posterior.

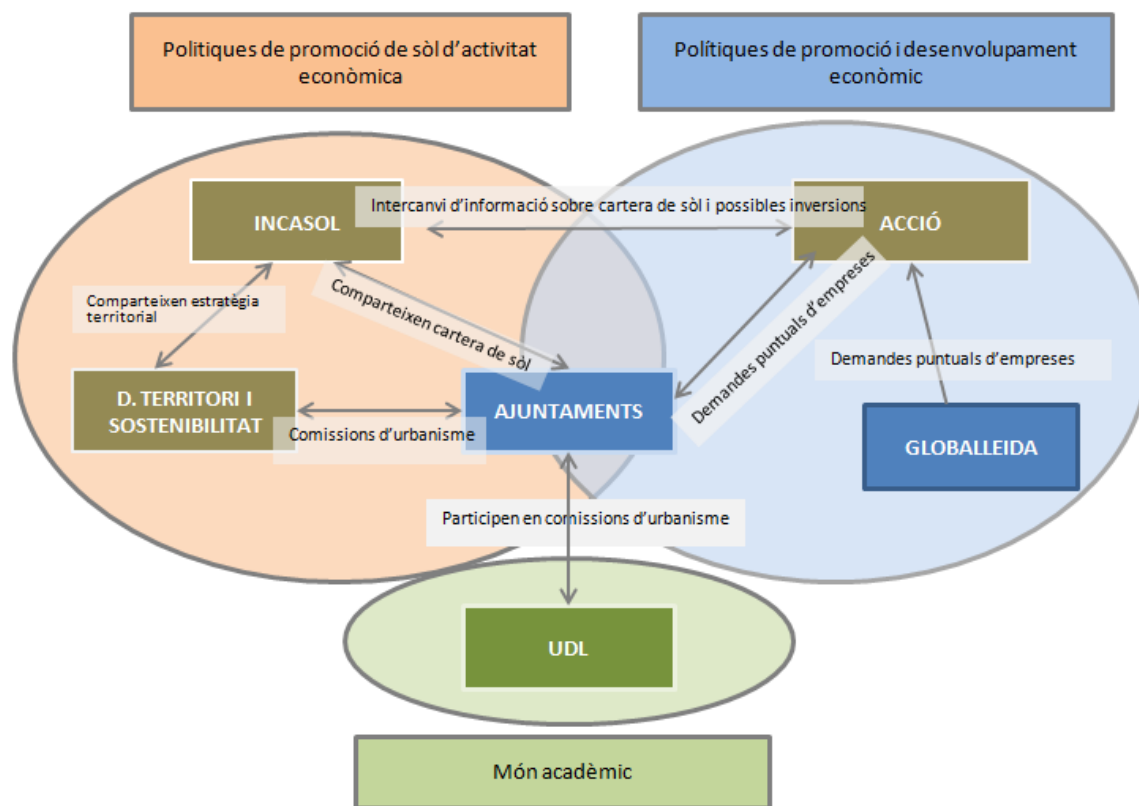
La col·laboració entre municipis en relació a la promoció del sòl d'activitat econòmica es gairebé inexistent., si bé des del departament de Territori i Sostenibilitat s'esmenten casos puntuals com el Port Sec-Les Coves¹⁵⁴, un projecte entre els municipis de Vilagrassa, Anglesola, Tàrrrega, o l'illa càrnia entre Cervera i Granyanella. En general però es destaca més la competència que la cooperació en temes urbanístics relacionats amb l'activitat econòmica:

¹⁵⁴ http://territori.scot.cat/cat/notices/2009/11/parc_logIstic_d_rsquo_anglesola_i_vilagrassa_1544.php

"No hi ha col·laboració, sinó competició entre ajuntaments" (professora, UDL); "Cadascú va per la seva banda i en cert punt s'entén" (tècnic promoció econòmica, Aj. Tàrrrega); "Molta col·laboració, no. Cadascú va per la seva banda" (regidoria promoció econòmica, Aj. Cervera); "Els municipis, no actuen de forma coordinada, manca de planificació de sòl industrial aquí i a tota Catalunya" (PIMEC); "És veritat que hi ha una certa competència entre municipis que fa difícil la concertació, perquè tothom vol atraure l'activitat que pot generar llocs de treball" (Aj. Torrefarrera); "No hi ha col·laboració entre municipis ja que competeixen per atraure inversió. IBI i IAE es recullen pels municipis, per tant no hi ha incentius per col·laborar" (director viver d'empreses, Aj. Bell-lloc). Aquest és, per tant, un primer indicador que la coordinació horitzontal entre els agents municipals del territori en relació a la promoció i dinamització de sòl d'activitat econòmica és poc intensa. En tot cas, es destaca la col·laboració (intercanvi d'experiències, participació en jornades conjuntes) dels encarregats de la gestió dels centres d'empreses innovadores (CIES) de Tàrrrega, Cervera i Bell-lloc d'Urgell, que formen part de fet d'una xarxa d'escala provincial. Les responsabilitats d'aquests centres, i de la xarxa, són, però, limitades en quant al desenvolupament d'una estratègia territorial conjunta, i responen més al funcionament tècnic d'aquests centres. Des de l'ajuntament de Cervera s'afirma: "Amb altres municipis no treballem en tema de sòl, però sí que hi ha trobades pel tema de la xarxa de centres d'empreses innovadores, fem una trobada anual, però no sobre sòl industrial, sinó sobre temes empresarials" (regidoria promoció econòmica, Aj. Cervera). L'alcalde de Torrefarrera, per la seva banda, considera més oportú centrar-se en les polítiques de promoció econòmica que en les de sòl, responent així a la pregunta si ha col·laborat amb altres institucions per temes de sòl d'activitat econòmica: "Per tema urbanístic, no. Participem en temes de polítiques de promoció econòmica, promoció del territori, captació d'empreses (...). De sòl en sobra avui. Es millor centrar-se en l'economia productiva".

La relació entre els diferents actors entrevistats es resumeix en la figura 9.3, i es desenvolupa a continuació.

Figura 9.3 Resum de les tipologies d'interacció entre els agents implicats en el desenvolupament i implementació de polítiques de sòl i polítiques de promoció econòmica a l'entorn de Terres de Lleida identificades pels entrevistats

Font: Elaboració pròpia

Com mostra la figura, INCASÒL resulta ser un actor principal dins aquest conjunt d'agents. Ja ha quedat demostrat que la col·laboració entre els municipis i INCASÒL en temes de sòl es centra en compartir la cartera de sòl i en posar en contacte possibles inversors interessats en el mateix, però d'una forma puntual i sovint amb un seguiment escàs. Des d'INCASÒL també s'assenyala aquest tipus de col·laboració, si bé s'esmenta com en altres territoris s'han articulats consorcis urbanístics entre l'institut i un municipi, pel desenvolupament d'un sòl concret, i s'addueix que aquest tipus de relació és difícil a l'entorn lleidatà perquè es tracta de municipis petits amb poca capacitat (financera, de recursos) per tirar endavant projectes de gran escala: "Un exemple de coordinació és el consorci urbanístic entre municipis i INCASÒL, però a Terres de Lleida no n'hi ha cap. A Viladecans¹⁵⁵ se n'ha fet un. Des d'un punt de vista de gestió urbanística funciona molt bé si es tracta d'ajuntaments que tenen capacitat de participar (han de tenir una certa mida). A Terres de Lleida no se n'han fet, en part perquè es tracta de

¹⁵⁵ http://INCASÒL.gencat.cat/web/.content/home/1-INCASÒL/5-premsa_i_comunicacio/actes_fires_i_exposicions/2013_can_alemany/canalemany_pol_industrial_catala_def.pdf; <http://www.lavanguardia.com/local/baix-llobregat/20130417/54372508520/outlet-viladecans-gestacion.html>

municipis més petits" (directora d'operacions, INCASÒL)¹⁵⁶. Cal fer aquí un apunt per recordar que l'any 2009 es va signar un acord entre INCASÒL, l'Ajuntament de Lleida, per crear un consorci urbanístic per al desenvolupament del sector de sòl d'activitat econòmica de Torreblanca-Quatre Pilans i la seva posterior gestió. Tot i això, a la Memòria de la revisió del POUM de Lleida que s'està duent a terme actualment s'indica que aquest sector està encara en tràmit per a ser qualificat, pel que el consorci no ha entrat en funcionament de forma efectiva fins ara (Ajuntament de Lleida, 2014:35). En tot cas, l'entrevistada d'INCASÒL també esmenta la dificultat de comercialitzar el sòl de l'entorn de l'eix A-2 ja que en alguns casos les obres d'urbanització varen quedar aturades degut a la crisi econòmica si bé s'afirma detectar una recuperació en l'interès dels inversors.

La relació d'INCASÒL amb ACCIÓ és qualificada com fluida, ja que s'afirma es duen a terme reunions mensuals per fer un estat de la qüestió sobre el sòl disponible i les possibilitats de comercialització: *"estem coordinats amb ACCIÓ, fem reunions seguiment periòdiques (mensuals, segur des de 2011). I si hi ha un interès específic es treballa conjuntament. Si ACCIO rep peticions (de sòl) d'empreses les fa arribar a INCASÒL, i vice-versa.* (directora d'operacions,, INCASÒL).

La coordinació entre aquests dos agents i el Departament de Territori i Sostenibilitat respon a lògiques diverses: així, el mateix entrevistat del DTS reconeix que ells tenen el paper d'establir les directrius del planejament i INCASÒL els demana consell sobre on adquirir sòl, si bé s'afirma que la relació és a nivell formal. La relació amb ACCIÓ, en canvi, és molt més puntual, com ja s'ha comentat més amunt, i s'indica que al final el planejament no es té necessàriament en compte en la decisió final.

La relació entre els diferents agents i Globalleida és molt poc intensa, i en tot cas s'esmenten les seves dificultats per esdevenir un catalitzador real d'iniciatives conjuntes al territori, sense que això desmereixi altres tasques que estan duent a terme (emprenedoria, formació, etc.), com ja s'ha explicat amb anterioritat. En relació a la col·laboració en temes de sòl apareixen també altres agents no entrevistats per l'investigadora, però amb qui alguns dels actors diuen col·laborar o haver-ho fet en el passat com la Federació de Municipis o la Cambra de Comerç de Lleida, anant conjuntament a fires de comercialització del sòl, però de manera puntual.

Cap de les empreses enquestades ha col·laborat amb institucions en qüestions relacionades amb el sòl d'activitat econòmica, i, com s'ha esmentat abans, només afirmen conèixer

¹⁵⁶ Segons la informació disponible a la pàgina web de INCASÒL actualment no consta cap consorci urbanístic amb municipis lleidatans: http://incasol.gencat.cat/ca/3-arees_d_actuacio/consorcis/

iniciatives de polítiques públiques de promoció econòmica que provenen d'altres actors institucionals, però no de cap dels actors entrevistats.

Per últim, la relació del món acadèmic amb els agents públics i privats es basa en proporcionar experiència i coneixement (a través d'estudis o encàrrecs concrets) o a través de la participació en comissions d'urbanisme o en la redacció de POUMS o Plans Directors, com esmenta per exemple I. Aldomà pel cas del Pla Director del tren d'Alta Velocitat o en l'últim POUM de Lleida (en redacció actualment).

Visió sobre la coordinació entre política de sòl i política econòmica local i el seu impacte a l'entorn de l'eix A-2 (preguntes D.1 a D.6 del qüestionari)

La coordinació entre la política de sòl i la de desenvolupament econòmic local es considera poc intensa per la majoria dels entrevistats, tant la que s'implementa a escala catalana cap al territori lleidatà (des d'ACCIÓ, INCASÒL i DTS) com la que es fa a escala local, des dels ajuntaments i Globalleida. Tots els actors coincideixen, a més, que aquesta col·laboració seria necessària i exposen elements per fer-la efectiva.

El representant d'ACCIÓ reconeix que seria convenient que es desenvolupessin directrius conjuntes des de la política urbanística i territorial i l'econòmica, ja que això milloraria l'estratègia territorial en conjunt, i il·lustra com, segons la seva percepció, en l'actualitat no s'està produint: *"Racionalització, prioritzar el sòl, fer un sòl de qualitat, millora governança...son aspectes clau (per a tot el territori) que però no s'està fent. Per exemple, la recent estratègia de reindustrialització [l'Estratègia Industrial de Catalunya¹⁵⁷] l'ha fet ACCIO però no es tracten temes de sòl, perquè no és de la seva competència. Hi hauria d'haver major comunicació, i un sistema d'informació conjunt [sòl i política industrial]"* (gerent política industrial, ACCIÓ). Altres actors esmenten que aquesta relació potser és més real en el territori metropolità (la qual cosa coincideix amb el que s'ha exposat més amunt sobre les intervencions d'INCASÒL al territori lleidatà): *"N'hi ha poca i si es dóna es centra en l'àrea metropolitana i no en altres territoris. Caldrien mecanismes de cooperació interna a escala de la Generalitat"* (director viver d'empreses, Aj. Bell-lloc). L'investigador de l'IERMB també reconeix que a escala metropolitana hi ha exemples de bones pràctiques: *"A escala de l'AMB hi ha un portal de promoció de naus i de solars, 36 municipis de forma aplegada, amb caràcter doncs supramunicipal, el que suposa un estalvi de recursos"* (investigador, IERMB).

¹⁵⁷ Aquesta estratègia va ser aprovada l'any 2014 i desenvolupa els àmbits estratègics del sector a Catalunya, com s'ha explicat en el capítol 3.

Des de Globalleida es coneix la política de clústers que ha dut a terme ACCIÓ com una bona estratègia de desenvolupament territorial, si bé s'esmenta que ha tingut poca repercussió a Terres de Lleida: *"No consta cap acció concreta de política de clústers d'Acció¹⁵⁸ a Lleida. Hi ha un clúster reconegut (de maquinaria agrícola, FEMAC), però altres han sorgit del sector privat com Afrucat"* (director, Globalleida). En tot cas, el paper del sòl d'activitat econòmica en el desenvolupament de la política de clústers és molt indirecta, si bé es cert que reconèixer l'existència en un territori d'un grup d'empreses i institucions que treballen pel desenvolupament d'un sector d'activitat pot ser un incentiu que ajudi el seu creixement i les necessitats de sòl. El mateix entrevistat de Globalleida exposa que la seva relació amb temes urbanístics és poc intensa argumentant que *"Per a Globalleida no es té en compte el tema del sòl, ja que sovint tractem amb empreses de serveis amb poca demanda de sòl"* i també en tant que és una política municipal on no hi tenen competències.

Altres entrevistats també consideren que la política de desenvolupament econòmic duta a terme des de la Generalitat ha estat positiva en termes generals per al territori català, però qüestionen el seu impacte a les Terres de Lleida: *"hi ha hagut un gran esforç a nivell de promoció econòmica i amb pocs mitjans s'ha donat volta al món productiu, però al mateix temps al nostre territori no ha tingut la mateixa repercussió que aquesta política ha tingut a altres llocs"* (alcalde, Aj. Torrefarrera); *"les coses que s'han fet s'han fet bé, però cal fer un seguiment de les actuacions i iniciatives"* (regidoria promoció econòmica, Aj. Cervera). En tot cas, tots els entrevistats coincideixen que la coordinació entre aquestes polítiques i les de sòl no és freqüent.

La visió del sector privat és força més negativa i des de PIMEC es critica que no es consulti a l'empresariat local per conèixer les seves necessitats de sòl, que poden tenir plans d'expansió i no trobar el sòl adequat a l'entorn on estan ubicats: *"No s'està preguntat a l'empresariat quines necessitats poden tenir, i cal alinear necessitats (per plans d'expansió, per exemple) amb l'oferta existent o futura oferta"* (President PIMEC Lleida). La importància de comptar amb un catàleg actualitzat del sòl d'activitat econòmica que sigui de fàcil consulta és una qüestió recurrent i que per molts dels entrevistats seria una mesura que facilitaria l'accés per part dels agents de la promoció econòmica, ja que podrien respondre millor a demandes concretes: *"La Llei de política industrial parlava de crear un sistema d'informació de polígons d'activitat econòmica...es va fer però la informació no està actualitzada. Es cert que el territori és inabastable, però sinó està actualitzada costa més fer actuacions de racionalització i governança, i serà més difícil atraure empreses"* (gerent política industrial, ACCIÓ); *"No hi ha hagut una continuïtat de les polítiques de sòl que s'han fet, per exemple no s'ha promocionat*

¹⁵⁸ Veure el capítol 3 per a detall sobre aquesta política

prou el sòl" (C. Domingo, Aj Tàrrrega); "Conec els esforços de la Cambra Comerç per fer una base de dades de polígons, però el seu manteniment es difícil" (JL Cunillera, Globalleida).

Respecte a la coordinació entre la política de sòl i la de promoció econòmica en els ajuntaments, el discurs és similar: no és freqüent, i respon més a situacions puntuals on tècnics de les diferents regidories intercanvien informació que no a una col·laboració sistemàtica, en el cas, per exemple de Cervera i de Bell-lloc d'Urgell. S'addueix (des de promoció econòmica) desconeixement de qüestions urbanístiques i la necessitat de simplificar les regulacions per agilitzar els tràmits que poden portar a que una empresa s'instal·li en un municipi un cop s'ha interessat per un sòl determinat: *"En principi a nivell d'ajuntament petit hi ha relació però és informal no està plantejat enlloc. La promoció econòmica va més ràpid que la política urbanística. És un tema d'organització interna, però caldria una figura amb formació en les dues bandes, un tècnic d'activitats econòmiques, i facilitar tema llicències d'activitats. Hi ha molta complexitat administrativa que dificulta la coordinació. Cada cop es simplifica més, però encara falta"* (regidoria promoció econòmica, Aj. Cervera). D'altres actors suggereixen que la coordinació es pot fer efectiva a través d'instruments com el pla estratègic del municipi i el POUM, que haurien de compartir directrius i objectius de creixement: *"Haurien d'anar més coordinades del que hi van. El problema es que hi ha diferents departaments implicats. Aquí es va fer un pla estratègic de Tàrrrega (a principis del 2000) i això dona peu a trobades entre actors diferents, però es difícil implementar-lo. EL POUM va venir després i va seguir la inspiració del pla estratègic"* (tècnic promoció econòmica, Aj Tàrrrega).

La qüestió de la coordinació entre ajuntaments de cara a la promoció de sòl i la promoció econòmica es valorada també de forma crítica, com s'ha exposat també en seccions anteriors del capítol; s'afirma que no hi ha planejament conjunt, exemplificant de forma gràfica aquesta mancança *"Mitja vaca a Mollerussa i l'altra meitat a Golmés, manquen incentius a la cooperació plurimunicipal"* (professor, UdL); *"Depèn en quines coses si (com infraestructures comunes), però manca voluntat de fer-ho. A nosaltres de sòl ens en sobra. Cadascú va per la seva banda i en cert punt s'entén, però potser si que en alguns casos es podrien fer estratègies conjuntes"* (tècnic promoció econòmica, Aj. Tarrega). Sorgeix la qüestió de la promoció conjunta del sòl de l'entorn de l'eix A-2 com una eina que podria ser efectiva i incentivar la col·laboració, així com la necessitat de tenir un agent aglutinador (com s'ha esmentat més amunt), que estigui per damunt d'interessos polítics; com ha quedat també dit abans, segons una part important dels entrevistats, Globalleida no ha pogut exercir de forma complexiva aquesta funció per a la que havia estat creada, però tampoc s'hi ha treballat des de l'escala catalana. La persona entrevistada d'INCASÒL afirma que la seva relació és municipi a municipi i no de forma

global, i considera per exemple que hi ha altres agents com els Consells Comarcals que podrien fer aquest paper aglutinador dels municipis: *"fem tot el que poden per estar en contacte amb ajuntaments per rebre novetats, anunciar el seu sòl a la web, però no es fa política més activa. La col·laboració amb municipi és bàsica, en general es pot fet acte públic de presentació de sòl dirigit a empreses locals, o actuacions a demanda"* (directora d'operacions, INCASÒL). Això es corrobora per l'entrevistat de Bell-lloc que afirma que, en la seva opinió, no hi ha política global de promoció de sòl que tingui impacte en l'atracció d'empreses: *"Només es centra en tenir localitzada oferta de sòl i prou. Es podria per exemple convidar municipis a les fires immobiliàries on va INCASÒL per a que poguessin fer ells promoció del seu territori"* (director viver d'empreses, Aj. Bell-lloc).

Entre els mecanismes i instruments que es desgranen per a potenciar la cooperació intermunicipal i institucional hi ha també els Plans Directors Urbanístics, compartir la fiscalitat entre municipis (tot i que en municipis petits és difícil fer-ho) o la creació de xarxes de promoció conjunta del sòl disponible i del territori. Altres esmenten la possibilitat que INCASÒL cedís el seu sòl als municipis o els donés major llibertat d'actuació en aquest. Respecte la qüestió dels mecanismes de cooperació intermunicipal, cal recordar que les Normes d'Ordenació Territorial del Programa de Planejament Territorial ja reconeixien (article 5.3 de les Normes) la possibilitat d'establir mecanismes de fiscalitat compartida entre els polígons de diferents municipis, així com (article 1.14) la previsió de poder realitzar Plans Directors Urbanístics entre els ajuntaments (Generalitat de Catalunya, 2010c). Aquests són instruments que poden determinar, en un territori d'abast supramunicipal i d'acord amb les directrius de Planejament, aspectes com la concreció de les reserves de sòl per grans infraestructures, la protecció del sòl no urbanitzable o polítiques supramunicipals de sòl, entre altres (Nel·lo, 2012:capítol 4). En el cas de les Terres de Lleida, l'any 2010 es va aprovar inicialment el PDU del Pla d'Urgell, entre els municipis per tant d'aquesta comarca: Barbens, Bell-lloc d'Urgell, Bellví, Castellnou de Seana, Golmés, Fondarella, Linyola, Ivars d'Urgell, Miralcamp, Mollerussa, Palau d'Anglesola, El Poal, Sidamon, Torregrossa, Vilanova de Bellpuig i Vila-sana. Respecte el sòl d'activitat econòmica, el projecte inicial del PDU tenia com objectiu "assenyalar les ubicacions més adequades per a la implantació dels sectors d'activitat econòmica d'interès supramunicipal o dels parcs locals d'activitat, per tal d'assegurar l'eficiència de la productivitat econòmica de la comarca, prioritzant les connexions entre nuclis històrics i amb els sectors d'activitat econòmica" (Secretaria de Planificació Territorial, 2010). Aquest PDU, però, sembla, a dia d'avui aturat.

Referim-nos ara breument a la percepció dels actors entrevistats sobre la política de re-equilibri territorial. Alguns d'ells consideren que aquesta política de re-equilibri territorial,

que va dur a la reserva de sòl arreu de Catalunya, és en part responsable de la situació actual, no per que fos negativa en si mateixa sinó per que no va anar acompanyada d'altres polítiques (econòmiques) i que en tot cas, s'hauria d'haver centrat en els actius i necessitats de cada territori: "*El re-equilibri als anys 1980 volia dir que tot fos igual, això ha anat evolucionant, no es pretén que hi hagi de tot a tot arreu sinó que es treballi en xarxa i tots els territoris tinguin oportunitats*" (coordinador PTP, Departament de Territori i Sostenibilitat); "*La política de re-equilibri ha estat positiva, però ha d'estar acompanyada d'altres potes*" (investigador, IERM); Ara bé, a vegades ha pogut donar la impressió que "*INCASÒL feia política re-equilibri sense tenir aprovats els instruments per a que això fos reconegut per tots*" (coordinador tècnic urbanisme, Aj Lleida).

Visió de futur (pregunta final del qüestionari)

L'última pregunta de l'entrevista demanava una visió sobre el futur de l'eix A-2. En general els entrevistats coincideixen que és necessari treballar cap a l'especialització en sectors amb massa crítica al territori, concretament l'agroindústria i la logística; reconeixen però les dificultats, en el primer cas degut a la important tasca que cal fer per transformar la producció i invertir més en millorar la cadena de valor a Lleida, apostant per la segona i tercera transformació i la innovació. En el cas de la logística, la competència d'una banda de la regió metropolitana i de l'altra de l'Aragó són elements que poden afectar-ne la implantació a Terres de Lleida, si bé de l'altra se'n parla com un entorn que pot servir per descongestionar Barcelona.

La imatge d'un territori on tots els agents treballen de forma coordinada per desenvolupar una estratègia conjunta també es compartida pels entrevistats, esmentant també la necessària complicitat de les institucions d'escala catalana. En aquest sentit, iniciatives com els projectes d'especialització i competitivitat territorial (PECTs) elaborats en el context de la nova política europea de desenvolupament regional són positius en tant que avança en aquest sentit (veure capítol 3). Es veu l'eix A-2 com un eix amb potencial a escala catalana, i no només local, i com un nus d'accessibilitat junt amb altres eixos del territori.

Molts actors consideren que s'hauria d'atraure empreses de fora, que són les que donarien impuls al desenvolupament econòmic del territori: alguns però, qüestionen aquesta visió i creuen més convenient un creixement endogen, basat en les PIMES arrelades al territori. En tot cas, tots coincideixen en una visió de futur relativament positiva però que necessita de la col·laboració de tots els agents implicats.

9.5 COMPROVACIÓ DE LES HIPÒTESIS I CONCLUSIONS

L'anàlisi realitzat ens permet ara contrastar les hipòtesis que ens havíem plantejat al començament del capítol i elaborar a partir d'elles unes conclusions al voltant de la capacitat d'atracció econòmica de l'eix A-2 i les polítiques de promoció econòmica, urbanístiques i les estratègies territorials desenvolupades al seu voltant. A continuació es realitza el contrast de les hipòtesis i després s'ofereixen unes conclusions generals.

H3: La disponibilitat de sòl d'activitat econòmica i industrial a l'eix A2 ha estat promoguda per polítiques actives urbanístiques i econòmiques des de l'administració local i regional

Aquesta hipòtesi s'ha vist confirmada parcialment pels entrevistats. És cert que el sòl d'activitat econòmica ha estat promogut des de la política pública, tant regional com local, però s'ha tractat d'una política urbanística més que no pas econòmica. Aquesta ha tingut un paper un cop el sòl ja existia, essent per tant una resposta posterior a la urbanística.

H4: Les polítiques de promoció econòmica i les polítiques urbanístiques i de planejament a escala regional i a escala local (municipis i institucions supramunicipals) han contribuït a promoure l'eix A-2 com a centre d'activitat econòmica a Catalunya

No es pot acceptar, en base a les entrevistes realitzades, completament la hipòtesi. Respecte les polítiques econòmiques, hem comprovat que si bé els agents involucrats en aquests tipus de política, afirmen conèixer el sòl disponible i l'entorn de l'eix A-2, això no s'ha traduït en una promoció activa, estratègica i continuada de l'eix en termes econòmics. Respecte les polítiques urbanístiques i de planejament, si bé es cert que aquestes tenien com objectiu proporcionar un element necessari per al creixement econòmic d'un territori (sòl), es qüestiona que aquesta política hagi estat suficient per a promoure l'arribada de noves empreses o per permetre l'expansió de les empreses locals.

H5: Existeix coordinació entre les polítiques urbanístiques i econòmiques que contribueix a promoure el desenvolupament econòmic de Terres de Lleida i l'eix A-2

La resposta dels agents entrevistats és molt majoritàriament negativa. La coordinació entre política urbanística i econòmica en el territori de l'A-2 es considera poc intensa i no respon a una estratègia conjunta sinó a necessitats puntuals; i si bé hi ha casos que indiquen que la coordinació és possible, no s'han fet efectius formalment el que afecta a l'estratègia de desenvolupament territorial a mig i llarg termini. La coordinació es fa difícil degut a la manca

d'un actor que prengui el lideratge i sigui capaç d'aglutinar els actors al voltant d'una estratègia comuna.

CONCLUSIONS

Un cop finalitzada la nostra anàlisi ens trobem en condicions de donar resposta de forma global, com a conclusió d'aquesta recerca, a les preguntes que ens havíem plantejat en el seu inici. Segons els objectius marcats, hem volgut analitzar si l'eix A-2 és un àmbit emergent a Catalunya. Això depenia de l'acompliment de determinades condicions: competitivitat econòmica, dotació i característiques de sòl d'activitat econòmica allà localitzat, a més de la presència d'una sèrie de polítiques de planejament territorial i econòmic implementades de forma coordinada pels agents que tenen un paper rellevant en aquest territori. Finalment, ens proposàvem reflexionar de forma general sobre les polítiques de re-equilibri territorial de l'activitat industrial a Catalunya.

Aquests objectius s'han concretat en 4 preguntes de recerca, que recordem:

- 5) És l'eix A-2 un entorn emergent a Terres de Lleida i Catalunya?
- 6) És el sòl d'activitat econòmica disponible a l'eix A-2 un factor de competitivitat que pot contribuir a l'afermament d'aquest eix?
- 7) Quines han estat les polítiques territorials i econòmiques que han influït en la proliferació i promoció del sòl d'activitat econòmica (industrial) en el territori lleidatà i concretament a l'entorn de l'eix A-2?
- 8) Hi ha coordinació entre les polítiques implementades per diferents actors institucionals a l'entorn de l'eix A-2 per contribuir al seu impuls a escala lleidatana i catalana?

En aquestes conclusions, doncs, donarem resposta a aquestes preguntes, en base a l'anàlisi realitzat en els capítols anteriors, tot comprovant o confrontant les hipòtesis que hi estan relacionades. Així mateix, oferirem una breu reflexió sobre les implicacions per a les polítiques públiques que se'n deriven.

Com s'ha vist, l'aproximació a aquestes qüestions s'ha realitzat a partir d'una anàlisi que ha combinat un anàlisi quantitatiu de dades econòmiques i de sòl, i de l'altre, l'anàlisi qualitatiu de les polítiques implementades per diversos agents amb impacte en el territori. Així, hem utilitzat, analitzant-la en profunditat, la base de dades del Mapa Urbanístic de Catalunya, una base relativament recent que no ha estat objecte fins al moment de recerques acadèmiques. La nostra investigació, a més, ha combinat l'anàlisi d'aquesta base amb l'explotació d'informació econòmica provinent d'altres bases de dades com les d'Afiliació i Comptes de Cotització de la Seguretat Social, i dades empresarials i sobre polígons d'activitat econòmica provinents, d'una banda de la base de dades SABI, i de l'altra de la base de polígons industrials de la Cambra de Comerç de Lleida. La combinació d'aquestes bases ens ha permès adreçar les nostres preguntes de recerca i les nostres hipòtesis amb una metodologia aprofundida, que creiem resulta pionera.

La Tesi, així mateix, ha combinat l'anàlisi d'aquestes dades quantitatives amb un examen detallat dels agents que, d'una forma o altra, han incidit en les qüestions que volíem investigar. D'una banda, hem exposat les característiques i polítiques desenvolupades pels principals d'actors institucionals d'escala catalana i d'escala lleidatana, a més d'esmentar altres actors amb un paper rellevant. Aquesta revisió ha permès conèixer la visió general dels mateixos sobre el desenvolupament territorial i econòmic i les polítiques i actuacions que l'han adreçat en general i pel cas de Terres de Lleida, tenint en compte els principis del re-equilibri territorial i el creixement endogen, que, com s'ha exposat al capítol 2, són dos conceptes clau per entendre les polítiques públiques actuals en l'àmbit del desenvolupament econòmic. Això s'ha combinat amb entrevistes en profunditat que, a més de contrastar les troballes de l'anàlisi quantitativa al voltant del caràcter emergent de l'eix i el paper el sòl d'activitat econòmica, han donat resposta a aquelles sobre la coordinació entre els agents i les polítiques de re-equilibri territorial, pel cas concret de l'eix de l'A-2.

La nostra recerca també ha permès visualitzar les transformacions de l'activitat industrial en el territori català i concretament en l'entorn de Terres de Lleida i l'eix A-2. Hem pogut comprovar, amb un repàs a la principal bibliografia sobre el tema i la utilització de dades econòmiques, que la indústria catalana ha experimentat en els últims 40 anys un cert procés de descentralització des de les seves localitzacions històriques cap a altres àrees del territori, a la vegada que les funcions econòmiques principals segueixen estant fortament arrelades a l'entorn metropolità, fins i tot les relacionades amb el sector industrial. Aquest procés s'inscriu en el que Saskia Sassen descriu com la *dispersió-concentració* de l'activitat econòmica en una societat globalitzada, on si bé és cert que es produeix al dispersió en el

territori de certes activitats, les funcions de control i comandament de l'economia es centralitzen cada cop més en àrees amb fortes economies d'aglomeració.

D'altra banda, però, també hem comprovat en el capítol 3 com al llarg dels anys a Catalunya s'han reforçat aquells entorns productius locals amb característiques de "districte industrial". En el cas de Terres de Lleida, el sector de l'agroindústria es presentaria com aquell amb majors avantatges de localització en aquest territori, així com una massa crítica d'empreses, treballadors i d'iniciatives de política pública per a la seva promoció, com es demostra amb les diferents iniciatives que relacionades amb aquesta activitat s'han presentat als Projectes d'Especialització i Competitivitat Territorial en el marc dels FEDER 2014-2020. Tal com s'ha destacat a la revisió bibliogràfica del capítol 2, els conceptes teòrics més recents sobre desenvolupament econòmic local destaquen la importància de l'especialització com a eina per assegurar el creixement sostenible d'un territori, que a més ha de potenciar la innovació tant tecnològica com lligada a processos socioeconòmics més amples i amb la intervenció coordinada dels agents. A Terres de Lleida, i a l'entorn de l'eix A-2 en la seva funció d'eix vertebrador d'aquest territori, el sector agroindustrial podria ser una oportunitat de creixement endogen i amb rellevància també a escala catalana.

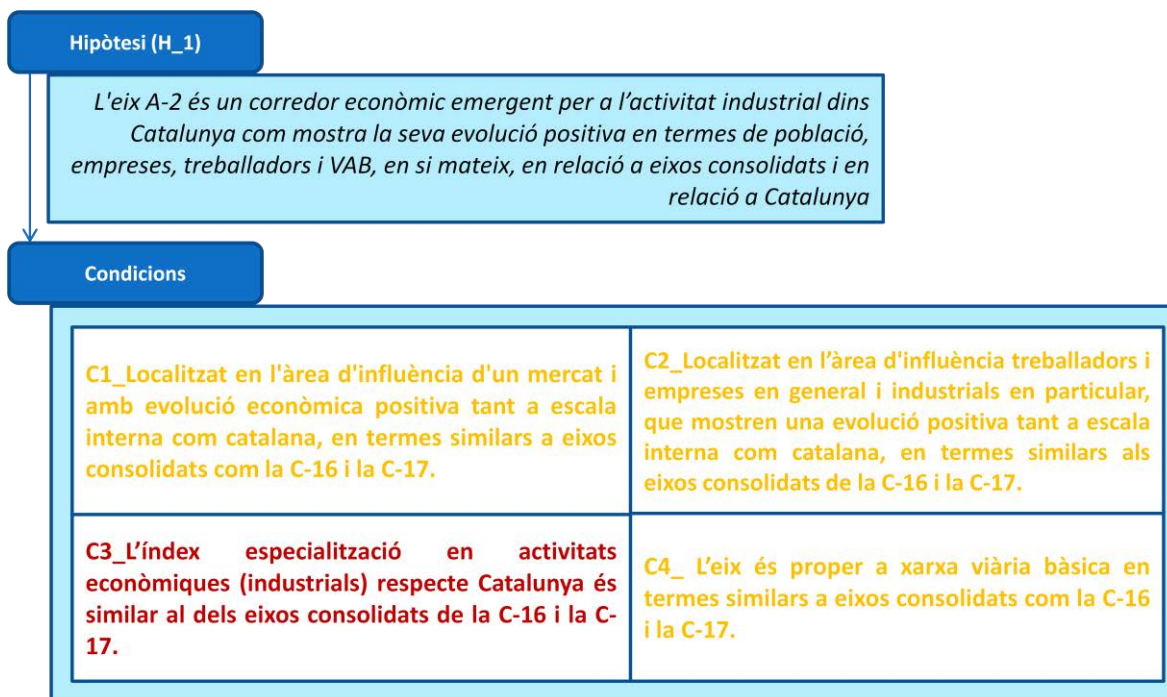
Un cop fetes aquestes consideracions, passem ara a respondre les preguntes de recerca plantejades, el que aportarà major detall a les qüestions plantejades fins al moment. Com es recordarà, en la introducció hem indicat que l'acompliment de les cinc hipòtesis plantejades depenia que es donéssin l'acompliment d'una sèrie de condicions. Veurem fins a quin punt, aquestes condicions poden considerar-se satisfetes a la llum de la nostra anàlisi i respondre així a les nostres preguntes de recerca¹⁵⁹.

¹⁵⁹ Per facilitar visualment la comparació de l'acompliment de les hipòtesis utilitzades, utilitzarem un codi de color per a cadascuna de les condicions:

- verd: condició acomplerta
- groc: condició acomplerta només parcialment
- vermell: condició no acomplerta

1) És l'eix A-2 un entorn emergent a Terres de Lleida i Catalunya?

Figura C1. Acompliment de les condicions de la Hipòtesi 1

Amb les anàlisis realitzades no podem respondre afirmativament de manera taxativa aquesta pregunta. Així, si bé es cert que en els primers anys de la dècada del 2000 aquest eix (els municipis que el conformen) presenta una tendència a l'augment del seu pes demogràfic i econòmic a escala catalana, no s'ha produït un salt de posició dins la jerarquia territorial que ens permeti parlar d'una emergència destacada. Si ens fixem en l'activitat industrial, podem afirmar que, tot i que fins els anys anteriors a la crisi econòmica l'eix A-2 mostrava un lleuger augment del pes de la seva indústria a escala catalana, el perdia en relació a Terres de Lleida, una situació que no ha canviat de forma significativa en els anys més recents, quan s'observa una estabilització del seu pes en el conjunt de Catalunya. Respecte els altres eixos analitzats, si bé d'una banda l'eix A-2 ha tingut, en termes interns, un millor comportament de l'ocupació en general, no s'ha demostrat que hagi augmentat la seva especialització en activitat industrial respecte Catalunya, que es manté estable i més reduïda que els eixos de la C-16 i la C-17, els quals, en canvi, veuen augmentar aquesta especialització industrial respecte Catalunya.

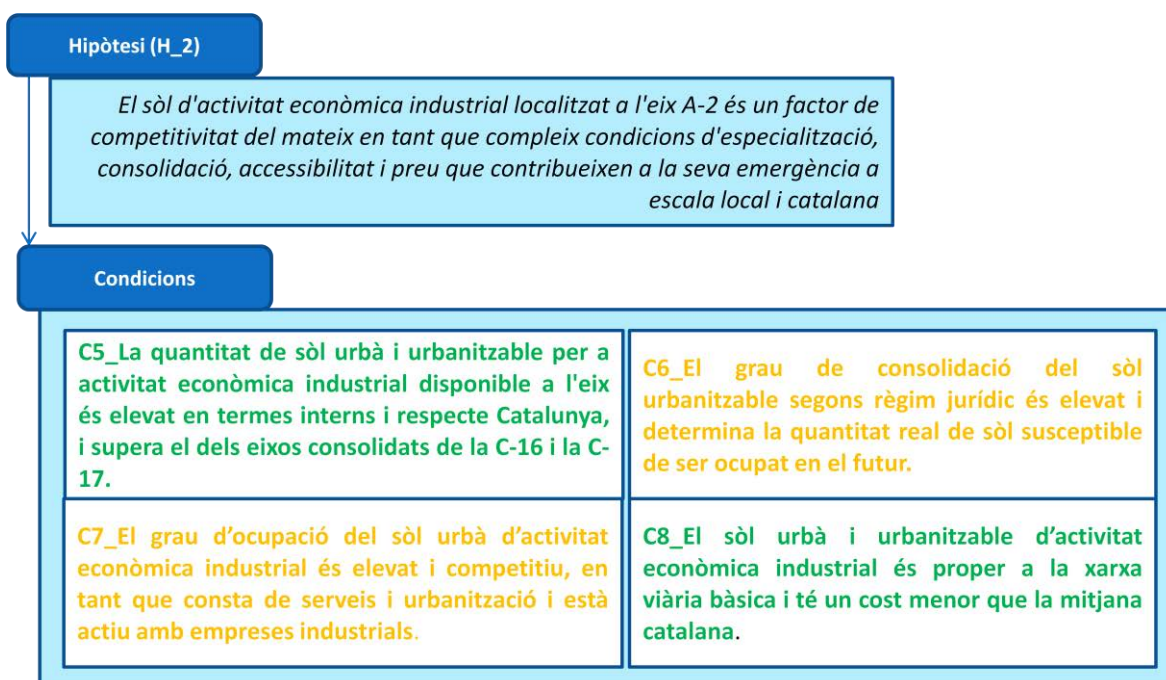
En relació al conjunt de les Terres de Lleida, l'eix A-2 és actualment, la polaritat demogràfica i econòmica més important d'aquest àmbit, però es tracta d'una posició que s'ha estabilitzat i no mostra signes d'una intensificació, ans el contrari, ja que en activitats com la industrial, l'eix A-2 perd de fet pes en el total de Terres de Lleida al llarg de la primera dècada del 2000.

Si que s'ha observat, en tot cas, una confirmació de l'especialització tant de Terres de Lleida com de l'eix A-2, en les activitats industrials lligades a l'agroindústria, sense que però, novament, es pugui parlar d'un salt quantitatiu elevat.

El caràcter emergent de l'eix A-2 respecte Terres de Lleida i al conjunt de Catalunya no sembla confirmar-se doncs, plenament amb les dades analitzades. La crisi econòmica pot haver estat un element important per explicar aquesta situació, però aquesta ha afectat al conjunt del territori, de manera que per si sola no pot considerar-se com el factor explicatiu de la situació actual de l'eix A-2.

2) *És el sòl d'activitat econòmica disponible a l'eix A-2 un factor de competitivitat que pot contribuir a l'emergència d'aquest eix?*

Figura C.2. Acompliment de les condicions de la Hipòtesi 2

Al llarg de la recerca hem pogut comprovar que el pes relatiu del sòl d'activitat econòmica situat a l'eix A-2 supera el seu pes econòmic (ocupació, VAB, empreses) a escala catalana. Això es així tant si atenem a la superfície de sòl urbà com urbanitzable. El pes relatiu del sòl de l'eix A-2 també és superior en termes relatius al que trobem en els eixos consolidats de la C-16 i la C-17 que presenten, en canvi, una relació més equilibrada entre la dimensió del sòl d'activitat econòmica i la seva dimensió econòmica, tant respecte els seus àmbits de referència com respecte Catalunya.

En el cas del sòl urbanitzable d'activitat econòmica, hem determinat que, en el conjunt de municipis de l'eix, aquest es troba buit en un 73%, és a dir, només un 17% d'aquest sòl, presenta alguna forma de consolidació, ja sigui pel que fa a la urbanització o a la localització d'edificis. Aquesta disponibilitat de sòl, tal i com s'ha discutit també en l'anàlisi de les entrevistes en profunditat realitzades, és percebut de manera ambivalent. Per un costat, és vista com un element de competitivitat, i per l'altre com una mostra de les dificultats d'atracció d'activitats, en especial a partir de l'incidència de la crisi econòmica en el territori, en tant que ha trencat una tendència a l'increment de demanda de sòl d'aquest tipus.

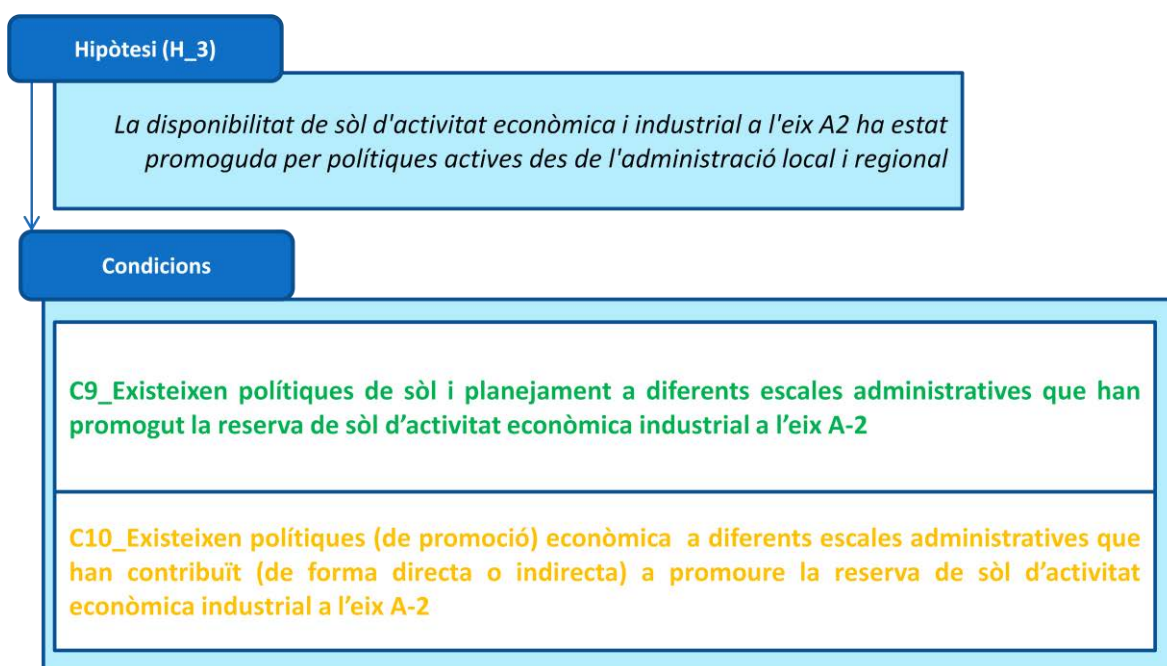
Pel que fa a les seves dotacions, el sòl urbà d'activitat econòmica analitzat (a través des polígons d'activitat) mostra unes condicions de competitivitat, relativament escasses. Es tracta d'uns polígons que es troben urbanitzats en un 57% dels casos, però només un 33% compten amb serveis complets (aigua, llum, gas, telèfon). A més, molts d'ells combinen activitats industrials amb d'altres usos, i només un 30% d'ells es troben ocupats (per empreses) en més d'un 50%. Pel que fa a l'accessibilitat, aquest sòl presenta unes condicions d'accessibilitat adequades, en estar localitzat en la seva majoria o bé en el mateix eix viari A-2 o altres vies principals, o bé amb accessos directes o a través carreteres comarcals. En quant al preu, pot ser considerat en si mateix com un element de competitivitat, ja que, almenys pel cas del sòl comercialitzat per INCASÒL, s'ha observat que té un preu menor en aquest entorn que a Catalunya en conjunt.

Segons la nostra hipòtesi la disponibilitat d'aquest sòl hauria d'haver comportat un canvi significatiu de la posició econòmica de l'eix A-2 a escala catalana, que com hem vist, no es pot confirmar de forma absoluta. És cert que en els anys anteriors a la crisi econòmica - quan, (com hem vist al capítol 8), es varen realitzar les inversions més grans en sòl d'activitat econòmica per part d'INCASÒL- s'ha pogut observar un creixement en termes relatius de l'ocupació i del nombre d'empreses superior a Terres de Lleida que la produïda a Catalunya en conjunt. Això podria portar a pensar que l'eix A-2 comença a apropar-se a la mitjana catalana tant en termes d'especialització de l'ocupació com pel que fa a la dotació de sòl industrial i d'activitat econòmica. De tota manera, els avenços en aquesta direcció són relativament modestos. Així, dels 52 municipis de l'entorn de l'eix A-2, quatre municipis compten amb una especialització elevada en sòl urbà d'activitat econòmica i amb elevada especialització industrial; 2 municipis amb especialització elevada en sòl urbà d'activitat econòmica però no especialitzats en activitat industrial; i 10 municipis amb una oferta elevada de SDE respecte el seu sòl urbà. La resta no complien cap d'aquestes condicions. S'ha determinat una certa polarització d'aquest sòl en alguns municipis de l'eix, com ara Tàrrrega i

Cervera, i com Lleida ciutat està apostant, amb la proposta del polígon de Torre Blanca-Quatre Pilans, per esdevenir també una centralitat en termes industrials.

- 3) *Quines han estat les polítiques territorials i econòmiques que han influït en la proliferació i promoció del sòl d'activitat econòmica (industrial) en el territori lleidatà i concretament a l'entorn de l'eix A-2?*

Figura C.3. Acompliment de les condicions de la Hipòtesi 3

Les Terres de Lleida, i l'entorn de l'eix A-2, han estat objecte de diverses polítiques públiques i iniciatives d'agents econòmics i ciutadans que d'una manera o altra han incidit en el seu desenvolupament territorial i econòmic. Des del punt de vista de la tipologia dels agents, hem comprovat que tant des de l'escala catalana com des d'altres més properes al territori lleidatà han realitzat iniciatives tant pel que fa a l'estratègia territorial, com el desenvolupament del sòl i la promoció econòmica. Entre les primeres, destaquen el Pla Territorial Parcial de Terres de Lleida i les inversions i actuacions realitzades al territori de Ponent per INCASÒL. El Pla va establir uns criteris de creixement dels assentaments, i del sòl per activitat econòmica que estaven basats en principis de sostenibilitat i equilibri territorial, propugnant una concentració dels creixements en aquells centres més desenvolupats i donant rellevància a l'eix de l'A-2 com a vertebrador crucial del territori. Tot i així, les entrevistes realitzades han permès copsar que les propostes del Pla eren considerades insuficients per alguns actors. Ara bé, la situació creada arran de la crisi econòmica no confirma de cap manera aquesta percepció. Al contrari, els creixements esperats es varen veure truncats per la crisi. Quelcom

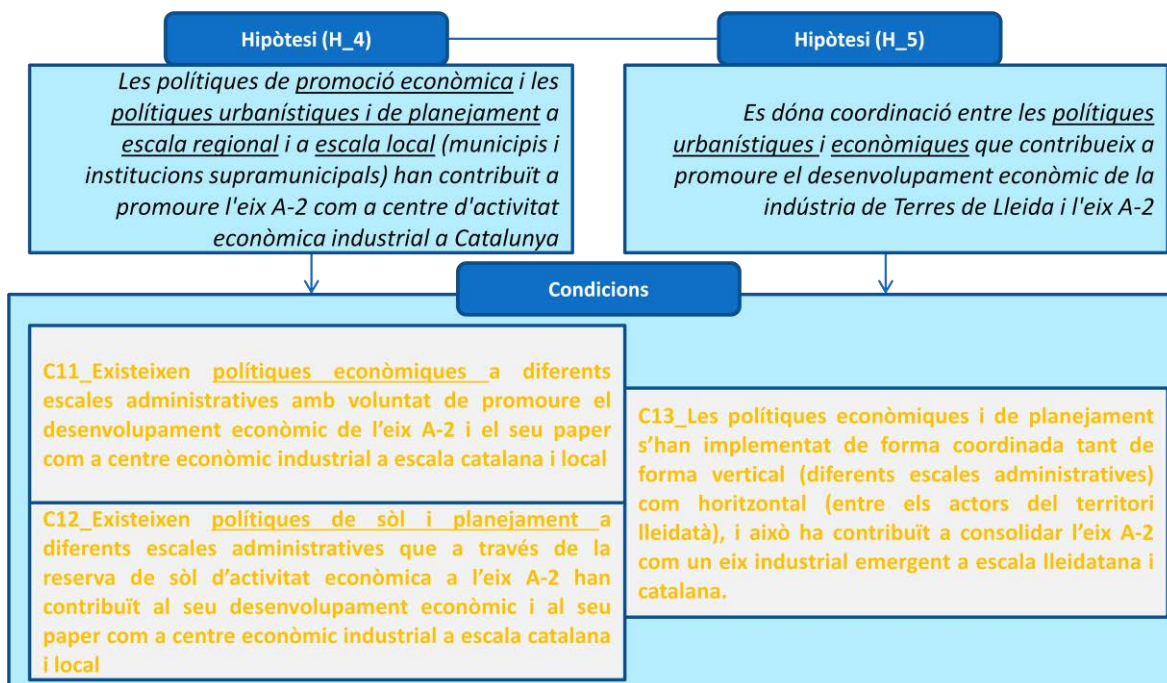
similar es pot afirmar pel cas de les polítiques de sòl. INCASÒL, com ja hem esmentat, va desenvolupar inversions considerables en aquest àmbit territorial en sòl d'activitat econòmica abans de la crisi, i, tal i com sorgeix de les entrevistes, actualment es troba en dificultats d'ocupar i vendre el sòl disponible. A escala municipal, s'ha pogut analitzar també la com política urbanística, en els municipis analitzats, buscava incrementar l'oferta de sòl com a element d'atracció de l'activitat econòmica, tot actuant en la majoria de casos sense col·laboració amb els municipis propers, el que hauria resultat, junt amb la política d'INCASÒL, en aquesta gran disponibilitat de sòl, un sòl fragmentat, cosa que dificulta la seva comercialització.

Des del punt de vista de les polítiques relacionades amb la promoció econòmica, s'ha comprovat que ACCIÓ no desenvolupat en els darrers anys, una política específica en aquest àmbit; en tot cas, les seves polítiques com la promoció de clústers o els ajusts a les empreses s'ofereixen de manera força homogènia arreu del territori. Hem pogut conèixer actuacions puntuals que ACCIÓ ha realitzat col·laborant per atraure empreses a l'entorn de l'eix A-2, el que demostra com, per segons quines activitats aquest eix pot resultar atractiu, especialment en els seus extrems: d'una banda el més proper a Barcelona, l'entorn de Cervera, i de l'altre, el de Lleida ciutat. Pel que fa a les polítiques específicament econòmiques dels actors locals, destaquen els projectes de promoció de la logística i de les activitats de l'agroindústria, que en principi busquen ampliar la capacitat innovadora de les empreses i l'atractivitat del territori per aquests sectors. Hem vist també, polítiques de promoció econòmica que responen així a les diferents tendències identificades al capítol 2, com ara la progressiva atenció envers l'emprenedoria i el suport a les empreses.

Destaquen en aquest sentit els vivers d'empreses gestionats per Globalleida localitzats a diversos municipis que, tanmateix, semblen tenir un èxit desigual. El paper de Globalleida en el desenvolupament econòmic d'aquest entorn no queda igualment ben definit. D'una banda, compta amb iniciatives com l'esmentada que cerquen articular una política global, però de l'altra manca una major capacitat estratègica, i, com veurem en l'apartat següent, una major coordinació amb d'altres agents locals.

- 4) *Existeix coordinació efectiva entre les polítiques implementades per diferents actors institucionals a l'entorn de l'eix A-2 per contribuir a la seva emergència a escala lleidatana i catalana?*

Figura C.4. Acompliment de les condicions de les hipòtesis 4 i 5

Com hem vist, les teories de les xarxes d'actors caracteritzen les polítiques de desenvolupament local com a resultat de la interacció d'una col·lectivitat de persones i coses, relacionades entre si a través del temps i l'espai. Els actors aquí seleccionats configuren una xarxa d'aquestes característiques ja que tots ells es troben connectats al voltant de polítiques i iniciatives lligades a la reserva, promoció i dinamització del sòl d'activitat econòmica de l'eix A2, si bé el seu nivell d'interacció és relativament feble, com s'ha observat a través de les entrevistes.

D'altra banda, s'ha posat de manifest com les estratègies de creixement territorial han tingut, al llarg del període estudiat, un clar objectiu d'assolir un re-equilibri en la distribució de l'activitat econòmica en el territori català, descongestionant l'àrea metropolitana i fomentant amb la política pública el desenvolupament d'activitat productiva en altres indrets. Aquesta visió, però, contrasta amb el discurs que es desprèn de les entrevistes, que fan evident com la necessitat d'ocupar el sòl disponible porta a una competència inter-municipal per atraure empreses no només a escala dels municipis de l'eix A-2, sinó d'aquest territori amb l'àrea metropolitana de Barcelona, mancant una visió estratègica de conjunt. Aquesta situació és un

exemple de com els discurs de l'emprenedoria i competitivitat urbana impregna les respostes polítiques de desenvolupament econòmic i urbanístic territorial, la qual cosa contrasta amb les narratives que es fan servir en projectes de planificació territorial, on predomina una voluntat aparent d'equitat i re-equilibri territorial (Brenner, 2004).

La construcció d'una infraestructura, en tant que inversió en capital fix, facilita la mobilitat de la resta de factors, i en particular també la circulació de capital. Això afecta, per tant, les dinàmiques de localització. En el cas de l'A-2 es pot afirmar que si bé aquesta infraestructura ha servit per obtenir noves inversions a la zona, la seva presència al territori no ha estat suficient per afectar de manera decisiva les dinàmiques de localització a l'àrea metropolitana de Barcelona, que segueixen gairebé intactes, fins i tot amb uns preus del sòl més elevats.

La proliferació de sòl d'activitat econòmica a l'entorn de l'eix A-2 pot ser vist doncs com un exemple de la forma com la reestructuració espacial de les regions sota les condicions de l'economia de mercat crea noves narratives de competitivitat urbana basada en la necessitat d'atraure recursos (empreses, inversions), exacerbant la competència entre territoris i municipis. També es planteja que és el resultat de la necessitat d'absorbir capital mitjançant el desenvolupament urbà(nístic) en un context on calia donar resposta a la progressiva "gentrificació" del sòl industrial a Barcelona i la seva saturació a la regió metropolitana.

Les entrevistes realitzades també han permès contrastar els elements de competitivitat territorial /regional que estableixen les diferents corrents de la geografia econòmica i l'economia urbana i regional, tal i com s'ha exposat al capítol 2. Així, els diferents actors donen la seva visió sobre el paper que exerceixen factors com l'accessibilitat, el preu o les estratègies de desenvolupament del sòl d'activitat econòmica urbà i urbanitzable en la competitivitat i emergència econòmica d'aquest eix. També ofereixen valuosa informació sobre les dinàmiques de la localització d'activitat econòmica en aquest eix i els processos de dispersió de les funcions urbanes cap a altres zones, en aquest cas, la dispersió de l'activitat industrial des de l'àrea metropolitana cap al ponent de Catalunya. A través de les entrevistes s'ha pogut contrastar com el discurs de la competitivitat i les polítiques per millorar-la és part fonamental de les visions de tots els agents entrevistats, sense excepció.

Un altre element examinat amb les entrevistes ha estat el de la coordinació multi-agent: aquesta és considerada des de fa temps com indispensable per a desenvolupar i implementar polítiques econòmiques. Així es proposa que aquestes han de ser cada cop més integrades, tot coordinant les seves diferents dimensions: econòmica, social, mediambiental, física. L'exemple més recent el trobem en els objectius de la política europea de desenvolupament regional, que s'adreça a assolir una major integració entre els objectius de sostenibilitat,

creixement intel·ligent i inclusiu. Això en el vessant territorial té el seu corollari en el concepte de polítiques urbanes integrades, també desenvolupat a escala europea, a través de recopilatoris de bones pràctiques, manuals i informes i incentivada a través dels fons de cohesió europeus. Pel que fa a les polítiques de sòl i de promoció econòmica a l'entorn de l'eix A-2 s'ha analitzat, d'una banda, la coordinació entre els agents identificats a l'escala catalana en relació al desenvolupament de polítiques de sòl i de promoció econòmica; de l'altre, la coordinació entre els agents locals que operen a l'entorn de l'eix A-2 en relació a la promoció de sòl, la política urbanística i la promoció econòmica, així com entre aquests i els agents de l'escala catalana. En base als conceptes teòrics discutits al capítol 2, i el plantejament de les hipòtesis de recerca, la integració entre els agents hauria de servir per promoure de forma efectiva el desenvolupament econòmic de Terres de Lleida i l'entorn de l'eix A-2.

Un cop contestades les preguntes plantejades a l'inici d'aquesta recerca estem en disposició d'indicar, per a finalitzar, una sèrie d'implicacions per a la política pública, qüestions que al nostre entendre s'haurien de tenir presents en futures intervencions, i que passem a discutir breument.

En primer lloc, la política de reserva i promoció del sòl d'activitat econòmica al voltant d'un eix viari de primer ordre en si mateixa no és suficient per aconseguir el creixement econòmic d'un territori. La presència de sòl d'activitat econòmica, tot i ser un aspecte valorat de forma positiva tant per empreses com pels responsables d'implementar polítiques de promoció econòmica al territori lleidatà, en si mateix no ha estat un factor suficient per atraure noves empreses o d'ampliació de les ja existents. Així, si bé la dispersió d'aquest sòl resulta positiva i dóna certes al sector privat, la planificació i reserva de sòl no s'haurien de dur a terme si no van acompanyades per una estratègia industrial comprensiva i polítiques complementàries de tipus infraestructural o de suport empresarial. Podem afirmar, a la vista de les conclusions de la recerca, que les polítiques implementades en aquest territori han estat mancades de la coordinació multiagent i d'una governança capaç d'activar aquesta estratègia hol·lística que, a partir d'unes línies d'actuació per assolir-la, es plantegi les necessitats de sòl. En aquest sentit, la nostra recerca vindria a confirmar el que, ja en els anys 1980 es va establir sobre els corredors transport dels Estats Units, en el sentit que més enllà de les seves característiques d'accessibilitat o d'altres factors físics, el que determinava el major o menor dinamisme econòmic de les empreses allà localitzades era la seva interrelació i coordinació amb altres agents. Es pot dir que en el cas de l'eix de l'A-2 aquesta interrelació i coordinació no s'ha pogut identificar de forma clara, pel que fa a les polítiques de sòl i les polítiques de promoció econòmica, ni a escala vertical (entre Generalitat, Diputació i municipis) ni a escala horitzontal (entre INCASÒL i ACCIÓ, per exemple, o entre Globalleida i

els ajuntaments). Si bé hi ha intercanvi i comunicació general, aquesta coordinació de caràcter plural no s'ha produït, el que podria ser un dels motius de que no s'hagi produït l'augment de pes econòmic del territori lleidatà que en principi s'havia previst.

En segon lloc, i estretament relacionat amb els aspectes plantejats en el punt anterior, la nostra recerca ha posat en evidència la dificultat d'aplicar els conceptes de re-equilibri territorial en el cas de l'activitat econòmica, i en un entorn altament globalitzat com l'actual que afavoreix la concentració d'inversions, empreses i treballadors en algunes àrees. Així, la política pública basada en l'oferta d'unes condicions bàsiques i similars a tot el territori com a element per atraure activitat en els entorns no-centrals, i més allunyats del centre metropolità d'un país, no pot funcionar si es basa tan sols en esperar que així arribi un inversor estranger o una re-localització des del centre com a forma de creixement. És necessari, per contra, potenciar el creixement endogen i donar suport a l'expansió de les empreses que ja són competitives i que treballen en sectors amb massa crítica i arrelats al territori. Si bé es pot considerar encertada la política de re-equilibri com una forma d'assegurar l'accés equitatiu a renda i serveis per part de la població d'un país, la política de sòl no pot considerar-se en cap cas com una condició suficient.

Així mateix, la recerca ha permès posar en evidència la necessitat de repensar el paper del sector públic en el procés de reserva i comercialització de sòl industrial. El sòl hauria de poder-se cedir a través un dret de superfície als usuaris, i no necessàriament vendre'l, per evitar que el sòl esdevingui per a determinats agents privats un factor de canvi i no d'ús, portant a l'especulació en comptes dels esforços per a ubicar una activitat econòmica. En aquest sentit, INCASÒL ja ha desenvolupat aquestes fórmules de comercialització, si bé no ens consta que s'hagin dut a terme en el cas del sòl de l'eix A-2. En tot cas, es tracta de fórmules que s'haurien de generalitzar per tal d'assegurar que la finalitat de les ofertes als agents privats en adquirir sòl sigui efectivament per a la realització (aplicació, nova creació...) d'una activitat industrial i no com element d'especulació. Caldrien en aquest sentit regulacions específiques que haurien de ser recollides per la política d'ordenació territorial i urbanística. Seria necessari també, tornant al que ja hem dit més amunt, que per a la major efectivitat, aquesta política de sòl estigués alineada amb l'estratègia industrial a escala local i catalana.

D'altra banda, amb les dades obtingudes sobre l'estat del sòl, i tenint en compte l'evolució recent de l'activitat econòmica a l'entorn de l'eix A-2, cal plantejar-se la possibilitat que aquest sòl actualment disponible romangui sense ocupar a mig-llarg termini. Per un costat això és degut a l'alentiment del desenvolupament industrial. Per l'altre, tant les entrevistes

realitzades com les polítiques i estratègies de desenvolupament més recent han mostrat com els agents econòmics i institucionals de Terres de Lleida s'estan movent cap a l'especialització del territori en una activitat agroindustrial innovadora. Però aquesta pot arribar a crear nova ocupació i noves empreses sense necessàriament incrementar de forma extensiva les seves necessitats de sòl.

En tercer lloc, si es vol potenciar el sòl d'activitat econòmica disponible en aquest eix, dins una estratègia de desenvolupament especialitzat del territori lleidatà, caldria que les administracions públiques establissin a les diferents escales, un programa d'inversions i actuacions destinades a la millora dels polígons existents, que tinguessin en compte la visió de tots els agents involucrats, des d'empreses fins a ajuntaments. Recentment la Diputació de Barcelona ha abordat la realització d'un estudi dels polígons industrials de la província, conclouent que el 40 per cent de la superfície dels mateixos no tenen activitat econòmica. Per donar solució a aquesta situació, la Diputació de Barcelona preveu invertir 30 milions d'euros als quals està previst que s'afegeixin 10 a 20 milions més per als ajuntaments concernits. Els objectius són modernitzar els polígons per fer-los atractius a la instal·lació de noves empreses, o reconvertir-los per a d'altres usos, posant també èmfasi en qüestions d'eficiència energètica. Altres mesures inclouen la millora de l'accessibilitat, amb l'asfaltat de carreteres i vies interiors, el disseny de rotondes per facilitar la circulació o la construcció d'aparcaments, així com la millora de la connectivitat tecnològica, amb la instal·lació de fibra òptica en tots els polígons. Un aspecte interessant d'aquest projecte és que no tindrà en compte les delimitacions municipals, sinó que els integrarà, superant els límits administratius i avançant, per tant, en la millora de la cooperació intermunicipal en aquest àmbit.

En quart lloc, aquest és un exemple del que es podria dur a terme a l'entorn de l'eix A-2 com a palanca de canvi que contribuís a recuperar la tendència emergent que semblava tenir abans de l'inici de la crisi econòmica. Si no es fa així, la força centrípeta de la regió metropolitana de Barcelona seguirà sent un element que pot dificultar fins i tot aquest creixement endogen. En aquest sentit, la presència de Lleida ciutat es configura com una polaritat que a escala catalana pot ajudar a atraure activitat a l'entorn de l'eix A-2 en tant que actua com a centre complementari a Barcelona en l'altre extrem de l'eix viari. La seva expansió industrial, i l'especialització al voltant de l'agroindústria poden contribuir a generar nova activitat que beneficiï per extensió a tota l'àrea de l'eix A-2. Ara bé, per tal que això es produeixi s'ha de poder treballar en xarxa, amb una estratègia comuna i a través de mecanismes que afavoreixin la cooperació intermunicipal en la gestió i promoció del sòl d'activitat econòmica i la col·laboració efectiva amb els agents d'escala catalana, concretament INCASÒL i ACCIÓ. S'ha demostrat que el planejament municipal per si sol, no és

capaç d'adreçar transformacions territorials d'abast global amb un instrument local, i que per tant calen eines que permetin la cooperació intermunicipal. Les iniciatives com els consorcis urbanístics d'INCASÒL amb els municipis són un bon exemple; el fet que, actualment, no n'existeixi cap a l'àmbit de l'eix A-2 fa però reflexionar sobre l'interès real que té aquest entorn per a la iniciativa pública i privada, i sobre quines són les barreres que a escala catalana i local impedeixen la seva articulació.

Per finalitzar aquestes conclusions, considerem necessari tornar a insistir en el paper de la crisi econòmica en l'alentiment de tendències de creixement en aquest àmbit (i en altres en general), i en la necessitat de re-examinar la seva evolució futura. Tot i així, també es cert que abans de la crisi es va produir una certa "sobreproducció" de sòl d'activitat econòmica en aquest àmbit, que no va anar acompanyat de les oportunes polítiques de caire econòmic, coordinades i estratègicament orientades.

L'aturada de les construccions immobiliària i la paralització de molts projectes urbans és, en tot cas, una realitat que ha afectat també a la realitat lleidatana. Va deixar sense acabar moltes iniciatives en marxa, i va donar lloc al que s'ha qualificat recentment com 'territoris inacabats' a la perifèria de moltes àrees urbanes. Aquests territoris no haurien desenvolupat en la seva totalitat els plans inicials; o bé no ha tingut els usos inicialment previstos, o el seu desenvolupament es parcial i fins i tot, insignificant. La noció de "territori inacabat", concepte emergent en els estudis urbans, que inclou urbanitzacions a mig fer, autopistes o aeroports construïts i no usats, polígons industrials buits o convertits en altres usos, sembla ser de força aplicació en el nostre àmbit d'estudi.

Gran part del sòl urbà i urbanitzable de l'eix A-2 podria ser en aquests termes, més que un territori emergent, un territori inacabat. Això és així perquè, com hem vist, no podem parlar per tant d'un eix amb un ascens consolidat, i cal qüestionar l'efectivitat de les polítiques que a diferents escales han volgut incidir en aquesta emergència. La nostra recerca ha permès posar en evidència aquestes qüestions, i creiem que obre la porta a dissenyar noves investigacions que permetin avançar en la comprensió del desenvolupament econòmic dels territoris i el paper que han de tenir-hi les polítiques públiques.

BIBLIOGRAFÍA

- AJENJO, M. I ALBERICH, J. (2005): "Aplicación de un sistema de información geográfica al estudio retrospectivo de la accesibilidad. Catalunya, 1986-2001", *Cuadernos Geográficos*, Universidad de Granada, Nº 36, 1, p. 465-477.
- AJUNTAMENT DE LLEIDA (2014): *Pla d'ordenació urbanística municipal. Lleida 2015. Avanç. Informació i diagnosi*, Lleida, Ajuntament de Lleida. Recurs en línia: http://poumlleida.paeria.cat/documents/doc_tecnic/avan%C3%A7/01.MEMORIES/11MEM/Informacio_i_Diagnosi_Avan%C3%A7.pdf
- ALBURQUERQUE, F. (2006): Clústers, territorio y desarrollo empresarial: diferentes modelos de organización productiva, *Cuarto Taller de la Red de Proyectos de Integración Productiva Fondo Multilateral de Inversiones (MIF/FOMIN)*, Banco Interamericano de Desarrollo San José, Costa Rica, 10-12 julio 2006. Recurs en línia: <http://services.iadb.org/wmsfiles/products/Publications/906686.pdf>
- ALDOMÀ, I., PUJADES, R. (dir.) (1993): *L'Economia lleidatana i el mercat interior europeu de 1993*, Barcelona, El Patronat.
- ALDOMÀ, I. (1998) *Amb permís de Barcelona. L'altra societat urbana*. Pagès Editors, Lleida
- ALDOMÀ, I. ; GUERRERO, M. (2002) "El Pla d'Urgell", a *Perspectives Territorials*, núm. 3, pp. 34-42: Generalitat de Catalunya. <http://www.raco.cat/index.php/PerspectTerrit/article/view/90968>
- ALDOMÀ, I. (2007): *La lluita per l'aigua a Catalunya, de l'ús i abús a la gestió integral, 1997-2007*, Lleida, Pagès editors
- ALDOMÀ, I. (2009) "Activitats agràries versus activitats en l'espai agrari; el marc dels canvis recents i la seva incidència territorial", Publicació del X Coloquio Internacional de Geocrítica, 26-30 maig de 2008. <http://www.ub.edu/geocrit/-xcol/272.htm>
- ALDOMÀ, I. (2009): "Manifest de Vallbona: una proposta d'ús de l'aigua per al segle XXI. Convertir un projecte hidràulic (canal Segarra-Garrigues) en un projecte territorial". a *Nota d'Economia*. Núm. 93-94, p. 67-89.
- ALONSO, J. i MARIMON, F. (2007): "Incubadores d'empreses: un instrument de suport a l'emprenedoria amb bona salut a Catalunya", *Revista Econòmica de Catalunya*, Nº 55, p. 13-31.
- AMARELO, C. (2007): "L'economia catalana en el marc de la Unió Europea", a FERNANDEZ SIRERA, T. (2007), "Monogràfic. Catalunya i les polítiques econòmiques europees", *Revista d'economia catalana i de sector públic*, Número 88. 2n quadrimestre 2007, p.225
- AMIN T. (2003): "An institutionalist perspective on regional economic development", a BARNES, T., PECK, J. et al. *Reading economic geography*, Oxford, Blackwell Publishing.

- AMIN, T. i OLDS, K. (2003): "Refiguring the economic in economic geography", a BARNES, T., PECK, J. et al. *Reading economic geography*, Oxford, Blackwell Publishing.
- ARANGUREN, M. J. (2010): "Política clúster del País Vasco: Política clúster del País Vasco: lecciones aprendidas y retos", *Revista EAN*, nº 68, p. 70-85.
- ARANGUREN, M. J., FRANCO, S., MURCIEGO, A., WILSON, J. R. (2015): "Los clústeres en España: ¿palancas para la especialización inteligente?", *Papeles de Economía Española*, 144, 184-196.
- ARAUZO, J.M. (coord.) (2006): "Determinants de la localització d'establiments industrials a Catalunya. Anàlisi empírica i formulació de polítiques públiques". *Col·lecció d'Estudis CIDEM*. Departament de Treball i Indústria de la Generalitat de Catalunya.
- ASCANI, A., CRESENZI, R., IANMARINO, S. (2012): "Regional Economic Development: A Review", a: *WP1/03 Search working paper*. Consultat en línia: <http://www.ub.edu/searchproject/wp-content/uploads/2012/02/WP-1.3.pdf>
- ASHAUER, D. (1989): "Is public expenditure productive?", *Journal of Monetary Economics*, Vol. 23, March, p. 177-200.
- ASHAUER, D. (1990): *Public Investment and private sector growth*, Washington, Economic Policy Institute.
- ASOCIACIÓN ESPAÑOLA DE CIENCIA REGIONAL (2016): "New frontiers of regional and urban analysis", *Monográfico de la Revista de Investigaciones Regionales*, Nº 36, p.
- BAGNASCO, (1977): *Tre Italie. La problematica territoriale dello sviluppo italiano*, Bologna, Il Mulino.
- BARCA, F., MCCAN, P., RODRÍGUEZ-POSE, A. (2012): "The case for regional development intervention: place-based versus place-neutral approaches", *Journal of Regional Science*, Volume 52, Issue 1, February 2012, p. 134–152.
- BARCA, F. (2009): *An Agenda for A Reformed Cohesion Policy: A Place-Based Approach to Meeting European Union Challenges and Expectations*, Independent Report, Prepared at the Request of the European Commissioner for Regional Policy, Danuta Hübner, European Commission, Brussels.
- BARCELÓ, M. I SOLÀ, J. (2014): "Com afectarà la tercera revolució industrial el territori", *Publicacions del Pla Estratègic Metropolità de Barcelona*, nº 27., p. 2-34.
- BARCELÓ, M., BRUNET, A. et al. (2016): "Reflexions per al disseny d'iniciatives locals d'impuls de l'R+D+I als polígons d'activitat econòmica", *Papers del Pacte Industrial*, nº 3, Associació Pacte Industrial de la Regió Metropolitana de Barcelona.
- BECATTINI, G. (1979): "Dal settore industriale al distretto industriale. Alcune considerazioni sull'unità di indagine dell'economia industriale", *Rivista di Economia e Politica Industriale*, 1(1), 8, p.
- BECATTINI, G. (1990): "Alfred Marshall: Vida y pensamiento", *Revista de Economía*, Consejo General de Colegios de Economistas, nº 6, 3º trim. Reproducido en *Economistas*, nº 16, junio, p. 32-41, 2013.

- BECATTINI, G. (1986): "Del 'sector industrial' al 'districte industrial'. Algunes consideracions sobre la unitat de recerca de l'economia industrial", *Revista Econòmica de Catalunya*, núm. 1, p. 4-11
- BECATTINI, G. (2002): "Del distrito industrial marshaliano a la 'teoría del distrito' contemporánea. Una breve reconstrucción crítica", *Investigaciones Regionales*, 1, Sección Artículos, p. 9-32.
- BECATTINI, G.(2005): *De la oruga a la mariposa. Un caso ejemplar de desarrollo en la Italia de los distritos industriales: Prato (1954-1993)*, Valladolid, Universidad de Valladolid.
- BECATTINI, G.; BELLANDI, M., DE PROPRI, L. (2009): *A Handbook of Industrial Districts*, Chetleman, UK – Northampton MA, USA, Edward Elgar Publishing.
- BECERRA VALLBUENA, L. (2013): "Aproximaciones microeconómicas en la Teoría de los Lugares Centrales de Christaller", a *Ensayos sobre Política Económica*, Nº 31 (spe70), p. 67-120, En xarxa: http://www.scielo.org.co/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0120-44832013000100003&lng=en&tlng=es.
- BELL, D. (1976): *El Advenimiento de la sociedad post-industrial : un intento de prognosis social*, Madrid, Alianza Editorial.
- BELLET, C. VILAGRASA J; BARRUFET A; C; GANAU J; GARRETA J.(1995) *Estudis del sistema urbà de Lleida. 1 i 2, (Espanya): 1995*. Informe científic o tècnic.
- BELLET, C. ALONSO, P. CASELLAS, A. (2010). "Infraestructuras de transporte y territorio. Los efectos estructurantes de la llegada del tren de alta velocidad en España", a *Boletín de la Asociación de Geógrafos Españoles*, 52:143-163.
- BELLET, C.; ALONSO, P.; GUTIÉRREZ, A. (2012) "The high speed rail in Spanish cities. Urban integration and local strategies for socioeconomic development", a Ureña, J.M. (Coord), *Territorial implications of high speed rail in Spain*, Aldershoot, Ashgate.
- BELLET SANFELIU, C. (2013): "Transporte y desarrollo territorial. El estudio de los efectos asociados a la implantación del alta velocidad ferroviaria a través del caso español", *Revista Transporte y Territorio* nº 8, Universidad de Buenos Aires. p. 117-137. www.rtt.filo.uba.ar/rtt00807117.pdf
- BENZ, A. (2000): "Two types of multi-level governance: Intergovernmental relations in German and EU regional policy", *Regional & Federal Studies*, Vol. 10, nº 3, p. 21-44.
- BENAVENT FERNÁNDEZ DE CÓRDOBA, Manuel (2006): *La ordenación del territorio en España*, Sevilla, Junta de Andalucía y Universidad de Sevilla.
- BENTLEY, G. (2014): "Shifting paradigms: People-centered models, active regional development, space-blind policies and place-based approaches", *Local Economy*, June-August 2014, vol. 29, Nº. 4-5, p. 283-294.
- BERRY, B. J. L (1971): *Geografía de los centros de mercado y de la distribución al por menor*, trad. cast., Barcelona, Ed. Vicens Vives.
- BODDY, M. (1999): Geographical economics and urban competitiveness, a *Urban studies*, Vol 36, Nº 5-6, p. 811-852.

- BOIX, R. i GALETTO, V. (2006): "Mapping marshallian industrial districts in Spain", Paper presentat a *EUNIP International Conference 2006*, 20-22 June 2006. University of Limerick.
- BOIX, R. i GALLETO, V. (2007): "Districtes industrials", *Memòria Econòmica de Catalunya 2007*, p. 203-204.
- BOIX, R. i TRULLÉN, J. (2006): "Anàlisi econòmica del centre de la regió metropolitana de Barcelona: economia del Pla Estratègic metropolità de Barcelona, *Elements de debat territorial*, N° 24, Diputació de Barcelona.
- BOIX, R. i TRULLÉN, J. (2010): "La relevancia empírica de los distritos industriales marshallianos y los sistemas productivos locales manufactureros de gran empresa en España", *IERMB Working Paper in Economics*, N° 10.01, June 2010, 61 p.
- BOIXADER, J. et al. (2013): *Les economies locals a la província de Barcelona. Impacte de la crisi i vocacions productives de futur per als territoris. Informe*. Barcelona: Diputació de Barcelona.
- BOLAND, P. (2014): "The Relationship between Spatial Planning and Economic Competitiveness: The 'Path to Economic Nirvana' or a 'Dangerous Obsession'?", *Environment and Planning A*, April 2014, N° 46, p. 770-787,
- BONGARDT, A. i TORRES, F. (2011): "Europe 2020 - A Promising Strategy?", *Intereconomics*, Vol. 45, Núm. 3, p. 136-170. Recurs en línia: <http://archive.intereconomics.eu/year/2010/3/europe-2020-a-promising-strategy/>
- BOSH, J., CAPEL, L., et al. (2012): "Towards Urban High-technology Clusters: An International Comparison", a: *Urbani izziv*, Vol. 23, supplement 1 (special issue).
- BOSCH, J. CAPEL, L. et al. (2007) La evaluación económica de la planificación territorial. Article presentat a la XXXIII Reunión de Estudios Regionales, León, 15 i 16 de Novembre de 2007.
- BOSCHMA, R. (2014): "Constructing Regional Advantage and Smart Specialisation: Comparison of Two European Policy Concepts", *Scienze Regionali*, Vol 13, n° 1, p. 51-68.
- BOURDIEU, P. (1988): *Cosas dichas*, Barcelona, Gedisa,.
- BRANDIS, Dolores, María Isabel del RIO, y Guillermo MORALES (Coords.) (2016): *Estudios de Geografía Urbana en tiempos de crisis. Territorios inconclusos y sociedades rotas*. Madrid, Biblioteca Nueva.
- BRENNER, N. (2004): *New State Spaces: Urban Governance and the Rescaling of Statehood*, Oxford, OUP.
- BRENNER, N., P. MARCUSE, AND M. MAYER (2009): "Cities for Profit, Not for People: Introduction", *City* Vol. 13 (2-3) p. 176-184.
- BRISTOW, G. (2005): "'Everyone's a 'Winner': Problematising the Discourse of Regional Competitiveness'", *Journal of Economic Geography*, 5, p. 285-304
- BRYSON, J.; HENRY, N.; KEEBLE, D. i MARTIN, R. (eds.) (2004): *Economic Geography reader. Producing and consuming global capitalism*, Chichester, Willey.

- BUESA, M. (2001): "El sistema regional de innovación de la comunidad de Madrid", a *Situación económica y social de la Comunidad de Madrid, 2001*, Madrid, Consejo Económico y Social de la Comunidad de Madrid.
- BUSTOS GISBERT, M. L. (1993): "Las teorías de localización industrial: una breve aproximación", *Estudios Regionales*, nº 35, p. 51-76.
<http://www.revistaestudiosregionales.com/documentos/articulos/pdf399.pdf>
- BUENO CAMPOS, E. I GARCÍA NUÑEZ, J. (2014): "Alfred Marshall y la escuela de Cambridge. Una visión multidisciplinar de la economía", a *Encuentros Multidisciplinares*, núm 47. Mayo-Agosto 2014. http://www.encuentros-multidisciplinares.org/Revistan%C2%BA47/Indice_n%C2%BA_47_2014.htm
- BURRIEL DE ORUETA, E. (2009): "Planificación urbanística y ciudad", a HERMOSILLA, J. (Coord.), *La ciudad de Valencia. Historia, Geografía y Arte*, Universidad de Valencia, p. 144-171.
- BUSQUETS, J. (1977): "Macrocefalia barcelonina o comarques catalanes". Recurs en xarxa: https://lub.upc.edu/web/Arxiu/Recerques/comarques/articles_catala/macrocefalia%20barcelonina%20o%20ciutats%20catalanes.pdf (consultat el setembre de 2016)
- CAIRNCROSS F. (1997): *The death of distance*. Cambridge, MA, Harvard Business School Press.
- CAJA, P i MARTÍ, J. (2014): "La evolución de clúster en España comparando los casos del juguete-plástico y la cerámica", *Revista de Economía Industrial*, Nº 391, p. 151-159.
- CALDERÓN, B. i RUIZ-VALEDEÑAS, H. (2011): "Innovation policy and strategy for territorial development in Castilla y León", *Boletín de la Asociación de Geógrafos Españoles*. N.º 55, p. 429-43.
- CALLEJÓN, M. Y GARCÍA QUEVEDO, J. (2000): "Economía y política del cambio tecnológico en la industria de Cataluña", *Economía Industrial*, 335-336, V-VI, p. 193-206.
- CAMANGI, R. (1995): "The concept of innovative milieu and its relevance for public policies in European lagging regions", *Papers in Regional Science. The Journal of the RSAI*, Vol. 74, 4, p. 317-340.
- CAMAGNI, R. (2002): "On the Concept of Territorial Competitiveness: Sound or Misleading?", *Urban Studies*, Vol. 39, No. 13, p. 2395-2411.
- CAMANGI, R., CAPELLO, R. (2013): "Regional Innovation Patterns and the EU Regional Policy Reform: Toward Smart Innovation Policies", *Growth and Change. A Journal of Urban and Regional Policy*, Volume 44, Issue 2 June 2013, p. 355-389.
- CAPEL, H. (1975) (1990): *Capitalismo y morfología urbana en España*, Madrid: Círculo de Lectores.
- CAPEL, H. Dir. (1994): *Las Tres Chimeneas. Implantación industrial, cambio tecnológico y transformación de un espacio urbano barcelonés* Barcelona, FECSA, 1994, 3 vols., 226 p.
- CAPEL, H. (2005): *La morfología de las ciudades. Vol. I. Sociedad, cultura y paisaje urbano*, Ediciones del Serbal, Barcelona.
- CAPEL, H. (2005): *La morfología de las ciudades. Vol. II, Aedes facere: técnica, cultura y clase social en la construcción de edificios*, Barcelona, Ediciones del Serbal.

- CAPEL, H. (2013): *La morfología de las ciudades. Vol. III, Agentes urbanos y mercado inmobiliario*, Barcelona, Ediciones del Serbal.
- CAPEL, H. (2016): Las ciencias sociales y el estudio del territorio, *Biblio 3W. Revista Bibliográfica de Geografía y Ciencias Sociales*, Barcelona, Universidad de Barcelona, 5 de febrero de 2016, Vol. XXI, nº 1.149 <<http://www.ub.edu/geocrit/b3w-1149.pdf>>.
- CAPEL, L. (2014): "L'ocupació en activitats d'alt contingut tecnològic a Catalunya i les províncies de Barcelona, Girona, Lleida i Tarragona". Desembre-Març 2014. *Estudis i publicacions de la Càtedra Repsol de Competitivitat i Desenvolupament Territorial*, Nº 7, Universitat de Lleida.
- CAPEL, L., GANAU, J. i TARRÉS, I. (2014): "Estructura empresarial de la provincia de Lleida i els seus municipis". *Estudis i publicacions de la Càtedra Repsol de Competitivitat i Desenvolupament Territorial*, Nº 8, Universitat de Lleida.
- CAPEL, L., GANAU, J. i VIOLA, J. (2014): "La universidad como agente de desarrollo local. Nuevas formas de gobernanza y de liderazgos", *XL Reunión de Estudios Regionales*, Zaragoza, 20 y 21 de noviembre de 2014.
http://www.aecr.org/images/ImatgesNoticies/2014/11/Memoria_RERparticipantes_final.pdf
- CAPELLO, R. (2009): "Regional growth and local development theories: conceptual evolution over fifty years of regional science", *Géographie, Économie, Société*, Vol. 11, 1, p. 9-21.
- CARAVACA, I. (1998): "Los nuevos espacios emergentes", *Estudios Regionales*, Nº 50, p.39-80.
- CARAVACA, I. (1990): "Crisis, industria y territorio". *ERIA* nº 21, 1990, 9-21.
- CARAVACA, I. (2014): "Los territorios en la crisis" a *Ciudad y territorio: Estudios territoriales*, Nº 182, 2014, págs. 607-624.
- CARAVACA, I., GARCÍA, A. (2009) "El debate sobre los territorios inteligentes: el caso del área metropolitana de Sevilla" *EURE Revista Latinoamericana de Estudios Urbano Regionales*, VOL XXXV, nº. 105, 2009, p.23-46 .
- CARRERAS, J.M., BERNAT, J. i RIERA, P. (2009): *El Pla General d'Obres Públiques de 1935: política, infraestructures i territori*. Barcelona, Departament de Política Territorial i Obres Públiques; Generalitat de Catalunya.
- CARRERAS, C. i GARCÍA BALLESTEROS, A. (2006): "Geografía Urbana", a LINDÓN i A.HIERNAUX, D (dir).(2006) *Tratado de geografía humana*, Barcelona, Anthropos.
- HIERNAUX, D. (2006) *Tratado de geografía humana*, Barcelona, Editorial Anthropos.
- CASASSAS, LI. (1977): *Barcelona i l'espai catala. El paper de Barcelona en la formació i en l'ordenament del territori de Catalunya*, Barcelona, Curial.
- CASTAÑER I VIVES, M. (ed.) (2012): *El Planejament territorial a Catalunya a inici del segle XXI : una nova interpretació i projecció del país*, Barcelona : Institut d'Estudis Catalans, Societat Catalana d'Ordenació del Territori.
- CASTELLS, M. (1996): *The information age: Economy, society and culture. Volume I: The rise of the network society*, Oxford, Blackwell Publishers.

- CASTELLS, M. , BORJA, J. (2003): *Local y global, la gestión de las ciudades en la era informática* Madrid, Taurus, 2003.
- CATALÀ, J. i SUNYER MARTÍN, P. (2009): "Les noves ciències naturals i la geografia del 1900 al 1936", a VERNET, J. i PARÉS, R.. *La ciència en la història dels Països Catalans. Vol. III, "De l'inici de la industrialització a l'època actual.* València, Institut d'Estudis Catalans- Universitat de València, 2009, p. 675-717
- CATALÁN, J., MIRANDA, J.A., RAMÓN-MUÑOZ, R. (2011): *Distritos y clusters en la Europa del sur*, Madrid : LID.
- CIMALSA (2016): *Observatorio de la Logística. Los indicadores de competitividad del sistema Logístico Catalán (11a edición).* Barcelona: Observatori de la Logística. Recurs en línia: http://www.cimalsa.cat/observatori/Indicadors_2016VR_cas.pdf
- COMMITTEE OF THE REGIONS (2015): *Smart Specialisation Strategies: Implementing European Partnerships, Bench-Learning Conference for Pioneering Innovation Regions.*
- COMISIÓN EUROPEA (1999): *ETE Estrategia Territorial Europea. Hacia un desarrollo equilibrado y sostenible del territorio de la UE.* Postdam. Comisión Europea. Recurs en línia: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/pdf/sum_es.pdf
- COMISIÓN EUROPEA, (2001): *Libro Blanco sobre la Gobernanza*, Bruselas, COM (2001) 428 final.
- COMISIÓN EUROPEA, (2008): *Autoridades Locales: Agentes del desarrollo*, Bruselas, 08.10.2008, SEC (2008) 2570 final: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0626:FIN:ES:PDF>
- COMITÉ DE LAS REGIONES, (2009): *Libro Blanco sobre la gobernanza multinivel del Comité de las Regiones*, Bruselas, (2009/C 211/01): <http://cor.europa.eu/en/activities/governance/Documents/CoR%27s%20White%20Paper%20on%20Multilevel%20Governance/ES.pdf>
- COSTA, M.T. i GARCÍA QUEVEDO, J. (2001): "Competitividad y Territorio: la política industrial en Catalunya", a MOSCONI, F; SOLÉ PARELLADA, F. I CHANTRI ZAMUDIO, A., *Política Industrial i Tecnológica II.* Documentos. Edicions UPC. Barcelona.
- CLARK, D. (1996): *Urban World, Global City*, Londres & Nova York, Routledge.
- CLAVAL, P. (1980): *Geografía económica*, Barcelona, Oikos-Tau.
- CONTI, S. and GIACCARIA P. (2001): *Local development and competitiveness*, The Geojournal Library.
- CRESCENZI, R., RODRIGUEZ-POSE, A. & STORPER, M. (2007): "On the geographical determinants of innovation in Europe and the United States", *Journal of Economic Geography* 7, 6, p. 673-709.
- CRESCENZI, R., LUCA, D. i MILIO, S. (2016): "The geography of the economic crisis in Europe: national macroeconomic conditions, regional structural factors and short-term economic performance", *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, Vol. 9, Issue 1, March 2016, p. 13-32.

- CREVOISIER, O. (2011): "Beyond Territorial Innovation Models: The Pertinence of the Territorial Approach" *Journal Regional Studies*, Vol. 48, 2014 - Issue 3: Finance, business property and urban and regional development, p. 551-561.
- CUADRADO ROURA, J.R. (2012): "¿Es tan `Nueva´ la `Nueva Geografía Económica´? Sus aportaciones, sus límites y su relación con las políticas". *Documentos de Trabajo del Instituto Universitario de Análisis Económico y Social (IAES)*, nº 1/2012., 37 p.
- DANG, R. J., ROUX, K., LONGHI, CH., *et al.* (2014): "Territorial Innovation Dynamics: a Knowledge Based Perspective", *IDEAS Working Paper Series from RePEc*. Recurs en línia: <http://econpapers.repec.org/paper/haljournal/halshs-00365192.htm>
- DE LA TORRE, J. I GARCÍA-ZUÑIGA, M. (2013): "El impacto a largo plazo de la política industrial del desarrollismo español", *Investigaciones de Historia Económica*, Vol. 9. Núm. 1., Febrero 2013, p. 43-53.
- DEL POZO, B. (Dir.) (2014): *Planificación territorial y desarrollo del suelo industrial en España*, Pamplona, Thomson Reuters Aranzadi, , 242 pp.
- DIPUTACIÓ DE BARCELONA (2015): *Fons i programes comunitaris 2014-2020*, Barcelona: Diputació de Barcelona. Oficina d'Europa i Estratègia Internacional.
- DIPUTACIÓ DE BARCELONA (2014): *Els sistemes d'innovació comarcals a la província de Barcelona Elaboració d'un índex sintètic a nivell comarcal. Conceptualització, disseny i resultats pel període 2009-2012*. Diputació de Barcelona. Àrea de Desenvolupament Econòmic Local.
- DIPUTACIÓ DE GIRONA (2014): *Diagnosi estratègica i potencial de desenvolupament del sistema territorial d'innovació de la demarcació de Girona*. Publicació de la Diputació de Girona, Àrea de Promoció Econòmica i noves tecnologies http://www.ddgi.cat/recursos/noticia/2014/doc/estudi_innovacio.pdf
- DIPUTACIÓ DE LLEIDA (2015): *Estudi del potencial logístic de la província de Lleida i elaboració d'un pla d'acció*, Lleida: Diputació de Lleida.
- DOGARU, T., VAN OORT, F., THISSE, M. (2011): "Agglomeration economies in European Regions: Perspectives for Objective Regions", 1.
- DOLOREUX, D., PARTO, S. (2005): "Regional innovation systems: Current discourse and unresolved issues", *Technology in Society* 27 (2005) 133–153.
- ESCALONA, A., *et al.* (2007): "Influencia de las políticas de suelo sobre la localización de industrias en áreas metropolitanas: el caso de Zaragoza", *Scripta Nova. Revista Electrónica de Geografía y Ciencias Sociales*,. Barcelona, Universidad de Barcelona, 1 de junio de 2007, vol. XI, núm. 240 <<http://www.ub.es/geocrit/sn/sn-240.htm>>
- ESTEBAN, J. (2006): "El Programa de Planejament Territorial: continguts i metode", *Espais*, núm. 52, p. 14–24.
- ESTEBAN, J. (2012): "El Pla Territorial Metropolità de Barcelona en el planejament territorial de Catalunya", *Papers IERMB*, Núm. 55, p. 20-31.

- ETZKOWITZ, H., LEYDESDORFF, L. (2000): "The dynamics of innovation: from National Systems and 'Mode 2' to a Triple Helix of university–industry–government relations", *Research Policy*, 29, p. 109–123.
- EUROPEAN COMMISSION (2015): *European structural and investment funds 2014-2020: Official texts and commentaries*, Luxembourg: Publications Office of the European Union. Recurs en línia:
http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/guides/blue_book/blueguide_en.pdf
- EUROPEAN UNION (2013): *The urban and regional dimension of the crisis Eighth progress report on economic, social and territorial cohesion*, Luxemburg, European Union Publications.
- FALUDI, A. (2005): La política de cohesión territorial de la Unión Europea, *Boletín de la Asociación de Geógrafos Españoles*, Núm. 39, 2005, p. 11-30.
- FALUDI A, (2010): "Centenary paper: European spatial planning: past, present and future" *Town Planning Review*, 8, p 1–22
- FARINÓS, J. (2009): "Bases, métodos e instrumentos para el desarrollo y la cohesión territoriales", a FARINÓS, J.; ROMERO, J. I SALOM, J., *Cohesión e inteligencia territorial. Dinámicas y procesos para una mejor toma de decisiones*. Publicacions de la Universitat de València.
- FELIU-TORRENT, J. (2007): "El desarrollo local en la ciudad media europea ante los proyectos de T.A.V", *Estudios Geográficos*, LXVIII, 262, p. 65-90.
- FERNÁNDEZ, Tomás-Ramón (1997): "La regulación legal del mercado del suelo", *Ekonomiaz: Revista Vasca de Economía*, núm 37, p. 122-133.
- FERNANDEZ CUESTA, G. y QUIRÓS LINARES, F. (2010): *Atlas Temático de España*, Oviedo, Ediciones Nobel.
- FERNANDEZ DE LUCIO, I. (2003): *Enfoques de políticas regionales de innovación en la Unión Europea*, Madrid, Academia Europea de Ciencias y Artes.
- FERNANDEZ SIRERA, T. (2007): "Monogràfic. Catalunya i les polítiques econòmiques europees", *Revista d'Economia Catalana i de Sector Públic*, Número 88. 2n quadrimestre 2007, 225 p.
- FERRER, A. (2001): "Les polítiques de planejament territorial i urbanístic: enfortiment de les ciutats i desequilibris en el territori", a: GOMÀ, R. i SUBIRATS, J. (2001) *Govern i polítiques públiques a Catalunya (1980-2000)*, Barcelona, Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona
- FERRER, LL. (2011): "El creixement divers de la Catalunya del segle XVIII. Protoindustrialització?", *Catalan Historical Review*, 5: 195-209, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona
<http://revistes.iec.cat/chr>.
- FERRER LL., PIÑERO, J., SERRA, S. (1997): *El Llobregat, nervi de Catalunya*, Manresa, Centre d'Estudis del Bages,
- FISHER, A. (1994): *Industrie et espace géographique*, Elsevier Masson Geographique

- FLORIDA, R. (2002): *The creative class. And how its transforming work, leisure, community and everyday life*, New York: Basic Books.
- FOL, S. (2010): "Urban Decline and Shrinking Cities: A Critical Assessment of Approaches to Urban Shrinkage", *Annales de Géographie*, vol 4, nº 674.
- FOL, S., WOLF, M. *et al.* (2013): Shrinking cities, villes en décroissance: une mesure du phenomene en France", *Cybergeo: European Journal of Geography*. Recurs en línia: <https://cybergeo.revues.org/26136#entries>
- FLINDERS, M.V. (eds) (2004): *Multi-level governance*, Oxford: Oxford University Press.
- FONT, A., *et al.* (2012): *Patrons urbanístics de les activitats econòmiques a la Regió Metropolitana de Barcelona*, Barcelona, Institut d'Estudis Territorials - Generalitat de Catalunya, Barcelona
- FORN, M. de; PASCUAL, J.M. (1995): *La planificació estratègica territorial: aplicació als municipis*. Barcelona, Diputació de Barcelona.
- FONTRODONA, J. (2001): *Les Multinationals industrials catalanes 2001*, Departament d'Indústria, Comerç i Turisme Direcció General d'Indústria.
- FORAY, D. (2009): "Understanding smart specialisation", a *The question of R&D specialisation*, Brussel-les, JRC, European Commission, Directorat General for Research.
- FORAY, D., GODDARD, J., *et al.* (2012) *Guide to Research and Innovation Strategies for Smart Specialisation (RIS 3)*, Luxembourg: Publications Office of the European Union. Recurs en línia: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/presenta/smart_specialisation/smart_ris3_2012.pdf
- FRAGO CLOLS, L. (2015) . Logística y reestructuración metropolitana en el área de Barcelona. *Scripta Nova. Revista Electrónica de Geografía y Ciencias Sociales*, Barcelona, Universidad de Barcelona, 15 de noviembre de 2015, vol. XIX, nº 523. <<http://www.ub.es/geocrit/sn/sn-523.pdf>>.
- FUJITA, M., I KRUGMAN, P. (2004): "La nueva geografía económica: pasado, presente y futuro" *Investigaciones Regionales*, núm. 4, primavera, 2004, p. 177-206.
- FUJITA, M.; KRUGMAN, P., MORI, T. (1999): "On the Evolution of Hierarchical Urban Systems", *European Economic Review*, vol. 43 (2). p. 209-251.
- FUJITA, M., THISSE, J.F. (2002): *Economics of Agglomeration. Cities, Industrial Location and Regional Growth*, Cambridge, Cambridge University Press.
- GALLETTO, V. i AGUILERA, S. (2015): "Evolució de l'economia del coneixement i l'economia creativa a l'Àrea Metropolitana de Barcelona", *Publicacions de l'Institut d'Estudis Metropolitans i Regionals de Barcelona*, núm. 82.
- GANAU, J. (1998): "El sistema urbà de Lleida: definició, estructura i dinàmiques recents", *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, n. 33, pàg. 91-106.
- GANAU, J. (2010) Ganau, J. (2010) "Les Terres de Lleida: entre l'explotació dels recursos i la construcció d'un nou model econòmic i territorial", a: *Llibre Blanc de les infraestructures*

de l'Euram. Euroregió de l'Arc Mediterrani. Vol. 3. Anàlisis acadèmiques de l'EURAM, València, Edicions Tres i Quatre, pp. 83-104.

GARCÍA SANCHEZ, M. (2007): "El concepto de actor. Reflexiones y propuestas para la ciencia política", *Andamios*, Vol.3 N.º.6 México jun. 2007, p. 199-216

GENERALITAT DE CATALUNYA (2005): *Planejament territorial. Criteris*. Barcelona: Departament de Política Territorial i Obres Públiques – Generalitat de Catalunya. Recurs en línia: http://territori.gencat.cat/web/.content/home/01_departament/documentacio/territori_urbanisme/ordenacio_territorial/documentacio_tecnica/criteris_densevolupament_programa_planejament.pdf

GENERALITAT DE CATALUNYA (2005b): *Pla de Recerca i Innovació a Catalunya 2005-2008*. Barcelona, Generalitat de Catalunya. Consell Interdepartamental de Recerca i Innovació.

GENERALITAT DE CATALUNYA - DEPARTAMENT DE POLÍTICA TERRITORIAL I OBRES PÚBLIQUES (2006): *Pla d'infraestructures del transport de Catalunya Pla d'infraestructures del transport de Catalunya : infraestructures terrestres : xarxa viària, ferroviària i logística*. Generalitat de Catalunya. Barcelona.

GENERALITAT DE CATALUNYA (2007): *Pla Territorial Parcial de Ponent (Terres de Lleida)*. Barcelona: Departament de Planificació Territorial i Obres Públiques - Generalitat de Catalunya. Disponible a:

GENERALITAT DE CATALUNYA (2010): *Pla de Recerca i Innovació a Catalunya 2010-2013*, Barcelona, Generalitat de Catalunya. Departament d'Innovació, Universitats i Empresa. Oficina de Coordinació en Recerca i Innovació.

GENERALITAT DE CATALUNYA (2010b): *L'economia catalana: fets estilitzats. Informe*. Barcelona: Generalitat de Catalunya Departament d'Economia i Finances Direcció General d'Anàlisi i Política Econòmica. Recurs en línia: http://economia.gencat.cat/web/.content/70_economia_catalana/arxius/altres_publicacions/Leconomia-catalana_fets-estilitzats.pdf

GENERALITAT DE CATALUNYA (2010c): *Normes d'Ordenació Territorial. Programa de Planejament Territorial*. Barcelona, Secretaria per a la Planificació Territorial del Departament de Política Territorial i Obres Públiques.

GENERALITAT DE CATALUNYA (2012): *Estratègia Catalunya 2020*, Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament d'Economia i Coneixement. Recurs en línia: http://catalunya2020.gencat.cat/web/.content/85_catalunya_2020/documents/arxius/ecat_2020.pdf

GENERALITAT DE CATALUNYA (2012b): *La Catalunya Industrial. Un objectiu compartit*. Generalitat de Catalunya. Document de la Política Industrial Sectorial. Barcelona: Generalitat de Catalunya.

GENERALITAT DE CATALUNYA (2013): *Estratègia de recerca i innovació per a l'especialització intel·ligent de Catalunya*. RIS3CAT, Barcelona, Generalitat de Catalunya. Recurs en línia: http://catalunya2020.gencat.cat/web/.content/00_catalunya2020/Documents/estrategie_s/fitxers/ris3cat_2014.pdf

- GENERALITAT DE CATALUNYA (2015): "Una estratègia industrial per a Catalunya", *Articles d'Economia Industrial*, Generalitat de Catalunya, nº 2, p. 1-36.
- GENERALITAT DE CATALUNYA (2015b): "Anàlisi de l'evolució de l'economia catalana i el seu entorn Informe anual del 2014", *Nota de Conjuntura Econòmica*, Núm. 85, p. 4-118.
- GIFREU, J. (2012): *L'ordenació urbanística a Catalunya*, Barcelona: Marcial Pons.
- GLOBALLEIDA (2016): *Memòria Globalleida. 2016*. Lleida: Globalleida.
- GLOERSEN, E. I MICHELET, J. (2012): "Experiences and concepts on vertical and horizontal coordination for regional development policy", *Input Paper 4*, Faculté des Sciences de la Société, Université de Geneve, 39 p. Consultat en línia a:
file:///C:/Users/Laura/Downloads/unige_78572_attachment01.pdf
- GÓMEZ LÓPEZ, J.D. (2002): "Geografía Económica" a SEGRELLES SERRANO, J. (dir.): *Geografía Humana. Fundamentos, Métodos y Conceptos*, Alicante, Universidad de Alicante, p. 263.
- GONZALEZ ROMERO, G. (2012): *Modelos Territoriales de Innovación en Andalucía*. Sevilla, Universidad de Sevilla, Secretariado de Publicaciones.
- GRAU, R. (2004): "Antoni de Capmany i el primer discurs contra Campomanes", a FONTANA, J.: *Història i projecte social. Reconeixement d'una trajectòria*, Barcelona, Crítica, p. 539-550.
- GRAU, R. (2006): *Antoni de Capmany i la renovació de l'historicisme polític català*, Barcelona: Ajuntament de Barcelona.
- GRAHAM, S., i MARVIN, S. (2001): *Splintering Urbanism: Networked Infrastructures, Technological Mobilities and the Urban Condition*, New York, Routledge.
- GREEN, N. i HOELZEL, N. (2012): "Smart Growth's Blind Side Sustainable Cities Need Productive" *Urban Industrial Land*, Volume 78, 2012 - Issue 1,
<http://dx.doi.org/10.1080/01944363.2011.645274>
- GREENPEACE (2013): *Destrucció a toda costa*, Madrid: Publicaciones Greenpeace España.
- GURGUÍ, A., SUBIRÀ, A. i GARCIA, X. (2008): *Política industrial i de competitivitat : obra de govern, Generalitat de Catalunya 1980-2003*, Barcelona, Centre d'Estudis Jordi Pujol..
- GUTIERREZ PALOMERO, A. i PAUL, D. (2009): *Potencialitats industrials de l'eix A-2 al seu pas per Terres de Lleida*, Document científic tècnic. Disponible a:
<http://www.urv.cat/html/grupsrecerca/investigadors/resultat-11000404.php>
- HARVEY, D. (1975): "The geography of capitalist accumulation: a reconstruction of the Marxian theory", *Antipode*, Vol.7, nº 2, p. 9-21. Consultat en línia a:
<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1467-8330.1975.tb00616.x/pdf>
- HARVEY, D. (1978): "The urban process under capitalism: a framework for analysis", *International Journal for Urban and Regional Research*, Volum 2, Issue 1-3 , p. 102-131. Consultat en línia a: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-2427.1978.tb00738.x/epdf>
- HARVEY, D. (1985): *The urbanization of capital*. Baltimore, John Hopkins University.
- HARVEY, D. (2004): *The condition of postmodernity*, Oxford, UK-Cambridge-MA , Blackwell,.

- HARVEY, D. (2006): "The Political Economy of Public Space", a *The Politics of Public Space*, p. 17-34. New York, Routledge.
- HERNÁNDEZ, J.M. (2013): "Pasado, presente y futuro de la política de clústers: el caso de Cataluña y su encuadramiento europeo", *Economía Industrial*, Nº 387, 2013, p. 147-158.
- HERNANDO, M. (2007): *Desenvolupament local*, Barcelona, Editorial UOC, 2007.
- HERMANSEN, T. (1974): "Polos y centros de desarrollo en el desarrollo nacional y regional: elementos de un marco teórico para un enfoque sintético", *Eure. Revista Latinoamericana de Estudios Urbano Regionales*, vol. 4, nº 10, p. 55-96.
- IERMB (2012): *Anàlisi econòmica dels municipis de la B-30*. Barcelona, Publicacions de l'IERMB.
- INCASÒL (2010): *INCASÒL 30 Anys. L'enfortiment del territori i el país*, Barcelona: Publicacions de la Generalitat de Catalunya.
- INCASÒL (2002 a 2014): *Memòria*. Barcelona, Institut Català del Sòl.
- INDOVINA, F. (1998): Algunes consideracions sobre la ciutat difusa, *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, 33, 21-33.
- INDOVINA, F. (coord.) (2007): *La ciudad de baja densidad. Lógicas, gestión y contención*, Barcelona, Diputació de Barcelona.
- ISENBERG, D. (2011): *The entrepreneurship ecosystem strategy as a new paradigm for economy policy: principles for cultivating entrepreneurship*, Babson Entrepreneurship Ecosystem Project, Babson College.
- JOFRE-MONSENY, J., MARÍN-LÓPEZ, R., VILADECANS-MARSAL, E. (2012): "What underlies localization and urbanization economies? evidence from the location of new firms", *Document de treball de l'Institut d'Economia de Barcelona*, 2012/9.
- JORDANA, J. (1995): "El análisis de los policy networks: ¿Una nueva perspectiva sobre la relación entre políticas públicas y Estado?", *GAPP*, nº 3, p. 77-89.
- KERSBERGEN, K. i VAN WAARDEN, F. (2004): 'Governance' as a bridge between disciplines: Cross-disciplinary inspiration regarding shifts in governance and problems of governability, accountability and legitimacy", *European Journal of Political Research*, Vol. 43, p. 143-171.
- KLIJN, E. (1996): "Analyzing and Managing Policy Processes in Complex Networks: A theoretical Examination of the Concept of Policy Networks and its problems", *Administration and Society*, Vol. 28, nº 1.
- KRUGMAN P. (1991): "Increasing Returns and Economic Geography", *Journal of Political Economy*, 99, p. 483-99.
- KRUGMAN, P. (1994): "Competitiveness. A dangerous obsession", *Foreign Affairs*, Mar/Apr. 1994, 73, 2, p. 28-44.
- KRUGMAN, P. (1995): *Desarrollo, geografía y teoría económica*, Barcelona: Antonio Bosch Editor.

- KRUGMAN, P. (1998): "What's new about the new economic geography?", *Oxford Review of Economic Policy*, Vol. 14, nº. 2, p. 7-17.
- LAGO MELENDEZ, L. (1989): "El Pla de Carreteres de Catalunya", *Revista Catalana de Geografia* 1989: Vol.: 4 Núm.: 9. Segona època.
- LEDARGA, A. Y HIDALGO, A. (2011): "Razones para desarrollar una política industrial activa en España", *Revista de Economía Industrial*, Nº. 381, p. 113-125.
- LÓPEZ DE LÚCIO, R. (2012): *Vivienda colectiva, espacio público y ciudad. Evolución y crisis en el diseño de los tejidos residenciales, 1860-2010*, Buenos Aires, Nobuko.
- LÓPEZ REDONDO, J. (2002): "L'estratègia territorial europea: continguts i desenvolupament", *Papers. Regió Metropolitana de Barcelona*, Nº. 35, febrer 2001, p. 29-43.
- LOPEZ TRIGAL, L. (dir) (2015): *Diccionario de geografía aplicada y profesional. Terminología de análisis, planificación y gestión del territorio*. Universidad de León.
- LOPEZ TRIGAL, L. (1987) "Los estudios sobre lugares centrales en España y Portugal", *Anales de Geografía de la Universidad Complutense*, núm. 7. Madrid, Ed. Univ. Complutense.
- LUNDAVAL, B. (2012): "From de Lisbon Strategy to Europe 2020", a MOREL, N., PALIER, B., PALEM, J. (2012) *Towards a social investment welfare state?. Ideas, policies and challenges*, Bristol, The Policy Press.
- LLUCH, Enric (1961) "Fluctuacions de l'economia catalana durant les primeres dècades del s. XIX. El comerç. La indústria" a SOLDEVILA, F. *Un segle de vida catalana 1814-1930*, Barcelona, Alcides.
- LLUCH, E. (2001): *La via Valenciana*, Afers de Comunicació Visual
- LLUCH, E. i GIRALT, E. (1968): *L'economia de la regió de Tarragona*, Barcelona, Serveis d'Estudis de Banca Catalana.
- MARKS, G. i HOOOGHE, L. (2004): "Constrasting Visions of Multi-level Governance", a: BACHE, I. i MCCAN, E. (2011): "Urban Policy Mobilities and Global Circuits of Knowledge: Toward a Research Agenda", *Journal Annals of the Association of American Geographers*, Volume 101, 2011 - Issue 1, p. 107-130.
- MARTÍNEZ PELLITERO, Mónica (2009): *Tipología y eficiencia de los sistemas regionales de innovación : un estudio aplicado al caso europeo*, Madrid, Consejo Económico y Social, Biblioteca Nueva.
- MARSÉ, M. (2011): *El Sector de productes infantils a Catalunya (Kid's Cluster) : oportunitats de col·laboració des de l'òptica del consumidor final*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, Departament d'Empresa i Ocupació.
- MARTIN-ACEÑA, P. (2010): "Economía y política durante la transición a la democracia en España, 1975-1985", *Documentos de Trabajo*, DT 02-10, Madrid, Universidad de Alcalá.
- MASSEY, D. (1984): *Spatial divisions of labour : social structures and the geography of production*, Houndmills, Macmillan.

- MATAS PRAT, A. i ROIG SABATÉ, J.L. (2004): "Una aproximación sectorial a la localización industrial en Catalunya". *Document de Treball* n. 04/06, Departament d'Economia Aplicada, UAB.
- MAXÉ, V. i MUÑOZ, A. (coords.) (2010): *Manual per a la gestió de polítiques de promoció econòmica i desenvolupament local*. Barcelona, Col·legi de Politòlegs i Sociòlegs de Catalunya.
- MEGÍA, T. (2009): *El clúster català del suro*, Barcelona : Generalitat de Catalunya. Departament d'Innovació, Universitats i Empresa, Observatori de Prospectiva Industrial.
- MELICIANI, V. (2016): *Regional disparities in the enlarged European Union*, London and New York, Routledge.
- MENDEZ, R. (1997): *Geografía económica: la lógica espacial del capitalismo global*. Barcelona, Ariel.
- MENDEZ, R. (2002): "Innovación y desarrollo territorial: Algunos debates teóricos recientes", *Eure* 28(4), p. 63-84.
- MENDEZ, R. i CARAVACA, I. (1996) *Organización industrial y territorio*, Madrid, Síntesis.
- MENDEZ, R. (ed.) (2010): *Estrategias de innovación industrial y desarrollo económico en las ciudades intermedias de España*, Madrid, Fundación BBVA.
- MIRALLES, C. i DONAT, C. (2006): "Anàlisi de la oferta i la demanda dels polígons d'activitat a Catalunya", a: *Polígons d'Activitat de Catalunya. Tendències de localització i accessibilitat*, Papers, Regió Metropolitana, núm 45, p. 8-37.
- MIRET, L. i SEGARRA, M. (2010): "La concentració industrial a les comarques centrals valencianes", *Dossiers Digitals de l'Ajuntament de Gandía*. Recurs en línia: https://riunet.upv.es/bitstream/handle/10251/36865/dossier_CCV.pdf?sequence=1.
- MOLOTCH, H. (1976): "The City as a Growth Machine: Toward a Political Economy of Place", *American Journal of Sociology*, Vol. 82, No. 2 (Sep., 1976), p. 309-332.
- MORALES MATOS, Guillermo y Claudio MORENO MEDINA (2016): "Cobo Calleja. De polígono industrial a centro comercial chino más grande de Europa". In BRANDIS, RIO Y MORALES (Coords.) 2016, p. 219-234.
- MORELL, R., ALDOMÀ, I, MAUREL, X. (1980): *L'economia del Segrià: Desenvolupament agrícola i desequilibris sectorials*. Caixa de Catalunya (col·lecció Catalunya Comarcal 1980)
- MORELL, R. (1996): "Som només l'oasi de l'agroalimentària?, a Recursos econòmics, estalvi, classe dominant i classe dirigent". A: *Lleida l'extrema. La societat de Ponent a les acaballes del segle XX*. Lleida, Pagès Editors, p. 101-137
- MORGAN, K. (1997): "The Learning Region: Institutions, Innovation and Regional Renewal", *Regional Studies*, Volume 31, Issue 5, p. 491-503.
- MOULAERT, F., SEKIA, F. (2003): "Territorial Innovation Models: A Critical Survey", *Regional Studies*, 37:3, 289-302, DOI: 10.1080/0034340032000065442
- NADAL, J. (1985): *Catalunya, la fàbrica d'Espanya*, Barcelona, Ayuntamiento de Barcelona.

- NADAL, J.; BANAÜL, J. i SUDIRÀ, C. (dir) (2012): *Atles de la industrialització de Catalunya: 1750-2010*, Barcelona, Vicens-Vives.
- NADAL, J. (ed.) 1994: *La cara oculta de la industrialització espanyola. La modernització de 10s sectors no líders (siglos XZXY XX)*, Madrid, Alianza Editorial.
- NATALI, D. (2010): "The Lisbon Strategy, Europe 2020 and the crisis in between", *European Social Observatory*, Nº 4, may 2010, p. 3-22.
- NAVARRO ARANCEGUI, M. (2009): "Los sistemas regionales de innovación. Una revisión crítica", *Economiaz*, Nº 70, 1er cuatrimestre, p. 25-59.
- NAVARRO BERGAS, M.D. (2010): "Les competències dels governs locals: Una anàlisi comparativa i debat sobre el futur del món local a Catalunya", *Papers de Treball, Sèrie: Sector Públic*, Generalitat de Catalunya Departament d'Economia i Finances Direcció General d'Anàlisi i Política Econòmica. Recurs en línia:
http://economia.gencat.cat/web/.content/70_analisi_finances_publicques_financament_autonomic/arxius/estadistiques-informes/altres_informes/competencies-governos-locales.pdf
- NEEDHAM, B. (2016): *Dutch Land-use Planning: The Principles and the Practice*, Routledge, New York
- NEL·LO, O. (1991): "Les teories sobre l'ordenament territorial a Catalunya. Els antecedents", a *Papers. Regió Metropolitana de Barcelona*, núm. 6, Barcelona, setembre 1991, p. 77-90.
- NEL·LO, O. (1994): L'impacte social de la reestructuració industrial a la regió metropolitana de Barcelona", a *Papers de la Regió Metropolitana de Barcelona*, 18, p. 65-81.
- NEL·LO, O. (2001): *Catalunya, ciutat de ciutats. Reflexions sobre el procés d'urbanització a Catalunya*, Barcelona, Empúries
- NEL·LO, O. (2003): Contra dispersió, intensitat, contra segregació, ciutat, *Revista FRC*, 6, p. 1-16.
- NEL·LO, O. (2012): *Ordenar el territorio. La experiencia de Barcelona y Cataluña*, Valencia: Tirant Humanidades.
- NEL·LO, O. (2016): "Desigualdad y segregación urbana en la Región Metropolitana de Barcelona" a BRANDIS, RIO Y MORALES (Coords.), *Estudios de Geografía Urbana en tiempos de crisis. Territorios inconclusos y sociedades rotas*. Madrid, Biblioteca Nueva, p. 95-120.
- NEL·LO, O., ESTEBAN i NOGUERA, J., i CARRERA, J.M. (dirs.) (2010): *Pla Territorial Metropolità de Barcelona*, Barcelona, Departament de Política Territorial i Obres Públiques, 2 vols.
- NEL·LO, O. i MELE, R., eds. (2016): *Cities in the 21st Century*, London and NewYork, Routledge.
- NEVERDEEN PIETERSEN, J. (2006): " Neoliberal Globalization and the Washington Consensus", a HUQUE, A. S. i ZAFARULLAH, H. (eds.): *International Development Governance*, CRC Press.
- OCDE (2004): *Evaluating Local Economic and Employment Development How to Assess What Works among Programmes and Policies*, Paris, OCDE Publications.

- OLIVERAS, J. (1993): "La situación de la industria en Catalunya". a *III Trobada de Geografia Catalunya - Euskal Herria*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans.
- OLIVERAS, J. (1994): *La formació dels desequilibris territorials a Catalunya en el segle XIX*. Barcelona: Direcció General de Planificació i Acció Territorial, (Col. Perspectives Territorials, 3).
- PACTE INDUSTRIAL (1997): "El Pacte Industrial de la Regio Metropolitana de Barcelona", *Quadern 14 del Pacte Industrial*, 130 p. www.pacteindustrial.org; <https://www.cambrabcn.org/documents/20182/414773/>
- PACTE INDUSTRIAL DE LA REGIÓ METROPOLITANA DE BARCELONA (2003): "Transport Públic i Treball. Disponibilitat de transport públic col·lectiu als polígons industrials de la Regió Metropolitana de Barcelona", *Quaderns del Pacte Industrial*, Beta editorial, Nº 1.
- PACTE INDUSTRIAL DE LA REGIÓ METROPOLITANA DE BARCELONA (2006): "Atlas Industrial de la Regió Metropolitana de Barcelona. Anàlisi territorial. Estructura, dinàmica i inversió", *Quaderns del Pacte Industrial*, Beta editorial, nº 4,
- PACTE INDUSTRIAL DE LA REGIÓ METROPOLITANA DE BARCELONA (2012): "Anàlisi de les infraestructures de serveis dels polígons d'activitat econòmica de la Regió Metropolitana de Barcelona", *Quaderns del Pacte Industrial*, Beta editorial, nº 6,
- PLATAFORMA LOGÍSTICA DE CATALUNYA,
<http://www.catalunyalogistica.cat/2011/12/autors.html#more>
- PLA ESTRATÈGIC METROPOLITÀ DE BARCELONA (2009): "La Logística, sector estratègic per a una economia global : resum de la VI Jornada Tècnica, Barcelona", a *Pla Estratègic Metropolità de Barcelona*.
- PALLARÉS-BARBERÀ, M. (2003): "Geografia economica i localitzacio industrial", *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, 42, p. 171-182.
- PAUNERO i AMIGÓ, X. (1992): Indústria endògena i transnacionalització. El cas de la indústria alimentària a les comarques gironines. Tesis en xarxa, a:
<http://www.tdx.cat/bitstream/handle/10803/4982/xpa8de8.pdf?sequence=8&isAllowed=y>
- PAUNERO i AMIGÓ, X. (1995): "La geografia industrial a les comarques gironines: una guia bibliogràfica", *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*. Vol XXXV. 1995 - Girona .
- PIORE, M. J. i SABEL, Ch. (1990): *La segunda ruptura industrial*, Madrid, Alianza Universidad.
- POLLARD, S. (1981) *Peaceful Conquest. The Industrialization of Europe 1760-1970*, Oxford, Oxford University Press.
- PORTER, M. (1990): *The Competitive advantage of nations*. London, MacMillan.
- PORTER M. (1998): "Clusters and the new economics of competition", *Harward Business Review*, November-December, Reprint number, p. 77-90.
<http://hdrnet.org/349/1/porter.studie.pdf>
- PRECEDO LEDO, A. i VILLARINO PÉREZ, M. (1992): *La localización industrial*, Madrid, Síntesis.

- PROULX, M. (1992): Innovative Milieus and Regional Development, a: Canadian Journal of Regional Science/Revue canadienne des sciences régionales, XV:2 (Summer/été 1992), p. 149-154 .
- PINAR GODOY, A. (1987): "Las Zonas de Urgente Reindustrialización", *Ingeniería Química*, Nº. 220, 1987, p. 79-83
- PONS, J., PALUZIE, E. i TIRADO, D. (2004): "La inserción de la economía española en la economía internacional y sus repercusiones en la localización industrial (1856-1995)", *Investigaciones Regionales*, 5, p. 5-27.
- PUJADAS i RUBIES, R. (1987): "Recull bibliogràfic sobre la localització industrial a Catalunya", *Revista de Geografia*, Universidad de Barcelona, Vol. 21-22, Núm. 1
- PUJOL i ESTRAGUÉS, H. (1997): "Dues visions de Barcelona als anys 30. El Pla de distribució en zones del territori català i el Pla Macia (1932-1934)", *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, Barcelona, IEC. N° 43 - vol. XII, p. 81-116.
- RAMÓN MUÑOZ, J.M. (2001): "El canal d'Urgell. Punt de partida per al desenvolupament econòmic de les terres urgellenques", *L'Avenç*, núm. 91, p. 47-49.
- REPARAZ, G. (1928): La Plana de Vic, Barcelona, Editorial Barcino.
- RIERA, Pilar (2016): "Territorios inconclusos. Reflexiones para un debate", a BRANDIS, RIO Y MORALES (Coords.) 2016, p. 45-48.
- RIVES, J. i HEANEY, M. (1995): "Infrastructure and local economic development", *Regional Science Perspective*, Vol. 25, Num. 1, p. 58-73.
- ROBINSON, J. (2002): "Global and World Cities: A View from off the Map", *International Journal of Urban and Regional Research*, Volume 26.3, September 2002, p. 531 i ss..
- ROBLES TEIGEIRO, L. i SANJUÁN SOLÍS, J. (2008): "Sectoros y clústers claves en la economía española", *Tribuna de Economía*, Julio-Agosto 2008, N.º 843, p. 183-207.
- ROBUSTÉ ANTON, Francesc (2006): *Logística del transporte*, Barcelona, Edicions UPC.
- ROBUSTÉ ANTON, F. (1984): *Estudi comparatiu de localització en els polígons industrials de l'Institut Català del Sòl*, Barcelona, Departament de Política Territorial i Obres Públiques, Generalitat de Catalunya.
- ROMERO, J. i FARINÓS, J. (eds.) (2004): *Ordenación del territorio y desarrollo territorial. El gobierno del territorio en Europa: tradiciones, contextos, culturas y nuevas visiones*, Gijón: Ediciones Trea, S.L.
- ROSALES ORTEGA, R. (2006): "Geografía Económica", a LINDÓN, A. & HIERNAUX, D., *Tratado de Geografía Humana*, Rubí, Editorial Anthropos.
- RUBIROLA, M. (1973): *La dimensió de les grans empreses a Catalunya*, a ARTAL et al. 1973
- RUIZ SÁNCHEZ, Javier (2000): "Planeamiento urbano territorial en Madrid. La experiencia creciente", *Urban*, nº 5, Universitat Politècnica de Madrid.
- SÁNCHEZ, J. E. (1991): *Espacio, economía y sociedad*, Madrid, Siglo XXI de España.

- SANCHEZ, P. y RIELLA, A. (eds.) (2010): *Globalización y perspectivas de la integración regional*, Universidad de Murcia.
- SASSEN, S. (2001) *Global Cities*, Princeton University Press.
- SASSEN, S. (2005) "The Global City: introducing a Concept", *Brown Journal of World Affairs*, winter/spring 2005, Volume XI, issue 2, p. 27-43.
- SALVADOR, N. (1994): "La indústria a la ciutat de Barcelona", *Papers. Regió Metropolitana de Barcelona*, núm. 18, juliol 1994, p. 13-25.
- SAXENIAN, A. (1994): *Regional Advantage: Culture and Competition in Silicon Valley and Route 128*, Cambridge, Harvard University Press.
- SCOT (2016): *Recull i classificació de polítiques i transformacions territorials a partir de la base de l'Anuari Territorial de Catalunya 2003-2015*, Institut d'Estudis Catalans - Diputació de Barcelona.
- SCOTT, A. I STORPER, M. (1986): *Production, Work, Territory: The Geographical Anatomy of Industrial Capitalism*, London, Allen and Unwin.
- SCOTT, A. (1988): *New Industrial Spaces: Flexible Production Organization and Regional Development in North America and Western Europe*, London, Pion.
- SECRETARIA DE PLANIFICACIÓ TERRITORIAL (2010) *Pla Director Urbanístic del Pla d'Urgell. Memòria d'Ordenació. Aprovació inicial. Octubre de 2010*, Departament de Política Territorial i Obres Públiques, Generalitat de Catalunya; Departament d'Urbanisme i Ordenació del Territori; Universitat Politècnica de Catalunya.
http://www.gencat.cat/ptop/informacio_publica/pdu_pla_urgell/documents_ordenacio/memoria_ordenacio.pdf
- SEGARRA, A., et al. (2000): *Jornades Territori i Infraestructures al Camp de Tarragona*, Tarragona, Cossetània Edicions.
- SEGARRA, A. (dir) (2014): *L'avaluació de les polítiques públiques de foment de la innovació a Catalunya*
- SERRA i FABREGÀ, Raül (2013): *Del polígons industrials a Catalunya. Estat de conservació i reptes de rehabilitació (2013). El cas de Mataró*. Treball Fi de Màster de Teconològiaa l'Arquitectura, Edificació i Urbanismo. Tutor Dr. Joan Ll. Zamora i Mestre, 9 de setembre 2013. 119 p.
https://upcommons.upc.edu/bitstream/handle/2099.1/19418/RaulSerra_TFM.pdf
- SERRA i ROTÉS, R. (2010): "Les colònies industrials a Catalunya", *Catalan Historical Review*, 4: 241-255 (2011), Institut d'Estudis Catalans, Barcelona DOI: 10.2436/20.1000.01.63.
- SÖLVELL, O., LINDQVIST, G. i KETELS, C. (2003): *The Cluster Initiative Greenbook*, Estocolm, Bromma Trick.
<https://www.hhs.se/contentassets/f51b706e1d644e9fa6c4d232abd09e63/greenbooksep03.pdf>
- STORPER M. (1996): "Systems of Innovation as Collective Action: Conventions, Products and Technologies", *Industrial and Corporate Change* 5,3, p. 1-30

- STORPER, M. (1997) *The regional world: territorial development in a global economy*, Google Books.
- STORPER, M. (2004): *Institutions, incentives and communication in economic geography. Hettner Lecture with Michael Storper*, Stuttgart, Franz Steiner Verlag.
- STORPER, M. and WON SONN, J. (2008): "The Increasing Importance of Geographical Proximity in Technological Innovation: An Analysis of US Patent Citations, 1975-1997.", *Environment and Planning A*, 40, p. 1020-1039.
- SOLÀ, J. (2009): «Infraestructures de transport, sòl industrial i localització de l'activitat productiva a Catalunya», a TREMOSA, R. et. al. *Xarxes de comunicació a Catalunya*. Barcelona, Fundació Lluís Carulla, p. 29-43.
- SOLÀ, J., MIRAVITLLES, P., RODRÍGUEZ, G. (2001): "Estratègies industrials de les multinacionals estrangeres a Catalunya", *Papers d'Economia Industrial*, núm. 15.
http://empresa.gencat.cat/web/.content/01_informacio_departament/01_departament/publicacions/industria/papers_d_economia_industrial/documents/arxiu/doc_17507899_1.pdf
- SOLÀ J. i MIRATVILLES. P. (2007): *Està perdent Catalunya pes industrial? Una anàlisi des de la perspectiva de la implantació empresarial*, Centre d'Economia Industrial, UAB, Barcelona.
- SOLDEVILA, F. (1961): *Un segle de vida catalana 1814-1930*, Barcelona, Alcides.
- SUBIRATS, J. i GOMÀ, R. eds. (2001): *Govern i polítiques públiques a Catalunya (1980-2000)*, Manuals de la Univesitat Autònoma de Barcelona, Serveis de Publicacions. Bellaterra.
- SUBIRATS, J.; KNOEPFEL, P.; LARRUE, C. y VARONE, F. (2008): *Análisis y Gestión de Políticas Públicas*, Barcelona, Ariel.
- SWYNGEDOW, E, MOULAERT, F., RODRIGUEZ, A. (2002): "Neoliberal Urbanization in Europe: Large-Scale Urban Development Projects and the New Urban Policy", a Editorial Board of Antipode. p. 547-581.
- SWYNGEDOUW, E. (2004): "Globalisation or 'glocalisation'? Networks, territories and rescaling", *Cambridge Review of International Affairs*, 17:1, 25-48
- SWYNGEDOUW, E. (1993): "Communication, Mobility and the Struggle for Power over Space", a G. GIANNOPOULOS and A. GILLESPIE (eds), *Transport and Communications in the New Europe*, p. 305-325.
- TARROJA, A. (2001): "L'estratègia Territorial Europea, un referent per al canvi de cultura en les polítiques territorials a Catalunya", *Papers. Regió Metropolitana de Barcelona*, Núm. 35, febrer 2001, p. 59-69.
- TATJER M. (2006): "La industria en Barcelona (1832-1992). Factores de localización y cambio en las áreas fabriles: del centro histórico a la región metropolitana", *Scripta Nova. Revista Electrónica de Geografía y Ciencias Sociales*, Universidad de Barcelona, Vol. X, núm. 218 (46), 1 d'agost de 2006
- TERUEL CARRIZOSA (coord.) (2010): *El Sistema Territorial d'Innovació de la demarcació de Tarragona*, Publicacions URV, Tarragona.

- THISSEN, M., VAN OORT, F., *et al.* (2013): *Regional competitiveness and smart specialization in Europe. Place-based development in international Economic Networks*, Chentelham - Northampton, Edward Elgar,
- TREMOSA-BALCELLS, R. (2007): *Catalunya serà logística o no serà*, Barcelona, Institut d'Economia i Empresa Ignasi Villalonga.
- TRIAS, J. (2016): "Polítiques de desenvolupament local: estudi de casos i tendències", *Monogràfic. Àmbits de Política i Societat Revista del Col·legi de Politòlegs i Sociòlegs de Catalunya*, Vol. 4, N°4, 2016. <https://ambitscolpis.com/2016/04/04/politiques-de-desenvolupament-local-estudi-de-casos-i-tendencies/>
- TRULLÉN, J. (2001): "El territori de Barcelona cap a l'economia del coneixement", *Elements de Debat Territorial*, Diputació de Barcelona, N° 15.
- TRULLEN, J. (2002) "L'economia catalan en transició. Per una nova estratègia econòmica i territorial", *Urbanitats Digital*, 6. Recurs en línia: http://www.cccb.org/rcs_gene/trullen.pdf
- TRULLÉN, J. (2003): "Economia de l'arc tecnològic de la regió metropolitana de Barcelona: Delimitació de pols i corredors, estructura econòmica, i indicadors d'economia del coneixement", *Elements de Debat Territorial*, Diputació de Barcelona, N° 18.
- TRULLÉN, J. (2008): *La política industrial: apoyando un cambio estructural en la industria, a: España 2007, un balance*. Madrid, Colegio de Economistas de Madrid. Extra 116, Año XXVI.
- TULLA, A. (1984) "L'avantatge competitiu en les àrees rurals de muntanya" a *Recerques. Història, economia i cultura*, 16, p. 51-70.
- TULLA, A. (1994): *Procés de transformació agrària en àrees rurals de muntanya.*, Barcelona: ICC
- UNIVERSITAT DE LLEIDA (2013): *Pla estratègic de la Universitat de Lleida*, Lleida, UdL. 2013-2016.
- URTEAGA, L. (2003): "El proceso de electrificación en Cataluña (1881-2000)", a Salvador TARRAGÓ (ed), *Obras Públicas en Cataluña. Presente, pasado y futuro*, Barcelona, Real Academia de Ingeniería, p. 355-376.
- VALLS-JUNYENT, F. (2016): "Els debats entorn dels orígens setcentistes de la industrialització catalana", *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, Núm. XXVII (2016), p. 235-260.
- VAN DER LINDE, C. (2002): *Findings from the Cluster Meta-Study*, Institute for Strategy and Competitiveness. Harward Business School. http://www.paca-online.org/cop/docs/Claes_vd_Linde__Results_from_the_cluster_meta-study.pdf
- VANOLO A, (2010): "European spatial planning between competitiveness and territorial cohesion: shadows of neo-liberalism", *European Planning Studies*, 18, p. 1301-1315
- VELASCO, R. (2000): "La descentralización de la política industrial española. 1980-2000", *Economía Industrial*, 335-336, V-VI, p. 15-35.
- VELASCO, R. y PLAZA, B. (2003): "La industria española en democracia, 1978-2003". *Economía Industrial*, N° 349-350, / I y II.

- VILA, P. (1976): *La geografia i els seus homes*, Barcelona, Curial.
- VILA, P. (1926): *La Cerdanya*, Barcelona. Editorial Barcino.
- VILÀ VALENTÍ, J. (1960): "El origen de la industria catalana moderna", *Estudios Geográficos*, Madrid, Vol. 21, nº 78, p. 5-40.
- VILAGRASSA, J. (2003): "Pierre Vilar i la geografia de Catalunya", *Revista de Geografia*, núm. 2, p. 113-123.
- VILAGRASA, Joan (ed.) (2000): *Transformacions territorials a Catalunya (segles XIX-XX)*, Barcelona: Pagès Editors.
- VILAR, P. (1929): "La vie industrielle dans la région de Barcelone", *Annales de Géographie*, Paris, XXXVIII, p. 339-365
- VILAR, P. (1974): "La Catalunya industrial: reflexions sobre una arrencada i sobre un destí", *Recerques*, Barcelona, Nº. 3, p. 8
- VAL, S., et al. (2011): *La Logística en Aragón*, Zaragoza, Consejo Aragonés de Cámaras Oficiales de Comercio e Industria Confederación de Empresarios de Aragón Caja Inmaculada.
- VERHOEST, K. B. G., BEUSELINCK E., MEYERS, F. and BOUCKAERT, G. (2005): *How Coordination and Control of Public Organizations by Government Interrelate: An Analytical and Empirical Exploration*. Paper read at SCANCOR/SOG workshop 'Autonomization of the State: From Integrated Administrative Models to Single Purpose Organizations', Stanford.
- VICEDO i RIUS, E. (1991): "Notes sobre la integració de l'agricultura de les terres de Lleida en el procés de desenvolupament capitalista", *Recerques*, Barcelona, núm. 24, p. 159-177.
- WOLF, Manuel, Sylvie FOL, Hélène ROTH, & Emmanuèle CUNNINGHAM-SABOR (2013): "Shrinking Cities, villes en décroissance: une mesure de phénomène en France". *Cybergoo: European Journal of Geography, Aménagement, Urbanisme*, nº 661, 32 p.
- ZÁRATE MARTIN, M. y RUBIO BENITO, M. (2010): *Conceptos y prácticas en Geografía Humana*, Madrid, Editorial Centro de Estudios de Ramón Areces.

INDEX DE TAULES

TAULA 1.1 OBJECTIUS DE LA RECERCA	15
TAULA 1.2 HIPÒTESIS DE LA RECERCA.....	17
TAULA 1.3 CARACTERÍSTIQUES DE L'ANÀLISI DE CADASCUNA DE LES CONDICIONS DEFINIDES PER CONTRASTAR LES HIPÒTESIS	20
TAULA 1.4. INDÚSTRIES MANUFACTURERES SEGONS LA CLASSIFICACIÓ CATALANA D'ACTIVITATS ECONÒMIQUES.....	22
TAULA 3.1 COMPARACIÓ DE LA LOCALITZACIÓ DE L'ACTIVITAT INDUSTRIAL SEGONS DIFERENTS AUTORS I METODOLOGIES, A PRINCIPIS DEL 2000.....	91
TAULA 3.2.CENTRES LOGÍSTICS A CATALUNYA. EN FUNCIONAMENT I EN CONSTRUCCIÓ. 2015	97
TAULA 3.3 ACTORS DE L'ÀMBIT DE LLEIDA AMB POLÍTIQUES RELACIONADES AMB EL DESENVOLUPAMENT TERRITORIAL I ECONÒMIC.....	132
TAULA 3.4 NOMBRE D'EMPRESSES INSTAL·LADES ALS CEEI DE LA PROVÍNCIA DE LLEIDA. SETEMBRE DE 2017	137
TAULA 4.1 CONDICIONS DEMOGRÀFIQUES, ECONÒMIQUES I D'ACCESSIBILITAT QUE HA DE COMPLIR L'EIX A-2 PER CONTRASTAR LA HIPÒTESI H_1	151
TAULA 4.2. LLISTAT DE LES 24 ACTIVITATS DE LA MANUFACTURA DISPONIBLE A LA CLASSIFICACIÓ CATALANA D'ACTIVITATS ECONÒMIQUES (CCA-2009)	157
TAULA 4.3. CREIXEMENT RELATIU 1975-2013 DELS MUNICIPIS AMB MÉS DE 3.000 HABITANTS EL 2015 I POSICIÓ EN EL RÀNKING DE MUNICIPIS SEGONS POBLACIÓ EN AMBDÓS ANYS.....	171
TAULA 4.4. COMPARACIÓ ENTRE PES DE LA POBLACIÓ I OCUPATS DELS ÀMBITS TERRITORIALS SOBRE CATALUNYA. DIVERSOS ANYS.....	173
TAULA 4.5. VAB GENERAT PER SECTORS A TERRES DE LLEIDA I PES SOBRE VAB TOTAL DE L'ÀMBIT. 2008 I 2014.....	179
TAULA 4.6. PES DE DIFERENTS VARIABLES DE TERRES DE LLEIDA SOBRE EL TOTAL DE CATALUNYA, 2003, 2007, 2011, 2013 I 2015	182
TAULA 4.7. PES DELS AFILIATS A CADA ÀMBIT PER GRANS SECTORS D'ACTIVITAT. 2003, 2007 I 2011.....	182
TAULA 4.8. ESTRUCTURA DE L'OCUPACIÓ ALS ÀMBITS TERRITORIALS I CATALUNYA. 2015	183
TAULA 4.9. CREIXEMENT RELATIU ENTRE 2003 I 2011 DE VARIABLES SOCIO-ECONÒMIQUES PER ÀMBITS TERRITORIALS I CATALUNYA.....	183
TAULA 4.10. CREIXEMENT RELATIU ENTRE 2013 I 2015 DE L'AFILIACIÓ PER SECTORS I ELS CENTRES DE COTITZACIÓ PER ÀMBITS TERRITORIALS A CATALUNYA	184
TAULA 4.11. QUOCIENT DE LOCALITZACIÓ DE LA INDÚSTRIA DELS ÀMBITS TERRITORIALS RESPECTE CATALUNYA	187
TAULA 4.12. PES DE LES ACTIVITATS MANUFACTURERES SOBRE TOTAL DE LA INDÚSTRIA A TERRES DE LLEIDA I ÍNDEX D'ESPECIALITZACIÓ RESPECTE CATALUNYA 2011 I 2013.	188
TAULA 4.13. PES DE LA XARXA VIÀRIA PER PROVÍNCIES SOBRE EL TOTAL DE LA XARXA EXISTENT A CATALUNYA. 2015	194
TAULA 4.16. DIFERÈNCIA DE PES DE L'EIX A-2 SOBRE TERRES DE LLEIDA ENTRE 1991 I 2001	204

TAULA 4.17. DIFERÈNCIA DE PES DE LLEIDA CIUTAT I LES TRES CAPITALS COMARCALS SOBRE L'EIX A-2 ENTRE 1991 I 2001	205
TAULA 5.1. POBLACIÓ TOTAL DELS EIXOS I PES RESPECTE CATALUNYA	211
TAULA 5.2. CREIXEMENT ABSOLUT I RELATIU DE LA POBLACIÓ ALS TRES EIXOS I CATALUNYA. 2003 A 2015	212
TAULA 5.3. COMPONENTS DEL CREIXEMENT DEMOGRÀFIC DELS TRES EIXOS. 2007-2011. SALDO MIGRATORI AMB CATALUNYA 2015	212
TAULA 5.4. AFILIATS I COMPTES DE COTITZACIÓ (EMPRESSES) TOTALS DELS TRES EIXOS I PES RESPECTE CATALUNYA. 2003-2011	214
TAULA 5.5. CREIXEMENT RELATIU DELS AFILIATS I LES EMPRESSES ALS TRES EIXOS. 2003-2007; 2007-2011 I 2011-2015	215
TAULA 5.6. ESTRUCTURA DELS AFILIATS SEGONS SECTORS D'ACTIVITAT. 2015	217
TAULA 5.7. EVOLUCIÓ DEL PES DELS SECTORS PRODUCTIUS DELS TRES EIXOS EN EL CONJUNT DE CATALUNYA.	219
TAULA 5.8. POBLACIÓ DELS ÀMBITS DE REFERÈNCIA DE CADA EIX I PES DELS EIXOS SOBRE AQUESTS	220
TAULA 5.9 . COMPONENTS CREIXEMENT DEMOGRÀFIC DELS MUNICIPIS DE L'EIX A-2. ANYS 2007-2011	223
TAULA 5.10. COMPONENTS DEL CREIXEMENT DEMOGRÀFIC DELS MUNICIPIS DE LA C-16. ANYS 2007-2011	224
TAULA 5.11 . COMPONENTS DEL CREIXEMENT DEMOGRÀFIC DELS MUNICIPIS DE LA C-17. ANYS 2007-2011	225
TAULA 5.12. AFILIATS I CENTRES DE COTITZACIÓ DELS ÀMBITS DE REFERÈNCIA I PES DELS EIXOS SOBRE AQUEST TOTAL. 2003-2007-2011	226
TAULA 5.13. PES DELS SECTORS PRODUCTIUS (AFILIATS) DE CADA EIX SOBRE EL SEU ÀMBIT TERRITORIAL DE REFERÈNCIA. 2003 I 2011	227
TAULA 5.14. ÍNDEX D'ESPECIALITZACIÓ DELS TRES EIXOS SEGONS SECTOR D'ACTIVITAT A L'ÀMBIT DE REFERÈNCIA I CATALUNYA. 2003 I 2011	229
TAULA 6.1 COMPONENTS PER A LA COMPROVACIÓ DE LA HIPÒTESIS 2	257
TAULA 6. 2. MESURA DE LES CARACTERÍSTIQUES D'UN SÒL D'ACTIVITAT ECONÒMICA COMPETITIU	258
TAULA 6.3. BASES DE DADES COMPLEMENTÀRIES PER A OBTENCIÓ D'INFORMACIÓ SOBRE ELS POLÍGONS INDUSTRIALS UBICATS ALS MUNICIPIS DE L'EIX A-2	264
TAULA 6.4. VARIABLES PER A L'ANÀLISI DEL NIVELL D'OCUPACIÓ DELS POLÍGONS D'ACTIVITAT INDUSTRIAL UBICATS EN SÒL URBÀ D'ACTIVITAT ECONÒMICA DELS MUNICIPIS DE L'EIX A-2	269
TAULA 6.5. ACTIVITATS ECONÒMIQUES CONSIDERADES PER A L'ANÀLISI, SEGONS LA CLASSIFICACIÓ CATALANA D'ACTIVITATS ECONÒMIQUES CCAE-2009	272
TAULA 7.1. HECTÀREES I PES DE DIFERENTS CATEGORIES DE SÒL DELS ÀMBITS TERRITORIALS RESPECTE CATALUNYA	279
TAULA 7.2. PRESÈNCIA DE SÒL D'ACTIVITAT ECONÒMICA PER MUNICIPIS DELS ÀMBITS TERRITORIALS I CATALUNYA	285
TAULA 7.3 PRESÈNCIA DE SÒL DE DESENVOLUPAMENT ECONÒMIC (SDE) PER MUNICIPIS DELS ÀMBITS TERRITORIALS I CATALUNYA	288
TAULA 7.4. MESURES D'ANÀLISI DEL SÒL D'ACTIVITAT ECONÒMICA I INDUSTRIAL, I EL SÒL DE DESENVOLUPAMENT ECONÒMIC DE L'EIX A-2	294

TAULA 7.5. HECTÀREES DE SÒL DE DIFERENTS TIPOLOGIES DE QUALIFICACIÓ ALS EIXOS DE L'A-2, C-16 I C-17	296
TAULA 7.6. HECTÀREES DE SÒL PER TIPOLOGIA ALS TRES ÀMBITS DE REFERÈNCIA DELS EIXOS	299
TAULA 7.7. PES DEL SAE I DEL NOMBRE TOTAL D'AFILIATS A LA SEGURETAT SOCIAL DE CADA EIX SOBRE EL TOTAL DELS ÀMBITS RESPECTIUS. 2011	299
TAULA 7.8. PES DE DIFERENTS TIPOLOGIES DE SÒL PER ACTIVITAT ECONÒMICA I AFILIATS A LA SEGUERTAT SOCIAL TOTALS I DE A INDÚSTRIA. CADA EIX SOBRE EL TOTAL DE CATALUNYA. 2011	300
TAULA 7.9. ÍNDEX D'ESPECIALITZACIÓ DELS EIXOS RESPECTE ELS ÀMBITS DE REFERÈNCIA. SÒL* I OCUPACIÓ INDUSTRIAL	302
TAULA 7.10. ÍNDEX D'ESPECIALITZACIÓ DEL SÒL INDUSTRIAL, DEL SÒL DE DESENVOLUPAMENT ECONÒMIC* I DELS AFILIATS A LA INDÚSTRIA DE CADA EIX RESPECTE CATALUNYA	303
TAULA 7.11. LA DIMENSIÓ DEL SÒL D'ACTIVITAT ECONÒMICA I DEL SÒL URBANITZABLE D'ACTIVITAT ECONÒMICA DE L'A2 RESPECTE ALTRES EIXOS I CATALUNYA	307
TAULA 7.12. DISTRIBUCIÓ DEL SÒL D'ACTIVITAT ECONÒMICA (SAE) I DEL SÒL URBANITZABLE DE DESENVOLUPAMENT ECONÒMIC ALS MUNICIPIIS DE L'EIX A-2	310
TAULA 7.13. DISTRIBUCIÓ DEL SÒL D'ACTIVITAT ECONÒMICA (SAE) I DEL SÒL URBANITZABLE DE DESENVOLUPAMENT ECONÒMIC ALS MUNICIPIIS DE L'EIX C-16	311
TAULA 7.14. DISTRIBUCIÓ DEL SÒL D'ACTIVITAT ECONÒMICA (SAE) I DEL SÒL URBANITZABLE DE DESENVOLUPAMENT ECONÒMIC ALS MUNICIPIIS DE L'EIX C-17	312
TAULA 7.15. MUNICIPIIS SEGONS LA SEVA ESPECIALITZACIÓ EN SAE I EN ACTIVITAT INDUSTRIAL A CADA EIX	313
TAULA 7.16. COMPARACIÓ DEL PES DEL SDE SOBRE SÒL URBÀ DELS MUNICIPIIS DELS EIXOS A-2, C-16 I C-17	315
TAULA 8.1. HIPÒTESIS DE TREBALL.....	320
TAULA 8.2. SÒL URBANITZABLE D'ACTIVITAT ECONÒMICA (HECTÀREES) PER MUNICIPI I PES SOBRE TOTAL MUNICIPIIS DE L'ENTORN EIX A-2	321
TAULA 8.3. MUNICIPIIS DE L'EIX A-2 SEGONS TIPUS DE FIGURA DE PLANEJAMENT I ANY DE LA MATEIXA ..	329
TAULA 8.4. VARIABLES CONSIDERADES EN LA CLASSIFICACIÓ TIPOLÒGICA DELS POLÍGONS D'ACTIVITAT DE L'ENTORN DE L'EIX A-2	331
TAULA 8.5. MUNICIPIIS DE L'EIX A-2 SEGONS TINGUIN POLÍGONS D'ACTIVITAT ECONÒMICA (PAE) I LLOCS DE TREBALL LOCALITZATS.....	333
TAULA 8.5. DISTRIBUCIÓ DELS PAE PER MUNICIPI DE L'ENTORN DE L'EIX A-2 I SUPERFÍCIE TOTAL.....	334
TAULA 8.6. POLÍGONS DE L'ENTORN DE L'EIX A-2 SEGONS TIPUS D'ÚS DEL SÒL I EL SEU NIVELL D'OCUPACIÓ	339
TAULA 8.7. POLÍGONS DE L'ENTORN DE L'EIX A-2 SEGONS ESTAT D'URBANITZACIÓ I SERVEIS.....	340
TAULA 8.8. RESULTATS DE LA CLASSIFICACIÓ DELS POLÍGONS DE L'ENTORN DE L'EIX A-2 SEGONS LA SEVA CONSOLIDACIÓ.....	342
TAULA 8.9. TIPOLOGIA DELS USOS DELS POLÍGONS L'ENTORN DE L'EIX A-2 CLASSIFICATS COM D'ALTA INTENSITAT.....	342
TAULA 8.10. DADES GENERALS DE LES EMPRESES DELS MUNICIPIIS I DELS POLÍGONS QUE SERVEIXEN PER A L'ANÀLISI.....	345
TAULA 8.12 CLASSIFICACIÓ DELS POLÍGONS LOCALITZATS A L'ENTORN DE L'EIX A-2 SEGONS ACCESSIBILITAT A LA XARXA VIÀRIA	347

TAULA 8.13 INVERSIONS REALITZADES PER INCASOL ALS MUNICIPIS DE L'EIX A-2 ENTRE 2002 I 2014. PRINCIPALS INTERVENCIIONS.....	350
TAULA 8.14. VENDES REALITZADES PER INCASOL A MUNICIPIS DE L'ENTORN DE L'EIX A-2 ENTRE 2002 I 2014.	350
TAULA 8.15. PES DE LES VENDES REALITZADES CADA ANY SOBRE L'IMPORT TOTAL DEL PERÍODE	352
TAULA 8.16 IMPORT I SUPERFÍCIE TOTAL VENUDA CADA ANY I PREU MITJÀ DEL M2 A PREUS CORRENTS.	353
TAULA 8.17 PREU DEL M2 DE SÒL D'ACTIVITAT ECONÒMICA A PREUS MITJANS CONSTANTS DE 2014. CATALUNYA I MUNICIPIS DE L'EIX A-2.....	354
TAULA 9.1 CORRESPONDÈNCIA ENTRE PREGUNTES I HIPÒTESIS.....	365
TAULA 9.2 PREGUNTES DE LES ENTREVISTES QUALITATIVES.....	365
TAULA 9.3 PREGUNTES DE L'ENQUESTA ENVIADA ALS EMPRESARIS	366
TAULA 9.4 DADES GENERALS DE LES EMPRESES ENQUESTADES	370
TAULA 9.5 AGENTS ENTREVISTATS.....	370
TAULA 9.6 LLISTA D'INVERSIONS ALS MUNICIPIS DE L'ENTORN DE L'EIX A-2 MATERIALITZATS ENTRE 2005 I 2015 A L'ENTORN DE L'EIX A-2 AMB AJUT D'ACCIÓ	391

INDEX DE FIGURES

FIGURA 1.1 PREGUNTES, HIPÒTESIS I CONDICIONS QUE S'HAN DE COMPLIR.....	18
FIGURA 3.1 MAPA DE LA LOCALITZACIÓ DE LES ACTIVITATS INDUSTRIALS A CATALUNYA L'ANY 1831	74
FIGURA 3.2 INDÚSTRIA DELS TEIXITS DE COTÓ. 1932.....	76
FIGURA 3.3 PLA DE DISTRIBUCIÓ EN ZONES DEL TERRITORI CATALÀ (REGIONAL PLANING). 1932.....	77
FIGURA 3.4. LA LOCALITZACIÓ DE L'OCUPACIÓ INDUSTRIAL A CATALUNYA PER COMARQUES. PES DELS OCUPATS EN INDÚSTRIA PER COMARQUES SOBRE EL TOTAL DE CATALUNYA. 1986.....	83
FIGURA 3.5. MAPA DELS DISTRICTES INDUSTRIALS D'ESPANYA I CATALUNYA L'ANY 2001.....	87
FIGURA 3.6 ÀMBITS SECTORIALS LÍDERS IDENTIFICATS PER L'ESTRATÈGIA CATALANA D'ESPECIALITZACIÓ REGIONAL (RIS3CAT)	90
FIGURA 3.7. MAPA DE LA XARXA DE CARRETERES. 1896.	101
FIGURA 3.8. PLA D'INFRAESTRUCTURES DE LA MANCOMUNITAT DE CATALUNYA. 1921	102
FIGURA 3.9. MAPA DE CARRETERES I CAMINS DE CATALUNYA DE LA DIRECCIÓ D'OBRES PÚBLIQUES DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA. 1935.....	103
FIGURA 3.10 EL PLA DE CARRETERES DE 1995	104
FIGURA 3.11. PROPOSTA DE XARXA VIÀRIA DEL PLA D'INFRAESTRUCTURES DE TRANSPORT DE CATALUNYA 2006-2026	106
FIGURA 3.12 EIXOS D'ANÀLISI DE LES POLÍTIQUES PÚBLIQUES AMB IMPACTE EN EL TERRITORI I EL DESENVOLUPAMENT ECONÒMIC LOCAL	110
FIGURA 3.13 ELS 11 OBJECTIUS TEMÀTICS DE L'ESTRATÈGIA EUROPA 2020.....	114
FIGURA 3.14. COMPETÈNCIES DE LA GENERALITAT EN MATÈRIA DE SÒL I PROMOCIÓ ECONÒMICA	119
FIGURA 3.15. CRITERIS DEL PROGRAMA DE PLANEJAMENT TERRITORIAL AMB RELACIÓ AMB L'ACTIVITAT ECONÒMICA	122
FIGURA 3.16 RESUM DELS PRINCIPALS OBJECTIUS DESCRITS A LES MEMÒRIES INCASÒL. 2002-2014	124
FIGURA 3.17. ADQUISICIONS I VENDES DE SÒL PER ACTIVITAT ECONÒMICA PER PART D'INCASÒL. 2002-2014.....	126
FIGURA 3.18 ÀMBITS D'ACTUACIÓ DEL DEPARTAMENT D'EMPRESA I CONEIXEMENT	128
FIGURA 3.19. MAPA DE LA XARXA DE CENTRES D'EMPRESES INNOVADORES A LA PROVÍNCIA DE LLEIDA .	137
FIGURA 3.20 ESTRATÈGIES DE CREIXEMENT DELS ASSENTAMENTS DELS SISTEMES URBANS DE CERVERA I TÀRREGA, DEFINIDES PEL PTP TERRES DE LLEIDA.	140
FIGURA 3.21 ESTRATÈGIES DE CREIXEMENT DELS ASSENTAMENTS DELS SISTEMES URBANS DE MOLLERUSSA I LLEIDA, DEFINIDES PEL PTP TERRES DE LLEIDA.	141
FIGURA 3.22 PES DE LES ADQUISICIONS, URBANITZACIÓ I VENDES DE SÒL D'ACTIVITAT ECONÒMICA REALITZADES PER INCASÒL A L'ENTORN DE L'EIX A-2 SOBRE EL TOTAL DE CATALUNYA. 2002-2014	143
FIGURA 4.1. MUNICIPIS EN L'ÀREA DE 5 KILÒMETRES AL VOLTANT DE L'EIX A-2.....	162
FIGURA 4.2. MUNICIPIS EN L'ÀREA DE 5 KILÒMETRES AL VOLTANT DE L'EIX DEL CONGOST (C-17).....	163
FIGURA 4.3. MUNICIPIS EN L'ÀREA DE 5 KILÒMETRES AL VOLTANT DE L'EIX DEL LLOBREGAT (C-16).....	164

FIGURA 4.4. EVOLUCIÓ DEL PES DEMOGRÀFIC DE LLEIDA SOBRE EL SEU ÀMBIT I D'AQUEST SOBRE CATALUNYA	169
FIGURA 4.5. POBLACIÓ DE LLEIDA CIUTAT I EL CONJUNT DE L'ÀMBIT. DE 1930 A 2015	170
FIGURA 4. 6. INTERPRETACIÓ DE L'ESTRUCTURA FUNCIONAL DE TERRES DE LLEIDA SEGONS EL PLA TERRITORIAL PARCIAL DE L'ÀMBIT	172
FIGURA 4.7. CREIXEMENT INTERANUAL DEL VAB PER ÀMBITS TERRITORIALS I MITJANA CATALANA, 2004-2015. TAXES REALS DE VARIACIÓ INTERANUAL EN %,	175
FIGURA 4. 8. EVOLUCIÓ DE L'ATUR REGISTRAT PER ÀMBITS TERRITORIALS 2004-2015*	177
FIGURA 4. 9. EVOLUCIÓ DE L'OCUPACIÓ PER ÀMBITS TERRITORIALS 2004-2015*	178
FIGURA 4.10 CREIXEMENTS RELATIUS DE L'AFILIACIÓ DE TERRES DE LLEIDA I CATALUNYA ENTRE 2004 I 2015	179
FIGURA 4. 11. PES DEL VAB PER SECTORS DE TERRES DE LLEIDA SOBRE EL TOTAL CATALÀ. 2008, 2010 I 2014	180
FIGURA 4.12. PES DELS AFILIATS PER SECTORS D'ACTIVITAT DELS DIFERENTS ÀMBITS TERRITORIALS SOBRE EL TOTAL DE CATALUNYA. 2015	181
FIGURA 4.13. CREIXEMENT RELATIU DELS ESTABLIMENTS PER SECTORS D'ACTIVITAT ECONÒMICA 2003-2011. CATALUNYA I ÀMBITS TERRITORIALS	185
FIGURA 4. 14. LA XARXA VIÀRIA A CATALUNYA. 2015	191
FIGURA 4. 15. DISTRIBUCIÓ DE LA XARXA VIÀRIA AL TERRITORI CATALÀ.	192
FIGURA 4.16. DENSITAT DE POBLACIÓ DELS MUNICIPIS CATALANS. 2011 I ELS TRES EIXOS DE REFERÈNCIA	193
FIGURA 4.17. DISTRIBUCIÓ DE LA XARXA DE LA PROVÍNCIA DE LLEIDA SEGONS TIPOLOGIA. 2015	194
FIGURA 4.18 INTENSITAT MITJANA DIÀRIA DE 2014 DE LA XARXA D'AUTOPISTES I VIES D'ALTA CAPACITAT DE CATALUNYA. 2014	196
FIGURA 4. 20. EVOLUCIÓ DEL PES DEMOGRÀFIC DELS MUNICIPIS DE L'A-2 SOBRE TERRES DE LLEIDA. 1930-2015	202
FIGURA 4. 21. EVOLUCIÓ DEL PES DE L'OCUPACIÓ SOBRE EL TOTAL.....	204
FIGURA 4. 22. EVOLUCIÓ DEL PES DELS OCUPATS DE L'EIX PER SECTORS SOBRE TOTAL TERRES DE LLEIDA	205
FIGURA 5. 1. ELS TRES EIXOS I ELS MUNICIPIS QUE ELS COMPOSEN DINS CATALUNYA	209
FIGURA 5.2 ESTRUCTURA PRODUCTIVA (AFILIATS) DELS TRES EIXOS. 2011	216
FIGURA 5.3. CREIXEMENT EN PUNTS PERCENTUALS DELS SECTORS D'ACTIVITAT ENTRE 2003 I 2011	217
FIGURA 5.4. CREIXEMENT EN PUNTS PERCENTUALS DELS AFILIATS SEGONS SECTORS D'ACTIVITAT ENTRE 2011 I 2015	218
FIGURA 5.5. MUNICIPIS DELS EIXOS SEGONS POBLACIÓ. 2011	221
FIGURA 5.6. TAXES DE CREIXEMENT RELATIU DE LA POBLACIÓ. 2007-2011	222
FIGURA 5.7. DIFERÈNCIA DELS PESOS DELS AFILIATS A LA INDÚSTRIA DELS EIXOS SOBRE CATALUNYA I SOBRE EL SEU ÀMBIT DE REFERÈNCIA ENTRE EL 2003 I EL 2011.	227
FIGURA 5.8. AFILIATS TOTALS PER MUNICIPI A CADA EIX. 2011	230
FIGURA 5.9. RÀTIO POR/LTL DELS MUNICIPIS DELS TRES EIXOS. 2012	232
FIGURA 5.10. RÀTIO POR/LTL DELS MUNICIPIS MAJORS DE 2.000 HABITANTS. ANY 2001	233
FIGURA 5.11. RÀTIO POR/LTL DELS MUNICIPIS MAJORS DE 2.000 HABITANTS. ANY 2011	234

FIGURA 5.12 PES DE LA INDÚSTRIA ALS MUNICIPIS DELS TRES EIXOS	235
FIGURA 5.13. MUNICIPIS DELS EIXOS SEGONS ÍNDEX D'ESPECIALITZACIÓ EN INDÚSTRIA. 2011	236
FIGURA 5.14. MUNICIPIS DELS EIXOS SEGONS ÍNDEX D'ESPECIALITZACIÓ EN SERVEIS. 2011	237
FIGURA 6.1. CLASSIFICACIONS DE SÒL SEGONS EL MAPA URBANÍSTIC DE CATALUNYA	261
FIGURA 6.2. ESCALES TERRITORIALS D'ANÀLISI DEL SÒL URBÀ I URBANITZABLE D'ACTIVITAT ECONÒMICA SEGONS DADES DEL MUC.....	263
FIGURA 7.1. PES DEL SÒL DE CONREU I DEL SÒL URBÀ I URBANITZABLE SOBRE SUPERFÍCIE TOTAL DE L'ÀMBIT.	276
FIGURA 7.2. PES DEL SÒL DE CONREU I DEL SÒL URBÀ I URBANITZABLE DE CADA ÀMBIT SOBRE EL TOTA CATALÀ.	277
FIGURA 7.3. PES DEL SÒL URBÀ D'ACTIVITAT ECONÒMICA I DE DESENVOLUPAMENT ECONÒMIC SOBRE TOTAL SÒL URBÀ I URBANITZABLE DE L'ÀMBIT COMPARAT AMB PES DEL SÒL URBÀ I URBANITZABLE SOBRE SUPERFÍCIE TOTAL DE L'ÀMBIT	278
FIGURA 7.4. DISTRIBUCIÓ DE LES TIPOLOGIES DE SÒL D'ACTIVITAT ECONÒMICA EN ELS DIFERENTS ÀMBITS TERRITORIALS	280
FIGURA 7.5 COMPARACIÓ DEL PES DEL SÒL INDUSTRIAL SOBRE EL TOTAL DE SÒL URBANITZAT AMB EL PES DELS AFILIATS INDUSTRIALS SOBRE EL TOTAL D'AFILIATS A CADA ÀMBIT TERRITORIAL. 2011.....	281
FIGURA 7.6. PES DELS AFILIATS A LA INDÚSTRIA I DEL SÒL INDUSTRIAL DE CADA ÀMBIT DE PLANEJAMENT SOBRE EL TOTAL DE CATALUNYA. 2011	282
FIGURA 7.7. SÒL URBANITZABLE D'ACTIVITAT ECONÒMICA SOBRE TOTAL DE SÒL URBANITZABLE DE CADA ÀMBIT DE PLANEJAMENT I SÒL INDUSTRIAL URBÀ DE CADA ÀMBIT SOBRE EL TOTAL DE SÒL URBÀ DE L'ÀMBIT. 2011	283
FIGURA 7.8. HECTÀREES DE SÒL INDUSTRIAL PER MUNICIPI I DISTRIBUCIÓ DEL SAE DELS MUNICIPIS DE CADA ÀMBIT SOBRE EL TOTAL CATALÀ.....	286
FIGURA 7.9. DISPERSIÓ DE LES HECTÀREES DE SÒL D'ACTIVITAT ECONÒMICA I LA SUPERFÍCIE DEL MUNICIPI	287
FIGURA 7.10. HECTÀREES DE SÒL URBANITZABLE PER DESENVOLUPAMENT D'ACTIVITAT ECONÒMICA PER MUNICIPI*	289
FIGURA 7.11. DISPERSIÓ DE LES HECTÀREES DE SAE I SDE ALS MUNICIPIS	290
FIGURA 7.12. MUNICIPIS SEGONS COMPTIN AMB SAE I SDE I DISTRIBUCIÓ D'AQUESTS MUNICIPIS DINS DE CADA ÀMBIT TERRITORIAL	291
FIGURA 7.13. DISTRIBUCIÓ DELS MUNICIPIS DINS DE CADA ÀMBIT SEGONS COMPTIN AMB SÒL URBÀ D'ACTIVITAT ECONÒMICA I SÒL URBANITZABLE DE DESENVOLUPAMENT ECONÒMIC	292
FIGURA 7.14. CONDICIONS PER AL CONTRAST DE LA HIPÒTESI 2.....	295
FIGURA 7.15. DISTRIBUCIÓ DEL SÒL D'ACTIVITAT ECONÒMICA SEGONS TIPOLOGIA, A CADA EIX (EN PERCENTATGE SOBBRE EL TOTAL DE SAE)	298
FIGURA 7.9. PES DEL SÒL INDUSTRIAL SOBRE TOTAL DE SÒL URBÀ I PES DELS AFILIATS INDUSTRIALS SOBRE TOTAL AFILIATS A CADA EIX	301
FIGURA 7.17. ÍNDEX D'ESPECIALITZACIÓ EN SÒL INDUSTRIAL ALS MUNICIPIS CATALANS RESPECTE LA MITJANA DE CATALUNYA	305
FIGURA 7.18. ÍNDEX D'ESPECIALITZACIÓ DE L'OCUPACIÓ INDUSTRIAL ALS MUNICIPIS CATALANS RESPECTE LA MITJANA DE CATALUNYA	306

FIGURA 7.19. LOCALITZACIÓ DELS MUNICIPIS AMB MAJOR PROPORCIÓ DE SDE RESPECTE EL SEU SÒL URBÀ	316
FIGURA 8.1 RECORDATORI DE LES CONDICIONS A COMPLIR PEL SÒL URBANITZABLE DE DESENVOLUPAMENT ECONÒMIC	321
FIGURA 8.2. RELACIÓ ENTRE SÒL DE ZONES URBANES I SÒL URBANITZABLE D'ACTIVITAT ECONÒMICA	323
FIGURA 8.3. GRAU DE CONSOLIDACIÓ DEL SÒL URBANITZABLE D'ACTIVITAT ECONÒMICA	324
FIGURA 8.4. HECTÀREES DE SÒL URBANITZABLE D'ACTIVITAT ECONÒMICA DEL CONJUNT DE MUNICIPIS DE L'EIX A2 SEGONS EL SEU NIVELL DE CONSOLIDACIÓ O LA SEVA CONDICIÓ VACANT.....	325
FIGURA 8.5. HECTÀREES DE SÒL URBANITZABLE D'ACTIVITAT ECONÒMICA OCUPADES I BUIDES PER MUNICIPI DE L'EIX A-2.....	327
FIGURA 8.6. PERCENTATGE D'HECTÀREES OCUPADES DE SÒL URBANITZABLE D'ACTIVITAT ECONÒMICA SEGONS ANTIGUITAT DEL PLANEJAMENT MUNICIPAL	328
FIGURA 8.7 RECORDATORI DE LES CONDICIONS DE CONSOLIDACIÓ DEL SAE.....	331
FIGURA 8.8 (A). TIPOLOGIES D'USOS DELS POLÍGONS DE L'ENTORN DE L'EIX A-2. DETALL.	337
FIGURA 8.8 (B). TIPOLOGIES D'USOS DELS POLÍGONS DE L'ENTORN DE L'EIX A-2. RESUM EN PERCENTATGES	337
FIGURA 8.9. ESTAT D'EXECUCIÓ DELS POLÍGONS DE L'ENTORN DE L'EIX A-2 SITUATS EN SÒL URBÀ. PERCENTATGE SOBRE EL TOTAL.....	338
FIGURA 8.10. DISTRIBUCIÓ DELS POLÍGONS DE L'ENTORN DE L'EIX A-2 SEGONS INTENSITAT D'OCUPACIÓ DEL SOL.....	339
FIGURA 8.11. TITULARITAT DE LA PROMOCIÓ DELS POLÍGONS DE L'ENTORN DE L'EIX A-2	340
FIGURA 8.12. AVINGUDA GUISSONA A CERVERA. SÒL D'ACTIVITAT ECONÒMICA AMB USOS MIXTES RESIDENCIAL - INDUSTRIAL	341
FIGURA 8.13. CARRER DE LES VINYES DEL MIG A BELL-LLOC D'URGELL. SÒL URBÀ D'ACTIVITAT ECONÒMICA AMB USOS RESIDENCIALS I VACANT.	341
FIGURA 8.14. RECORDATORI DE LA METODOLOGIA PER IDENTIFICAR EL NIVELL DE CONSOLIDACIÓ DEL SÒL URBÀ SEGONS ACTIVITAT EMPRESARIAL	343
FIGURA 8.15. RECORDATORI DE LA METODOLOGIA PER IDENTIFICAR L'ACCESSIBILITAT I EL PREU DEL SAE DELS MUNICIPIS DE L'ENTORN DE L'EIX A-2.....	346
FIGURA 8.16. LOCALITZACIÓ DE LA TERMINAL FERROVIÀRIA DE MERCADERIES DEL PLA DE VILANOVETA.	348
FIGURA 9.2 MAPA D'ACTORS ENTREVISTATS	372
FIGURA 9.3 RESUM DE LES TIPOLOGIES D'INTERACCIÓ ENTRE ELS AGENTS IMPLICATS EN EL DESENVOLUPAMENT I IMPLEMENTACIÓ DE POLÍTIQUES DE SÒL I POLÍTIQUES DE PROMOCIÓ ECONÒMICA A L'ENTORN DE TERRES DE LLEIDA IDENTIFICADES PELS ENTREVISTATS	395
FIGURA C.1. ACOMPLIMENT DE LES CONDICIONS DE LA HIPÒTESI 1	407
FIGURA C.2. ACOMPLIMENT DE LES CONDICIONS DE LA HIPÒTESI 2	408
FIGURA C.3. ACOMPLIMENT DE LES CONDICIONS DE LA HIPÒTESI 3	410
FIGURA C.4. ACOMPLIMENT DE LES CONDICIONS DE LES HIPÒTESIS 4 I 5	412

